

שבוע פרשת מקץ

(13 – 19 December 09)

כ"ו כסלו – ב' טבת ה'תש"ע

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ת, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים”

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

זמנה משהאיר היום עד שקיעת החמה - אך חשוב להניחן מיד בבוקר

היום, על לבבך. ושננתם לבניך ודברת בם, בשבתך בביתך ובכלכתך בדרך ובשכבך ובקומך. וקשרתם לאות על ירך, והיו לטטפת בין עיניך. וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך. והיה אם שמע תשמעו אל מצותי, אשר אנכי מצוה אתכם היום, לאהבה את יי אלהיכם ולעבדו, בכל לבבכם ובכל נפשכם. ונתתי מטר ארצכם בעתו יורה ומלקוש, ואספת דגגך ותיירשך ויצהרך. ונתתי עשב בשדך לבהמתך, ואכלת ושבעת. השמרו לכם פן יפתה לבבכם, וסרתם ועבדתם אלהים אחרים והשתחוויתם להם. וחרה אף יי בכם ועצר את השמים ולא יהיה מטר והאדמה לא תתן את יבולה, ואבדתם מהרה מעל הארץ הטובה אשר יי נתן לכם. ושמרתם את דברי אלה על לבבכם ועל נפשכם, וקשרתם אתם לאות על ידכם והיו לטטפת בין עיניכם. ולמדתם אתם את בניכם לדבר בם, בשבתך בביתך ובכלכתך בדרך ובשכבך ובקומך. וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך. למען ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה אשר נשבע יי לאבותיכם לתת להם, בימי השמים על הארץ.

ויאמר יי אל משה לאמר. דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם ועשו להם ציצת על בנפיהם בגדיהם לדרתם, ונתנו על ציצת הכנף, פתיל תכלת. והיה לכם לציצת, וראיתם אתו, וזכרתם את כל מצות יי, ועשיתם אתם, ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זנים אחריהם. למען תזכרו ועשיתם את כל מצותי, והייתם קדשים לאלהיכם. אני יי אלהיכם, אשר הוצאתי אתכם, מארץ מצרים להיות לכם לאלהים, אני יי אלהיכם (אני יי אלהיכם) אמת.

נכון לומר קודם התפילה:

הריני מקבל עלי מצות עשה של ואהבת לרעך כמוך
מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק לימי החודש.

יהי רצון מלפניך, יי אלהינו ואלהי אבותינו, שייבנה בית המקדש במהרה בימינו, ותן חלקנו בתורתך.
אך צדיקים יודו לשמך ישבו ישרים את פניך.

טוב להרגיל עצמו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מודה אני לפניך, מלך חי וקים שהחזרת בי נשמותי בחמלה. רבה אמונתך.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך. **ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם, אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו. ברוך אתה יי, נותן התורה:**

וידבר יהוה אל־משה לאמר: דבר אל־אֶהרֶן ואל־בָּנָיו לאמר פה תברכו את־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אמור להם:
יברכך יהוה וישמך: יאר יהוה | פָּנָיו אֵלֶיךָ ויחַנֶּךָ: וישא יהוה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וישם לך שְׁלוֹם:
ושמו את־שְׁמִי על־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל ואני אברכם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבור של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו במצותיו וצונו להניח תפילין:

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של־יד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו במצותיו וצונו על מצות תפילין:

קריאת שמע

שמע ישראל, יי אלהינו, יי אחד:
בלחש: ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד:
ואהבת את יי אלהיך, בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך. והיו הדברים האלה, אשר אנכי מצוך

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חוקש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלחוכה נותן צדקה (לבר משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרם ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיתבנו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשיתיות "לה'") בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה תהיה כולו יתפך ל"חדר ובית של צדקה".

קח

א שִׁיר מִזְמוֹר לְדָוִד: ב נִכּוֹן לִבִּי אֱלֹהִים אֲשִׁירָה וְאֶזְמְרָה אֶף־כְּבוֹדִי: ג עֹרָה הַנֶּבֶל וְכֹזֹר
 אֲעִירָה שָׁחַר: ד אֹדֶךָ בַּעֲמִים | יְהוָה וְאֶזְמְרֶךָ בְּלֵאָמוֹם: ה כִּי־גָדוֹל מַעַל־שָׁמַיִם חֲסִדְךָ
 וְעַד־שָׁחַקִים אֲמַתְךָ: ו רֹמָה עַל־שָׁמַיִם אֱלֹהִים וְעַל כָּל־הָאָרֶץ כְּבוֹדְךָ: ז לִמְעַן יִחַלְצוּן יְדִידֶיךָ
 הַוְשִׁיעָה יְמִינְךָ וְעֲנֵנִי: ח אֱלֹהִים | דְּבַר בְּקִדְשׁוֹ אֶעֱלֶזָה אֲחַלֶּקֶה שְׂכָם וְעֶמֶק סִפּוֹת אֲמַדְדָּה:
 ט לִי גִלְעָד | לִי מִנְשָׁה וְאַפְרַיִם מְעוֹז רֹאשִׁי יְהוּדָה מְחַקְקִי: י מוֹאָב | סִיר רַחֲצִי עַל־אֲדָמָה
 אֲשִׁלֶּךְ נַעֲלִי עַל־פְּלִשֶׁת אֲתָרוּעַע: יא מִי יִכְלֵנִי עִיר מִבְּצָר מִי נִחְנִי עַד־אֲדָמָה: יב הֲלֹא־אֱלֹהִים
 זָנַחְתָּנוּ וְלֹא־תִצָּא אֱלֹהִים בְּצָבָאֲתֵינוּ: יג הִבַּה־לָנוּ עֲזֶרְתָּ מִצָּר וְיִשׁוּא תִשׁוּעַת אָדָם: יד בָּאֱלֹהִים
 נַעֲשֶׂה־חֵיל וְהוּא יָבוֹם צָרֵינוּ:

קט

חברו דוד בברחו מפני שאול וכאותו פעם היה לו הרבה שונאים שהיו מדברים רק רע עליו והיו מראין אליו כאלו היו אוהביו לכך היה מקללם במר נפשו:

א לַמִּנְצָח לְדָוִד מִזְמוֹר אֱלֹהֵי תְהִלָּתִי אֶל־תַּחֲרֹשׁ: ב כִּי פִי רָשַׁע וּפִי־מִרְמָה עָלַי פִּתְחוּ דַּבְּרוּ
 אֹתִי לְשׁוֹן שֹׁקֵר: ג וּדְבַרִּי שִׁנְאָה סִבְבוּנִי וּיִלְחַמוּנִי חֲנָם: ד תַּחַת־אֲהַבְתִּי יִשְׁמְנוּנִי וְאֲנִי תַפְלָה:
 ה וַיִּשְׁמְנוּ עָלַי רָעָה תַּחַת מוֹכָה וְשִׁנְאָה תַּחַת אֲהַבְתִּי: ו הִפְקֵד עָלַי רָשַׁע וְשָׁטָן יַעֲמֵד עַל־יְמִינִי:
 ז בַּהֲשִׁפְטוֹ יֵצֵא רָשַׁע וְתַפְלָתוֹ תִּהְיֶה לְחַטָּאָה: ח יִהְיוּ־יָמָיו מַעֲטִים פְּקֻדָּתוֹ יִקַּח אַחֵר: ט יִהְיוּ־בָנָיו
 יְתוּמִים וְאִשְׁתּוֹ אֶלְמָנָה: י וְנוֹעַ יְנוּעוּ בָנָיו וְשָׁאֲלוּ וְדִרְשׁוּ מִחֲרֻבוֹתֵיהֶם: יא יִנְקֹשׁ גּוֹשָׁה לְכָל־אֲשֶׁר־לוֹ
 וַיִּבְזּוּ זָרִים יִגְיעוּ: יב אֶל־יְהִי־לוֹ מִשְׁךְ חֶסֶד וְאֶל־יְהִי חֲזֹנָן לִיתוּמָיו: יג יִהְיֶה־אַחֲרֵיתוֹ לְהַכְרִית בְּדֹר
 אַחֵר יִמַּח שָׁמָּה: יד יִזְכֹּר | עוֹן אֲבֹתָיו אֶל־יְהוָה וְחַטָּאת אֲמֹו אֶל־תִּמְחָ: טו יִהְיוּ נִגְדֵי־יְהוָה תָּמִיד
 וַיִּכְרַת מֵאֶרֶץ זָכָרָם: טז יַעַן אֲשֶׁר | לֹא זָכַר עֲשׂוֹת חֶסֶד וַיִּרְדֹּף אִישׁ־עֵנִי וַאֲבִיוֹן וְנִכְאָה לִבָּב לְמוֹתָת:
 ז וַיֵּאָהֵב קָלָלָה וַתְּבוֹאָהּ וְלֹא־חָפֵץ בְּבִרְכָּהּ וַתִּרְחַק מִמֶּנּוּ: יח וַיִּלְבֹּשׁ קָלָלָה כְּמֹדוֹ וַתִּבָּא כַּמִּים
 בְּקִרְבּוֹ וְכִשְׁמֹן בַּעֲצֻמוֹתָיו: יט תִּהְיֶה־לוֹ כְּבִגְד יַעֲמָה וְלִמְזוֹחַ תִּמְכֹּד יַחְגְּרֶה: כ זֹאת | פָּעַלְתָּ שְׁטֵנִי מֵאֵת
 יְהוָה וְהַדְּבָרִים רָעַע עַל־נַפְשִׁי: כא וְאַתָּה | יְהוָה אֲדֹנִי עֲשֵׂה־אֹתִי לִמְעַן שִׁמְךָ כִּי־טוֹב חֲסִדְךָ הַצִּילָנִי:
 כב כִּי־עֲנִי וְאֲבִיוֹן אֲנִכִּי וְלִבִּי חָלָל בְּקִרְבִּי: כג בְּצַל־כְּנֻסוֹתָו נִהַלְכְּתִי נִנְעַרְתִּי כָּאֲרָפָה: כד בְּרַכִּי כְּשִׁלּוֹ
 מִצּוֹם וּבְשָׂרִי כַחַשׁ מִשְׁמֹן: כה וְאֲנִי | הֵייתִי חֲרֻפָּה לָהֶם יְרֹאוּנִי יִגְיעוּן רֹאשָׁם: כו עֲזָרְנִי יְהוָה אֱלֹהֵי
 הַוְשִׁיעֲנִי כְּחֲסִדְךָ: כז וַיִּדְעוּ כִּי־יִרְדֶּךָ זֹאת אַתָּה יְהוָה עֲשִׂיתָה: כח יִקְלְלוּ־הֵמָּה וְאַתָּה תִּבְרַךְ קִמּוֹ |
 וַיִּכְשׁוּ וַעֲבָדְךָ יִשְׁמַח: כט יִלְבָּשׁוּ שׁוֹטְנֵי כְלִמָּה וַיַּעֲטוּ כַּמְעִיל בְּשֹׁתָם: ל אֹדְדָה יְהוָה מְאֹד בְּפִי וּבַתּוֹךְ
 רַבִּים אֶהְלֶלְנוּ: לא כִּי־יַעֲמֵד לִימִין אֲבִיוֹן לְהַוְשִׁיעַ מִשְׁפָּטִי נַפְשׁוֹ:

מפתח כללי

א	סדר הנחת תפילין	ב
ב	מזמורי תהלים ק"ח ק"ט	ג
ג	מאמר ד"ה להבין שרשן של הדברים (עם ביאור בדרך אפשר) ש"פ מקץ זאת חנוכה, ה'תשכ"ג	ה
ד	אגרות קודש ערב ימי החנוכה ה'תשמ"ג	יא
ה	שיחת ליל נר חמישי דחנוכה ה'תשי"ג	יד
ו	שיחת שבת פרשת מקץ זאת חנוכה ה'תשי"ג	יז
ז	לקוטי שיחות לחג החנוכה ולשבוע פרשת מקץ (בלה"ק) כרך י	כח
ח	שיעורים בספר התניא (מוגה) לשבוע פרשת מקץ	לד
ט	לוח "היום יום" לשבוע פרשת מקץ	מה
י	הלכה יומית לעיון ברמב"ם	מו

שיעורי רמב"ם – ע"פ נוסח כתבי יד תימן מדויקים (קאפח):

יא	א – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת מקץ	מט
יב	א – פרק אחד ליום לשבוע פרשת מקץ	סו
יג	א – ספר המצוות לשבוע פרשת מקץ	עז
יד	נביאים וכתובים שמואל א- פרק ג, דברי הימים ב- פרק כג	פ
טו	מסכת בבא בתרא עם ביאורים מדף קיד עד דף קכ	פב

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:

טז	שולחן ערוך הלכות שבת - אדמו"ר הזקן	קי
יז	שולחן ערוך הלכות נשיאת כפים - אדמו"ר הזקן	קיא
יח	לקוטי תורה (שיר השירים) – ד"ה תנו רבנן כיצד מרקדין לפני הכלה - אדמו"ר הזקן	קיב
יט	מאמרים קונטרסים - אדמו"ר האמצעי	קיד
כ	דרך מצותיך – ספר המצוות - אדמו"ר ה"צמח צדק"	קטו
כא	תורת שמואל תרל"ב - אדמו"ר מוהר"ש	קטז
כב	קונטרס העבודה - אדמו"ר מוהרש"ב	קיז
כג	ספר המאמרים ה'תש"ט - אדמו"ר מוהרי"צ	קיח
כד	לקוטי דיבורים - אדמו"ר מוהרי"צ	קיט
כה	ספר הזכרונות – אדמו"ר מוהרי"צ	קכא
כו	אגרות קודש – אדמו"ר מוהרי"צ	קכג
כז	חומש, רש"י ותרגום אונקלוס לשבוע פרשת מקץ ע"פ חומש "תורה תמימה"	קכח
כח	סדר הדלקת נרות חנוכה	קמט
כט	לוח זמנים לשבוע פרשת מקץ	קנ
ל	סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש	קנא

1 מאמר זה בא בהמשך למאמר "ואתה ברחמיך הרבים" בו נתבארה לשון
2 התפילה: "ואתה ברחמיך הרבים עמדת להם בעת צרתם", שדוקא ע"י
3 עבודתם את ה' בזמן הצרות – שזו עבודה במסירות־נפש (באופן של 'בלי
4 גבול') - הגיעו לדרגה עליונה שהיא 'בלי גבול' הנקראת בשם 'עמידה' -
5 'עמדת להם'. ועוד מוסיף שם,
6 שעבודה באופן כזה היא בעיקר
7 בעבודת ה' תשובה, כאשר
8 מתעורר באהבה רבה לה' ומגיע
9 לדרגה עליונה דווקא אחרי
10 ומתוך התבוננות בחשכת הגוף

בס"ד. שבת פרשת מקץ, זאת חנוכה, ה'תשכ"ג

(הנחה בלתי מוגה)

לְהִבִּין¹ שְׂרָשֵׁן שֶׁל הַדְּבָרִים הַנִּלְ, הַנָּה, טַעַם הַדְּבָר
שְׁאִין הַנִּשְׁמָה מַגַּעַת לְאַמְתִּית הַבְּלִי גְבוּל
דְּלַמְעָלָה אֶלָּא עַל יְדֵי הַהֶעָלָם וְהַהֶסְתֵּר דְּחֻשָּׁף הַגּוֹף
דְּוָקָא², הוּא, לְפִי שְׁעַל יְדֵי עֲנִין הַבְּרוּרִים נַעֲשֶׂה אֹר
חוּזָר. וְיֻוכֵן עַל פִּי הַיְדוּעֶ³ בְּבֹאֹר הַפְּתוּב⁴ כִּי לֹא עַל
הַלָּחֶם לְבַדּוֹ יִחְיֶה הָאָדָם כִּי עַל כָּל מוֹצֵא פִי הַיְדוּ יִחְיֶה
הָאָדָם, דְּלִכְאוּרָה אֵינוֹ מוּכָן, הָרִי גַם בְּאָדָם יִשְׁנֹו מוֹצֵא
פִּי הַיְדוּ מִהַעֲשֶׂרָה מֵאֲמֻרוֹת, וְלִמָּה צָרִיךְ לְקַבֵּל חַיּוּת
מִהַמוֹצֵא פִי הַיְדוּ שְׁבַמְאָכֵל דְּוָקָא, שְׁהוּא לְמַטָּה מִמֶּנּוּ
בְּמַדְרָגָה. אָף הָעֲנִין הוּא, שְׁאֵינוֹ רוֹאִים שְׁבַמְאָכֵל יֵשׁ
טַעַם וּמִתִּיקוּת, מִה שְׁאִין כֵּן נֶפֶשׁ הָאָדָם, אָף שִׁישׁ כֵּה
שְׁכָל וּמִדּוֹת שֶׁהֵם לְמַעְלָה יוֹתֵר מִבְּחִינַת צוּמַח
שְׁבַמְאָכֵל, מְכָל מְקוֹם, אֵין בְּהֵם שׁוּם תַּעֲנוּג כָּלָל, וְדוּקָא
בְּמַאָכֵל יֵשׁ טַעַם וּמִתִּיקוּת עָרֵב לְנֶפֶשׁ. וּמִזֶּה מוּכָן
שְׁשׁוּרֵשׁ הַמַּאָכֵל הוּא מַעוֹלָם הַתַּעֲנוּג. וְהָעֲנִין הוּא,
שְׁשׁוּרֵשׁ הַמַּאָכֵל הוּא מִבְּחִינַת חֲצוּנִיּוֹת בִּינָה, כִּידוּעֶ⁵
שְׁשִׁבִירַת הַכָּלִים (שְׁעַל יְדֵי זֶה נִפְלוּ נְצוּצוֹת קִדְשָׁה
בְּדְבָרִים הַגְּשָׁמִיִּים) הִיָּתָה בְּבְחִינַת בִּינָה שְׁהוּא שֵׁם ס"ג
כו', וְכִינֵן שְׁבִינָה יֵשׁ גְּלוּי הַתַּעֲנוּג (כִּידוּעֶ⁶ שְׁהִתְגַּלּוּת
הוּא, לְפִי שְׁעַל יְדֵי עֲנִין

11 המסתיר על הנשמה.
12 בפרק הראשון יבאר מהו השורש
13 הפנימי לענין זה: מדוע דוקא על
14 ידי חשכת הגוף בא האדם
15 לאהבה בלי גבול. ויבאר תחילה
16 הטעם שהאדם זקוק לאכילה,
17 למרות שהחיות שבאדם היא
18 חיות אלוקית נעלית וגבוהה,
19 מהחיות שבשאר הנבראים, בכל
20 זאת זקוק האדם לחיות
21 שבמאכלים הגשמיים כיון
22 ששורש החיות האלוקית
23 שב'צומח' מגיעה מעולם רוחני
24 גבוה יותר מהעולם שבו שורש
25 נפשו החיונית של האדם.
26 לְהִבִּין¹ שְׂרָשֵׁן שֶׁל
27 הַדְּבָרִים הַנִּלְ, הַנָּה,
28 טַעַם הַדְּבָר שְׁאִין הַנִּשְׁמָה
29 מַגַּעַת לְאַמְתִּית הַבְּלִי
30 גְבוּל דְּלַמְעָלָה אֶלָּא עַל
31 יְדֵי הַהֶעָלָם וְהַהֶסְתֵּר
32 דְּחֻשָּׁף הַגּוֹף דְּוָקָא²,
33 הוּא, לְפִי שְׁעַל יְדֵי עֲנִין
34 הַבְּרוּרִים נַעֲשֶׂה אֹר חוּזָר. ע"י בירור הגשמיות, בא האדם לבחינת
35 הבלי גבול. וזה יוכן בדוגמא מענין האכילה: כאשר האדם אוכל, בכוח
36 ניצוצות הקדושה שמתבררים מתוך המאכלים הגשמיים יכול הוא להגיע
37 בעבודתו לדרגת ה'בלי גבול' שלמעלה. וְיֻוכֵן עַל פִּי הַיְדוּעֶ³ בְּבֹאֹר
38 הַפְּתוּב⁴ כִּי לֹא עַל הַלָּחֶם לְבַדּוֹ יִחְיֶה הָאָדָם כִּי עַל כָּל מוֹצֵא
39 פִּי הַיְדוּ יִחְיֶה הָאָדָם ביאור הכתוב: אין האדם חי מן הלחם לבדו, כי

40 אם מ"דבר ה'". ובחסידות מבואר שהאדם חי מ"דבר הוי" הנמצא בתוך
41 הלחם, שהן ניצוצות הקדושה שבו, דְּלִכְאוּרָה אֵינוֹ מוּכָן, הָרִי גַם
42 בְּאָדָם יִשְׁנֹו מוֹצֵא פִי הַיְדוּ מִהַעֲשֶׂרָה מֵאֲמֻרוֹת שֶׁבָּהֶם נִבְרָא
43 העולם, ו'דיבור' זה הוא המחיה את האדם, וְלִמָּה צָרִיךְ לְקַבֵּל חַיּוּת
44 מִהַמוֹצֵא פִי הַיְדוּ שְׁבַמְאָכֵל דְּוָקָא, שְׁהוּא
45 לְמַטָּה מִמֶּנּוּ בְּמַדְרָגָה
46 שבמאכל נמצאת חיות אלוקית
47 ממדרגה נמוכה יותר מהחיות
48 שבאדם, ומדוע זקוק האדם
49 לקבל חיותו מהצומח? אָף
50 הָעֲנִין הוּא, שֶׁאֵינוֹ רוֹאִים (והחיות שבתוכו) נמוך מהאדם,
51 אך בשרשו, גבוהה החיות
52 שבמאכל משורש חיות האדם.
53 שְׁאֵינוֹ רוֹאִים שְׁבַמְאָכֵל
54 יֵשׁ טַעַם וּמִתִּיקוּת, מִה
55 שְׁאִין כֵּן נֶפֶשׁ הָאָדָם, אָף
56 שִׁישׁ כֵּה שְׁכָל וּמִדּוֹת
57 שֶׁהֵם לְמַעְלָה יוֹתֵר
58 מִבְּחִינַת צוּמַח שְׁבַמְאָכֵל,
59 מְכָל מְקוֹם, אֵין בְּהֵם
60 שׁוּם תַּעֲנוּג כָּלָל, וְדוּקָא
61 בְּמַאָכֵל יֵשׁ טַעַם
62 וּמִתִּיקוּת עָרֵב לְנֶפֶשׁ.
63 וּמִזֶּה מוּכָן שְׁשׁוּרֵשׁ
64 הַמַּאָכֵל הוּא מַעוֹלָם
65 הַתַּעֲנוּג. שורש העריכות של
66 המתיקות הגשמיות היא המתיקות
67 הרוחניות. וְהָעֲנִין הוּא,
68 שְׁשׁוּרֵשׁ הַמַּאָכֵל הוּא
69 מִבְּחִינַת חֲצוּנִיּוֹת בִּינָה
70]=הדרגה הנמוכה שבספירת
71 ה'בינה', כִּידוּעֶ⁵ שְׁשִׁבִירַת הַכָּלִים (ש'ה'כלים' המועטים של הספירות
72 העליונות [של עולם ה'תהו'] לא יכלו להכיל את האורות המרובים ולכן נשברו
73 וירדו ממדרגתם, וירידה זו נקראת 'שבירת הכלים', ושבירה זו גרמה נפילת
74 החיות שְׁעַל יְדֵי זֶה נִפְלוּ נְצוּצוֹת קִדְשָׁה וירדו מעולם שכולו קדושה
75 ונכנסו בְּדְבָרִים הַגְּשָׁמִיִּים) וְהִיָּתָה בְּבְחִינַת בִּינָה
76 שְׁהוּא שֵׁם ס"ג כו', וְכִינֵן שְׁבִינָה יֵשׁ גְּלוּי הַתַּעֲנוּג (כִּידוּעֶ⁶

(1) מאמר זה הוא המשך למאמר ואתה ברחמיך הרבים דש"פ וישב א' דחנוכה, ומיוסד על ד"ה להבין שרשן של הדברים הנ"ל
תקס"ב – נדפס לאח"ז בספר מאמרי אדה"ז תקס"ב ח"א ע' קכ ואילך. אוה"ת נ"ך ח"ג ע' א'שנא ואילך. (2) כמשנת"ל במאמר
שלפנ"ז (ס"ז). (3) לקוטי תורה להאר"ז עקב ח, ג. כש"ט סימן קצד. לקו"ת צו יג, ב ואילך. ובכ"מ. (4) עקב ח, ג. (5) עץ חיים
שער ח (שער דרושי נקודות) פ"א. וראה תו"ח בראשית ט, א. נח סט, סע"ג. ובכ"מ. (6) ראה זח"ג קעח, א. וראה תו"א לך יא,
סע"ב. ובכ"מ.

ביאור בדרך אפשר

1 שְׁהַתְגַּלּוּת עֵתִיק [=התענוג] בְּכִינָה דְּוָקָא וְלֹא בְּחֻכְמָה, בְּנִרְאָה
2 בַּחוּשׁ שֶׁתַּעֲנוּג הָאָדָם בְּשֹׁכֵל אֵינוֹ אֶלָּא כְּשִׁמְשִׁיגוֹ דְּוָקָא בִּינָה,
3 מַה שָּׁאִין בֶּן בְּהִיּוֹת הַשֹּׁכֵל בְּבַחֲבִינַת הַחֻכְמָה קוֹדֵם שֶׁהִשְׁיגוֹ
4 (ב'חכמה' תופס האדם בדרך מקיף רק את נקודת העניין אך אינו מבינו עדיין,

5 ולכן אין לו עדיין תענוג

6 מהשכל, לעומת זאת בכינה

7 תופס ומבין את העניין בפנימיות

8 ומשום כך גם מתענג מזה),

9 הִנֵּה מֵהַתַּעֲנוּג הָרוּחָנִי

10 שְׂבִיבִינָה - שבעולם העליון -

11 נִפְל לְמִטָּה עַל יְדֵי שְׁבִירַת

12 הַכֹּלִים גַּם הַטַּעַם

13 וְהַמְתִּיקוּת וְהַתַּעֲנוּג

14 שְׂבִיבִינָה הַגִּשְׁמִיִּים

15 שְׂשִׁרְשָׁם מְבַחֲבִינָת

16 חֲצוֹנִיּוֹת בִּינָה. מַה שָּׁאִין

17 בֶּן נֶפֶשׁ הַחֲיּוֹנִית שְׂבִיבִינָה

18 שְׂרָשָׁה מְבַחֲבִינָת פְּנִימִיּוֹת

19 הַמְּדוּת [=הדרגה הגבוהה

20 שבמידות] שְׁהִיא לְמִטָּה

21 מְבַחֲבִינָת חֲצוֹנִיּוֹת בִּינָה

22 שֶׁהִסְדֵּר הוּא קוֹדֵם מוֹחִין (בינה)

23 וְאַחֵר כֵּךְ מִידוּת, כִּידוּעַ

24 שְׂחֲצוֹנִיּוֹת הָעֲלִיּוֹן גְּבוּהָ

25 יוֹתֵר מִפְּנִימִיּוֹת הַתַּחְתּוֹן,

26 וְכִמוֹ שְׂחֲצוֹנִיּוֹת הַתַּעֲנוּג

27 גְּבוּהָ יוֹתֵר מִפְּנִימִיּוֹת

28 הַמְּדוּת כִּיּוֹן שֶׁתַּעֲנוּג' הוּא

29 הַכּוֹחַ הַפְּנִימִי וְהַגְּבוּהָ בִּיתֵּר

30 מִמִּידוּת, לְכֵן גַּם הַדְּרָגָה הַנְּמוּכָה

31 וְהַחֲצוֹנִית שָׁבו (חיצונית בינה)

32 גְּבוּהָ מֵהַדְּרָגָה הָעֲלִיּוּנָה

33 שֶׁבִּמִּידוּת. וְאַף שֶׁגַּם

34 בְּמַאֲכָלִים הַגִּשְׁמִיִּים יֵשׁ

35 מְבַחֲבִינַת הַמְּדוּת, כִּפִּי

36 שְׂרֹאִים שִׁישׁ עֲנֻכִּים

37 וְתַפּוּחִים אֲדָמִים אוֹ

38 לְבָנִים, לִפִּי מַהוּתָם אִם

39 הֵם מְגֻבּוּרוֹת אוֹ מַחֲסָדִים

40 וְהָאָדָם הוּא 'גְּבוּרָה', אִם-כֵּן אֵנוּ רֹאִים שֶׁגַּם הַמַּאֲכָלִים שֹׁרֵשׁ הוּא מֵהַמְּדוּת

41 (חסד וגבורה) וְלֹא מֵהַתַּעֲנוּג, וְכִמוֹ גְּבוּהָ שֹׁרֵשׁ מִשֹּׁרֵשׁ נֶפֶשׁ הָאָדָם הַבָּאָה

42 מֵהַמִּידוּת? מִכָּל מָקוֹם, הַחֲסֵד אוֹ הַגְּבוּרָה שְׂבִיבִינָה הַפְּרוּת

43 אֵינָם מְדוּת עֲצָמִיִּים וְאִין ה'חסד' 'גְּבוּרָה' מְבַטְאִים מַהוּתָם שֶׁל הַפִּירוּת,

ביאור בדרך אפשר

44 אֶלָּא שֹׁרֵשׁם שֶׁל הַפִּירוּת הוּא מַעוּלָם ה'תענוג' וְהִשְׁיגוֹ בַּגּוּוֹן מִגִּיעַ מִמְּדוּת
45 שְׂבִיבִינָה. וְכִיּוֹן שֶׁשֹּׁרֵשׁ הַמַּאֲכָלִים הַגִּשְׁמִיִּים הוּא מְבַחֲבִינָת
46 הַתַּעֲנוּג שְׂבִיבִינָה, נִמְצָא, שְׂמוּצָא פִּי הַנֶּזֶק שְׂבִיבִינָה הוּא
47 לְמַעַלָּה מִמּוּצָא פִּי הַנֶּזֶק שְׂבִיבִינָה שֶׁהוּא רַק מִמְּדוּת ה'מידות'.

48 וְזֶהוּ עֲנִיָּן עֲבוּדָת

49 הַפְּרוּרִים, שְׂבִיבִינָה הָאָדָם

50 אוֹכֵל הַמַּאֲכָל, וְכִכֵּחַ זֶה

51 לֹוֹמֵד וּמִתְפַּלֵּל כּו', הִנֵּה

52 עַל יְדֵי זֶה נִתְּוֹסֵף עָלָיו

53 גְּדוּל יוֹתֵר שֶׁעַל יְדֵי הַמַּאֲכָל

54 שֶׁאוֹכֵל הָאָדָם מִבְּרַר וּמוּצִיא אֶת

55 חֲצוֹנִיּוֹת הַתַּעֲנוּג (בינה)

56 הָרוּחָנִית שֶׁנִּפְלָה בְּשִׁבְרֵת הַכֹּלִים

57 בְּמַאֲכָל, כְּעֶרְךָ מַעֲלָת

58 חֲצוֹנִיּוֹת בִּינָה עַל

59 פְּנִימִיּוֹת הַמְּדוּת. וְזֶהוּ גַּם

60 הַיִּתְרוֹן שְׂבִיבִינָת הַפְּעֻלִּי

61 תְּשׁוּבָה בְּחִילָא יִתִּיר

62 [=כּוֹחַ וְתוֹקֵף יוֹתֵר], שְׂנֵהוּ

63 עֲנִיָּן הָאֲהָבָה דְּכָכֵל

64 מֵאֲדָךְ - 'בְּלִי-גְבוּל',

65 שְׂנַעֲשֶׂה עַל יְדֵי בְּרוּר

66 הַהֶעֱלֵם וְהַהִסְתֵּר דְּחֻשָּׁף

67 הַגּוֹף דְּוָקָא, שְׂעַל יְדֵי זֶה

68 שִׁמְסִירִים הַמַּסְכִּים הַמַּסְתִּירִים עַל

69 הָאוֹר אֲלוֹקִי שֶׁבְּחֹךְ הַדְּבָרִים

70 הַגִּשְׁמִיִּים מַעֲלִים אֶת כָּל

71 תַּעֲנוּגֵי עוֹלָם הַזֶּה שְׁהִיוּ

72 שְׂקוּעִים בָּהֶם תַּחֲלָה,

73 לְמִקּוּרָם וְשִׁרְשָׁם הַיִּתֵּר

74 עָלִיּוֹן, בְּדֶרֶךְ אֹר חוּזֵר.

75 וְנִקְרָא בִּשְׁם 'אֹר חוּזֵר' מִכִּיּוֹן

76 שִׁיּוּצָא מֵהַעֲלָם וְהַסְתֵּר שֶׁבְּגוּף

77 ו'חוזר' לְמִקּוּרָו בִּיתֵּר תוֹקֵף,

78 וְעִי"ו נִמְשָׁךְ וּמִתְגַּלָּה מִקּוּרָו

79 הָעֲלִיּוֹן. וְזֶה נַעֲשֶׂה רַק עַל-יְדֵי

80 עֲבוּדָה בְּתוֹקֵף שֶׁל 'תְּשׁוּבָה'

81 ('בְּכָל-מֵאֲדָךְ'). וּבִסְעִיף הַבָּא

82 יִתְבָּאֵר שֶׁדְּרָגָה גְּבוּהָ זוֹ - 'בְּלִי-גְבוּל' שֶׁלְּמַעַלָּה - [הַמִּתְגַּלָּה בְּדֶרֶךְ 'אֹר חוּזֵר']

83 נִמְשָׁלָה לְתַכּוּנָה שֶׁב'אש' שִׁישׁ בַּה כּוֹחַ 'בְּלִי גְבוּל'.

84 (ב) וְיִוָּכֵן עֲנִיָּן הָאֹר חוּזֵר שְׂנַעֲשֶׂה עַל יְדֵי הָאֲהָבָה דְּכָכֵל

85 מֵאֲדָךְ (שְׂעַל יְדֵי דְּוָקָא בָּאָה הַמְּשָׁכָה מִלְּמַעַלָּה בָּאֲפִין שֶׁל

86 בְּלִי גְבוּל⁷), בְּהִקָּדָם הַהִפְרָשׁ שְׂאֵנוּ רֹאִים בֵּין אֵשׁ וְיָמִים

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 הגשמיים. שבאש, יכולים להדליק מנר אחד לשני ומשני
2 לשלישי וכו', ואף על פי כן לא יחסר מהאש מאומה, ולא
3 יכלה (יפסק) לעולם, מה שאין כן בפנים, כששממלאים כלי
4 קטן מגדול, אזי יחסר בגדול, וברבוי הפלים יכלו כל הפנים
5 מהכלי הגדול, ועד שאפלו

6 ים אוקיינוס יכלה כאשר 1
7 ישאבו ממנו ברבוי הפלים. 2
8 ולכאורה אינו מובן איך 3
9 יהיה האש הגשמי 4
10 בבחינת כח בלי גבול, 5
11 מאחר שכל מהותו הוא 6
12 נברא מאין ליש וכל נברא 7
13 הרי הוא גבולי? אף הענין 8
14 הוא, שגם בנבראים 9
15 בעלי גבול נמשך כח 10
16 הפלי גבול בדבר אחד 11
17 כדי שנספיר מתוכו כאשר 12
18 נראה בו כח הפלי גבול נבין 13
19 שיש למעלה בבחינת אמתית 14
20 הפלתי בעל גבול נאלץ 15
21 שפח הפלי גבול שיהיה 16
22 בכח האש, אבל לא כפי 17
23 שבא בפועל, שאז גם 18
24 הוא בהגבלה. והינו, 19
25 שבאשור בא בפועל, הרי 20
26 הוא במדידה והגבלה 21
27 דכלים (המגבילים את השפע 22
28 שבתוכם), ויש בו גם 23
29 חלוקי דרגות, כמו אור 24
30 הנר, אור האבוקה, אור 25
31 הירח, ועד לאור השמש 26
32 שגם הוא מגבל. ורק כח 27
33 האש עצמו, שהוא 28
34 למעלה מהתלבשות 29

35 בכלים, יש בו כח הפלי 30
36 גבול]. ודגמתו בעבודה, 31
37 שבאשור אהבת ה' היא 32
38 בהתלבשות בכלי הלב, 33
39 והינו, שהאהבה היא 34
40 במדידה והגבלה, אזי 35
41 נמשך על ידה אור 36
42 מגבל, שהמשיכתו היא 37
43 בדרך אור ישר על פי הסדר 38
44 של אור ישר שיוור מלמעלה 39
45 למטה, שבא במדידה כו' 40

רואים בין אש ומים הגשמיים. שבאש, יכולים להדליק
מנר אחד לשני ומשני לשלישי וכו', ואף על פי כן לא
יחסר מהאש מאומה, ולא יכלה לעולם, מה שאין כן
בפנים, כששממלאים כלי קטן מגדול, אזי יחסר בגדול,
וברבוי הפלים יכלו כל הפנים, ועד שאפלו ים אוקיינוס
יכלה ברבוי הפלים. ולכאורה אינו מובן איך יהיה האש
הגשמי בבחינת כח בלי גבול, מאחר שכל מהותו הוא
נברא מאין ליש. אף הענין הוא, שגם בנבראים בעלי
גבול נמשך כח הפלי גבול בדבר אחד כדי שנספיר
מתוכו בבחינת אמתית הפלתי בעל גבול נאלץ שפח
הפלי גבול שיהיה רק בכח האש, אבל לא כפי שבא
בפועל, שאז גם הוא בהגבלה. והינו, שבאשור בא
בפועל, הרי הוא במדידה והגבלה דכלים, ויש בו גם
חלוקי דרגות, כמו אור הנר, אור האבוקה, אור הירח,
ועד לאור השמש שגם הוא מגבל. ורק כח האש, שהוא
למעלה מהתלבשות בכלים, יש בו כח הפלי גבול].
ודגמתו בעבודה, שבאשור אהבת ה' היא בהתלבשות
בכלי הלב, והינו, שהאהבה היא במדידה והגבלה, אזי
נמשך על ידה אור מגבל, שהמשיכתו היא בדרך אור
ישר, שבא במדידה כו', ויכלה מעט מעט כו'. אבל
באשור אהבת ה' היא למעלה מהתלבשות בכלי הלב,
בכל מאדך, הרי זה מגיע בבחינת המאד שלמעלה,
אמתית הפלי גבול, ועל ידי זה נמשך ומתגלה אור
חוזר, שהשפעתו היא בלי מדידה, שלא יכלה שפכו
ולא יחסר כלל כו'.

ג) ועל פי משל האש הנ"ל יש להבין ענין הדלקת נר
חנכה, שיש בו אור (אש) ושמן ופתילה וכלי.
דהנה, החלוק שביין האור לשמן הוא, שהשמן יכלה
באור, אבל מהאור לא יחסר דבר. והענין בזה, שכליון
השמן שיכלה מעט מעט הוא בדגמת כליון המשיכת
המים ברבוי הפלים, לפי שהמשיכתו היא באופן של
מדידה, מה שאין כן האש שלא יחסר בהשפעתו כו',
והינו מפני שמיד שמשך האש להדליק הקיסם לא
ישאר ממנה מאומה בקיסם, אלא יקפוץ ויחזור מיד אל
השלהבת כו', שזהו כללות החלוק שביין אור
ישר שהוא באופן של

ומתמעט בירידתו מדרגה לדרגה, ויכלה מעט מעט כו'. אבל באשור
אהבת ה' היא למעלה מהתלבשות בכלי הלב, בכל מאדך
אהבה 'בלי-גבול', שאין כלי הלב יכולים להכיל אהבה זו, הרי זה מגיע
בבחינת המאד שלמעלה, אמתית הפלי גבול, ועל ידי זה
נמשך ומתגלה אור
חוזר, שהשפעתו היא
בלי מדידה, שלא יכלה
שפכו ולא יחסר כלל
כו'. אחרי שנתבאר שדרגת
ה'בלי-גבול' שלמעלה
המתעוררת בדרך אור חוזר
מתוקף אהבה הבלתי מוגבלת
של האדם למטה נמשלת ל'אש',
יתבאר המדרגה הנמשכת
ב'הדלקת נר-חנוכה'. שבמצוה זו
אנו ממשיכים את דרגת ה'אש'
הרוחנית, בלי גבול, שתומשך
בתוך ה'כלי'. פירוש, שתרד
ותתגלה למטה.

ג) ועל פי משל האש
הנ"ל יש להבין ענין
הדלקת נר חנכה, שיש
בו אור (אש) ושמן
ופתילה וכלי. דהנה,
החלוק שביין האור לשמן
הוא, שהשמן יכלה
באור, אבל מהאור לא
יחסר דבר. והענין בזה,
שכליון השמן שיכלה
מעט מעט הוא בדגמת
כליון המשיכת המים
ברבוי הפלים, לפי
שהמשיכתו היא באופן
של מדידה ולכן מתמעט,
מה שאין כן האש שלא
יחסר בהשפעתו כו',
והינו מפני שמיד
שמשך האש להדליק
הקיסם לא ישאר ממנה
מאומה בקיסם, אלא
אחרי שיכלה את הקיסם יקפוץ
האש ויחזור מיד אל
השלהבת כו', שזהו
כללות החלוק שביין אור
ישר שהוא באופן של

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 המִשְׁכָּה וְהַשְּׁפָעָה בַּמִּדְיָה וְהַגְבֻלָּה שִׁיכְלָה מַעַט מַעַט,
2 לְאוֹר חוּזָר שֶׁהוּא בְּאוֹפֶן שֶׁל עֲלִיָּה וְהַסְתַּלְקוֹת לְמִקְוֵוֹ
3 בְּבַחֲיִנַת בְּלִי גְבוּל. וְעַל פִּי זֶה יִתְבָּאֵר עֲנִין הַדִּלְקָת גֵּר חֲנֻכָּה,
4 שֶׁעַל יָדוֹ פּוֹעֲלִים שְׁגָם בַּחֲיִנַת אוֹר חוּזָר שֶׁלְמַעֲלָה מִהַגְבֻלָּה,

5 יִמְשֹׁף וְיֵאִיר בְּשִׁמּוֹן, כְּמוֹ

6 שְׂבָא בְּתוֹךְ כְּלִי, שֶׁעַל יָדִי

7 זֶה יוּכַל לְהֵאִיר לְמִטָּה. 2

8 וּכְלָלוֹת הָעֲנִין דְּגִלּוֹי 3

9 וְהַמְשַׁכֶּת אוֹר חוּזָר דְּגֵר 4

10 חֲנֻכָּה הוּא מִפְּנֵי שֶׁהִיָּה 5

11 אֲזִי הַתְּגַבְּרוֹת הַחֹשֶׁךְ כּו', 6

12 שֶׁלֹּכֵן הַצָּרְכוֹ לְהֵאֲרָה 6

13 גְּדוּלָּה מְאֹד כְּדִי לְהֵאִיר 7

14 אֶת הַחֹשֶׁךְ אִם כֵּן, הַחוּשׁ 8

15 עוֹרֵר אַהֲבָה בְּלִי מוֹגְבֵּל אֲצֵל 9

16 עַם יִשְׂרָאֵל, שֶׁזֶּהוּ עֲנִין 10

17 יִתְרוֹן הָאוֹר שְׂבָא מִתּוֹךְ 11

18 הַחֹשֶׁךְ, אוֹר חוּזָר שֶׁהוּא 12

19 בְּבַחֲיִנַת הָעֲצָמִיּוֹת. כַּעַת 13

20 יֵבֶאֱרַ, כִּי הַמְשַׁכֶּת דְּרָגָה עֲלִיוֹנָה 14

21 זֶה - 'אש', 'בְּלִי-גְבוּל' - לְמִטָּה 15

22 נִקְרָאת בְּשֵׁם 'עֲמִידָה' וְלֹכֵן אֲנוּ 16

23 אוֹמְרִים בְּתַפִּילָּה "עֲמַדְתָּ לָהֶם 17

24 בַּעַת צִרְתָּם". 18

25 (ד) וְזֶהוּ גַם מִה שֶׁנֶּאֱמַר 19

26 עֲמַדְתָּ לָהֶם בַּעַת צִרְתָּם,⁸ 20

27 שֶׁמֶצֶד הַצָּרָה כּו' נַעֲשֶׂה 21

28 עֲנִין הָעֲמִידָה לְמַעֲלָה 22

29 (עֲמַדְתָּ דִּיקָא [=מְדוּקָא]), 23

30 שְׁבַעמִידָה הָרֹאשׁ מְגֻבָּה 24

31 לְמַעֲלָה וְהַרְגָּלִים עֲמִידִים 25

32 עַל הָאָרֶץ, הִינֵנוּ, 26

33 שֶׁהַדְּרָגָה הַיּוֹתֵר עֲלִיוֹנָה 27

34 נִמְשַׁכֶּת לְמִטָּה בְּיֹתֵר. 28

35 וַיּוֹכֵן בְּהִקְדָּם הַמִּבְּאֵר 29

36 בְּזֵהרָה⁹ בְּעֲנִין הַיּוֹי לְמִבּוֹל 30

37 יִשְׁבֹּב¹⁰, שֶׁזֶּהוּ עֲנִין 31

38 הַיְשִׁיבָה לְדִין וּמִשְׁפָּט 32

39 בְּאֹפֶן שֶׁל דִּינָא עֲלֵאָה 33

40 [=דִּין עֲלִיּוֹן. בְּמִידַת הַגְּבוּרָה 34

41 שֶׁלְמַעֲלָה. שְׂדֵךְ דּוֹר הַמְּבוּלָה הִיָּה 35

42 בְּבַחֲיִי יִשִּׁיבָה הַמּוֹרָה עַל דִּין 36

43 קֶשֶׁה] שְׁשֵׁרוּתָא (תַּחְלָתוֹ) וְסוּפָא [=וְסוּפָה] קֶשֶׁה, מִה שֶׁאֵין כֵּן

שֶׁהוּא בְּאוֹפֶן שֶׁל הַמְשַׁכָּה וְהַשְּׁפָעָה בַּמִּדְיָה וְהַגְבֻלָּה
שִׁיכְלָה מַעַט מַעַט, לְאוֹר חוּזָר שֶׁהוּא בְּאוֹפֶן שֶׁל עֲלִיָּה
וְהַסְתַּלְקוֹת לְמִקְוֵוֹ בְּבַחֲיִנַת בְּלִי גְבוּל. וְעַל פִּי זֶה
יִתְבָּאֵר עֲנִין הַדִּלְקָת גֵּר חֲנֻכָּה, שֶׁעַל יָדוֹ פּוֹעֲלִים שְׁגָם
בַּחֲיִנַת אוֹר חוּזָר שֶׁלְמַעֲלָה מִהַגְבֻלָּה, יִמְשֹׁף וְיֵאִיר
בְּשִׁמּוֹן, כְּמוֹ שְׂבָא בְּתוֹךְ כְּלִי, שֶׁעַל יָדִי זֶה יוּכַל לְהֵאִיר
לְמִטָּה. וּכְלָלוֹת הָעֲנִין דְּגִלּוֹי וְהַמְשַׁכֶּת אוֹר חוּזָר דְּגֵר
חֲנֻכָּה הוּא מִפְּנֵי שֶׁהִיָּה אֲזִי הַתְּגַבְּרוֹת הַחֹשֶׁךְ כּו', שֶׁלֹּכֵן
הַצָּרְכוֹ לְהֵאֲרָה גְּדוּלָּה מְאֹד כְּדִי לְהֵאִיר אֶת הַחֹשֶׁךְ,
שֶׁזֶּהוּ עֲנִין יִתְרוֹן הָאוֹר שְׂבָא מִתּוֹךְ הַחֹשֶׁךְ, אוֹר חוּזָר
שֶׁהוּא בְּבַחֲיִנַת הָעֲצָמִיּוֹת.

(ד) וְזֶהוּ גַם מִה שֶׁנֶּאֱמַר עֲמַדְתָּ לָהֶם בַּעַת צִרְתָּם,⁸
שֶׁמֶצֶד הַצָּרָה כּו' נַעֲשֶׂה עֲנִין הָעֲמִידָה לְמַעֲלָה
(עֲמַדְתָּ דִּיקָא), שֶׁהָרֹאשׁ מְגֻבָּה לְמַעֲלָה וְהַרְגָּלִים עֲמִידִים
עַל הָאָרֶץ, הִינֵנוּ, שֶׁהַדְּרָגָה הַיּוֹתֵר עֲלִיוֹנָה נִמְשַׁכֶּת לְמִטָּה
בְּיֹתֵר. וַיּוֹכֵן בְּהִקְדָּם הַמִּבְּאֵר בְּזֵהרָה⁹ בְּעֲנִין הַיּוֹי לְמִבּוֹל
יִשְׁבֹּב¹⁰, שֶׁזֶּהוּ עֲנִין הַיְשִׁיבָה לְדִין וּמִשְׁפָּט בְּאֹפֶן שֶׁל דִּינָא
עֲלֵאָה שְׁשֵׁרוּתָא (תַּחְלָתוֹ) וְסוּפָא קֶשֶׁה, מִה שֶׁאֵין כֵּן
דִּינָא דְּתַתָּא שְׁשֵׁרוּתָא קֶשֶׁה וְכָל מִה דְּאֲזִיל אֶתְחַלֵּשׁ עַד
דְּנִהִיר אֲנַפִּין כּו', כְּדוּעַ בְּעֲנִין הַהִפְרָשׁ שְׂבִין הַמְשַׁפִּיעַ
לְמִקְבָּל, שְׁגִבּוּרוֹת הַמְשַׁפִּיעַ קָשִׁים בְּתַחֲלִיתוֹ וּרְכִים
בְּסוּפֶן (תַּחְלָה דִּין וְאַחֵר כָּף רַחֲמִים), וּבְמִקְבָּל הוּא
לְהַפֵּךְ, שֶׁתַּחְלָתוֹ רַפָּה (דִּינָא רַפִּיא) וְסוּפּוֹ קֶשֶׁה¹¹. וְטַעַם
הַדְּבָר יוֹכֵן עַל פִּי מִשְׁל מִהַשְּׁפָעַת הָרֵב לְתַלְמִיד, שֶׁאֲצֵל
הָרֵב, כִּיּוֹן שֶׁצָּרִיף לְהַשְׁפִּיל וּלְצַמֵּם אֶת עֲצָמוֹ לְצוּרָף
הַשְּׁפָעָה, הָרֵי תַּחֲלַת הַשְּׁפָעָה קֶשֶׁה לוֹ בְּיֹתֵר, וְלֹא
יִתְעַנֵּג בְּזֵה כָּלָל, וְרַק בְּסוּפָה, כְּשֶׁנִּמְשַׁכָּה כָּבֵד הַשְּׁפָעָה
לְתַלְמִיד וְנִתְקַבְּלָה אֲצֵלוֹ, אֲזִי יִקְבַּל תַּעֲנוּג. מִה שֶׁאֵין כֵּן
אֲצֵל הַתַּלְמִיד הָרֵי זֶה לְהַפֵּךְ, שֶׁבְּתַחֲלַת שְׂמִיעַת סִבְרַת
הָרֵב מִתְרַחֶכֶת דַּעַתוֹ וּמִבִּין הַסִּבְרָא כְּפִי שֶׁהִיא קְרוֹב
לְעָרְף הַרְחֵבֶת דַּעַת הָרֵב, וְלֹכֵן יִתְעַנֵּג מְאֹד, אֲבָל לְאַחֲרֵי
שֶׁנִּתְקַבְּלָה הַסִּבְרָא בְּמוֹחוֹ, וּבְאֹתִיּוֹת שְׁלוֹ, הָרֵי הוּא
וּמִתְרַגֵּם אוֹתָה לְמוֹשְׁגִיו כְּפִי יְכוּלַת הַבְּנוֹת הַמוֹגְבֵּלָה, הָרֵי הוּא בְּאֹפֶן שֶׁל

קֶשֶׁה] שְׁשֵׁרוּתָא (תַּחְלָתוֹ) וְסוּפָא [=וְסוּפָה] קֶשֶׁה, מִה שֶׁאֵין כֵּן

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 צמצום ורחוק מכמו שהיתה בעת ההשפעה. ודגמתו
2 למעלה עולם האצילות, בהשפעה מבחינת המדות למלכות
3 דאצילות שהיא מקור כל המקבלים (העולמות שלמטה מאצילות),
4 שגבורות ד"א [=זעיר אנפין] שש מידות. ברוגמת המשפיע קשים
5 בתחילתו, פיון שצריך
6 להיות הירידה ממהותו
7 העצמית להיות מקור
8 למלכות, אבל בסופו,
9 כשמתגלים בבחינת נה"י
10 [=נצח הוד יסוד. שהן הספירות
11 התחתונות הנוגעות להשפעה
12 בפועל למקבל], אזי הם
13 רפין ונייחין [=רכים
14 ונוחים], ששם נעשה
15 התענוג ואנפין נהירין
16 [=ופנים מאירות], ומצד זה
17 נמתקין הדינין כו'
18 שאינם תופסים (הדינים)
19 מקום כלל כדוגמת המשל
20 מהתלמיד שלבסוף הרב מתענג
21 ממנו. אף כשישנו ענין
22 הישיבה למשפט (הנ')
23 למבול יושב) שישביה מורה
24 על השפלת הראש ('מוחין') אל
25 המידות והכרעתו מושפעת
26 בהתאם למידות, אזי באים
27 הגבורות של המשפיע
28 לתחילתן ומתגלים באותו
29 אופן כבתחילת ההשפעה,
30 ששם הם קשים, ואין
31 בהם תענוג כו' ולכן בזמן
32 המבול כאשר הי' מצב של
33 'שיביה', שזהו גבורה ללא
34 המתקת הדינים לבסוף, נידון
35 העולם לחורבן. אמנם, ענין
36 העמידה (עמדת להם
37 כו') הוא שנעשה
38 העלאת והגבהת הראש
39 והמחין (שנשפלו
40 לבחינת המדות לצורך

באופן של צמצום ורחוק מכמו שהיתה בעת ההשפעה.
ודגמתו למעלה, בהשפעה מבחינת המדות למלכות
דאצילות שהיא מקור כל המקבלים, שגבורות ד"א
קשים בתחילתו, פיון שצריך להיות הירידה ממהותו
העצמית להיות מקור למלכות, אבל בסופו, כשמתגלים
בבחינת נה"י, אזי הם רפין ונייחין, ששם נעשה התענוג
ואנפין נהירין, ומצד זה נמתקין הדינין כו' שאינם
תופסים מקום כלל. אף כשישנו ענין הישיבה למשפט
(הנ') למבול יושב), אזי באים הגבורות של המשפיע
לתחילתו, ששם הם קשים, ואין בהם תענוג כו'. אמנם,
ענין העמידה (עמדת להם כו') הוא שנעשה העלאת
והגבהת הראש והמחין (שנשפלו לבחינת המדות
לצורך ההמשכה במלכות) אל עצמותו, שהוא התענוג
שבחכמה, ומשם הוא התגלות התענוג בסופו, שזהו
ענין העמידה ברגלים. ועל דרך מה שפתוב בפרי עץ
חיים¹² שבגמר ששת ימי המעשה, בערב שבת, אזי
נגדל ראשו ד"א, והינו, שהמוחין שנשפלו ונתלבשו
במדות (שזהו ענין ראשו ד"א, מוחין שבמדות) לצורך
ההשפעה בעולמות, עולים לעצמותם, כמשל העמידה
שלאחר הישיבה.

ה) והנה פללות ענין העמידה למעלה נעשה על ידי
בני ישראל, בנים אתם להו' אלליכם¹³, ברא
פרעא דאבוה¹⁴, שהם בחינת הרגלים המגביהים את
הראש. ויובן בהקדם הידוע בענין תורה וישראל,
שלפעמים משמע¹⁵ שהתורה היא למעלה מישראל,
בדאיתא בזוהר¹⁶ תלת דרגין אנון מתקשראן דא ברא
קודשא בריך הוא אורייתא וישראל, הינו, שישאל
למטה מהתורה ועל ידי התורה
מתקשרין בקודשא בריך
הוא, ולפעמים משמע
שנשמות ישראל הם
למעלה מהתורה, כמאמר רז"ל¹⁷ על הפסוק¹⁸ תורה גו'

41 ההמשכה במלכות) אל עצמותו, שהוא התענוג שבחכמה,
42 ומשם הוא המשכת התגלות התענוג בסופו, שזהו ענין
43 העמידה ברגלים שהרגלים נוגעות בקרקע ומשכת ההשפעה עד למטה
44 ולכן מורגש התענוג כבגמר ההשפעה לתלמיד שמתגלה אז התענוג. ועל
45 דרך מה שפתוב בפרי עץ
46 חיים¹² שבגמר ששת ימי
47 המעשה, בערב שבת,
48 אזי נגדל ראשו ד"א,
49 והינו, שהמוחין שנשפלו
50 ונתלבשו במדות (שזהו
51 ענין ראשו ד"א, מוחין
52 שבמדות) לצורך
53 ההשפעה בעולמות,
54 עולים לעצמותם, כמשל
55 העמידה שלאחר
56 הישיבה.
57 ה) והנה פללות ענין
58 העמידה למעלה נעשה
59 על ידי בני ישראל, בנים
60 אתם להו' אלליכם¹³,
61 ברא פרעא דאבוה¹⁴ [=בן
62 הוא רגלו של האב], ששה בני
63 ישראל בחינת הרגלים
64 המגביהים את הראש.
65 ויובן בהקדם הידוע
66 בענין תורה וישראל,
67 שלפעמים משמע¹⁵
68 שהתורה היא למעלה
69 מישראל, בדאיתא
70 בזוהר¹⁶ תלת דרגין אנון
71 מתקשראן דא ברא
72 [=שלוש דרגות הן מתקשרות זו
73 בזו] קודשא בריך הוא
74 אורייתא וישראל, הינו,
75 שישאל הם למטה
76 מהתורה ועל ידי התורה
77 מתקשרין בקודשא בריך
78 הוא, ולפעמים משמע
79 שנשמות ישראל הם
80 למעלה מהתורה,

מיעוט הירח) פ"ב. שער לח (שער לאה ורחל) פ"ד. (12) שער השבת פ"ז. (13) פ' ראה יד, א. (14) עץ חיים שער כג (שער פרק הצלם) פ"א בשם רז"ל. יונת אלם רפ"ב. עמק המלך שער עולם הבריאה פ"ז (קעד, ג). של"ה קנר, א. וראה עירובין ע, ב. תוס' יבמות ג, א (ד"ה מקמי). (15) ראה גם אוה"ת נ"ך שם ע' א' שלט. (16) ח"ג עא, א. (17) פסחים מט, ב. (18) ברכה לג, ד.

להבין שורשן של הדברים הנ"ל

ביאור בדרך אפשר

1 כַּמֵּאֲמָר רַז"ל¹⁷ עַל הַפְּסוּק¹⁸ תּוֹרָה גו', מוֹרְשָׁה קֹהֶלֶת יַעֲקֹב,
2 אֶל תִּקְרִי מוֹרְשָׁה אֶלֶּא מְאֹרְסָה, שְׁהִיא - הַתּוֹרָה - מְאֹרְסָה
3 לְיִשְׂרָאֵל, שִׁישְׂרָאֵל הֵם בְּחִינַת חֵתֵן הַמְּשַׁפֵּיעַ לַתּוֹרָה שְׁהִיא
4 בְּחִינַת כֹּלָה? אַף הָעֲנִין הוּא, שֶׁכָּאֲשֶׁר עֲבוּדָתָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל

הִיא בְּאֶהְבָּה שְׂמִגְבֵּלַת

6 בְּכָלִי וּמִדָּה, אֲזִי מִתְעַלִּים
7 הֵם עַל יְדֵי הַתּוֹרָה
8 מִבְּחִינַת הַמִּדּוֹת לְבְּחִינַת
9 הַמּוֹחִין אֶךְ זוּהִי דְרָגָה כִּפִּי
10 שֶׁהַתּוֹרָה הִיא בְּבִחִינַת מוֹחִין
11 שֶׁבְּמִדּוֹת, אֲבָל כָּאֲשֶׁר
12 עֲבוּדָתָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל הִיא
13 בְּאֶהְבָּה דְּבָכָל מְאֹדָּךְ -
14 עֲבוּדָה בְּאוֹפֶן שֶׁל 'בְּלִי-גִבּוֹל'
15 הַמְּגִיעָה מִן הַמִּצֵּר - שְׁעַל
16 יָדָה מְגִיעִים בְּבִחִינַת כֹּלִי
17 גִּבּוֹל הָאֲמִתִּי, הָרִי עַל יְדֵי
18 זֶה מַעֲלִים יִשְׂרָאֵל אֵת
19 הַתּוֹרָה שֶׁיִּירְדָּה וְנִשְׁפְּלָה
20 בְּבִחִינַת מוֹחִין שְׂפִמְדוֹת
21 (שְׁגָם אֶז הָרִי הִיא
22 לְמַעַל מִבְּחִינַת
23 הַמִּדּוֹת), לְעֶצְמִיּוֹת
24 הַמּוֹחִין, כְּמִשְׁלֵל הָאָדָם
25 הָעוֹמֵד עַל רִגְלָיו, שְׁעַל
26 יְדֵי זֶה נִעֲשֶׂה הַגִּבְהַת
27 הָרֹאשׁ וְהַמּוֹחִין מִיִּרְדָּתָם
28 וְהַשְׁפָּלָתָם בְּבִחִינַת
29 הַמִּדּוֹת. וְזֶהוּ גַם פְּרוּשׁ

ביאור בדרך אפשר

30 מֵאֲמָר רַב שֵׁשֶׁת¹⁹ חֲדָאִי נִפְשָׁאִי לָךְ קִרְאִי לָךְ תַּנְאִי [=תַּשְׁמַחִי
31 נִפְשִׁי, עֲבוּרָךְ אֲנִי קוֹרָא (בְּתוֹרָה) עֲבוּרָךְ אֲנִי שׁוֹנֵה] כּו', מַעֲקָרָא כִּי עֲבִיד
32 אִינִישׁ אֲדַעְתָּא דְּנִפְשִׁיהָ קָא עֲבִיד [=מִתְחִילָה כְּאִשֶּׁר עוֹשֶׂה הָאָדָם
33 עֲבוּר נִפְשׁוֹ (עֲצֻמוֹ) עוֹשֶׂה], וְהִינוּ, שְׂתַחֲלַת הַלְמוּד הוּא לְצוּרָךְ

הַעֲלָאֵת נִפְשׁוֹ עַל יְדֵי הַתּוֹרָה

35 לְקַשְׂרָה בְּהַקְבָּ"ה כַּנִּ"ל,
36 וְאַחֲרֵי כֵן נִעֲשֶׂה הוּא
37 הַמְּשַׁפֵּיעַ בְּתוֹרָה כִּיּוֹן
38 שֶׁמַּעֲלָה אֵת הַתּוֹרָה שִׁירָדָה
39 לְמִדּוֹת, שְׁזָהוּ עֲנִין לָךְ
40 קִרְאִי לָךְ תַּנְאִי כּו'
41 שֶׁמִּתְגַּלֶּה שׁוֹרֶשׁ שֶׁל יִשְׂרָאֵל
42 שֶׁלְמַעַל מִהַתּוֹרָה. אֲמָנָם,
43 עֲנִין זֶה נִעֲשֶׂה עַל יְדֵי
44 הָעֲבוּדָה דְּבָכָל מְאֹדָּךְ,
45 שְׁזָהִי מִדְּרָגַת הַבְּעָלִי
46 תְּשׁוּבָה שֶׁעֲבוּדָתָם הִיא
47 בְּכִרּוּר הַהֶעָלָם וְהַהֶסְתֵּר
48 דְּחֻשָּׁךְ הַגּוֹף וְנִפְשׁ
49 הַבְּהֻמָּתִי, עַל דֶּרֶךְ בְּעַת
50 צְרָתָם, שְׁעַל יְדֵי זֶה מְאִיר
51 אֹר חוּזֵר שֶׁהוּא בְּבִחִינַת
52 הָעֶצְמוֹת כּו'.

מוֹרְשָׁה קֹהֶלֶת יַעֲקֹב, אֶל תִּקְרִי מוֹרְשָׁה אֶלֶּא מְאֹרְסָה,
שְׁהִיא מְאֹרְסָה לְיִשְׂרָאֵל, שִׁישְׂרָאֵל הֵם בְּחִינַת חֵתֵן
הַמְּשַׁפֵּיעַ לַתּוֹרָה שְׁהִיא בְּחִינַת כֹּלָה? אַף הָעֲנִין הוּא,
שֶׁכָּאֲשֶׁר עֲבוּדָתָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל הִיא בְּאֶהְבָּה שְׂמִגְבֵּלַת
בְּכָלִי וּמִדָּה, אֲזִי מִתְעַלִּים הֵם עַל יְדֵי הַתּוֹרָה מִבְּחִינַת
הַמִּדּוֹת לְבְּחִינַת הַמּוֹחִין, אֲבָל כָּאֲשֶׁר עֲבוּדָתָם שֶׁל
יִשְׂרָאֵל הִיא בְּאֶהְבָּה דְּבָכָל מְאֹדָּךְ, שְׁעַל יָדָה מְגִיעִים
בְּבִחִינַת כֹּלִי גִבּוֹל הָאֲמִתִּי, הָרִי עַל יְדֵי זֶה מַעֲלִים
יִשְׂרָאֵל אֵת הַתּוֹרָה שֶׁיִּירְדָּה וְנִשְׁפְּלָה בְּבִחִינַת מוֹחִין
שְׂפִמְדוֹת (שְׁגָם אֶז הָרִי הִיא לְמַעַל מִבְּחִינַת הַמִּדּוֹת),
לְעֶצְמִיּוֹת הַמּוֹחִין, כְּמִשְׁלֵל הָאָדָם הָעוֹמֵד עַל רִגְלָיו, שְׁעַל
יְדֵי זֶה נִעֲשֶׂה הַגִּבְהַת הָרֹאשׁ וְהַמּוֹחִין מִיִּרְדָּתָם
וְהַשְׁפָּלָתָם בְּבִחִינַת הַמִּדּוֹת. וְזֶהוּ גַם פְּרוּשׁ מֵאֲמָר רַב
שֵׁשֶׁת¹⁹ חֲדָאִי נִפְשָׁאִי לָךְ קִרְאִי לָךְ תַּנְאִי כּו', מַעֲקָרָא כִּי
עֲבִיד אִינִישׁ אֲדַעְתָּא דְּנִפְשִׁיהָ קָא עֲבִיד, וְהִינוּ, שְׂתַחֲלַת
הַלְמוּד הוּא לְצוּרָךְ הַעֲלָאֵת נִפְשׁוֹ לְקַשְׂרָה בְּהַקְבָּ"ה
כַּנִּ"ל, וְאַחֲרֵי כֵן נִעֲשֶׂה הוּא הַמְּשַׁפֵּיעַ בְּתוֹרָה, שְׁזָהוּ עֲנִין

לָךְ קִרְאִי לָךְ תַּנְאִי כּו'. אֲמָנָם, עֲנִין זֶה נִעֲשֶׂה עַל יְדֵי הָעֲבוּדָה דְּבָכָל מְאֹדָּךְ, שְׁזָהִי
מִדְּרָגַת הַבְּעָלִי תְּשׁוּבָה שֶׁעֲבוּדָתָם הִיא בְּכִרּוּר הַהֶעָלָם וְהַהֶסְתֵּר דְּחֻשָּׁךְ הַגּוֹף וְנִפְשׁ
הַבְּהֻמָּתִי, עַל דֶּרֶךְ בְּעַת צְרָתָם, שְׁעַל יְדֵי זֶה מְאִיר אֹר חוּזֵר שֶׁהוּא בְּבִחִינַת
הָעֶצְמוֹת כּו'.

ב"ה, ערב שבת קודש,
ערב ימי חנוכה, ה'תשמ"ג
ברוקלין, נ.י.

אל בני ובנות ישראל בכל מקום שהם ה' עליהם יחיו

שלום וברכה

לקראת ימי חנוכה, הבאים עלינו ועל כל ישראל לטובה ולברכה – נוסף על ההוראות הכלליות
אותן לומדים מעניני דיומא, ובמיוחד מנרות חנוכה, ובלשון כ"ק מו"ח אדמו"ר: **מען דארף זיך צוהערן
וואס די ליכטלאך דערציילן** [=ייש להאזין לסיפורי הנרות] –

מהנכון להתבונן בהוראות הנרמזות בנוסח מצות נר חנוכה, נוסח המועט בכמות ומרובה באיכות
– **נר חנוכה מניחו על פתח הסמוך לו** מבחוץ, ומהן:

נר – שענינו שלוקחים שמן ופתילה או כיו"ב דברים גשמיים, ואיש (או אשה, שגם הנשים היו
באותו הנס) מדליק דברים גשמיים אלו עד שמאירים באור הנראה לעיני בשר, וביחד עם זה הרי זה **נר
מצוה ותורה אור** – תכלית הרוחניות;

חנוכה – מרמז על ענין חינוך והתחלה של דבר חדש בחגיגות והדרת קודש, כמו שהי' בחנוכת

שבת . . חנוכה : שייכותם – בשניהם עיקר נר מצוה. וראה שבת (כג, ב ובפרש"י). ובמגילת אנטיוכוס בתחלתה
שאנטיוכוס גזר בפרט על שבת מילה וחודש. וראה לקו"ש חט"ו ע"י שעב ואילך.

ערב ימי חנוכה : להעיר, אשר לדעת המאירי (שבת כא, ב) נצחון המלחמה הי' בכ"ד בכסלו. וכ"כ בשערי
אורה לאדהאמ"צ ד"ה בכ"ה בכסלו רפ"ג (כב, א) ובסהמ"צ להצ"צ ריש מצות נ"ח (דרמ"צ עא, א). וראה תו"א ס"פ
וישב. לקו"ת צו טז, א. וגם להרמב"ם (הלי חנוכה פ"ג ה"ב) שבכ"ה בכסלו הי' – הוקבע (ראה רמב"ם שם ה"ג) להתחיל
הדלקת נ"ח באור לכ"ה (ולא באור לכ"ו) – ראה פרי"ח לשו"ע או"ח סתר"ע. בנין שלמה על הרמב"ם שם. ולהעיר, אשר
הודעת "ועל הנסים" דחנוכה הוא (בעיקר) על הנס דנצחון המלחמה. ולהעיר מחגי כ, יח. שם כא ואילך.

ההוראות . . מעניני דיומא : להעיר משל"ה (חלק תושב"כ פ' וישב דרוש צאן יוסף בהגה"ה), אשר חנוכה
קשור ופועל בכל העולם כולו, עיי"ש בארוכה.

ובמיוחד מנרות חנוכה : שעיקר נס חנוכה קבעו בנרות. וראה רמב"ם שם פ"ד הי"ב: מצות נר חנוכה מצוה
חביבה היא עד מאד כו'. וראה תו"א מקץ (לב, ב). וראה לקו"ש ח"ה ע' תמה הערה ד"ה "קבעו הנס בנרות". ח"י ע'
קמב ואילך. בצפ"ח לרמב"ם שם ה"ג: דעכשיו כו' נשאר רק מן (נס) הנרות (בהדה"נ – ולא על שניצולו מן העכו"ם),
אבל לענין לא מצאתי לו חבר. וצפ"ח – שהרי אומרים ועל הנסים.

ובלשון כ"ק מו"ח אדמו"ר : שיחת ליל ש"ק וישב, כ"ו כסלו, שבת חנוכה תש"ו (נדפסה בהוספה לקונטרס
ד"ה ברוך שעשה נסים – ברוקלין, תשי"א).

נר . . מבחוץ : שו"ע או"ח סתרע"א ס"ה. ובשינוי לשון – בש"ס (שבת כא, ב) וברמב"ם (שם פ"ד ה"ז).

נר : בארוכה – ראה לקו"ש ח"ה ע' תמה ואילך.

שמן ופתילה : כך סדרם ברמב"ם (שם ה"ד) (וכן הוא בש"ס שם כג, ב) וה"ו, שו"ע (שם סד. סתרע"ג ס"א)
וכו'. וצ"ע, שהוא היפך הסדר בש"ס (שבת שם, א) : פתילות ושמינים.

ועד"ז ברמב"ם הלי' תו"מ פ"ג, הי"ב (משא"כ בש"ס מנחות (פח, ב) ברש"י ד"ה כיצד), ומפורש כהרמב"ם
ביומא כד, ב : נתן פתילה ליחייב איכא נתינת שמן.

אשה : שגם הן חייבות בני"ח (טושו"ע שם סתרע"ה ס"ג. ולהעיר שלא הובא זה בר"ס תרע"א).

שגם הנשים היו באותו הנס : שבת כג, א. ובפרש"י שם : ועיי' אשה נעשה הנס. ולהעיר מהרשב"ם פסחים
קח, ב ובתוס' שם (ומדייק בלשונו "קשה" ולא "תימה" וכיו"ב). ובפע"ח סוף שער החנוכה : גאולתן יון ע"י בת
מתתיהו.

באור הנראה לעיני בשר : ראה שו"ע שם סתרע"א ס"ו ובני"כ שם. לקו"ש ח"ה ע' תנו.

נר מצוה ותורה אור : משל"ה, כג. וראה פרש"י ד"ה בנים – שבת כג, ב. תו"א שם לח, ב ואילך. מב, א ואילך.
שערי אורה שם כב, סע"א ואילך. אוה"ת נ"ך עה"פ. ובכ"מ.

נר . . הרוחניות : ראה זח"ב קסו, רע"א.

חנוכה . . חינוך : ראה של"ה הני"ל. תו"א וישב סד"ה בכ"ה בכסלו (וראה לקו"ת נשא כט, סע"א. ברכה צח,
סע"ב ואילך). שערי אורה ואוה"ת שם בארוכה.

חינוך והתחלה : ראה פרש"י עה"פ לך לך יד, יד. שופטים כ, ה.

אגרות קודש

המזבח וחנוכת בית המקדש בימים ההם בזמן הזה, וביחד עם זה גם מלשון חינוך ולימוד, שמצות נר חנוכה מחנכת ומלמדת את מקיים המצוה וכל אשר בסביבתו לימוד חדש וסדר עבודה חדש, באופן דמוסיף והולך ואור;

מניחו – שמדליקו במקום הנחתו, **מניחו** שם בלי טלטולים ושינויים; כל עבודתו האמורה היא קבועה בסדר חייו, קביעות בנפש.

על פתח – מתאים לכלל גדול שבתורה **ואהבת לרעך כמוך**, מקום ואופן עבודתו הם – שתהא נראית ומאירה, שמשפיעה למחוך ממנו, ולא עוד אלא –

סמוך כו' מבחוץ – מניחו בסמיכות לכל אלה הנמצאים (עדיין מפני איזו סיבה שתהי') מבחוץ לעניני חנוכה, כולל גם כן הנמצאים עדיין מבחוץ לעניני יהדות בכלל, ולא עוד, אלא שאפילו

אם הי' דר בעלי' – שהוא מבני עלי', יש לו **חלון הסמוך** (ושייך) **לרשות הרבים**, שגם ברשות הרבים יהי' מאיר ומשפיע **נר של בן עלי'** זה.

והלכה כבית הלל, אשר הולך ומוסיף מיום ליום בעניני נר מצוה ותורה אור כי טוב, בכל פרטיהם ודקדוקיהם.

ואף על פי שלכאורה האמור לעיל עבודה גדולה היא, הרי הבטיחונו חכמינו ז"ל שאין הקב"ה מבקש אלא לפי כוחם של כל אחד ואחת, ולכל אחד ואחת ניתנו כל הכחות הדרושים למלא את כל האמור

בחנוכת המזבח וחנוכת בית המקדש: שעש"ז נקראו ימים אלו בשם "חנוכה" – שבלי הלקט סקע"ד. וראה פרש"י ד"ה בחנוכה – מגילה ל, סע"ב. מרדכי ואו"ז (ח"ב ששכ"א) הובאו בדרכי משה לטור או"ח (ורמ"א) ר"ס עתר. חדא"ג מהרש"א לשבת כא, ב (ע"פ יל"ש מלכים רמז קפד. מגילת תענית פ"ט). וראה ג"כ תו"א ושערי אורה סד"ה הנ"ל. רד"ה ת"ר נ"ח תרנ"ט (סה"מ תרנ"ט ע' קנב). רד"ה הנ"ל תש"ד (סה"מ תש"ד ע' פב). ועוד. ויש לומר הטעם לזה שקבעו חנוכה לזכר חנוכת המזבח לבד (כמ"ש ברש"י, מרדכי וכו' שבריש ההערה) – נוסף על ש(בפשוטו) אותו טמאו היוונים במיוחד – ע"פ מ"ש הרמב"ם (ריש הל' ביהב"ח) דעיקר מצות בנין בית המקדש הוא "לעשות בית לה' מוכן להיות מקריבים בו הקרבנות כו", שהוא במזבח. ומש"כ במור וקציעה סתר"ע שזהו זכרון לחנוכת הבית בימי חגי לא זכיתי להבין, שהרי כל השנים שעד החשמונאים לא הזכירו זה! ומה שהקשו דקדושה הקודמת לא בטלה וא"צ חינוך (ועד"ז הקשה ג"כ ברד"ה זאת חנוכה, תר"ם. וראה שם ספ"ט) – יש לומר, דהכוונה כאן אינו לחינוך בגדר דעבודתן **מחנכתן** (שבועות טו, א) כ"א **כפשוטו** – התחלה לאחר **הפסק** ארוך ולאחרי שפינו וטיהרו וכו'. ועפ"ז יומתק ג"כ הלשון "קבעו שמונת ימי חנוכה אלו (רק וע"ל) להודות ולהללי". ואכ"מ.

חינוך ולימוד: ראה פיה"מ להרמב"ם מנחות פ"ד ה"ד.
באופן דמוסיף והולך ואור: דהלכה כב"ה דבלילה הראשון מדליק אחד מכאן ואילך מוסיף והולך (שבת כא, ב. שו"ע שם סתרע"א ס"ב).

מניחו: להעיר ממחז"ל: העולם חסר מנוחה באת שבת באת מנוחה (פרש"י בראשית ב, ב. פרש"י מגילה ט, א. וראה ב"ר פ"י, ט).

שמדליקו במקום הנחתו: שו"ע שם סתרע"א ס"א.
קביעות בנפש: ראה לקו"ד כרך א ז, א.
לכלל גדול: **כמוך**: קדושים יט, יח. תו"כ ופרש"י עה"פ. ובשבת לא, א: זו היא כל התורה כולה. וראה תניא פ"ב. קונטרס אהבת ישראל.

שמשפיעה למחוך ממנו: להעיר מע"ח שכ"ו פ"א (הובא בתניא פ"ז (מח, ב)) דהתלבשות הנשמה בעוה"ז היא רק לתקן הגוף כו' – שהם ה"חוח" דהנשמה.
הנמצאים: **יהדות**: ראה סד"ה מצותה תר"ל ותרע"ח, סד"ה ת"ר נ"ח תרמ"ג (ועוד) בפירוש מאמר רז"ל (שבת כא, ב) "עד דכליא ריגלא דתרמודאי".

אם הי' דר בעלי': **לרשות הרבים**: שו"ע שם סתרע"א ס"ה.
מבני עלי': **מאיר ומשפיע**: להעיר מתורת הה"מ ד"ה צדיק כתמר יפרח (או"ת עו, ג). תניא ספ"י.
והלכה כבית הלל: שו"ע שם ס"ב.
אור כי טוב: בראשית א, ד.
הבטיחונו חכמינו ז"ל: במדב"ר פ"ב, ג.

ובשלימות: להעיר אשר בשבת כל מלאכתך עשוי (מכילתא יתרו כ, ט. טושו"ע (ודאדה"ז) או"ח שס"ו ס"ח (סכ"א)), ובשבת ויכולו השמים גו' – באופן דשלימות ותענוג (ראה אוה"ת בראשית ד"ה ויכולו (מב, ב ואילך)).

ובשלימות, וכמובן, כבכל סוגי ואופני עבודת "השם אלקיד, בשמחה ובטוב לבב".

ותוספת כח ניתנה דוקא בדורות האחרונים – עד אשר המנהג פשוט שכל אחד ואחד מדליק כמהדרין מן המהדרין בזמן הש"ס.

ויהי רצון אשר השם מקור חיים, אשר באורו (תורתו) נראה אור, הוראות בחיי יום יום – יתן ברכתו ויצליח את כל אחד ואחת, הן בענינים הפנימיים והן בעניני חוץ ורשות הרבים, ובהידור מן ההידור,

ובקרוב ממש – יתן בעין יפה ברכתו הכללית והעיקרית, ברכה לאנשים ולנשים לגדולים ולקטנים גם יחד, קהל גדול – הגאולה האמיתית והשלימה על ידי משיח צדקנו ויקויים הציווי וההבטחה – שאו זמרה ותנו תף כנור נעים עם נבל, כנור של מקדש בימות המשיח – כנור של שמונה נימים.

בכבוד ובברכה לימי חנוכה מאירים,
מאירים בזמנם ואינן בטלין לעולם,
ממשיכים אורם והארתם בכל ימות השנה
מ. שניאורסאהן

"השם . . לבב": תבוא כח, מז. וראה רמב"ם סוף ה' לולב. וראה של"ה ס"פ תבוא (שפן, א). ועוד. תניא פכ"ו.

בדורות האחרונים . . המנהג פשוט . . כמהדרין מן המהדרין: אולי יש לקשר זה עם משי"כ הבעש"ט דבזמן הגלות הוא בקלות נענה בתפלה ולהשיג רוה"ק יותר מבזמן הבית כו' (כש"ט – הוצאת קה"ת – סי' שיב. וראה גם לקו"א להח"מ סע"ז).

המנהג פשוט: רמ"א או"ח שם. וברמב"ם ה' חנוכה פ"ד ה"ג: מנהג פשוט בכל ערינו בספרד. – ושני המנהגים כמהדרין מן המהדרין, ובפרט מנהג הרמ"א – דור אחרון לגבי דור הרמב"ם, שהוא בחוספה (הידור) על המנהג בספרד, אבל לא הונהג, אע"פ שהרמב"ם מביאו בהלכה שלפניו.

שכל . . הש"ס: שבת שם.

כמהדרין מן המהדרין: ראה לקוטי לוי"צ לוח"א ע' ריד.

מקור . . אור: תהלים לו, י. וראה דרושי חנוכה בתו"א שערי אורה ואוה"ת עה"פ.

ובהידור מן ההידור: שהרי מדתו של הקב"ה היא מדה כנגד מדה (סוטה ט, ב). וראה תורת הבעש"ט עה"פ ה' צלך (כש"ט חוספות סי' ס. וראה גם או"ת להח"מ פ, ג. חוספות סי' יט).

יתן בעין יפה: דכל הנותן בעין יפה נותן (ראה ב"ב נג, א).

קהל גדול: וכמ"ש (ירמ' לא, ז) "קהל גדול ישוּבו הנה". ויש לומר החידוש, שעוד קודם השיבה יעשו מציאות של (א) קהל, (ב) גדול.

הציווי וההבטחה: ראה תו"א תשא פו, ג. לקו"ת ואתחנן יא, ב בנוגע ל"ואהבת" (שהוא שורש כל הרמ"ח מ"ע כולל מצות היראה, שורש כל שס"ה מל"ת) שהוא לשון ציווי וגם לשון עתיד והבטחה. וראה לקו"ת במדבר יג, ג. **שאו . . נבל**: תהלים פא, ג.

כנור של שמונה נימים: משא"כ בביהמ"ק (הא' והב') של ז' נימים (ערכין יג, ב. לקו"ת ויקרא כא, ד ואילך), ע"ד דמנורת ביהמ"ק של ז' ובחנוכה – ח'. ומובן ע"פ שו"ת הרשב"א ח"א ס"ט. תו"א מקץ לג, סע"ג. סהמ"צ להצ"צ מצות נ"ח, עפמשי"נ (מיכה ה, ד) ז' רועים ושמונה נסיכי אדם.

ואינן בטלין לעולם: במדב"ר ותנחומא ר"פ בהעלותך, ע"פ פירוש הרמב"ן שם. וראה ירושלמי תענית פ"ב הי"ב.

ממשיכים אורם והארתם בכל ימות השנה: כמו בכל המועדים (ובכמכש"כ מהם) שנמשך מהם הארה על ובכל השנה – ראה לקו"ת ברכה צח, ב.

בס"ד. שיחת* ליל נר חמישי דחנוכה ה'תשי"ג.

– לתלמידי ישיבות תומכי תמימים דברוקלין, בחדרו הק' –

- 1 א. מצות נר חנוכה חלוקה מכל המצוות בשני ענינים:
- 2 (א) בכל המצוות ישנו קיום המצוה כתיקונה, וההידור בהמצוה, אבל אין ענין של הידור מן ההידור.
- 3 וראיה לדבר – מדברי הגמרא¹ "הידור מצוה עד שליש במצוה", והגמרא מוסיפה "עד שליש משלו, מכאן
- 4 ואילך משל הקב"ה", ונמצא, שיכולים להדר עד אין שיעור, וכל זה נכלל ב"הידור מצוה".
- 5 מה שאין כן במצות חנוכה ישנה לא רק המצוה עצמה, ולא רק הידור מצוה, אלא גם מהדרין מן המהדרין².
- 6 (ב) בכל המצוות – מקיימים רוב בני ישראל רק את המצוה עצמה. אבל במצות נר חנוכה נהגו כל ישראל³
- 7 לקיים לא רק את המצוה עצמה, אלא גם את ההידור, ואפילו את ההידור מן ההידור.
- 8 ב. בחנוכה ישנם שני ניסים⁴: (א) נצחון המלחמה, שעל זה תיקנו הלל והודאה, (ב) נס פך השמן, שעל זה
- 9 תיקנו הדלקת הנרות.
- 10 והענין ד"מהדרין מן המהדרין" הוא (לא במצות הלל והודאה, אלא) במצות הדלקת הנרות הקשורה עם נס
- 11 פך השמן.
- 12 ולהבין מעלת נס פך השמן על כל הנסים ובכללם גם נס נצחון המלחמה – יש להקדים ולבאר שבהנהגות
- 13 שלמעלה מצינו ג' אופני הנהגות:
- 14 (א) הנהגה טבעית. – ההנהגה הטבעית גופא יכולה להיות באופן נעלה, בהצלחה, אבל, אף שזהו ענין של
- 15 הצלחה, הרי זה בכל זאת רק הצלחה שעל פי טבע.
- 16 (ב) הנהגה נסית שלמעלה מטבע. ובאופן כזה היה נצחון המלחמה בחנוכה – "מסרת גבורים ביד חלשים
- 17 ורבים ביד מעטים"⁵, שזהו נס שלמעלה מטבע. – אילו היה הנצחון באופן של גבורים ביד גבורים, הרי זה גם
- 18 ענין של הצלחה, שהרי זוהי מלחמה, אבל עדיין אין זה נס; אבל "גבורים ביד חלשים ורבים ביד מעטים" הוא
- 19 נס שלמעלה מטבע.
- 20 (ג) הנהגה שלמעלה גם מנס – דבר שאינו מוכרח מצד עניני הגוף, או אפילו מצד עניני הנשמה, אלא זהו
- 21 ענין של הידור, והידור בעניני הנשמה – כפי שהיה בהנס⁶ שמצאו שמן טהור, שזהו ענין הקשור רק עם הנשמה,
- 22 ויתירה מזה, שהיה רק כדי להראות חיבתן של ישראל (שהרי על פי דין היו יכולים להדליק גם בשמן טמא,
- 23 לפי שטומאה דחוי' או הותרה בציבור, והנס היה רק בכדי להראות חיבתן של ישראל)⁷.
- 24 ג. היות שכל הענינים שלמעלה תלויים בעבודת האדם, ישנם ג' אופנים בעבודת האדם שמביאים ג' אופני
- 25 הנהגות הנ"ל:
- 26 הנהגה טבעית – באה על ידי קיום התורה ומצוות, כמו שכתוב⁸ "אם בחוקותי תלכו וגו' ונתתי גשמיכם
- 27 בעתם ונתנה הארץ יבולה", וכל שאר הברכות⁹.

הגוף או הצלה מיסורי הגוף), מה שאין כן נס חנוכה קשור עם הנשמה, שהרי הגזירה היתה "להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך", ועל זה עמדו בני ישראל ולחמו מתוך מס"נ, ונמצא, שגם הנס דנצחון המלחמה הוא ענין הקשור עם הנשמה. ובזה גופא ניתוסף עילוי מיוחד בנס השמן – שבעניני הנשמה גופא הי' זה ענין של הידור (מהנחה בלתי מוגה).

(7) ראה לקו"ש ח"א ע' 81 ואילך.

(8) בחוקותי כו, ג ואילך.

(9) שכן, בשביל מי נברא העולם – אם לא בשביל יהודים מקיימי תומ"צ (מהנחה בלתי מוגה).

(*) חלקה הראשון (ס"א-ה) הוגה על ידי כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס בלקו"ש ח"א ע' 92 ואילך. והמשכה (ס"ו ואילך) – מהנחה בלתי מוגה.

(1) ב"ק ט, ב.

(2) שבת כא, ב. וראה בארוכה אג"ק ח"א ע' רכא ואילך.

(3) שו"ע אור"ח סתרע"א ס"ב, בהגהת הרמ"א.

(4) ראה השקו"ט בזה – בלקו"ש ח"י ע' 142 ואילך. חט"ו ע' 366

ואילך. חכ"ה ע' 235 ואילך. ועוד.

(5) נוסח הודאת "ועל הנסים" בתפלת העמידה וברהמ"ז.

(6) ובפרטיות יותר: גם הנס דנצחון המלחמה חלוק משאר הנסים, שכל הנסים, כמו הנס דיצי"מ והנס דפורים, קשורים עם הגוף (הצלת

- 1 הנהגה ניסית – באה על ידי הידור מצוה דוקא; כאשר לא מסתפקים בקיום המצוה רק על פי דין, אלא
2 מהדרים בהמצוה, משתדלים שהמצוה תהיה בהידור – אזי נותן הקב"ה "מדה כנגד מדה"¹⁰, הנהגה שלמעלה
3 מהטבע.
- 4 אבל אופן ההנהגה הג' – בא על ידי מסירת נפש דוקא, שהוא נעלה יותר גם מהענין דהידור מצוה.
5 ד. וביאור מעלת המסירות נפש על הידור מצוה:
- 6 הידור מצוה פירושו שהאדם מקיים את המצוה לא בגלל שמוכרח לקיימה, אלא יש לו תענוג ("געשמאק")
7 בדבר, ועושה זאת מתוך חשק וחיות, ולכן משתדל ומחפש דרכים כיצד לעשות זאת באופן טוב ויפה יותר, אף
8 על פי שאינו מחוייב בכך.
- 9 – והמשל לזה מעבד שמקיים פקודת המלך, שאם אין לו געשמאק וחיות בדבר, ועושה זאת רק מפני
10 שמוכרח לקיים את הפקודה, אזי מקיים הוא את הפקודה כשלעצמה, מבלי להשתדל להדר, כיון שאין לו
11 געשמאק בזה. מה שאין כן אם הדבר יקר אצלו ויש לו חיות בדבר, אזי משתדל להדר בזה. –
- 12 אבל אף על פי כן, הרי הוא מציאות בפני עצמו; ישנו הגעשמאק והרצון שרוצה לקיים את המצוות, וישנה
13 מציאותו של הרוצה.
- 14 מה שאין כן מסירת נפש פירושה – שאינו מציאות בפני עצמו כלל, וכל מציאותו היא לקיים רצון העליון.
15 כוונתו ומטרתו אינה שהוא יהיה ה"חושב", ה"מדבר" וה"עושה"; כוונתו ומטרתו היא שהדבר יעשה,
16 ובמילא, אין אצלו נפקא-מינה אם הדבר יעשה על ידו או על ידי אחר; העיקר שהדבר יעשה.
- 17 ועל ידי העבודה דמסירות נפש, שמניח את עצמו הצדה לגמרי, ומניח אפילו את נשמתו, והעיקר אצלו הוא
18 קיום המצוה – אזי משלם לו הקב"ה "מדה כנגד מדה", שהנהגה שלמעלה היא באופן נעלה יותר מנס, שזהו
19 ענין שאינו קשור כלל עם מציאות.
- 20 ה. וכיון שבחנוכה עמדו בני ישראל במסירות נפש – לכן היה הנס דפך השמן כדי להראות חיבתן של
21 ישראל, שאין לזה שייכות לענינים של מציאות; על ידי ענין של הידורים – נמשכת ההנהגה של נסים שלמעלה
22 מהטבע, אבל זהו ענין הקשור עם הגוף, עם מציאות. מה שאין כן על ידי מסירות נפש, שמניח לגמרי את
23 מציאותו – נמשכת ההנהגה מלמעלה באופן שאינו נוגע כלל למציאות.
- 24 וכמו כן לאידך גיסא – שכאשר ההנהגה שלמעלה אינה קשורה עם מציאות, הרי היא מעוררת אצל בני
25 ישראל להניח את עצמם מתוך מסירות נפש. ודוקא ענין המסירות נפש ישנו בכל בני ישראל, אפילו קל שבקלים
26 – כאשר הדבר נוגע בנפשו¹¹ (שלא כמו בענין דתורה, צדקה וכו').
- 27 ולכן, בחנוכה, שאז היתה ההנהגה מלמעלה להראות חיבתן של ישראל – שענין זה עוררו בני ישראל על
28 ידי מסירת נפשם – הרי זה עורר אצל בני ישראל את הענין ד"מהדרין מן המהדרין", היינו, לא רק קיום המצוה
29 כתיקונה, ולא רק קיום המצוות בהידור, אלא מהדרין מן המהדרין, הנחת עצמותו וביטול לגמרי.
- 30 ולכן יש בנר חנוכה הענין דמהדרין מן המהדרין שאינו בשאר המצוות, וכל ישראל נהגו כן – כיון שכללות
31 ענינו של חנוכה הוא מהדרין מן המהדרין, ביטול לגמרי, שזהו ענין המסירת נפש.
- 32 ו. והענין בזה:
- 33 בזמן דחנוכה – טמאו כל השמנים שבהיכל¹², והיינו, שטמאו והרעילו ("מ'האט אָפּגע'ס'ט") את ענין
34 השכל, ובמילא, לא היתה יכולה להיות ההנהגה על פי שכל, והוצרכו לילך מתוך מסירות נפש שלמעלה מהשכל.
- 35 שכל – מחייב קיום המצוות כתיקונם, ויתירה מזה, שהשכל מחייב גם קיום המצוות בהידור, כיון שגם על
36 פי שכל צריך להיות קיום המצוות מתוך חיות וגעשמאק, שעל ידי זה נעשה הידור מצוה; אבל מסירות נפש
37 – אין השכל מחייב. מסירות נפש הוא ענין שאין לו אחיזה בשכל.

(סה"מ תרפ"ה ע' רנו ואילך). סה"מ תש"ט ע' 118 ואילך.

(12) שבת שם.

(10) סנהדרין צ, סע"א.

(11) תניא פ"ט. דבור המתחיל אין הקב"ה בא בטרונא תרפ"ה

- 1 ז. ועל פי הידוע שמכל מועד נמשכת הארה על כל השנה¹³, הרי גם מהמועד דחנוכה צריכים ליקח על כל
2 השנה כולה – שגם קיום המצוות שבכל השנה יהיה מתוך ביטול ומסירת נפש, שזהו תוכן הענין דמהדרין מן
3 המהדרין.
4 זאת ועוד:
- 5 ידוע¹⁴ שכל מצוה כלולה מכל המצוות, שלכן "העוסק במצוה פטור מן המצוה"¹⁵. ומזה מובן שמצות נר
6 חנוכה צריכה להאיר בכל המצוות, שגם בהם יהיה ענין המסירות נפש, שזהו ענין דמהדרין מן המהדרין.
7 ח. האמור לעיל שייך ונוגע לפועל גם אצל תלמידי הישיבה:
8 כללות העבודה של תלמידי הישיבה בלימוד התורה וקיום המצוות יכולה להיות בג' אופנים:
9 א) שמירת סדרי הלימוד והנהגה כתיקונה הראויה לבחור תמים ("א ערליכער בחור").
10 ב) לא רק ששומר סדרי הלימוד, ומיד לאחר הסדר סוגר את הגמרא או את ספר התניא, אלא הלימוד הוא
11 באופן שאינו מביט על השעון, ולומד גם בזמן הפנוי שמחוץ לסדרי הלימוד (ופשיטא שכל ההכנות, לפני
12 הלימוד ולאחרי הלימוד, אינם בזמן הלימוד אלא בזמן הפנוי), כי, לימודו אינו מפני ההכרח, אלא מפני יוקר
13 הענין.
- 14 ג) לימודו הוא באופן שמניח את עצמו לגמרי, שאינו מציאות בפני עצמו, אלא כל ענינו הוא למלא את
15 שליחותו של הקב"ה – שהרי כל יהודי הוא שלוחו של הקב"ה להאיר את גופו ונפשו הבהמית וחלקו בעולם
16 על ידי האור ד"נר הוי' נשמת אדם"¹⁶, ולכן עבודתו היא שנוגע לו שהדבר יעשה, ללא נפקא-מינה אם הדבר
17 ייעשה על ידו אם לאו¹⁷.
- 18 וכאשר עבודתו היא באופן של מסירות נפש, שאינו חושב כלל על עצמו, כי אם שהענין יבוא לידי פועל
19 – שעבודה באופן כזה היא מצד עצם הנשמה, ולא רק מצד הארת הנשמה המלוכשת בגוף ונפש הבהמית –
20 אזי נעשית גם ההנהגה מלמעלה באופן שלמעלה מהטבע וללא אחיזה בטבע כלל, כך שגם כאשר בדרך הטבע
21 אינו רואה שום דרך כיצד לבצע את הדבר, הרי הוא מצליח באופן שלמעלה מהטבע.
- 22 ט. וענין זה – הנחת עצמותו מתוך מסירות נפש – בא על ידי לימוד פנימיות התורה דוקא:
23 גם על ידי לימוד נגלה דתורה ניתוסף חיות בקיום התורה ומצוות, שיורגש אצלו היוקר דתורה ומצוות, ועל
24 ידי זה יקיים את המצוה לא רק כתיקונה אלא גם באופן של הידור מצוה. אבל, הרגש היוקר דקיום התורה
25 ומצוות הוא רק במדה כזו ששייכת להמציאות שלו.
- 26 אבל כאשר לומד פנימיות התורה, שבה מבואר הענין דביטול היש, וגם דרגות נעלות יותר בענין הביטול
27 בעילוי אחר עילוי, אזי מגיע לדרגא כזו שנורגש אצלו היוקר דאלקות מצד עצמו, היינו, לא באופן ש"קרבתי
28 אלקים לי טוב"¹⁸, אלא שזהו טוב בעצם, מצד עצמו, ובמילא, עבודתו היא באופן שאינו חושב על עצמו כלל,
29 אלא כל ענינו הוא לקיים רצון הקב"ה.
- 30 ואז נעשית גם ההנהגה מלמעלה באופן שלמעלה מהטבע לגמרי – שזוכה ומקבל חוש בעניני חסידות,
31 שיורגש ויונח אצלו ("ער זאָל דערהערן און באַ אים זאָל זיך אָפלייגן") עניני אלקות – עם היותם למעלה
32 מהשכל לגמרי (שהרי נגלה דתורה היא למעלה משכל אנושי, ופנימיות התורה היא למעלה מהשכל לגמרי),
33 והנחה זו ("דער אָפלייג") תהיה באופן של התאמתות, שיביא לידי "בכך" בפועל ממש, במחשבה דיבור ומעשה,
34 הן בנוגע לעצמו, והן בנוגע להפעולה עם הזולת, להאיר את הסביבה כולה ב"נר מצוה ותורה אור"¹⁹, ומאור
35 שבתורה, זוהי פנימיות התורה²⁰.

(18) תהלים עג, כח.

(19) משלי ו, כג.

(20) ראה פתיחתא דאיכ"ר ב ובפ"י יפה ענף שם. ירושלמי חגיגה

פ"א ה"ז ובפ"י קה"ע שם. המשך תער"ב ח"ג ע' אישכב. סה"מ

תרפ"ט ע' 176. וש"נ.

(13) ראה לקו"ת ברכה צח, ב.

(14) ראה סה"מ תרנ"ה ע' לו. המשך תרס"ו ס"ע סח. סה"מ
קונטרסים ח"ב תלה, ב.

(15) סוכה כה, סע"א. וש"נ.

(16) משלי כ, כז. וראה תניא שם.

(17) בזכרון אחדים: אלא שזכה שהדבר ייעשה על ידו (חסר קצת).

- 1 וכאשר כל בני ישראל מתנהגים באופן כזה – אזי נעשה הענין ד"כליא רגלא דתרמודאי"¹², תרמודאי אותיות
 2 מורדת²¹, היינו, שמתבטל ענין המרידה באלקות, ונעשה אור בכל העולם כולו.
 3 י. (ואמר כ"ק אדמו"ר שליט"א:) מנהג ישראל ליתן מעות חנוכה²² (ונתן בידו הקדושה לכל אחד מהתלמידים
 4 שקל אחד).

בס"ד. שיחת שבת פרשת מקץ, זאת חנוכה ה'תשי"ג.

בלתי מוגה

- א. חנוכה – שייך הן לחנוכה המזבח, והן להעלאת הנרות, שלכן קורין בימי חנוכה פרשת קרבנות הנשיאים
 5 שהקריבו לחנוכה המזבח, ומסיימים בפרשת הנרות: "בהעלותך את הנרות"¹.
 6 וביאור הענין ד"בהעלותך את הנרות":
 7 נר – ענינו אור, ואור קשור עם ענין האהבה, כפי שמביא אדמו"ר הזקן בתניא² (מה שכתוב בספרים שלפני
 8 זה³) ש"ואהבת בגימטריא ב' פעמים אור".
 9 וזוהי עבודתו של אהרן – "בהעלותך את הנרות" – שהמשיך אהבה אצל כל בני ישראל.
 10 ומשום זה היתה גם הנהגתו של אהרן – בגשמיות – באופן של "אוהב שלום ורודף שלום אוהב את הבריות
 11 כו"⁴, וכמבואר בתניא⁵ דקאי על אלה ש"נקראים בשם בריות בעלמא", היינו, שמעלתם היחידה היא היותם
 12 "בריות" שנבראו על ידי הקב"ה – על דרך המסופר בגמרא⁶ אודות אחד התנאים ש"נזדמן לו אדם אחד שהיה
 13 מכוער ביותר . . אמר לו ריקה כמה מכוער אותו האיש . . אמר לו . . לך ואמור לאומן שעשאני כו", והיינו,
 14 שלגבי מעלת היותו ברי' של הקב"ה ("אומן שעשאני"), הרי גם כיעור היותר גדול (עד כדי כך שהתנא לא היה
 15 יכול לסובלו) אינו נחשב לכיעור, ולא עוד אלא שמתעורר ברגש של אהבה אליו – "אוהב את הבריות".
 16 ב. ובפרטיות יותר:
 17 מצינו שענין האהבה מתייחס לאברהם, כמו שכתוב⁷ "אברהם אוהבי", ובזה נכלל גם ענין המשכת האהבה
 18 לכל בני ישראל, כמבואר בחסידות⁸ בפירוש "אברהם אוהבי", "שהמשיך האהבה לכל ישראל אחריו". אבל אף
 19 על פי כן, מתייחס ענין האהבה גם לאהרן, ולא עוד אלא שיש מעלה באהבה דאהרן לגבי האהבה דאברהם.
 20 וכללות החילוק ביניהם⁹ – שאהבה דאברהם היא אהבה מוגבלת, כמוכּן ממה שכתוב באברהם "הלוך ונסוע
 21 הנגבה"¹⁰, לצד דרום, ששם הוא תוקף החום, ובמדרגה זו היא האהבה דאברהם; מה שאין כן האהבה דאהרן
 22 היא אהבה בלתי מוגבלת, שנמשכת בכל מקום, כאמור, "אוהב את הבריות".
 23 וכיון שאהבה דאהרן היא בלי גבול שנמשכת בכל מקום, מוכּן, שאהבה זו אינה נשארת באופן של רצוא
 24 וכליון, אלא הכוונה היא שתהיה ההמשכה למטה דוקא. והיינו, שאף על פי שכללות ענין האהבה היא תנועה
 25 של רצוא וכליון, מכל מקום, האהבה דאהרן היא באופן שהכוונה בזה הוא ענין ההמשכה למטה.
 26 וכמו ענין הצמאון, שאף שזהו תנועה של כליון ועליה, הרי הכוונה והמבוקש בזה – שיתנו לו הדבר שמרווה
 27 את הצמאון, שזהו ענין ההמשכה למטה.
 28 ובאופן נעלה יותר – "כברא דאשתדל בתר אבוי ואימי דרחים לון יתיר מגרמי כו"¹¹, והיינו, שאודות
 29 עצמו אינו חושב כלל, כי אם – "איזהו חסיד המתחסד עם קונו, עם קן דילי", לייחדא קודשא בריך הוא

(6) תענית כ, רע"ב.

(7) ישעי' מא, ח.

(8) ראה ד"ה דבר אל אהרן דלקמן ס"ג.

(9) ראה בארוכה ספר הערכים חב"ד ערך אהרן – ביחס לאברהם
 (כרך ב' ע' קכא ואילך). וש"נ.

(10) לך לך יב, ט. וראה תו"א ר"פ יתרו. לקו"ת ר"פ בהעלותך.

ובכ"מ.

(11) ראה זח"ג רפא, א (ברע"מ). הובא בתניא ספ"י. ובכ"מ.

(21) עמק המלך שער קרית ארבע ר"פ קיא (קח, א). קה"י ערך
 תרמוד.

(22) ראה גם שיחת ליל נר חמישי דחנוכה דאשתקד ס"ד (תו"מ
 ח"ד ס"ע 230 ואילך). וש"נ.

(1) ר"פ בהעלותך.

(2) ספמ"ג.

(3) ראה הנסמן ב"מ"מ, הגהות והערות קצרות" לשם (ע' רצ).

(4) אבות פ"א מ"ב.

(5) פל"ב.

1 ושכינתיה בתחתונים¹², לעשות לו יתברך דירה בתחתונים¹³, כך, שהמבוקש של אהבה זו הוא – המשכה
2 למטה.

3 וזהו גם מה שאהרן נקרא "שושבינא דמטרוניתא"¹⁴ – דאף שענינו הוא להעלות את המטרוניתא, מכל מקום,
4 הכוונה בהעלאה זו היא שתהי' ההמשכה למטה דוקא.

5 ג. ענין הנ"ל נתבאר במאמר של הצמח-צדק¹⁵, וזה לשון המאמר¹⁶:

6 **דבר אל אהרן ואמרת אליו בהעלותך את הנרות גו'.** להבין כפל הלשון דבר
7 כו' ואמרת כו' . . ולהבין ביאור הדברים הללו יש להקדים בבחינת ומדת
8 אהרן שהוא בבחינת אהבה רבה. וידוע שיש ב' בחינת ומדריגת האהבה, והוא
9 מדריגת אברהם שנאמר בוי' אברהם אוהבי (לשון פועל, כי אבות סימן לבנים)
10 שהוא שהמשיך האהבה לכל ישראל אחריו. והב' הוא בחינת ומדריגת אהרן
11 שהוא בחינת האהבה רבה, והוא גם כן שהמשיך אהבה רבה זאת לכל נשמות
12 ישראל כו'. וההפרש שבין אהבה דאברהם לאהבה דאהרן יובן על פי מה
13 שכתוב¹⁰ באברהם הלוך ונסוע הנגבה . . ומעתה יש לומר ענין ובחינת האהבה
14 דאהרן שנקרא בשם אהבה רבה כו'. דהנה אהרן הוא בבחינת כהן גדול שהוא
15 בחינת ורב חסד (דאית חסד ואית חסד, אית חסד עולם, כמו שכתוב¹⁷ כי
16 אמרתי עולם חסד יבנה כו', ואית חסד דאיהו רב חסד דעצמות אור אין סוף
17 ממש), הרי זה בבחינת המשכה מלמעלה למטה (דהיינו שאהרן היה שושבינא
18 דמטרוניתא בבחינת העלאה דנשמות ישראל . . שזהו שכתוב בהעלותך את
19 הנרות כו'. ואהבה זו הוא הנקרא צמאון, כאדם הצמא למים לרוות צמאונן,
20 דהיינו הצמאון שיהיה המשכות אורות העליונים למטה כמו למעלה כו')..
21 שיהיה המשכת והתגלות אור העצמות . . עד שיבוא למטה מטה גם בבחינת
22 מקום וזמן הגשמי.

23 **והנה במתן תורה נאמר¹⁸ וידבר אליקים כו' לאמר, דלכאורה לאמר זה מיותר,**
24 **דהרי כל ישראל שמעו עשרת הדברות. ואיתא בשם הרב המגיד זכרוננו**
25 **לברכה¹⁹ שזהו שעל ידי התורה היה יחוד וחיבור דעשרת הדברות בעשרה**
26 **מאמרות כו'. וזהו וידבר כו' לאמר כו' . . וזהו שכתוב דבר אל אהרן כו' ואמרת**
27 **אליו כו', שיהיה החיבור והקשר הדברות למאמרות כו'.**

28 ד. ובפרטיות יותר:

29 במתן-תורה²⁰ נאמר¹⁸ "וידבר אליקים את כל הדברים האלה לאמר". והקשו המפרשים²¹: בכל מקום שבו
30 נאמר "וידבר גו' לאמר", הכוונה היא, שימסרו את הדברים לבני ישראל שלא שמעו אותם בשעת מעשה. אבל,
31 מכיון שבעת מתן תורה היו נוכחים כל בני ישראל, וכולם שמעו את הדברים – מהי הכוונה ב"לאמר"?

באופן שיהי' נוח וקל יותר להשומעים, שלא יצטרכו לעמוד, וגם הוא
לא יצטרך להטריח את עצמו כו'.

(17) תהלים פט, ג.

(18) יתרו כ, א.

(19) ראה גם מגיד דבריו ליעקב בהוספות ס"ח. וש"נ.

(20) מכאן עד סו"ה – הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונרפס
(באירית) בלקו"ש ח"א ע' 148-149.

(21) ראה גם תו"א יתרו סז, ב. לקו"ת שה"ש מ, ב. ובכ"מ.

(12) ראה תקו"ז בהקדמה (א, סע"ב). הובא בתניא שם. ובכ"מ.

(13) ראה תנחומא נשא טז. בחוקותי ג. במדב"ר פ"ג, ו. תניא
רפ"ו. ובכ"מ.

(14) זהר ח"א רסו, ב. ח"ב מט, ב. ח"ג כ, א (ברע"מ). נג, ב. ערה,
ב.

(15) ד"ה דבר אל אהרן ואמרת אליו בהעלותך את הנרות גו' –
תרי"ח (המאמר לא נרפס לע"ע, והוא בכת"י מס' 1230 קלט, א ואילך
– בספריית אגודת חסידי חב"ד).

(16) כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר שיאמר עתה את תוכן הדברים

ואין לומר, שהכוונה ב"לאמר" היא בשביל דורות הבאים, שהרי בעת מתן תורה היו נוכחים גם הנשמות של הדורות שלאחרי זה.²²

ומתוך על זה המגיד ממעזריטש נשמתו עדן¹⁹ – שענינו של מתן תורה הוא להמשיך עשרת הדברות של התורה בעשרה המאמרות שבהם נברא העולם²³, כידוע הפירוש²⁴ על הפסוק²⁵ "עשרה עשרה הכף בשקל הקודש", שעשרה המאמרות שקולים ומכוונים כנגד עשרת הדברות. ולכן נאמר "וידבר גו' לאמר", כי, הכוונה היא להמשיך את ה"וידבר" – עשרת הדברות, ב"לאמר" – עשרה המאמרות.

ה. וביאור הענין בעבודת השם:
אור התורה, עשרת הדברות – צריך להאיר גם בעניני העולם, עשרה מאמרות.

לא כדעת הסוברים שהתורה היא ענין בפני עצמו והעולם הוא דבר בפני עצמו; בהיותו בסביבה של תורה – יהי' יהודי תורני ("א תורה איד"), ואילו בצאתו לעולם יתנהג לפי הנחות העולם – לפי העמדה וההנהגות של העולם. אלא, נדרש מיהודי – שכל עניניו, גם עניני העולם, יהיו לפי הנחות התורה.

לא מדובר אודות דברים האסורים, שכן, דבר הפשוט שמה שאסור – אסור ("דאָס וואָס מען טאָר ניט – טאָר מען דאָך ניט"). הכוונה היא, שאפילו בדברים המותרים – לא צריכות להיות הנחות העולם, "בעל-הבית" ישע הנחות²⁶, אלא הנחות של תורה.

ו. כבוד קדושת מורי וחמי אדמו"ר סיפר שכאשר דרו ברסטוב היתה דירת אביו כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נשמתו עדן בדיוטא העליונה, ודירתו (של כ"ק מו"ח אדמו"ר) בדיוטא התחתונה. ולפעמים היה אדמו"ר נשמתו עדן הולך לדירת בנו כ"ק מו"ח אדמו"ר לערוך קידוש והתוועדות. באחד ההתוועדויות אמר כ"ק אדמו"ר נשמתו עדן אל בנו כ"ק מו"ח אדמו"ר: "לחיים, בעל-הבית". וביקש כ"ק מו"ח אדמו"ר מאביו כ"ק אדמו"ר נשמתו עדן שיסיר ממנו את התואר "בעל-הבית", כי, "בעל-הבית" הוא דבר מזוהם. – כן היה לשון כ"ק מו"ח אדמו"ר²⁷.

והיינו, שגם "בעל-הבית" שמתנהג כדבעי בכל הענינים, ובמילא לא שייך לומר עליו דבר בלתי-רצוי, דבר האסור או אפילו דבר שאינו טהור – הרי זה בכל זאת דבר מאוס, דבר מזוהם.

וכיון שחסידות שונאת ביותר "בעל-הבית" ישע הנחות", הנה סוף-סוף יהיה זה דבר מופרך אצל כל בני ישראל, שהרי תורת החסידות היא לכל בני ישראל, כדברי כ"ק מו"ח אדמו"ר²⁸ בשם אדמו"ר הזקן שתורת החסידות אינה עבור איזו מפלגה או כתר, אלא עבור כל בני ישראל.

ז. וזהו כללות החידוש דמתן תורה שבו נאמר "וידבר גו' לאמר" – שגם בעניני העולם, עשרה מאמרות ("לאמר"), תהיה ההנהגה לא על פי הנחות העולם, "בעל-הבית" ישע הנחות", אלא על פי התורה, עשרת הדברות ("וידבר"), היינו, להמשיך את התורה בעולם.

וזהו גם הביאור בכפל הלשון "דבר אל אהרן ואמרת אליו" – דכיון שהכוונה בענין "בהעלותך את הנרות" היא שתהיה ההמשכה למטה, לכן נאמר "דבר גו' ואמרת", להמשיך את עשרת הדברות בעשרה מאמרות.

*

ח. בנוגע ל"נר" – שזהו הענין שמדברים אודותיו ("בהעלותך את הנרות") – איתא בתניא²⁹ שזהו ענין "נר ה' נשמת אדם"³⁰, "שישראל הקרויים אדם נשמתם היא למשל כאור הנר שמתנענע תמיד למעלה בטבעו כו'". וזהו גם מה שכתוב בזהר³¹ שמטעם זה מתנענעים בני ישראל בשעת התפלה ולימוד התורה. וכידוע שזוהי אחת הטענות שטענו נגד ספר הזהר³².

(28) ראה סה"ש תש"ד ע' 93. 163. אגרות-קודש אדמו"ר מוהרי"צ ח"י ע' דש. לקו"ש ח"ט ע' 344. ועוד.

(29) רפ"ט.

(30) משלי כ, כז.

(31) ח"ג ריח, סע"ב ואילך.

(32) ראה השקו"ט בענין זה – בספרים שנשמנו בהערות וצינונים שבסו"ס צוואת הריב"ש (הוצאת תשנ"ח) סימן סח (ע' קנג).

(22) פרדר"א פמ"א. שמו"ר פכ"ח, ו. תנחומא יתרו יא. זח"א צא. א.

(23) אבות רפ"ה.

(24) זח"ג יא, ב.

(25) נשא ז, פו.

(26) ראה סמ"ע בחו"מ ס"ג סק"ג.

(27) ראה גם אגרות-קודש כ"ק אדמו"ר שליט"א ח"כ ס"ע קה ואילך.

1 (וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א:) צריך להיות ענין של נענוע ("מ'דארף זיך צושאקלען"). אינני יודע אם דרוש
2 ענין של ניגון או ריקוד, אבל בכל אופן, שיהיה ענין של נענוע והזזה.

3 — יהודי אחד³³ מאלה שלעת-עתה הם בפלוגה ד"חוצה" [שהרי הכוונה היא שיפוצו מעינותיך חוצה, שיש
4 בזה ג' ענינים: "יפוצו", "מעינותיך", ו"חוצה"³⁴], כתב פעם לכ"ק מו"ח אדמו"ר, שהוא מעריך מאד ("ער
5 האלט זייער שטארק") מהפעולות של ליובאוויטש בנוגע לישיבות וכו', אבל דבר אחד אינו מבין: מדוע
6 מתנענעים תלמידי הישיבה באמצע לימודם, וכולם צועקים יחד — ללא סדר; למה לא יהיה הלימוד באופן
7 מסודר, שכולם ישבו על מקומותיהם בשקט, מבלי להתנענע, וכשמישהו ירצה לשאול שאלה, יגביה את אצבעו
8 וכו'. — כ"ק מו"ח אדמו"ר לא השיב לו מאומה על שאלה זו. זוהי אחת השאלות היחידות שכ"ק מו"ח אדמו"ר
9 לא השיב עליהם.

10 (וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א:) צריכה להיות הזזה עצמית.

11 [באמצע הניגון והריקוד, הפסיק כ"ק אדמו"ר שליט"א ואמר:]

12 מספרים שפעם רקדו בהתועדות בליובאוויטש עד שהגג התרומם ("דער באַלקן האָט זיך געהויבן"). ובלשון
13 חז"ל³⁵ "פקע איגרא".

14 והענין בזה:

15 גג — הוא מקיף הרחוק, שהוא למעלה יותר ממקיף הקרוב, לבוש, שלהיותו עשוי לפי מדת האדם הרי הוא
16 בודאי בהגבלה. אבל אף על פי כן, גם מקיף הרחוק יש לו שייכות להגבלה, שהרי הוא מקיף דבר המוגבל
17 (עולמות כו').

18 וזהו החידוש ד"פקע איגרא" — שצריכה להיות הזזה עצמית עד שיתבטלו אפילו ההגבלות דמקיף הרחוק.
19 [ורמז כ"ק אדמו"ר שליט"א שירקדו בחוזק יותר].

* * *

ט. במאמר הנ"ל ממשיך בענין "דבר גו' ואמרת", "וידבר גו' לאמר" — ביאור החילוק בין דיבור לאמירה:
ואפשר לומר ההפרש בין דברות למאמרות, כי הגה המאמרות הוא בחי' אמ"ר, אש מים רוח, כמו שכתוב בזהר³⁶, דהיינו כמו שבא כבר בהרכבה דהבל הלב שבא בקול הגרון שמורכב מיסודות הללו כידוע. ושרשו בעצמות הנפש הוא שנקרא בשם דיבור, וכמו שהאדם נקרא מדבר בכלל, וכנאמר³⁷ ויהי האדם לנפש חיה, לרוח ממללא כו'. והנה, אחר שבא כח הדיבור שבנפש מורכב בהבל הלב ובא במבטא ה' מוצאות הפה, אז נקרא גם כן בשם דיבור, וכידוע דאמירה בלב ודיבור בפה כו'. והוא להיות כח נעוץ תחלתן בסופן³⁸, ויש כח בדיבור שבפה מבחינת עצמות הדיבור שבנפש עצמה, ועל כן אנו רואים שעל ידי הדיבור הוא שיתוספו הכחות מכמו שהיו קודם שבאו בדיבור, וכמו השגת השכל כאשר יבוא בדיבור יבוא לעומקו ואשורו בתכלית יותר מכמו שהיה מצד עצמות השגתו כו'. וכן יש כח בבחינת הדיבור לבטל איזה כח המתלבש בו, וכמו שכתוב³⁹ דאגה בלב איש ישיחנה, שעל ידי הדיבור יבוטל הדאגה כו'. וכל זה מצד שהדיבור שבפה יש בו כח נעלה יותר מבחינת

האמצעי דרושי חתונה ח"א ס"ע לר. וש"נ.

(37) בראשית ב, ז ובת"א.

(38) ס"י פ"א מ"ז.

(39) משלי יב, כה.

(33) ראה גם תורת מנחם — התועודיות ח"א ריש ע' 42.

(34) ראה שם ח"ד ע' 138. ועוד.

(35) פסחים פה, סע"ב. וראה גם תורת מנחם — התועודיות ח"א

ע' 10 ואילך.

(36) ראה תקו"ז תס"ט (קד, רע"ב). וראה גם מאמרי אדמו"ר

עצמות כח הדיבור שבעצמות הנפש כו'. ויובן מזה למעלה, דבחינת האותיות שנבראו בהם שמים וארץ כו' הוא שנקראים מאמרות כו', והוא מה שכתוב⁴⁰ בריש הורמנא דמלכא גליף גליפו בטה"ע, אותיות החקוקים בעצמותו, אך שמתלבשים ובאים למטה לסיבת בריאת העולמות בלבושים השייכים להעולמות, והוא שנקראים מאמרות, שמורכבים בהיסודות כנ"ל. אבל אותיות התורה שרשם באותיות דטה"ע, והוא שנקראים בשם דברות כנ"ל. וכאשר באים בדיבור בפה ז"ש⁴¹ ודברי אשר שמתו בפיך, דברי ממש, וכנ"ל שנעוץ תחלתו בסופן. ועל כן מצות התורה בדיבור בפה דוקא, וכמו ודברת⁴² במ כו', וכן חיים⁴³ הם למוציאם בפה דוקא. אך באמת הרי התורה נתלכשה בלבושים דעולמות עד שבאה למטה בהתלבשות הלבושים דעולם העשי', זהו מפני שבתורה היה התאחדות והתחברות דעשרת הדברות דעצמות בעשרה מאמרות דמעשה בראשית כו'. ועל כן נאמר במתן תורה וידבר כו' לאמר כו' כנ"ל.

י. ביאור הדברים:

מחד גיסא – דיבור הוא למעלה מאמירה, כי, כאשר הבל הלב בא בקול הגרון שמורכב מג' היסודות אש מים רוח (ראשי תיבות אמר⁴⁴) שבהם נכלל גם יסוד העפר – אזי נקרא בשם אמירה, וכשהוא בשרשו בעצם הנפש – אזי נקרא בשם דיבור.

ולאידך גיסא – מצינו שאמירה היא בהעלם, כמ"ש⁴⁵ "אמרתי אני בלבי", ויכול להיות שישאר בהעלם ולא יבוא בפועל ובגילוי, וכאשר בא בפועל ובגילוי אזי נקרא בשם דיבור – באותו שם שנקרא כשהוא בשרשו בעצם הנפש.

וטעם הדבר – כי דוקא כאשר הדיבור בא בהתגלות למטה, מגיע הוא למעלה מאמירה, בשורש האמירה כפי שהיא בעצם הנפש, ולמעלה יותר – בעצם הנפש ממש, כמו שכתוב⁴⁶ "נפשי יצאה בדברו", וכן יש כח בדיבור לבטל את הדאגה שבלב, כמו שכתוב⁴⁷ "דאגה בלב איש ישיחנה".

וזוהי גם השייכות דב' הפירושים "יסיחנה מדעתו", ו"ישיחנה לאחרים"⁴⁷ – שכדי להסיח מדעתו צריך להשיח לאחרים, כיון שהדיבור כפי שמתגלה למטה דוקא, שרשו למעלה מאמירה, ונוגע בעצם הנפש, ולכן, גם כאשר יש דאגה שנוגעת לאדם, פוסקת התורה שעל ידי הדיבור, ישיחה לאחרים – יסיחנה מדעתו.

וכל זה הוא מצד מעלת ההמשכה למטה דוקא, וכנ"ל שצריך להמשיך עשרת הדברות שבתורה בעשרה מאמרות שבהם נברא העולם.

יא. ובענין זה שצריך להיות ההמשכה וההתגלות למטה דוקא – ממשיך בהמאמר:

וזזהו שכתוב⁴⁸ היתה לי דמעתי לחם יומם ולילה באמור אלי כל היום איה אלקיך כו', שאין שום התגלות אור העצמות למטה כו', דהגם שיש לפעמים איזה התעוררות בהתגלות אלקות וכמו בעבודה בתפלה ותורה, אין זה רק לפי שעה כו', ולא כל היום, שזהו מה שכתוב באמור אלי כל היום דוקא איה אלקיך, דהיינו שלא בא בהתגלות למטה. . אך הבכיה זאת בהמר לו על גודל הסתר והעלם אור העצמות מלבוא בהתגלות למטה ולזה כל ישעו וחפצו. . על ידי זה דוקא הוא שבא התגלות אור העצמות מלמעלה למטה. והוא על ידי

וש"נ), אבל, מה שנוגע לענינו הוא הר"ת אש מים רוח.

(45) קהלת ב, א. טו. ג, יז-ח.

(46) שה"ש ה, ו.

(47) יומא עה, רע"א.

(48) תהלים מב, ד.

(40) זח"א טו, א.

(41) ישעי' נט, כא.

(42) ואתחנן ו, ז.

(43) משלי ד, כב. וראה עירובין נד, רע"א.

(44) ולהעיר, שלפעמים איתא שהר"ת ד"אמר" הוא אור מים רקיע (ראה ספר הערכים חב"ד (כרך ג) ערך אור מים רקיע סט"ז (ע' תסד).

1 התורה דוקא שזהו שכתוב היתה לי דמעתי לחם יומם ולילה, בחינת לחם
2 תורה (שעל זה נאמר⁴⁹ לכו לחמו בלחמי) לחבר יומם ולילה מדת יום ומדת
3 לילה מדת יום כמו שהוא באצילות ומדת לילה כמו שבאה בבריאה יצירה
4 עשיה כידוע ודי למבין.

5 יב. ובפרטיות יותר⁵⁰:

6 "היתה לי דמעתי לחם יומם ולילה": יהודי הוא ממורמר כל כך ("ער איז אַזויפיל פאַרביטערט") עד
7 שהדמעות הם במקום הלחם, כידוע⁵¹ שמרירות פועלת שלא מרגישים רעבון. וממה נובעת המרירות? על זה
8 ממשיך בפסוק – "באמור אלי", טוענים ותובעים מלמעלה: "כל היום איה אלקיך".

9 "אלקיך" פירושו – כוחך וחיותך⁵², ומיהו "אלקיך"? "הוי" – אלקיך⁵³. "הוי" הוא למעלה מזמן ומקום
10 ולמעלה מהשתלשלות, ובחינה זו היא "אלקיך" – כוחך וחיותך. ויתירה מזו: "אנכי הוי" אלקיך⁵³, ש"אנכי",
11 "אנכי מי שאנכי דלא איתרמז לא בשום אות ולא בשום קוץ"⁵⁴, הוא "אלקיך" – כוחך וחיותך.

12 ודבר זה תובעים ממנו: "כל היום אי' אלקיך"?! ההרגש של "אנכי הוי" אלקיך – היכן הוא אצלך במשך
13 כל היום?!

14 מה שמרגיש את ה"אלקיך" בשעת התפלה והלימוד, או בשעת התועדות – אין זה מספיק. לא זוהי הכוונה.
15 ענין זה היו יכולים להשיג גם על ידי מלאכים או על ידי נשמות למעלה כפי שנמצאות תחת כסא הכבוד⁵⁵.
16 הכוונה של ירידת הנשמה בגוף, היא, כדי לברר את הגוף ונפש הבהמית (שהרי הנשמה עצמה אינה צריכה
17 תיקון כלל⁵⁶), ולכן, ממנו תובעים, שבמשך "כל היום" – בשעה שאוכל, בשעה ששותה, בשעה שעוסק במסחרו,
18 ובשעה שמדבר עם בני-אדם – יהיה אצלו ההרגש ד"אלקיך", כפי שהוא בעצמו הבין והרגיש ("דערהערט")
19 בשעת התפלה ובשעת הלימוד.

20 יג. אמנם, ההנהגה בפועל היא – שלאחרי התפלה אומר ("ער זאָגט אָפּ") את השיעור תהלים, השיעור
21 חומש, ושורות אחדות תניא, ויותר מזה לא ניכר עליו מאומה.
22 בעת האכילה – בורר לו חלק יפה, ואם חסר מלח במאכל – מוסיף מלח, מבלי שיהיה ניכר עליו רישומה
23 של התפלה.

24 הוא אמנם "עושה טובה", מברך ברכה ראשונה ואחרונה, אבל מלבד זה, לא ניכר חילוק בינו לבין מי שאינו
25 חסיד, ויתירה מזה – בינו לבין אינו-יהודי, להבדיל, "ומותר האדם מן הבהמה אין"⁵⁷, שהנהגתו היא באופן
26 שעושה כל מה שחפץ, כמו בהמת בר ("אַ נאָוואָטנע בהמה") שאין עליה בעל הבית⁵⁸.

27 ולאחרי כל זה – יש לו טענות למה אין לו געשמאק בתפלה, למה לימוד התורה הוא באופן שאינו מכוין
28 הלכה לאמיתתה, למה יש לו ריבוי קושיות ללא תירוצים, ואם יש לו מקבלים – למה אינו מצליח לפעול עליהם.

29 הנה על זה נאמר⁵⁹ "אולת אדם תסלף דרכו ועל ה' יזעף לבו": "אולת אדם" – שמתנהג באופן כזה שאומרים
30 לו "כל היום איה אלקיך" – "תסלף דרכו", ואחר כך יש לו טענות – "על ה' יזעף לבו".

31 הוא בעצמו אשם בכך. זוהי "אולת אדם" – שהנהגתו במשך כל היום היא באופן ששולח ("ער פאַרשיקט")
32 את הקב"ה לעומק רום, והוא עצמו נמצא בעומק תחת, באמרו להקב"ה: המתן לי עד שאתפלל, ואז⁶⁰... הנהגה
33 זו – "אולת אדם" – "תסלף דרכו", ואחר כך יש לו עוד טענות – "על ה' יזעף לבו" – שאין לו געשמאק
34 בתפלה וכו'.

(55) ראה זח"ג כט, רע"ב.

(56) תניא פל"ז (מח, ב).

(57) קהלת ג, יט.

(58) ראה גם שיחת ג' דחוו"מ סוכות הערה 78 (לעיל ע' 72).

(59) משלי יט, ג. וראה המשך מים רבים תרל"ו בתחילתו.

(60) חסר איזה תיבות (המול).

(49) משלי ט, ה.

(50) סעיף זה – הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס (באידיש)

בלקו"ש ח"א שבעה עשר 20.

(51) ראה רשימות הצ"צ לתהלים (יהל אור) עה"פ (ע' קסג). וש"נ.

(52) ראה שו"ע או"ח ס"ה.

(53) יתרו כ, ב.

(54) ראה לקו"ת פנחס פ, ב. זח"ג יא, א.

ובאמת, גם הטענות שטוען אינם אליבא דאמת. הוא לא תובע זאת באמת, ואין הדבר נוגע לו. טענותיו אינם אלא לתפארת המליצה וצחות הלשון.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א בכה מאד בדברו בענין זה, ולפתע הפסיק ואמר:]

איתא בגמרא⁶¹ אודות שני אנשים שהיו "אינשי בדוחי", "שמחים ומשמחים בני אדם"⁶², ואמרו עליהם ש"בני עלמא דאתי ניהור", והיינו, שבשכר זה שהיו שמחים ומשמחים בני אדם נתנו להם עולם הזה, עולם הבא, עצמות ומהות אין-סוף ברוך-הוא – כל הענינים הטובים.

(וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א:) למה לי איפוא לעורר אצלכם רגש של עצבות?! – תנגנו ניגון שמח ותהיו בשמחה.

[לאחרי הניגון – המשיך כ"ק אדמו"ר שליט"א:]

יד. ענין זה – "כל היום איה אלקיך" – נוגע עוד יותר אצל אלה שיש להם שייכות אל הרבי. ובהקדם שאצל בני ישראל גופא יש כמה חילוקי מדריגות, כלשון הכתוב בפרשת נצבים⁶³: "ראשיכם שבטיכם גו' מחוטב עציך עד שואב מימך", ובלשון חז"ל⁶⁴ "עשרה יוחסין כו'".

ובנוגע לעניננו:

יהודים אלה שזכו לראות את הרבי, ללמוד מאמרי החסידות שלו, או לשמור את התקנות שלו – צריך להיות אצלם עוד יותר הענין ד"כל היום איה אלקיך", שהרי ענינו של הרבי שהוא ממוצע המחבר⁶⁵ בני ישראל עם הקב"ה, היינו, חיבור ללא הפסק כלל, ובמילא צריכה להיות הנהגתם באופן שאין הפסק וחילוק בין שעת התפלה ולימוד התורה לשאר עניני היום, כיון שבמשך כל היום צריך להיות נרגש אצלם הענין ד"אלקיך".

ענין זה מפורש הוא בדברי הרמב"ם⁶⁶: "כשם שהחכם ניכר בחכמתו ובדעותיו . . . כך צריך שיהיה ניכר במעשיו במאכלו ובמשקו וכו'". אלא שהרמב"ם כותב זאת באותיות וסגנון של נגלה דתורה, ובסגנון החסידות הרי זה תוכן הענין ד"כל היום איה אלקיך", שההרגש ד"הוי' אלקיך" צריך להיות כל היום, בכל עשיותיו ובכל עניניו.

– חסידים הזקנים⁶⁷ ישבו פעם בהתוועדות ודיברו אודות הענין דביטול היש לאין. לאחר ההתוועדות פגש שוטר ("א' זשאנדאר", "פאליציי", "פאליס-מאן") באחד החסידים שהלך ברחוב בחזרתו מהתוועדות, וקרא לעברו: "קטא אידיוט" (מיהו ההולך)? והשיב לו החסיד: "ביטול אידיוט" (ביטול הולך). כלומר: החסיד הנ"ל היה חדור כל כך בתוכנה של ההתוועדות בענין ביטול היש לאין, עד שלא מצא בעצמו שום ענין מלבד ביטול! אמנם, כאשר ענין זה אינו כדבעי, ובמשך כל היום חסר אצלו ההרגש ד"אלקיך" – הנה מצד זה היא המרירות בדמעות כו'.

[בענין זה הזכיר כ"ק אדמו"ר שליט"א המובא באחד ממכתבי כ"ק מו"ח אדמו"ר, שפעם היה נהוג לאסוף את הדמעות ולרחוץ בהם את הפנים, כדי שיאיר ה"צלם אלקים"⁶⁸].

וזהו גם מה שכתוב ("היתה לי דמעת") לחם יומם ולילה: "לחם" – קאי על תורה, כמו שכתוב⁴⁹ "לכו לחמו בלחמי". וההרגש שישנו בשעת לימוד התורה⁶⁹ – צריך להיות בכל הענינים, גם בענינים שהם בבחינת "לילה", על ידי זה שמחברים אותם עם ה"יום", שזהו אומרו "יומם ולילה", בוא"ו המחבר.

טו. והנה, בביאור הקשר והשייכות ד"וידבר גו' לאמר" שנאמר במתן תורה ל"דבר גו' ואמרת" שנאמר בהדלקת המנורה, שבשניהם מודגש ענין ההמשכה למטה דוקא, כנ"ל – מבאר בהמאמר:

(66) הל' דעות רפ"ה.

(67) ראה סה"ש תרח"ץ ע' 251.

(68) ראה גם מאמרי אדמו"ר האמצעי קונטרסים ע' תפ. וש"נ.

(69) ראה לקו"ת בהעלותך ל, ב.

(61) תענית כב, א.

(62) פרש"י שם.

(63) כט, ט-י"ד.

(64) קידושין רפ"ד.

(65) ראה סה"ש תורת שלום ע' 158.

ועל דרך במתן תורה שהיה בו התגלות אור העצמות ממש, בחינת שמי הוי'
 כמו שהוא לבדו, והיה התגלות זאת גם למטה בבחינת מקום וזמן
 (בחינת מקום הוא שאמרו רז"ל⁷⁰ שהיה הקול נשמע מארבע רוחות, להיות
 שהמקום אינו נתפס כו', ובחינת זמן הוא מה שכתוב⁷¹ את אשר ישנו פה ואשר
 איננו פה . . והתורה הוא ענין אחד עם בחינת המנורה שהיה בזמן הבית, וכמו
 שכתוב⁷² כי נר מצוה ותורה אור כו'.

טז. והענין בזה:

ידוע בפירוש הכתוב⁷³ "ראיתי והנה מנורת זהב כולה גו'", שנוסף על הפירוש הפשוט שזהו החזיון דזכריה,
 ישנו גם הפירוש ש"כללות נשמות ישראל נקרא מנורה ויש בה בחינת ז' נרות שהם ז' מדרגות בעבודת ה'⁷⁴,
 וכמו כן ישנו הפירוש דקאי על התורה, כמובא בהמאמר ש"כמו שבהמנורה היו ששת הקנים שמצידה נוטים
 בהדלקתם אל מול קנה האמצעי כמו שפירש רש"י⁷⁵, כמו כן בתורה שיש בה ב' בחינות תורה שבכתב ושבעל
 פה שהן ששה סדרי משנה, שצריך להיות הששה סדרי משנה נוטים אל קנה האמצעי שהוא תורה שבכתב, וכמו
 מ"ט אמר קרא כו"⁷⁵.

וב' הפירושים (שמנורה קאי על ישראל ועל התורה) מתאימים זה לזה – כיון שישראל אורייתא וקוב"ה
 כולא חד⁷⁶.

וזוהו שבהעלאת הנרות מודגש ענין ההמשכה למטה – כמו במתן תורה שהיה התגלות אור העצמות למטה,
 היינו, שהבחינה שלמעלה ממקום וזמן נמשכה במקום וזמן.

דהנה, הגילוי דמתן תורה היה למעלה מבחינת המקום ובמילא גם למעלה מבחינת הזמן:

למעלה מבחינת מקום – כמאמר רז"ל שהיה הקול נשמע מארבע רוחות, "מסתכלים למזרח ושומעין את
 הדיבור יוצא אנכי, וכן לארבע רוחות כו'", דלכאורה היה צריך להיות באופן שאלה שעמדו במזרחו של הר
 סיני ישמעו את הדיבור מצד מזרח, ואלה שעמדו בדרומו של הר סיני ישמעו את הדיבור מצד דרום וכו', ואף
 על פי כן, באיזה צד שעמדו שמעו כולם את הדיבור מכל ד' הרוחות, כיון שהגילוי דמתן תורה היה למעלה
 מבחינת מקום;

ולמעלה מבחינת זמן – שהרי במתן תורה היו כל הנשמות, כמו שכתוב "את אשר ישנו פה גו' ואת אשר
 איננו פה".

ובהקדם מה שכתוב⁷⁷ "דור הולך ודור בא" – דלכאורה אינו מובן: מאי קא משמע לן שלמה המלך, החכם
 מכל אדם, הרי כל אדם יודע שדור אחד הולך ודור אחר בא במקומו? אלא הפירוש הוא – שדור זה שהולך
 הוא הוא הדור הבא, כי, רוב הנשמות אינם נשמות חדשות [לא מבעי בדורות האחרונים שאין נשמות חדשות
 בכלל, כי אם, לעת מן העתים בלבד, אלא אפילו בדורות הראשונים הנה מלבד יחידי סגולה, רוב הנשמות אינם
 נשמות חדשות], אלא נשמות שכבר היו בעלמא דין, ובאים עוד הפעם לעולם כדי לתקן ולהשלים שליחותם⁷⁸.

ועל פי זה אינו מובן: איך יתכן שבמתן תורה היו כל הנשמות, גם הנשמות העתידים להיות – דכיון
 שהנשמות העתידים להיות הם אותם הנשמות שהיו לפני⁷⁹, בהכרח לומר שמציאותם של הנשמות העתידים
 להיות שייכת רק לאחרי שהנשמות שלפני זה אינן נמצאות, ואם כן, איך יתכן שבאותה שעה שהיו הנשמות
 שלפני זה היו גם הנשמות העתידים להיות?

(75) ראה גם "רשימת המנורה" (קה"ת תשנ"ח) – "המנורה ע"ד הדרוש" (ע' קיא ואילך).

(76) ראה זח"ג עג, א.

(77) קהלת א, ד.

(78) ראה שער הגלגולים הקדמה ו'. ועוד.

(70) ראה תנחומא שמות כה. שמו"ר פ"ה, ט. תקו"ז תכ"ב (סד, ב). תניא פל"ו.

(71) נצבים כט, יד.

(72) משלי ו, כג.

(73) זכרי' ד, ב.

(74) לקו"ת ר"פ בהעלותך.

והביאור בזה – שמתן תורה היה למעלה מהזמן, ולכן, כשם שבשני זמנים שונים יכולים להיות הנשמות שלפני זה והנשמות העתידים להיות, כמו כן היו יכולים להיות שניהם (אשר ישנו פה ואשר איננו פה) במתן תורה, שהיה למעלה מהזמן, עבר הוה ועתיד באותו רגע.

וזוהו החידוש דמתן תורה – שהגילוי שלמעלה ממקום וזמן, נמשך למטה במקום וזמן, כיון שהעיקר הוא להיות ההמשכה למטה. וכן הוא בענין המנורה שקשור עם ענין התורה כנ"ל.

יז. וממשיך בהמאמר:

ולפי כל הנ"ל שהתורה ענין א' עם המנורה ע"כ . . כמו במנורה שהיו בה כ"ב גביעים י"א כפתורים ט' פרחים . . כמו כן בתורה . . יש בה כ"ב אותיות שהן כ"ב גביעים כו'. והענין הוא, דהנה ענין ובחינת הגביעים מצינו ביוסף, וכמו שכתוב⁷⁹ ואת גביעי גביע הכסף כו', אבל דוד המלך עליו השלום אמר⁸⁰ כוס ישועות אשא כו'. וכידוע ההפרש בין כוס לגביע, שהכוס הוא קטן, והגביע הוא גדול ובו מוזגין את הכוסות (כמו שכתב המצודת דוד⁸¹).. וענין הגביע דיוסף הוא בחינת אותיות התורה שהוא כלי גדול כבחינת הגביע, וכידוע שאותיות התורה נקראים אתוון רברבן בכלל, אבל האותיות דעשרה מאמרות שנבראו בהם שמים וארץ נקראים אתוין זעירין, וכמו שכתוב⁸² אלה תולדות השמים כו' בהבראם, ואמרו רז"ל⁸³ בה' בראם, דה"ה הוא זעירא כידוע, להורות על שבא האור האלקי בתכלית הצמצום וההסתר . . אבל אותיות התורה נקראים אתוון רברבין שיש ביכולתם להביא אור התגלות העצמות גם למטה כנ"ל, ונקרא מפני זה בשם גביע, כוס גדול שבו מוזגין הכוסות הקטנים . . וכ"ב אותיות התורה הן כ"ב גביעים שבמנורה שעל זה נאמר⁸⁴ נגילה ונשמחה ב"ך בעצמותך ועל ידי כ"ב אותיות התורה דוקא כנ"ל.

ובחינת י"א כפתורים זהו מה שכתוב⁸⁵ וכפתור תחת שני הקנים כו', שהכפתור הוא המקשר ומחבר ב' הקנים שמימין ומשמאל, ושרשו בקו האמצעי כו'. ואיתא בספר יצירה⁸⁶ חמש אצבעות כנגד חמש אצבעות וברית יחיד מכוון באמצע, שהוא בחינת קו האמצעי המחבר החסדים והגבורות שבעשר ספירות בכלל, ושרשו באור העצמות שלמעלה מכל העשר ספירות, וכמו שכתוב בסה"ק דקו האמצעי עולה עד העצמות, שזהו מה שכתוב וברית יחיד מכוון כו' (כי כח המוליד בדומה לו ממש כו'), שזהו ענין י"א כפתורים שהוא בכלל קשר העשר ספירות החסדים והגבורות ושרשם באור העצמות בחינת כתר כנ"ל בקו האמצעי כו'.

והט' פרחים הוא מה שכתוב⁸⁷ יציץ ופרח ישראל, שזהו עיקר ההתגלות למטה . . כי המלכות נאצלה בסוד שרש רק בנקודה אחת וצריך להמשיך בה ט' ספירות כו', וכנ"ל שעיקר ההתגלות הוא למטה במקום וזמן הגשמי ששרשם בא על ידי המלכות, ולהיות בבחינת המלכות תוספת גילוי אורות העליונים שזהו ט' ספירות שנתוסף בה, על כן יבא למטה גם כן בבחינת מקום וזמן הגשמי כו' ודי למבין.

(84) שה"ש א, ד.
(85) תרומה כה, לה.
(86) פ"א מ"ג.
(87) ישעי' כז, ו.

(79) מקץ מד, ב.
(80) תהלים קטז, יג.
(81) ירמי' לה, ה.
(82) בראשית ב, ד.
(83) מנחות כט, ב.

- 1 יח. והנה, מה שכתוב בהמאמר בחצאי עיגול "כי כח המוליד בדומה לו ממש" – הוא בהתאם למה שנתבאר
- 2 לעיל (סעיף י) שההמשכה למטה דוקא היא ממקום עליון ביותר.
- 3 ויש להוסיף בביאור דיוק הלשון ד"כח המוליד בדומה לו ממש":
- 4 בביאור מה שכתוב בתניא⁸⁸ שהנשמה היא "חלק אלקה ממעל ממש" – שתיבת "ממש" היא הוספת אדמו"ר
- 5 הזקן על לשון הכתוב⁸⁹ "חלק אלקה ממעל" – מבאר כ"ק מו"ח אדמו"ר באחד ממכתביו⁹⁰ ש"ממש תוארו
- 6 גשמיים שבגשמיים", מלשון ממשות (בניגוד ל"ממעל", ש"תוארו רוחניות שברוחניות").
- 7 אמנם, כאשר תיבת "ממש" באה בסמיכות ובהמשך להתיבות "חלק אלקה ממעל", פירושה, שזה שהנשמה
- 8 היא "חלק אלקה ממעל", אין זה דמיון בעלמא, או השתוות באיזה פרטים בלבד, אלא שכן הוא (חלק אלקה
- 9 ממעל) ממש.
- 10 ושני הפירושים קשורים זה בזה – שהענין ד"חלק אלקה ממעל ממש" (אלקות ממש) נמשך ומתגלה
- 11 בהתלבשותה בגוף הגשמי, ממש מלשון ממשות.
- 12 ועל פי זה יש לבאר גם הדיוק "כח המוליד בדומה לו ממש" – שעיקר מעלת המשכת קו האמצעי שעולה
- 13 עד הכתר היא לא בענין הולדת בן וכת ברוחניות, שזהו ענין דאהבה ויראה⁹¹, אלא בענין ההולדה "בדומה לו
- 14 ממש", בגשמיים דוקא.

* * *

- 15 יט. איתא בספרים של חסידי פולין⁹² [לעת-עתה לא מצאתי ענין זה בחסידות חב"ד, אבל מסתמא נמצא גם
- 16 שם] שיום השמיני דחנוכה, "זאת חנוכה", מסוגל לפקידת עקרות.
- 17 [כ"ק אדמו"ר שליט"א רמז לכמה מהמסובים שיאמרו לחיים, ואחר כך המשיך:]
- 18 והענין בזה:
- 19 ידוע⁹³ שבחנוכה מאירים י"ג מדות הרחמים, וכנגדם יש בנוסח הברכה של נר חנוכה י"ג תיבות – שזהו
- 20 אחד הטעמים⁹⁴ שאדמו"ר הזקן קבע את נוסח הברכה: "להדליק נר חנוכה" (ולא "נר של חנוכה"), כדי שמספר
- 21 התיבות יהי י"ג. ומצד התגלות י"ג מדות הרחמים שהם למעלה מהשתלשלות – נמשך כח ההולדה להוליד
- 22 בדומה לו ממש.
- 23 ובפרטיות יותר הרי זה שייך ליום השמיני דחנוכה – כי, בכל יום משמונת ימי חנוכה מאירה מדה אחד
- 24 מי"ג מדות הרחמים, ובה כלולים כל י"ג המדות, וביום שמיני דחנוכה מאיר מזל השמיני, שהוא מזל "ונוצר",
- 25 ועל ידי הבטישה דנוצר ונקא (שהם כנגד טיפת האב וטיפת האם), דא בדא, נעשה ענין ההולדה⁹⁵.
- 26 [ולהעיר מביאור הצמח-צדק במקום אחר בענין מספר שמונת ימי חנוכה, אף שמספר המדות הוא שבע –
- 27 שיש בזה ב' ביאורים: (א) בספירת המלכות יש ב' מדרגות: כפי שהיא באצילות, וכפי שנמשכת
- 28 בבריאה-יצירה-עשיה. (ב) נוסף על שבעת המדות ישנו הכח העליון כו'⁶⁰. ויש לתווכך ב' הביאורים – שהידידה
- 29 לבריאה-יצירה-עשיה נעשית מצד כח עליון דוקא].
- 30 וזהו גם תוכן הבקשה "ולמלשינים אל תהי תקוה": ענין הלידה – נעשה על ידי יחוד י"ה עם ו"ה, שעל
- 31 ידי זה נעשה השם שלם והכסא שלם כו'⁹⁵. אמנם, הקליפות שנקראים "מלשינים" רוצים לעשות כיסוי על בחי'
- 32 ו"ה, שלא יאיר שם בחי' י"ה. וזוהי הבקשה "ולמלשינים אל תהי תקוה", תק ו"ה – שלא יוכלו לעשות תיק
- 33 (כיסוי) על בחי' ו"ה⁹⁶.

* * *

(92) בני יששכר מאמרי חודש כסלו טבת מאמר ב אות יו"ד.
(93) ראה פע"ח שער החנוכה פ"ד.
(94) ראה שער הכולל פמ"ו ס"ב.
(95) ראה תנחומא ס"פ תצא. פרש"י ס"פ בשלח. ועוד.
(96) ראה פע"ח שער ר"ה פ"ז. תו"א מג"א צג, ד. סידור (עם דא"ח) שער הפורים רפכ, ג. ובכ"מ.

(88) רפ"ב.
(89) איוב לא, ב.
(90) אגרות-קודש שלו ח"ד ע' תד (נעתק ב"היום יום" כג מנחם אב).
(91) ראה תו"א משפטים עט, א. מאמרי אדה"ז הקצרים ע' תס ואילך. וש"נ.

- כ. איתא בספר מאור עינים⁹⁷ להרה"צ ר' נחום מטשערנאביל שמ"ש⁹⁸ "ערכתי נר למשיחי" קאי על נרות חנוכה.
- ומזה מובן שבימי חנוכה צריכים לעסוק ביותר בהפצת המעיינות דתורת החסידות, שעל ידי זה מאירים את חשכת הגלות, שזהו ענין שמצותה משתשקע החמה עד דכליא רגלא דתרמודאי⁹⁹, ופועלים ביאת משיח. וענין זה נעשה על ידי מתתיהו כהן גדול,
- שהרי כללות הענין דחנוכה הי' "בימי מתתיהו בן יוחנן כהן גדול"¹⁰⁰. ולהעיר מב' הדעות אם "כהן גדול" קאי על מתתיהו, או על יוחנן ("מתתיהו בן יוחנן כה"ג"¹⁰¹. אבל בכתבי האריז"ל¹⁰² מפורש להדיא שמתתיהו הי' כהן גדול —
- דקאי על נשיא הדור, שכולל את כל הנשיאים — כמו בזמנו של משה רבינו, שהיו י"ב נשיאים, ומשה רבינו, נשיא הדור, הי' כולל את כולם, וכן הוא בנוגע לאתפשותות דמשה שבכל דרא ודרא¹⁰³, שהוא כללות הכל, והוא פועל את הענין ד"ערכתי נר למשיחי" — להאיר עם נרות חנוכה בכל מקום, עד דכליא רגלא דתרמודאי, שזוהי ההכנה להגאולה השלימה על ידי משיח.
- כא. כאשר כ"ק מו"ח אדמו"ר יצא עם הקריאה "לאלתר לגאולה", הי' זה בפירסום גדול, כך שכולם ידעו שהרבי מליובאוויטש מרבה לדבר אודות משיח.
- פעם נסעו שני יהודים ברכבת, וכאשר עברו בתחנה שבה יורדים להגיע לביתו של הרבי, נענה אחד מהם ואמר לחבירו: כאן גר הרבי מליובאוויטש. שאל אותו חבירו מי הם ה"ליובאוויטש'ערס"? והשיב לו — בפשיטות — אלה הם היהודים שמאמינים במשיח!...
- (וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א:) הרי מדברים כל הזמן שהעיקר הוא המשכה למטה,
- וכידוע הסיפור¹⁰⁴ שהמגיד אמר פעם לאדמו"ר הזקן איזה ענין הקשור עם גילוי אליהו, ואמר אדמו"ר הזקן שרוצה לראותו, ואמר המגיד שזוהי דרכו של "ליטוואק"...
- ועל דרך זה בנוגע להענין דמשיח — שיומשך ויבוא בגילוי, באופן הנראה לעיני בשר, היינו, שתהי' ביאת המשיח בפועל ממש, בגשמיות.
- [במהלך ההתוועדות אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א לאחד המסובים: זהו אותו הרבי, עם אותם ההנהגות ("עס איז דער זעלבער רבי, מיט די זעלבע הנהגות"), אלא שהתלבש בלבושים אחרים — לבושים מאירים יותר ("ליכטיקערע לבושים")... ואם כן, מה איכפת לכם, העיקר שזהו אותו הרבי].

(101) ראה אנציק' תלמודית ערך חנוכה סי"ג (ע' שס). וש"נ.

(102) שער הגלגולים סוף הקדמה לב.

(103) תקו"ז תס"ט (קיב, רע"א. קיד, רע"א).

(104) ראה גם "רשימות" חוברת ה' ריש ע' 22. וש"נ.

(97) פ' מקץ.

(98) תהלים קלב, יז.

(99) שבת כא, ב.

(100) נוסח "ועל הנסים".

לקוטי שיחות חנוכה כרך י

2 א. איתא במסכת שבת¹: מאי חנוכה שכשנכנסו
3 יוונים להיכל טמאו כל השמנים שבהיכל וכשגברו
4 מלכות בית חשמונאי ונצחום בדקו ולא מצאו אלא פך
5 אחד של שמן שהיה חתום בחותמו של כהן גדול ולא
6 היה בו להדליק אלא יום אחד, נעשה בו נס והדליקו
7 ממנו שמונה ימים. לשנה אחרת קבעום ועשאו ימים
8 טובים בהלל והודאה.

9 וכתב הטור² [בשם רבי מאיר מרוטנבורג ז"ל]
10 "שריבוי הסעודות שמרבים בהם הן סעודות הרשות,
11 שלא קבעום אלא להלל ולהודות ולא³ למשתה
12 ושמחה". אבל הרמב"ם⁴ כתב וזה לשונו: "התקינו
13 חכמים שבאותו הדור שיהיו שמונת ימים האלו
14 שתחלתן כ"ה בכסלו ימי שמחה והלל". וכתב
15 המהרש"ל⁵, שלדעת הרמב"ם - "אותן סעודות
16 שעושים בימי חנוכה . . . הם סעודות⁶ מצוה".

17 ולכאורה תמוה: הרי בגמרא אמרו "קבעום . . .
18 בהלל והודאה", וברמב"ם כותב שהם (גם) "ימי
19 שמחה"⁷?

20 ב. עוד שינוי ברמב"ם ממה שכתוב בגמרא:
21 במסכת שבת שם: "מאי חנוכה . . . ולא מצאו
22 אלא פך אחד של שמן . . . נעשה בו נס והדליקו ממנו
23 ח' ימים, לשנה אחרת קבעום כו'". והיינו, שימי חנוכה
24 קבעום על הנס דפך השמן ולא על הנס דנצחון
25 המלחמה:

26 ואילו הרמב"ם⁸, מבאר כסיבה וטעם⁹ ל"התקינו
27 חכמים . . . שיהיו שמונת ימים האלו . . . ימי שמחה
28 והלל" - את ישועת ישראל והצללתם מידי היוונים,
29 וחזרת המלכות לישראל, ו(אחר כך -) הנס דפך השמן.
30 ג. ויובן זה בהקדים הקושיא הידועה¹⁰: הרי "עיקר
31 הנס היה בנצחון המלחמה רבים ביד מעטים גבורים
32 ביד חלשים כו'", ולמה אמרו בגמרא שימי החנוכה
33 הוקבעו [לא מפני הנס דנצחון המלחמה וישועת
34 ישראל מידי היוונים, כי אם] מצד הנס דפך אחד של
35 שמן כו'. דלכאורה "איך¹⁰ עשו מן הטפל עיקר כו'?"
36 ומצד חומר קושיא זו סבירא-ליה להרמב"ם,
37 שכוונת הגמרא ב"מאי חנוכה" היא לא "על איזה נס
38 קבעוה"¹¹, כי אם: לתת טעם על מה שקבעוה "בהלל
39 והודאה". והיינו, שגם לולי הנס דפך השמן היו קובעים
40 את יום נצחון המלחמה ליום-טוב¹² (יום שמחה¹³);
41 ומה שאמרו "מאי חנוכה . . . פך אחד של שמן כו'",
42 הוא בנוגע להפרט ד"הלל והודאה" - דזה מה
43 ש"קבעום ועשאו יום-טוב בהלל והודאה", הוא מצד
44 הנס שהיה בשמן.

45 וזהו שלאחרי שהרמב"ם מבאר בארוכה את
46 המאורעות דחנוכה הוא מסיים: "ומפני זה התקינו
47 חכמים . . . ימי שמחה והלל", היינו, שמפני שני סוגי
48 המאורעות והניסים האמורים לעיל התקינו ב' ענינים,
49 - "ימי שמחה" ו"ימי הלל":

(8) ה' חנוכה שם הלכה א' וב'.

(9) וכלשונו בה"ג: ומפני זה התקינו כו'. ופשוט, שאין לומר שכוונת הרמב"ם ב"ומפני זה" היא רק להנס דפך השמן - כי לפי"ז, כל סיפור המאורע שבה"א מיותר.

(10) אדמו"ר האמצעי בשערי אורה כב, א. וראה גם סהמ"צ להצ"צ ריש מצות נ"ח (עא, א). וראה גם פר"ח או"ח שם: "שאיין סברא . . . (ש)עיקר יום הנצחון שנחו מאויביהם . . . שלא יקבעוהו לדורות". (11) כפרש"י שבת שם.

(12) להעיר גם מלקו"ת צו (טז, א) שמקשה מדוע חנוכה ופורים הן ביום המנוחה ולא ביום שנעשה הנס* - שמוה מוכח שהקביעות דחנוכה הא משום הנס דנצחון המלחמה.

(*) מזה מוכח שס"ל לאדה"ז שנצחון המלחמה ה' בכ"ד בכסלו (וכמפורש בש"א וספהמ"צ שבהערה 10 וכשיטת המאירי שבת שם) וללא כשיטת הרמב"ם ה' חנוכה (פ"ג ה"ב) שבכ"ה בכסלו ה' (ואעפ"כ הוקבע להתחיל נ"ח אור לכ"ה - ראה פר"ח, ברכ"י (לשו"ע ה' חנוכה), אור גדול ליומא פ"ז, מ"ד. בנין שלמה על הרמב"ם שם).

(13) או אפשר לומר (וראה פר"ח שם), שכוונת הגמרא ב"מאי חנוכה" [אף שגם מצד הנס דנצחון המלחמה (גם) לולא הנס דפך השמן] תקנו יר"ט: היא מפני מה תקנו ח' ימי חנוכה, ועל זה מתיר "שכשנכנסו יוונים להיכל כו' והדליקו ממנו שמונה ימים".

(1) כא, ב.

(2) או"ח סתר"ע (ע"פ דפוס פראג וכו'. וכן הועתק גם בב"י). וכן פסק המחבר שם ס"ב.

(3) וכ"ה גם במרדכי פסחים סתר"ה - הובא בב"י שם. וראה לקמן ס"ה מה שהובא ממרדכי הארוך.

(4) ה' חנוכה פ"ג ה"ג.

(5) יש"ש לב"ק פ"ז סל"ז. וראה גם ב"ח או"ח שם, שמדברי הרמב"ם מוכח קצת "דבחנוכה יש לנהוג שמחה ומשתה".

ולכאורה צ"ל, שהלשון "יש לנהוג" קאי א"ומשתה", אבל בנוגע ל"שמחה" הוא חיוב גמור (לדעת הרמב"ם). ולהעיר אשר ברמ"א או"ח שם כ' "שיש קצת מצוה בריבוי הסעודות". ומציין למהר"א מפראג, ובר"מ שם ממהר"א מפראג "קבעו משתה ושמחה".

(6) להעיר אשר בפורים דכתיב בהו "ימי משתה ושמחה" צ"ל לדעת הרמב"ם (ה'ל' מגילה פ"ב ה"ט) סעודת בשר (ראין שמחה אלא בבשר. מ"מ שם). וראה ניוקוי או"ח סתר"ה סק"ב. וצ"ע מ"ש היש"ש שם "אותן סעודות שעושין כו'", ולא כתב שצריך לעשות סעודה (אף שקאי שם לשיטת הרמב"ם).

(7) הטעם למ"ש הרמב"ם רק "ימי (שמחה ו)הלל" - ואינו מזכיר "הודאה" - ראה לקמן הערה 19.

(גם) לגוף, משום זה גם התקנה היא בענין הנוגע
לגוף: "ימי שמחה",
מה שאין כן הנס דפך השמן ש"הדליקו ממנו נרות
המערכה¹⁷ כו" – מכיון שהיא ישועה רוחנית, התקינו¹⁸
בגללה "ימי הלל"¹⁹.
ה. והנה פירוש הנ"ל ב"מאי חנוכה . . . פך אחד
של שמן כו" – שהנס דפך השמן אינו טעם לכל הענין
דחנוכה כי אם להפרט דהלל והודאה - מוכרח הוא גם
למרדכי (הארוך)²⁰ וז"ל:
ובמגלת²¹ תענית אמרו שקבעום יום טוב משום
חנוכה המזבח וכן כתב "אור זרוע" וכן משמע במדרש
רבתי פרשת בהעלותך, והכא²² אומר שקבעום יום טוב
משום הנס (דנרות)²³. ויש לומר דמשום זה קבעו
משתה ושמחה, אבל להודות ולהלל קבעו משום נס.
אלא שלהמרדכי - מה שקבעו משתה ושמחה הוא
משום חנוכה המזבח; מה שאין כן להרמב"ם - מה
שהתקינו "ימי שמחה" הוא²⁴ מפני "שריחם עליהם
אלקי אבותינו והושיעם כו", כנ"ל.
ומכיון שמ"שלש עמודי ההוראה . . . הרי"ף
והרמב"ם והרא"ש ז"ל ושנים מהם (הרי"ף והרא"ש)
מסכימים לדעת אחת ולא הביאו אלא מאי דאיתא
בגמרא - פסק ה"בית יוסף" הלכה כמותם, על פי מה
שכתב בהקדמתו לה"בית יוסף".

(משיחות מוצאי זאת חנוכה)

(ושבת פרשת ויגש. תשל"ד)

"ימי שמחה" - מפני "שהושיעם מידם והצילם . .
והחזרה מלכות לישראל"¹⁴; ו"ימי הלל" - באו
בעיקר¹⁵ מפני הנס שהיה בפק השמן, ש"הדליקו ממנו
נרות המערכה שמונה ימים".
ועל פי זה יומתק גם מה שב' מאורעות אלו חלקם
הרמב"ם לשתי הלכות [שגם חלוקת ההלכות שברמב"ם
היא בדיק] - להורות, שמב' מאורעות אלו באות שתי
הלכות: ממאורע הראשון - הדין ד"ימי שמחה",
וממאורע השני - הדין ד"ימי הלל" (והדין ד"מדליקין
בהן הנרות כו").
והנה פשיטא שהרמב"ם לא יחדש מעצמו טעם
לקביעות ימי חנוכה. ויסודו - מ"ועל הנסים"
וממדרשי רז"ל. ואולי היה לפניו גם מדרש חנוכה -
שאו מובן בפשטות מה שכותב כאן כמה פרטים: גזרו
גזירות וכו' וכו'.
ד. הטעם לחלוקה זו - שמפני ישועת ישראל
והצלתם וכו' התקינו "ימי שמחה"; ואילו מצד הנס
דפך השמן באה התקנה ד"ימי הלל":
שמחה ענינה בדברים השייכים להגוף [שאין
שמחה אלא בבשר ואין שמחה אלא ביי¹⁶]; מה שאין
כן ענין ההלל הוא שייך לעבודה שבלב, להנשמה.
ולכן:
ישועת ישראל והצלתם מידי היוונים, ש"פשטו ידם
בממונם כו' ולחצום לחץ גדול", ועל דרך זה מה
ש"שחזרה מלכות לישראל" - ישועה והצלה הנוגעות

כו" (שכתוב לפניו). ועפ"י יומתק, שפלוגתא הוה (לפי ביאור
הלבוש) והרמב"ם היא לא פלוגתא במציאות (אם לחצום בגשמיות),
כ"א בסבא: אם קובעים שמחה על הצלחה מלחץ גופני הבא כתוצאה
מגזירה על הדת.

(19) ע"פ מ"ש בפנים יש לבאר גם מה שהרמב"ם מזכיר רק "הלל"
ואינו מזכיר "הודאה". דהנה בפירוש "בהלל ובהודאה" כתב הטור
(או"ח סתר"ע) "לומר בהן הלל, ולהודות לומר בו על הניסים
בהודאה" - ומכיון שההודאה ד"ועל הניסים" היא (בעיקר) על הנס
דנצחון המלחמה ("מסרת גבורים וכו"), אין לומר (לדעת הרמב"ם)
שכוונת הגמרא ב"הודאה" (שתקנו משום הנס דפך השמן) היא "לומר
בו על הניסים". ולכן ס"ל להרמב"ם ש"הלל והודאה" שבש"ס הם ב'
פרטים בהלל (וכנאמר בהלל: הללו, הודו). ובמגלת תענית כאן: ומה
ראו לגמור בהם את הלל כו' כענין שנאמר ויענו בהלל ובהודות לה'
כו'. (והלשון "הלל" שברמב"ם כולל גם הפרט ד"הודאה").

(20) הובא בר"מ או"ח שם.

(21) פ"ט.

(22) בש"ס שבת כא, ב.

(23) להעיר, שגם במגלת תענית נזכר הנס דפך השמן. ואולי הי'
להמרדכי גירסה אחרת במג"ת.

(24) אף שהרמב"ם והמרדכי אולי באותה השיטה דחנוכה הם ימי
שמחה.

(14) ומה שהתקינו שמונה ימי שמחה - יש לומר: מכיון שהתקינו
הלל גם על נצחון המלחמה (כנאמר ב"ועל הנסים") וצ"ל שמונה ימי
הלל (משום הנס דפך השמן. וראה הערה הבאה), התקינו ששמונה
ימים אלו - מכיון "שתחלתן (הוא) כ"ה בכסלו", יום ש"גברו ישראל
על אויביהם ואבדום" - יהיו גם ימי שמחה.
ועפ"י יומתק לשון הרמב"ם "שתחלתן כ"ה בכסלו" - דלכאורה
הול"ל "מכ"ה בכסלו ואילך" וכיו"ב - כי "שתחלתן (דכל ימים אלו)
כ"ה בכסלו" הוא טעם על "שיהיו שמונת ימים האלו . . . ימי שמחה".
(15) אף שגם מפני נס המלחמה "קבעו ח' ימי חנוכה להודות
ולהלל".

(16) פסחים קט, א.

(17) הוספת הרמב"ם בזה "המערכה" - ראה צפע"נ (להגאון
הרגזובי) על הרמב"ם. ועפ"י היא - רוחנית ביותר.

(18) ראה עד"ז בלבוש לאו"ח שם. אלא שבלבוש שם, שגם ישועת
ישראל מידי היוונים - מכיון ש"לא בקשו מהם אלא . . . להעבירם
על דתם . . . לכן לא קבעום אלא להלל ולהודות ולא למשתה
ושמחה"; משא"כ לדעת הרמב"ם - מכיון ש"פשטו ידם בממונם וכו'
ולחצום לחץ גדול", לכן, כש"הושיעם מידם והצילם", התקינו ימי
שמחה.

יש לומר (וראה גם לקו"ש ח"ה ריש ע' 452), שגם להרמב"ם - מה
שפשטו ידם כו' היתה כתוצאה מזה ש"גזרו גזירות . . . ובטלו דתם

לקוטי שיחות פרשת מקץ כרך י

1 א. דובר כמה פעמים¹ שדרכו של רש"י בפירושו
2 על התורה לפרש כל דבר הקשה ובלתי מובן בפשוטו
3 של מקרא. והענינים הדורשים לכאורה ביאור (בפירוש
4 הפשוט של הכתובים) ואין רש"י מפרשם, הרי זה
5 גופא הוכחה שלדעתו של רש"י מובנים הם בפשטות
6 ועד כדי כך שאין צורך לפרשם², או שמובנים הם על
7 פי מה שפירש רש"י לפני זה.
8 על פי זה צריך להבין תמיהה גדולה המתעוררת
9 בלימוד פשוטן של כתובים בפרשתנו, וכמה ממפרשי
10 התורה עמדו עליה³, ודוקא רש"י ראש הפשטנים אינו
11 מעיר על זה, והוא: יוסף הרי ידע גודל אהבת אביו
12 אליו, ובמילא - הבין גודל צער אביו ואבלו עליו,
13 ומדוע לא הודיע לו שעודנו חי?
14 ותמיהה זו היא בנוגע להזמן אודותו מדובר
15 בפרשתנו דוקא: בפרשת וישב מסופר שהביאו את
16 יוסף למצרים ומכרוהו לעבד ואחר כך נתנוהו בבית
17 הסהר, ומובן שלא היה באפשריות שלו להודיע לאביו
18 שהוא חי⁴. אמנם בזמן דפרשתנו שנעשה משנה למלך,
19 והרשות בידו לעשות ככל אשר ירצה, אינו מובן למה
20 יניח את אביו בצער ואבילות ולא הודיעו על ידי
21 שיירות ההולכות לכנען (או על ידי שליח)⁵ שהוא חי,
22 ויחיה את נפש אביו⁶.

(1) ראה לעיל ע' 13 ובהנסמן בהערה 1 שם.
(2) כשאין תירוץ (ע"ד הפשט) כותב רש"י "איני יודע" (תולדות
כח, ה. ועוד בכ"כ מקומות, ראה לקו"ש ח"ה ע' 1 הערה 2).
(3) ראה רמב"ן פרשתנו מב, ט. רבותינו בעה"ת מב, א. עקידה
פרשתנו (שער כט קרוב לסופו). אוה"ח ויגש (מה, כו). ועוד.
(4) ברבותינו בעה"ת שם (וראה גם בעקידה שם), ד"כשהי' עבד לא
רצה להגיד לו כי יותר הי' מצערו וכן כשהי' בבית הסהר⁷. אבל
בפשוטו אין זה מספיק, כי ע"ז שידוע לו הרי עכ"פ לא יהי'
"מתאבל" עליו עוד אף שעדיין יהי' לו צער (וראה פרש"י (וישב לו,
לה) סימן זה הי' מסור בידי כו' אם לא ימות כו' מובטח אני שאיני
רואה גיהנם), ובפשטות צ"ל ככפנים, שבהיותו עבד ובבית הסהר לא
הי' ברשות עצמו כלל להודיע את יעקב (ובפרט שע"ז יתעורר חשש
תביעה לשחרורו וכטענת יוסף: כי גונג גונבתי מארץ העברים (וישב
מ, טו)). בשאר התירושים שברבותינו בעה"ת ראה לקמן הערות 6, 14.
(5) ובפרט ש"קרום הוא" (ר"פ בשלח). - מצרים קרוב לחברון
כמהלך ד' או ה' ימים (רבותינו בעה"ת שם, כששה ימים (רמב"ן שם).
(6) ברבותינו בעה"ת שם: "וגם כשהי' מלך לא יאמין לו כי אפילו
לבסוף כשספרו לו אחיו לא האמין". אבל מובן שע"פ פשוטו אין
זה טעם מספיק שיוסף לא יודיע לאביו, דהרי סו"ס האמין יעקב ע"י
הסימן שמסר להם (פרש"י ויגש מה, כו) ע"ז הי' אפשר למסור איהו
סימן ע"י שליח ושיירא וכו'.

ברמב"ן שם: "וע"כ לא רצה להגיד להם אני יוסף אחיכם ולאמר
מהרו ועלו אל אבי כו' כאשר עשה עמהם בפעם השני" כי הי' אביו
בא מיד בלא ספק כו' אבל את הכל עשה יפה בעתו לקיים החלומות
כי ידע שיתקיימו באמת גם הענין השני שעשה להם בגביע לא שהי'
כוונתו לצערם אבל חשב שאולי יש להם שנהא בבנימין כו'". ע"ש.

23 ב. לכאורה היה אפשר לומר שתמיהה זו מתורצת
24 על פי מה שפירש רש"י לפני זה בפרשת וישב⁷.
25 דהטעם שיעקב התאבל על בנו ימים רבים "כ"ב שנה
26 משפרש ממנו עד שירד למצרים כו' כנגד כ"ב שנה
27 שלא קיים יעקב כבוד אב ואם כו'".
28 ולכן לא שלח יוסף להודיע לאביו שעודנו חי קודם
29 שיעברו כ"ב שנה, כי עונש דיעקב היה צריך להיות
30 "כ"ב שנה כנגד כ"ב שנה שלא קיים כבוד אב ואם".
31 אבל אי אפשר לתרץ כן הנהגתו של יוסף: כי
32 (א) מנין ידע יוסף שעל יעקב לקבל עונש כ"ב שנה⁸
33 על זה שלא קיים כבוד אב ואם⁹. וגם אם תרצה לומר
34 שידע על דבר זה, הרי:

35 (ב) היה יכול להודיעו שהוא חי ולא יודיע לו מקום
36 מושבו עד שיעברו הכ"ב שנה, ויענש בפרידתו כנגד
37 "כ"ב שנה שפירש מיצחק¹⁰.

38 (ג) ועיקר: ענין הנ"ל אינו מיישב כלל הנהגתו של
39 יוסף, כי גם אם נגזר על יעקב עונש מן השמים על שלא
40 נהג כבוד אב ואם כ"ב שנה, הרי פשוט שאין זה נותן
41 רשות ליוסף להעניש את אביו על ידי שלא יודיעו¹¹
42 שהוא חי¹², ודוגמא לזה: אין מקום לומר שהשבטים

והטעם שרש"י לא תירץ כן, י"ל ד(נוסף ע"ז שהנ"ל מתרץ רק זה
שלא הודיעו אחרי שכבר באו אליו אחיו, אבל עדיין קשה מדוע לא
הודיע לאביו במשך שבע השנים קודם שבאו אחיו למצרים, הנה) גם
בנוגע לזמן זה אין מסתבר בפשוטו דייניח יוסף את אביו בצער
ובאבילות כדי שיתקיימו החלומות (וכמו שהקשה בעקידה (שער כט,
סוף פרשה וישב מקץ) ובחת"ס עה"ת שם). ועד"ז קשה במה שמסיים
(שם) "והי' מקוה להיות שם במצרים כי בראותו הצלחתו הגדולה שם
וכ"ש אחרי ששמע חלום פרעה שנתברר לו כי יבואו כולם שמה
ויתקיימו כל חלומותיו".

המאסף (בסוף ההשמטות למס' ברכות דירושלמי וילנא, תרפ"ב.
ניו יארק, תשי"ט) מתרץ דיוסף קס"ד דבדא' אביו ציוה לענשו על
שמתגדל כו' ולמוכרו לעבד ולכן לא הודיעו שעלה לגדולה שלא
יתראה כמתגרה בו כו', ומסיים: כנ"ל הדבר פשוט (!) - אבל מפורש
בקרא: לך נא ראה גו' (לו, יד).

(7) לו, לד. והוא ממגילה יז, א.
(8) ראה עד"ד בגו"א (הובא לקמן הערה 31) בנוגע לשבטים.
(9) ובפרט שידע שיעצק ורבה שלחו אותו פדנה ארם ליקח אשה
מבנות לבן (תולדות כח, ב).

(10) ראה לקמן בפנים ס"ה ובהערה 33.
(11) מובן שאין לכ"ז שייכות להשקו"ט האם ב"נ מחוייבים בכיבוד
אור"א (ראה פרש"י (ס"פ נח), וראה לקו"ש ח"ה ע' 147, 153 ואילך
ובהנסמן שם) והאם הודעה כזו נכללת בכבוד אור"א (להעיר ממכתב
אדו"ה (נדפס במאה שערים ד, א)), דהרי בכל אופן פשוטא דלא הי'
יוסף מצער את מי שהוא במשך כו"כ שנים ובפרט צער גדול כזה
וביחוד את אביו יעקב!

(12) ועד"ז משנ"ת באגה"ק (סי' כה) שאף שעל הניזק נגזר עליו מן
השמים, מ"מ הרבה שלוחים למקום והוא נענש על רוע בחירתו.

25 ולכאורה הוה ליה למימר הקב"ה מושבע שלא
26 לגלות¹⁷. ומכאן -

27 (ב) למה נמנע יצחק מלגלות ליעקב (מטעם
28 שהקב"ה אינו מגלה לו) הרי הקב"ה כביכול אי אפשר
29 לו לגלות, מכיון ששתפו אותו בהחרם, אבל אין זה
30 מונע כלל את יצחק לגלות ליעקב, כי הרי לא היה
31 משותף בהחרם¹⁸.

32 (ג) חרם זה למה? - הרי מספיק שיתדברו ביניהם
33 שכל אלה הנמצאים במעמד זה לא יגלו ליעקב. ועל
34 דרך זה בנוגע להקב"ה - להתפלל ולבקש שלא
35 יגלה¹⁹, ומה צורך בחרם?

36 (ד) לא מצינו בפשוטו של מקרא (ובפירוש רש"י)²⁰
37 שהשבטים התירו את החרם קודם שהודיעו ליעקב
38 שיוסף חי?

39 ד. והנה יש מפרשים²¹ כונת רש"י על דרך המדרש
40 תנחומא²² - מקור פירוש רש"י - דאיתא שם: אמרו
41 נחרים בינינו שלא יגיד אחד ממנו ליעקב אבינו אמר
42 להם יהודא ראובן אינו כאן ואין החרם מתקיים אלא
43 בעשרה מה עשו שתפו להקב"ה באותו החרם שלא
44 יגיד לאביהם. . . ואף הקב"ה. . . לא הגיד מפני החרם.
45 - ומבארים, ששתפו להקב"ה בעשיית וחלות החרם
46 עליהם, שאינו מתקיים אלא בעשרה, ואינו ענין כלל לזה
47 שהקב"ה לא יגלה את הדבר²³. והקב"ה לא גילה,
48 מכיון שאינו מקיל בחרם שלהם.

49 ועל פי זה מבואר למה שתפו להקב"ה בהחרם,
50 ומבואר גם סיומו של רש"י "והקב"ה אינו רוצה לגלות

1 היו מותרים או גם מחוייבים למכור את יוסף - בשביל
2 שיתקיימו חלומותיו ויתקיים עונש יעקב!

3 ג. וביאור ענין זה יובן בהקדים דברי רש"י בפרשת
4 וישב¹³ הדורשים ביאור: הטעם למה לא גילה הקב"ה
5 ליעקב שיוסף חי, פירש רש"י: "לפי שהחרימו
6 (השבטים) וקללו את כל מי שיגלה ושתפו להקב"ה
7 עמהם (וממשך) אבל יצחק היה יודע שהוא חי אמר
8 האיך אגלה והקב"ה אינו רוצה לגלות לו"¹⁴.
9 וצריך להבין, מי נתפס ועל מי חל חרם וקללה זו:
10 אין לפרש "שהחרימו וקללו את כל מי שיגלה ליעקב"
11 - היינו שהחרם חל על כל אחד ואחד בעולם שיגלה
12 ליעקב¹⁵, דאם כן אינו מובן (א) המשך דברי רש"י
13 "אבל יצחק היה יודע. . . אמר האיך אגלה כו'", דכיון
14 שהחרם חל על כל אחד ואחד, הרי גם יצחק בכלל זה
15 שלא לגלות, (ב) למה הוצרכו לשותף את הקב"ה עמהם,
16 הרי כביכול גם הקב"ה אי אפשר לו לגלות מטעם
17 זה¹⁶.

18 ועל כן צריך לומר דהחרם חל רק על אלה
19 שהשתתפו בהחרם וב"כל מי שיגלה" הכוונה לכל
20 אחד מאלו הנמצאים באותו מעמד ומשתתפים בהחרם,
21 ולכן הוצרכו לשתף את הקב"ה עמהם - אבל על פי
22 זה עדיין צריך להבין:

23 (א) לשונו של רש"י בהמשך דבריו "אבל יצחק. . .
24 אמר האיך אגלה והקב"ה אינו רוצה לגלות לו".

(13) שם, לג.

(14) בדפוס שני של רש"י (ואדי אלחג'ארה, רל"ו): אבל יצחק שלא
הי' שם יודע הי' שהוא חי ואמר הקב"ה אינו רוצה לגלות לו אף אני
לא אגלה.

(15) עד"ז משמע מרבתינו בעלי התוס' (וישב לו, לה): מכאן יש
להוכיח כי כאשר הקהל מסכימן בדבר אחד בכח החרם ויש סרבן
אחד מהם שאע"פ שאומר כו' לא אכנס עמהן בחרם שגם הוא באותו
הברית בעל כרחו שהרי יוסף לא נכנס בחרם ואעפ"כ לא רצה יוסף
לגלות ולהודיע לאביו כי הוא חי. וראה גם רבינו בחיי (שם, לג
בסופו): בזה שלא גילה בנימין "שכן הסכימו כל התשעה והקב"ה
בצירוף עמהם שלא יתגלה הדבר ליעקב".

וברבתינו בעה"ת בפ' מקץ כתב: אלא שהטילו חרם ביניהם וגם
שתפו להקב"ה וזיוטן נמי השביעו שלא לגלות והכתוב מוכיח דכתיב
(ויגש מה, א) הוציאו כל איש מעלי שלא רצה לגלות לזרים מפני
השבועה. וכ"כ בפענח רזא (ויגש שם): שגם הוא הי' בכלל החרם
והשבועה שלא לגלות שמכרוהו. אבל בפשוטו של מקרא קשה לומר
שביחד עם מכרם את יוסף אף שראו "צרת נפשו בהתחננו" (מב, כא)
שתפו את יוסף בכלל החרם (או גם השביעו אותו) בע"כ (ושחרם זה
חל אף שאפשר שע"י שיגלה ליעקב - יגאלנו ממצרים!). ועוד לומר
שכו"ז פשוט עד כ"כ - שאין רש"י צריך לרמוז אפילו, ואפילו לבן
חמש!

(16) ואין לומר שאז אין הקב"ה מוכרח לקבל החרם שלא לגלות,
כי גם כשתפו להקב"ה אינו מוכרח כביכול לקבל זה ושלא לגלות
כדלקמן בפנים וכביפ"ת שבהערה 24.

(17) כמו שהקשה ברא"ם, ע"ד תירוצו - ראה לקמן ס"ה ובהערה
25.

(18) במשכיל לדוד: "דכיון דהקב"ה הסכים בהחרם לא יוכל שום
אדם לעבור ודומה למאי דקיימ"ל מנודה לרב מנודה לתלמיד כו' וז"ש
יצחק האיך אגלה והקב"ה כו' ממילא גם אני בכלל האיסור", אבל
בפש"מ אין הכרח לאמר דכיון דהסכים הקב"ה לבקשתם שישתתף
עמהם - חל איסור על כל אדם לגלות. נוסף ע"ז: מל' רש"י "אמר
האיך אגלה כו'" משמע שלא הי' בכלל האיסור שלא לגלות.

(19) ואין לומר שע"י תפלה לא יהי' אצלם בודאות שהקב"ה לא
יגלה ולכן הוצרכו לשתפו, שהרי גם כשתפוהו, אין ודאות שהקב"ה
מסכים להשתתף עמהם, כנ"ל.

(20) משא"כ במדרש וכו' ראה תנחומא וישב ב: "והתירו את
החרם". וכ"ה ברבתינו בעה"ת שם. בעה"ט ויגש כה, כו. הובא גם
בב"י יו"ד סי' רכח (ד"ה והרשב"ץ) בשם הרשב"ץ. ועוד.

(21) ראה גו"א שם: "אמנם מדברי המדרש כו'".

(22) שם. וראה גם זח"א קפג, ב. ובניצוצי אורות שם.

ברבינו בחיי הובא ל' רש"י "ולמה לא גילה לו הקב"ה לפי
שהחרימו וקללו כו' ושתפו להקב"ה עמהם" בשם פרד"א, אבל
בפרד"א שלפנינו (עם פ"י הר"ל) בפל"ח הוא באופן אחר.

(23) אבל מל' המדרש "שתפו להקב"ה באותו החרם שלא יגיד
לאביהם" לא משמע כן.

1 לו" (ולא מושבע שלא לגלות) כי הקב"ה עצמו לא היה
2 מן הנאסרים בהחרם (כנ"ל), ומה שלא גילה ליעקב
3 הוא רק מפני "שלא רצה לגלות לו", ולכן גם יצחק
4 אמר "האיך אגלה".

5 אמנם אי אפשר לפרש כן בפשטות פירוש רש"י כי
6 [נוסף על זה שבפירוש רש"י לא נתפרש מתי עשו
7 החרם, ואדרבא – מסתבר לומר שעשוהו דוקא לאחר
8 שחזר אליהם ראובן (שהיו עשרה) בכדי שגם עליו יחול,
9 דאם לאו, הוה ליה לפרש ברש"י למה לא גילה ראובן]

10 בפשוטו של מקרא ובפירוש רש"י אין כל רמז
11 שאין החרם מתקיים אלא בעשרה, והוה ליה לרש"י
12 לפרשו. ומוכרח לכאורה לפרש (כנ"ל) שכוונת רש"י
13 ב"שתפו להקב"ה עמהם" היינו שגם הקב"ה כביכול
14 נאסר על ידי זה. וכל הקושיות (הנ"ל) בתוקפן.

15 ה. והנה במפרשי רש"י²⁴ הקשו עוד: מנין
16 להשבטים שהקב"ה מסכים להחרם – והרי גם בשר
17 ודם אי אפשר לשתף אם לא שיסכים לזה, ואיך שתפו
18 להקב"ה מבלי שידעו הסכמתו²⁵. וביארו כמה טעמים
19 דידעו השבטים שלא ירצה הקב"ה לגלות ליעקב
20 ושיסכים הקב"ה לחרם שלהם:

21 (א) בכדי שתתקיים ברית בין הבתרים וירד יעקב
22 ובניו למצרים²⁶. (ב) כדי שיענש יעקב נגד כ"ב שנה
23 שלא קיים כבוד אב ואם²⁷. (ג) כדי שלא יקלל יעקב
24 את בניו²⁸ "ונמצאו ישראל התלויים בזרעו של יעקב
25 בטלים חס ושלום מן העולם"²⁹.

26 אבל³⁰ [נוסף על הקושי שישנו בכל פירוש בפני

(24) ראה בגו"א ובלבוש האורה. וראה גם יפ"ת (ב"ר רפצ"א) שכתב עמש"כ במדרש שם: ליעקב נתגלה שיוסף קיים "ואע"ג שהשבטים החרים כו, ושתפו גם להקב"ה מ"מ אין רוע"ק מוויבת לקבל החרם".

(25) בלבוש האורה תירץ שאחד מהם ירד למרכבה ושאל אם יעשה דבר זה שימכרוהו אם יסכים עמהם כו' ובאת להם התשובה שיעשו כו' עיי"ש אבל מובן שאינו פשוטו של מקרא.

(26) רא"ם שם. אבל הוא מפרש מש"כ רש"י "ושתפו להקב"ה עמהם" שלא כפשוטו, שכו' "תנחומא פי' שהיו מקובלים מאבותיהם שעתידין שירדו ע"י מכירת אחד מהשבטים במצרים וכיון שכן בודאי שלא יגלה הקב"ה זה הסוד" אבל לא הובא זה בפרש"י. ומביא ראי' מזה ד"כשראו שבשליחות יוסף לאביו לרדת למצרים מתקיימת בה גזירת בין הבתרים גלו הסוד ליעקב אביהם בלתי שיתירו החרם. אבל אינו מובן ראייתו דהרי בתנחומא (שממנו הוא יסוד פירושו) מפורש "והתירו את החרם" (כנ"ל הערה 20).

(27) מהרי"ק שרש לו. הובא בגו"א וכן כתב בלבוש האורה הטעם על מה שהקב"ה הסכים בחרם שלא לגלות. אמנם הטעם שהשבטים חשבו שהקב"ה יסכים כתב שם, כיון שהי' מקובל מאבותיהם שעתידין שירדו ע"י מכירת אחד מהשבטים, כברא"ם.

(28) גו"א.
(29) רבינו בחיי.
(30) וגם: הלא מפורש ברש"י "ולמה לא גלה הקב"ה לוי שהחרימו

עצמו³¹] אין לפרש כן כוונת רש"י:

רש"י ממשיך "אבל יצחק היה יודע שהוא חי אמר
האיך אגלה והקב"ה אינו רוצה לגלות לו" – שהוא חי.
והטעם למה אין הקב"ה רוצה לגלות מפורש "לפי
שהחרימו וקללו את כל מי שיגלה ושתפו להקב"ה עמהם"
ועל כן צריך לומר שהחרם והקללה חלו (לא רק על
מי שיגלה כל פרשת מכירת יוסף, אלא) גם על מי
שיגלה שיוסף חי³². וטעמים הנ"ל מכריחים רק
שהקב"ה לא יגלה כל סיפור הדברים (שהשבטים
מכרוהו לאורחת ישמעאלים והורידוהו למצרים כו'),
אבל אפשר לגלות ליעקב שיוסף חי, ולא יודיע לו
מקומו והקורות אותו עד לאחר כ"ב שנה כאשר יהיו
שני הרעב ויוסף יהיה משנה למלך ויוכרח יעקב לירד
למצרים – ותתקיים (א) ברית בין הבתרים וגם (ב)
עונשו של יעקב כ"ב שנה על שלא קיים כבוד אב
ואם³³, (ג) ולא היה מקלל את בניו, כי למה יחשוד

וקללו ושתפו להקב"ה עמהם", ולא מטעם אחר. אבל ראה מהרי"ק שם וגו"א שתירצו שהחרם הי' מועיל שלא יוכל יעקב (ויצחק) לבטל הגזירה בתפילתו.

(31) בנוגע לטעם הא' ראה הערה 26. וראה גם בגו"א דא"כ "בסוף כ"ב שנה כאשר רצה הקב"ה שירד יעקב למצרים הי' ראוי שיגיד לו הקב"ה". ובנוגע לטעם הב' (מפני עונש יעקב כ"ב שנה) ראה גו"א שם "א"כ קשה מה עלה על דעת השבטים בודאי הם לא ידעו עונש יעקב ומאי ס"ד שיהי' הקב"ה מסכים עמהם".

ובטעם הג' שלא יקלל את בניו כו', ראה לבוש האורה בתחלתו. ומה שתירץ בלבוש האורה "שכבר כתב הרא"ם שהיו מקובלים מאבותיהם שעתידין שירדו ע"י מכירת אחד מן השבטים למצרים ולכן חשבו כו'" לא הובא זה (גם לא ברמז) בפרש"י.

(32) לכאור' אפשר לומר שכוונת רש"י היא שהחרימו וקללו רק את מי שיגלה שהם מכרו את יוסף, ולא את המגלה שהוא חי, וזהו מה שדייק רש"י "אבל יצחק הי' יודע שהוא חי אמר האיך אגלה והקב"ה אינו רוצה לגלות לו", היינו, שמכיון שהחרם שבו שתפו הקב"ה הי' רק על זה שלא לגלות ליעקב שהם מכרוהו*, ובכ"ז אין הקב"ה מגלה ליעקב שהוא חי (אף שבזה לא הי' החרם) מובן שאין הקב"ה רוצה לגלותו*, ולכן "אמר האיך אגלה". אבל – אין מסתבר כלל שעשו חרם רק ע"ז שלא לגלות ליעקב שהם מכרוהו ומותר לגלות שהוא חי, שהרי הם הביאו ליעקב כנתן יוסף טבולה בדם שפירושו ש"חי" רעה אכלתהו".

ומה שהוצרכו לזה (שיאמר יעקב שחי' רעה אכלתהו ובמילא – לעשות החרם שלא לגלות גו"א שהוא חי) כי מכיון שיעקב שלח את יוסף אליהם, ואיננו – מקום לחשד חזק שהם אשמים בזה כו' – ולכן השתדלו שיאמר שחי' רעה אכלתהו.

(*) כן משמע לכאור' מהגירסא שבפרש"י כתי': שהחרימו וקללו את כל מי שיגלה הסוד. אבל בכל הדפוסים אינו.

(**) אבל עפ"ז אינו מובן הטעם למה לא גילה הקב"ה שהוא חי. (33) כן הקשה על טעם זה גם בגו"א (בשביל עונשו של יעקב).

ובלבוש האורה מתיר: "מי גילה לו (להגו"א) שהי' די בזה צער ליעקב כשידע שבנו חי והוא נאבד ממנו ואינו יודע אי' הוא שמא הש"י רצה לצער מאד בעונשו שיסבור יעקב שהוא מת שבזה יהי' לו צער יותר כו'", אבל עפ"י דרך הפשט מובן שעונש הוא "מדה כנגד מדה" (וראה גם בשם "רש"י ישן" בס"פ תולדות). וכבר למדנו עד"ז (ראה פרש"י נח ז, יא. וראה גם פרש"י יתרו יח, יא. נשא ה, כד. ועוד). ובפרט שכאן ציוו יצחק ורבקה לילך לשם ליקח אשה כנ"ל הערה 9.

1 שהם מכרוהו³⁴.

2 ו. והביאור בכל הנ"ל יובן בהקדים תמיה נוספת:
3 איך יתכן שאף אחד מבני יעקב לא יתעורר בתשובה
4 על מכירתו של יוסף ויתודה ויספר ליעקב שמכרו את
5 יוסף ועודנו חי. ובפרט שמצינו בפרשתנו³⁵ שסוף סוף
6 כולם התחרטו על זה "ויאמרו איש אל אחיו אבל
7 אשמים אנחנו על אחינו אשר ראינו צרת נפשו
8 בהתחננו אלינו גוי" - אלא שזאת הייתה כוונתם
9 בעשיית החרם, היינו שמתחלה חששו שלאחרי זה
10 כאשר תשוך חמתם בודאי יתחרט מי מהם וירצה
11 לגלות ליעקב (ויפגע על ידי זה בהשאר), ולכן
12 "החרימו וקללו את כל מי שיגלה" היינו שאין לאחד
13 מהם (או למקצתם) רשות לגלות את הדבר ליעקב (אבל
14 בודאי שאיו סברא לומר שהחרימו שאפילו באם כולם
15 מעצמם יחליטו לגלות גם אז אסור להם לגלות)³⁶.
16 אבל עדיין יש חשש שאחד מהם (או רובם) ירצה
17 להכריח את השאר לשמוע לקולו ולגלות ליעקב, ועל
18 דרך פירוש רש"י³⁷ שאמרו אחיו "אילו אמרת להשיבו
19 היינו שומעים לך" - לכן שתפו הקב"ה עמהם בהחרם
20 שעשו - היינו שהחלטת הדבר אם (ומתי) יגלו ליעקב
21 תלוי בהקב"ה - ואף כולם יחד אינם רשאים לגלות
22 ולעבור על החרם כי אם בצירופו והסכמתו של
23 הקב"ה³⁸ (אבל אין הכוונה שכללו את הקב"ה בהחרם
24 ומוכרח שלא לגלות, שהרי אין ידוע להם אם הקב"ה
25 מסכים לזה, כנ"ל³⁹).

26 ומה שהקב"ה לא גילה "לפי שהחרימו . . . ושתפו
27 את הקב"ה כו" הכוונה: מכיון שהם שתפו להקב"ה
28 שהם לא יגלו ליעקב בלי הסכמתו וצירופו, לכן (עם
29 היות שבהחרם שנעשו לא התכוונו שהקב"ה אסור לגלות
30 בלי הסכמתם) כביכול נשתתף הוא עצמו עמהם

(34 בגו"א, דלפי טעם זה "אם ידע שהוא חי הי' יודע מעצמו שהשבטים מכרו אותו דהא לא אכלה אותו חי" רעה" אבל לא ביאר דבריו*. וגם אם יחשדם שמכרוהו "האיך יעלה על דעת שום אדם שיחשוד השי"ת את אבינו יעקב שמתוך רוגזו כו' מחמת יוסף לבדו יקללם חי' כל בניו וישלל עצמו מכולן ביום אחד כו'" - לבוש האורה ע"ש.

(*) בפרש"י (פרשתנו מב, לו): "מלמד שחשדן שמא הרגוהו או מכרוהו כיוסף" אבל ראה משכיל לדוד שם "שחשדן עכשיו ג"כ על יוסף" (וג"ז "לא הי' ברור לו").

(35 מב, כא.

(36 ראה גם בפרד"א שם: "אמרו נחרים בינינו שאין אחד מהם יגיד הדבר ליעקב אבינו עד שיהי' ברשות כולנו".

(37 לח, א.

(38 ועפ"ז יומתק ל' רש"י "ושתפו להקב"ה עמהם" ולא "שתפו הקב"ה בהחרם".

(39 ראה תשובת מהרי"ק שם: דמה ששתפו הקב"ה עמהם הי' על ספק שאולי יסכים הקב"ה עמהם כאשר הוברר הדבר למפרע שהסכים שהרי לא גלה ליעקב אבינו.

31 שביטול החרם וגילוי הדבר ליעקב יהיה דוקא בשיתוף
32 כולם (הקב"ה והשבטים) יחד.

33 ועל פי זה יובן מה שפירש רש"י "ולמה לא גילה
34 לו הקב"ה לפי שהחרימו וקללו את כל מי שיגלה
35 ושתפו להקב"ה עמהם), אבל יצחק היה יודע שהוא
36 חי אמר האיך אגלה והקב"ה אינו רוצה לגלות לו".

37 כי הטעם שלא גילה הקב"ה ליעקב לא היה מפני
38 שמוכרח היה לקיים את החרם שעשו השבטים, אלא
39 מפני שלא רצה לגלות לו, וכנ"ל, ומזה למד יצחק
40 ואמר "האיך אגלה והקב"ה אינו רוצה לגלות לו".

41 ועל פי זה מובן גם טעמו של יוסף למה לא שלח
42 להודיע ליעקב שהוא חי; דמכיון שידע שהקב"ה אינו
43 רוצה לגלות ליעקב הרי זוהי הוראה שיעקב אינו צריך
44 לדעת עדיין שהוא חי, ואמר (גם יוסף) "האיך אגלה
45 והקב"ה אינו רוצה לגלות לו".

46 ז. אמנם עדיין צריך להבין: על ידי החרם - אסור היה
47 להשבטים להודיע ליעקב שיוסף חי, וגם איך אמר להם
48 יוסף להודיע ליעקב שהוא חי, כיון שהקב"ה אינו מגלה.
49 אך גם זה נתבאר על פי פירוש רש"י: בפרשתנו⁴⁰ על
50 הפסוק "וירא יעקב כי יש שבר במצרים" פירש רש"י
51 "ומהו וירא ראה באספקלריא של קדש שעדיין יש לו
52 שבר במצרים ולא היתה נבואה ממש להודיעו שזה
53 יוסף". - והשבטים שידעו שיוסף הוא במצרים מובן
54 שהבינו שראה זו באספקלריא של קדש - היינו
55 שמודיע הקב"ה שמתחיל הזמן שיחקרו ויבקשו את
56 יוסף ויגידו ליעקב - ולכן "וירדו אחי יוסף - שהיו
57 מתחרטין במכירתו ונתנו לבם להתנהג עמו באחזה
58 ונפדותו בכל ממון שיפסקו עליהם"⁴¹.

59 ועל דרך זה היה בהודעת יוסף, כאשר ראה שהם
60 משתדלים למצוא אותו⁴² הבין שיש דברים בגו, אבל
61 מכיון שלא ידע בודאות שבא הזמן, ועוד ועיקר - באם
62 יודיע ליעקב קודם להודעת השבטים - יפגע ביחס
63 יעקב אליהם וכו' - לכן לא הודיע בעצמו ליעקב על
64 ידי שליח כו', כי אם אמר להשבטים "אני יוסף
65 אחיכם", והם שעשו את החרם בודאי ידעו כשירצה
66 הקב"ה לגלות ליעקב, ויאמרו ליעקב: עוד יוסף חי.

(משיחות שבת פרשת מקץ, תשל"ג)

(40 מב, א.

(41 פרש"י שם, ג.

ומה שלא הודיעו ליעקב מיד - כי בודאי לא הי' מאמין להם - וכמו שהי' אח"כ. ולכן (ובלאה"כ מובן ש)מקודם רצו למצוא ולפדותו ולהביאו ליעקב.

(42 ראה פרש"י שם, יד.

יום ראשון כ"ו כסלו

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 14, כי השכל... עד עמ' 14, וענפי'.

44 "צמא נפשי לאלהים וגו'", וכתוב: "צמא לך נפשי וגו'".
45 והצמאון הוא מיסוד האש שבנפש האלהית, וכמו שכתבו
46 המבעייעים, וכן הוא בעין חיים, שיסוד האש הוא בלב, ומקור
47 המים והליחות מהמת, וכמו שכתוב בעין חיים שער נ, שהיא
48 בחינת חכמה, שנקרא
49 מים שבנפש האלהית. –

50 הלב שהוא מקום הרגשות,
51 הוא חם "יסוד האש", ואילו
52 המוח, מקומו של השכל
53 המתון והמחושב – הוא קר.
54 כמו שרואים במוחש,
55 ההבדל שבין מי שהוא בעל
56 לב לבין מי שהוא בעל מוח.
57 כך גם לגבי המוחין והמדות
58 של הנפש האלקית: החום
59 וההתלהבות של האהבה
60 באים לידי ביטוי בלב,
61 ומבחינתו של הלב, יכול
62 האדם להגיע עד לידי כלות
63 הנפש, ואילו המוח הוא קר
64 ומיושב. ואותה הבנה מתונה
65 ומחושבת שכונתו של
66 הקב"ה היא שתהיה דוקא
67 נשמה בגוף, כדי לקיים תורה
68 ומצוות – מצננת את האש
69 שבלב, ואינה מרשה לאדם

70 להגיע לכלות הנפש. עד כאן דובר כיצד שתי המדות יראה ואהבה
71 נולדות מ"חכמה" ו"בינה". ושאר המדות בלן הן ענפי היראה
72 והאהבה ותולדותיהן, כמו שכתוב במקום אחר. – ממילא מובן
73 גם איך נולדות שאר חמש המדות מ"חכמה" ו"בינה". האמור לעיל
74 מסביר לנו מדוע "חכמה" ו"בינה" נקראות "אב" ו"אם" של המדות:
75 מההתבוננות של "חכמה" ו"בינה" נולדות המדות. חכמה נקראת
76 "אב": כשם שבטיפת מוח האב ישנם כבר כל פרטי האברים של
77 הילוד, אלא ששם הם בצורה עדינה ומוסתר – כך גם בנקודת
78 ה"חכמה", ישנה כבר, בצורה מוסתרת, כל פרטי השכל בו הוא
79 מתבונן. וכשם שה"אם" מביאה את פרטי אבריו של הילוד לידי גילוי
80 והתגשמות – כך כוח ה"בינה" מפריד ומגלה כל פרטי של השכל,
81 ולכן נקראת בינה – "אם". אך עדיין לא הוסבר לנו מה תפקידו של
82 כוח הדעת בהולדת המדות. שכן, כאמור, גם דעת היא "אם" ומקור
83 למדות, ועל כך הוא מסביר: והדעת, הוא מלשון "והאדם ידע את
84 תוה",² והוא לשון התקשרות והתחברות, שמקשר דעתו בקשר
85 אמין וחזק מאוד, ויתקע מחשבתו בחזק בגדלת אינסוף
86 ברוך-הוא, ואינו מסיח דעתו. – הוא מקשר בצורה חזקה את

1 כי השכל שבנפש המשכלת, כשמתבונן ומעמיק מאד בגדלת
2 ה', איך הוא "ממלא כל עלמין" – ממלא כל העולמות באור
3 אלקי ובחיות – כמו הנשמה הממלאת ומחיה כל חלקי ואברי הגוף.
4 אור וחיות אלקי זה מתלבש ומתאחד בכל בריה והוא מותאם
5 לתכונתו המיוחדת של כל
6 נברא, ו"סובב כל עלמין"
7 – אור וחיות אלקי שלמעלה
8 מהיכולת להתלבש בתוך
9 העולמות; מדובר כאן באור
10 אלקי הפועל בצורה
11 "עקיפה", בדרך מקיף. או
12 כשמתבונן בענין של "כלא
13 קמיה בלא חשיב" – איך
14 שכל הבריאה נחשבת
15 לכלום לגבי הקב"ה.
16 ההתבוננות בגדולתו של
17 הקב"ה, איך שכל הנבראים
18 בטלים לגבי באופן מוחלט,
19 היא על-ידי התעמקות
20 מחשבתו, באחד מהענינים
21 האמורים, בגדולתו של
22 הקב"ה, ואז: נולדה
23 ונתעוררה מדת יראה
24 הרוממות
25 ומחשבתו, לראת
26 ולהתבונן – "יראת

27 בושת", יראה הבאה וחדורה בבושה, כמי שמפחד מחכם וצדיק גדול
28 – הרי זו יראה המתבטאת גם בבושה ובריאת הכבוד שיש לו כלפי
29 גדולתו של אותו חכם וצדיק. כך גם כאן, מביאה ההתבוננות בענינים
30 האמורים לירא ולהתבונן, מגדלתו ויתברך שאין לה סוף
31 ותכלית, ופחד ה' בלבד. – עד כאן דובר על ההתבוננות בגדולתו
32 של הקב"ה, המביאה ומעוררת יראה ופחד – ביטוייה של מדת
33 הגבורה. ושוב – ההתבוננות בגדולת ה' מביאה גם להתעוררות מדת
34 החסד, כשההתבוננות היא ב"טוב" שבאלקות, ויתלהב לב פאהבה
35 עזה כרשפי אש, בחשיקה וחפיצה ותשוקה ונפש שוקקה, –
36 ביטויים שונים של אהבה שלכל אחד מהם מובן שונה, לגדלת
37 אינסוף ברוך-הוא. – כלומר, שבמקרה המדובר מעוררת
38 ההתבוננות אהבה חזקה להקב"ה, והיא כלות הנפש, – אהבה זו
39 עשויה להתלקח בצורה כזו, שהנפש תכלה מרוב אהבה, ובאמת
40 היתה הנפש כלה לגמרי אילו האדם לא היה משתלט על עצמו
41 ומרסן אהבתו הגדולה באמצעות עבודה עצמית, להפסיק תהליך זה
42 של כלות הנפש, ולהישאר כנשמה בגוף, כדי לבצע כוונתו של
43 הקב"ה, בדרבתי: "נכספה וגם כלתה נפשי וגו'", וכתבי:

מתפקידיו של ה"מלמד" היה גם לקרוא את המכתבים המגיעים אל
האיכר. פעם אחת הגיע מכתב לאיכר בו מודיעים לו שאביו נפטר
לעולמו. האיכר הרי לא יכול היה לקרוא את המכתב, ומסר אותו
ל"מלמד" שיקריא לו את תוכנו. בשמעו את תוכן המכתב – נפל
האיכר והתעלף. נשאלת
השאלה: האיכר הרי רק
שמע את תוכן המכתב מפיו
של ה"מלמד". ואילו המלמד
ידע את התוכן על-ידי
"ראיה", הוא עצמו ראה
וקרא את המכתב –
ולמעשה התעלף האיכר,
ולא ה"מלמד"? אלא, לגבי האיכר, הרי מדובר בקשר לאבא שלו, לכן
הוא חש והרגיש בדבר אחרת מאשר ה"מלמד". כך גם כמי שמבין
היטב דבר שכל, הרי אפשרי הדבר, שהוא וה"שכל" הם שני דברים
נפרדים, וה"שכל" אינו משפיע עליו, אין זה ה"אבא" שלו. ואילו,
כשמשמשים בכוח ה"דעת", על ידו הוא מתקשר ונעשה דבר אחד
עם ה"שכל" – שלא רק שהוא מבין את ה"שכל", אלא הוא גם מרגיש
וחש בו – משפיע אז ה"שכל" עליו, עד שהוא מתעורר באהבה או
ביראה, בהתאם לתוכן ה"שכל", זה נעשה ה"אבא" שלו.

ה"דעת" שלו, בכל מה שהבין, ומרכז את מחשבתו באותו ענין ואינו
מסיח דעתו ממנו. **כִּי אִם מִי שֶׁהוּא חָכֵם וְנִבּוֹן בְּגִדּוּלַת אֵין סוּף**
בְּרוּךְ הוּא, – גם אם הפעיל את ה"חכמה" ואת ה"בינה" בגדולת
הקב"ה, **הֵנָּה אִם לֹא יִקְשֹׁר דַּעְתּוֹ וְיִתְקַע מַחְשַׁבְתּוֹ בַּחוּץ**
וּבְהַתְמָדָה – לֹא יוֹלִיד
בְּנִפְשׁוֹ יִרְאָה וְאַהֲבָה
אֱמִיתִית, כִּי אִם דְּמִיוֹנוֹת 1
שׁוּא. – רק יהיה נדמה לו 2
שיש לו יראה ואהבה 3
אמיתיות. ברם, לאמיתו של 4
דבר, בלי הפעלתו של כוח 5
הדעת, אין לו מדות אלו,
וְעַל כֵּן תִּדְעַת הוּא קִיּוֹם הַמְּדוּת וְחִיּוּתָן, וְהוּא כּוֹלֵל חֶסֶד
וְגִבּוּרָה, פְּרוּשׁ אֲהֲבָה וְעִנְיָיִת וִירְאָה וְעִנְיָיִת: – מכאן, שגם
"דעת" היא "אם" ומקור למדות. שכן, באמצעות כוח ה"דעת" נולדות
מדות חיות ואמיתיות.
אחד מזקני חסידי הרבי מוהרש"ב נשמתו עדן מליובאוויטש, הרשב"ץ
– רבי שמואל בצלאל – הסביר פעם את כוח ה"דעת" כך: איכר החזיק
בחוותו "מלמד", שלימד את בניו. כפי שהדבר קרה כמעט תמיד, היה
האיכר יהודי פשוט, שגם לא היה ביכולתו לקרוא מכתב, ואחד

יום שני כ"ז כסלו

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' ח, פרק ד ועוד... עד עמ' ח, לא תעשה.

התורה – אז, **הָרִי כָּלִלּוֹת תִּרְיָג אַבְרִי נִפְשׁוֹ מְלָכִישׁ בְּתִרְיָג**
מִצּוֹת הַתּוֹרָה; – שכן, כשם שישנן שש מאות ושלוש עשרה (תרי"ג)
מצוות בתורה, הנחלקות לשני סוגים: מאתים ארבעים ושמונה –
מצוות-עשה, ושלוש מאות ששים וחמש מצוות-לא-תעשה, וכנגדן
ישנן, בגוף האדם, מאתים
ארבעים ושמונה אברים,
ושלוש מאות ששים וחמשה
גידים, שהם ביחד תרי"ג
(613) – כך גם הנפש
האלקית, יש בה שש מאות
ושלושה עשר "אברים"
רוחניים-נשמתיים, כל אבר
כנגד מצוה מסויימת.
וכשהנפש מקיפה
באמצעות שלשת לבושה (מחשבה, דיבור ומעשה) כל תרי"ג
המצוות, הרי מלוכשים אז כל תרי"ג אברי הנפש בכל תרי"ג המצוות
– כל אבר של הנשמה במצוה שיש לו אליה שייכות פנימית (משום
כך מדייק ומדגיש רבנו הזקן את המלה "כל": **"כֹּל מִצְוֹת מַעֲשִׂיּוֹת"**,
"בְּפִירוּשׁ כֹּל תִּרְיָג מִצְוֹת הַתּוֹרָה", **"כֹּל מִה שֶׁאִפְשָׁר לוֹ לְהַשִּׁיג"** –
שכן, אם שלושת הלבושים אינם מקיפים את כל תרי"ג המצוות,
במצוה אחת אין הם עוסקים, נשאר אז חלק מסויים בנשמה בלי
המצוה, בלי הלבוש, שלו). כל האמור הוא באופן כללי, שעל-ידי
קיום כל המצוות, במעשה, דיבור ומחשבה, לבושה הנפש כולה בכל
תרי"ג מצוות התורה – כאן יבוא הסבר מפורט על כל לבוש בנפרד
ועל החלק בנפש המתלבש בו: **וּבְפִירוּשׁוֹ,** – איזה חלק מיוחד בנפש

פֶּרֶק ד. בפרק השלישי הסביר רבנו הזקן, שכל נפש אלקית יש בה עשרה
כוחות, המתחלקים לשני חלקים כלליים: "שכל" ו"מדות".
בפרק הרביעי יוסבר שלנפש האלקית גם שלשה "לבושים", שלשה כלי שרת
וביצוע: מחשבה, דיבור ומעשה, בהם מתלבשת הנפש האלקית בשעה שהיא
חושבת, מדברת או עוסקת
בעניני תורה ומצוות.
וְעוֹד יֵשׁ לְכָל נֶפֶשׁ אֱלֹהִית 6
שְׁלֹשָׁה לְבוּשִׁים, – שלשה 7
כלי שרת וביצוע המשמשים 8
את הנפש כמו "לבוש", בגד, 9
שאפשר ללבוש ואפשר 10
לפשוט אותו: כשהנפש 11
פועלת באמצעות שלשה 12
כוחות אלה – היא מלוכשת
בהם, וכשאין היא משתמשת בהם – היא מופשטת מהם. וכשם
שהבגדים בהם לבוש האדם, מבליטים את יופיו וחשיבותו של האדם
– כן גם כשהנפש משתמשת בכוחות-לבושים האמורים – באים
על-ידי-כך לידי ביטוי השכל או רגשות הנפש, **שֶׁהֵם מַחְשַׁבָּה דְּבוּר**
וּמַעֲשֶׂה שֶׁל תִּרְיָג מִצּוֹת הַתּוֹרָה; שֶׁשֶּׁשֶּׁהָאֲדָם מְקִיִּם בְּמַעֲשֶׂה
כָּל מִצְוֹת מַעֲשִׂיּוֹת, – בשעה שהוא מניח תפילין או מקיים מצות
ציצית וכדומה, **וּבְדִבּוּר הוּא עוֹסֵק בְּפִירוּשׁ כָּל תִּרְיָג מִצְוֹת**
וְהַלְכוּתִיָּהּ, – דיבורו שקוע בלימוד התורה, שהיא פירושן של
המצוות, ולמשל: מסכת ברכות, בה מדובר אודות מצות ודיני שבת, וכו',
ברכות; מסכת שבת – בה מדובר אודות מצות ודיני שבת, וכו',
וּבְמַחְשַׁבָּה הוּא מְשִׁיג כָּל מִה שֶׁאִפְשָׁר לוֹ לְהַשִּׁיג בְּפִירוּשׁוֹ 65

1 מתלבש במחשבה, איזה דיבור וכו': **בְּחִינַת חֲכָמָה בִּינְיָה־דַעַת**
 2 **שֶׁנִּפְשׁוֹ** – המהוות יחד באופן כללי את כוח השכל וההבנה,
 3 **מִלְבָּשׁוֹת בְּהִשָּׁנַת הַתּוֹרָה שֶׁהוּא מְשִׁיג בְּפִרְדָּם** – פשט, רמז,
 4 דרוש, סוד, **כִּפְי יָכֹלֶת הַשָּׁנָה** – כל אחד לפי כוח השגתו, אחד
 5 משיג יותר ואחד פחות,
 6 **וְשָׂרֵשׁ נִפְשׁוֹ לְמַעְלָה**; – מה
 7 להבין, שכן, יש לפעמים
 8 אשר אחד יש לו, מצד
 9 שורש נשמתו, שייכות לחלק
 10 ה"פשט" שבתורה, ומסוגל,
 11 לכן, להבין ענינים בתורה
 12 שיש להם שייכות ל"פשט",
 13 ויש אשר מצד שורש נשמתו
 14 הוא מסוגל יותר להבין את
 15 חלק ה"רמז", ה"דרוש" או
 16 ה"סוד" שבתורה. הרי
 17 כשאדם מבין בתורה עד
 18 כמה ששכלו יכול להשיג,
 19 מלובשות או החב"ד
 20 שבנפשו ב"מחשבה" והשגה
 21 של תורה. **וְהַמְדוּת, שֶׁהֵן**
 22 **יִרְאָה וְאַהֲבָה וְעִנְיָנֶיהֶן**
 23 **וְתוֹלְדוֹתֵיהֶן – מִלְבָּשׁוֹת**
 24 **בְּקִיּוֹם הַמַּצּוֹת בְּמַעֲשֵׂה וּבְדִבּוּר, שֶׁהוּא תִלְמוּד תּוֹרָה שֶׁבִּנְגַד**
 25 **בְּלִי**. – מה שנאמר קודם, שבהבנת התורה מתלבש חלק השכל
 26 שבנפשו, במחשבה – אינו דורש ביאור. שכן, הדבר מובן מאליו,
 27 שהשכל משיג את התורה באמצעות לבוש המחשבה דוקא. ברם,
 28 מה שנאמר כאן, שהמדות מתלבשות בקיום המצוות, על-ידי מעשה
 29 או דיבור של תורה – דורש ביאור: איזה קשר יש בין מדות אהבה
 30 ויראה, שהן רגש, ל"מעשה" ול"דיבור"? מקומן של המדות הוא הרי
 31 בלב – כיצד, איפוא, מתלבשות המדות ב"מעשה" המתבצע ביד
 32 למשל (כמו הנחת תפילין ביד), או ב"דיבור", בפה (בשעת לימוד
 33 התורה בכוח הדיבור)? על כך הוא מסביר ששלימות קיום המצוות,
 34 כלומר, שהמצוות תיעשנה בשלימות מתוך רגש פנימי של חיות
 35 נשמתית – זה בא דוקא מיראה ואהבה: **כִּי הָאֱהָבָה הִיא שָׂרֵשׁ כָּל**
 36 **רָמ"ח – (248), מַצּוֹת עֲשֵׂה, וּמִמֶּנָּה הֵן נִמְשָׁכוֹת, וּבִלְעֲדָה אֵין**
 37 **לָהֶן קִיּוֹם אֱמִתִּי**, – באם חסרה האהבה, חסר אז גם בקיומן האמיתי
 38 של המצוות, **כִּי הִמְקִימוֹן בְּאַמֶּת הוּא הָאוֹהֵב אֶת שֵׁם ה' וְהִפִּין**
 39 **לְדַבְּקָהּ בּוֹ בְּאַמֶּת, וְאִי אִפְשָׁר לְדַבְּקָהּ בּוֹ בְּאַמֶּת, כִּי אִם בְּקִיּוֹם**
 40 **רָמ"ח פְּקוּדֵי, – 248 מצוות-העשה, שֶׁהֵם רָמ"ח אֲבָרִין דְּמִלְכָּא**
 41 **– אברי המלך, בְּבִיכּוֹל, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּמִקּוֹם אֲחֵר; – כמו, למשל,**
 42 **באבריו של אדם, משמש כל אבר כלי מיוחד לכוח מסויים של**
 43 **הנפש המתלבש באותו אבר: העינים הן כלי לכוח הראיה,**
 44 **האזנים – לכוח השמיעה, וכו' – כך גם כל מצוה משמשת כלי**
 45 **לפרט מסויים ברצונו של הקב"ה, הרצון העליון, המתלבש**
 46 **באותה מצוה. כי כל מצוה מייצגת את רצונו של הקב"ה**
 47 **לעשותה ואיך לעשותה – ממילא מובן שעל-ידי קיום המצוות,**

ליקוטי אמרים

שבנפשו מלובשות בהשגת התורה שהוא משיג בפרד"ם
 כפי יכולת השגתו ושרש נפשו למעלה. והמדות שהן
 יראה ואהבה וענפיהן ותולדותיהן מלובשות בקיום
 המצוות במעשה ובדבור שהוא ת"ת שכנגד כולן כי
 האהבה היא שרש כל רמ"ח מ"ע וממנה הן נמשכות
 ובלעדה אין להן קיום אמיתי כי המקיימן באמת הוא
 האוהב את שם ה' וחפץ לדבקה בו באמת ואי אפשר
 לדבקה בו באמת כי אם בקיום רמ"ח פקודין שהם
 רמ"ח אברין דמלכא כביכול כמ"ש במקום אחר והיראה
 היא שרש לשם"ה לא תעשה כי ירא למרוד במלך
 מלכי המלכים הקב"ה. או יראה פנימית מזו שמתבושש
 מגדולתו למרות עיני כבודו ולעשות הרע בעיניו כל
 תועבת ה' אשר שנא הם הקליפות וסטרא אחרא אשר
 יניקתם מהאדם התחתון ואחיותם בו הוא בשם"ה מצות
 לא תעשה.

למרות עיני כבודו ולעשות הרע בעיניו, כל תועבת ה'
 אשר שנא, הם הקליפות וסטרא אחרא, אשר יניקתם
 מהאדם התחתון, ואחיותם בו הוא בשם"ה מצות לא
 תעשה. – כשאדם עובר על "לא-תעשה" ועובר חלילה עבירה,
 מקבלות מכך ה"קליפות" ו"סטרא אחרא" – הצד האחר, המנוגד,
 של הקדושה – יניקה וחיות. ומפני שהקליפות וסטרא אחרא
 מכסות על אלקות ועל הקדושה, והקב"ה שונא אותן – נוהר
 היהודי ומתבייש מלעבור עבירה, כדי שלא לחזק אותן ושלא
 לתת להן חיות. הרי, ש"יראה" מתלבשת בקיום מצוות "לא –
 תעשה": הפחד מהקב"ה מהווה הכוח הפנימי שמונע את היהודי
 מלהיכשל בעבירות. מכל האמור מובנת שייכותן של יראה
 ואהבה לקיום המצוות; ואיך המדות מהוות שורש וחיות
 המתלבשות בקיום המצוות במעשה או בדיבור. עד כאן הסביר
 רבנו הזקן, שכלל נפש אלקית – שלשה לבושים בהם היא
 מתלבשת: מחשבה, דיבור ומעשה של תורה ומצוות. כאן מתחיל
 רבנו הזקן להסביר שאם כי מחשבה, דיבור ומעשה, נקראים
 "לבושים" בלבד לנפש האלקית, וכרגיל הלוש נחות במעלה מן
 הדבר שהוא משמש לו לבוש – הרי ביחס ללבושים אלה
 (מחשבה, דיבור ומעשה) שונה הדבר והם גבוהים במדרגתם מן
 הנפש עצמה; וכשהנפש מתלבשת בלבושים אלה – היא חושבת
 ומדברת בתורה ומקיימת מצוות – מתעלית הנפש למדרגה נעלה
 יותר. שכן, תורה ומצוות הן דבר אחד עם הקב"ה, ולכן על-ידי
 לבושים אלה של תורה ומצוות – מתאחד יהודי בקב"ה. וכך
 מסביר ה"תניא" את הדברים:

יום שלישי כ"ח כסלו

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' ח, והנה שלשה... עד עמ' 16, ומתלבשת בהן.

אלוה תמצא¹, וכתוב: "כי לא מחשבותי מחשבותיכם"² – ממילא אין ביכולת מחשבות ורעיונות אנושיים להשיג את מחשבותיו של הקב"ה – כיצד איפוא, אומרים כאן, שעלידי הבנת התורה מבינים את חכמתו ורצונו של הקב"ה, שהם למעלה לגמרי מהשכל האנושי? מסביר ה"תניא" להלן, שאם כי חכמתו ורצונו של הקב"ה הם, אכן, למעלה לגמרי מההבנה האנושית, צמצם, אבל, הקב"ה את רצונו וחכמתו, "הורידם" והלבישם בעיניים גשמיים של תורה ומצוות – וזאת כדי שהשכל האנושי יוכל עלידייך להשיגם ולהתאחד עם הקב"ה. הנה על זה אמרו: – חכמינו זכרונם לברכה, "במקום שאִתָּה מוצא נדלתו של הקדוש ברוך הוא, שם אתָּה מוצא עֲנִיתָנוּתוֹ", – עלידי "עניוּתוֹ" וירידתו של הקב"ה, יש לנו גישה ויכולים אנו להתקשר בגדולתו של הקב"ה, וצמצם הקדוש ברוך הוא רצונו וחכמתו פתרי"ג מצות התורה ובהלכותיהן, – בכל מצוה ישנו רצונו של הקב"ה שיהודי יקיים אותה, ובכל הלכה של תורה ישנם חכמתו ורצונו של הקב"ה, ההבנה של ההלכה (חכמתו), ופסק הדין (רצונו), ויצרופי אותיות תנ"ך, – במלים ובאותיות התנ"ך ישנם רצונו וחכמתו של הקב"ה. ולכן, כשיהודי אומר מילים ואותיות התנ"ך, כשהוא אומר תהלים או פסוקי תנ"ך, גם כשאנו מבין את הרעיון הגלום באותן אותיות – הוא מקיים מצות הדיבור בתורה. שכן, באותיות עצמן ובצירופן למילים, גלומה קדושה – חכמתו ורצונו של הקב"ה, ודרשוֹתיהן שבאגדות ומדרשי חכמינו וְלִלְדוֹתָיו אֵין חֶקֶר, וְלִית מַחְשָׁבָה תְּפִיסָא בֵּיה בְּלָל³, – שום מחשבה אינה מסוגלת "לתפוס" (להשיג) את הקב"ה, וכן מסביר ה"תניא" את הדברים? ואף דְּהַקְדוּשָׁה בְּרוּךְ הוּא נִקְרָא "אֵין סוּף"⁴, וְלִגְדוּלָתוֹ אֵין חֶקֶר, וְלִית מַחְשָׁבָה תְּפִיסָא בֵּיה בְּלָל⁵, – שום מחשבה אינה מסוגלת "לתפוס" גם את רצונו וחכמתו של הקב"ה, בְּדִבְרֵי: "אֵין חֶקֶר לְתַבְּנִיתוֹ"⁶, – ואין ביכולת שום חקירה להגיע להבנתו של הקב"ה, וְכֵתִיב: "חֶחֶקֶר

וְהֵנָּה, שְׁלֹשָׁה לְבוּשִׁים אֱלוֹ מִהַתְּוֹרָה וּמִצֻּרְתָּהּ, אֵף שְׁנִקְרָאִים לְבוּשִׁים לְנֶפֶשׁ רוּחַ וְנִשְׁמָה, – והלבוש הוא, כרגיל, למטה במדרגה מהאדם הלוּבֵשׁ את הלוּבוּשׁ, עִם כָּל זֶה, נִבְהָה וְגִדְלָה מַעֲלָתָם – של לבושי התורה והמצוות, לֵאמֹר כִּין וְסוּף עַל מַעֲלָתָם, נֶפֶשׁ רוּחַ וְנִשְׁמָה עֲצָמָן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּזֵהָרָה⁷ דְּאוֹרֵיתָא וְקִדְשָׁא בְּרִיד⁸ הוּא בְּלֵא חֶד, – כמו שכתוב ב"זוהר" שהתורה והקב"ה הם דבר אחד, פְּרִוּשׁ: דְּאוֹרֵיתָא, הִיא חֶכְמָתוֹ וְרִצּוֹנוֹ שֶׁל חֶקֶדֶשׁ בְּרִידֵהוּא, וְחֶקֶדֶשׁ בְּרִידֵהוּא הוּא בְּכַבּוּדוֹ וּבְעֲצָמוֹ – בְּלֵא חֶד, – כלומר, כיצד התורה היא דבר אחד עם הקב"ה? – מפני שתורה, שהיא חכמתו ורצונו של הקב"ה (ההבנה שבתורה מייצגת את חכמתו ושכלו של הקב"ה, ופסק ההלכה, איך יהיה הדין, כשר או פסול, טמא או טהור, מייצג את רצונו של הקב"ה) והקב"ה בכבודו ובעצמו – הם דבר אחד. כִּי הוּא הַיּוֹדֵעַ וְהוּא הַמּוֹדֵעַ וְכוּ', כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל בְּשֵׁם הַרְמָב"ם. – כל האספקטים השונים של ההבנה האנושית, הם לגבי הקב"ה אותו "הוא" אחד ויחיד – זה הכל הקב"ה עצמו. מכאן, שהתורה שהיא הבנתו של הקב"ה היא דבר (עצם) אחד עם הקב"ה עצמו, וכשיהודי מבין ומתאחד עם חכמתו והבנתו של הקב"ה, הוא ממילא מתאחד עם הקב"ה עצמו. מובן, הרי, שלבושי המחשבה והדיבור בתורה ובקיום המצוות, כיון שהם מאוחדים עם הקב"ה, הרי הם למעלה במדרגה מהנפש עצמה. ברם, נשאלת השאלה: כיצד אנו אומרים שעלידי הבנת התורה "לוקחים" את חכמתו ורצונו של הקב"ה – בשעה שחכמתו של הקב"ה (כמו שהקב"ה עצמו) היא למעלה באין ערוך מהבנתו המוגבלת של האדם? – וכך מסביר ה"תניא" את הדברים? ואף דְּהַקְדוּשָׁה בְּרוּךְ הוּא נִקְרָא "אֵין סוּף"⁴, וְלִגְדוּלָתוֹ אֵין חֶקֶר, וְלִית מַחְשָׁבָה תְּפִיסָא בֵּיה בְּלָל⁵, – שום מחשבה אינה מסוגלת "לתפוס" (להשיג) את הקב"ה, וכן מסביר ה"תניא" את הדברים? ואף דְּהַקְדוּשָׁה בְּרוּךְ הוּא נִקְרָא "אֵין סוּף"⁴, וְלִגְדוּלָתוֹ אֵין חֶקֶר, וְלִית מַחְשָׁבָה תְּפִיסָא בֵּיה בְּלָל⁵, – שום מחשבה אינה מסוגלת "לתפוס" גם את רצונו וחכמתו של הקב"ה, בְּדִבְרֵי: "אֵין חֶקֶר לְתַבְּנִיתוֹ"⁶, – ואין ביכולת שום חקירה להגיע להבנתו של הקב"ה, וְכֵתִיב: "חֶחֶקֶר

2. חלק א' דף כד, א; חלק ב' דף ס, א. 3. בפרק שני. 4. תהלים קמה, ג. 5. תקוני זוהר בהקדמה, יז, א. 6. ישעי' מ, כח. 7. איוב יא, ז. 8. ישעי' נה, ח. 9. מגילה לא, א.

1 ומחשבה, ועל ידי זה תתלבש בכל עשר בחינותיה בשלשה
2 לבושים אלו. – על-ידי לימוד התורה וקיום המצוות תתלבש
3 הנשמה, הנפש והרוח, בכל עשר בחינותיהן ושלשת לבושיהן;
4 מחשבה, דיבור ומעשה. מכאן, ששלשה לבושי הנשמה: מחשבה,

5 דיבור ומעשה בתורה
6 ומצוות, הם למעלה בהרבה

7 מהנשמה עצמה, והם
8 מביאים להתעלות הנשמה
9 בכך שהיא מתאחדת, על-
10 ידם, בחכמתו ורצונו של
11 הקב"ה, ועל-ידי-כך
12 בהקב"ה עצמו. ולכן
13 נמשלה התורה למים¹⁰, –
14 כי מה מים יורדים ממקום
15 גבוה למקום נמוך – טבע
16 המים שהם עצמם זורמים
17 ממקום גבוה למקום נמוך,
18 לא כמו שהדבר הוא
19 ב"אור", שהאור המאיר הוא
20 הארה בלבד ממקורו, או

21 כמו שהדבר הוא בהשפעת השכל שהרב משפיע לתלמידו, הרי
22 הארה בלבד משכלו של הרב נמסרת לתלמיד ולא עצם השכל כמו
23 שהוא אצל הרב. ואילו במים, אנו רואים, שאותם המים עצמם שהיו
24 במקום גבוה, הם הם יורדים למקום נמוך, וכמשל זה ביחס למים,
25 כך התורה יורדת ממקום גבוה, – מאותה מדריגה נעלית שם
26 היתה, שהיא – התורה עצמה, רצונו וחקמתו ותכנה, ואוריתה
27 וקדש-א-בריה-הוא פלא חד, – התורה והקב"ה הם דבר אחד,
28 ולית מחשבה תפיסא ביה כלל. – אין שום מחשבה יכולה
29 "לתפוס" אותו כלל. וכאשר התורה היא במדריגה נעלה כזו – אין
30 מחשבה שתוכל להשיג אותה. ומשם נסעה ויורדת בסתר
31 המדרגות, ממדרגה למדרגה, בהשתלשלות העולמות, – כפי
32 שהוסבר בפרק שני, יש בעולמות סדר של מדריגות, מעליון
33 לתחתון, הקשורים אחד בשני, כחוליות בשרשרת, עד לעולם
34 הגשמי התחתון ביותר – והתורה עברה ונסעה דרך כל המדריגות

ליקוטי אמרים

בכל עשר בחינותיה בשלשה לבושים אלו. ולכן
נמשלה התורה למים מה מים יורדים ממקום גבוה
למקום נמוך כך התורה יורדת ממקום כבוד שהיא
רצונו וחכמתו יתברך ואורייתא וקודשא בריך הוא
כולא חד ולית מחשבה תפיסא ביה כלל. ומשם נסעה
ויורדת בסתר המדרגות ממדרגה למדרגה בהשתלשלות
העולמות עד שנתלבשה בדברים גשמיים וענייני עולם
הזה שהן רוב מצות התורה ככולם והלכותיהן ובצרופי
אותיות גשמיות בדיו על הספר עשרים וארבעה
ספרים שבתורה נביאים וכתובים כדי שתהא כל
מחשבה תפיסא בהן ואפי' בחי' דיבור ומעשה שלמטה
ממדרגת מחשבה תפיסא בהן ומתלבשת בהן

האלו שבעולמות, עד שנתלבשה בדברים גשמיים וענייני עולם
הזה, – שהוא עולם גשמי וחומרי, שכן רוב מצות התורה ככולם
והלכותיהן, – שכן, כמעט כל מצוות התורה, מלובושות בענינים
גשמיים, כמו מצות ציצית – בצמר גשמי, מצות תפילין – בקלף
גשמי, לולב וארבעה מינים
– בצומח גשמי וכו', כך גם

רוב ההלכות והדינים
במצוות ה"רוחניות",
המופשטות, עוסקים בענינים
גשמיים, כמו "מצות ואהבת
לרעך כמוך, שההלכה היא
שצריך להטיבו בנכסים
בפרנסתו וכו'" (לשון כ"ק
אדמו"ר שליט"א) – כלומר,
עצם מצות "ואהבת לרעך
כמוך" היא רוחנית, שכן,
אהבה היא מדה רגשית
מופשטת, ואילו הלכותיה
של מצוה זו מתבטאות
בענינים גשמיים: להטיב עם

הזולת פשוט בגשמיות, לעזור לו בפרנסה וכו'. הרי, שגם רובן של
המצוות הרוחניות, הלכותיהן קשורות בענינים גשמיים, ובהן
מלובושות חכמתו ורצונו של הקב"ה – וכך הן גם כן לבושות,
ובצרופי אותיות גשמיות בדיו על הספר, עשרים וארבעה
ספרים שבתורה נביאים וכתובים, – באותיות-הדיו עצמן ישנה
קדושה, חכמתו ורצונו של הקב"ה, וכל זה, כדי שתהא כל
מחשבה תפיסא בהן, – כדי שהמחשבה האנושית תוכל להשיגן
(ועל-ידי-כך "לתפוס" את חכמתו ורצונו של הקב"ה), ואפילו בחינת
דיבור ומעשה, שלמטה ממדרגת מחשבה, תפיסא בהן
ומתלבשת בהן. – לא רק מחשבה, כי אם גם דיבור ומעשה, שהם
למטה במדריגה ממחשבה, תהיה להם אחיזה ויכולו להתלבש
בחכמתו ורצונו של הקב"ה שבתורה ומצוות. שכן, על-ידי לימוד
תורה וקיום מצוות, יש לשלשת הלבושים: מחשבה, דיבור ומעשה,
תפיסה" והתלבשות בחכמתו ורצונו של הקב"ה שבמצוות.

יום רביעי כ"ט כסלו

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 16, ומאחר שהתורה... עד עמ' ט, חסד ומים.

ליקוטי אמרים

ומאחר שהתורה ומצותיה מלבישים כל עשר בחי' הנפש וכל
תרי"ג אבריה מראשה ועד רגלה הרי כולה צרורה
בצורר החיים את ה' ממש ואור ה' ממש מקיפה
ומלבישה מראשה ועד רגלה כמ"ש צורי אחסה בו
וכתיב כצנה רצון תעטרנו שהוא רצונו וחכמתו יתברך

בצורר החיים את ה'¹¹
ממש, ואור ה' ממש
מקיפה ומלבישה מראשה
ועד רגלה, כמו שכתוב:
"צורי אחסה בו"¹², – דבר
שמגין על האדם, הרי הוא
מקיף אותו מכל צדדיו,
וכתיב: "כצנה רצון
תעטרנו"¹³, שהוא רצונו

ומאחר שהתורה ומצותיה
מלבישים כל עשר בחינות
הנפש וכל תרי"ג אבריה
מראשה ועד רגלה – כל
שש מאות ושלשה עשר
ה"אבר" הנפש, מהכוחות
הנעלים ביותר שבנפש עד
למדריגה התחתונה ביותר
שבנפש, הרי בלה צרורה

40 כאמור, בדברים גשמיים, משיג, הרי, האדם בשכלו רק את הענינים
41 הגשמיים בהם מלוכשת התורה, ולא את עצם חכמתו ורצונו של
42 הקב"ה? – התשובה על כך היא: הרי זה מחבק את המלך ה' ו
43 מְשַׁל, שֵׁאִין הַפֶּרֶשׁ – אין כל הבדל, בְּמַעֲלַת הַתְּקַרְבוּתוֹ

44 ודְּבִקוּתוֹ בַּמֶּלֶךְ, בֵּין

45 מְחַבְּקוֹ בְּשִׂחוֹ – המלך, –

46 לְבוֹשׁ לְבוֹשׁ אֶחָד בֵּין

47 שִׂחוֹ לְבוֹשׁ בְּמָה

48 לְבוּשִׁים, מֵאַחַר שְׁנוֹף

49 הַמֶּלֶךְ בְּתוֹכָם; – כך גם

50 כששכלו של האדם משיג

51 "שכל" התורה, אף שרצונו

52 וחכמתו של הקב"ה

53 מלוכבים כאן בלבושים של

54 ענינים גשמיים, הוא "תופס"

55 כביכול, על-ידיה, את

56 המלך, את הקב"ה עצמו.

57 כך גם מובן מהמשל, מעלה

58 נוספת בהבנת התורה: שכלו

59 של האדם מוקף אז

60 מחכמתו ורצונו יתברך

61 שבתורה (כמו שיתבאר

62 בפרק החמישי), כלפי זה

63 אומר ה"תניא" להלן: וְכֵן

64 אֵם הַמֶּלֶךְ מְחַבְּקוֹ בְּזִרְעוֹ,

65 גַּם שֶׁהִיא מְלַבֶּשֶׁת תּוֹךְ

66 מְלַבּוּשָׁיו, – ומביא ראיה לכך, שעל-ידי תורה "המלך מחבק":

67 כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב: "וַיְמִינוּ – של הקב"ה, תְּחַבְּקֵנִי"¹⁶, שֶׁהִיא הַתּוֹרָה

68 שֶׁנִּתְּנָה מִיְמִין, – התורה נקראת "ימין" של הקב"ה, כי היא ניתנה

69 מִיְּדוֹ הַיְמָנִית של הקב"ה, שֶׁהִיא בְּהִינַת חֶסֶד וְיִסּוּד: – מבורר

70 בתורת הקבלה, ש"ימין" רומז על חסד ועל מים (כפי שהוסבר

71 לעיל, שהתורה נמשלה למים), ו"שמאל" – על גבורה ועל אש.

72 מהפסוק האמור אנו רואים, שבתורה ישנו גם-כן הענין השני – מה

73 ש"המלך מחבק", המלך מקיף אותו בזרועו, ששכל התורה שהוא

74 רצונו וחכמתו של הקב"ה (ודבר אחד עם הקב"ה) – מקיף את

75 היהודי הלומד תורה. כך שבלימוד תורה ישנה מעלה כפולה:

76 הבנתו של האדם מקיפה ומוקפת בשכל התורה, ובכך ישנה מעלה

77 מיוחדת נוספת בהבנת והשגת התורה לגבי שאר המצוות, כמו

78 שיתבאר בפרק החמישי.

1 וְחֻכְמָתוֹ יִתְבָּרַךְ הַמְּלַבֵּשִׁים בְּתוֹרָתוֹ וּמִצְוֹתֶיהָ. – הוסבר הרי,
2 שאם כי רצונו וחכמתו של הקב"ה הם למעלה לגמרי מההבנה
3 האנושית, הם "רדו" והתלבשו בתורה ומצוות כפי שהן מתבטאות
4 בענינים גשמיים, כדי שעל-ידן יוכל האדם להתקשר ולהתאחד עם
5 הקב"ה ממש.

6 וְלֵבָן אִמְרוּ: – חכמינו ז"ל:

7 "יִפָּה שְׁעָה אַחַת בְּתוֹשֻׁבָּה

8 וּמַעֲשִׂים טוֹבִים בְּעוֹלָם

9 הַזֶּה מִכָּל חַיֵּי עוֹלָם

10 הַבָּא"¹⁴, – שכן, לכאורה,

11 כיצד אפשרי הדבר שרגע

12 אחד בתשובה ומעשים

13 טובים בעולם-הזה, יהיה יפה

14 יותר מאשר כל חיי העולם-

15 הבא? – בִּי עוֹלָם הַבָּא הוּא

16 שֶׁנֶּחֱנִין מִיּוֹ הַשְּׂכִינָה"¹⁵, –

17 נשמות יושבות בעולם-הבא

18 ונהנות מזיו השכינה, שֶׁהוּא

19 תַּעֲנוּג הַהִשְׁגָּה, – האלקית.

20 שכן, התענוג האמיתי הוא

21 כשמבינים את הדבר, וְאִי

22 אֶפְשָׁר לְשׁוֹם נִבְרָא, אֶפְלוּ

23 מְהַעֲלִינִים, לְהִשְׁגָּה, – גם

24 הנבראים הרוחניים

25 שבעולמות העליונים,¹⁷

26 כמלאכים ונשמות, אין

27 באפשרותם להבין, בִּי אֵם אִיזוֹ הָאֶרֶץ מְאֹרֶה ה', – רק הארה

28 בלבד מאור ה', וְלֵבָן נִקְרָא בְּשֵׁם "יּוֹ הַשְּׂכִינָה"; – כי אין זו אלא

29 הארה מהשכינה, אֲבָל תְּקַדּוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בְּכַבּוּדוֹ וּבְעַצְמוֹ – לִית

30 מְחַשְּׁבָה תְּפִיסָא בִּיהַ כָּלִל, בִּי אֵם בְּאֶשֶׁר – נפשו של יהודי,

31 תְּפִיסָא וּמִתְלַבֶּשֶׁת בְּתוֹרָה וּמִצְוֹתֶיהָ, אִזִּי הִיא תְּפִיסָא בְּהֵן

32 וּמִתְלַבֶּשֶׁת בְּהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא מִמֶּשׁ, דְּאוֹרִיתָא וְקִדְשָׁא בְּרִיךְ

33 הוּא כָּלֵא חַד. – כש"תופסת" ומתלבשת בתורה ובמצוות, אז היא

34 "תופסת" ומתלבשת בהקב"ה ממש, שכן, תורה והקב"ה הם דבר

35 אחד. לכן, יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם-הזה מכל

36 חיי העולם-הבא. שכן, בעולם-הבא משיגה ומבינה הנשמה הארה

37 אלקית בלבד, ואילו על-ידי תשובה ומעשים טובים בעולם-הזה,

38 מתקשר יהודי בקב"ה עצמו. וְאִפֹּה שֶׁהַתּוֹרָה נִתְּלַבֶּשֶׁת בְּדְבָרִים

39 תַּחְתּוֹנִים גְּשָׁמִיִּים – לכאורה קשה: כיון שהתורה התלבשה,

ליקוטי אמרים

המלוכבים בתורתו ומצותיה. ולכן אמרו יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי עולם הבא כי עולם הבא הוא שנהנין מזיו השכינה שהוא תענוג ההשגה ואי אפשר לשום נברא אפי' מהעליונים להשיג כי אם איזו הארה מאור ה' ולכן נקרא בשם זיו השכינה אבל הקב"ה בכבודו ובעצמו לית מחשבה תפיסא ביה כלל כי אם כאשר תפיסא ומתלבשת בתורה ומצותיה אזי היא תפיסא בהן*) ומתלבשת בהקב"ה ממש דאורייתא וקב"ה כולא חד. ואף שהתורה נתלכשה בדברים תחתונים גשמיים הרי זה כמחבק את המלך ד"מ שאין הפרש במעלת התקרבותו ודבקותו במלך בין מחבקו כשהוא לבוש לבוש אחד בין שהוא לבוש כמה לבושים מאחר שגוף המלך בתוכם. וכן אם המלך מחבקו בזרועו גם שהיא מלוכשת תוך מלוכשיו כמ"ש וימינו תחבקני שהיא התורה שנתנה מימין שהיא בחי' חסד ומים:

(*) ככ"י ליתא תיבת בהן

27 באפשרותם להבין, בִּי אֵם אִיזוֹ הָאֶרֶץ מְאֹרֶה ה', – רק הארה
28 בלבד מאור ה', וְלֵבָן נִקְרָא בְּשֵׁם "יּוֹ הַשְּׂכִינָה"; – כי אין זו אלא
29 הארה מהשכינה, אֲבָל תְּקַדּוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בְּכַבּוּדוֹ וּבְעַצְמוֹ – לִית
30 מְחַשְּׁבָה תְּפִיסָא בִּיהַ כָּלִל, בִּי אֵם בְּאֶשֶׁר – נפשו של יהודי,
31 תְּפִיסָא וּמִתְלַבֶּשֶׁת בְּתוֹרָה וּמִצְוֹתֶיהָ, אִזִּי הִיא תְּפִיסָא בְּהֵן
32 וּמִתְלַבֶּשֶׁת בְּהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא מִמֶּשׁ, דְּאוֹרִיתָא וְקִדְשָׁא בְּרִיךְ
33 הוּא כָּלֵא חַד. – כש"תופסת" ומתלבשת בתורה ובמצוות, אז היא
34 "תופסת" ומתלבשת בהקב"ה ממש, שכן, תורה והקב"ה הם דבר
35 אחד. לכן, יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם-הזה מכל
36 חיי העולם-הבא. שכן, בעולם-הבא משיגה ומבינה הנשמה הארה
37 אלקית בלבד, ואילו על-ידי תשובה ומעשים טובים בעולם-הזה,
38 מתקשר יהודי בקב"ה עצמו. וְאִפֹּה שֶׁהַתּוֹרָה נִתְּלַבֶּשֶׁת בְּדְבָרִים
39 תַּחְתּוֹנִים גְּשָׁמִיִּים – לכאורה קשה: כיון שהתורה התלבשה,

יום חמישי ל' כסלו

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' ט, פרק ה ולתוספת... עד עמ' 18, צד ופנה.

42 תוֹפֶס אֶת הַמִּשְׁכָּל וּמְקִיפוֹ בְּשִׁכְלוֹ, - כמי שמחזיק בידו דבר
43 מסויים, הרי ידו מקיפה את הדבר. כך גם ביחס להבנה שכלית,
44 הדבר שהוא מבין, נמצא בתוך שכלו, ושכלו מקיף את הדבר,
45 וְהַמִּשְׁכָּל - הדבר שהוא מבין, נִתְפָּס וּמְקִיפוֹ וּמְלֻבֵּשׁ בְּתוֹךְ הַשִּׁכְלָה
46 שֶׁהַשִּׁיגוֹ וְהַשִּׁכְלָה, - עד
47 כאן הסביר רבנו הזקן,
48 שהשכל האנושי "תופס"
49 ב"מושכל" שהוא מבין -
50 דבר זה יכול להיות רק אחרי
51 שהוא מבין היטב את הדבר,
52 כלשון ה"תניא": "שהשיגו
53 והשכילו". מכאן ואילך
54 יסביר ענין נוסף בהבנה
55 השכלית: וְגַם הַשִּׁכְלָה מְלֻבֵּשׁ
56 בְּמִשְׁכָּל - כלומר, הדבר
57 שהוא מבין, מקיף את השכל
58 שהוא לומד, וזאת, בְּשִׁעָה
59 שֶׁמִּשְׁיָגוֹ וְתוֹפֶסוֹ בְּשִׁכְלוֹ;
60 - כשהוא שקוע בענין
61 להבינו לכל פרטיו, עוד לפני
62 שהוא מבינו לאשורו, שאז
63 הדבר שהוא לומד הוא

1 פֶּרֶק ה. בסוף הפרק הקודם, הסביר רבנו הזקן, שכשיהודי לומד תורה, הרי
2 זה כאילו הוא מקיף ומחבק את המלך. כלומר: הוא ושכלו מקיפים את הקב"ה
3 ורצונו וחכמתו, שהם דבר אחד עם הקב"ה עצמו. מצד שני - גם המלך,
4 הקב"ה ורצונו וחכמתו, מקיפים ומחבקים את היהודי בשעת לימודו תורה.

5 החלק הראשון של הענין - מובן
6 ומוסבר לנו, שכן, כשיהודי לומד

7 תורה ומשיג בשכלו את הענין
8 בתורה שהוא לומד - הוא מקיף
9 בשכלו את רצונו וחכמתו של
10 הקב"ה, ואילו החלק השני
11 שבענין - שרצונו וחכמתו של
12 הקב"ה מקיפים את היהודי
13 בשעת לימודו תורה - דורש
14 ביאור והסבר.

15 בפרק החמישי שלפנינו, יסביר
16 רבנו הזקן בהרחבה, את הביטוי
17 "תפיסא" שבמאמר "פתח
18 אליהו", בו נאמר ש"לית
19 מחשבה תפיסא בך" - אין
20 מחשבה שיכולה "לתפוס" בך,
21 בקב"ה. על כך כבר למדנו,
22 שלמרות שאין שום מחשבה

23 שיכולה "לתפוס" בקב"ה, הרי על-ידי תורה הוא "תופס" ברצונו וחכמתו של
24 הקב"ה, שהם דבר אחד עם הקב"ה. רבנו הזקן יסביר, בפרק החמישי, שבשכל
25 התורה, לא זו בלבד שהשכל האנושי מקיף את ה"מושכל" (הענין אותו הוא
26 מבין), אלא שגם ה"מושכל" מקיף את שכלו של הלומד. בעיקרו של דבר, בא
27 כאן רבנו הזקן להסביר מעלתה של תורה לגבי מצוות:

28 במצוות קיים רק הענין שרצונו של הקב"ה מקיף את האדם המקיים את המצוה,
29 ואילו בתורה קיימת המעלה, שבנוסף למה שאנו אומרים לגבי מצוות, מקיף
30 שכלו של האדם את רצונו וחכמתו של הקב"ה בשעה שהוא מבין ענין בתורה.
31 וְלִתְּוֹסֶפֶת בְּאֹר, בְּאֵר הַיֵּטֵב - להסביר ביתר הרחבה, לְשׁוֹן
32 "תְּפִיסָא" שֶׁאֵמֵר אֵלֵיהֶו: - הביטוי "תפיסא" שאמר אליהו
33 (במאמרו המפורסם "פתח אליהו"): "לִית מְחִשְׁבָּה תְּפִיסָא בְּךָ כו'"
34 - אין מחשבה שיכולה "לתפוס" בך, בקב"ה. כשהוא רוצה לציין
35 שאין שום מחשבה יכולה להבין את הקב"ה, הוא משתמש בביטוי
36 "תפיסא", שאין שום מחשבה יכולה "לתפוס" בקב"ה. בהקשר לכך
37 כבר הזכרנו, שלמרות זאת אפשר לתפוס בקב"ה על-ידי תורה
38 שהיא דבר אחד עם הקב"ה עצמו. עלינו, איפוא, להבין היטב הביטוי
39 "תפיסא", שאף מחשבה אינה יכולה "לתפוס" בקב"ה, ועל-ידי-כך
40 נבין גם כיצד על-ידי תורה אפשר לתפוס בו. הִנֵּה, כָּל שִׁכְלָה
41 בְּשִׁמְשִׁכָּל וּמִשְׁיָגוֹ בְּשִׁכְלוֹ אֵיזוֹ מִשְׁכָּל, - ענין שכלי, הרי הַשִּׁכְלָה

ליקוטי אמרים

פרק ה ולתוספת ביאור באר היטב לשון תפיסא
שאמר אליהו לית מחשבה

תפיסא כך כו'. הנה כל שכל כשמשכיל ומשיג
בשכלו איזה מושכל הרי השכל תופס את המושכל
ומקיפו בשכלו והמושכל נתפס ומוקף ומלוכש בתוך
השכל שהשיגו והשכילו וגם השכל מלוכש
במושכל בשעה שמשיגו ותופסו בשכלו ד"מ
כשאדם מבין ומשיג איזו הלכה במשנה או בנמרא
לאשורה על בוריה הרי שכלו תופס ומקיף אותה וגם
שכלו מלוכש בה באותה שעה. והנה הלכה זו היא
חכמתו ורצונו של הקב"ה שעלה ברצונו שכשיטעון
ראובן כך וכך דרך משל ושמעון כך וכך יהיה הפסק
ביניהם כך וכך ואף אם לא היה ולא יהיה הדבר הזה
לעולם לבא למשפט על טענות ותביעות אלו מכל מקום

למעלה עדיין מהבנתו, והוא מקיף את שכלו. הרי שביחס להבנת
מושג שכלי ישנם שני ענינים: השכל מקיף את ה"מושכל",
ה"מושכל" מלביש את השכל, דֶּרֶךְ מִשְׁלֵי: בְּשִׁאֲדָם מִבִּין וּמִשְׁיָגוֹ
אֵיזוֹ הִלְכָה בְּמִשְׁנָה אוּ בְּנִמְרָא לְאִשּׁוּרָה עַל בּוֹרִיָּה - כלומר,
כשהוא משקיע היטב את שכלו באותה הלכה, הרי שִׁכְלוֹ תוֹפֶס
וּמְקִיפוֹ אוֹתָהּ, - את ההלכה, וְגַם שִׁכְלוֹ מְלֻבֵּשׁ בָּהּ בְּאֹתָהּ שִׁעָה.
- כשהוא מתייגע להבין את ההלכה. המשל שהשתמש בו, הוא,
אכן, הנמשל עצמו: וְהִנֵּה, הִלְכָה זו, היא חֲכָמָתוֹ וּרְצוֹנוֹ שֶׁל
הַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוא, - כמו שהזכרנו בפרק הרביעי, ששכל ההלכה
הוא חכמתו של הקב"ה, ופסק ההלכה - רצונו של הקב"ה, כך רצה
הקב"ה שיהיה הדין: שֶׁעָלָה בְּרָצוֹנוֹ, שֶׁכְּשִׁיטְעוֹן רְאוּבֵן בְּךָ וְכָךְ
דֶּרֶךְ מִשְׁלֵי וְשִׁמְעוֹן בְּךָ וְכָךְ - יְהִי תִפְסֵם בֵּינֵיהֶם בְּךָ וְכָךְ. וְאֵף
אִם - אף שיתכן הדבר, כי לא היה ולא יהיה הדבר הזה לעולם,
לְבָא לְמִשְׁפָּט עַל טַעְנוֹת וְתִבְעוֹת אֵלּוּ, - הרי, אם כל ענין
התורה הוא רק "לידע את המעשה אשר יעשו", כדי לדעת כיצד
לקיים את המצוות - ובנידון דידן: לדעת איך לפסוק את הדין
כשדבר כזה יארע - ואם כן, אין כל תועלת, לכאורה, בידיעת
ההלכה בקשר לדין-תורה שלא היה ושלא יהיה. אך, האמת היא
לא כך, אלא, עצם ידיעת והבנת הלכה הוא תכלית כשלעצמו, שכן,

1. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "סדר הבנת שכל - בתחלה תופס כללות הסברה והשכל, ואז השכל מקיף את המושכל, ואח"כ מתחיל לפרט הכלל ע"י שקו"ט וכו' ואז השכל מלוכש בהמושכל, וכאשר גמר זה (- כבר מבינו, כאומרו "שהשיגו והשכילו") אז השכל מקיף את המושכל. ולהעיר ג"כ מהגהות הצ"צ (הנדרסות) על הנ"ל."

ברצונו וחכמתו, כי אם בהתלבשותם - של רצונו וחכמתו של
הקב"ה, בהלכות הערוכות לפנינו, - זהו חלקו הראשון של הענין.
שכשהוא מבין הלכה, הוא מקיף בשכלו את רצונו וחכמתו של
הקב"ה. ענין נוסף קיים כאן: וגם שכלו מלבש בהם. - שכלו
מלובש ברצונו ובחכמתו של
הקב"ה, כלומר, רצונו
וחכמתו של הקב"ה מקיפים
את שכלו. והוא יחוד נפלא
שאין יחוד במוהו, ולא
בערכו נמצא כלל
בגשמיות, - ששני דברים
שאין ערוך ביניהם, יתייחדו
באיחוד בזה, להיות
לאחדים ומיוחדים ממש
מכל צד ופניה. - כמו
שהדבר בהבנת התורה, בה
מתאחד שכלו של האדם עם
שכל התורה - שהוא רצונו וחכמתו של הקב"ה - לכל צדדיו,
ששכל האדם מקיף את שכל התורה ושכל התורה מקיף את שכל
האדם.

בהבנת ההלכה הוא מבין את רצונו וחכמתו של הקב"ה - וכך הוא
אומר: מכל מקום, מאחר שכך עלה ברצונו וחכמתו של
הקדוש ברוך הוא, שאם ימען זה כך וזה כך, יהיה הפסק כך,
הרי כשאדם יודע ומשיג בשכלו פסק זה בהלכה הערוכה
במשנה או גמרא או
פוסקים - שונה הדבר
כשהוא יודע את פסק הדין
מחוקים אחרים, שלא מן
התורה, אף שאפשרי הדבר
שגם באותם חוקים אחרים
נפסק, באותו מקרה, אותו
פסק דין כמו שהוא,
להבדיל, בתורה - אין זה,
אבל, רצונו וחכמתו של
הקב"ה, אלא ידיעה והבנה
אנושית. ואילו כשהוא
שואב את ידיעותיו מן
התורה: הרי זה משיג ותופס ומקיף בשכלו רצונו וחכמתו של
הקדוש ברוך הוא, דלית מחשבה תפיסא ביה ולא ברצונו
וחכמתו, - בלי תורה, אין מחשבה שתוכל "לתפוס" בקב"ה ולא

ליקוטי אמרים

מאחר שכך עלה ברצונו וחכמתו של הקב"ה שאם
ימען זה כך וזה כך יהיה הפסק כך הרי כשאדם יודע
ומשיג בשכלו פסק זה כהלכה הערוכה במשנה או
גמרא או פוסקים הרי זה משיג ותופס ומקיף בשכלו
רצונו וחכמתו של הקב"ה דלית מחשבה תפיסא ביה
ולא ברצונו וחכמתו כי אם בהתלבשותם בהלכות
הערוכות לפנינו וגם שכלו מלובש בהם והוא יחוד
נפלא שאין יחוד כמוהו ולא כערכו נמצא כלל בגשמיות
להיות לאחדים ומיוחדים ממש מכל צד ופניה.

יום שישי א' טבת

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 18, וזאת מעלה... עד עמ' י, בפרע"ח.

בהכמת ה', - חכמתו של הקב"ה מקיפה אותו, נוסף על כך, הנה
גם חכמת ה' בקרבנו, - של האדם המבין תורה, ששכלו מקיף
חכמת הוי', ובלשון ה"תניא": מה שהשכל משיג ותופס ומקיף
בשכלו מה שאפשר לו לתפס ולהשיג מידעת התורה, איש
כפי שכלו וכח ידיעתו
והשגתו בפרד"ם. -
בארבעה חלקי התורה:
פשוט, רמז, דרוש, סוד. הרי,
שבידיעת והבנת תורה,
קיימת, בנוסף למעלה
שקיימת בשאר המצוות,
שאר הוי' מקיף את הנפש,
מעלה נוספת, והיא מה
שהנפש מקיפה את אור הוי',
על-ידי ששכלו מקיף את
שכל התורה שהיא חכמתו
ורצונו של הקב"ה. ולפי
שבידיעת התורה, -
והבנתה, התורה מלבשת
בנפש האדם ושכלו
ומקפת בתוכה, - בנפשו
ובשכלו של האדם, לכן
נקראת - התורה, בשם
'לחם' ו'מוזן הנפש'. כי כמו שהלחם הנשמי זן את הגוף
בשמןכניסו בתוכו וקרבנו ממש, ונהפך שם להיות דם וכשר

וזאת מעלה יתרה גדולה ונפלאה לאין קץ אשר במצות ידיעת
התורה והשגתה על כל המצות מעשיות, - המעלה שבידיעת
והשגת התורה לגבי כל המצוות המתבצעות על-ידי עשיה, ואפלו
על מצות התלויות בדבור, ואפלו על מצות תלמוד תורה
שקדבור. - כמו שנזכר
בפרק הקודם, שכלימוד
התורה קיימת מצות הבנת
התורה ומצות הדיבור
בתורה: מצות הדיבור
בתורה, בפנה, מקיימים
כשאומרים פסוקי התנ"ך גם
אם לא מבינים פירוש
המלים ומושגן. ואילו
המעלה הגדולה שבמצות
הבנת התורה, אינה קיימת
בשום מצוה אחרת, גם בזו
של דיבור בתורה, כי על
ידי כל המצות שקדבור
ומעשה - שיהודי מקיים,
על-ידי דיבור ועשיה,
הקדוש ברוך הוא מלבש
את הנפש - בלבוש אלקי,
ומקיפה אור ה' מראשה
ועד רגלה, - מהבחינה העליונה עד לבחינה התחתונה שבנפש.
ובידיעת התורה - כשיהודי מבין תורה, מלבד שהשכל מלבש

ליקוטי אמרים

מעלה יתרה גדולה ונפלאה לאין קץ אשר במצות ידיעת
התורה והשגתה על כל המצות מעשיות ואפי'
על מצות התלויות בדבור ואפי' על מצות תלמוד
תורה שבדבור כי ע"י כל המצות שבדבור ומעשה
הקב"ה מלביש את הנפש ומקיפה אור ה' מראשה
ועד רגלה. ובידיעת התורה מלבד שהשכל מלובש
בחכמת ה' הנה גם חכמת ה' בקרבנו מה שהשכל
משיג ותופס ומקיף בשכלו מה שאפשר לו לתפוס
ולהשיג מידעת התורה איש כפי שכלו וכח ידיעתו
והשגתו בפרד"ם. ולפי שבידיעת התורה התורה
מלובשת בנפש האדם ושכלו ומוקפת בתוכה לכן
נקראת בשם לחם ומוזן הנפש כי כמו שהלחם הגשמי
זן את הגוף כשמןכניסו בתוכו וקרבנו ממש ונהפך שם
להיות דם וכשר כבשרו ואזי יהיה ויתקיים כך בידיעת

1 כְּבֶשֶׂתוֹ, וְאֵיזוֹ יְחִיָּה וְיִתְקַנֵּם, כִּי בִידִיעַת הַתּוֹרָה וְהַשְׁגָּתָה בְּנַפְשׁ
2 הָאָדָם שְׁלֹמֶדָה הֵיטֵב בְּעִיּוֹן שְׂכָלוֹ עַד שֶׁנִּתְפַּסֵּת בְּשִׁכְלוֹ
3 וּמִתְאַחֲדָת עִמּוֹ וְהָיוּ לְאַחֲרִים – הַנֶּפֶשׁ וְהַתּוֹרָה נַעֲשׂוֹת לְדַבֵּר אֶחָד,
4 וְאֵזוֹ: נַעֲשֶׂה – הַתּוֹרָה, מִזֶּיֶן לְנַפְשׁ וְחַיִּים בְּקִרְבָּהּ, מִחַיֵּי הַחַיִּים
5 אֵיזֶם סוֹף בְּרוּךְ-הוּא
6 הַמְּלָכֶשׁ – הַאֵיזֶם סוֹף
7 מְלוּבֶשׁ, בְּחֻכְמָתוֹ וְתוֹרָתוֹ
8 שֶׁבְּקִרְבָּהּ – בְּנַפְשׁ הַיְּהוּדִי
9 הַלּוֹמֵד וּמְבִין תּוֹרָה, וְזֶהוּ
10 שֶׁבְּתוֹבֵב: "וְתוֹרָתְךָ בְּתוֹךְ
11 מַעֲיָ", – כְּלֹמֵר, הַתּוֹרָה
12 נְהִיית מִזֶּזֶה הַפְּנִימִי שֶׁל
13 הַנֶּפֶשׁ, וְכִמּוֹ שֶׁבְּתוֹב בְּ"עֵין
14 חַיִּים" שֶׁעַר מִדַּ פֶּרֶק ג',
15 שֶׁלְּבוּשֵׁי הַנֶּפֶשׁ מִנְּשֵׁמוֹת בְּגֵן עֵדֶן
16 הֵן הַמְּצוּת, – כִּדִּי
17 שֶׁהַנֶּשְׁמָה שֶׁהִיא מוֹגְבֵּלָה,
18 תוֹכֵל "לְקַבֵּל" אֶת זֵי
19 הַשְּׂכִינָה בְּגֵן-עֵדֶן, שֶׁהוּא
20 אֹרֶךְ אֱלֹקִי בְּלִי מוֹגְבֵּל, מִן
21 הַהִכְרָח שֶׁהַנֶּשְׁמָה תִּצְטִיד
22 בְּ"לְבוּשִׁים", שֶׁהֵם: הַמְּצוּת
23 שֶׁאֵדָם מְקִיִּים אוֹתָן בְּעוֹלָם
24 זֶה. וְכַאֲמֹר, שֶׁעַל־יְדֵי מְצוּה, מוֹקֶפֶת הַנֶּפֶשׁ בְּאֹרֶךְ אֱלֹקִי כִּמּוֹ לְבוּשׁ
25 הַמְּקִיף אֶת הַגּוֹף; הָרִי זֶה לְבוּשׁ לְנֶשְׁמָה בְּגֵן-עֵדֶן. וְהַתּוֹרָה הִיא
26 הַמִּזֶּיֶן לְנֶשְׁמָתוֹ שֶׁעֲסֻקוֹ בְּעוֹלָם הַזֶּה בְּתוֹרָה לְשִׁמְהָ, וְכִמּוֹ
27 שֶׁבְּתוֹב בְּזֶה וְיִקְהַל דָּף רִי, וְ"לְשִׁמְהָ", הִנּוּי בְּרִי – כּוֹנֵנֹתוֹ שֶׁל
28 הַלּוֹמֵד הִיא, לְקִשְׁרֵי נֶפֶשׁוֹ לַח' עַל יְדֵי הַשְׁגָּת הַתּוֹרָה, אִישׁ כְּפִי
29 שְׂכָלוֹ, – עַל־יְדֵיכֶּךָ הוּא מִתְקַשֵּׁר עִם הַקֶּבֶה, כִּמּוֹ שֶׁבְּתוֹב בְּ"פֶרֶק
30 עֵין חַיִּים". – הַ"תְּנִיָּא" הֵבִיא, כֹּאֵן מִסְפֵּר "עֵץ הַחַיִּים", שֶׁהַתּוֹרָה הִיא

לִיקוּטֵי אִמְרִים

הַתּוֹרָה וְהַשְׁגָּתָה בְּנַפְשׁ הָאָדָם שְׁלֹמֶדָה הֵיטֵב בְּעִיּוֹן
שְׂכָלוֹ עַד שֶׁנִּתְפַּסֵּת בְּשִׁכְלוֹ וּמִתְאַחֲדָת עִמּוֹ וְהָיוּ לְאַחֲרִים
נַעֲשֶׂה מִזֶּיֶן לְנַפְשׁ וְחַיִּים בְּקִרְבָּהּ מִחַיֵּי הַחַיִּים אֵין סוֹף בְּרוּךְ
הוּא הַמְּלוּבֶשׁ בְּחֻכְמָתוֹ וְתוֹרָתוֹ שֶׁבְּקִרְבָּהּ וְזֶהוּ וְתוֹרָתְךָ
בְּתוֹךְ מַעֲיָ וְכִמּוֹ שֶׁעַר מִדַּ פֶּרֶק ג' שֶׁלְּבוּשֵׁי הַנֶּפֶשׁ מִנְּשֵׁמוֹת
בְּגֵן עֵדֶן הֵן הַמְּצוּת וְהַתּוֹרָה הִיא הַמִּזֶּיֶן לְנֶשְׁמָתוֹ שֶׁעֲסֻקוֹ
בְּעוֹלָם הַזֶּה בְּתוֹרָה לְשִׁמְהָ וְכִמּוֹ שֶׁעַר מִדַּ פֶּרֶק ג' שֶׁלְּבוּשֵׁי
רִי וְלִשְׁמָה הִינּוּ כִּדִּי לְקִשְׁרֵי נֶפֶשׁוֹ לַח' עַל יְדֵי הַשְׁגָּת
הַתּוֹרָה אִישׁ כְּפִי שְׂכָלוֹ כִּמּוֹ שֶׁבְּתוֹב בְּ"פֶרֶק ג' [וְהַמִּזֶּיֶן הִיא
בְּחַיֵּי אֹרֶךְ פְּנִימִי וְהַלְּבוּשִׁים בְּחַיֵּי מְקִיפִים וְלֹכֵן אִמְרו
רז"ל שֶׁתְּלַמּוּד תּוֹרָה שְׂקוּל כְּנֶגֶד כָּל הַמְּצוּת לְפִי שֶׁהַמְּצוּת
הֵן לְבוּשִׁים לְבַד וְהַתּוֹרָה הִיא מִזֶּיֶן וְגַם לְבוּשׁ לְנַפְשׁ
הַמְּשַׁכֵּל שֶׁמִּתְלַבֵּשׁ בָּהּ בְּעִיּוֹנָה וְלִימּוּדָה וְכָל שֶׁכֵּן
כְּשֶׁמוֹצִיא בְּפִי בְּדַבּוּר שֶׁהַבֵּל הַדְּבָר נַעֲשֶׂה בְּחַיֵּי אֹרֶךְ
מְקִיף כִּמּוֹ שֶׁבְּתוֹב בְּ"פֶרֶק ג']:

מִזֶּיֶן לְנַפְשׁ, וְהַמְּצוּת – לְבוּשִׁים. בְּרַם, נִשְׁאֵלָה הַשְׁאֵלָה: אִם כֵּן –
הָרִי שֶׁלְּתוֹרָה מַעֲלָתָה הִיא, שֶׁהִיא מִזֶּיֶן לְנַפְשׁ, וְלִמְצוּת – מַעֲלָתָה
הֵן, שֶׁהֵן לְבוּשִׁים לְנַפְשׁ; וְכִבֵּר לְמַדְנֹה, שֶׁלְּבוּשִׁים בְּרוּחָנוֹת יְכוּלִּים
לְהִיּוֹת לְמַעֲלָה בְּמִדְרִיגָה מִהִדְבֵּר אוֹתוֹ הֵם מְלִבִּישִׁים. בְּמָה, אִיפּוֹא,
קִיִּימַת מַעֲלָתָה הַמִּיּוּחָדָת
שֶׁל תּוֹרָה לְגַבֵּי מְצוּת? –
זֹאת הוּא בֹא לְהַבְחִיר
בְּהַגָּה הַבֹּאָה, בְּהַסְבִּירוֹ
מִמָּה מְשַׁמְעוֹת שֶׁל מִזֶּיֶן
וְלְבוּשׁ בְּמוֹבָנֵם הַרוּחָנִי,
וּבִכֵּן מוֹסֵבֶר שֶׁבְּתוֹרָה יִשְׁנֶן
שְׁתֵּי הַמַּעֲלּוֹת: הִיא גַּם מִזֶּיֶן
וְגַם לְבוּשׁ לְנַפְשׁ הַמְּשַׁכֵּל
הַלּוֹמֵד תּוֹרָה, וְכֵן הוּא
אוֹמֵר: [וְהַמִּזֶּיֶן הִיא בְּחִינַת
אֹרֶךְ פְּנִימִי, – לְנֶשְׁמָה,
וְהַלְּבוּשִׁים בְּחִינַת מְקִיפִים.
– אֹרֶךְ שֶׁמְקִיף אֶת הַנֶּפֶשׁ,
וְלֹכֵן אִמְרו רז"ל, שֶׁתְּלַמּוּד
תּוֹרָה שְׂקוּל כְּנֶגֶד כָּל
הַמְּצוּת, לְפִי שֶׁהַמְּצוּת הֵן
לְבוּשִׁים לְבַד, וְהַתּוֹרָה הִיא
מִזֶּיֶן וְגַם לְבוּשׁ לְנַפְשׁ
הַמְּשַׁכֵּל, – הַעוֹסֶקֶת בְּתוֹרָה, שֶׁמִּתְלַבֵּשׁ בָּהּ – הָאָדָם מִתְלַבֵּשׁ
בְּתוֹרָה, בְּעִיּוֹנָה וְלִמּוּדָה, – כְּשֶׁהַנֶּפֶשׁ עוֹסֶקֶת בְּלִמּוּד וּבְעִיּוֹן בְּתוֹרָה,
וְכָל שֶׁכֵּן בְּשִׁמּוּצֵיָא – אֶת מָה שֶׁהוּא מְבִין בְּתוֹרָה, בְּפִי בְּדַבּוּר, – גַּם
בְּדִבּוּר, שֶׁהַבֵּל הַדְּבָר – הִיּוֹצֵא מִזֶּה, נַעֲשֶׂה בְּחִינַת אֹרֶךְ מְקִיף, –
לְנַפְשׁ, כִּמּוֹ שֶׁבְּתוֹב בְּ"פֶרֶק ג' חַיִּים]: – בְּהַתָּאם לְאִמּוֹר, יוֹצֵא,
שֶׁבְּתוֹרָה יִשְׁנֶן שְׁתֵּי הַמַּעֲלּוֹת: מַעֲלַת הַמִּזֶּיֶן וּמַעֲלַת הַלְּבוּשׁ, מִמִּילָא
הַתּוֹרָה הִיא לְמַעֲלָה מִכָּל הַמְּצוּת, שֶׁהֵן לְבוּשִׁים בְּלַבַּד לְנַפְשׁ.

יום שבת קודש ב' טבת

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' י, פרק ו והנה... עד עמ' 20, שריא לעולם.

בְּפֶרֶק הַשִּׁשִּׁי, אוֹתוֹ נִתְחַלֵּל לְלַמּוֹד, יִסְבִּיר רַבְּנֵי הַזֶּקֶן, שֶׁגַם לְנַפְשׁ הַבְּהֵמִית –
שֶׁהִיא חֲצֵד הַמִּנּוּגֵד שֶׁל הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית (כְּמִבּוֹאֵר בְּפֶרֶק א'). – עֲשֶׂרָה כּוֹחוֹת
וְשִׁלְשָׁה לְבוּשִׁים, וּמֵאַחֵר שֶׁהַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית הִיא נֶפֶשׁ שֶׁל "קְלִיפָה", הָרִי
שְׂכּוֹחוּתֶיהָ הֵן כּוֹחוֹת שֶׁל טוֹמָאָה, וְלְבוּשֵׁיהָ – גַּם כֵּן לְבוּשִׁים טוֹמָאִים. וְכִשְׁהַנֶּפֶשׁ
מִתְלַבֶּשֶׁת בְּלְבוּשִׁים אֵלֶּה – הִיא נַעֲשִׂית בְּעֵלֶת דְּרָגָה נְחוּתָה יוֹתֵר מֵאַשֵּׁר הִיא
עֲצֻמָּה. בִּיחָס לְמַשְׁמַעוֹת הַמוֹשֵׁג "קְלִיפָה", הִעֲרָנוּ בְּפֶרֶק רִאשׁוֹן, שֶׁלְּמִרּוֹת
שֶׁהַבֵּל נִבְרָא וּמִקְבֵּל חַיּוֹת מֵאֱלֻקוֹת, הָרִי כִּדִּי שֶׁתְּהִיָּה לְאָדָם אִפְשָׁרוֹת שֶׁל
בְּחִירָה בֵּין טוֹב לְרָע, וְכִדִּי שֶׁהָאָדָם יִהְיֶה כְּפִי שֶׁעָלִיו לְהִיּוֹת, עַל־יְדֵי עֲבוּדָה
וְיִגִּיעָה עֲצֻמִּית, וְיִהְיֶה זְכַאי לְשִׁכּוֹר – יִצֵּר הַקֶּבֶה כּוֹחוֹת שֶׁל טוֹמָאָה, הַמְּכַסִּים
וּמִסְתִּירִים עַל הַחַיּוֹת הָאֱלֹקִית שֶׁבָּל דְּבַר וּנְבִרָא. כּוֹחוֹת מִסְתִּירִים אֵלֶּה,
נִקְרָאִים "קְלִיפָה": כֶּשֶׁם שֶׁהַקְּלִיפָה מְכַסֶּה וּמִסְתִּירָה עַל הַפֶּרִי, כֵּן מִסְתִּירִים

61 פֶּרֶק ו'. בְּפֶרֶק הַקּוּדְמִים הַסְבִּיר רַבְּנֵי הַזֶּקֶן, שֶׁהַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית שֶׁבָּל אֶחָד
62 מִיִּשְׂרָאֵל, מוֹרַכְבַּת מַעֲשֶׂרָה כּוֹחוֹת, הַמִּתְחַלְקִים לְשֵׁנִי חֲלֻקִּים כְּלָלִים: "שְׂכָל",
63 וְ"מִדּוֹת". שְׁלֹשֶׁת כּוֹחוֹת הֵם "שְׂכָל" מֵהוּיִם מְקוֹר לְ"מִדּוֹת" (לְרַגֵּשׁ): עַל־יְדֵי
64 הַתְּבוֹנְנוֹת וְהַתְּעַמְקוּתוֹ שֶׁל הָאָדָם, בְּגִדּוּלוֹתוֹ שֶׁל הַקֶּבֶה – נּוֹצֵרֶת בּוֹ "מִדָּה"
65 רַגִּישָׁת, יִרְאָה מִהַקֶּבֶה אוֹ אֶהְבָּה אֵלָיו. כֵּן הַסְבִּיר רַבְּנֵי הַזֶּקֶן, שֶׁלְּכָל נֶפֶשׁ
66 אֱלֹקִית – שְׁלֹשָׁה "לְבוּשִׁים": מִזֶּזֶה, דִּבּוּר וּמַעֲשֶׂה, שֶׁל תּוֹרָה וּמְצוּת, בָּהֶם
67 מִתְלַבֶּשֶׁת הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית. "לְבוּשִׁים" אֵלֶּה הֵם לְמַעֲלָה בְּדִרְגָּתָם מִן הַנֶּפֶשׁ
68 עֲצֻמָּה, מֵאַחֵר שֶׁהַתּוֹרָה וְהַקֶּבֶה הֵם דְּבַר אֶחָד מִמֶּשׁ, וְכִשְׁהוּדִי לּוֹמֵד תּוֹרָה
69 וּמְקִיִּים מְצוּת – הוּא מִתְקַשֵּׁר עִם הַקֶּבֶה. בְּמִיּוּחָד כְּשֶׁהוּא לּוֹמֵד וּמְבִין תּוֹרָה,
70 שֶׁהַמַּעֲלָה שֶׁבִּכֵּךְ, הִיא כְּפּוֹלָה: הָאֹרֶךְ הָאֱלֹקִי מְקִיף אֶת הַנֶּפֶשׁ, וְהַנֶּפֶשׁ מְקִיפָה
71 אֶת הָאֹרֶךְ הָאֱלֹקִי שֶׁל הַתּוֹרָה.

1 כוחות הטומאה, על חיות הקדושה שבפנימיות כל דבר. קליפות אלה נחלקות
2 לשתי מדריגות, אחת למטה מהשניה: מדריגה אחת בקליפה נקראת – "נוגה",
3 זוהי קליפה שיש בה גם טוב, ואותם הדברים ה"מושכים" את חיותם דרך
4 ה"הסתרה" של אותה קליפה – אפשר לנצל אותם גם לטוב וגם לרע. כפי שזה
5 ביחס לכל דבר גשמי שאפשר
6 לקיים בו מצוה, ואז הוא נהפך
7 לקדושה, ואפשר לעשות בו,
8 חלילה, עבירה, ואז הוא יורד
9 למדריגה נמוכה יותר. המדריגה
10 השניה שבקליפה היא טמאה
11 לגמרי ואין בה טוב כלל,
12 והדברים ש"מושכים" את חיותם
13 דרך קליפה זו, שאין בה,
14 כאמור, טוב כלל, אי אפשר
15 שיהפכו לקדושה, או אף לנצל
16 אותם בענינים טובים. דברים
17 שהם אסורים באכילה – אינם
18 יכולים להיהפך לקדושה (אבל
19 אפשר לנצל אותם לעניני
20 קדושה) ודברים שאסורים
21 בהנאה – אין אפשרות גם לנצל
22 אותם לטוב.
23 והנה, זה לעומת זה עשה
24 אלהים. – הנפש הבהמית
25 וכוחותיה ולבושיה הם ההיפך, הצד המנוגד, לעומת הנפש האלקית
26 וכוחותיה ולבושיה. כי כמו שגופא האלהית כלולה מעשר
27 ספירות קדושות, – עשרה הכוחות, המכוונים לעשר הספירות,
28 ומתלבשת בשלשה לבושים קדושים, – מחשבה, דיבור ומעשה
29 של תורה ומצוות, כך הנפש דסטרא אחרא – הנפש של ה"סטרא
30 אחרא", הצד שכנגד (משמעות המושג "סטרא אחרא" יוסבר להלן)
31 מקלפות נגה – מחלקיפות הנקראות "נוגה", שכפי שכבר הסברנו,
32 יש בהן גם טוב, המתלבשת בדם האדם, – הנפש המלוכשת, כמזכיר
33 בפרק ראשון, בדם האדם להחיות את גופו, גם נפש זו כלולה –
34 ומורכבת, מעשר כתרין דמסאבותא, – מעשרה "כתרים" של
35 טומאה (מעשרה כוחות שבלשון הקבלה נקראים בשם "כתרין" –
36 "כתרים"). שכן: – עשרה כוחות אלה: שבע מדות רעות – כגון:
37 מדת ה"חסד" שבוטמאה מתבטאת בתאוה, מדת ה"גבורה" – בכעס,
38 מדת ה"תפארת" – בהתפארות, וכך הלאה, המאות מארבע
39 יסודות רעים הנקראים לעיל, – בפרק הראשון, שכשם שכל דבר
40 מורכב מארבעה יסודות: אש, רוח, מים ועפר, כך מורכבת גם הנפש
41 הבהמית מארבעה יסודות רוחניים, ובהיותה נפש של קליפה –
42 יסודותיה רעים, ומהם באות כל המדות הרעות, ושכל המולידן

ליקוטי אמרים

פרק ו והנה זה לעומת זה עשה אלהים כי כמו
שנפש האלהית כלולה מעשר
ספירות קדושות ומתלבשת בשלשה לבושים קדושים
כך הנפש דסטרא אחרא מקליפות נוגה המלוכשת
בדם האדם כלולה מעשר כתרין דמסאבותא שהן
שבע מדות רעות הבאות מארבע יסודות רעים הנ"ל
ושכל המולידן הנחלק לשלש שהן חכמה בינה ודעת
מקור המדות כי המדות הן לפי ערך השכל כי הקטן
חושק ואוהב דברים קטנים פחותי הערך לפי ששכלו
קטן וקצר להשיג דברים יקרים יותר מהם. וכן מתכעס
ומתקצף מדברים קטנים וכן בהתפארות ושאר מדות
ועשר בחי' אלו הטמאות כשאדם מחשב בהן או
מדבר או עושה הרי מחשבתו שבמוחו ודבורו שבפיו
וכח המעשיי שבידיו ושאר איבריו נקראים לבושי
מסאבו לעשר בחי' אלו הטמאות שמתלבשות בהן
בשעת מעשה או דבור או מחשבה והן הם כל
הטמאות, כשאדם מחשב בהן – כשאדם חושב מחשבות
הנובעות מאחד מעשרת הכוחות האמורים, וכגון: כשהוא חושב איך
להשיג דבר מסוים שהוא תאב לו, וכדומה, או מדבר – דיבורים
הבאים מאחד מעשרת הכוחות האמורים, או עושה – בכוח
המעשה שלו, פעולה המשמשת אחד מעשרה הכוחות האמורים,
הרי מחשבתו שבמוחו ודבורו שבפיו וכח המעשיי שבידיו
ושאר איבריו, נקראים "לבושי מסאבו" – לבושים לא נקיים,
לעשר בחינות אלו הטמאות, שמתלבשות בהן בשעת מעשה
או דבור או מחשבה. – אלו הם המחשבות, הדיבורים והמעשים
שהם לבושי הנפש הבהמית? ביחס לנפש האלקית, יודעים אנו, שיש
לה מחשבות, דיבורים ומעשים שהם לבושיה, והם, כמסובר לעיל,
המחשבה, הדיבור והמעשה בתורה ומצוות. בהתאם לכך, אפשר
היה לומר, שגם ביחס לנפש שם"הקליפה", אלה הם מחשבות,
דיבורים ומעשים של עבירות – בא רבנו הזקן ואומר שמדובר כאן
לא רק על עבירות, אלא כל המחשבות שאדם חושב, וכל הדיבורים
והמעשים, שהוא מדבר ועושה, שאינם לשמו של הקב"ה ואינם
באים כדי לעבדו – אף שאינם עניני איסור ועבירה – הרי הם עדיין
לבושים של "קליפה" – ובלשונו של רבנו הזקן: והן הם כל

הנחלק לשלש, שהן חכמה בינה ודעת – מקור המדות; – מדוע
הן מקור למדות? כי המדות הן לפי ערך השכל, – כשה"שכל"
גדול יותר – ה"מדות" מופנות לדברים נעלים יותר, ובאם ה"שכל"
קטן יותר – ה"מדות" הן לדברים נמוכים יותר. כי הקטן – הילד
הקטן, חושק ואוהב דברים
קטנים פחותי הערך, לפי
ששכלו קטן וקצר להשיג
דברים יקרים יותר מהם,
– הרי, שמדת החסד,
המתבטאת בתאוה ואהבה,
מופנית בילד הקטן לדברים
פעוטים ופחותי ערך, מכיון
ששכלו קטן. וכן – במדת
הגבורה, מתקצף ומתקצף
מדברים קטנים, וכן
בהתפארות – מדת
התפארת, ושאר מדות. –
הרי, שהשכל פועל
בהתגלותן של המדות
ומודד אותן באיזו צורה
תהינה. משום כך נקראים
שלשה כוחות השכל –
"מקור" לשבע המדות.³
ועשר בחינות אלו
הטמאות, כשאדם חושב מחשבות
הנובעות מאחד מעשרת הכוחות האמורים, וכגון: כשהוא חושב איך
להשיג דבר מסוים שהוא תאב לו, וכדומה, או מדבר – דיבורים
הבאים מאחד מעשרת הכוחות האמורים, או עושה – בכוח
המעשה שלו, פעולה המשמשת אחד מעשרה הכוחות האמורים,
הרי מחשבתו שבמוחו ודבורו שבפיו וכח המעשיי שבידיו
ושאר איבריו, נקראים "לבושי מסאבו" – לבושים לא נקיים,
לעשר בחינות אלו הטמאות, שמתלבשות בהן בשעת מעשה
או דבור או מחשבה. – אלו הם המחשבות, הדיבורים והמעשים
שהם לבושי הנפש הבהמית? ביחס לנפש האלקית, יודעים אנו, שיש
לה מחשבות, דיבורים ומעשים שהם לבושיה, והם, כמסובר לעיל,
המחשבה, הדיבור והמעשה בתורה ומצוות. בהתאם לכך, אפשר
היה לומר, שגם ביחס לנפש שם"הקליפה", אלה הם מחשבות,
דיבורים ומעשים של עבירות – בא רבנו הזקן ואומר שמדובר כאן
לא רק על עבירות, אלא כל המחשבות שאדם חושב, וכל הדיבורים
והמעשים, שהוא מדבר ועושה, שאינם לשמו של הקב"ה ואינם
באים כדי לעבדו – אף שאינם עניני איסור ועבירה – הרי הם עדיין
לבושים של "קליפה" – ובלשונו של רבנו הזקן: והן הם כל

1. קהלת ז, יד. ראה זוהר חלק ג מז, ב. 2. שם, מא, א; ע, א. 3. רואים אנו בלשונו של רבנו הזקן, שביחס לנפש האלקית, הוא אומר, לעיל בפרק השלישי – בתחילה שלשה כוחות השכל, ולאחר מכן את שבעת המדות, והוא מסביר שהשכל הוא "מקור" המדות, מפני שהמדות נולדות מהשכל. ואילו כאן, ביחס לנפש הבהמית, הוא מזכיר בתחילה את המדות ולאחר מכן את השכל, ומסביר שהשכל הוא "מקור" המדות, מפני שהמדות הן לפי ערך השכל. טעם השינוי בלשון הוא, שכן, יש הבדל יסודי בין השכל והמדות של הנפש האלקית לבין השכל והמדות של הנפש הבהמית: עיקר מהותה של הנפש האלקית, הוא שכל, ולכן היא נקראת "אדם", שהוא תואר השכל. והמדות נובעות מהשכל, כלומר:

1 המעשים אשר נעשים תחת השמש, - כל זמן שאין הם נעשים
2 לשם ענינים של תורה, או כדי לעבוד את השי"ת, אשר "הכל הכל
3 ורעות רוח", וכמו שכתוב בזהר בשלח, שהן "תבירו דרוחא
4 בו", - דברים שרוח הקדושה שבורה בהם. וכן כל הדבורים וכל

5 המחשבות אשר לא לה'

6 המה ולרצונו ולעבודתו,

7 - וממילא הם לשם הנפש

8 הבהמית. שהו פרש לשון

9 "סמרא אחרא", - זו

10 משמעות הביטוי "סטרא

11 אחרא", פרש צד אחר, -

12 "סטרא" בלשון ארמית -

13 צד, "אחרא" - אחר, שאינו

14 צד תקדשה. - אם זה אינו

15 צד הקדושה, הרי זה צד

16 אחר "סטרא אחרא", הרי

17 שכל דבר שאינו קדושה -

18 הוא "סטרא אחרא". ומהו

19 צד הקדושה? - וצד

20 תקדשה אינו אלא

21 השקרא והמשכה

22 מקדשתו של הקדוש ברוך הוא, ואין הקדוש ברוך הוא שורה

23 אלא על דבר שבטל אצלו ותבדק, בין בפעל ממש - שגם

24 בחיצוניות ניכר שהוא בטל, במלאכים עליונים, - כמו מלאכים

25 שעומדים תמיד בהתבטלות אל הקב"ה בכל ישותם, בין בבחי' -

26 שהביטול הוא רק בכוח, בפנימיותו הדבר בטל להקב"ה, בכל איש

ליקוטי אמרים

המעשים אשר נעשים תחת השמש אשר הכל הכל
ורעות רוח וכמ"ש בזהר בשלח שהן תבירו דרוחא
כו' וכן כל הדבורים וכל המחשבות אשר לא לה' המה
ולרצונו ולעבודתו שזוהו פי' לשון סטרא אחרא פי' צד
אחר שאינו צד הקדושה וצד הקדושה אינו אלא השראה
והמשכה מקדושתו של הקב"ה ואין הקב"ה שורה
אלא על דבר שבטל אצלו יתב' בין בפועל ממש
כמלאכים עליונים בין בכח ככל איש ישראל למטה
שבכחו להיות בטל ממש לגבי הקב"ה במסירת נפשו
על קדושת ה'. ולכן אמרו רז"ל שאפי' אחד שיושב
ועוסק בתורה שכינה שרויה כו' וכל בי עשרה
שכינתא שריא לעולם

ישראל למטה, - בעולם הזה, שבכחו להיות בטל ממש לגבי
הקדוש ברוך הוא במסירת נפשו על קדושת השם. - כמו
שיסביר להלן ב"תניא", שכל יהודי יש בכוחו למסור את נפשו על
קידוש השם: כשרוצים להכריח יהודי לשמור חלילה, הרי גם "קל

שבקלים" מוסר את נפשו על

קדושת השם. הרי, שאין

שלא יהיה מצבו של יהודי

מבחינה חיצונית, הנה

בפנימיותו, בנשמתו, הוא

תמיד מסור להקב"ה, אלא

זוה מתגלה בזמן של

"מסירות נפש". מכיון שכך -

שורה בכל יהודי קדושתו

של הקב"ה. ולכן אמרו

רז"ל, שאפילו אחד

שיושב ועוסק בתורה -

שכינה שרויה בו, - עליו.

שכן, כשיהודי לומד תורה,

ניכרת התבטלותו אל

הקב"ה גם בחיצוניותו: הוא

משקיע את שכלו, להבין

רצונו וחכמתו של הקב"ה - והשכינה שורה אז עליו. וכל פי

עשרה שכינתא שריא לעולם. - במקום שעשרה יהודים

נמצאים יחד, גם כשאנים לומדים אז תורה, שורה שם השכינה

תמיד. שכן, עשרה יהודים יחד הם עדה שלימה, ועדה שלימה היא

כלי להשראת השכינה.

התעמקותו בגדולתו של הקב"ה יוצרת בו אהבה להקב"ה, או יראה מפניו. ואילו עיקר מהותה של הנפש הבהמית, היא מדות, והמדות בה הן טבעיות - יש לה משיכה לעיגולים גופניים, ואין היא צריכה להתבונן ב"טוב" של התאוות, כדי לרצות אותן, כי בטבעה היא נמשכת לכך. וכך גם בשאר המדות. השכל של הנפש הבהמית משמש רק כעזר בהתגלות המדות, ולכן: כפי מדריגתו הכללית של השכל - כך היא מדריגת המדות. ומשום כך מונה כאן רבנו הזקן את המדות בתחילה, ואומר שהשכל נקרא "מקור" למדות - רק מחמת שהמדות הן לפי ערך השכל. 4. קהלת א, יד. 5. חלק ב נט, א. 6. אבות פרק ג. משנה ו. 7. סנהדרין לט, א.

ה'תש"ג

כו כסלו, ב חנוכה

שבת

יום ראשון

תהלים:
פרק קיט
מה . . .
עד סוף
הפרק

מְבָרְכִים ראש חֹדֶשׁ טַבַּת. אֲמִירַת כָּל הַתְּהִלִּים בְּהַשְׁבָּחָה.

שיעורים. חומש: וישב, שביעי עם פירש"י.
תהלים: קיט, מה . . . לא שכחתי.
תניא: פרק ב. ונפש . . . בראשית.

יום הַתּוֹעֲדוֹת. טל וּמָטָר. גַּר חֲנֻכָּה אַחֵר הַבְּדֵלָה וְקֹדֶם אֲמִירַת וִיתָן לָךְ. בְּבֵית הַכִּנְסֶת גַּר חֲנֻכָּה קֹדֶם הַבְּדֵלָה.

בְּיוֹם שַׁבַּת קֹדֶשׁ שְׁמִבְרָכִים הַחֹדֶשׁ, הַשָּׁכֵם בְּבִקְרָא יִתְקַבְּצוּ אַנ"ש [=אַנְשֵׁי שְׁלּוּמֵנוּ, חֲסִידֵי חֲב"ד] לְבֵית הַכִּנְסֶת לְהַגִּיד כָּל הַתְּהִלִּים. אַחֵר הָאֲמִירָה יִלְמְדוּ כְּשַׁעָה מֵאַמֵּר שֶׁל חֲסִידוֹת שִׁיחָה מוֹבָן לְכָל, וְאַחֵר כִּף תְּפִלָּה. מוֹעֵד הַתּוֹעֲדוֹת כְּפִי הַזְמָן שִׁיגְבִילוּ מֵתָאִים לְתַנְאֵי הַמָּקוֹם, מָקוֹם דִּירְתָם לְהַצְלִיחַ בְּגִשְׁמִיּוֹת וְרוּחָנִיּוֹת.

אַחֵר אֲמִירַת כָּל הַתְּהִלִּים בְּשַׁבַּת מְבָרְכִים יֵאמְרוּ קֹדֶשׁ יְתוֹם. וְאִם יֵשׁ חַיּוֹב – יֵאָרְצִיט [=יום הַשָּׁנָה לְפִטְיָה] אוֹ אֶבֶל – אוֹמְרִים קֹדֶשׁ יְתוֹם אַחֵר כָּל סֶפֶר.

ה'תש"ג

כז כסלו, ג חנוכה

יום שני

תהלים:
מפרק קכ
עד פרק
קלד

שיעורים. חומש: מקץ, פרשה ראשונה עם פירש"י.
תהלים: קכ-קלד.
תניא: פרק ג. והנה כל . . . 14 ופחדו.

בְּמֵאֶסֶר הַשָּׁנִי שֶׁל רַבְּנוּ הַזָּקֵן – בְּשַׁנַּת תַּקס"א – לֹא יָשַׁב בְּתַפְסִיָּא וּמֵאֶסֶר כְּבִד כְּבָרָאשׁוּנָה. אֲבָל הַמְּלִשִּׁינוֹת הָיְתָה כְּבִדָּה יוֹתֵר, כִּי עָקַר הַהִלְשָׁנָה הָיָה עַל תּוֹרַת הַחֲסִידוֹת, וְהַתְּנַגְּדוֹת הָיְתָה גְּדוֹלָה בְּמֵאֵד. הָיָה תַּפּוּס "בְּטִינֵעַ סְאוּעֵט" [=הַמוֹעֵצָה הַחֲשָׁאִית]. יוֹם שֶׁיֵּצֵא לְחַרוּת: גַּר ג' דְּחֲנֻכָּה.

ה'תש"ג

כח כסלו, ד חנוכה

יום שני

תהלים:
מפרק קלה
עד פרק קלט

שיעורים. חומש: מקץ, שני עם פירש"י.
תהלים: קלה-קלט.
תניא: כי השכל . . . ויראה וענפי'.

הַנְּהוּג אֶצֶל הַ"צִּמְח צֶדֶק", כִּי בְּאַחַד מִלֵּילֵי חֲנֻכָּה הָיוּ עוֹשִׂים כַּעֲשֵׂן פֶּאֶרְבְּרִינְגֶּען [=הַתּוֹעֲדוֹת] עִם בְּנֵי הַבֵּית, וְהָיוּ בָּאִים גַּם פְּלוּתִיו, וְנִקְרָא "לֵאטְקֶעס אַוועָנֶט" [=עָרַב לְבִיבוֹת]. וְכֵן הָיָה אֶצֶל רַבְּנוּ הַזָּקֵן וְאֶדְמוֹ"ר הָאֲמֵצְעִי. בֵּין הַסְּפּוּרִים שֶׁהָיוּ הֶרְבֵּיִם [=הָאֶדְמוּרִיִּים] מְסַפְּרִים בְּסֻעֻדָּה זוֹ, הָיוּ סְפּוּרִים אֲשֶׁר בְּכָל חֲנֻכָּה הָיוּ מְשׁוּחָחִים אוֹדוֹתָם, אָף שֶׁכָּבֵד דִּבְרוּ מִזֶּה בְּשָׁנָה הָעֶבְרָה. אֲדֹנֵי אָבִי מוֹרֵי וְרַבֵּי [הַרֶש"ב] הָיָה נוֹתֵן דְּמֵי חֲנֻכָּה בְּלֵיל גַּר הֶרְבִּיעִי אוֹ הַחֲמִישִׁי.

ה'תש"ג

כט כסלו, ה חנוכה

יום שלישי

תהלים:
מפרק קמ
עד פרק קמד

שיעורים. חומש: מקץ, שלישי עם פירש"י.
תהלים: קמ-קמנ.
תניא: פרק ד. ועוד יש . . . ה, לא תעשה.

דִּי עֲבִירוֹת פּוֹן דִּי אִידען (אִין דַּעַר צִיט פּוֹן דִּי יוֹנִים) זִינען גַּעוּוּען: דַּאס חֲבֵר'ן זִיךְ מִיט דִּי יוֹנִים, לַעֲרַנען זִייער קוֹלְטוֹר, חִילוֹל שַׁבַּת וּמוֹעֵד, עֲסַען טְרִיפוֹת, נִיט הִיטען דִּי אִידישע טַהֲרָה. דִּי שְׁטְרָאָף-צֶרֶה אִיז גַּעוּוּען דַּעַר גִּיסְטִיגֶער חוֹרֵבן פּוֹן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, הַרִיגָה אוֹן שְׁקֵל־אֶפְרַיִם אִין גְּלוּת. דּוֹרֵךְ תְּשׁוּבָה אוֹן מִסִּירַת נֶפֶשׁ אִיז גַּעוּוּען דִּי גְרוּיסע גַּטְלִיכֶע וואונדער־שׁוּעָה, דַּעַר נֵס חֲנֻכָּה.

יום חמישי
תהלים:
מפרק קמה
עד פרק קנ

חטאי היהודים (בזמן היונים) היו: ההתיידידות עם היונים, למוד תרבותם, חלול שבת ומועד, אכילת טרפות ואי שמירת הטהרה היהודית. הענש היה חרבנו הרוחני של בית המקדש, הריגה ושעבוד בגלות. על ידי תשובה ומסירת נפש באה ישועת הפלא האלקית הגדולה – גם החנכה.

יום רביעי	א טבת, ר"ח, ו חנוכה	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: מקץ, רביעי עם פירש"י. תהלים: א"ט. תנאי: והנה שלשה . . . 16 לבושים אלו.		
יומי שיש תהלים: מפרק א עד פרק ט		
נוהגים אשר התיידי מברך – בהלל – תחלה וסוף, גם בימים שאין גומרים בהם את ההלל. הנסח שאומרים הוא: "יהללך ה' אלקינו כל מעשיך", בהשמטת תבת "צל". כל התפלין מניחים קדם מוסף, אבל השעורים לומדים אחר סיום כל התפלה.		

יום חמישי	ב טבת, ז חנוכה	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: מקץ, חמישי עם פירש"י. תהלים: י"ז. תנאי: ולכן נמשלה . . . ט ומצותי.		
שבת קודש תהלים: מפרק י עד פרק יז		
מלחמת היונים היתה "להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך" וכמאמר (ב"ר פט"ז) כתבו כו' שאין לכם חלק באלקי ישראל. כל המלחמה היתה נגד אלקות, זאל מען לערנען תורה, זאל מען מקיים זיין מצות המשפטים והעדות, רק שלא להזכיר שהיא תורת ה' ושהמצות הם חקי רצונו ית', ניט דערמאנען אין תומ"צ דעם ענין פון גטליכקייט.		
מלחמת היונים היתה "להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך", וכמאמר (בראשית רבה פרשה טז) "כתבו כו' שאין לכם חלק באלקי ישראל". כל המלחמה היתה נגד אלקות. שילמדו תורה, שיקימו מצות המשפטים והעדות, רק שלא להזכיר שהיא תורת השם ושהמצות הם חקי רצונו יתברך, לא להזכיר בתורה ובמצות את ענין האלקות.		

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ

שיעור שיעור של בהרת	יום ראשון כ"ו כסלו ה'תש"ע
הלכות טומאת צרעת פרק א, הל' ז': שיעור כל ננעי צרעת, בין צרעת אדם בין צרעת בהמה – בגדים הקלוקי שהוא מרבע; והוא מקום מרבע מעור הקשר, כרי צמיחת שלשים ושש שערות, שש שערות ארץ ושש שערות רחב. שיעורה של הבהרת כדי שתהיה נידונה כ"נגע" ניתן במשנה (נגעים, פ"ו מ"א): "גופה של בהרת כגריס הקלקי מרובע. מקום הגריס תשע עדשות. מקום עדשה ארבע שערות, נמצאו שלושים ושש שערות". בדברי המשנה יש להסתפק: האם מידות אלו ("שלושים ושש שערות") הן מידות מינימום של אורך ורוחב כלומר, שגם באורך וגם ברוחב צריך להיות מקום לשש שערות או ששטחה הכולל של הבהרת מכיל שלושים ושש שערות, ואין צורך שבכל	צד יהיו לפחות שש שערות. אך הרמב"ם נותן מענה ברור לספק זה וקובע כי הנגע מטמא כשיש בו (לפחות) אורך כמקום שש שערות ורוחב כמקום שש שערות ואין האורך משלים חסרון ברוחב או להיפך. ואם הנגע עגול, הרי הוא מטמא רק אם היקפו יוכל לחסום ריבוע של שש שערות על שש שערות והוא שטח גדול מהשטח של נגע ריבועי שצלעו שש שערות (רע"ב). אם כן, לפי הרמב"ם משמעות דברי המשנה "גופה של בהרת כגריס הקלקי מרובע" היא שהגריס הקלקי היה מרובע ויש מפרשים שהגריס הקלקי היה עגול והשיעור האמור במשנה הוא גודל הריבוע המקיף את הגריס.

יום שני כ"ז כסלו ה'תש"ע

נגע חדש או נגע ישן?

לדעת רבי עקיבא הפשיון הוא חלק מהנגע הראשון, ומכיון שסימני הטומאה נולדו בימי ההסגר של הנגע הראשון והוחלט לטמאו, אין צורך בראיית הכהן פעם נוספת.

אך לדעת חכמים, וכן הלכה, יש כאן נגע חדש ואינו טמא עד שיראנו הכהן. לפיכך, בימי הרגל, שאין הכהן נזקק לראות את הנגע עד אחר הרגל (להלן פ"ט ה"ח) יתכן שבינתיים יתרפא הנגע והאדם לא ייטמא שוב.

ועוד 'פסקאמינה':

כאשר אין בסימני הטומאה (השער הלבן או המחיה) את כל התנאים הנדרשים כדי לטמא – לרבי עקיבא, שהפשיון הוא חלק מהנגע הראשון וכבר הוחלט לטמאו, הרי הוא בטומאתו, ואילו לחכמים, שנגע חדש יש כאן, כיון שכעת אין בסימנים כדי לטמא – הרי זה טהור.

הלכות טומאת צרעת פרק ד, הל' ו': פְּהֶרֶת בְּגָרִים, וּפְשִׁיֹּתָהּ בְּגָרִים, וְנִלְדָּה בְּפִשְׁיוֹן מִחֵיהּ אוֹ שֶׁעַר לֶבָן, וְהִלָּכָה לָהּ הָאֵם - תִּרְאָה בְּתַחֲלָה.

בהרת שפשתה והכהן החליט לטמאה, ולאחר מכן נעלם עיקר הנגע (ה'אום') ונשאר הפשיון כגרים עם סימני הטומאה (מחיה או שיער הלבן) – נחלקו בה תנאים (נגעים פ"ד מ"י): רבי עקיבא מטמא, כי יש כאן נגע עם סימני טומאה, וחכמים אומרים "תראה כתחלה", כי הבהרת הראשונה הלכה וכעת יש בהרת חדשה כגריס. והלכה כחכמים.

מהי ה'נפקא מינה' בין רבי עקיבא לחכמים, והרי אף לחכמים האומרים "תראה כתחלה", מיד שיראנה הכהן יטמאנה שהרי יש בה סימני טומאה?

ומבאר ה'מלאכת שלמה' (נגעים פ"ד מ"י):

יום שלישי כ"ח כסלו ה'תש"ע

שמירת הלשון

כשם שנגעי הצרעת מתחלקים לשני סוגים – בעור ובראש – אף סיבות הנגעים מתחלקים לשניים:

יש דברי ליצנות ולשון הרע, והם מביאים נגעים על עור הבשר. כשם שכוח הדיבור חיצוני הוא בנפש, כן העור חיצוני הוא בגוף;

ויש מצב חמור יותר, בו אנשים נגררים "לדבר באלוקים וכופרים בעיקר". מצב כזה מלמד על בעיה פנימית בדעות האדם, ובעקבות זאת הנגעים פוגעים בראשו.

ההוראה בעבודת ה': שיגו ושיחו של יהודי צריך להיות אך ורק בדברי תורה וחכמה, ואז הקב"ה עוזר על ידו ומזכה אותו בתורה.

(לקוטי שיחות חזק כ"ו, עמ' 92)

הלכות טומאת צרעת פרק ה, הל' ט: הַקִּרְחַת וְהַנִּפְחַת - מִטְּמְאוֹת בְּשָׁנֵי סִמְנֵיהֶן, בְּמַחֲיָהּ וּבְפִשְׁיוֹן... וְלִפִּי שְׁאִין בְּהֵן שֶׁעַר, אֵין הַשֶּׁעַר הַלָּבָן סִמֵּן טְמֵאָה בְּהֵן.

לא הרי צרעת בעור כהרי צרעת בראש. בצרעת העור יש שלושה סימני טומאה (כמבואר לעיל בפ"ב ה"י): שיער לבן שצמח בבהרת; בשר חי ("מחיה") בבהרת; התפשטות הנגע ("פשיון") לאחר ההסגר. בנגעי הראש, לעומת זאת, שיער לבן אינו מהווה סימן טומאה.

מקור הדברים בדרשת ה'תורת כהנים' על הפסוק (ויקרא יג, מב) "צרעת פורחת היא": "צרעת" – מלמד שמטמאת ב'מחיה'; "פורחת" – מלמד שמטמאת ב'פשיון'; "היא" – שאינה מטמאת בשער לבן. הסיבה לכך: היות שהשער נשרו, לא יתכן שיער לבן (פיה"מ נגעים פ"י מ"י).

יום רביעי כ"ט כסלו התש"ע

התולש שיערה אחת מתוך שלוש

כאשר מעשיו אינם מועילים רק בגלל שעבר על דברי התורה, הרי הוא לוקה על מעשיו בכל זאת, אבל בתולש שיערה אחת מתוך שלוש, מעשיו חסרי תועלת לא בגלל שעבר על ציווי ה' (שהרי אפילו נתלש השער מעצמו לא היה נטהר כי עדיין נותרו שתי שערות) ומאחר שגם לולי האיסור מעשיו לא היו מועילים, אף לדעת רבא אינו לוקה.

וב'מעשה רוקח' מיישב:

האיסור לתלוש סימני טומאה הנלמד מהפסוק "השמר בנגע הצרעת" חל רק בתולש את הסימנים כדי להסיר את הנגע, כי יש להשאיר את הנגע בטומאתו, אבל התולש שיערה אחת מתוך שלוש, הרי עדיין הוא בטומאתו בגלל השניים הנותרות, ולכן אין כאן איסור.

הלכות טומאת צרעת פרק י, הל' א: הַתּוֹלֵשׁ סִמְנֵי טְמֵאָה... אֵינוֹ לּוֹקֵה עַד שִׁיעָרָיו מִעֲשָׂיו... וְאִם לֹא הוֹעִילוֹ, אֵינוֹ לּוֹקֵה בִּיצֵר? הִיתָה בּוֹ בְּהֶרֶת וּבָהּ שְׁלֹשׁ שְׁעָרוֹת לְבָנוֹת, וְתִלַּשׁ אֶחָת... אֵינוֹ לּוֹקֵה.

הרמב"ם סובר כרבא (תמורה ד, ב) ש"כל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני" ואף שמעשיו לא הועילו לוקה, כיון שעבר על ציווי ה' (ראה ס' החינוך מצוה של"ט, ומשל"מ מלוה ולוה פ"ג ה"א).

ויש להקשות:

אם כן, מדוע התולש שיערה אחת מתוך שלוש אינו לוקה והרי אף שלא הועילו מעשיו, מכל מקום עבר על ציווי ה'?

ותירץ ה"שער המלך" (גירושין פ"ד ה"ט):

בגד המנוגע

יום חמישי ל' כסלו ה'תש"ע

ודורשים שהכתוב תלה את ה'ממארת' בטומאה, וכל עוד הוא טמא, הרי הוא אסור בהנאה.
יש ראשונים שמונים איסור הנאה מבגד המנוגע כמצות עשה, שנצטוונו להרחיק את הנאתו. לפי דעה זו, מצוה זו אינה נמנית כחלק מדיני הצרעת, כי איננה מדיני הטומאה והטהרה של הצרעת אלא דין בפני עצמו (רמב"ן בהוספות לסהמ"צ מ"ע י"ד).
אך יש ראשונים הסוברים שציווי זה הוא חלק ממצות נגעי בגדים ואינו נמנה בפני עצמו (מג"א שם לדעת הרמב"ם).
ומעניין: שיעור איסור ההנאה מן הבגד המנוגע הוא אפילו בכל שהוא ואילו טומאתו אינה אלא בכזית!

(אנציק"ת, ערך בגד המנוגע)

הלכות טומאת צרעת פרק י"ג, הל' י"ג: אֶחָד בָּגֵד או בְּלִי עוֹר או שְׁתֵּי או עֶרְב, הַמְסָנָר או הַמְחֻלָּט לְעֵינָי טֻמְאָה - הָרִי הוּא אֶב מֵאֲבוֹת הַטְּמָאוֹת בְּאֶדָם מְצָרָע, לְכָל דָּבָר.
בגד שנטמא בצרעת הרי הוא אב מאבות הטומאות ומטמא במגע, משא וביאה – שאם הכניסו בגד מנוגע לתוך הבית – הבית וכל אשר בו טמא. ויש חומר בבגד המנוגע על אדם המצורע: הבגד המנוגע משתלח חוץ לעיר בין אם העיר מוקפת חומה ובין אם אינה מוקפת, והאדם אינו משתלח אלא מחוץ לעיר המוקפת חומה (להלן הל' ט"ו).
פרט לכך, בגד המנוגע אסור בהנאה. יש אומרים כי הדבר נלמד מהפסוק "צרעת ממארת", ודרשו: תן בו מארה ולא תהנה בו. ויש לומדים זאת מהפסוק "צרעת ממארת טמא הוא".

בית המנוגע

יום שישי א' טבת ה'תש"ע

ולכאורה, הרי אפילו בית המוסגר טמא? אלא שבא הכתוב להוסיף טומאה על טומאתו, שיטמא בין מתוכו ובית מאחוריו (תוס' יבמות קג, ב).
ויש אומרים שבית המוסגר מטמא מתוכו אפילו כשלא נכנס גופו לתוך הבית, אלא רק נגע בכותל. ואין הכוונה למעט בית המוסגר מטומאת מגע אלא מאחוריו בלבד. ולכן אמרו "בבית מתוכו הוא מטמא ואינו מטמא מאחוריו". כלומר, שהנגע שנולד מאחורי בית המוסגר אינו טעון הסגר, כי אין לנגע זה שום קשר לטומאה – שהרי מאחוריו אינו מטמא גם אם הנגע נמצא בפנים, וגם לא שייכת טומאת ביאה כשהנגע נמצא מאחורי הבית. אבל במגע תוכו מטמא כי אין הבדל בין מגע לביאה, ולכן אפילו אם נכנס לבית המוסגר רק מעט, נטמא.

(אנציק"ת, ערך בית המנוגע)

הלכות טומאת צרעת פרק ט"ז, הל' א': בֵּית הַמְנוּגֵעַ, אֶב מֵאֲבוֹת הַטְּמָאוֹת: כָּל הַנוֹגֵעַ בוֹ, וְיָטָמָה.
בית המנוגע, כל הנוגע בו טמא והוא מטמא בגדים שעליו וקיים הבדל בין "בית המוסגר" ל"בית המוחלט": בית המוסגר אינו מטמא אלא מתוכו, ואילו בית המוחלט מטמא בין מתוכו ובין מאחוריו.
ונחלקו ראשונים בדבר:
יש אומרים שבית המוסגר אינו מטמא כלל במגע ומה שאמרו שבית המוסגר מטמא מתוכו היינו שהנכנס כולו לתוך הבית מטמא משום ביאה לבית המנוגע. ולפי דעה זו, לא מצינו טומאה בבית המנוגע אלא בביאה שנאמר: "והבא אל הבית כל ימי הסגיר אותו יטמא עד הערב". אבל בית המוחלט מטמא אף מאחוריו כי נאמר בו "צרעת ממארת היא בבית – טמא הוא".

יש טומאה בגויים?

שבת קדש ב' טבת ה'תש"ע

לעניין ביאת מקדש. וכן לא גזרו עליהם טומאה זו לעניין אכילה בקודשים כשיתגירו, כי אם היו כזבים, לא היו יכולים הגרים לאכול קרבן פסח לעולם, כי הם היו נחשבים מחוסרי כפרה, משום שהכפרה מועילה רק בדבר שאיסורו מן התורה, ומאחר שמן התורה לא נטמאו קודם שנתגירו, שוב אינם יכולים להביא כפרה (רש"י פסחים צב, א).
אמנם, הצורך לטבול כלים שנקנו מן הגוי אינו משום טומאה ממש, אלא משום מעלה, כיון שהכלים היו בידיהם שהם ההיפך מקדושת ישראל (ריטב"א ע"ז ע"ה, ב, ע"פ הירושלמי).

(אנציק"ת, ערך גוי)

הלכות מטמאי משכב ומושב פרק ב, הלכה י"א: וְחֻכָּמִים נִזְרָו עַל כָּל חַגִּים שֶׁהָיוּ טְמָאִים כְּזָבִים לְכָל דְּבָרֵיהֶם, וְזָרִים וְנִקְבּוֹת. מן התורה, הגוי אין לו טומאה גם בזיבה שנאמר "דברו אל בני ישראל... איש איש כי יהיה זב", אבל גזרו שכל הגויים יהיו טמאים כזבים.
וזו אחת משמונה עשר גזירות שגזרו בית הלל ובית שמאי. אבל התוספות (שבת כא, ב) אומרים כי יתכן שבימי החשמונאים גזרו שגוי הרואה זיבה יטמא כישראל, וכאשר גזרו את שמונה עשר הגזירות, גזרו שיהיה הגוי כזב אפילו אם לא ראה.
וכיוון שטומאת הגויים כזבים היא מדברי סופרים, הקלו בה

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום – כ"ו כסלו ב' טבת ה'תש"ע

יום ראשון כ"ו כסלו ה'תש"ע

הלכות פרה אדמה פרק יד

א. כלי חרש שהיה בו אפר חטאת [פרה אדמה], ונגע בו שרץ מצדו – טהורין; שאין כלי חרש מטמא מגבו, אפלו לגבי חטאת. הניח הכלי על גבי השרץ – אף על פי שלא נטמא הכלי, הרי האפר טמא, שנאמר: "והניח מחוץ למחנה במקום טהור", ואין זה מקום טהור. ולא על גבי השרץ בלבד, אלא אפלו הניחו על גבי אכל שני [לטומאה], וכיוצא בו מדברים שטמאתן טמאה קלה, והן מדברי סופרים – הרי נטמא האפר, שנאמר: "במקום טהור", שלא יהיה על גבי שם טמאה בעולם. וכן כלי חרש שהיה בו אפר חטאת, ונתון על ארבה שבכית טמא – אם היה הכלי משלשל לבית [לחלק הארובה שבבית] – נטמא האפר, אף על פי שאין בארבה פותח [חלל] טפח. ואם לא היה משלשל – אם היה בארבה פותח טפח, טמא.

ב. היה הכלי של אבן – בין שיש בה פותח טפח בין שאין בה, האפר טהור.

ג. וכן כלי חרש שיש בו אפר, או מים מקדשין, ומקף צמיד פתיל [כיסוי מהודק], ונתון באהל המת – הרי האפר והמים טמאים, שאין החטאת נצלת בצמיד פתיל, שנאמר: "במקום טהור", ואין זה מקום טהור.

ד. וכן אכלין ומשקין של קדש, אינם נצולין בצמיד פתיל; אבל מים שאינם מקדשין, וכלי ריקן הטהור לחטאת – נצל בצמיד פתיל. במה דברים אמורים? בשקיו הבועלים טהורים; אבל אם נטמאו הבועלים, נפסלו המים בכל מקום שהם. ביצד? היו מימיו מקפין צמיד פתיל, והוא והם באהל המת – שניהם טמאים; הוא מבחוץ, והמים שאינם מקדשין מבפנים – שניהם טהורין; הוא בפנים, והמים בחוץ – כשם שהוא טמא, כך מימיו פסולין.

ה. הטהור לחטאת שהיה עומד על גבי התנור, וכיוצא בו מפלים שאינם טהורים לחטאת, ופשט ידו חוץ לתנור, וכלי שיש בו מי חטאת בידו, וכן קנה המטל על גבי התנור, ושני כלים שיש בהם מי חטאת תלויין בו, אחד מכאן ואחד מכאן – הרי אלו טמאין, לפי שאינם במקום הטהור לחטאת; והואיל והן נשענין על התנור, הרי הן כאלו מנחין על גביו. אבל אם היה עומד על התנור, ובידו כלי ריקן הטהור לחטאת, או מים שאינם מקדשין – הרי אלו טהורין כמות שהיו; היה עומד חוץ לתנור, ופשט יד לחלון, ונטל כלי שיש בו מי חטאת, והעבירו על גבי התנור – הרי זה טהור. וכן הוזה שעברה על גבי טמאה, כגון משקב ומושב [של זב] וכיוצא בהן – הרי זו טהורה.

ו. כלי שיש בו מי חטאת וכלי שיש בו קדש שנגעו זה בזה – הרי נטמא כלי של חטאת וכל שיש בו; אבל כלי הקדש, טהור כשהיה. וכן אם נגע הטהור לחטאת בשניהם

בשתי ידיו כשהם מנחין על הארץ – הרי נטמא של חטאת; שהרי הטהור לחטאת נטמא בנגיעת הכלי שאינו טהור לחטאת, כמו שבארנו, וחסר וטמא את מי חטאת.

ז. הגביה שני הכלים בשתי ידיו, שניהם טמאין; זה של חטאת נטמא מפני שנגע בו אדם שנגע בכלי שאינו טהור לחטאת, ושל קדש נטמא מפני זה שהגביהו והוא טמא בנשיאת מי נדה, שהם מטמאין במשא, מפני שנטמאו מחמת הכלי של קדש. לפיכך, אם היה הכלי של קדש פרוץ בגיר, והגביהו בגיר ולא נגע בו, והגביה החטאת בידו שניה – שניהם טהורין; שהרי לא נגע בכלי, ולא נטמא לחטאת. אבל אם היה כלי הקדש – אפלו היה של חטאת בגיר, שניהם טמאין.

ח. הסיט [הזין] את שני הכלים בידו, ולא נגע בהם – שניהם טהורין; שאין הכלי שאינו טהור לחטאת מטמא את הטהור לחטאת, עד שיגע בו בידו, אלא אם כן היה ראוי למדרס, כמו שבארנו.

ט. כל ספק השמאות שהוא טהור לגבי תרומה, כמו שיתבאר – הרי הוא טהור לחטאת. וכל הספקות שתולין עליהן את התרומה [מטמאים מספק] – אם נולדו בחטאת, הרי אלו נשפכין; ואם נעשו טהרות על גבי אותם כלים ואדם שנולדו להם ספקות אלו שהחטאת נשפכין עליהם – הרי אותן הטהרות תליות. והרפפות [רשתות מנסרים] אינן ככלים, והרי הן טהורות לתרומה ולקדש ולחטאת.

י. דבילה [גוש תאנים] של תרומה שנפלה לתוך מי חטאת, ונטלה ואכלה – אם יש בה כביצה, המים טמאין, בין שהיתה הדבילה טמאה, בין שהיתה טהורה; שכל האכלין, אפלו אכל קדש, אינו טהור לחטאת. והאוכלה חייב מיתה – מפני שאכל תרומה, והוא כבר נטמא במי נדה. ואם אין בה כביצה, המים בטהרתם; שאין האכל מטמא את אחרים, עד שיהיה בו כביצה – בין לתרומה בין לקדש בין לחטאת.

הלכות פרה אדמה פרק טו

א. הנוגע במי חטאת שלא לצורך הנזאה, בין אדם בין כלים – טמא, ואינו מטמא בגדים בשעת מגעו, שנאמר: "והנגע במי הנדה, וטמא עד הערב"; הנה למדת, שמי הנדה – אב מאבות השמאות של תורה, וטמאת מגעם בכל שהוא. ואם היה בהם כדי הנזאה, מטמאין במגע ובמשא; והנוגע בהן או הנושאן שלא לצורך – מטמא בגדים בשעת מגעו או בשעת משאו, עד שיפרש ממטמאיו, שנאמר: "ומזה מי הנדה, יכבס בגדיו"; אינו מדבר במזה על הטמא – אם טהר את הטמא, קל וחמור שיהיה הוא טהור. מפי השמועה [ממשה רבינו] למדו, שזה שנאמר: "ומזה מי הנדה", לא נאמר אלא לשעור [טומאה] – שהנוגע או הנושא מי הנדה שיש בהם כדי הנזאה, שלא לצורך הנזאה – טמא ומטמא בגדים, דין תורה. וכמה הוא שעור הנזאה? כדי שייטבל

ט. המנהג באזוב הטמא לחטאת – אם יש בו כביצה – המים פסולין, והנחתו פסולה; אין בו כביצה – המים כשרים, והנחתו פסולה. ואזוב זה מטמא חבירו, וחבירו לחבירו, אפלו הם מאה; שאין מוין [דרגות טומאה] לחטאת.
י. המגביה כלי שהנה עליו, והרי עליו מים כדי הנזה – טהור; שהמים שעשו מצותו אינם מטמאין, כמו שבארנו. בריף רחמנא דסיני

הלכות טמאת צרעת

יש בכללן שמונה מצוות – שש מצוות עשה, ושתיים מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) להורות בצרעת אדם כדניה הכתוב בתורה; (ב) שלא יקץ סימני טמאה; (ג) שלא יגלח הנתק; (ד) שיהיה המצרע מפרסם בקריעת בגדיו ופריעת ראשו וצטיה על שפם; (ה) טהרת צרעת; (ו) שייגלח המצרע את כל שערו כשיטהר; (ז) דין צרעת הבגד; (ח) דין צרעת הבית. ובאור מצוות אלו – בפרקים אלו.

הלכות טמאת צרעת פרק א

א. צרעת עור הבשר – הוא שילבין מקום מן העור, ונתהיה הלכנונית פקרום ביצה ומקרום ביצה ולמעלה [לבן יותר]; אבל לכנונית שהיא דקה [כחה] מקרום הביצה ולמטה – אינה צרעת, אלא בהק [פריחה] הוא.

ב. וארבע מראות יש בצרעת עור הבשר, ואלו הן: לבן עז ביותר שאין למעלה ממנו, שהוא נראה בעור הבשר כשגלג; הוא הנקרא 'בהרת'. ולבן שהוא דקה [כחה] מזה מעט, שנראה כצמר נקי של כבש בן יומו; הוא הנקרא 'שאת'. ולבן שדקה מן השאת מעט, שנראה כסיד ההיכל [בבית המקדש]; הוא תולדת הבהרת, ונקראת 'ספחת' [נפוח וטפל]. ולבן שדקה מסיד ההיכל מעט, והרי הוא פקרום ביצה; הוא תולדת השאת, וגם זה נקרא 'ספחת'. הנה למדת, שהמראה שהוא כסיד ההיכל, הוא ספחת הבהרת, והמראה שהוא פקרום ביצה, הוא ספחת השאת; שאין לשון ספחת, אלא טפלה. מכאן אמרו חכמים: 'מראות נגעים – שנים [המפורשים בתורה] שהן ארבעה: בהרת וספחתה, שאת וספחתה'.

ג. ארבע מראות נגעים אלו – כלן מצטרפין זה עם זה, בין להקל בין להחמיר, בין בתחלת ראית הנגע, בין בסוף השבועה [של ההסגרים], בין לאחר שנפטר [נטהר] המצרע או נחלט [נטמא]. ביצד? אחד נגע שהיה פלו לבן כשגלג, או כסיד ההיכל, או כצמר נקי, או פקרום ביצה, ואחד נגע שהיה מקצת הלבן כמראה הבהרת, ומקצתו כמראה השאת, ומקצתו כמראה הספחת – הכל כמראה אחד הוא חשוב. אם בן למה מנאים חכמים, ואמרו 'מראות הנגעים שנים שהן ארבעה? כדי להבין במראות; שכל כהן שאינו מכיר במראות ושמותיהם כשחלמדין אותו ומודיעין אותו – לא יראה הנגע, עד שיבין ויכיר ויאמר: 'זו היא הבהרת, וזו היא ספחתה'; 'זו היא השאת, וזו היא ספחתה'.

ד. היה במראה הלבן מארבעה מראות אלו, מקצת

ראשי גבעולין של אזוב במים. במה דברים אמורים, שמי חטאת מטמאין? בזמן שנגע בהם או נשאם שלא לצרך, קדם שיעשו מצותם; אבל אחר שעשו מצותם, אינם מטמאין כלל. ביצד? הרי שטבל את האזוב והזה על האדם הטמא או על הכלים, והיו המים שותתין ויורדין מעל הטמא לארץ, וכן המים הנתזין בשעת הנזה על הארץ או על הטהור – הרי אותם המים טהורים, והנגע בהם והנושאם טהור. הטביל את האזוב להזה על דבר שאינו מקבל טמאה – הרי המים המנטפין כשרין להזה מהם, כמו שבארנו; לפיכך מטמאין טמאת מי חטאת, לפי שלא עשו מצותם – שהרי הטבילה היתה לשם דבר שאינו מקבל טמאה.

ב. אין מי חטאת מטמאין את הכל, קדם שיעשו מצותם – עד שיהיו טהורין וכשרין להזה. אבל מי חטאת שנפסלו – כגון שנתערב בהם מים, או ששתת מהם בהמה, וכיוצא בהן מדברים הפוסלין אותם – אם נגע בהם הטהור לתרומה, נטמא; בין שנגע בידיו, בין שנגע בשאר גופו. נגע בהן אדם הטהור לחטאת, ואפלו בידיו – הרי הוא טהור כמות שהיה.

ג. מי חטאת שננטמא, ונגע בהם אחר שננטמאו אדם הטהור לתרומה – בין בידיו, בין בגופו – נטמא. נגע בהם הטהור לחטאת בידיו, נטמא; נגע בשאר גופו, הרי הוא טהור כמות שהיה.

ד. מי חטאת שנפלו לתוכם מי מעין, או מי מקנה, או מי פרות – אם רב מי חטאת, מטמאין במשא; ואם רב מי פרות, אין מטמאין; מחצה למחצה, מטמאין. אפר פרה שנתערב באפר מקלה [שריפה], וקדש בכלן – אם היה הרב אפר פרה, מטמאין כמי נדה; ואם היה הרב אפר מקלה – אין מטמאין במגע, אבל מטמאין במשא.

ה. אפר כשר שנתנו על גבי המים שאינן ראויין לקדשן, ונגע בהם הטהור לתרומה – בין בידיו, בין בגופו – נטמא; נגע בהם הטהור לחטאת, אפלו בידיו – הרי זה טהור כמות שהיה. ו. מי חטאת שנפסלו, לא יגבלם [יערבבם] בטיט – שלא יעשם תפלה לאחרים, שמא יגע בטיט ויטמא; שמי חטאת אינם בטלין בטיט, שנאמר: "חטאת היא".

ז. מי חטאת ששתאמן פרה – אף על פי שנשחטה בתוך עשרים וארבע שעות [מהשתיה], בשנה טהור, שנאמר: "למשמרת למי נדה" – בזמן שהם שמורין, אינם בטלין; אבל בזמן ששתאמן אותן פרה – בטלו [מהיות מי נידה], שהרי אינן שמורין.

ח. המנהג מחלון שמזין ממנו על הרבים [הטמאים], והזה עליו, ונקנס למקדש, ואחר כך נמצאו המים פסולין – הרי זה פטור; שחזקת המים שמזין מהם על הרבים, שהם כשרין, והרי זה כפאנוס. אבל אם הזה עליו מחלון של יחיד, ונקנס למקדש, ונמצאו המים פסולין – חזיב בקרבן עולה ויורד; מפני שהיה לו לבדק על המים, ואחר כך נקנס למקדש. מחליקים היו העם במים ששותתים בארץ מחלון של רבים [שהוהו שט], ודורסים אותם, ונקנסים למקדש; ולא היו חוששין להם שמא פסולין הם.

יא. בהרת שהיתה עזה בשלג, ולאחר ההסגר נעשת כהה בקרום ביצה, או שהיתה בתחלה בקרום ביצה, ונעשת בשלג – הרי היא כמות שהיתה; שאין עזות המראה סימן טמאה, ולא כהיתו [חולשתו] סימן טהרה; אלא אם נתמעט מארבע מראות, ונעשת כהה מקרום ביצה – שהרי נעשת בהק [פריחה], ולפיכך טהור. אם כן, מה הוא זה שנגמר בתורה: "והנה כהה הנגע, ולא פשה הנגע בעור – וטהרו הכהן"? שאם כהה מארבע מראות, טהור; וכן אם לא כהה, ולא פשה, ולא נולדה בו לא שער לכן ולא מחיה – הרי זה טהור.

יום שני כ"ז כסלו ה'תש"ע

הלכות טמאת צרעת פרק ב

א. שער לכן, שהוא סימן טמאה בצרעת – אין פחות משתי שערות; וכמה יהיה ארךן? כדי שיהיו נטלות בזוג [מספריים]. היתה אחת ארקה ואחת קצרה משעור זה, או אחת שחרה ואחת לבנה, או אחת מלמטה [בשורשה] ונחלקה מלמעלה ונראת כשתיים, או שהיה עקרון [שורשן] משחיר וראשן מלבין – הרי זה טהור; הנה עקרון מלבין וראשן משחיר – אף על פי שהלכן כל שהוא, טמא.

ב. שתי שערות לבנות שהן בתוך הנגע – אף על פי שיש שער שחר ביניהן, והן מפזרות אחת הנה ואחת הנה – הרי אלו סימן טמאה; אפלו היה הנגע בגריס מצמצם [בדיקוק], אין מקום שער השחר ממעטו. ובין שהיו שתי השערות בתוך הבהרת והיא מקפתן, ובין שהיו בסוף הבהרת – הרי זה טמא; אבל אם היו בצד הבהרת מבחוץ – הרי זה טהור, עד שיהיה העור שצומחות בו שתי השערות הלכות לכן. היו שתי שערות בתוך הנגע, ושוככות חוצה לו – טמא; היו חוצה לנגע, ושוככות בתוכו – אינן סימן טמאה.

ג. לכן השערות, מטמא בכל מראה; בין שהיו לבנות בשלג, בין שהיו לבנות לכן דהה [כחה] ביותר – הואיל ומראיהן לכן, טמא.

ד. אין שער לכן סימן טמאה, עד שיהיה בגופה של בהרת. כיצד? בהרת ותוכה שחין [מכה] או מכנה [כוויה] או בהק [פריחה] או מחית [קרום] השחין או מחית המכנה, ושתי שערות לבנות בתוך השחין או המכנה או בהק שבתוך הנגע – אינו סימן טמאה; והרי זו כבהרת שאין בה שער לכן, ויסיגר – אף על פי שהבהרת מקפת את השחין או את המכנה או את מחיתן או את בהק שיש בהן שתי השערות. וכן אם היה שחין או מכנה או מחית או בהק מקיף את שתי השערות הלכות, או סמוך להן בצדן, או שהיה חולק בין שתי השערות – הרי אלו אינן סימן טמאה; והרי הבהרת כבהרת שאין בה שער לכן, ויסיגר [שבעה ימים].

ה. הלכו להן השחין והבהק והמכנה שהיו מקיפין את השערות הלכות, או נסמכין להן, או חולקין אותן, ונמצאו שתי השערות בתוך הבהרת בגופה, בסוף השבוע הראשון, או בסוף השבוע השני – הרי זה מחלט [טמא]; ואם לא הלכו להן, יפטר אותן [הכהן].

אדמימות מערכת בו – גם זה נגע צרעת הוא, שנגמר: "או בהרת לבנה אדממת"; והוא הדין לשאת, ולספחת של שאת ולספחת הבהרת. והמראה הזה המערב מלבנונית ומעט אדם, הוא הנקרא 'פתוף' [מעורב]. וכיצד מראה הפתוף בארבעה מראות אלו? רואין כאלו הן ארבעה כוסות מלאות חלב, ונתערב בכוס הראשון שני טפי דם, ובשני ארבעה טפין, ובשלישי שמונה טפין, וברביעי שש עשרה טפין. הפתוף שבבהרת, הוא כמראה הכוס הרביעי; והפתוף שבשאת, כמראה כוס שלישי; והפתוף שבספחת הבהרת, כמראה כוס שני; והפתוף שבספחת השאת, כמראה הכוס הראשון.

ה. כל המראות, בין הלבן בין הפתוף – מצטרפין זה עם זה, וכמראה אחד הן חשובין; ובין שהיה הנגע בלו לכן, או מקצתו לכן ומקצתו אדמדם – הכל כמראה אחד הוא, בין להקל בין להחמיר.

ו. כל מראה צרעת עור הבשר – אינה קרויה 'נגע' ולא מטמאה, עד שיהיה מראה הנגע עמק מעור הבשר; לא עמק במשישיתו [שניתן למשוש], אלא במראית העין – כמראה החמה הנראית לעין עמקה מן הצל; אבל אם היה מראה הלבן או הפתוף בשנה עם שאר העור, או גבוה מן העור – אינו נגע, אלא כמו צמח מן הצמחים [פריחה] העולים בגוף.

ז. שעור כל נגעי צרעת, בין צרעת אדם בין צרעת בגדים – בגריס [= חצי פול] הקלקי [שם מקום] שהוא מרבע; והוא מקום מרבע מעור הבשר, כדי צמיחת שלשים ויש שערות, שש שערות ארך ויש שערות רחב. וכל הפחות מזה, אינו נגע צרעת.

ח. נגע שהיה רחבו כדי צמיחת חמש שערות – אפלו היה ארכו אמה, הרי זה טהור; ואינו נגע צרעת, עד שיהיה בו רבוע בגריס. וכל השעורין, הקלכה למשה מסיני.

ט. כל מקום שנגמר 'בהרת', הוא הדין לשאר ארבעה מראות של לכן או של פתוף; והוא – שיהיה הנגע בגריס או יתר, ויהיה עמק מעור הבשר; וזה הוא שאנו קוראין אותו 'בהרת' סתם. בהרת שהיא עזה בשלג, נראית באדם שהוא לכן כהה; ובהרת שהיא כהה, נראית בפושי עזה; לפיכך, אין משערין הכל אלא בבינוני, שאינו לא לכן ולא שחר.

י. שלשה סימני טמאה הן בצרעת עור הבשר: שער לכן, והמחיה [בשר בריא באמצעה], והפשיזון [התפשטות הצרעת]; וישלשון מפרשין בתורה. כיצד? מי שנולדה בו בהרת, ובה שער לכן או מחית בשר חי – כשיראהו הכהן, יחליטו ויאמרו 'טמא'. לא היה בה שער לכן ולא מחיה – יסיגר שבעת ימים, ובשביעי רואהו: אם נולד בבהרת שער לכן, או מחיה, או שפשתה [פשתה] והוסיפה – הרי זה מחלט; לא נולד בה לא מחיה ולא שער לכן, ולא פשתה בעור – יסיגר שבוע שני. אם נולד בה אחד משלשון, מחליטו. ואם לאו – הרי זה טהור ויפטרונו, שאין בנגעי עור הבשר הסגר יתר על שני שבועות; ואם לאחר שפטרו וטהר, פשה הנגע, או נולד בו שער לכן, או מחיה – הרי זה מחלט לטמאה.

למחיה מצדה, או שחלק אחד מהן את המחיה ונכנס לתוכה - אינה סימן טמאה; והרי זו כבהרת שאין בה סימן, ויסגיר [שבעה ימים]. הלכו להן השחין או המכה או הבהק שהיה תחת המחיה, או שהיו בצדה, או שהיו מקיפין אותה, או שהיו נכנסין לתוכה, ונמצאת המחיה לבדה בתוך הבהרת בסוף שבוע ראשון, או בסוף שבוע שני - הרי זה יחליט [- יטמאהו הכהן]; ואם לא הלכו להן, יפטר.

ד. המחיה - סימן טמאה לעולם, בין שקדמה מחיה את הבהרת, בין שקדמה בהרת את המחיה; לפי שלא נאמר בה: "והיא הפכה". זה שנאמר בתורה: "והיא הפכה שער לכן, ומחית בשר חי בשאת" - אינו צריך לשניהן, לשער ולמחיה; אלא כל אחד מהן סימן טמאה. ולא נאמר שער לכן עם המחיה, אלא לתן שיעור למחיה - שתהיה [בגודלה] כדי לקבל שער לכן, שהוא שתי שערות.

ה. בהרת כגריס מצמצם [- בדיוק], ובאמצעה מחיה כפדשה מצמצמת - הרי זה מחלט. נתמעטה הבהרת, או שנתמעטה המחיה, וכן אם רכתה המחיה שבתוך בהרת זו - טהור; שאין הבהרת מטמאה במחיה, עד שתהיה יתרה על המחיה רחב שתי שערות מכל צד. היתה המחיה פחותה מפדשה, ורכת [- גדלה] המחיה עד שנעשית כפדשה - הרי זה מחלט; נתמעטה המחיה ממה שהיתה, או שהלכה לה - הרי זה כמות שהיה, ואין כאן סימן טמאה.

ו. בהרת יתרה מכגריס, ובה מחיה יתרה מפדשה, ורבו או שנתמעטו - טמא; ובלבד שלא תתמעט בהרת מכגריס, ולא תתמעט המחיה מפדשה, ולא תקרב המחיה לסוף [- קצה] הבהרת בפחות מקדי צמיחת שתי שערות, כמו שבארנו.

ז. בהרת כגריס, ובשר חי כפדשה או יתר מקיף אותה מבחוץ, ובהרת שניה מקפת את הבשר החי - הרי הבהרת הפנימית להסגיר, שהרי אין בה סימן טמאה; ובהרת החיצונה להחליט, שהרי המחיה באמצעה. נתמעט הבשר החי שביניהן, או שהלך בלו - בין שהיה מתמעט וכלה מבפנים, בין שהיה מתמעט מבחוץ - הרי שתייהן כבהרת אחת שאין בה סימן טמאה.

ח. בהרת שהיתה בראש אבר מן האברים, והמחיה באמצע הבהרת בראש האבר - אינה סימן טמאה; מפני שהמחיה חולקת את הנגע, ונמצא מקצתו שופע ויורד מכאן ומקצתו שופע ויורד מכאן; ונאמר בנגעים: "וראיהו הכהן", עד שהיה רואה הנגע בלו באחת. ואליהן ראשי אברים שאינם מטמאין במחיה: ראשי אצבעות ידים ורגלים, וראשי אוננים, וראש החטם, וראש העטרה, וראשי הדדין של אשה; אבל ראשי הדדין של איש, והיבלת [- יבלת], והדלדולין [גידול בעור] - מטמאין במחיה.

ט. וכל ראשי אברים אלו, שהיה מקומן יושב [- שטוח] כגריס - מטמאין בנגעים; אבל אם היו עגלין כרב בריית [- טבע] בני אדם, טהורין. כיצד? בהרת כגריס בראש חטמו, או בראש אצבעו, שופעת אילף ואילף - טהור, שנאמר: "וראיהו הכהן", עד שיצאהו בלו כאחד.

י. אין שער לכן סימן טמאה, עד שתקדם הבהרת את השער הלבן - שנאמר: "והיא הפכה שער לכן", שתהפך אותו הבהרת [את השער לבן]; אבל אם קדם שער לכן את הבהרת - הרי היא כבהרת שאין בה סימן טמאה, ויסגיר. היתה בו בהרת, ובה שער לכן, והחלט בו [נחיה טמא], ואחר כך הלכה הבהרת, והניחה שער לכן במקומו, וטהר, ואחר כך חזרה בהרת אחרת במקום הבהרת הראשונה, והרי השער הלבן בתוכה - זה הוא הנקרא 'שער פקדה' [- "פקדון" מהבהרת הראשונה], ואינו סימן טמאה, שנאמר: "והיא הפכה שער לכן" - שהפכתו היא, לא שהפכתו חכרתה.

יא. היתה בו בהרת כגריס, ובה שתי שערות, והחלט, והלך ממנה פחצי גריס, וטהר, ונשארו שתי השערות פחצי גריס הנשארו, וחזר פחצי גריס במקום זה שהלך, והרי שתי שערות לבנות בבהרת כגריס - אינן סימן טמאה; עד שיהפך שתי השערות בהרת אחת.

טב. בהרת פחצי גריס, ואין בה פלום, ונולדה בצדה בהרת פחצי גריס, ובה שצרה אחת - הרי זו להסגיר; בהרת פחצי גריס, ובה שצרה אחת, ונולדה לו בהרת פחצי גריס, ובה שצרה אחת - הרי זו להסגיר. בהרת פחצי גריס, ובה שתי שערות, ונולדה לה בהרת פחצי גריס, ובה שצרה אחת - הרי זו להסגיר. בהרת פחצי גריס, ואין בה פלום, ונולדה לו בהרת פחצי גריס, ובה שתי שערות - הרי זו להחליט; שהרי קדמה הבהרת לשתי השערות הלבנות. ספק שער לכן קדם, ספק הבהרת קדמה - הרי זה טמא; ויראה לי, שטמאתו בספק.

הלכות טמאת צרעת פרק ג

א. אין המחיה [- בשור בריא באמצע הנגע] סימן טמאה, עד שתהיה כפדשה מרפעת או יתר על זה; וכמה שיעור? כדי צמיחת ארבע שערות, שתיים ארץ ושתיים רחב; והוא שתהיה המחיה באמצע הבהרת, והבהרת מקפת אותה מכל צד, והיא [הבהרת] יתרה על המחיה רחב שתי שערות מכל צד או יתר. אבל אם היתה המחיה בצד הבהרת, אינה סימן טמאה; היתה מפוצלת, כגון שהיה בשר חי כחרדל [- שיעור קטן] במקום זה ובשר חי כחרדל במקום אחר - אף על פי שהכל באמצע הבהרת, אינן מצטרפין לכפדשה, עד שהיה במקום אחד באמצע הבהרת, כפדשה מרפעת או יתר.

ב. המחיה מטמאה בכל מראה - בין שהיה מראה המחיה אדם, או שחור, או לבן; והוא, שלא יהיה הלבן מארבע מראות שבארנו.

ג. אין המחיה סימן טמאה, עד שתהיה בגופה של בהרת. כיצד? בהרת שהיה באמצעה שחין [מכה] או מכה [כוויה] או מחיתן [- קרום שעליהם] או בהק [- פריחה], והמחיה בתוך השחין או בתוך המכה או בתוך מחיתן או בתוך הבהק - אף על פי שהמחיה באמצע הבהרת, אינה סימן טמאה; מפני שהיא בתוך השחין או המכה או מחיתן, או בתוך הבהק. וכן אם הקיף השחין את מחיתו, והמכה את מחיתה, והבהק את המחיה, או שנסמך [- נצמד] אחד מהם

ט. בהרת שפנסה (התמעטה) אחר הפטר [- טהרה], ופשה לזכות שפשה, או שפשה, וחזרה לזכות שפשה - הרי הוא בטוהרה.

י. בהרת כגריס, ובה מחיה כעדשה, ושער לזן בתוך המחיה, והחליטו, ולאחר החלטת הלכה המחיה - טמא מפני שער לזן; הלך השער הלזן - טמא מפני המחיה. הרי השער הלזן בתוך הבהרת, והלך השער הלזן - טמא מפני המחיה; הלכה המחיה - טמא מפני שער לזן.

יא. בהרת, ובה מחיה ופשיין - הלכה המחיה - טמא מפני הפשיין; הלך הפשיין - טמא מפני המחיה. וכן בשער לזן ובפשיין. החליטו בשער לזן, והלך השער, וחזר בו שער לזן אחר, או שנולדה לו מחיה, או פשיין; או שהחליטו במחיה, והלכה המחיה, ונולדה לו מחיה אחרת, או שער לזן, או פשיין; או שהחליטו בפשיין, והלך הפשיין, וחזר בו פשיין אחר, או שנולדה בו מחיה, או שער לזן - הרי זה בטמא כמות שפשה. אחד הטמא שהחלט בתחלה, או שהחלט בסוף שבוע ראשון, או בסוף שבוע שני, או אחר הפטר - הואיל והחלט מכל מקום - אינו טהור, עד שלא ישאר בו סימן טמא; לא סימן שהחלט בו, ולא סימן אחר.

יום שלישי כ"ח כסלו ה'תש"ע

הלכות טמאת צרעת פרק ה

א. מי שהיתה לו מכה בעור בשור, ונפשת העור מחמת המכה - אם היתה המכה מחמת האש, כגון שנקבה בגחלת או ברמץ [- אפר] או בכרזל שלבנו באש ובאבן שלבנה באש וכיוצא בהן - הרי זו נקראת 'מכה'. ואם היתה המכה שלא מחמת האש - בין שלקה באבן או בעץ וכיוצא בהן, בין שהיתה המכה מחמת חלי הגוף, כגון גרב או חזית [- מיני פריחות] שהפסיד העור, או שחפת וקדחת או דלקת וכיוצא בהן שהשחיתו העור - הרי זה נקרא 'שחין'.

ב. לזן שפוד והכה בו - אם היה ראשו מברז [מעוגל], הרי זו מכה; ואם היה ראשו חד, הרי זה ספק אם היא מכה או שחין. לכה במי טבריה, או בגפת [פסולת זיתים], וכיוצא בהן - הרי זה שחין.

ג. השחין והמכה - כל זמן שהן מכות טריות - הן הנקראין 'מוֹרְדִין', ואינם מטמאים בנגעים כלל. חיו השחין והמכה, ונתרפאו רפוי גמור - אף על פי שהמקום צלקת, ואינו דומה לשאר העור - הרי הן כעור הבשר לכל דבר, ומתטמאין בשלישה סימנים [שער לבן, מחיה ופשיין], ויש בהן הסגר שני שבועות כמו שבארנו.

ד. התחילו השחין והמכה לחיות ולהתרפאות, ונעשת עליהן קלפה [- קרום] קלפת השום - זו היא 'צרבת' השחין" האמורה בתורה, ו"מחית מכה" האמור שם; ומטמאות בשני סימנים: בשער לזן או בפשיין, ואין בהן הסגר אלא שבוע אחד. כיצד? בהרת שהיתה בצרבת השחין או במחית המכה - אם היה בה שער לזן, יחליט. לא היה בה שער לזן - יסגיר שבוע אחד, וינראה בסוף השבוע: אם נולד בה שער לזן, או פשה - יחליט. ואם לא

הלכות טמאת צרעת פרק ד

א. הפשיין [- התפשטות הנגע] מטמא בכל שהוא - והוא, שיהיה הפשיין מאחד ממראות הנגעים; אבל אם היה הפשיין מראה בהק [- פריחה], אינו פשיין. ואין הפשיין סימן טמא, עד שיפשה חוץ לנגע; אבל אם פשה לתוך הנגע, הרי הוא כמות שפשה. כיצד? בהרת ובתוכה בשר חי [בריא] פחות מבעדשה, והסגירה [הכהן שבעה ימים], ובסוף השבוע נתמעטה המחיה ממה שהיתה, או שהלך הבשר החי כלו - אין זה פשיין; שאין הבהרת פושה לתוכה, אלא לחוצה לה.

ב. אין הפשיין סימן טמא, עד שיהיה אחר הסגר; אבל אם בא בתחלה, ונראה להכה את הנגע שהוא פושה והולך - אינו מחליט [- מטמא]; אלא מסגירו עד סוף השבוע, וינראה.

ג. אין הבהרת פושה [- מהווה סימן לפסיון] לתוך השחין [- מכה], ולא לתוך המכה [- כוויה], ולא לתוך מחית [- קרום] השחין, ולא לתוך מחית המכה; ולא לראש ולא לזקן, אף על פי שנקרחו והלך השער מהן, שנאמר: "ואם פשה תפשה המספחת בעור". אבל הבהרת שפשת לתוך הבהק [פריחה], הרי זה פשיין.

ד. השחין והמכה והבהק ומחית השחין ומחית המכה, שהיו חולקין [מפרידים] בין האם [- הבהרת המקורית] לפשיין [אחרי הסגר ראשון] - אינו סימן טמא; הסגירו [הסגר שני], והלכו להן עד שנמצא הפשיין סמוך לאם - הרי זה מחלט. ה. בהרת כגריס, ופשה כחצי גריס ועוד, והלך [התרפא] מן האם כחצי גריס - אף על פי שהנותר מן האם עם הפשיין יתר מכגריס, הרי זה טהור; היתה כגריס, ופשה [התפשטה] כגריס ועוד, והלכה לה האם - תרצה בתחלה [כבהרת חדשה], ויסגיר שבוע אחר שבוע. היתה בו בהרת והסגירו, והלכה הבהרת בסוף ימי הסגר, וחזרה בהרת במקומה כמות שהיתה - הרי היא כמות שהיתה [אינה כחדשה]; נתמעטה ונתמעט הסגר, ופשה וחזרה כמות שהיתה, או שפשה ונתמעט הפשיין, וחזרה כמות שהיתה - הרי זה יסגיר (או יפטור).

ו. בהרת כגריס, ופשה כגריס, ונולד בפשיין מחיה [בשר בריא באמצעו] או שער לזן, והלכה לה האם - תרצה בתחלה [כבהרת חדשה]. היתה בו בהרת כגריס והסגירו, ובסוף השבוע והרי היא כסלע - ספק שהיא היא, ספק שאחרת באה תחתיה - הרי זה טמא.

ז. בהרת כגריס, וחוט [קטע דק נגוע] יוצא ממנה - אם יש בו רחב שתי שערות - זקקה [זקוקה כדי להיטמאות] - לשער לזן ולפשיין, אבל לא למחיה; שאין המחיה סימן טמא - עד שתמקין אותה הבהרת, ויהיה בין סוף המחיה וסוף הבהרת רחב צמיחת שתי שערות. היו שתי בהרות, וחוט יוצא מזו לזו - אם יש בו רחב שתי שערות, מצרפן; ואם לאו, אינו מצרפן. הסגירו שבוע אחר שבוע, ולא נולד לו סימן טמא ופטרו, ולאחר הפטר פשה הנגע כל שהוא - הרי זה מחלט.

ח. בהרת ששהרה מתוך הסגר או מתוך החלט שהלכו ממנה סימני הטמא - אין מסגירין בה לעולם.

סימנין ושני שבועות. וכן זמן האשה והסריס - עד שלא העלו שער, הרי הן בעור הבשר; ואם העלו שער, הרי הן בזמן האיש - שמתטמא בנתקים [קרוחת] כמו שיתבאר, ואינו מטמא בבהרת.

הלכות טמאת צרעת פרק ו

א. אלו מקומות באדם שאין מתטמאין בבהרת: תוף העין, ותוף האזן, ותוף החטם, ותוף הפה, והקמטין שבפסן, והקמטין שבצנאר, ותחת הדד, ובית השחי, וכף הרגל, והצפרן, והראש והזקן שיש בהם שער, והשחין והמכה המורדין [- הסרייס]. כל אלו המקומות - אין מתטמאין בנגעים, ואין מצטרפין [לשיעור] בנגעים, ולא הנגע פושה לתוכן, ואין מטמאין משום מחיה, ואין מעבבין את ההופף בלו לכן [מליטהרה], שנאמר: "בעור בשרו", וכל אלו אינו עור גלוי, אלא מהן שאינו עור, ומהן שהוא עור והוא מכסה ואינו גלוי. ואדם השפתיים נדון כבית הסתרים [אברים פנימיים], ואינו מטמא בנגעים.

ב. הראש והזקן שנשר כל שערן, והשחין והמכה שהעלו צרבת [קרוס] - מתטמאין בבהרת כמו שבארנו, ואין מצטרפין זה עם זה [לשיעור נגע], ואין נגע עור הבשר פושה לתוכן, ואין מטמאין משום מחיה; אבל מעבבין את ההופף בלו לכן [מליטהרה].

ג. בהרת הסמוכה [לראש או לעין ולאזן וכיוצא בהן, או לשחין או למכה] - טהורה, שנאמר: "וראה הכהן את הנגע בעור הבשר" - שיהיה כל שחוצה לנגע בעור הבשר, וראוי לפשוין [להתפשט בעור הבשר].

ד. אלו בהרות טהורות: גוי שהיתה בו בהרת, ונתגזר, היתה בעבר, ונולד, בקמט, ונגלה [נפשט], בראש ובזקן כשהיה בהן שער, ונקרחו ונשר כל השער ונתגלתה הבהרת, היתה בשחין ובמכה כשהן מורדין [סרייס], והעלו צרבת - הרי אלו טהורות. וכן אם היתה הבהרת בראש או בזקן קדם שייעלו שער מעולם, והעלו שער והלף השער, או שהיתה הבהרת בעור, ונעשה מקומה שחין או מכה וחי וברי היא בעור הבשר - אף על פי שתתלתה וסופה טמא - הואיל והיתה טהורה בינתים, הרי זו טהורה. נשתנו מראיהן [אחר השינויים האמורים] - בין שהעזו [הלבינו יותר] בין שפשו, יראו פתחלה [כבהרת חדשה]. ביצר? גוי שהיתה בו בהרת בקרום ביצה, ולאחר שנתגזר נעשת פשלג, או שהיתה פשלג, ולאחר שנתגזר נעשת בקרום ביצה - תראה פתחלה. וכן בקטן שנולד, ובקמט שנגלה, ובראש ובזקן שנקרחו, ובשחין ובמכה שחיו - אם נשתנו מראי אותן הבהרות, יראו פתחלה; ואם לא נשתנו, הרי הן טהורות.

ה. כל ספק נגעים, חוץ משני הספקות שמנינו כבר - טהור, עד שלא נזקק לטמא [ל - לא נטמא בוודאות]; אבל משנזקק לטמא, ספקו טמא. ביצר? שנים שבאו אצל כהן, בזה בהרת כגריס ובזה כסלע, הסגין, ובסוף השבוע וברי בזה כסלע ובזה כסלע, ואין ידוע באיזה מהם פשטה - בין בשני אנשים, בין באיש אחד - הרי זה טהור; שאף על פי שודאי

נולד בה כלום, יפטר; פשת לאחר הפטר, או נולד בה שער לכן - יחליט.

ה. השחין והמכה אין מצטרפין זה עם זה; לפיכך חלקן הפתוח, לומר שאין מצטרפין זה עם זה, ואין פושין זה לזה, ואין פושין לעור הבשר, ולא בהרת עור הבשר פושה לתוכן. ביצר? הנה שחין בצד המכה, ובהרת כגריס בשתייהן [יחד] - הרי זה טהור; היתה באחת מהן, ופשת לשניה, או שפשת לעור הבשר - טהור. היתה בהרת בעור הבשר, ופשת לאחת מהן - אינו פשוין. הנה בתוך פפו [- כף יד] צרבת שחין כגריס, ובה בהרת כגריס - יסגיר; שאף על פי שאינה ראויה לשער לכן ולא לפשוין - שמא יולד לו שחין אחר בצדה, ותפשה לתוכו.

ו. שחין שנעשה מכה, בטלה מכה את השחין; ומכה שנעשת שחין, בטל שחין את המכה. אם אין ידוע אם שחין היו או מכה - אין בכך כלום; ששניהם סימן אחד, וטמא אחר; ולא חלקן הפתוח, אלא לומר שאינן מצטרפין.

ז. הסגירו בבהרת שבשחין, ובסוף השבוע נעשה עור הבשר [- התרפא], או שהסגירו בעור הבשר, ובסוף השבוע נעשה שחין - יראה פתחלה [כחדש].

ח. מי שנשר כל שער ראשו - בין מחמת חלי, בין מחמת מכה שאינה ראויה לגדל שער, בין שאכל דברים המשריין את השער, או סף דברים שהשירו שער - אף על פי שראוי לגדל לאחר זמן, הואיל ואבד כל שער ראשו עתה, הרי זה נקרא 'קרח', או 'גבס'; אם נשר שער מן הקרקע [גובה הראש] ולמטה שופע לאחוריו, עד פקה [חוליה] של צנאר - נקרא 'קרח'; ואם נשר מן הקרקע ולמטה שופע לפניו, עד כנגד פדחתו [מצחו] - נקרא 'גבס'.

ט. הקרחת והגפחת - מטמאות בשני סימנין, במחיה ובפשיון, ויש בהן הסגר שני שבועות, שנאמר בהן: "במראה צרעת, עור בשר". ולפי שאין בהן שער, אין השער הלכן סימן טמא בהן. וכיצד מטמאין בשני סימנין ובשני שבועות? שאם היתה בהרת בקרחתו או בגפחתו - אם היתה בה מחיה, יחליט. לא היתה בה מחיה, יסגיר ויראה בסוף השבוע: אם נולדה בה מחיה או פשוין - יחליט. לא נולד בה כלום, יסגיר שבוע שני: פשת או שנולד בה מחיה, יחליט. לא נולד בה כלום, יפטר; ואם פשת או נולד בה מחיה לאחר הפטר, יחליט.

י. הקרחת והגפחת, אינן מצטרפות זו עם זו, שנאמר: "בקרתו או בגפחתו" - מלמד שהן שתיים, ואין פשויות מזו לזו, ולא לשאר עור הבשר, ולא בהרת עור הבשר פושה לתוכן.

יא. הקרחת או הגפחת או הזקן שנקרח, ונעשה בהן שחין או מכה - מטמאין בשחין ובמכה בעור הבשר; שהראש או הזקן שנקרחו - בעור הבשר לכל דבר, אלא שאין מטמאין בשער לכן. הראש והזקן, קדם שיצמח בהן השער ועדיין לא העלו שער מעולם, וכן הדלדולין [גידולים] שבראש ובזקן - הרי הן בעור הבשר, ומתטמאין בשלשה

במחיה [- נטמא משום המחיה], ופרחה הצרעת בכלו, ואחר כך הלכה המחיה, או שהלכה המחיה תחלה, ואחר כך פרחה בכלו - הרי זה טהור, ואפלו נולד לו שער לבן. נולדה בו מחיה - טמא, שנאמר: "וביום הראות בו בשר חי, יטמא"; והוא, שתהיה בעדשה מרבעת או יתר. היתה בו בהרת, ובה שער לבן, והחלט בשער [- משום השיעור], ואחר כך פרחה בכלו - אף על פי ששער לבן במקומו עומד, טהור, שנאמר: "וביום הראות בו בשר חי, יטמא" - במחיה מתטמא זה שנהפך בלו לבן אחר החלט או אחר הסגר, ואינו מטמא בשער לבן. החליטו בפשיון [- משום התפשטות הבהרת], ואחר כך פשתה ופרחה בכלו - טהור; ואם נראית בו מחיה, טמא.

ד. אף ראשי אברים שאינן מטמאין משום מחיה שבתוף הבהרת, מטמאין ומעצבין את הנהפך בלו לבן. כיצד? מחלט או מסגר שהלבין בלו בצרעת, חוץ מפעדשה בשר חי - אפלו בראש אצבעו, או בראש חטמו, וכיוצא בהן - הרי הוא בטמא. וכן זה שנהפך בלו לבן, וטהר - אם חזר בו בעדשה בשר חי, אפלו בראש אחד מן האברים - הרי זה מחלט. נהפך בלו למראה צרעת חוץ מפעדשה, אפלו בראש אחד מן האברים שנהפך לבהק [- פריחה] - הרי זה טמא מחלט, שנאמר: "והנה כסטה הצרעת", לא בהק. אפלו היה מקצת העדשה בשר חי, ומקצתה בהק - הרי זה סימן טמא. נהפך בלו למראה צרעת וטהר, ואחר כך חזר בו בשר כמראה הבהק - הרי זה טהור, עד שיראה בו בעדשה בשר חי, שנאמר: "וביום הראות בו בשר חי", לא בהק. חזר בו בעדשה, מקצתה בשר חי ומקצתה בהק - אינו סימן טמא, והרי הוא בטמא.

ה. כל טמא שפרחה הצרעת בכלו, טהר; נתגלה ממנו בעדשה בשר חי, נטמא; חזר ונתכסה בצרעת, טהר; חזר ונתגלה, נטמא; אפלו מאה פעמים. התחיל הבשר החי להתגלות, והרי הוא מוסיף והולך, והצרעת מתמעטת - הרי זה בטמא, עד שתתמעט הבהרת מנגרס.

ו. כל [מקום] הראוי לטמא בנגע הבהרת, מעבב את ההופך בלו לבן [מליטה], אם במקומו לא נהפך; וכל שאינו ראוי לטמא בנגע הבהרת, אינו מעבב. כיצד? פרחה בכלו, אכל לא בראש ובזקן, בשחין ובמקנה המורדן [טרייס], או שנשאר פחות מפעדשה בשר חי סמוך לשחין ולמקנה המורדן, ולראש ולזקן - הרי זה טהור. חזר הראש והזקן ונתקחו, וכן אם חיו השחין והמקנה והעצו צרבת [קרום] - הרי זה טמא, עד שתפרח הצרעת בהן; שהרי הן ראויין לבהרת. היו בו שתי בהרות, אחת יש בה סימן טמא ואחת טהורה, ופרחה הטהורה לטמא, ואחר כך פרחה בכלו - הרי זה טהור; מפני שהיה מחלט בטמא, אף על פי שהטהורה היא שפרחה. ולא עוד, אלא אפלו היו אחת בשפתו העליונה ואחת בשפתו התחתונה [- בשתי שפותיו], או בשתי אצבעותיו, או בשני ריסי עיניו, וקשה נדבקין זה לזה נראין שתי הבהרות כבהרת אחת - הואיל ופרחה בכלו, טהור.

פשה הנגע בזה - הואיל ואינו יודע איזו היא הבהרת שפשתה - הרי זה טהור, עד שיגדע באיזה נגע טמא. ו. משנזקק לטמא, ספקו טמא. כיצד? שנים שבאו אצל כהן, בזה בהרת כגריס ובזה בהרת כסלע, והסגיר, וכסוף השבוע והרי בזה כסלע ועוד ובזה כסלע ועוד - שניהם טמאין; חזרו שניהם להיות כסלע, שהרי הלך הפשיון מאחד מהן - הואיל ואינו יודע איזה הוא - שניהם בטמא, עד שיחזרו שניהם להיות כגריס. וזה הוא שאמר: 'משנזקק לטמא, ספקו טמא'. וכן מי שהיתה בו בהרת, ובה שער לבן שקדם את הבהרת, ושער לבן שהפכתו [שנעשה ע"י] הבהרת, ואינו יודע זה שקדם מזה שנהפך - אם מתוך הסגר נסתפק לו, הרי זה טהור. ואם אחר החלט, הרי זה טמא, אף על פי שהלך שער אחד מהן, ואינו יודע איזה הלך - אם השער שהיה סימן טמא, או השער האחר.

ז. מי שבא אצל כהן, וראהו שהוא צריך הסגר או שהוא פטור, ועד שלא הסגירו או עד שלא פטרו, נולדו לו סימני טמא - הרי זה יחליט; וכן אם ראהו שיש בו סימני טמא, וקדם שיחליטו ויאמר לו 'טמא אתה', הלכו להם סימני טמא - אם היה בתחלה או בסוף שבוע ראשון, יסגיר; ואם היה בסוף שבוע שני או לאחר הפטר, יפטר אותו.

הלכות טמאת צרעת פרק ז

א. מי שהיתה בו בהרת והחלט באחד מסימני טמא בין בתחלה [כשראהו הכהן] בין אחר הסגר, או שהסגר, ואחר כך פרחה הצרעת בכלו ונהפך לבן, בין שנהפך מתוך הסגר בין מתוך החלט - הרי זה טהור; אבל אם הסגר, ולא נולד לו סימן טמא, ונפטר, ולאחר הפטר פרחה הצרעת בכלו - הרי זה טמא מחלט.

ב. הבא בתחלה, והוא בלו הפך לבן - אם היתה בו מחיה [בשר בריא] או שתי שערות לבנות, מחליטין [מטמאין] אותו. אם אין שם סימני טמא, מסגירין אותו שבוע ראשון; נולד בו שער לבן, או מחיה - מחליטו. לא נולד בו פלוס, מסגירו שבוע שני; לא נולד סימן טמא - הרי זה טהור; שדין בהרת זו הגדולה, כדין בהרת קטנה. החליטו בשער לבן שנולד בו, והשחירו שתיקה או אחת מהן, [או -] והקצירו שתיקה או אחת מהן, נסמך [נצמד] השחין [מכה] לשתיקה או לאחת מהן, הקין השחין את שתיקה או את אחת מהן, או שחלקן השחין ומחית [קרום] השחין והמקנה [כוויה] ומחית המקנה והבהק [פריחה] - הרי זה טהור. נולד לו שער לבן אחר, או מחיה - הרי זה טמא, מפני שבא בלו לבן בתחלה. אחד שפרחה הצרעת בכלו באחת, ואחד שפשתה ופרחה מעט מעט עד שהלבין בלו - אם מתוך הסגר או מתוך החלט, טהור; ואם אחר הפטר, טמא; ואם בתחלה, יסגיר. אחד שהיה בלו מראה אחד, או שהיה בלו לבן בארבעה מראות שבלבן ובארבעה שפפתו [מעורבין באדמומיות] - הכל מצטרפין, בין לטהרו בין לטמאו, כמו שבארנו.

ג. היתה בו בהרת כגריס, ובה מחיה בעדשה, והחלט

משתי שערות. ואינן מצילות, עד שיהיו ארבע כדי לכהן ראשון לעקרון - בין שהיו זו בצד זו, בין שהיו מפוזרות; והוא, שיהיו באמצע הנתק, וישאר מן הנתק פנוי בין השער השחר שבתוכו ובין השער שחוץ לו, כדי צמיחת שתי שערות. אבל אם נשארו השתי שערות השחרות בצד הנתק בסופו [- בקצהו] - אינן מצילות. כיצד מצילות? שאם נשאר בתוך הנתק שתי שערות שחרות - אף על פי שנוולד בנתק שער צהב דק או שפשה, הרי זה טהור. החליטו בשער צהב או בפשיון, וצמח בנתק שתי שערות שחרות - טהר הנתק. ומצילות מיד הפשיון ומיד השער הצהב - בין שצמחו באמצע הנתק, בין שצמחו בסופו; שהצומח [אחר החלט] מציל בכל מקום, והנשאור [- שלא נשר] אינו מציל עד שיהיה רחוק מן הקמה [- שער הבריא] שתי שערות.

ז. שתי שערות שצמחו אחת שחרה ואחת לכנה או צהבה, אחת ארפה ואחת קצרה - אינן מצילות.

ח. נתק שהחלט [ונטמא] בשער צהב או בפשיון, ונולד בו שער שחר וטהר - אף על פי שהלך השער השחר - הרי זה טהור, עד שיוולד בו שער צהב אחר, או יפשה פשיון אחר מאחר שהלך השער השחר, שנאמר: "נרפא הנתק-טהור הוא" - בין שנרפא הנתק - טהר, אף על פי שסימני טמאה [שמחמתם נטמא] במקומן.

ט. החליטו בשער צהב - בין שהחליטו בתחלה, בין שהחליטו בסוף שבוע ראשון, או בסוף שבוע שני, או שהחליטו אחר הפטור - והלך השער הצהב, ונולד בו שער צהב אחר, או שנוולד לו פשיון - הרי זה מחלט כשהיה. וכן אם החליטו בפשיון - בין בסוף שבוע ראשון, או בסוף שבוע שני, או אחר הפטור - והלך הפשיון, וחזר פשיון אחר, או שנוולד לו שער צהב - הרי זה מחלט כשהיה; עד שלא ישאור סימן טמאה, או עד שיצמח בו שתי שערות שחרות.

י. שני נתקים זה בצד זה, וישטה [שחרה] של שער שחר מפסקת ביניהן, ונפרץ השער השחר, ונתק ממקום אחד - הרי הוא כמות שהיה; שהשער השחר הנשאור ביניהן, הרי הוא בצד [בקצה] הנתק. נפרצה השטה משני מקומות - טהור, שהרי הנשאור מן השטה [הרי הוא] באמצע הנתק. וכמה יהיה בכל פרצה מהן? אין פחות ממקום צמיחת שתי שערות; ואם היתה פרצה ממקום אחד כגריס - הרי זה טמא; שהפרצה עצמה נתק אחר, והרי שער שחר בצדו, ואינו כנוס לתוכו. נתק שהשער השחר מקיפו, ונתק אחר מקיף את השער השחר - נפרץ השער שביניהם ממקום אחד, טמא; שהנתק הפנימי לא נצול - שהרי השער השחר בצדו, לא בתוכו. נפרץ השער משני מקומות - טהור, ואפילו היתה פרצה כגריס; שהרי הנתק הפנימי והחיצון נעשו נתק אחד, וישער שחר באמצע - והוא, שתהיה הפרצה כדי צמיחת שתי שערות או יתר.

יא. נתק שהיה חוט [קטע דק נגוע] יוצא ממנו, וכן שני נתקין שהיה חוט יוצא מזה לזה - אם יש ברכת החוט הנתק [הנגוע בנתק] כדי צמיחת שתי שערות - וזקק

ז. יש מראה נגוע לכהן, ונשפר מפני שהקדים להראותו ולא נתאחר, ויש מראה ומפסיד. כיצד? מי שהיה מחלט, והלכו להם סימני טמאה, ולא הספיק להראותו לכהן עד שפרחה בכלו - טהור; ואילו קדם והראה לכהן, ופטר קדם שיהפך, ונהפך אחר הפטר - היה מחלט, כמו שבארנו. היתה בו בהרת, ואין בה כלום, ולא הספיק להראותו לכהן עד שפרחה בכלו - הרי זה טמא, וצריך הסגר; ואילו קדם והראה לכהן, והסגירו קדם שיהפך, ונהפך מתוך הסגר - הרי זה טהור, כמו שבארנו.

יום רביעי כ"ט כסלו ה'תש"ע

הלכות טמאת צרעת פרק ח

א. נגעי הראש והזקן - הוא שיפל השער שבהן מעקרו, וישאר מקום השער פנוי; וזה הוא הנקרא 'נתק'. ואין נתק פחות מכגריס [=חצי 79] המרבע - בין שהיה מראהו צמק, בין שלא היה צמק; ולא נאמר 'צמק' בנתקין, אלא לומר לה: מה מראה צמק [הוא] בידי שמים, אף נתק המטמא בידי שמים; להוציא שנתקו אדם, שהוא טהור. והאשה והפריס שהעלה זקנם שער, הרי זה מטמא בנתקים.

ב. הנתקים מטמאין בשני סימנים - בשער צהב דק, ובפשיון [- התפשטות הנתק]; ויש בהן הסגר שני שבועות. וכל זה מפרש בתורה. כיצד? מי שנוולד לו נתק בראשו או בזקנו - אם היה בו שתי שערות צהבין דקין או יתר, ואין שם בנתק שער שחר כלל - יחליט [יטמאהו הכהן]. לא היה בו שער, לא שחר ולא צהב - יסגיר שבוע אחד, ובשיבועי רואהו: אם נולד בו שער צהב דק, או שפשה הנתק - יחליט; נולדו בו שתי שערות שחרות, יפטר אותו. לא פשה, ולא נולד בו שער שחר ולא שער צהב - יגלח סביבות הנתק, ולא יגלח הנתק [- רצועה סביב הנתק], ויסגיר שבוע שני. וחזר ורואהו בסוף שבוע שני: אם פשה הנתק, או נולד בו שער צהב דק - יחליט; לא נולד בו כלום, יפטר; שאין בנתקין הסגר יתר על שני שבועות. ואם אחר שפטר נולד בו שער צהב, או פשה - יחליט.

ג. כיצד מגלחין את הנתק? מגלח חוצה לו, ומניח שתי שערות סמוך לו, כדי שיהיה נפר הפשיון. ותגלחתו כשרה בכל אדם, שנאמר "והתגלח", וכן כשרה בכל דבר. ואפילו היה נזיר, הרי זה מגלח. הסגירו ולא גלחו - הרי זה מסגר. ד. "שער צהב" האמור בתורה, הוא שיהיה כתבנית [- כדוגמת] הנהב. וזה שנאמר "דק", הוא שיהיה קצר [משאר השערות]; אבל אם היה ארוך - אף על פי שהוא צהב כתבנית הנהב, אינו סימן טמאה.

ה. שתי שערות הצהבות הדקות - סימן טמאה. בין שהיו זו בצד זו, בין שהיו מרחקות זו מזו, בין שהיו באמצע הנתק, בין שהיו בסוף הנתק, בין שקדם הנתק את השער הצהב, בין שקדם השער הצהב את הנתק - הרי הן סימן טמאה; והוא, שיהיו נטלות בזוג [מספריים], כמו שבארנו בשער הלכן.

ו. השער השחר המציל [- מטהר] בנתקים, אין פחות

ענינו במקום הנגע ובכור הבשר שחוצה לו. וכהן שראה את הנגע בתחלה - הוא שרואהו בסוף שבוע ראשון, ובסוף שבוע שני; והוא שמסגירו, או מחליטו, או פוטר. מת הכהן שראהו תחלה, או שחלה - רואהו כהן אחר; ואין השני יכול לטמאו בפשיון - שאין יודע אם פשה או לא פשה, אלא ראשון. ונאמן כהן לומר: נגע זה פשה, ונגע זה לא פשה, וישער לכן זה קדם את הבהרת, או בהרת זו קדמה את שער לכן.

ה. חלל (כח פסול) פסול לראית נגעים - שנאמר: "אחד מבניו הבהנים", בכהונם. אבל בעלי מומין פוטרם לראית נגעים - ובלבד שלא יהא סומא [עיוור], ואפלו באחת מעיניו. ואפלו כהן שפקה [נחלש] מאור עיניו, לא יראה את הנגעים, שנאמר: "לכל מראה עיני הבהן".

ו. אין רואין את הנגעים אלא ביום - בין להסגיר, בין להחליט, בין לפטר; שהרי בכל הענין הוא אומר: "ביום", "וביום". ואין רואין לא בשחרית, ולא בין הערבים, ולא בתוך הבית, ולא ביום המענן - לפי שפקה נראית עזה; ולא בצדדים - לפי שעזה נראית כהה. ואימתי רואין? בשעה רביעית ובחמישית ובשמינית ובתשיעית, בין בנגעי אדם, בין בנגעי בהמות.

ז. בכל יום רואין את הנגעים, חוץ משבת ויום טוב. חל יום שביעי להיות בשבת או ביום טוב, מעבירין [דוחים] לאתרי; ויש בדבר להקל ולהחמיר: שאפשר שיהיה ביום השבת זה, שהוא יום הראוי להראות, טמא, ולמחר ילכו להם סימני טמא; ואפשר שיהיה טהור, ולמחר יולדו לו סימני טמא. ואין דנין אותו, אלא בשעת ראיתו לאחר השבת.

ח. חתן שנראה בו נגע, נותנין לו שבועת ימי המשפה; וכן אם נראה בבגדיו או בביתו, אין רואין אותו עד אחר המשפה. וכן בגל, נותנין לו כל ימות הרגל - שנאמר: "וצנה הכהן, ופנו את הבית"; אם המתנה תורה לדברי הרשות, שלא יטמאו פליו - קל וחמר לדבר מצוה.

ט. אין מסגירין ולא מחליטין [מטמאין] ולא פוטרין אלא ביום שיראה בו בתחלה (לראשונה לפני הכהן), או בשביעי, או ביום שלשה עשר בנגעים שמסגירין בהן שני שבועות - מפני שיום שביעי עולה למנין שבוע ראשון ולמנין שבוע שני בכל הנגעים, בין נגעי אדם, בין נגעי בהמות.

י. אין מסגירין בתוך ימי הסגר, ולא מחליטין בתוך ימי הסגר אם נולד לו סימן החלט, ולא מחליטין את המחלט אם נולד לו נגע אחר, ולא מסגירין אותו בתוך ימי חלוטו אם נולד לו נגע אחר שראוי להסגיר. אבל אם היו בו שני נגעים, וראהו וחסר וראהו - הרי זה מותר לומר לו: 'הרי אתה מסגר בזה ומחלט בזה', או 'מחלט בזה ומסגר בזה', בין בתחלה, בין בסוף שבוע ראשון, בין בסוף שבוע שני; ואין רואין שני נגעים כאחת, בין בשני אנשים בין באיש אחד - שנאמר: "וראה הכהן את הנגע".

יא. נגוע שבא לכהן לראותו - לא יאמר לו: 'לך ושוב',

לטמא בשער צהב דק ובפשיון [אם נהיה בו נטמא], ומצילן בצומח בו [שער שחור]; אבל שער שחר הנשאר באתו החוט אינו מציל, עד שיהיה רחב החוט כגריס.

יב. מי שהיה בראשו נתק כגריס, ופשה ונתק כל ראשו, ולא נשאר שם שער כלל, אלא פחות משתי שערות - הרי זה טהור, בין שננתק כל מתוך הסגר או מתוך החלט או אחר הפטור, שנאמר: "קרח הוא, טהור הוא". וכן אם היה הנתק בזקנו, ונתק כל זקנו - הרי זה טהור. ואף על פי שאין זה מפרש בתורה שבכתב, קבלה היא [ממשה רבינו], שאם הלך כל שער הזקן - טהור, ויתטמא עוד הזקן שנקרח בנגעי עור הבשר, כמו שבארנו.

יג. הבא בתחלה וכל ראשו נתוק, או כל זקנו נתוק - יסגיר שבוע אחד: אם נולד בו שער צהב, יחליט. לא נולד לו שער צהב, יסגיר שבוע שני: אם נולד לו שער צהב דק, טמא. לא נולד לו, יפטר; נולד לו אחר הפטור שער צהב, הרי זה מחלט. נולד לו שער שחר, הרי זה טהור. הבא כלו נתוק ראש או זקן, ונולד לו שער שחר - טהור, כמו שבארנו; הלך השער השחר - טמא משום פשיון.

יד. הראש והזקן - אין מעבירין זה את זה, ואין מצטרפין זה עם זה, ואין פושין מזה לזה, שנאמר: "צרעת הראש או הזקן הוא", מלמד שהן חשובין שנים. ואיזה הוא זקן? מן הפרק של לחי העליון עד פקה [חוליה] של גרגרת [גרון]. מותר את החוט מאן לאן - כל שמן החוט ולמעלה, הרי הוא מכלל הראש; ומן החוט ולמטה, מכלל הזקן.

הלכות טמאת צרעת פרק ט

א. הכל מתטמאין בנגעים, אפלו קטן בן יומו והעבדים; אבל לא גוים, ולא גר תושב [גוי שקיבל ד' מצוות]. והכל פשרין לראות [לבדוק] את הנגעים; וכל הנגעים אדם רואה, חוץ בנגעי עצמו.

ב. אף על פי שהכל פשרין לראות נגעים, הטמא והטהור תלויה בכהן. כיצד? כהן שאינו יודע לראות (אין בקי) - החכם רואהו, ואומר לו: 'אמר טמא', והכהן אומר: 'טמא'; 'אמר טהור', והכהן אומר: 'טהור'; 'הסגיר', והוא מסגירו - שנאמר: 'ועל פיהם יהיה כל ריב וכל נגע'. אפלו היה הכהן קטן או שוטה - החכם אומר לו, והוא מחליט או מסגיר או פוטר. במה דברים אמורים? בשעה הכהן סומך על דברי החכם; אבל אם היה הכהן רואה, וסומך על עצמו - אסור לו לראות נגע מן הנגעים, עד שיורנו רבו, ויהיה בקי בכל הנגעים ובשמותיהן, בנגעי אדם בלן, ובנגעי בהמות ובנגעי בהמות.

ג. כהן שטמא את הטהור, או טהר את הטמא - לא עשה כלום, שנאמר: 'טמא הוא, וטמאו הכהן', 'טהור הוא, וטהרו הכהן'. ומצד שנופא - בין מתוך הסגר בין מתוך החלט, אפלו אחר כמה שנים - הרי זה בטמאתו, עד שיאמר לו הכהן: 'טהור אתה'.

ד. אין הכהן רשאי לטמא את הטמא, עד שיהיה ענינו בנגע ובכור הבשר שחוצה לו; ואינו רשאי לטהרו, עד שיהיה

המותר והלך בעדשה, הרי זה טהור; כנה בעדשה והלך המותר, הרי זה טמא.

ה. מי שהיתה בהרת בערלתו - ימול, ואף על פי שהיא מילה שלא בזמנה; שמצות עשה [של מילה] דוחה את לא תעשה בכל מקום. ואם מל, והלך בעור הערלה סימן שהיה מחלט בו - הרי זה חייב בקרבן מצרע.

ו. מצות עשה להיות המצרע המחלט מכסה ראש כל ימי חלוטו [טומאתו], ועוטה על שפם כאבל, ופורם [קורע] בגדיו, ומודיע העוברין עליו שהוא טמא - שנאמר: "והצרוע אשר בו הנגע וגו'"; אפלו כהן גדול שנצטרע - פורם ופורע, שעשה דוחה את לא תעשה. ואסור בשאילת שלום כל ימי חלוטו כאבל - שנאמר: "ועל שפם יעטה", שיהיו שפתיו דבוקות; אבל קורא ושונה ודורש [בתורה]. ואסור לכבס ולספר כל ימי חלוטו. ונוהג בכל הדברים האלו אפלו בשבתות וימים טובים. והרי הוא מתר ברחיצה ובסיכה ובנעילת הסנדל ובתשמיש המטה, וזוקף את משתו בשאר העם [ולא הופכה].

ז. דין המצרע, שיהיה לו מושב לבדו חוץ לעיר - שנאמר: "מחוץ למחנה מושבו"; ודבר זה - בעצרות המקפות חומה בארץ ישראל בלבד.

ח. המצרע אינה פורעת, ואינה פורמת, ולא עוטה על שפם; אבל יושבת היא חוץ לעיר, ומודיעה לאחרים שהיא טמאה. ולא המצרעין בלבד, אלא כל המטמאין את האדם חייבין להודיע לכל שהן טמאין, כדי שיפראו מהן - שנאמר: "וטמא טמא, יקרא", הטמא מודיע שהוא טמא. ט. וטמאים ואנדרוגינים [- ספיקי זכר או נקבה] פורע ופורם ועוטה על שפם, מפני שהוא ספק.

י. אחד מצרע מסגר ואחד מצרע מחלט [שווים הם] לענן טמאה; ואין בין מצרע מסגר למצרע מחלט, אלא פריעה ופרימה ותגלחת וצפרים - שהטהור מתוך הסגר, פטור מן התגלחת ומן הצפרים, והטהור מתוך החלט, חייב בתגלחת וצפרים. אבל טמאת שניהם שוה לכל דבר.

יא. המצרע - אב מאבות השמאות; מטמא אדם וכלים במגע, וכלי חרש באויר, ומטמא אדם במשא, ומטמא משכב ומושב אפלו [אם מונחים הם -] תחת האבן [שעליה הוא דורך] קרב וכזבה - שנאמר: "וכבס בגדיו וטהר"; מפי השמועה [מחשבה רבונה] למדו, שטהר מלטמא משכב ומושב. ואחד המחלט ואחד המסגר בכל אלו.

יב. חמרה יתרה יש במצרע - שהוא מטמא בביאתו לבית, בין בימי החלט בין בימי הסגר. כיצד? נכנס לבית - נטמא כל אשר בבית, בין אדם בין כלים, אף על פי שלא נגע בהם, ונעשו ראשון לטמאה, שנאמר: "מחוץ למחנה מושבו" - מה הוא טמא, אף מושבו טמא. היה עומד תחת האילן, ועבר אדם טהור תחת האילן - נטמא. היה הטהור עומד - נטמא, שהרי נעשה לו מושב; ספק עמד, ספק לא עמד - טהור. הכניס המצרע ראשו ורבו לבית, נטמא כל שיש בתוכו. נכנס לבית הכנסת - עושין לו מחיצה גבוהה

אלא נזקק לו מיד. באו לפניו שנים - רואה את הראשון, מסגירו או פוטרו או מחליטו, וחוזר ורואה את השני.

יג. אין הכהן זקוק לבקש [לחפש] תחת אצילי [זרועות] ידיו של נגוע [בית השחין], או בין שפתיו [אשכיו], או בתוך הקמטים, שמא יש שם נגע, שנאמר: "לכל מראה עיני הכהן". וכן בהופך פלו לכן. וכיצד יעמד לפני הכהן? אם איש הוא - נראה ערם, ועומד פעודר וכמוסס זיתים; ואם אשה היא - נראית ערמה, ויושבת פעורכת, [או -] וכמניקה את בנה, [או -] וכאורגת בעומדים [כאריגה בעמידה], שמגבהת את ידה הימנית עד שיגלה בית השחי. אם היה הנגע נראה בהם בזמן שהם ערמים כן, הרי זה טמא; ואם אינו נראה בהם כשהם ערמים כן, אין נזקקין לו. וכשם שהאדם נראה לנגעו, כן הוא נראה לתגלחתו [כשיטהר]; שאם לא יראה שער בכל בשרו כשיעמד ערם פעודר וכמוסס, או כשתשב האשה כמו שבארנו - הרי זו תגלחת כשרה; ואין הכהן זקוק לחפש בשאר מקומות, שמא נשאר בהן שער - אף על פי שהוא צריך לגלח הכל, כמו שיתבאר.

הלכות טמאת צרעת פרק י

א. התולש סימני טמאה, בין בלן בין מקצתו, או הכוה את המחיה בלה או מקצתה, או הקוצץ הנגע בלו מבשרו או מן הבגד או מן הבית - בין קדם שיבוא לכהן, בין בתוך הסגר או בתוך החלט או אחר הפטר - הרי זה עובר בלא תעשה, שנאמר: "השומר בנגע הצרעת לשמר מאד, ולעשות, ככל אשר יורו אתכם הכהנים הלויים, באשר צויתם - תשמרו", ולא שיתלש או יקץ. אבל אינו לוקה עד שיעילו [ישפיעו] מעשיו; ואם לא הועילו, אינו לוקה. כיצד? היתה בו בהרת ובה שלש שערות לבנות, ותלש אחת, כנה קצת המחיה, ונשאר ממנה בעדשה - אינו לוקה, שהרי הוא טמא כשהיה. וכן כל פיוצא בזה. ומכין אותו מפת מרדות [מלקות מדרבנן]. וכן המגלח את הנתק - לוקה, שנאמר: "ואת הנתק לא יגלח"; ואינו חייב עד שיגלח כל הנתק בפתע. ומתיר למצרע לשא במוט על כתפו שיש בה הצרעת, ולקשר הסיב על רגלו, ואם הלכו סימני טמאה, הלכו; והוא, שלא יתבונן לכהן.

ב. התולש סימני טמאה, או שכוה את המחיה, עד שלא בא אצל כהן - הרי זה טהור; וכן אם עשה כן בימי הסגר, הרי זה טהור לאחר ימי הסגר. ואם תלשן אחר שהחלט בהן, הרי זה מחלט כשהיה; ואין לו טהרה עד שתפרח הצרעת בכלו, או עד שתתמעט בהרתו מכגרים.

ג. מי שנקצצה בהרתו בלה שלא בכונה, טהור; קצצה בכונה - אם קצץ כל הבשר החי המקיף אותה, אפלו כחוט השערה - אין לו טהרה עולמית; קצצה בצמצום [בדיוק רק אותה] - אין לו טהרה עולמית, עד שתפרח בכלו.

ד. התולש שערה לבנה אחת, ונשרה השניה - הרי זה טהור; היו שלש, תלש שתיים ונשרה אחת - הרי זה בטמאתו. היתה בו מחיה [בשר חי] בעדשה - כנה חציה והלך חציה, הרי זה טהור. היתה יתרה מפעדשה - כנה

כָּל טְבוּלֵי יוֹם, וְאוֹכֵל בְּמַעֲשֵׂר; הַעֲרִיב שְׁמִשׁוֹ, אוֹכֵל בְּתוֹרוֹמָה; הִבִּיא בְּפִרְתּוֹ, אוֹכֵל בְּקֶדְשִׁים כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנֹה.

ג. כִּשְׁהוּא מְגַלַּח בְּשִׁפְתֵי הַתְּגַלְחוֹת, אֵינוֹ מְגַלַּח אֶלָּא בְּתַעַר; וְאִם גִּלַּח שְׁלֹא בְּתַעַר, אוֹ שֶׁהֵנִיחַ שְׁפִי שְׁעֵרוֹת - לֹא עָשָׂה כְּלוּם. וְאֵינוֹ מְגַלְחוֹ אֶלָּא בְּהֵן. וְאִם שִׁיר שְׁפִי שְׁעֵרוֹת בְּתַגְלַחַת רִאשׁוֹנָה, וְגִלְחָן בְּשֵׁנִיָּה - לֹא עָלְתָה לוֹ אֶלָּא תַגְלַחַת אַחַת בְּלִבְדּוֹ, וְהָרִי הִיא רִאשׁוֹנָה. וְכָל הַיּוֹם כָּשִׁיר לְטַהֲרַת הַמַּצְרֶע.

ד. תַּגְלַחוֹת הַמַּצְרֶע וְטְבִילָתוֹ וְהַזָּאֲתוֹ, אֵינָן מַעֲכָבוֹת זֶה אֶת זֶה; וְשָׂאֵר כָּל מַעֲשִׂיו, מַעֲכָבִים.

ה. שְׁחִיטַת הַצֹּפּוֹר וְהַתְּגַלְחוֹת וְהַהֲזָהָה, בִּיּוֹם; וְשָׂאֵר כָּל מַעֲשִׂיו, בֵּין בִּיּוֹם בֵּין בַּלֵּילָה. [מַעֲשִׂים -] אֱלוֹ, בְּאַנְשִׁים; וְשָׂאֵר כָּל מַעֲשִׂיו, בֵּין בְּאַנְשִׁים בֵּין בְּנָשִׁים. אֱלוֹ, בְּכֹהֲנִים; וְשָׂאֵר כָּל מַעֲשִׂיו, בֵּין בְּכֹהֲנִים בֵּין בִּישְׂרָאֵל.

ו. טַהֲרַת מַצְרֶע זֶה - נוֹהֲגָת בְּאַרְץ וּבְחוּצָה לְאַרְץ, בְּפָנֵי הַבַּיִת וְשֹׁלָא בְּפָנֵי הַבַּיִת; וְכֵהֵן שְׁטֵמָאוֹ, מִצְוָה לְטַהֲרוֹ - שְׁנֹאמֶר: "לְטַהֲרוֹ אוֹ לְטַמְּאוֹ". וְהַכֵּל כָּשִׁיר לְטַהֲרוֹ אֶת הַמַּצְרֶע - אֶפְלוֹ זָב, וְאֶפְלוֹ טָמֵא מֵת; וְאֵין מַצְרֶע מִטַּהֲרָה מַצְרֶע. וְאֵין מִטְהַרִּין שְׁנֵי מַצְרְעִין כְּאַחַת, שָׂאֵין עוֹשִׂין מִצְוֹת חֲבִילוֹת חֲבִילוֹת [בְּבַת אַחַת].

ז. עֵץ אֲרוֹ וְאֹזֹב וּשְׁנֵי תוֹלַעַת שְׁטֵהר בְּהֵן מַצְרֶע זֶה, מִטַּהֲרָה בְּהֵן מַצְרְעִים אֲחֵרִים. וְכֵן צֹפּוֹר הַמִּשְׁתַּלַּחַת, מִתַּר לְטַהֲרוֹ בֵּה מַצְרְעִים אֲחֵרִים מֵאַחַר שֶׁנִּשְׁתַּלַּחַת; וּמִתַּר בְּאַכִּילָה. אֲכָל הַצֹּפּוֹר הַשְּׁחוּטָה, אֲסוּרָה בְּהִנָּאָה; וּמֵאִמְתִּי תֹאסֵר? מִשְׁעַת שְׁחִיטָתָהּ. שְׁחִטָּהּ, וְאֵין שֵׁם אֹזֹב וְלֹא עֵץ אֲרוֹ וְלֹא שְׁנֵי תוֹלַעַת - הָרִי זֶה אֲסוּרָה בְּהִנָּאָה; שִׁשְׁחִיטָה שְׁאִינָה רְאוּיָה, שְׁמָה שְׁחִיטָה. וְהָאוֹכֵל בְּיָת מַצְפּוֹר הַשְּׁחוּטָה - עוֹבֵר עַל עֲשֵׂה וְעַל לֹא תַעֲשֶׂה, שְׁנֹאמֶר: "וְזֶה אֲשֶׁר לֹא תֹאכְלוּ מֵהֶם" - מִפִּי הַשְּׁמוּעָה [מִמִּשְׁנַת רַבִּינוֹ] לְמַדּוֹ, שֶׁזֶּה לְרִבּוֹת הַצֹּפּוֹר הַשְּׁחוּטָה; וְנֹאמֶר: "טַהֲרוּהָ תֹאכְלוּ" - הָא אַחֲרָת, לֹא תֹאכְלוּ; וְלֹא הִבָּא מְכַלל עֲשֵׂה, עֲשֵׂה.

ח. אֵין לוֹקְחִין שְׁפִי הַצֹּפּוֹר מֵצִיר הַנִּדְחָת, וְלֹא מֵצִירִים שֶׁהִחְלִיפִן בְּעִבּוּדָה זֶרָה, וְלֹא מֵצִירִים שֶׁהִרְגוּ אֶת הַנֶּפֶשׁ. וּמִצְוֹת שִׁיחִיו שְׁתִּיחִין שְׁוֹת בְּמִרְאָה וּבְקוֹמָה וּבְדַמִּים, וּלְקִיחָתָן [קִנְיָתָן] כְּאַחַת. אֵף עַל פִּי שְׁאִינָן שְׁוֹת, אוֹ שֶׁלֶקַח אַחַת מִהֵן הַיּוֹם וְאַחַת לְמָחָר - כְּשֵׁרוֹת. לֶקַח שְׁפִי צִפּוֹרִים לְשֵׁם אִישׁ, כְּשֵׁרוֹת לְטַהֲרוֹ בְּהֵן אִשָּׁה; לְשֵׁם אִשָּׁה, כְּשֵׁרוֹת לְטַהֲרוֹ בְּהֵן אִישׁ; לֶקַח לְטַהֲרוֹ בְּהֵן בֵּית מִגְנָע, כְּשֵׁרוֹת לְטַהֲרוֹ אָדָם; לֶקַח לְאָדָם, כְּשֵׁרוֹת לְבֵית מִגְנָע, שְׁנֹאמֶר: "וְלֶקַח לְמִטְהָר".

ט. שְׁחַט אַחַת מִהֵן, וְנִמְצְאָת שְׁלֹא דְרוֹר - יִקַּח זֹג לְשֵׁנִיָּה, וְהִרְאשׁוֹנָה מִתַּר בְּאַכִּילָה; שְׁחַט הָאַחַת, וְנִמְצְאָת טְרֵפָה - יִקַּח זֹג לְשֵׁנִיָּה, וְהִרְאשׁוֹנָה מִתַּר בְּהִנָּאָה.

י. נִשְׁפָּךְ הַדָּם, מִנִּיחִין אֶת הַמִּשְׁתַּלַּחַת עַד שְׁתִּמּוּת; מִתָּה הַמִּשְׁתַּלַּחַת - יִשְׁפָּךְ הַדָּם, וְיִקַּח שְׁתִּמּוּת אַחֲרָת.

הַלְכוֹת טָמְאָת צִרְעַת פָּרָק יב

א. צִרְעַת בְּגָדִים - כְּגָרִיס [=חֲצִי, שֶׁל 19], כְּצִרְעַת אָדָם;

עֲשֵׂה טְפָחִים, וְרַחֲבָה אַרְבַּע אַמּוֹת עַל אַרְבַּע אַמּוֹת, וְנִכְנַס רִאשׁוֹן וְיֹצֵא אַחֲרוֹן; כְּדִי שִׁיחִיָּה מוֹשְׁבּוֹ לְבָדּוֹ, וְלֹא יַעֲמֵד עִם הָעָם בְּעָרְבוֹב וְיִטְמֵא אוֹתָם.

יוֹם חֲמִישִׁי ל' כֶּסֶלּוֹ ה'תש"ע

הַלְכוֹת טָמְאָת צִרְעַת פָּרָק יא

א. טַהֲרַת מַצְרֶע, מִצְוֹת עֲשֵׂה; וְתַגְלַחַתוֹ כְּשִׁיטָהּ, מִצְוֹת עֲשֵׂה. וְכִיצַד מִטְהַרִּין אֶת הַמַּצְרֶע? מִבִּיא מִזֶּרֶק [199] שֶׁל חֶרֶשׁ חָדָשׁ - וְקִבְלָה הִיא [מִמִּשְׁנַת רַבִּינוֹ] שִׁיחִיָּה חָדָשׁ - וְנוֹתֵן לְתוֹכוֹ רְכִיעִית מִיָּם חַיִּים הִרְאוּיִין לְקַדֵּשׁ אוֹתָן מִי חֲטָאִת; וְשַׁעוֹר זֶה, מִדְּבָרֵי סוּפְרִים. וּמִבִּיא שְׁפִי צִפּוֹרִים דְּרוֹר טְהוֹרוֹת, לְשֵׁם טַהֲרַת צִרְעַת - שְׁנֹאמֶר: "וְלֶקַח לְמִטְהָר". וְשׁוֹחֵט אֶת הַבְּרוּרָה [הַבְּרִיאָה] שֶׁבְּשִׁפְתֵיהֶן עַל הַמִּיָּם שֶׁבְּכָלִי חֶרֶשׁ, וּמִמְצָה עַד שִׁיחִיָּה הַדָּם נִכָּר בְּמִיָּם. וְחוּפֵר וְקוֹבֵר הַצֹּפּוֹר הַשְּׁחוּטָה, בְּפָנָיו; וְדָבָר זֶה, קִבְלָה מִפִּי הַשְּׁמוּעָה. וְנוֹטֵל עֵץ אֲרוֹ - וּמִצְוֹתוֹ שִׁיחִיָּה אֲרָכּוֹ אִמָּה, וְעָבִיו כְּרַבִּיעַ כָּרַע [וְגַל] מִכְרַעֵי הַמִּטָּה; וְאֹזֹב שְׁאִין לוֹ שֵׁם לֹי [199], כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנֹה - אֵין פְּחוֹת מִטְּפָח; וּשְׁנֵי תוֹלַעַת [צִמְד צִבּוּעַ], מִשְׁקָלוֹ שֶׁקֶל - וְאִם טֶעֱמוֹ [טַבַּל צִמְד אַחַר צִבּוּעַ], פֶּסֶל, כְּצִבְעֵת הַתְּכֵלֶת [שֶׁל צִיצִית]. וְכָל הַשְּׁעוֹרִין, הִלְכָה. וְלֹאֲכַת עִם שְׁלִשְׁתֵּן הַצֹּפּוֹר הַחַיָּה. וְאַרְבַּעַת מִיָּנִין אֱלוֹ, מַעֲכָבִין זֶה אֶת זֶה. וְעֵץ אֲרוֹ וְאֹזֹב שֶׁנִּתְקַלְפוּ, פְּסוּלִין. וְכוּרְף הָאֹזֹב עִם הָאֲרוֹ בְּלִשׁוֹן שֶׁל זְהוּרִית, וּמִקִּיף [199] מִצְמִיד] לֶהֱן רִאשֵׁי אֲגָפִים וְרֹאשׁ הַנֶּבֶל שֶׁל צֹפּוֹר הַחַיָּה, וְטוֹבֵל אַרְבַּעַתָּן בְּמִיָּם שֶׁבְּכָלִי וּבְדָם שֶׁעָלִיהֶן, וּמִזָּה שֶׁבַע פְּעָמִים עַל אַחַר יָדוֹ שֶׁל מַצְרֶע, וּמִשְׁלַח אֶת הַצֹּפּוֹר. וְכִיצַד מִשְׁלַחָה? עוֹמֵד בְּעִיר וְזוֹרְקָה חוּץ לְחוּמָה, וְאֵינוֹ הוֹפֵךְ פָּנָיו לֹא לִיָּם וְלֹא לְעִיר וְלֹא לְמִדְּבָר - שְׁנֹאמֶר: "מִחוּץ לְעִיר, אֶל פָּנֵי הַשָּׂדֶה"; שְׁלַחָה וְחִזְרָה - חִזְרוֹר וּמִשְׁלַחָה, אֶפְלוֹ מֵאָה פְּעָמִים. וְאַחַר כֵּךְ מְגַלַּח כְּהֵן אֶת הַמַּצְרֶע. כִּיצַד מְגַלְחוֹ? מַעֲבִיר תַּעַר עַל כָּל בָּשָׂרוֹ הַנִּרְאָה, אֶפְלוֹ בֵּית הַשְּׁחִי וּבֵית הָעֵרֶוֹה, וְשָׂאֵר כָּל בָּשָׂר הַגּוֹף - עַד שִׁיעֲשֶׂה [קָרוֹחַ] כְּדִלְעַת, שְׁנֹאמֶר: "אֶת כָּל שְׁעָרוֹ". אִם כֵּן לְמָה נֹאמֶר "רִאשׁוֹ וְזִקְנוֹ וְגִבּוֹת צִינָיו"? לְרִבּוֹת כָּל כִּיּוֹצֵא בָּהֶם, וְלִמְעַט שֶׁעַר שֶׁבְּתוֹךְ הַחֹטֵם לְפִי שְׁאִינוֹ נִרְאָה. וְאַחַר כֵּךְ מַכְבֵּס בְּגָדָיו, וְטוֹבֵל, וְיִטְהַר מִלְטָמָא בְּבִיאָה [בְּכִנּוּסָה לְבִית], וּמִלְטָמָא מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב. וְיִכְנַס לְפָנִים מִן הַחוּמָה [שֶׁל הָעִיר], וּמוֹנֶה שְׁבַעַת יָמִים. וְהוּא אֲסוּר בְּשִׁבְעַת הַיָּמִים בְּתַשְׁמִישׁ הַמִּטָּה - שְׁנֹאמֶר: "מִחוּץ לְאֶהֱלוֹ", מִלְמַד שֶׁאֲסוּר בְּתַשְׁמִישׁ הַמִּטָּה; וְהַמַּצְרֶעַת, מִתַּר בְּתַשְׁמִישׁ הַמִּטָּה.

ב. כָּל שְׁבַעַת הַיָּמִים הָאֵלֶּה, עֲדִין הוּא אֵב הַטָּמֵאָה, מִטְּמֵא אָדָם וְכִלִּים בְּמַגֵּעַ, וְאֵינוֹ מִטְּמֵא בְּמִשָּׂא; שְׁהָרִי הוּא אוֹמֵר: "וְהִיָּה בִיּוֹם הַשְּׁבִיעִי . . . וְכִבֵּס אֶת בְּגָדָיו וְגו'". מִלְמַד שֶׁהִיָּה מִטְּמֵא בְּגָדִים; וְכִשֵּׁם שֶׁהִיָּה מִטְּמֵא בְּגָדִים בְּמַגֵּעַ, כֵּךְ מִטְּמֵא אָדָם בְּמַגֵּעַ - שֶׁכָּל הַמִּטְמֵא בְּגָדִים, מִטְּמֵא אָדָם. וּבִיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מְגַלְחוֹ כְּהֵן תַּגְלַחַת שְׁנִיָּה, בְּתַגְלַחַת רִאשׁוֹנָה; וּמַכְבֵּס בְּגָדָיו, וְטוֹבֵל, וְיִטְהַר מִלְטָמָא אַחֲרִים. וְהָרִי הוּא

אחר שבו; אם עמד בו שני שבועות, ישרף. אבל בגד שהסגירו, ופשה הנגע בכלו ונעשה ירקרק ואדמדם, או שפטרו, ואחר שפטרו בא כלו ירקרק ואדמדם – הרי זה טהור. כנס ופשה, ישרף.

ט. בגד שהיו מוכין [חוטין] יוצאין על פניו מן האריג, כגון סגוס של צמר, ונראה בו נגע – אינו מטמא עד שיראה הנגע במוכין ובאריג עצמו [בשניהם]. וזה שנאמר בבגדים: "בקרחתו או בגבחתו" – קרחתו, אלו השחקים [י- ישנים]; גבחתו, אלו החדשים.

י. הבגדים הצבועין, אינן מטמאין בנגעים, בין שהיו צבועין בידי אדם, בין בידי שמים – עד שיהיו לבנים. בגד ששתיו [י- שתי] צבוע וערבו [י- ערב] לבן, ערבו צבוע ושתיו לבן – הכל הולך אחר הנראה [י- הבולט לעין]. פחות משלש אצבעות על שלש אצבעות מן האריג, אינו מטמא בנגעים. יא. בגד שארג בו פחות משלש אצבעות על שלש, ונראה בו נגע, ואחר כך השלימו לשלש על שלש – טהור.

יב. התופר מטליות שאין בכל אחת ואחת מהן שלש על שלש, ופשה מהם בגד – הרי זה מטמא בנגעים; שהתפור בארז, וכלו בגד אחד הוא.

יג. בגד שהוא מטליות מטליות, מהן צבועין ומהן לבנים, ונראה נגע בלבן שלו – מסגירין אותו: אם עמד שני שבועות – נטמא כלו, ושורף כלו; וכן אם פשה [התפשט] הנגע במטלת לבנה אחרת – הרי זה פשוט, אף על פי שיש ביניהם צבוע. הנה כלו צבוע, ובו פס אחד לבן אפלו בגדים, ונראה בו נגע – יסגיר; שאם עמד בעיניו, ולא הוסיף ולא פקה [נחלש] שני שבועות – ישרף.

הלכות טמאת צרעת פרק יג

א. אין מטמאין בנגעים אלא בגדי צמר ופשתים [פשתן] בלבד, או השתי או הערב של צמר ופשתים, וכל כלי העור, בין רך בין קשה; אף העור הצבוע בידי שמים [בטבעו] מטמא בנגעים. והלבדים [בגד צמר שנתחבר בכתישה] כבגדים, ומטמאין בנגעים. והאילים מטמאין בנגעים – בין שהיו של צמר ופשתים, בין שהיו של עור.

ב. כל הבגדים של צמר ופשתים מטמאין בנגעים, חוץ מבגדי גוים; הלוקח בגדים מן הגוים [ויש בהם נגע], יראו [לכהן] בתחלה. בגד שהוא בלאים מן הצמר והפשתים, מטמא בנגעים.

ג. צמר גמלים וצמר רחלים שטרפן זה בזה – אם רב מן הגמלים, אינו מטמא בנגעים; ואם רב מן הרחלים, מטמא בנגעים; מחצה למחצה, מטמא בנגעים. והוא הדין בפשתן וקנפס [צמח דומה לפשתן] שטרפן זה בזה. ורחל בת עז, אין צמר שלה מטמא בנגעים. בגד שהיה שתיו פשתן וערבו קנפס, או שתיו קנפס וערבו פשתן – אינו מטמא בנגעים; וכן אם היה שתיו או ערבו פשתן או צמר, והשאר נוצה של עזים וכיוצא בזה – אינו מטמא בנגעים.

ד. העור שאינו מעבד, אינו מטמא בנגעים. וכן העור כשהוא גלם, קדם שיעשה ממנו פלים – אינו מטמא

אבל פחות מכגרים, טהור. ושלשה סימני טמאה יש בהן – ירקרק, ואדמדם, והפשוט [התפשטות הצרעת]; ושלשתם מפרשין בתורה. ירקרק – הוא הירק שבירקין, שהוא ירק הרבה ככנף השנץ וכחוצי [ענפי] דקל; ואדמדם – הוא האדם שבאדמים, שהוא אדם הרבה כזהורית [צמר אדום] פה. ושני מראות אלו, מצטרפין זה עם זה [לשיעור]. במראה ירקרק או אדמדם, מסגירין את הבגד. ואם עמד במראה זה שני שבועות, מחליטין ושוורפין; וכן אם פשה, מחליטין ושוורפין. כיצד? בגד שנראה בו נגע ירקרק או אדמדם – מסגירו שבועת ימים, ובשביעי רואה: אם פשה – מחליטו, ושורף את כל הבגד. ואם לא פשה ועמד במראהו, או שפשה וכהה [נחלש] משני המראות שהסגר בהן, או שהוסיף המראה להאדים ולהוריק ולא פשה – יכבס מקום הנגע, ויסגיר שבועת ימים שנית. ובסוף שבוע שני, שהוא יום שלשה עשר, רואה: אם פקה למראה שלישי – הרי זה טעון כבוס, וטהור. ואם נשתנה הנגע ממה שהיה – כגון שהיה ירקרק ונעשה אדמדם, או אדמדם ונעשה ירקרק – קורע מקום הנגע, ושורף מה שקרע, ותופר מטלית במקום שקרע, ופוסט שאר הבגד; ומכבסו כלו כבוס שני, ומטבילו וטהר. ואם עמד במראה שהסגר בו בתחלה – יחליטו, וישרף את כלו.

ב. נגע שהיה ירקרק, ופשה אדמדם, או אדמדם, ופשה ירקרק – הרי זה פשוט.

ג. נגע שהיה באמצעו מקום נקי בלא נגע, ופשה לו הנגע – אינו פשוט, עד שיפשה לחוץ; שאין פשית הנגע לתוכו פשוט, בין באדם בין בבגדים ובתים.

ד. הפשוט הסמוך [לנגע] בנגעי בגדים, כל שהוא [הרי סימן טומאה]; והרחוק או החוזר, בגדים. כיצד? בגד שהסגר, ונולד בו נגע אחר בגדים רחוק מן הנגע שהסגר בו – הרי זה פשוט וישרף; ואם היה פחות מכגרים, אין משגיחין בו. וכן בגד שקרע ממנו הנגע בסוף שבוע שני כמו שבארנו, וחזר בו נגע בגדים – ישרף. וכן בגד שפשה בו הנגע אחר שנפטר, ישרף.

ה. כשמכבס את מקום הנגע בשבוע ראשון, כמו שבארנו – צריך לכבס מעט מן הבגד שחוצה לו, שנאמר: "את אשר בו הנגע"; וכל נגעי בגדים, כשמכבסין אותן, מעבירין עליהן שבועת סממנין [חומרי כביסה] שמעבירין על הפתם [של נידה], כמו שבארנו בענין נדה.

ו. בגד שקרע ממנו מקום הנגע, ותפר מטלית כמו שבארנו, וחזר נגע בגדים על הבגד – מתיר את המטלית ומצילה, ושורף שאר הבגד; חזר הנגע על המטלית, שורף את הכל. ז. הטולה מן המסגר [עושה טלאי מבגד מוטגר] על הטהור [בבגד טהור], וחזר נגע על הבגד [הראשון] – שורף את המטלית [י- הטלאי]. חזר על המטלית – הבגד הראשון המסגר ישרף, והמטלית תשמש את הבגד שהיא תפורת בו בסימנין [יטמא בסימני המטלית]; אם עמד בעינו שני שבועות, או פשה – שורפין הכל.

ח. בגד שבא כלו בתחלה ירקרק או אדמדם, מסגירו שבוע

יג. אחד בגד או כלי עור או שתי או ערב, המסגר או המחלט לענין טמא - הרי הוא אב מאבות הטמאות כאדם מצרע, לכל דבר: מטמא במגע ובמשא ובביאה [בכניסה לבית], ועושה משכב ומושב אפלו מתחת האבן. כיצד? בגד מגע, או שתי או ערב או כלי עור המנגעין, שהכניס מהן אפלו פזית לבית טהור - נטמא כל אשר בבית, בין אדם בין כלים, ונעשו כלן ראשון לטמאה. וכן משכב או מושב שהיה מנח תחת האבן, והניח פזית מהן למעלה מן האבן - נטמא המשכב או המושב.

יד. מטלית שיש בה שלש על שלש [אצבעות] - אף על פי שאין בה פזית - פיון שנכנס רבה לבית טהור, טמאתו; היתה בה כמה זיתים - פיון שנכנס ממנה פזית לבית טהור, נטמא. אף על פי שכל השעורין, הלכה למשה מסיני - הרי הוא אומר: "לכל נגע הצרעת ולנתק, ולצרעת הבגד ולבית", הקיש נגעי אדם לנגעי בגדים ובתים, והשונה המצרע למת, שנאמר: "אל נא תהי פמת": מה המת בכזית, אף אלו בכזית.

טו. בגדים המנגעין - משלחין אותן חוץ לעיר, בין שהיתה מקפת חומה בין שאינה מקפת; וזה חמור בבגדים מבאדם [שמשתלח רק מעיר מוקפת].

יום שישי א' טבת ה'תש"ע

הלכות טמאת צרעת פרק יד

א. צרעת בתים, [שיעורה] כשני גריסין [חצאי פולין] זה בצד זה; נמצא רחב הנגע כמו מקום צמיחת שש שערות בגוף, וארכו כשתיים עשרה שערות ברובע; והפחות משעור זה בבתים, טהור. וכל השעורין, הלכה [למשה מסיני].

ב. שלשה סימני טמא יש בבתים - מראה ירקרק, ומראה אדמדם, והפשיון; וכלן מפרשין בתורה. ושני המראות מצטרפין זה עם זה. ופשיון הסמוך [צמוד לנגע], כל שהוא; והרחוק, כגריס; אבל החוזר אחרי הטוח [בעפר כדלקמן], כשני גריסין.

ג. אין נגעי בתים מטמאין, עד שהיה מראה הנגע שפל [עמוק] מן הקיר - שנאמר: "שקצרות", שהיה שוקעות בקירות. ובשני המראות [ירקרק ואדמדם] מסגירין או מחליטין [מטמאים]. ובפשיון נותצין; ואם פשה אחרי הטוח, נותצין את כל הבית, כמו שיתבאר.

ד. כשיראה נגע בבית - אפלו חכם שהוא יודע שזה נגע ודאי, לא יגזר ויאמר: 'נגע נראה לי בבית', אלא אומר לפה: "כנגע נראה לי". וצוה הפהן ופנו את הבית - אפלו חבילי עצים וחבילי קנים; ואחר כך יבוא הפהן, ויכנס ויראה את הנגע.

ה. ובית אפל, אין פותחין בו חלונות לראות את נגעו; אלא אם אין הנגע נראה בו, הרי זה טהור. ואחר שיראה הפהן את הנגע, יצא, ויעמד על פתח הבית בצד המשקוף, ויסגיר או יחליט או יפטר, שנאמר: "ויצא הפהן מן הבית אל פתח הבית, והסגיר" - לא שישגיר והוא בתוך ביתו [של], או בתוך בית המנגע, או פתח המשקוף, אלא בצד

הנגעים, שנאמר: "כלי העור"; וכל כלי העור, בין פשוטיהן [ללא בית קיבול] בין מקבליהן [עם בית קיבול], כל שהן - מטמאין בנגעים.

ה. עורות חיה שבים, אין מטמאין בנגעים; חבר להם מן הגדל בארץ, אפלו חוט או משיחה [רצועה] של צמר או פשתים, או עור בהמה או חיה מעבדין כל שהן, ועשה מהן כלים - מטמאין בנגעים; והוא, שיתחברנו לו כדרך חבורי בגדים לטמאה [שתי תפירות].

ו. כל כלי הראוי להתטמא בשאר הטמאות - אף על פי שאינו מתטמא במדרס הלב, מפני שלא נעשה למשכב או למושב - הרי זה מטמא בנגעים; כגון קלע [מפרש] של ספינה, והפרכת, ושבים [צעיף] של שכבה [כיסוי ראש], ומטפחות ספרים, והאבנט, ורצועות מנעל וסנדל שיש בהן רחב כגריס - הרי אלו וכיצא בהן מטמאין בנגעים; ואין צריך לומר שאר הכלים, כגון כרים וכסתות. החמת [נוד] והתרמל [ילקוט], נראין כדרך; ופושע הנגע מתוכן לאחוריהן, ומאחוריהן לתוכן. וכן כל פיוצא בהן מפלי העור הכפולין.

ז. סדין המקמט - מפשיטין את הקמט, ורואין את נגעו. ח. השתי והערב [חוסים המיוחדים לשתי וערב], בין של צמר בין של פשתן - מטמאין בנגעים מיד משישו [הוכנו לתפירה], אף על פי שלא לבן הפשתן ולא שלק [השרה] הצמר. וכמה יהיה בפקעת [כדור חוסים] של טוי, ויתטמא בנגעים? כדי לארג ממנה שלש על שלש שתי וערב, בין שהיתה פלה שתי, בין שהיתה פלה ערב; היתה הפקעת מקבצת מחוסים פסוקין [חתוכים], אינה מטמאה בנגעים.

ט. שתי פקעיות שהן מעורות [מחוברות] זו בזו בחוט, וכן השתי שמקצתו לפוף על הכבד [קדש האריגה] העליונה ומקצתו לפוף על הכבד התחתונה, וכן שני דפי [חלקין] חלוק שהן מעורות בחוט אחד, ונראה הנגע באחד מהן - השני טהור, אף על פי שחוט אחד מחבר ביניהן; נראה הנגע בנפש המפסקת [חוט הערב], ובשתי העומד [לאריגה] - אף על פי שמקצת הנגע בבגד ומקצתו בשתי, הרי זה טמא. נראה הנגע בשתי העומד לבדו, האריג טהור; נראה באריג לבדו, השתי העומד טהור. נראה בסדין, שורף את הנימין [חוסים היוצאים]; נראה בנימין, הסדין טהור; פשה [התפושט] מן הנימין לסדין, הסדין טמא.

י. חלוק שנקאה בו נגע, מציל את האמריית [בד שבשפת הבגד] שבו; אפלו היתה האמרה צמר או פשתים - מצילה, ואינה נשרפת.

יא. בגד מסגר שצבעו, או מכרו לגוי - טהור; וכן אם נתערב באחרים, כלן טהורין. קצצו ועשהו מוכין [חתיכות דקות] פחות משלש על שלש - טהור, ומתר בהניתו; היתה בהן אחת שלש על שלש, ונקאה בה נגע - היא לבדה טמאה.

יב. בגד מחלט שנתערב באחרים - כלם טמאין, וישורפו; אפלו אחד בכמה אלפים. וכן אם קצצו, ועשהו מוכין - הרי הם טמאין, ואסור בהניתו.

פתחו. ואם עמד תחת המשקוף או שהלך לביתו, והסגיר - הרי זה מסגר.

ו. אין הבית מטמא בנגעים עד שיהיה בו ארבע אמות על ארבע אמות או יותר, ויהיה לו ארבעה כותלים; והוא בנוי בארץ באבנים ועפר ועצים, שגאמר: "את אבניו ואת עציו, ואת כל עפרו". אבל אם היה בו פחות מארבע אמות על ארבע אמות, או שהיה עגל, או בעל שלשה כותלים, או בעל חמשה, או שהיה בנוי בספינה, או תלוי על ארבע קורות (שבתקרה) - אינו מטמא בנגעים; היה בנוי על ארבעה עמודים, מטמא בנגעים.

ז. כמה אבנים יהיו בו? אין פחות משמונה - שתי אבנים בכל כותל, כדי שיהיה כל כותל ראוי לנגע; שאין הבית מטמא בנגעים, עד שיראה בו פשני גריסין על שתי אבנים - שגאמר: "את האבנים אשר בהן הנגע". וכמה עצים יהיו בו? כדי לתן תחת המשקוף (לעכב הדלת); ועפר - כדי לתת בין פצים לחברו (בין שורות אבנים). אבל אם היה בו פחות משעורין אלו, אינו מטמא בנגעים.

ח. הלכנים והשיש, אינם חשובין באבנים. בית שאחד מצדיו מחפה בשיש, ואחד בסלע, ואחד באבנים, ואחד בעפר - אינו מטמא בנגעים.

ט. בית שלא היה בו אבנים ועצים ועפר פשוט, ונראה בו נגע, ואחר כך הביא לו אבנים ועצים ועפר - הרי זה טהור. י. בית שספכו בורעים, בטלן (מדין אוכל); הואיל ומשמשין תשמיש עץ, הרי הם כעץ, ואם נטמא הבית, נטמאו עמו טמאה חמורה, כמו שיתבאר.

יא. ירושלים וחוצה לארץ, אין מטמאין בנגעים - שגאמר: "בבית ארץ אהזנתם", וירושלים לא נתחלקה לשבטים; ובתי הגוים שבארץ ישראל, אין מטמאין בנגעים.

יב. הלוקח בתים מן הגוים (ויש בהם נגע), נראה [לכהן] בתחלה.

יג. בית שצדו אחד גוי וצדו אחד ישראל, צדו אחד בארץ וצדו אחד בחוצה לארץ - אינו מטמא בנגעים. ושאר כל הבתים שבארץ ישראל מטמאין בנגעים, בין צבועין בידי אדם, בין צבועין בידי שמים.

יד. בית האשה, בית השתפין, בית הכנסת או בית המדרש שיש בהן דירה לחזנין או למלמדים - מטמאין בנגעים.

טו. קירות (בהם תולים) האבוס וקירות המחיצה (שכבה לבהמה) שבבית - אין מטמאין בנגעים.

הלכות טמאת צרעת פרק טו

א. נגעי בתים - יש בהם הסגר שלשה שבועות, שהן תשעה עשר יום; שיום שביעי עולה לכאן ולכאן, ויום שלשה עשר עולה לכאן ולכאן; נמצאת אמה למד, שאם צרך [צריך] לשלשה שבועות - רואהו בשביעי, וביום שלשה עשר, וביום תשעה עשר. והסגר בתים שלשה שבועות, אינו מפרש בתורה; וכן רב דיגי נגעי בתים, דברי קבלה הן (ממשה רבינו).

ב. וכל הדינין המפרשין בהם בתורה ובדברי קבלה, כך

הם: כשיבוא הכהן ויראה הנגע שוקע ירקרק או אדמדם, כמו שבארנו - יסגיר שבועת ימים; ואפלו מצאו כלו בתחלה ירקרק או אדמדם, יסגיר. ובשביעי רואהו: אם כהה [נחלש] הנגע, ואין צריך לומר אם הלך לו הנגע - קולף מקום הנגע בלבד, והבית טהור; מצאו שעמד בעינו, ולא פשה [התפשט] - מסגיר שבוע שני. וביום שלשה עשר, רואהו: אם כהה הנגע, או הלך לו - קולף מקום הנגע, ומטהר את הבית בצפרים. ואם מצא הנגע שפשה בסוף שבוע שני, או עמד בעינו - חולץ את האבנים אשר בהן הנגע, ומקצה [מקלף] את העפר אל מחוץ לעיר, וטח את כל הבית, ומסגירו שבוע שלישי. וביום תשעה עשר, רואהו: אם חזר בו נגע פשני גריסין - הרי זה פשיון אחרי הטח, ונותן את כל הבית; ואם לא חזר בו הנגע, מטהרו בצפרים. וכל זמן שיחזר בו הנגע קדם שיתטהרו בצפרים - הרי זה ינתן; ואם נראה בו נגע אחר שיתטהרו בצפרים, יראה בתחלה. וכן אם פשה הנגע בסוף שבוע ראשון - חולץ את האבנים אשר בהן הנגע, וקוצה העפר חוץ לעיר, וטח את כל הבית, ומסגירו שבוע שני, ורואהו: אם מצא בו נגע פשני גריסין - הרי זה פשיון אחרי הטח, ונותן את כל הבית; ואם לא חזר בו נגע, מטהרו בצפרים. וכל זמן שיראה בו נגע קדם טהרה בצפרים - ינתן; ואם נראה בו נגע אחר שיתטהרו בצפרים, יראה בתחלה.

ג. כשהוא חולץ את האבנים אשר בהן הנגע, אינו חולץ פחות משתי אבנים, ואינו נוטל אבנים מצד זה (של הבית), ומביא לצד זה - שגאמר: "ולקחו אבנים אחרות"; ולא עפר מצד זה, ומביא לצד זה - שגאמר: "ועפר אחר יקח". ואינו טח בסיד, אלא בעפר - שגאמר: "ועפר אחר יקח, וטח את הבית". ואינו מביא אבן אחת תחת שמים שחלק, ולא שמים תחת אבן אחת חלוצה, אלא מביא שמים תחת שמים; ויש לו להביא שמים תחת שלש.

ד. היה הכתל בינו לבין חבירו - שניהן חולצין, ושניהן קוצין את העפר, ושניהן מביאין אבנים אחרות; אבל בעל הבית (שבו הנגע) לבדו מביא את העפר [לטוח] - שגאמר: "ועפר אחר יקח, וטח את הבית", אין חבירו מטפל עמו בטיחה.

ה. אבן שבונית (חלקה בבית המנוגע וחלקה בבית אחר) - בזמן שהוא חולץ, חולץ את כלה; ובזמן שהוא נותן, נותן את שלו ומניח את של חבירו. ויש בדבר ספק, אם תהיה זו של חבירו, כמו יד [ביתיד] לאבן שלו.

ו. בית שנגאה בו נגע, והיתה עליה על גביו - נותן [מחשיב] את הקורות (של התקרה) לעליה (וטהורות); נראה בעליה, נותן את הקורות לבית. לא היתה עליה על גביו - אבניו ועציו ועפרו, כלן נתצין עמו; ומציל את המלכנין ואת סריגי (שככות שמונחים על) החלונות.

ז. הלוקח אבנים מבית מסגר, ובהן אותן בבית טהור - [אם] חזר הנגע למסגר, חולץ את האבנים שבטהור. נראה נגע על האבנים שבבה, המסגר ינתן; והבית השני - מסגירין אותו בנגע זה, כדין כל בית שנגאה בו נגע בתחלה.

יכבס את בגדיו" - וכי תעלה על דעתך, שאין בגדיו מתטמאין, עד שיאכל שם?! אלא לתן שעור לשוכב כאוכל. ואחד השוכב, או היושב, או העומד - אם שקה כדי לאכל שעור האכילה האמורה, נטמאו בגדיו.

ז. מי שנכנס לבית מנגע, וכליו על כתפו, וסנדלו וטבעתו בכפיו - הוא והם טמאין מיד; שאינו מציל מלטמא מיד, אלא פלים שהוא לבוש בהם. וכן הגוי והבהמה שהיו לבושין בכלים, ונכנסו לבית המנגע - נטמאו הפלים מיד; אבל הגוי אינו מקבל טמאה בבהמה.

ח. מי שהיה עומד בבית מנגע, ופשט ידיו חוץ לבית, וטבעותיו בגדיו - אם שקה כדי אכילת השעור - נטמאו הטבעות, אף על פי שהם בחוץ. וכן העומד בחוץ, ופשט ידו לבית מנגע - נטמאו ידיו בלבד מיד. ואם שהו שם כדי אכילת השעור, נטמאו טבעותיו; ואם לא שהו, טהורות.

ט. כל המציל בצמיד פתיל [- כיסוי מהודק] באהל המת, מציל מכסה [- כיסוי כל שהוא] בבית מנגע; וכל המציל מכסה באהל המת - אפילו היה מגלה בבית המנגע, הרי זה טהור. כיצד? כלי חרש או כלי אבנים וכלי אדמה וכיוצא בהם, שהיו אוכלין ומשקין וכלים בתוכם, והיו מקשין בבית המנגע - אף על פי שאינם מקפין צמיד פתיל, הם וכל מה שבתוכם טהורין. הבור והחדות [- בור בנוי ע"ג הקרקע] שבבית המנגע - אף על פי שהן מגליו, פלים שבתוכם טהורין.

י. הצרעת - הוא שם האמור בשתפות, כולל ענינים הרבה שאין דומין זה לזה; שהרי לכן עור האדם, קרוי 'צרעת'; ונפילת מקצת שער הראש או הזקן, קרוי 'צרעת'; ושנוי עין הבגדים או הבתים, קרוי 'צרעת'. וזה השנוי האמור בבגדים ובבתים שקראתו תורה 'צרעת' בשתפות השם - אינו ממנהגו של עולם, אלא אות ופלא היה בישראל, כדי להזהירם מלשון הרע. שהמספר בלשון הרע, משתנות קירות ביתו. אם חזר בו, יטהר הבית; ואם עמד ברשעו עד שהתץ הבית - משתנין כלי העור שבביתו, שהוא יושב ושוכב עליהם. אם חזר בו, יטהר; ואם עמד ברשעו עד שישרפו, משתנין הבגדים שעליו. אם חזר בו, יטהר; ואם עמד ברשעו עד שישרפו - משתנה עורו ויצטרע, ויהיה מבדל ומפרסם לבדו, עד שלא יתעסק בשיתת רשעים, שהיא הלצות ולשון הרע. ועל ענין זה הוא מזהיר בתורה ואומר: "השקר בנגע הצרעת... זכור את אשר עשה ה' אליהם למרים, בדרך"; הרי הוא אומר: התבוננו מה ארע למרים הנביאה, שדברה באחיה שהיא גדולה ממנו בשנים, וגדלתו על בריה, וספנה בעצמה להצילו מן הים; והיא לא דברה בגנותו, אלא טעת, שהשונות לשאר נביאים. והוא לא הקפיד על כל אלו הדברים, שנאמר: "והאיש משה ענו מאד". ואף על פי כן, מיד נענישה בצרעת. קל וחומר לבני אדם הרשעים הטפשים, שמרבים לדבר גדולות ונפלאות. לפיכך, ראוי למי שרצה לכון ארחותיו, להתרחק משיבתם ומלדבר עמהם, כדי שלא יתפס אדם ברשת רשעים וסבלותם. וזה הוא דרך ישיבת הלצים הרשעים: בתחלה

ח. כיצד מטהרין את הבית המנגע אחר החליצה והטיחה? מביא מים חיים בכלי חרש, ושתי צפרים ועץ ארז ואזוב ושני תולעת, פטהרת אדם שבארנו לכל דבר, אלא שבאדם מזה שבע פעמים לאחר ידו של מצרע, ובבית מזה שבע פעמים על המשקוף של בית מבחוץ; ושאר כל מעשיהן שוין.

הלכות טמאת צרעת פרק טז

א. בית המנגע, אב מאבות הטמאות: כל הנוגע בו, יטמא. וכן אבנים שחולצין ממנו אחר הסגר, או אבנים ועצים ועפר של בית כשנותצין אותו - בלן אבות הטמאות; וכל פזית מהן, מטמא אדם וכלים במגע ובמשא ובביאה. כיצד? אם נכנס מהן פזית לבית טהור, נטמא כל אשר בבית מאדם וכלים - שכלן מטמאין בביאה, כאדם מצרע. וכלן אסורין בהנאה; ואם שרפם, ועשה מהם סיד - הרי זה אסור בהנאה, שנאמר: "צרעת ממארת" - תן בו מארה [- קללה], ואל תהנה בו. וכלן - משלחין אותם חוץ לעיר, אף על פי שאינה מקפת חומה.

ב. בית מסגר [- לצורך בדיקה] - אינו מטמא אלא מתוכו, שנאמר: "והבא אל הבית כל ימי הסגר אתו, יטמא עד הערב". אבל המחלט [שנטמא] - מטמא מתוכו ומאחוריו; שהנוגע בו מאחוריו - טמא, שנאמר: "צרעת ממארת... בבית, טמא הוא" - וכי טהור היה?! אלא הוסיף לו טמאה על טמאתו, שהיה בלו טמא, ויטמא מאחוריו. וכן אבנים שיש בהן הנגע במסגר, מטמאין מאחוריהן.

ג. אחד המסגר והמחלט, לטמא בביאה. כיצד? בית שהיה מסך [מכסה] על גבי בית מנגע, בין מחלט בין מסגר, או אילן שהוא מסך עליו - העומד תחת האילן, או הנכנס לבית החיצון - טמא; שהרי הוא והבית הטמא תחת אהל אחד. וכן אבן מנגעת הנכנסת לאהל, והנחה שם - נטמא כל אשר באהל. היתה מנחת תחת האילן, והטהור עובר - נטמא; היה הטהור עומד תחת האילן, ועבר אדם באבן מנגעת - לא טמאהו; ואם הניחה שם, טמאהו; שמושב המנגע - כמוהו, בין אדם בין פלים, בין אבנים ועציו ועפרו.

ד. המאחיל בידו על אבן מנגעת, או שהאחילה עליו - טהור, עד שיגע.

ה. טהור שנכנס לבית מנגע דרך אחוריו, אפילו נכנס בלו חוץ מחטמו - טהור, שנאמר: "והבא אל הבית"; דרך ביאה טמאה תורה.

ו. טהור שהכניס ראשו ורבו לבית טמא, נטמא. וכן טלית טהורה שהכניס ממנה שלש על שלש לבית טמא, נטמאת. וכן כלי חרש שהכניס אורו לבית טמא, נטמא. אבל שאר פלים, עד שיכניס רב הפלי; ומשיכניס רב הפלי, נטמא מיד. במה דברים אמורים? בכלים [בגדים] שנכנסו לחוץ [- אינם לבושים על אדם]. אבל אדם מישאל שנכנס לבית מנגע, והוא לבוש בבגדיו, וסנדליו ברגליו, וטבעותיו בגדיו - הרי האדם טמא מיד; ובגדיו טהורים, עד שישקה שם כדי שיסב אדם ויאכל כשלש ביצים פת חטים בלפתו, שנאמר: "והשכב בבית, יכבס את בגדיו; והאכל בבית,

וקדשיו [אכילת קדשים]. ראה לכן ואדם באחד, שורפין עליהן תרומה וקדשים; אבל אין חבין עליהן על מקדש וקדשיו – שגאמר: "מזכר עד נקבה תשלחו", עד שתהיה השמאה טמאת זכר ודאי או טמאת נקבה ודאית. וכן הנוגע בלבן ואדם שלו [של הספק] באחת, אינו חב על טמאת מקדש וקדשיו; נגע הוא [הספק] עצמו בלבן ואדם שראה, הרי זה חב על ביאת המקדש.

ח. דם הנדה, או דם הנקה, או דם היולדת – מטמא בכל שהוא, במגע ובמשא, שגאמר: "והדהה בנדתה, והנב; מפי השמועה למדו, שמונה כמות. וכבר בארנו בענין אסור נדה, שחמשה דמים טמאים באשה; אבל אם ראתה דם ירק – הרי הוא טהור, ואינו כמו רקה ושאר משקין היצאין ממנה, שהרק מתעגל ויוצא, ונה שותת ויורר.

ט. אשה שיצא הולד מדפנה [ילדה ניתוח קיסרי], ויוצא עמו דם מן הדפן – הרי אותו הדם אב מאבות השמאות, כדם הנדה והלדה והזיבה; שהמקור, מקומו טמא. והאשה טהורה, עד שיצא ממנה דם דרך הרחם.

י. מקור האשה שנגקר ונפל לארץ, האשה טמאה טמאת ערב; וכן מקור שהזיע [הוציא] כשתי טפי מרגליות, האשה טמאה טמאת ערב. אבל אינה נדה, עד שתראה אחד מחמשה דמים המטמאין אותה.

יא. הזיזה טפה אחת – הרי האשה טהורה, שאינה אלא מחוץ למקור.

יב. זובו של זב – אב מאבות השמאות כזב, שגאמר: "זובו, טמא הוא"; ומטמא במגע ובמשא בכל שהוא. ראייה ראשונה של זב – אינה מטמאה במשא, והרי היא כשכבת זרע, בין מאיש גדול, בין מקטן. וכן המשכבות והמושבות שישב עליהן משנראה ראייה ראשונה עד שראה השניה – טהורין; שאינו קרוי זב אלא אחר ראייה שניה, כמו שבארנו בהלכות מחסרי כפרה. ראה אחת מרקה כשתיים, אין טמא אלא המסיט [מיו] טפה אחת.

יג. ראייה ראשונה של מצרע, מטמאה במשא – שגאמר: "כל צרוע וכל זב", הרי הצרוע כזב גמור; מה זב גמור, זובו מטמא במשא – אף מצרע, ראיתו הראשונה מטמאה במשא. יד. רקו של זב ומימי רגליו ושכבת זרעו – כל אחד משלשן אב טמאה, דין תורה; ומטמא בכל שהוא, במגע ובמשא; הרי הוא אומר ברק: "וכי ירק הזב בטהור"; ומימי רגליו ושכבת זרעו, אי אפשר שלא יהיה בהן צחצוחי [נ- טיפות] זיבה כל שהוא.

טו. ואחד זב, ואחד נדה ויולדת וזבה – כל אחד מהן, רקו ומימי רגליו אב טמאה כזב; וכן כל מקום שגאמר בהלכות אלו 'הזב' – אחד הזב, ואחד שאר הארבעה.

טז. תשעה משקין כזב: שלשה מהן אב טמאה, והן – רקו, ומימי רגליו, ושכבת זרעו. וכל אחד מאלו מטמא אדם וכלים בכל שהוא, כמו שבארנו. ושלשה מהן כולד הטמאה, ואלו הן – דמעת צינו, ודם מגפתו [נ- מכתו], וחלב האשה. כל אחד מאלו כמשקין טמאין שאין מטמאין אדם, אבל מטמאין פלים מדברי סופרים, כמו שיתבאר. ושלשה

מרבין בדברי הבאי, בענין שגאמר: "וקול כסיל, ברב דברים"; ומתוך כך באין לספר בגנות הצדיקים, בענין שגאמר: "תאלמנה שפתי שקר, הדברות על צדיק עתק"; ומתוך כך יהיה להם הרגל לדבר בנביאים ולתת דפי בדבריהם, בענין שגאמר: "ויהיו מלעבים במלאכי האלהים, ובזוים דבריו, ומתעתעים בנביאיו"; ומתוך כך באין לדבר באלהים וכופרין בעקר, בענין שגאמר: "ויחפאו בני ישראל דברים אשר לא כן על ה' אלהיהם". והרי הוא אומר בהם: "שתו בשמים פיהם, ולשונם תהלך בארץ". מי גרם להם לשית בשמים פיהם? לשונם שהלכה תחלה בארץ. זו היא שיחת הרשעים שגורמת להם ישיבת קרנות, וישיבת פגסיות של עמי הארץ, וישיבת בתי משתאות עם שותי שכר. אבל שיחת פשרי ישראל וצדיקיהם אינה אלא בדברי תורה ודברי חכמה; ולפיכך הקדוש ברוך הוא עוזר על ידם, ומזכה אותם בה – שגאמר: "אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו, ויקשב ה', וישמע, ויפתב ספר זכרון לפניו, ליראי ה' ולחושבי שמו".

ברוך רחמנא דסינן

יום שבת קודש ב' טבת ה'תש"ע

הלכות מטמאי משכב ומושב

יש בכללן ארבע מצוות עשה; ונה הוא פרטן: (א) דין טמאת נדה; (ב) דין טמאת יולדת; (ג) דין טמאת זבה; (ד) דין טמאת זב. ובאור מצוות אלו – בפרקים אלו.

הלכות מטמאי משכב ומושב פרק א

א. הזב והנדה והנדה והיולדת – כל אחד מארבעתן אב מאבות השמאות; מטמאין פלים במגע, ומטמא אדם במגע ובמשא, ומטמא משכב ומושב ומרכב מתחתיו, ועושה אותן אב טמאה, ומטמא מדר [נ- דבר שמעליו] על גביו. ב. אחד זבה קטנה [שראתה דם זיבות יום או יומיים] ואחד זבה גדולה [שראתה שלושה ימים], ואחד זבה מחמת עצמה או מחמת אנס, ואחד זב בעל שתי ראיות או בעל שלש – טמאת כלן שנה לטמא אחרים.

ג. קטנה בת יום אחד – מטמאה בנדה; בת עשרה ימים – בזיבה; בת שלש שנים ויום אחד – מטמאה את בועלה, כמו שיתבאר.

ד. קטן בן יום אחד – מטמא בזיבה. ואחד גרים ועבדים ואחד ישראל מטמאין בנדה ובזיבה.

ה. סריס [בידי] אדם סריס חמה [נ- מלידה], מטמאין בזיבה כשאר הבריאים.

ו. אין האשה מטמאה בלבן, ולא האיש באדם; אלא האשה באדם, והאיש בלבן.

ז. טמאים ונאדרוגיגוס [נ- ספקי זכר או נקבה], נוהגין עליהם חמרי האיש וחמרי האשה: מטמאין בלבן כאיש, ובאדם כאשה. וטמאתן בספק; לפיכך, אין שורפין עליהן תרומה וקדשים, ואין חבין עליהן על טמאת [כניסת] מקדש

ט. וְכֵן שֶׁנֶּעְקְרוּ [ולא יצאו מגופה] מִימֵי רִגְלִיהָ בְּסוֹף שָׁבַעַת מִי הַסְפִּירָה, וְיָרְדָה וְטָבְלָה, וְהִטִּילָה מִים אַחֵר הַטָּבִילָה - הָרִי הֵן סָפַק אִם אַחֵר עֲקִירָה הוֹלְכִין, וְזָכָה הִתְהַ, או אַחֵר יִצִּיאָה, שֶׁהִיא טְהוּרָה. וְכֵן גִּזְיָה שֶׁנֶּעְקְרוּ מִימֵי רִגְלִיהָ, וְנִתְגִּירָה וְטָבְלָה, וְהִטִּילָה מִים אַחֵר שֶׁטָּבְלָה - הָרִי זֶה סָפַק אִם אַחֵר עֲקִירָה הוֹלְכִין, וְהָרִי הֵם כְּמִי רִגְלֵי הַנָּכְרִי, או אַחֵר יִצִּיאָה, וְהָרִי הֵן כְּמִימֵי רִגְלֵי יִשְׂרָאֵל הַטְּהוּרִין.

י. הַעֲבָדִים מִטְּמְאִין בְּזִיכָה וּבְנִדָה, וּבְיִשְׂרָאֵל. אָבֵל הַגּוֹיִם אֵין מִטְּמְאִין, לֹא בְּזִיכָה וְלֹא בְּנִדּוֹת וְלֹא בְּלִדָה - דִּין תּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמָר: "דְּבָרוּ אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וְאֶמְרָתֶם אֲלֵיהֶם: אִישׁ אִישׁ, כִּי יִהְיֶה זָב" - בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִטְּמְאִין בְּזִיכָה, לֹא הַגּוֹיִם. וְהַכְּמִים גְּזוּרֵי עַל כָּל הַגּוֹיִם שֶׁיִּהְיוּ טְמֵאִים כְּזָבִים לְכָל דְּבָרֵיהֶם, זָכָרִים וְנָקִבּוֹת; וְהוּא - שִׁיחָה הַזָּכָר בֶּן תִּשְׁעֵי שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד וּמִעֲלָה; אָבֵל הַקְּטָנִים לְמִטָּה מִזְמָן זֶה, לֹא גְזוּרֵי עֲלֵיהֶם טְמֵאָה - שֶׁעֲקָר הַגְּזוּרָה, כְּדִי שֶׁלֹּא יִהְיֶה תִינוּק יִשְׂרָאֵל רִגְלֵי אָבֵל הַגּוֹי כְּמִשְׁכָּב זָכוֹר, וּפְחוֹת מִזְמָן זֶה, אֵין בִּיאָתָן בִּיאָה. בַּעַת שֶׁגְּזוּרֵי עֲלֵיהֶן, לֹא גְזוּרֵי עַל שִׁכְבַּת זָרַע שֶׁלָּהֶן; אֲלֹא שִׁכְבַּת זָרַע שֶׁל גוֹי טְהוּרָה כְּדִין תּוֹרָה. וּמִפְּנֵי מָה לֹא גְזוּרֵי עֲלֵיהֶם טְמֵאָה? כְּדִי לְהוֹדִיעַ שֶׁטְמֵאָתָן מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים - שֶׁהָרִי הַכָּל יוֹדְעִין שֶׁאֵלּוּ הֵיוּ זָבִין דִּין תּוֹרָה, הִיתָה שִׁכְבַּת זָרַע אֲב טְמֵאָה כְּשִׁכְבַּת זָרַע הַזָּב; וּמֵאַחֵר שִׁיּוּדְעִין שֶׁטְמֵאָתָן מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים, לֹא יָבוֹאוּ לְשֹׁרֵף עֲלֵיהֶן תְּרוּמָה וְקֹדֶשִׁים. נִמְצָאָתָ לְמַד, שֶׁזָּכוּ שֶׁל גוֹי, וְדָם נִדָה או דָם זִיכָה וְלִדָה שֶׁל גִּזְיָה, וְהַגּוֹי וְהַגְּזוּרָה עֲצֻמָּן, אֲפִי עַל פִּי שֶׁהֵן נִקְיִים מִדָּם זָכוֹב, וְרַק הַגּוֹיִם, וּמִימֵי רִגְלֵיהֶם, וּמִשְׁכָּבָן וּמִרְכָּבָן, וּבֹעֵל גִּזְיָה - כָּל אֶחָד מֵאֵלּוּ אֲב טְמֵאָה מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים; לְפִיכָּה, אֵין חִיבִין עֲלֵיהֶן עַל בִּיאַת מִקְדָּשׁ וְקֹדֶשִׁי, וְאֵין שׁוֹרְפִין עֲלֵיהֶן אֶת הַתְּרוּמָה. וְכָלֵן מִטְּמְאִים אָדָם וְכָלִים בְּמַגֵּעַ, וּמִטְּמְאִין אָדָם בְּמִשָּׁא - כְּמוֹ הַזָּב לְכָל דְּבָר, אֲלֹא שֶׁהִטְמֵאָה מִדְּבָרֵיהֶם כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ. וְדָם הַנָּכְרִית, כְּרָקָה וּמִימֵי רִגְלֵיהָ - מִטְּמֵא לַח, וְאֵינוֹ מִטְּמֵא זָבֵשׁ.

הַלְכוֹת מִטְּמְאֵי מִשְׁכָּב וּמוֹשֵׁב פֶּרֶק ג

א. בֹּעֵל נִדָה - כְּנִדָה, שֶׁהוּא אֲב מַאֲבֹת הַטְּמֵאוֹת שֶׁל תּוֹרָה; מִטְּמֵא כָּלִים בְּמַגֵּעַ, וּמִטְּמֵא אָדָם בְּמַגֵּעַ וּבְמִשָּׁא, וּמִטְּמֵא בְּהֶסֶט [חזקה], וּמִטְּמֵא מִשְׁכָּב וּמִרְכָּב כְּנִדָה. ב. אֵין מִשְׁכָּב בֹּעֵל נִדָה וּמִרְכָּבּוֹ, כְּמִשְׁכָּב נִדָה וּמִרְכָּבָהּ; שֶׁהַמִּשְׁכָּב וְהַמִּרְכָּב שֶׁדָּרְסָה עָלָיו נִדָה - אֲב מַאֲבֹת הַטְּמֵאוֹת, וּמִשְׁכָּב בֹּעֵל נִדָה וּמִרְכָּבּוֹ - וְלֹד טְמֵאָה, כְּכָלִים שֶׁהוּא נֹגֵעַ בָּהֶן, שֶׁאֵין מִטְּמְאִין אָדָם וְלֹא כָּלִים, אֲלֹא אֲכָלִין וּמִשְׁקִין בְּלִבָּד. וְלָמָּה נִגְרָעָה טְמֵאָתָ מִשְׁכָּבּוֹ מִטְּמֵאָתָ מִשְׁכָּבָהּ? מִפְּנֵי שֶׁנֶּאֱמָר בְּבֹעֵל נִדָה: "וַתְּהִי נִדְתָּה עָלָיו, וְטְמֵא שְׁבַעַת יָמִים", וְנֶאֱמָר בּו: "וְכָל הַמִּשְׁכָּב אֲשֶׁר יִשְׁכַּב עָלָיו, וְטְמֵא". מֵאַחֵר שֶׁנֶּאֱמָר "וַתְּהִי נִדְתָּה עָלָיו", אֵינוֹ יוֹדֵעַ שֶׁהוּא מִטְּמֵא מִשְׁכָּבּוֹ! וְלָמָּה נֶאֱמָר "וְכָל הַמִּשְׁכָּב אֲשֶׁר יִשְׁכַּב עָלָיו וְטְמֵא"? מִפִּי הַשְּׁמוּעָה [מִמִּשְׁנֵה רַבִּינוֹ] לְמַדּוֹ, שֶׁהַכְּתוּב נִתְקַן מִטְּמֵאָה חֲמוּרָה, מִלְּטְמֵא אָדָם וְכָלִים, וְחֵלְאוֹ

מִהֵן טְהוּרִין, וְאֵלּוּ הֵן - וְעַתָּה, וְלָחָה סְרוּחָה הַיּוֹצֵאת מִמֶּנּוּ, וְהָרִי אֵלּוּ הַשְּׁלִשָּׁה מִן הַזָּב וְהַכְּרִי, כְּמוֹתָן מִשְׁאָר הָאֲדָם. כִּיחֹ וְנִיעֹ [לִיחוֹת מִהַגְּרוֹן] וְרִירוֹ וְיִמֵּי הָאֵף שֶׁלּוֹ - הָרִי הֵן פָּרְקוֹ לְכָל דְּבָר, וּבְכָלֵל הָרַק הֵם חֲשׁוּבִין. דָּם הַיּוֹצֵא מִפִּי אִמָּה [אֲבֵר הַמִּילָה], וְדָם הַשּׁוֹתֵת מִפִּיו - הָרִי הֵם בְּכָלֵל דָּם מְגֻפָּתוֹ; הִנֵּה מוֹצֵץ וְיֹדֵק דָּם - הָרִי זֶה טְמֵא פֶּרֶק, שֶׁהֵדָם שִׁמְעֵץ אִי אֲפָשָׁר לוֹ בְּלֹא צִחְצִיחֵי רֶק.

הַלְכוֹת מִטְּמְאֵי מִשְׁכָּב וּמוֹשֵׁב פֶּרֶק ב

א. דָּם נִדָה וְזָכָה וְיֹלְדָת, מִטְּמֵא לַח וְזָבֵשׁ. אָבֵל זָכוֹב שֶׁל זָב, וְרָקוֹ, וְשִׁכְבַּת זָרַעוֹ - אֵינוֹ מִטְּמֵא אֲלֹא כָּל זְמַן שֶׁהוּא לַח; אָבֵל אִם יָבֵשׁ יוֹתֵר מְדִי, אֵינוֹ מִטְּמֵא. וְעַד כְּמָה? אִם שׁוֹרִין אוֹתוֹ בְּפוֹשְׁרִין מַעַת לַעַת, וְחוֹזֵר לְכְמוֹת שֶׁהָיָה - הָרִי זֶה מִטְּמֵא כָּלֵח; אִם הֵיוּ הַמִּים פּוֹשְׁרִין בְּתַחֲלָתָן, אֲפִי עַל פִּי שֶׁאֵין פּוֹשְׁרִין בְּסוֹפָן. וְכָל הַדְּבָרִים הָאֵלּוּ, דְּבָרֵי קִבְלָה [מִמִּשְׁנֵה רַבִּינוֹ].

ב. פֶּשֶׁתָן שֶׁטּוּתוֹ נִדָה, הַמְּסִיטוֹ טְהוּר; וְאִם הִנֵּה לַח - הָרִי זֶה מִטְּמֵא, מִפְּנֵי רֶק פִּיָּה.

ג. זָב שֶׁהִנִּיחַ פִּיו עַל פִּי הַכּוֹס, וְנִמְלַךְ שֶׁלֹּא לִשְׁתּוֹתוֹ - הַמְּסִיט אֶת הַכּוֹס טְהוּר; שֶׁתָּה מִמֶּנּוּ הַזָּב כָּל שֶׁהוּא - הַמְּסִיטוֹ טְמֵא, מִפְּנֵי מִשְׁקָה פִּי הַזָּב.

ד. זָב שֶׁנִּשְׁשַׁף אֶת הַפֶּת וְאֶת הַבֶּצֶל, הַמְּסִיט טְהוּר; וְשֹׁף אֶת הַקִּישוּת וְאֶת הַמִּלְפָּפוֹן - הַמְּסִיט טְמֵא, מִפְּנֵי מִשְׁקָה פִּי הַזָּב הַמִּתְעַרֵּב בָּהֶן.

ה. קָלְפִי פוֹלִין וְקָלְפִי תוֹרְמוֹסִין שֶׁקָּצַצְוּ [קִילֵף בִּפְיוֹ] הַגּוֹי - הַמְּסִיט טְמֵא; שֶׁכָּל הַגּוֹיִם כְּזָבִים לְכָל דְּבָרֵיהֶן, כְּמוֹ שִׁיתְבָּאָר. הַקָּלְפִין שֶׁבִּשְׁוֹקִין, הוֹלְכִין בָּהֶן אַחֵר הָרֵב.

ו. דָּם טְמֵא שֶׁנִּתְעַרֵּב בְּמִים - אִם בְּטֵלוֹ מִרְאֵיו [שֶׁל הַדָּם], הַכָּל טְהוּר; נִתְעַרֵּב בְּדָם טְהוּר אוֹ בְּזֵין, רוֹאִין אוֹתוֹ [אֶת הַדָּם] הַטְּהוּר וְהִיִּין כְּאֵלּוּ הוּא מִים. וְכֵן רֶק טְמֵא שֶׁנִּתְעַרֵּב בְּמִים - אִם הִנֵּה קֶשׁוֹר [סְמִיר] כְּכִרְתּוֹ, הָרִי זֶה טְמֵא; וְאִם נִמְחָה בְּמִים - אִם בְּטֵלוֹ מִרְאֵיו, הַכָּל טְהוּר. נִתְעַרֵּב פֶּרֶק אַחֵר, רוֹאִין אוֹתוֹ כְּאֵלּוּ הוּא מִים. וְכֵן מִי רִגְלֵי טְמֵא מֵאֵלּוּ שֶׁנִּתְעַרְבוּ בְּמִים - אִם בְּטֵלוֹ מִרְאֵיהֶן, הַכָּל טְהוּר; וְאִם לֹא, טְמֵא. נִתְעַרְבוּ בְּזֵין, או בְּמִי רִגְלִים טְהוּרִין - רוֹאִין אוֹתָן כְּאֵלּוּ הֵן מִים. נִתְעַרְבוּ בְּמִי רִגְלִים שֶׁל גּוֹיִם, הוֹלְכִין אַחֵר הָרֵב. כִּיצַד? עוֹקָה אוֹ כְּלִי גְדוֹל שֶׁהִיוּ יִשְׂרָאֵל וְגוֹיִם מְטִילִין שֵׁם מִי רִגְלֵיהֶם - אִם רַב גּוֹיִם, הַכָּל טְמֵא; וְאִם רַב יִשְׂרָאֵל, הַכָּל טְהוּר; מִחֲצָה לְמַחֲצָה, הַכָּל טְמֵא. וְכֵן אִם נִתְעַרֵּב מִי רִגְלֵי גוֹי זֶה, בְּמִי רִגְלֵי יִשְׂרָאֵל זֶה - הוֹלְכִין אַחֵר הָרֵב.

ז. שׁוֹאֲלִין [כָּלִים שֶׁל -] מִי רִגְלִים מִכָּל מְקוֹם, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין שִׁמָּא שֶׁל נְדוּת הֵן - שֶׁלֹּא נִחְשְׁדוּ בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל לְכַנֵּס מִי רִגְלֵיהֶן כְּשֶׁהֵן נְדוּת.

ח. תָּרַשׁ שֶׁהִנֵּה הַזָּב או הַזָּכָה מְטִילִין בּוֹ מִי רִגְלֵיהֶן, וְכִבְסוּ [- שֶׁטָּפוּ] - פַּעַם רֵאשׁוֹנָה וּשְׁנִיָּה, הָרִי הַמִּשְׁקִין שֶׁכִּבְסוּ בָּהֶן טְמֵאִין; וּפַעַם שְׁלִישִׁית - טְהוּרִין, כִּין שֶׁכִּבְסוּ בְּמִים כִּין שֶׁכִּבְסוּ בְּמִימֵי רִגְלִים; שֶׁהָרִי לֹא נִשְׁאָר בּוֹ לְחִלּוּחִית מִמִּימֵי רִגְלִים הָרֵאשׁוֹנִים.

במקרה זה שעה או שנים, ואחר כך תראה היום בסוף היום. היתה למידה [רגילה] לראות בתחלת היום, כל הטהרות שעשת בתוך היום טמאות; היתה למידה להיות רואה בסוף היום, כל הטהרות שעשת בתוך היום טהורות; ואינה חוששת, אלא משעה שדרכה לראות, עד עת שמצאה דם.

ז. הוזהרת ביום [של דם] - טמאה למפרע, עד עת הפקידה [הבדיקה האחרונה]. וכן הבגד שנמצא עליו הכתם, טמא למפרע; עד כמה? עד שתאמר: 'בדקתי החלוק הזה, ולא היה עליו כתם'. אפילו בכסה אותו, ולא בדקה - טמא מקדם הכבוס למפרע, עד שעת הפקידה. ואפילו נמצא הכתם לח - הרי זה מטמא למפרע, עד שעת הבדיקה; שאני אומר: מקדים היה שם, ועתה נפלו עליו מים ונעשה לח.

ח. וכל הנשים שדין שעתן [- שטמאות רק מכאן ולהבא] - בתמן כראיתן, ואינו מטמא אותן למפרע. כל אלו הנשים המטמאות למפרע - בין רואה דם בין מוצאה כתם, מטמאות משכב ומרכב למפרע לטמא אדם ובגדים; וכן רגן ומימי רגליהן, טמאין למפרע. ואפילו כלי חרש המקף צמיד פתיל [כיסוי מהודק], מטמאות אותו למפרע; אבל אינן מטמאות את הבועל למפרע משום בועל נדה, אלא משום נוגע בלבד. וכל הוזהרת ביום - הבועל אותה מאחר שנמצא הכתם, טמא משום בועל נדה.

ט. מעברת שהוציא העבר את ידו והחזירה - אמו טמאה לדה. וטמאת יולדת יד, וטמאת מצת לעת או מפקידה לפקידה למפרע כמו שבארנו, וטמאת וסתות, וטמאת כתמים - הכל מדברי סופרים, וטמאתן בספק. לפיכך, אין שורפין עליהן תרומה וקדשים, אלא תולין; וכן חלין שנעשו על טהרת הקדש שנטמאו באלו, תולין. אבל הנעשים על טהרת התרומה, וחלין הטבולין לחלה [שלא הופרשה מהם חלה] - אין משמאין בכל אלו הטמאות שהן מדבריהם. נמצאת למד, שכל אחת מאלו הנשים, ומשכבן ומרכבן, ורגן ומימי רגליהן, ובוועל רואה כתם מאחר שנמצא הכתם, ובוועל יולדת מאחר שיצא האבר וחזר - כלן אבות טמאות מדברי סופרים.

בטמאה קלה, שיהיה משכבו ולד, ולא יטמא אדם וכלים אלא אכלין ומשקין בלבד, כשאר יולדות הטמאות.

ג. אחד הבא על הנדה, או על הזבה, או על שומרת יום כנגד יום [- ראתה זיבות יום או יומיים], או על היולדת - בין בדרך בין שלא בדרך, אחד המצרה ואחד הגומר, בין גדול שבא על הקטנה, בין קטן שבא על הגדולה. כמה דברים אמורים? בשהיה הבועל בן תשע שנים ויום אחד, והנבעלת בת שלש שנים ויום אחד; אבל פחות מכאן, אינו נטמא משום בועל נדה, אלא משום נוגע בנדה בלבד, שהוא ולד ואינו אב. וכן בועל הזב, הרי הוא כנוגע בו; ואחד הנוגע בזב, או הנבעל מן הזב.

ד. הנדה, והזבה, ושומרת יום כנגד יום, והיולדת אף על פי שלא ראת דם - כלן מטמאות למפרע מצת לעת, או מפקידה לפקידה [- מהבדיקה האחרונה]; וזה הוא נקרא 'מצת לעת' שבנדה. כיצד? אשה שהיתה טהורה, ואין לה וסת [- קביעות], ובדקה עצמה בשחרית ומצאה טהור, ובחצי היום בדקה עצמה ומצאה דם - הרי כל הטהרות שעשת משעת פקידה [- בדיקה] ראשונה עד שעת פקידה השנייה, טמאות למפרע. וכן אם בדקה היום ומצאה טהור, ולאחר שנים או שלשה ימים בדקה ומצאה דם - הרי כל הטהרות שעשת מצת שמצאה דם עד עשרים וארבע שעות למפרע טמאות. ועד [- בד הבדיקה] שלאחר התשמיש, הרי הוא כפקידה; ושלפני התשמיש - אינו כפקידה, מפני שאינה בודקת בו יפה.

ה. אשה שיש לה וסת, וראת דם בשעת וסתה - דיה שעתה [- טמאה מכאן ואילך], ואינה טמאה למפרע. הגיע שעת וסתה ולא בדקה עצמה, ולאחר ימים בדקה ומצאה דם - הרי זו טמאה למפרע, ויהי היא בחזקת נדה משעת וסתה; וזו היא טמאת וסתות האמורה בכל מקום. ואם מצאה עצמה טהורה כשבדקה אחר הוסת - הרי זו טהורה.

ו. כל אשה שיש לה וסת - תרגיש בעצמה מפקדת, או מתעטשת, או חוששת [כואבת] פי כרשה ופולי מציח, או אותות צמרורית [צמרמורת], או ראשה כבד עליה, או אכריה כבדיו, וכיוצא באלו. יש אשה שדרכה לראות בעת שיתחיל בה מקרה מאלו, מיד בתחלתו; ויש אשה שתמתין

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – כ"ו כסלו'ב' טבת ה'תש"ע

הלכות אישות

יש בכללן ארבע מצוות - שתי מצוות עשה ושתי מצוות לא תעשה, וזה הוא פירוש: (א) לשא אשה בכחבה וקדושין; (ב) שלא תבעל אשה בלא כתובה וקדושין; (ג) שלא ימנע שאר כסות ועונה; (ד) לפרות ולרבות ממנה.

הלכות אישות פירק א

א. קדם מתן תורה היה אדם פוגע [פוגש] אשה בשוק, אם רצה הוא והיא לשא אותה - מכניסה לביתו ובוועלה בינו

יום ראשון כ"ו כסלו ה'תש"ע

בשם ה' אל עולם.

תורת חכם מקור חיים, לסור ממקשי מות.

ספר רביעי והוא ספר נשים

הלכותיו חמש, וזה הוא סידורן: הלכות אישות, הלכות גרושין, הלכות יבום וחליצה, הלכות גערה בתולה, הלכות שוטה.

חללה [שנולדה מנישואי כהונה אסורים] - בין לכהן גדול, בין לכהן הדיוט; וממנוה לכן ישראל, וכת ישראל לממזר; וכת ישראל לעמוני ומואבי; וכת ישראל לפצוע דכא [נפצעו אשכיו] וקרות שפכה [נכרת גידו]; וגרושתו אחר שנשאת לאחר; ויכמה שנשאת לזר ועדין רשות היכס עליה [שלא חלץ לה]. החלוצה הרי היא כגרושה, והיא אסורה לכהן מדברי סופרים. והנתינים [הגבעונים] הרי הם כממזרים, אחד זכרים ואחד נקבות; ואסורין מדברי סופרים. ובהלכות אסורי ביאה יתבאר לה מה הם הנתינים. ח. ויש שאסור ביאתו בעשה, ואינו מחייב לאוין. ושלשה הם: מצרי ואדומי [שנתינו] דור ראשון ודור שני, אחד זכרים ואחד נקבות; ובעולה לכהן גדול; לפי שלא נאמר באלו "לא יבוא" או "לא יקח", אלא מפלל שנאמר: "דור שלישי יבוא להם", אתה למד שדור ראשון ושני לא יבוא; ומפלל שנאמר: "והוא אשה בכתוליה יקח", אתה למד שאינה בתולה לא יקח. ולאו הבא מפלל עשה, הרי הוא כעשה.

יום שני כ"ז כסלו ה'תש"ע

הלכות אישות פרק ב

א. הבת, מיום לדתה עד שתהיה בת שתיים עשרה שנה גמורות - היא הנקראת קטנה, ונקראת תינקת; ואפלו הביאה כמה שערות בתוך זמן זה, אינן אלא כשומא ויבלת, ואין להתחשב בזה. אבל אם הביאה שתי שערות למטה בגוף במקומות הידועות להבאת שער, והיא מבת שתיים עשרה שנה ויום אחד ומעלה - נקראת נערה.

ב. והבאת שתי שערות בזמן הזה נקרא סימן התחתון. ומאחר שתביא סימן התחתון, תקרא נערה עד ששה חדשים גמורים. ומתחלת יום תשלום [סיום] הששה חדשים ומעלה תקרא בוגרת; ואין בין נערות לבגרות אלא ששה חדשים בלבד.

ג. הגיעה לשתיים עשרה שנה ויום אחד ולא הביאה שתי שערות - אף על פי שנראו בה [הסימנים המפורטים בה"ו, שהם] סימני אילוניות [עקרה כאילו] - עדין קטנה היא עד עשרים שנה. וכשתביא שתי שערות, אפלו בשנת עשרים - תהיה נערה ששה חדשים, ואחר כך תקרא בוגרת.

ד. היתה בת עשרים שנה פחות שלשים יום ולא הביאה שתי שערות ונראו בה סימני אילוניות - הרי היא אילוניות; ואם לא נראו בה כל סימני אילוניות, עדין קטנה היא, עד שתביא שתי שערות ותהיה נערה, או עד שתהיה בת חמש ושלשים שנה ויום אחד.

ה. הגיעה לזמן זה [למעל גיל 35 שהוא רוב שנות אדם] - ולא הביאה שתי שערות - הרי זו נקראת אילוניות, אף על פי שלא נראה בה סימן מסימני אילוניות. נמצאת למד שהאילוניות אין לה ימי נערות, אלא מקטנותה תצא לבגרות.

ו. ואלו הן סימני אילוניות: כל שאין לה דדין ומתקשה [כואבת] בשעת תשמיש, ואין לה שפולי מעים כנשים,

לבין עצמו, ותהיה לו לאשה. בין שנתנה תורה, נצטוו ישראל שאם ירצה האיש לשא אשה - יקנה אותה תחלה בפני עדים, ואחר כך תהיה לו לאשה, שנאמר: "פי יקח איש אשה, ובא אליה".

ב. ולקוחין אלו מצות עשה של תורה הם. ובאחד משלשה דברים האשה נקנית - בכסף, או בשטר, או בביאה; ושלשון מן התורה [במהדור"ק: בביאה ובשטר מן התורה ובכסף מדברי סופרים]. ולקוחין אלו הן הנקראין קדושין או ארוסין בכל מקום. ואשה שנקנית באחד משלשה דברים אלו, היא הנקראת מקדשת או מארסת.

ג. וכיון שנקנית האשה ונעשית מקדשת, אף על פי שלא נבעלה ולא נכנסה לבית בעלה, הרי היא אשת איש; והבא עליה חוץ מבעלה, חייב מיתת בית דין; ואם רצה לגרש, צריכה גט.

ד. קדם מתן תורה היה אדם פוגע אשה בשוק, אם רצה הוא והיא - נותן לה שכרה, ובוזעל אותה על אם הדרך והולך לו; וזו היא הנקראת קדשה [מזומנת לכל]. משנתנה התורה נאסרה הקדשה, שנאמר: "לא תהיה קדשה מבנות ישראל"; לפיכך כל הבועל אשה לשם זנות בלא קדושין - לוקה מן התורה, מפני שבעל קדשה.

ה. כל שאסר ביאתו בתורה וחייב על ביאתו כרת, והן האמורות בפירוש אחרי מות, הן הנקראין עריות; וכל אחת מהן נקראת ערוה, כגון אם ואחות וכת וכיוצא בהן.

ו. ויש נשים אחרות שאסורות מפי הקבלה [במסורות], ואסורין מדברי סופרים; והן נקראות שניות, מפני שהן שניות לעריות, וכל אחת מהן נקראת שניה. ועשרים אשה הן, ואלו הן: (א) אם אמו, וזו אין לה הפסק, אלא אפלו אם אם אם אמו עד מעלה מעלה, אסורה; (ב) ואם אבי אמו בלבד; (ג) ואם אביו, וזו אין לה הפסק, אלא אפלו אם אם אם אביו עד למעלה, אסורה; (ד) ואם אבי אביו בלבד; (ה) ואשת אביו, וזו אין לה הפסק, אפלו אשת יעקב אבינו אסורה על אחד ממנו; (ו) ואשת אבי אמו בלבד; (ז) ואשת אחי האב, מן האם; (ח) ואשת אחי האם, בין מן האם בין מן האב; (ט) וכלת בנו, וזו אין לה הפסק, אלא אפלו פלת בן בן בנו עד סוף העולם אסורה, עד שתהיה אשת אחד ממנו שניה על יעקב אבינו; (י) וכלת בתו בלבד; (יא) וכת בת בנו בלבד; (יב) וכת בן בנו בלבד; (יג) וכת בת בתו בלבד; (יד) וכת בן בתו בלבד; (טו) וכת בן בן אשתו בלבד; (טז) וכת בת אשתו בלבד; (יז) ואם אם אבי אשתו בלבד; (יח) ואם אב אם אשתו בלבד; (יט) ואם אם אם אשתו בלבד; (כ) ואם אב אבי אשתו בלבד. נמצאו השניות שאין להן הפסק ארבע - אם האם עד למעלה, ואם האב עד למעלה, ואשת אבי האב עד למעלה, ואשת בן בנו עד למטה.

ז. כל שאסר ביאתו בתורה ולא חייב עליו כרת, הן הנקראים אסורי לאוין; ועוד נקראין אסורי קדשה. ותשעה הן, ואלו הן: אלמנה לכהן גדול; גרושה, או זונה, או

יד. וְסָרִיס זֶה הוּא הַנִּקְרָא סָרִיס חֲמָה [מלידה, מהרגע שראה שמש] בְּכָל מְקוֹם. אָבֵל הֵבֵן שֶׁחֲתָכוּ [בבלי] או נָתְקוּ [בבבלי] או מָצְכוּ גִידוֹ או בִּיצִי, כְּמוֹ שֶׁהוֹיִים עוֹשִׂין – הוּא הַנִּקְרָא סָרִיס אָדָם; וְכִשְׁיָהוּ בֶן שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה יוֹם אֶחָד נִקְרָא גָדוֹל, שָׁאִין זֶה מִבְּיֵא סִימָן לְעוֹלָם.

טו. בֶּן שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה יוֹם אֶחָד שְׁלֹא הִבִּיא סִימָן לְמִטָּה, וְנָרָא בּוֹ כָּל הַסִּימָנִין שֶׁלְמַעֲלָה – הָרִי זֶה סֹפֵק בֵּין קֵטֵן לְגָדוֹל; וְאִם לֹא נִבְדֵּק מִלְמַטָּה – בֵּינָן שֶׁנָּרָא בּוֹ סִימָנִי בְּגָרוֹת מִלְמַעֲלָה, הָרִי זֶה בְּחֻזָּת גָּדוֹל.

טז. שְׁתֵּי שְׁעוֹרוֹת הָאֲמוּרוֹת בִּבְנֵי וּבְבָת וּבְכָל מְקוֹם – שְׁעוֹרָן [גודלן] כְּדִי לִכְף רֹאשָׁן לְעֶקְרָן [שרשן]. וּמִשְׁיָצְמָחוּ יִיָּהוּ וְכֹלֹת לְהַנְטֵל בְּפִי הַזּוּג [מספריים], עַד שִׁיָּגִיעוּ לִכְף רֹאשָׁן לְעֶקְרָן – דִּנִּין בָּהֶן לְהַחְמִיר בְּכָל מְקוֹם. לְפִיכָף בִּבְנֵי וּבְבָת נִחְשָׁב אוֹתָם גָּדוֹלִים לְהַחְמִיר, הוֹאִיל וְצִמְחוּ כְּדִי לְהַנְטֵל בְּפִי הַזּוּג; וְנִחְשָׁב אוֹתָם קִטְנִים לְהַחְמִיר, הוֹאִיל וְלֹא הִגִּיעוּ לִכְף רֹאשָׁן לְעֶקְרָן.

יז. שְׁתֵּי שְׁעוֹרוֹת אֵלּוּ צְרִיכוֹת שִׁיָּהוּ בְּמְקוֹם הָעֶרְוָה. וּבֵית הָעֶרְוָה כְּלוּ מְקוֹם סִימָנִין, בֵּין לְמַעֲלָה בֵּין לְמִטָּה, בֵּין עַל אִיבָרֵי הַזָּרַע עֲצָמָן. וְצְרִיכוֹת לְהִיּוֹת בְּמְקוֹם אֶחָד [שניהם למעלה או למטה], וְשִׁיָּהוּ בְּעֶקְרָן [שרשן] גְּמוּלוֹ. וְאִפְלוּ שִׁתִּיָּהוּ בְּגִמְמָה אַחַת, הָרִי אֵלּוּ סִימָן. נִמְצָאוּ שְׁתֵּי גְמוּלוֹת זֹו כְּצֵד זֹו וְאִין בָּהֶן שְׁעָר – הָרִי אֵלּוּ סִימָן. חֻזָּקָה אִין גְּמָה כְּלָא שְׁעָר, וּשְׁעוֹרוֹת הִיוּ בָּהֶן וְנִשְׁרִי.

יח. הַבַּת שֶׁהִבִּיאָה שְׁתֵּי שְׁעוֹרוֹת בְּתוֹף שְׁנֵת שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה, וְהֵבֵן שֶׁהִבִּיא בְּתוֹף שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה, שֶׁהָן שׁוּמָא כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ – אָף עַל פִּי שֶׁהִשְׁעוֹרוֹת בְּמְקוֹמָן עוֹמְדוֹת אַחֵר שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה לְזָכָר וְאַחֵר שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה לְנָקְבָה – אִין סִימָן.

יט. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשִׁנְבֻדְקוֹ בְּתוֹף הַזָּמֵן וְנִדְעָה שֶׁהָן שׁוּמָא. אָבֵל אִם לֹא נִבְדֵּקוּ אֵלּא אַחֵר זָמֵן וְנִמְצָאוּ שֵׁם שְׁתֵּי שְׁעוֹרוֹת – הָרִי הֵן בְּחֻזָּת סִימָנִין, וְאִין אוֹמְרִין שְׁמָא קִדָּם זָמֵן צִמְחוּ כְּדִי שִׁיָּהוּ שׁוּמָא.

כ. כְּשִׁבּוּדְקִין הַבַּת, בֵּין בְּתוֹף הַזָּמֵן שֶׁהוּא כָּל שְׁנֵת שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה, בֵּין קִדָּם זָמֵן זֶה, בֵּין לְאַחֲרָיו – בּוּדְקִין עַל פִּי נְשִׁים כְּשִׁוֹרוֹת וְנִאֲמָנוֹת. וְאִפְלוּ אִשָּׁה אַחַת בּוּדְקָתָהּ, וְשׁוּמְעִין מִמֶּנָּה אִם הִבִּיאָה אִם לֹא הִבִּיאָה.

כא. כָּל הַשָּׂנִים הָאֲמוּרוֹת בִּבְנֵי וּבְבָת וּבְעֶרְכֵּין [ערך פלוני עלי – הערך משתנה לפי הגיל] וּבְכָל מְקוֹם, אִין לֹא שָׁנִי הַלְכָּנָה, וְלֹא שָׁנִי חֲמָה – אֵלּא שָׁנִים שֶׁל סֵדֵר הָעֵבּוּר, שֶׁהָן פְּשׁוּטוֹת [של י"ב חודש] וּמִעֲבָרוֹת [י"ג חודש], כְּמוֹ שֶׁבִּית דִּין קוֹבְעִין אוֹתָן, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּהִלְכוֹת קִדּוּשׁ הַחֹדֶשׁ; וּבִאֲוֹתָן הַשָּׂנִים מוֹנִין לְכָל דְּבָרֵי הַדָּת.

כב. אִין סוֹמְכִין עַל הַנְּשִׁים בְּמִנְיָן הַשָּׂנִים [גיל הבן או הבת], וְלֹא עַל הַקְּרוֹבִים, אֵלּא עַל פִּי שָׁנִי עֲדִים כְּשִׁרִים לְהַעֲדִי.

כג. הָאֵב שֶׁאֲמַר בְּנִי זֶה בֶּן תִּשְׁעָ שָׁנִים יוֹם אֶחָד, בְּתִי זֹו בַּת שְׁלֹשׁ שָׁנִים יוֹם אֶחָד – נִאֲמָן לְקַרְבָּן [שביאתן ביאה וחלים בזה דיני קרבן בשוגג], אָבֵל לֹא לְמַכּוֹת [מלקות מדרבנן] וְלֹא לְעִנְשֵׁין [מלקות ומיתת ב"ד]. בְּנִי זֶה בֶּן שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה יוֹם אֶחָד, בְּתִי זֹו בַּת שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה שָׁנָה יוֹם אֶחָד.

וְקוֹלָה עָבָה, וְאִינָה נִכְרַת בֵּין אִישׁ לְאִשָּׁה. וְהַנְּעִרָה, וְהַבּוֹגְרָה, וְהַאִילוּנִית – כָּל אַחַת מִשְׁלֹשָׁתָן, נִקְרָאת גְּדוּלָּה. ז. וְיֵשׁ בַּבַּת סִימָנִין מִלְמַעֲלָה, וְהֵן הַנִּקְרָאִין סִימָן הָעֲלִיּוֹן, וְאֵלּוּ הֵן: מִשְׁתַּחֲזִיר יָדָה לְאַחֲרִיָּה וְיַעֲשֶׂה קָמֵט בְּמְקוֹם הַדָּד; וּמִשְׁיָשְׁחִיר רֹאשׁ הַדָּד; וּמִשְׁתִּיָּן אָדָם יָדוּ עַל עֶקֶץ הַדָּד וְהוּא שׁוֹקֵעַ וְשׁוֹהָה לְחֹזֵר; וּמִשְׁפִּצֵּל רֹאשׁ חֲטָם הַדָּד וְיַעֲשֶׂה בְּרָאשׁוֹ כְּדוּר קֵטֵן. וְרַבּוּתִי פָּרְשׁוּ, מִשְׁפִּצֵּל חֲטָם עֲצָמוֹ. וְכֵן מִשְׁטִי הַדָּדִין; וּמִשְׁתִּיָּקֶשְׁקֶשׁוּ [יתנועעו] הַדָּדִין; וּמִשְׁתַּקִּיף הָעֶטְרָה, וְהוּא מְקוֹם הַכֶּשֶׁר הַתְּפוּחַ שֶׁלְמַעֲלָה מִן הָעֶרְוָה לְעִמַּת הַכֶּטֶן; וּמִשְׁתַּמְעָף בְּשָׂר זֶה וְלֹא יִהְיֶה קָשָׁה. ח. כָּל אֵלּוּ הַסִּימָנִין, שְׁמוֹנָה. נִרְאָה בַּבַּת סִימָן מִכָּל אֵלּוּ אוֹ פֶּלֶן, וְהִיא בַּת שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה שָׁנָה אוֹ פָּחוֹת – אִין מִשְׁגִּיחִין בּוֹ, וְהָרִי הִיא בְּקִטְנוּתָהּ. נַעֲשִׂית בַּת שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה שָׁנָה יוֹם אֶחָד, וְנִרְאָה בָּהּ סִימָן הַתַּחְתּוֹן – אִין מִשְׁגִּיחִין בְּאֶחָד מִכָּל אֵלּוּ. וְאִם לֹא נִרְאָה הַתַּחְתּוֹן, וְנִרְאָה בָּהּ אֶחָד מִכָּל אֵלּוּ – הָרִי הִיא סֹפֵק בֵּין קִטְנָה לְנַעֲרָה, וְדָנִים בָּהּ לְהַחְמִיר. וְאִם נִרְאָה פֶּלֶן – הָרִי זֹו גְּדוּלָּה וְדֹאִית, שָׁאִי אֶפְשָׁר שִׁיבּוּאוּ פֶּלֶן, אֵלּא וּבְכָר בֹּא סִימָן הַתַּחְתּוֹן וְנִשְׁר.

ט. הַבַּת שֶׁנִּלְדָה אַחֵר שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה שָׁנָה – אָף עַל פִּי שְׁלֹא הִבִּיאָה סִימָן, לֹא עֲלִיּוֹן וְלֹא תַּחְתּוֹן – הָרִי זֹו גְּדוּלָּה. בְּנִים, הָרִי הֵן כְּסִימָנִין.

י. הֵבֵן – מִשְׁיָלֵד עַד שִׁיָּהוּ בֶּן שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה נִקְרָא קֵטֵן, וְנִקְרָא תִּינוּק; וְאִפְלוּ הִבִּיא כְּמָה שְׁעוֹרוֹת בְּתוֹף זָמֵן זֶה, אִינוּ סִימָן אֵלּא שׁוּמָא. הִבִּיא שְׁתֵּי שְׁעוֹרוֹת לְמִטָּה בְּמְקוֹמוֹת הַיְדוּעִים לְהִבָּאָה שְׁעָר, וְהוּא מִכָּן שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה יוֹם אֶחָד וְנַעֲלָה – נִקְרָא גָדוֹל, וְנִקְרָא אִישׁ.

יא. הִגִּיעַ לְזָמֵן הַזֶּה וְלֹא הִבִּיא שְׁתֵּי שְׁעוֹרוֹת – אָף עַל פִּי שֶׁנָּרָא בּוֹ סִימָנִי סָרִיס [עקרה] הָרִי הוּא קֵטֵן, עַד שִׁיָּהוּ בֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה פָּחוֹת שְׁלֹשִׁים יוֹם. הִגִּיעַ לְזָמֵן הַזֶּה וְלֹא הִבִּיא שְׁתֵּי שְׁעוֹרוֹת לְמִטָּה, וְלֹא הִבִּיא שְׁתֵּי שְׁעוֹרוֹת בְּזָקֵן – אִם נִרְאָה בּוֹ אֶחָד מִסִּימָנֵי סָרִיס הָרִי זֶה סָרִיס, וְדִינוּ דִּין הַגָּדוֹל לְכָל דְּבָר. וְאִם לֹא נִרְאָה בּוֹ סִימָן מִסִּימָנֵי סָרִיס, עֲדִין קֵטֵן הוּא, עַד שִׁיבִיא שְׁתֵּי שְׁעוֹרוֹת לְמִטָּה בְּמְקוֹם הָרֹאיוֹ לְהָן, אוֹ עַד שִׁיָּהוּ בֶּן חֲמֵשׁ וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה יוֹם אֶחָד.

יב. הִגִּיעַ לְזָמֵן הַזֶּה וְלֹא הִבִּיא – הָרִי זֶה סָרִיס, אָף עַל פִּי שְׁלֹא נִרְאָה בּוֹ אֶחָד מִסִּימָנֵי סָרִיס. הִגִּיעַ לְשְׁנֵת עֶשְׂרִים פָּחוֹת שְׁלֹשִׁים יוֹם, וְלֹא הִבִּיא שְׁתֵּי שְׁעוֹרוֹת לְמִטָּה, וְהִבִּיא שְׁתֵּי שְׁעוֹרוֹת בְּזָקֵן – אָף עַל פִּי שֶׁנִּלְדָה לוֹ אֶחָד מִסִּימָנֵי סָרִיס, אִינוּ סָרִיס אֵלּא הָרִי הוּא בְּקִטְנוּתוֹ, עַד שִׁיָּלְדוּ לוֹ כָּל סִימָנֵי סָרִיס, אוֹ עַד שִׁיָּהוּ בֶּן חֲמֵשׁ וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה יוֹם אֶחָד.

יג. וְאֵלּוּ הֵם סִימָנֵי סָרִיס: כָּל שָׁאִין לוֹ זָקֵן, וּשְׁעָרוֹ לְקוֹי [ורן], וּבְשָׂרוֹ מִתְּלִיק [ללא שיער], וְאִין מִימֵי רִגְלָיו מַעֲלִים רְתִיחָה [קצף], וּכְשִׁמְטִיל מִים אִינוּ עוֹשֶׂה כְּפָה [קשתן], וְשִׁכְבַת זָרָעוֹ דִּקָּה [צלול כמים], וְאִין מִימֵי רִגְלָיו מִתְּמִיצִין [מסריחים בשחייה בכללי], וְרוֹחֵץ בִּימּוֹת הַגָּשְׁמִים וְאִין בְּשָׂרוֹ מַעֲלָה הֶבֶל [אדים], וְקוֹלוֹ לְקוֹי [דק] וְאִינוּ נִכָּר בֵּין אִישׁ לְאִשָּׁה.

לאשה', 'בבעילה זו', ומתחבר עמה בפני עדים וכו' ולה. והמקדש בביאה דעתו על גמר ביאה, וכשיגמר ביאתו תהיה מקדשת. ובין שבא עליה פדרפה, ובין שבא עליה שלא פדרפה - הרי זו מקדשת.

ו. הדברים שיאמר האיש כשיקדש, צריך שיהיה ענינם שהוא קונה אשה, לא שיהיה ענינם שהקנה עצמו לה. כיצד? הרי שאמר לה או כתב בשטר שנתנו לה: 'הריני בעלך', 'הריני ארוסך', 'הריני אישך', וכל פיוצא כזה - אין שם קדושין כלל. אמר לה או כתב לה: 'הרי את אשתי', או 'ארוסתי', 'הרי את קנויה לי', 'הרי את שלי', 'הרי את ברושתי', או 'הרי את זקוקה לי', או 'הרי את לקוחתי', או 'הרי את חרושתי' [מלשון הכתוב "נחרפת לאיש"] וכל פיוצא כזה - הרי זו מקדשת.

ז. אמר לה או כתב לה: 'הרי את מיוחדת לי', 'הרי את מיעדת לי', 'הרי את עזרתי', 'הרי את נגדתי' [מלשון "עזר כנגדו"], 'הרי את צלעתי', 'הרי את סגורתי', 'הרי את תחתי' [מלשון "ויסגור בשר תחתנה"], 'הרי את אסורתי', 'הרי את תפוסתי' - הרי זו מקדשת בספק. והוא שיהיה מדבר עמה על עסקי קדושין, אבל אם אינו מדבר עמה תחלה על עסקי קדושין [על כוונתם להינשא], אין חוששין למלות אלו.

ח. ויש לאיש לקדש את האשה בכל לשון שהיא מפרת בה, ויהיה משמע הדברים באותה הלשון שקנויה, כמו שבארנו. היה מדבר עם האשה על עסקי הקדושין ורצת, ועמד וקדש ולא פירש ולא אמר לה כלום אלא נתן כהנה או כעל - הואיל והם עסקין בענין, דיו, ואינו צריך לפרש. וכן עדי הקדושין והגרשושין, אינו צריך לומר להם 'אתם עדי', אלא בין שקדש בפניהם או גרש, הרי זו מקדשת או מגרשת.

ט. האומר לאשה: 'התקדשי לחציי', הרי זו מקדשת. הא למה זה דומה? לאומר לה 'תהי אשתי את ואחרת', שנמצא שאין לה אלא חצי איש. אבל אם אמר לה: 'חצייך מקדש לי', אינה מקדשת, שאין אשה אחת ראיה לשנים. וכן האומר: 'הרי את מקדשת לי ולזה', אינה מקדשת.

י. אמר לה: 'הרי חצייך מקדש לי בפרוטה וחצייך מקדש לי בפרוטה', או שאמר לה 'הרי חצייך מקדש לי בחצי פרוטה וחצייך האחר בחצי פרוטה' - הרי זו מקדשת. אמר לה: 'חצייך מקדש לי בפרוטה היום וחצייך בפרוטה למחר', 'שני חצייך בפרוטה', 'שתי בנותיך לשני בני בפרוטה', 'בתך מקדשת לי ופרתך מכורה לי בפרוטה', או 'בתך וקרקעך לי בפרוטה' - בכל אלו מקדשת בספק.

יא. האב מקדש את בתו שלא לדעתה כל זמן שהיא קטנה, וכשהיא נערה רשונה בידו, שנאמר: "את בתי נתתי לאיש הזה", וקדושיה [כסף הקידושי] לאביה. וכן הוא זכאי במציאתה, ובמעשה ידיה, ובכתבתה. ואם נתגרשה או נתאלמנה מן הארוסין, הוא זכאי בכל, עד שתכבד. לפיכך מקבל האב קדושי בתו מיום שתולד עד שתכבד. ואפילו היתה חרשת או שוטה וקדשה האב - הרי היא אשת איש

אחד - נאמן לנדרים [שנדרים קיימין] ולערכין ולחכמים [אם החרים הבן נכסיו לבדק הבית] ולהקדשות, אבל לא למפות ולא לענשין.

כד. מי שיש לו אבירי זכרות, ואבירי נקבות - הוא הנקרא אנדרוגינוס; והוא ספק אם זכר אם נקבה, ואין לו סימן שידע בו אם הוא זכר ודאי או נקבה ודאית לעולם.

כה. ומי שאין לו לא זכרות ולא נקבות אלא אטום [סתום] - הוא הנקרא טמטום, וגם הוא ספק. ואם נקדע הטמטום ונמצא זכר, הרי הוא פזר ודאי; ואם נמצא נקבה, הרי הוא נקבה. וטמטום ואנדרוגינוס שהיו בין שתיים עשרה שנה ויום אחד, הרי הן בחזקת גדולים; והן שנדבר בהן בכל מקום.

כו. חרש וחרשת האמורים בכל מקום - הן האלמים שאין שומעין ולא מדברים, אבל מי שמדבר ואינו שומע, או שומע ואינו מדבר - הרי הוא ככל אדם. ואיש ואשה שהם שלמים בדעתן, ואין לא חרשין ולא שוטין - נקראין פקח ופקחת.

כז. נמצאו כל השמות [מושגים] שבארנו ענינם בשני פרקים אלו, עשרים שמות, ואלו הן: קדושין, ערוה, שגיה, אסורי לאוין, אסורי עשה, קטנה, נערה, בוגרת, אילונית, גדולה, סימן התחתון, סימן העליון, קטן, סריס חמה, סריס אדם, גדול, אנדרוגינוס, טמטום, חרשין, פקחין.

כח. שים כל השמות האלו לעצמך תמיד, ואל ילווה מעיניך כל עניניהם, כדי שלא נהיה צריכין לכאר ענין כל שם מהן בכל מקום שנוכח אותן.

יום שלישי כ"ח כסלו ה'תש"ע

הלכות אישות פרק ג

א. כיצד האשה מתקדשת? אם בכסף הוא מקדש - אין פחות מפרוטה כסף, או שוה פרוטה; ואמר לה: 'הרי את מקדשת לי', או 'הרי את מארסת לי', או 'הרי את לי לאשה', 'בזה', ונתנו לה בפני עדים. והאיש הוא שאומר דברים שמשמען שקנה אותה לו לאשה, והוא שיתן לה הכסף.

ב. נתנה היא ואמרה לו: 'הרי אני מקדשת לך', 'הרי אני לך לאשה', ובכל לשון הקנאה - אינה מקדשת; וכן אם נתנה היא לו ואמר הוא - אינה מקדשת. נתן הוא ואמרה היא - הרי זו מקדשת בספק.

ג. ואם קדש בשטר - כותב על הנזיר או על החרס או על העלה ועל כל דבר שירצה: 'הרי את מקדשת לי', או 'הרי את מארסת לי', וכל פיוצא בדברים אלו, ונתנו לה בפני עדים.

ד. וצריך שיכתב אותו לשם האשה המתקדשת, כגט; ואינו כותבו אלא מדעתה. כתבו שלא לשמה, או לשמה שלא מדעתה - אף על פי שנתנו לה מדעתה בפני עדים, אינה מקדשת.

ה. ואם קדש בביאה - אומר לה: 'הרי את מקדשת לי', או 'הרי את מארסת לי', וכל פיוצא כזה, או 'הרי את לי

פרש ולא אמר דבר - דיו. ואם קדש בשטר - אינו כותבו אלא מדעת האב או מדעת השליח. וכן בכל הדברים בלן של קדושין, כדן האיש עם האשה, כן דין שליח עם שליח או עם האב.

יט. מצוה שיקדש אדם אשתו בעצמו יותר מעל ידי שלוחו; וכן מצוה על האשה שתקדש עצמה בידה יותר מעל ידי שליח. ואף על פי שיש רשות לאב לקדש בתו כשהיא קטנה וכשהיא נערה לכל מי שיצאה, אין ראוי לעשות כן; אלא מצות חכמים שלא יקדש אדם את בתו כשהיא קטנה, עד שתגדיל ותאמר בפלוגי אני רוצה. וכן האיש אין ראוי לו שיקדש קטנה; ולא יקדש אשה עד שיצאנה ותהיה פשוטה בעיניו, שמה לא תמצא חן בעיניו, ונמצא מגרשה, או שוכב עמה והוא שונאה.

כ. המקדש בכיאה, הרי אלו קדושי תורה. וכן בשטר, מתקדשת בו מן התורה; כשם שגומר ומגרש, שנאמר: "וכתב לה ספר בריתות", כך גומר ומכניס. וכן הפסוק מן התורה, ופרשו מדברי סופרים [חכמים למדו זאת מהתורה], שנאמר: "כי יקח איש אשה", ואמרו חכמים: לקוחים יהיו בכסף, שנאמר: "נתתי כסף השדה, קח ממני".

כא. אף על פי שעקר הדברים כך הוא, נהגו כל ישראל לקדש בכסף או בשוה כסף; וכן אם רצה לקדש בשטר, מקדש. אבל אין מקדשין בכיאה לכתחלה; והמקדש בכיאה, מפין אותו מפת מרדות [מלקות מדרבנן], כדי שלא יהיו ישראל פרוצין בדבר זה, אף על פי שקדושי קדושין גמורין.

כב. וכן המקדש בלא שדוף, או המקדש בשוק - אף על פי שקדושי קדושין גמורין, מפין אותו מפת מרדות, כדי שלא יהא דבר זה הרגל לזנות, וידמה לקדשה [מופקרת] שהיתה קדם מפת תורה.

כג. כל המקדש אשה - בין על ידי עצמו, בין על ידי שליח - צריך לברך קדם הקדושין, הוא או שלוחו, ואחר כך מקדש, בדרך שמברכין קדם כל המצוות. ואם קדש ולא ברך - לא יברך אחר הקדושין, שזו ברכה לבטלה, מה שנעשה כבר נעשה.

כד. כיצד מברך? ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו במצוותיו, והבדילנו מן העצירות, ואסר לנו את הארוסות, והתיר לנו את הנשואות על ידי חפה וקדושין, ברוך אתה ה', מקדש ישראל. זו היא ברכת ארוסין. ונהגו העם להסדיר ברכה זו על כוס של זין או של שכר. אם יש שם זין - מברך על הזין תחלה, ואחר כך מברך ברכת ארוסין, ואחר כך מקדש. ואם אין שם לא זין ולא שכר - מברך אותה בפני עצמה.

יום רביעי כ"ט כסלו ה'תש"ע

הלכות אישות פרק ד

א. אין האשה מתקדשת אלא לרצונה, והמקדש אשה בעל כרחה - אינה מקדשת; אבל האיש שאנסוהו עד שיקדש על כרחה - הרי זו מקדשת. ויש לאיש לקדש נשים רבות

גמורה. ואם היתה בת שלש שנים ויום אחד, מתקדשת בכיאה מדעת אביה; פחות מכאן - אם קדשה אביה בכיאה, אינה מקדשת.

יב. בגרה הבת - אין לאביה בה רשות, והרי היא כשאר כל הנשים, שאין מתקדשות אלא לדעתן. וכן אם השיאה אביה ונתאלמנה או נתגרשה בחיי אביה - הרי היא ברשות עצמה, ואף על פי שעדין היא קטנה. כיון שנשאת, אין לאביה בה רשות.

יג. נתקדשה קדם שתבגר שלא לדעת אביה - אינה מקדשת, אפלו נתרצה האב אחר שנתקדשה; ואפלו נתאלמנה או נתגרשה מאותם הקדושין, אינה אסורה על הכהן. ובין היא, ובין אביה יכולין לעכב. בין שנתקדשה בפניו, בין שנתקדשה שלא בפניו - אינה מקדשת.

יד. היתה הבת ספק בוגרת - בין שקדשה אביה שלא לדעתה, בין שקדשה היא עצמה שלא לדעת אביה - הרי זו מקדשת בספק; לפיכך צריכה גט מספק. יש לאיש לעשות שליח לקדש לו אשה, בין אשה פלונית [מסוימת], בין אשה משאר הנשים [איזו שהיא]; וכן האשה הגדולה [הבוגרת] עושה שליח לקבל קדושיה, בין מאיש פלוני, בין מאיש משאר האנשים; וכן האב עושה שליח לקבל קדושי בתו, כשהיא ברשותו; ואומר אדם לבתו הקטנה, 'צאי וקבלי קדושיך'.

טו. כל העושה שליח לקבל הקדושין, צריך לעשותו בפני שני עדים. אבל האיש שעשה שליח לקדש לו אשה, אינו צריך לעשותו בעדים, שאין מקום לעדים בשליחות האיש אלא להודיע אמתת הדבר; לפיכך אם הודו השליח והמשלח, אינן צריכין עדים, כמו שליח הגט, וכמו שליח שהרשהו [בעל התבואה] להפריש לו תרומה וכיוצא בהן - בכל שלוחו של אדם כמותו, ואינו צריך עדים.

טז. השליח נעשה עד; לפיכך אם עשה שנים שלוחין לקדש לו אשה, והלכו וקדשו אותה - הן הן שלוחיו, והן הן עדי הקדושין, ואינן צריכין לקדשה לו בפני שנים אחרים.

יז. הכל פשרין לשליחות, חוץ מחרש שוטה וקטן - לפי שאינן בני דעת, והגוי - לפי שאינו בן ברית, ונאמר: "בן תרימו גם אתם", לרבות השליח - ומה אתם בני ברית אף שלוחכם בן ברית, להוציא את הגוי. אבל העבד [הכנעני] - אף על פי שהוא נעשה שליח לזכר שבממון - הרי הוא פסול בשליחות הקדושין והגטין, לפי שאינו בתורת גטין וקדושין [אינן חלים עליו].

יח. שליח האיש שקדש - אומר לה: 'הרי את מקדשת לפלוני בכסף זה', או 'בשטר זה'. ואם שליח האשה הוא שמקבל הקדושין - אומר לו: 'הרי פלונית ששלחה אותך מקדשת לי', והוא אומר לו: 'קדשתיה לך', או 'ארסתיה לך', או 'נתתיה לך לאשה', וכל פיוצא בזה. וכן המקדש על ידי האב - אומר לו: 'הרי בתך פלונית מקדשת לי', והוא אומר לו: 'קדשתיה לך'. אם אמר האב או השליח 'הן' - דיו. ואם היה עסקין בענין ונתן לאב או לשליח ולא

ומבחינת, אין כאן שם קדושין, ואינה צריכה למאן; ואם היתה מבת עשר ומעלה, אף על פי שהיא סכלה ביותר, הואיל ונתקדשה לדעתה, הרי זו מקדשת למאן [די לה במיאון בבעלה לבטל הנישואין]. היתה מבת שש עד סוף עשר, בודקין את יפי דעתה - אם מבחינת ומפאת עסקי הנשואין והקדושין, צריכה למאן; ואם לאו, אינה מתקדשת למאן ואינה צריכה למאן.

ח. כיצד מתקדשת למאן? שאם נתקדשה ולא רצת לישב עם בעלה, צריכה למאן בפני שנים, ולומר: 'איני רוצה בפלוני בעלי', ויוצאה בלא גט, כמו שיתבאר בהלכות גרושין; וזו היא הנקראת ממאנת. ולמה יוצאה בלא גט? מפני שאין קדושיה קדושין מן התורה, אלא קדושי קטנה זו מדברי סופרים, והן תלוין: שאם ישבה עם בעלה עד שגדלה - גמרו קדושיה, ונעשית אשת איש גמורה, ואינו צריך לחזור ולקדשה אחר שגדלה; ואם לא רצת לישב - צריכה למאן, ותצא בלא גט.

ט. חרש שנשא פקחת, וכן חרשת שנשאת לפקח - אין קדושיה קדושין גמורין מן התורה, אלא מדברי סופרים. לפיכך אם בא פקח וקדש אשת חרש הפקחת - הרי זו מקדשת לשני קדושין גמורין, ונותן גט, והיא מתרת לבעלה החרש. אבל השוטה שקדש פקחת, או פקח שקדש שוטה - אין כאן קדושין כלל, לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים.

י. סריס [עקור] שקדש, בין סריס חמה [מלידה] בין סריס [בידי] אדם, וכן אילונית [עקרה] שנתקדשה - הרי אלו קדושין גמורין.

יא. טמטום ואנדרוגינוס [ספקי זכר או נקבה] שקדשו אשה, או שקדשן איש - הרי אלו קדושי ספק, וצריכין גט מספק. יב. המקדש אחת מן העריות [שחייב עליהן כרת] - לא עשה כלום, שאין קדושין תופסין בערוה, חוץ מן הנדה, שהמקדש את הנדה, הרי זו מקדשת קדושין גמורין. ואין ראוי לעשות כן.

יג. אשת איש שפשטה ידה וקבלה קדושין מאחר בפני בעלה, הרי זו מקדשת לשני, שהאשה שאמרה לבעלה בפניו 'גרשתי', נאמנת, תזקה שאינה מעזה פניה בפני בעלה. אבל אם קדשה אחר שלא בפני בעלה, אין קדושין תופסין בה עד שתביא ראיה שנתגרשה קדם שתקבל הקדושין; כל [ב] במצב שהוא [ב] שלא בפניו, מעזה.

יד. המקדש אחת מן השניות [ערויות מדרבנן], או מאסורי לאוין, או מאסורי עשה, וכן הדין שקדש צרת יבמה [אשתו השניה של אחיו] - הרי זו מקדשת קדושין גמורין; חוץ מיבמה שנתקדשה לזר [לפני שנחלצה], שהיא מקדשת בספק - נסתפק לחכמים אם הקדושין תופסין ביבמה, כשאר חייבי לאוין, או אין קדושין תופסין בה, כערוה. ואף על פי שאסור לו לכנס אחת מכל אלו, הרי זה מגרש בגט. טו. המקדש גויה או שפחה - אינן קדושין, אלא הרי היא אחר קדושין כמה שהיתה קדם הקדושין; וכן גוי ועבד

כאחת, והוא שיהיה בכסף - אם קדש בכסף - פרוטה לכל אחת ואחת; ויש לאחת מהן או לאחר לקבל הקדושין על ידי כלן מדעתה.

כ. המקדש את האשה, ונתן קדושיה מדעתה ביד חברה, ואמר לחברה פשנתן הקדושין בידה: 'ואת נמי' [ואת גס], או 'וכן גם את', וכיוצא בזה - הרי שפיתה מקדשות. אבל אם נתן בידה ואמר לה: 'ואת' - הרי זו שקבלה הקדושין ספק מקדשת, שמה לא נתפסו אלא לראות מה בלבה, וכאלו אמר לה: 'ואת מה תאמרי בדבר זה?' ולפיכך קבלה היא הקדושין, שהרי זה צדין שואלה לראות מה בלבה, ומפני זה היא ספק מקדשת.

ג. 'התקדשי לי בדינך זה', ונטלתו וזרקתו לפניו, או לים, או לאור [אש], או לדבר האבד - אינה מקדשת. אמרה לו: 'תנהו לאבא', או 'לאביך', או 'לאיש פלוני', ונתן - אינה מקדשת; ואם אמרה: 'תנהו לו שיקבלנו לי', ונתן - הרי זו מקדשת.

ד. אמרה: 'הניחהו על הסלע' - אינה מקדשת; ואם היה סלע שלה - מקדשת. היה הסלע של שניהם - הרי זו מקדשת בספק. אמר לה: 'התקדשי לי בכפר זה', אמרה לו: 'תנהו לעני', אפלו היה עני הסמוך עליה - אינה מקדשת. 'תנהו לכלב' - אינה מקדשת; ואם היה כלב שלה - מקדשת; היה רץ אחריה לנשכה, ואמרה לו: 'תנהו לכלב זה' - הרי זו ספק מקדשת.

ה. היה מוכר פרות או בלים וכיוצא בהן, באת אשה ועמדה ואמרה לו: 'תן לי מעט מאלי', ואמר לה: 'אם אתן לך, תהי מקדשת לי' - אמרה 'כן', ונתן לה - הרי זו מקדשת; אבל אם אמרה לו: 'תן לי מהן', או 'השלף לי', או דברים שענינם: 'לא תשחק עמי בדברים אלו אלא תן בלבד', ונתן - אינה מקדשת. וכן אם היה שותה בדין, ואמרה לו: 'תן לי כוס אחד', ואמר לה: 'אם אתן לך, הרי את מקדשת לי בו', ואמרה לו: 'השקני השקות', או 'תן', 'השקה', 'השלף' - אינה מקדשת, שאין הדברים מראין אלא 'השקני בלבד ולא תשחק עמי בדבר אחר'.

ו. המקדש בעד אחד - אין חוששין לקדושיו [אין כאן אפילו ספק קידושין], ואף על פי ששניהן מודים; קל וחומר למקדש בלא עדים. המקדש בפסולי עדות של תורה, אינה מקדשת. בפסולי עדות של דברי סופרים, או בעדים שהם ספק פסולי תורה - אם רצה לכנס, חוזר ומקדש בכשרים; ואם לא רצה לכנס, צריכה ממנו גט מדברי סופרים. ואפלו כפרה האשה והכחישה את העדים, ואמרה 'לא קדשתי' - כופין אותה לקח גט. וכן דין כל קדושי ספק - אם רצה לכנס, חוזר ומקדש ודאי; ואם לא רצה, צריכה ממנו גט מספק.

ז. קטן שקדש, אין קדושיו קדושין. אבל גדול שקדש את הקטנה היתומה, או קטנה שיצאה מרשות אב [שנישאת ונתגרשה או נתאלמנה] - אם היתה פחותה מבת שש, אף על פי שהיא נבונה לחש [נבונה ושומרת טוה] ביותר ומפאת

לה. שניהם יכולין לשמר אותו, או שניהם אינן יכולין לשמר אותו – זה הוא מחצה למחצה.

יום חמישי ל' כסלו ה'תש"ע

הלכות אישות פרק ה

א. המקדש בדבר שהוא אסור בהנזה – כגון חמץ בפסח או בשר בחלב, וכיוצא בהן משאר אסורי הנזה – אינה מקדשת; ואפילו היה אסור בהנזה מדבריהם [מדברנות], כגון חמץ בשעה ששית מיום ארבעה עשר [בניסון] – אינה מקדשת.

ב. עבר ומכר דבר האסור בהנזה, וקדש בדמיו – הרי זה מקדשת; חוץ מעבודה זרה – שאם קדש בדמיה, אינה מקדשת, מפני שדמי עבודה זרה אסורין בהנזה כמותה. המקדש בפרש [צואת] עגל עבודה זרה, אינה מקדשת, שהכל מעבודה זרה אסור בהנזה, שנאמר: "ולא ידבק בידך מאומה מן החמר". אבל המקדש בפרש שור הנסקל [שור שהרג אדם], הרי זה מקדשת – אף על פי ששור הנסקל אסור בהנזה, פרשו אינו אסור בהנזה, שאינו דבר חשוב לגבי השור.

ג. המקדש בפרות שביעית, או באפר פרה אדמה, או במים שמלאן לעשותן מי נדה – הרי זה מקדשת. המקדש בהקדש של בדיק הבית [ביהמ"ק] בשוגג – הרי זה מקדשת, והוא ישלם קרן וחמש להקדש ויביא אשמו, כדין כל מועל בשגגה; ואם קדש בו במזיד, אינה מקדשת.

ד. קדשה במעשר שני, בין בשוגג בין במזיד – אינה מקדשת, לפי שאין לו לעשות בו שאר תפציו עד שיתחלל [יפדה], שנאמר במעשר: "לה' הוא".

ה. המקדש בחלקו מקדשי קדשים, או מקדשים קלים – אינה מקדשת, מפני שלא התרו אלא לאכילה בלבד. אבל כהן שקדש בתרומה גדולה, ובתרומת מעשר, ובכבורים, וכן לוי שקדש במעשר ראשון, וישראל שקדש במעשר עני – הרי זה מקדשת.

ו. מתנות [תרומות ומעשרות] שלא הורמו, הרי הן כמו שהורמו. לפיכך ישראל שנפלו לו [בירושה] טבלים [תבואה שלא הופרשה] מבית אבי אמו כהן, והפריש מהם תרומה ומעשרות – הרי הן בתרומות ומעשרות שנפלו לו בירשה מאבי אמו, ואם קדש בהן אשה, הרי זה מקדשת, שאף על פי שאינם ראויין לו לאכילה, יש לו למכרן למי שהן ראויין לו. אבל ישראל שקדש בתרומה שהפריש מגרנו [תבואתו], אינה מקדשת, שהרי אין לו [אינו יכול] למכרה, ואין לו בה אלא טובת הנזה, לפי שנותנה לכל כהן שירצה; וטובת הנזה אינה ממון.

ז. המקדש את האשה בגזל, או בגנבה, או בחמס [קנין בעל כרחו] – אם נתאשו הבעלים ונודע [לעדי הקידושין] שקנה אותו דבר ביאוש, הרי זה מקדשת; ואם לאו, אינה מקדשת. ח. הנכנס לבית חבירו, ולקח לו כלי או אכל וכיוצא בהן וקדש בו אשה, ובא בעל הבית – אף על פי שאמר לו: 'למה לא נתת לה דבר זה, שהוא טוב ממה שנתת לה?' –

שקדשו בת ישראל, אין קדושיה קדושין. ישראל משמר שקדש בת ישראל – אף על פי שהוא עובד עבודה זרה ברצונו, הרי אלו קדושין גמורין, וצריכה ממנו גט.

טז. המקדש אשה שחציה שפחה וחציה בת חורין – אינה מקדשת קדושין גמורין עד שתשפחה; וכיון שנתפחה, גמרו קדושיה בקדושי קטנה שגדלה, ואינו צריך לקדשה קדושין אחרים. בא אחר וקדשה אחר שנתפחה, הרי זה ספק קדושין לשניהם.

יז. ואינו היא שפחה חרופה [חצי שפחה] האמורה בתורה? [שהבא עליה מתחייב באשם - ב] מי שחציה שפחה וחציה בת חורין שקדשה עבד עברי [שאז חלים הקידושין]. ומי שחציו עבד וחציו בן חורין שקדש בת חורין – הרי זה ספק קדושין.

יח. שכור שקדש – קדושיו קדושין, ואף על פי שנתפחה הרבה. ואם הגיע לשכרותו [לדוגמת שכרות] של לוט [שאינו יודע מה עושה -], אין קדושיו קדושין; ומתישבין בדבר זה [ויש לבדוק היטב את מצבו].

יט. המקדש בפחות מפרוטה, אינה מקדשת. קדשה באכל או בכלי וכיוצא בו ששונה פחות מפרוטה – הרי זה מקדשת בספק, וצריכה גט מספק; שמא דבר זה שונה פרוטה במקום אחר. הא למדת, שכל המקדש בשונה בסף – אם היה שונה פרוטה באותה המדינה, הרי אלו קדושין ודאי; ואם אינו שונה פרוטה, הרי אלו קדושין ספק. וראוה לי, שאם קדש בתבשיל או בנרק שאינו מתקיים [לזמן רב] וכיוצא בהן – אם לא היה שונה פרוטה באותו המקום, אינה מקדשת כלל; שהרי דבר זה אינו מגיע למקום אחר עד שיפסד ויאבד, ולא יהיה שונה בלום. ודבר של טעם הוא זה, וראוי לסמוך עליו. כ. המקדש אשה בפחות מפרוטה, או שקדש שתי נשים בפרוטה – אף על פי ששלח סבלונות [מתנות] לאחר מפאן, אינה מקדשת; וכן קטן שקדש – אף על פי ששלח סבלונות אחר שהגדיל, אינה מקדשת; שמתמת קדושיו הראשונים שלחם, שהיו קדושין פסולין.

כא. המקדש את האשה בכסף או בשטר, אינו צריך שימתן הקדושין לתוך ידה, אלא בין שרצת לזרק לה קדושיה, ויזקם – בין לתוך ידה, בין לתוך חיקה, או לתוך חצרה, או לתוך שדה שלה – הרי זה מקדשת. היתה עומדת ברשות הפעל – צריך שימתן לתוך ידה או לתוך חיקה. היתה עומדת ברשות שהיא של שניהם, וזרק לה קדושיה מדעתה, ולא הגיעו לידה או לחיקה – הרי זה מקדשת קדושין ספק. ואפילו אמרה לו: 'הנח קדושי על מקום זה', ואותו המקום של שניהם – הרי אלו קדושין ספק.

כב. היו עומדין ברשות הרבים, או ברשות שאינה של שניהם, וזרק לה קדושיה – קרוב לו, אינה מקדשת; קרוב לה, הרי זה מקדשת. מחצה למחצה, או שהיו ספק קרוב לה ספק קרוב לו, ואבדו קדם שיגיעו לידה – הרי זה מקדשת בספק. כיצד הוא קרוב לה וקרוב לו? כל שהוא יכול לשמר אותה והיא אינה יכולה לשמר אותה – זה הוא קרוב לו; היא יכולה לשמר אותה והוא אינו יכול לשמר – זה הוא קרוב

טז. אמר לה: 'הרי את מקדשת לי בפרוטה זו ובחוב שיש לי אצלך' - הרי זו מקדשת; וכן אם אמר לה: 'במלוה שיש לי אצלך ובפרוטה זו' - הרי זו מקדשת.

יז. היתה לו חוב ביד אחרים, ואמר לה: 'הרי את מקדשת לי בחוב שיש לי ביד זה' במעמד שלשפתן [הלווה, המקדש והמתקדשת] - הרי זו מקדשת.

יח. קדשה בפקדון שיש לו בידה, או בשאלה שהשאלה [כגון שהשאל לה כלים] - אם היתה הפקדון והשאלה או שנה פרוטה מהן קנים ברשותה, הרי זו מקדשת.

יט. אמר לה: 'הרי את מקדשת לי בשכר שאדבר עליך לשלטון' [למושל], ודבר עליה, והניחה השלטון ולא תבעה [למשפט] - אינה מקדשת אלא אם נתן לה פרוטה משלו; שהניחה הפאה לה מדבריו הרי היא כמלוה, והמקדש כמלוה אינה מקדשת.

כ. 'הרי את מקדשת לי במלאכה זו שאעשה עמך', ועשה עמה - אינה מקדשת אלא אם פן נתן לה פרוטה משלו; לפי שהשכירות יזכה בה הפועל מתחלה ועד סוף - כל זמן שיעשה מקצת מן המלאכה, זוכה במקצת מן השכר - ונמצא השכר פלו מלוה אצלה, והמקדש כמלוה אינה מקדשת.

כא. האשה שאמרה: 'מן דינר לפלוני מתנה ואתקדש אני לך', ונתן ואמר לה: 'הרי את מקדשת לי בהנאת מתנה זו שנתתי על פיך' - הרי זו מקדשת; אף על פי שלא הגיע לה כלום, הרי נהנית ברצונה שבעשה, ונהנה פלוני בגללה. וכן אם אמרה לו: 'מן דינר לפלוני מתנה ואתקדש לו', ונתן לו, וקדשה אותו פלוני ואמר לה: 'הרי את מקדשת לי בהנאת מתנה זו שקבלתי ברצונך' - הרי זו מקדשת.

כב. אמר לה: 'הא לך דינר זה מתנה והתקדשי לפלוני', וקדשה אותו פלוני ואמר לה: 'הרי את מקדשת לי בהנאה זו הפאה לך בגללי' - הרי זו מקדשת, אף על פי שלא נתן לה המקדש כלום. אמרה לו: 'הא לך דינר זה מתנה ואתקדש לך', ולקחו ואמר לה: 'הרי את מקדשת לי בהנאה זו שקבלתי ממך' - אם אדם חשויב הוא, הרי זו מקדשת, שהנאה יש לה בהיותו נהנה ממנה, ובהנאה זו תקנה עצמה לו.

כג. האומר לאשה: 'התקדשי לי בדינר, והרי זה המשכון בידך עד שאמן הדינר' - אינה מקדשת; לא הדינר הגיע לידה, ולא המשכון נתן להיותו שלה. היתה בידו משכון על חוב שיש לו אצל אחרים, וקדש בו אשה - אף על פי שאינו שלו, הרי זו מקדשת, לפי שבעל חוב יש לו מקצת קנן בגופו של משכון.

כד. האומר לאשה: 'הרי את מקדשת לי בדינר זה על מנת שתחזיריהו לי' - אינה מקדשת, בין החזירה בין לא החזירה; שאם לא החזירתה לא נתקיים התנאי; ואם החזירתה, הרי לא נהנית ולא הגיע לידה כלום.

כה. נתן לה אגדה של הדס וכיצא בה ואמר לה: 'הרי את מקדשת לי בזו', וקבלה אותה, ואמרו: 'יחלא אין בה שנה

אינה מקדשת; שלא אמר לו דבר זה אלא כדי שלא להתביש עמו, והואיל וקדש בממון חברו שלא מדעת חברו, הרי זה גזל ואינה מקדשת. ואם קדשה בדרך שאין בעל הבית מקפיד עליו, כגון תמרה או אגוז - הרי זו מקדשת מספק.

ט. היתה סחורה בינו ובין חברו [בשותפות], וחלקה שלא מדעת חברו, וקדש בתלקו - הואיל וצריכה שומת בית דין [של שלושה], אינה מקדשת; שאין זה נוטל לעצמו מה שצריכה, ויניח [לשותפו] מה שצריכה.

י. גזל את האשה או גנב ממנה או חמסה, וחזר וקדשה בגזל ובגנבה וחמס שלה, ואמר לה: 'הרי את מקדשת לי בו' - אם קדם בגניחה שדוכין [הסכמה להינשא], ונטלה ושתקה - הרי זו מקדשת; ואם לא שדך אותה מעולם - אף על פי ששתקה לשנתן לה דברים אלו בתורת קדושין, אינה מקדשת; ואם אמרה 'הן', הרי זו מקדשת.

יא. וכן אם נתן לה פקדון ואמר לה: 'פנסי [קבלי] פקדון זה', וחזר ואמר: 'הרי את מקדשת לי בו' - אם אמר לה קדם שתטלנו, ונטלתו ושתקה - הרי זו מקדשת; ואם אחר שנטלתו בתורת פקדון אמר לה 'הרי את מקדשת בו' ושתקה - אין זה כלום, שכל שתיקה שלאחר מתן מעות אינה מועלת; אבל אם אמרה 'הן' אחר שנטלה, הרי זו מקדשת.

יב. החזיר לה חוב שהיה לה אצלו, ואמר לה 'הרי את מקדשת בו' קדם שתטלנו, ונטלתו ושתקה - אם היתה בגניחה שדוכין, הרי זו מקדשת; ואם לא שדך - אינה מקדשת, עד שתאמר 'הן'. ואם אמר לה אחר שנטלה החוב שלה 'הרי את מקדשת בו', אפילו אמרה 'הן', אינה מקדשת; שהרי לא הגיע לידה ממנו כלום, אלא שלה נטלה, וכבר נפרע חובו מבעה שנטלה, ואינה יכולה לחזור ולתבעו בחוב פעם אחרת.

יג. המקדש במלוה - אפילו היתה בשטר, אינה מקדשת. פיצד? כגון שהיה לו אצלה חוב דינר, ואמר לה: 'הרי את מקדשת לי בדינר שיש לי בידך' - אינה מקדשת, מפני שהמלוה להוצאה [לשימוש] נתנה, ואין כאן דבר קנים להנות בו מעתה, שכתב הוציאה [כאילו הוציאה] אותו הדינר ועברה הנאתו.

יד. היתה לו אצלה מלוה על המשכון, וקדשה באותה המלוה והחזיר לה את המשכון - הרי זו מקדשת, שהרי היא נהנית במשכון מעתה, והרי הגיעה הנחה לידה.

טו. המקדש בהנחת מלוה, הרי זו מקדשת. פיצד? כגון שהיתה אותה עתה מאתים זוז, ואמר לה: 'הרי את מקדשת לי בהנחת זמן שארוים לך [שאדחה הפרעון] במלוה זו, שתהיה בידך כך וכך יום, ואני תובעה ממך עד זמן פלוני' - הרי זו מקדשת, שהרי יש לה הנחה מעתה להשתמש במלוה זו עד סוף זמן שקבע; ואסור לעשות כן, מפני שהיא רבית [דומה לריבית]. ופרשו רבותי בהנחת מלוה דברים שאין ראוי לשמען [לסבור כמותם].

וזו תהי מקדשת, ואם לא תתני לי לא תהי מקדשת - הרי התנאי בטל, מפני שהקדים המעשה ונתן בידה ואחר כך התנה, ואף על פי שהכל בתוך כדי דבור; והרי זו מקדשת מיד, ואינה צריכה לתן לו כלום.

ה. וכן אם אמר לה: 'אם תתני לי מאתים וזו, הרי את מקדשת לי בדינר זה', ואחר כך נתן הדינר לידה - הרי התנאי בטל, מפני שלא כפל תנאו, שהרי לא אמר לה: 'ואם לא תתני, לא תהי מקדשת'; והרי זו מקדשת מיד, ואינה צריכה לתן לו כלום.

ו. וכן אם אמר לה: 'אם לא תתני לי מאתים וזו לא תהי מקדשת לי, ואם תתני לי מאתים וזו הרי את מקדשת לי בדינר זה', ואחר כך נתן הדינר לידה - הרי התנאי בטל, מפני שהקדים לאו ["אם לא תתני"] לתן ["אם תתני"]; והרי זו מקדשת מיד, ואינה צריכה לתן.

ז. וכן אם אמר לה: 'אם תעלי לרקיע או תרדי לתהום הרי את מקדשת לי בדינר זה, ואם לא תעלי לרקיע ולא תרדי לתהום לא תהי מקדשת', ואחר כך נתן הדינר לידה - הרי התנאי בטל, והרי היא מקדשת מיד; שהדבר ידוע שאי אפשר לה לקיים תנאי זה, ואין זה אלא כמפליגה [מגזימה] בדברים דרך שחוק והתול.

ח. הרי שהתנה בדבר שאפשר לעשותו, אלא שהתורה אסרה אותו - כגון שאמר לאשה: 'אם תאכלי חלב ודם הרי את מקדשת לי בדינר זה, ואם לא תאכלי לא תהי מקדשת', 'אם תאכלי בשר חזיר הרי זה גשף, ואם לא תאכלי לא יהא גט', ואחר שהתנה נתן הדינר או הגט בידה - הרי התנאי קיים; ואם עברה ואכלה, תהיה מקדשת או מגרשת, ואם לא אכלה, אינה מקדשת ואינה מגרשת. ואין אומרים בזה 'הרי התנה על מה שכתוב בתורה', שהרי בידה שלא תאכל, ולא תתקדש ולא תתגרש.

ט. ובמה אמרו 'כל המתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל חוץ מדבר שבקמון'? כגון שקדש או גרש או נתן או מכר על תנאי שהוא רוצה בתנאו שיזכה עצמו בדבר שלא זכתה לו תורה ומנעה ממנו, או יפטר עצמו בתנאו מדבר שחיבה אותו בו תורה, שאומרים לו: 'תנאך בטל, וכבר נתקדמו מעשיך, אין אתה נפטר מדבר שחיבה אותך בו התורה, ולא תזכה בדבר שמנעה אותך ממנו'.

י. כיצד? כגון שקדש אשה על תנאי שאין לה עליו שאר [מזונות] כסות ועונה [תשמיש] - שאומרים לו: 'כסות ושאר - תנאך קיים בהן, מפני שהיא תנאי שבקמון. אכל בעונה - תנאך בטל, שהתורה חיבה אותך בעונה. והרי זו מקדשת, ואתה חייב בעונתה, ואין בידך לפטר עצמך בתנאך'. וכן כל פיוצא בזה. וכן המקדש נפת תאר [גויה שבויית מלחמה] על תנאי שיתעמר בה [שתהא שפוחת] - הרי זו מקדשת, ואין לו להתעמר בה, שהרי התורה מנעה אותו מלהשתעבד בה אחר שנבעלה, ולא מפני תנאו יזכה בדבר שמנעה תורה, אלא תנאו בטל. וכן כל פיוצא בזה.

יא. התנה על האשה בשעת קדושין, או בשעת גרושין, שתבעל לאביה ולאחיה או לבנה וכיוצא בזה - הרי זה

פרוטה, ואמר: 'תתקדש בארבעה וזוים המוכבאים בתוך האגדה' - אם אמרה 'כן', הרי זו מקדשת. ואם שתקה - אינה מקדשת במעות אלו, שהשתיקה שלאחר מתן מעות לידה אינה מועלת; ותהיה מקדשת בספק מפני האגדה, שמה תשנה פרוטה במקום אחר.

כו. האומר לאשה: 'התקדשי לי בתמרה זו, התקדשי לי בזו, התקדשי לי בזו' - אם יש באחת מהן שנה פרוטה, הרי זו מקדשת; ואם לאו - אינה מקדשת אלא מספק, שמה תשנה תמרה אחת פרוטה במדינה אחרת.

כז. אמר לה: 'התקדשי לי בזו ובזו ובזו' - אם יש בכלם שנה פרוטה, מקדשת; ואם לאו, אינה מקדשת אלא מספק. היתה אוכלת ראשונה ראשונה [אכלה הראשונה קודם שתיים דיבור] - אם יש באחרונה שנה פרוטה, מקדשת; ואם לאו, אינה מקדשת אלא מספק; שאותן תמרים שאכלה, הרי הן כמלוג, והמקדש כמלוג אינה מקדשת, ונמצא שאין הקדושין אלא בתמרה אחרונה.

כח. אמר לה: 'הרי את מקדשת לי באלו' - אם יש בכלן שנה פרוטה, מקדשת; אף על פי שהיא אוכלת ראשונה ראשונה, שלה היא אוכלת.

כט. האומר לאשה: 'הרי את מקדשת לי בכוס זה' - אם היה מלא מים, הרי זו מקדשת בו ובמה שבתוכו; ואם היה מלא יין - הרי זו מקדשת בו, ולא במה שבתוכו. ואם היה מלא שמן - הרי זו מקדשת במה שבתוכו, ולא בו; לפיכך אם לא היה בשמן שנה פרוטה, הרי זו מקדשת בספק, ואם היה בשמן שנה פרוטה, הרי זו מקדשת ודאי, ואין משגיחין [בדוקים] על כוס [אם שווה פרוטה].

יום שישי א' טבת ה'תש"ע

הלכות אישות פרק ו

א. המקדש על תנאי - אם נתקיים התנאי, מקדשת; ואם לאו, אינה מקדשת; בין שהיה התנאי מן איש, בין שהיה מן האשה. וכל תנאי שבעולם - בין בקדושין, בין בגרושין, בין במקח וממכר, בין בשאר דיני ממון - צריך להיות בתנאי ארבעה דברים.

ב. ואלו הם הארבעה דברים של כל תנאי - שיהיה התנאי כפול, ושיהיה הן שלו קודם ללאו, ושיהיה התנאי קודם למעשה, ושיהיה התנאי דבר שאפשר לקיימו [כדלהלן]. ואם חסר התנאי אחד מהן - הרי התנאי בטל, וכאלו אין שם תנאי כלל, אלא תהיה זו מקדשת או מגרשת ויתקיים המקח או המתנה מיד, וכאלו לא התנה כלל, הואיל וחסר התנאי אחד מן הארבעה.

ג. כיצד? האומר לאשה: 'אם תתני לי מאתים וזו הרי את מקדשת לי בדינר זה, ואם לא תתני לי לא תהי מקדשת', ואחר שהתנה תנאי זה נתן לה הדינר - הרי התנאי קיים, והרי זו מקדשת על תנאי; ואם נתנה לו מאתים וזו, תהיה מקדשת, ואם לא נתנה לו, אינה מקדשת.

ד. אכל אם אמר לה: 'הרי את מקדשת לי בדינר זה, ונתן הדינר בידה, והשלים התנאי ואמר: 'אם תתני לי מאתים

- לא תהיה זו מקדשת, ולא תתגרש זו, ולא יזכה זה בחצר, ואף על פי שלא כפל תנאו, ואף על פי שהקדים המעשה לתנאי ונתן הקדושין או הגט לידה והחזיק זה בחצר ואחר כך השלים תנאו; שהרי כשיתקיים התנאי - יזכה זה בחצר, ותתקדש זו ותתגרש זו, משעה ראשונה שבה נעשה המעשה, כאלו לא היה שם תנאי כלל.

יום שבת קודש ב' טבת ה'תש"ע

הלכות אישות פרק ז

א. האומר לאשה: 'הרי את מקדשת לי על מנת שירצה אבי' (שיאמר "הן") - רצה האב [אמר "הן"], מקדשת; לא רצה, או ששחק, או שמת קדם ששמע הדבר - אינה מקדשת. 'על מנת שלא ימחה אבי' - שמע ומחה, אינה מקדשת; לא מחה, או שמת - הרי זו מקדשת. מת הבן ואחר כך שמע האב - מלמדין את האב שיאמר 'איני רוצה', כדי שלא יהא שם קדושין, ולא תפל לפני יבם.

ב. האומר לאשה: 'הרי את מקדשת לי בזה על מנת שיש לי מאתים זוז', או 'בית כור עפר' (שטח שניתן לזרוע בו כור) - אם יש שם עדים שיש לו, הרי זו מקדשת; ואם אין לו, הרי זו מקדשת מספק; שפא יש לו, והוא אומר 'אין לי' - כדי לקלקלה [להכשילה באיסור אשת איש].

ג. הרי את מקדשת לי בזה על מנת שיש לי מאתים זוז', או 'בית כור עפר במקום פלוני' - אם יש לו באותו המקום, הרי זו מקדשת; ואם אין לו באותו המקום שאמר, הרי זו מקדשת מספק - שפא יש לו שם, והוא מתכוון לקלקלה.

ד. הרי את מקדשת לי בזה על מנת שאראך מאתים זוז', או 'בית כור עפר' - הרי זו מקדשת, ונראנה; הנראה הזוהים ביד אחרים, או שהנראה בית כור עפר בשדה אחרים - אינה מקדשת, עד שיראנה משלו. לקח המעות במלוה או בשתפות, או ששכר השדה או לקחה באריסות [לעבוד בה תמורת חלק מהיבול] - אינה מקדשת, עד שיראנה משלו; שמשמע 'שאראך', שאראך שעמי לעצמי דבר זה שאמרתי לך.

ה. היה לו בית כור עפר, והיה בו נקעים [חפירות] עמקים עשרה טפחים, או סלעים גבוהים עשרה טפחים - אם היו הנקעים מלאים מים - הרי הן כסלעים ואין נמדדין עמו, מפני שאין ראויין לזריעה; ואם אינן מלאים מים - נמדדין עמו, מפני שהן ראויין לזריעה.

ו. האומר לאשה: 'הרי את מקדשת לי בזה על מנת שאין עליך גדרים', ונמצאו עליה אחד משלושה גדרים אלו - שלא תאכל בשר, או שלא תשתה יין, או שלא תתקשט במיני [בגדי] צבעונין - אינה מקדשת; נמצא עליה גדר חוץ מאלו - אף על פי שהוא אומר: 'מקפיד אני אפלו על זה', הרי זו מקדשת. ואם אמר לה: 'על מנת שאין עליך כל גדר' - אפלו נמצאת שגדרה שלא תאכל תרובין, אינה מקדשת. ז. הרי את מקדשת לי בזה על מנת שאין ביך מומין', ונמצא בה אחד מן המומין הפוסלין בבשים - אינה מקדשת; נמצא בה מום אחר חוץ מאותם המומין - אף על

כמי שהתנה עליה שתעלה לרקיע או שתדד לתהום, ותנאו בטל; שאין בידה שיעברו אחרים ויבואו על הערוה, ונמצא שהתנה בדבר שאינו בידה לקימו. וכן כל פיוצא בזה. יב. אבל אם התנה עליה שיתן לי פלוני חצרו', או 'שישיא בתו לבני' וכיוצא בזה - תנאו קנס; שהרי אפשר בידה לקימו, ותתן לפלוני ממון הרבה עד שיתן לו חצרו ועד שישיא בתו לבנו, שהרי אין כאן עברה. וכן כל פיוצא בזה. יג. שים אלו הדברים של תנאים לנגד עיניך תמיד, וכל מקום שאתה שומע המקדש על תנאי כך וכך, או 'הנותן גט על תנאי כך וכך', או המוכר, או הנותן על תנאי - תדע שהתנאי יש בו ארבעה דברים אלו שבארנו, כדי שלא נהיה צריכין לפרש אותן בכל מקום ומקום; ואם חסר אחד מהן, אין כאן תנאי.

יד. יש מקצת גאונים אחרונים שאמרו: 'אין אדם צריך לכפל תנאו אלא בגטין וקדושין בלבד, אבל בדיני ממון אינו צריך לכפל'. ואין ראוי לסמוך על דבר זה, שפפילת התנאי עם שאר הארבעה דברים, מתנאי בני גדר ובני ראובן למדו אותן חכמים, "אם יעברו בני גדר וגו', ואם לא יעברו", ותנאי זה לא היה בגטין ולא בקדושין. וכזה הורו גדולי הגאונים הראשונים, וכן ראוי לעשות. טו. המקדש על תנאי - כשיתקיים התנאי תהיה מקדשת משעה שנתקיים התנאי, לא משעה שנתקדשה. כיצד? האומר לאשה: 'אם אתן לך מאתים זוז בשנה זו הרי את מקדשת לי בדינך זה, ואם לא אתן לך לא תהי מקדשת', ונתן הדינר לידה בניסן, ונתן לה המאתים זוז שהתנה עמה בתשרי - הרי זו מקדשת מתשרי; לפיכך אם קדשה שני קדם שיתקיים התנאי של ראשון - הרי זו מקדשת לשני. וכן הדין בגטין ובממונות, בשעה שיתקיים התנאי הוא שיהיה גט, או יתקיים המקח או המתנה.

טז. במה דברים אמורים? בשעה שם תנאי, ולא אמר מעכשיו; אבל אם אמר לה: 'הרי את מקדשת לי מעכשיו בדינך זה אם אתן לך מאתים זוז', ולאחר זמן נתן לה המאתים זוז - הרי זו מקדשת למפרע משעת הקדושין, אף על פי שלא נעשה התנאי אלא לאחר זמן מרבה; לפיכך אם קדשה אחר קדם שיעשה התנאי - אינה מקדשת. וכן הדין בגטין ובממונות.

יז. כל האומר 'מעכשיו', אינו צריך לכפל תנאו ולא להקדים התנאי למעשה, אלא אף על פי שהקדים המעשה תנאו קנס; אבל צריך להתנות בדבר שאפשר לקימו, ואם התנה בדבר שאי אפשר לקימו - הרי זה כמפליג בדברים [ואינו מתכוון ברצינות], ואין שם תנאי. וכל האומר 'על מנת' - הרי זה כאומר 'מעכשיו', ואינו צריך לכפל התנאי ולא להקדימו למעשה.

יח. כיצד? האומר לאשה: 'הרי את מקדשת לי על מנת שתתני לי מאתים זוז', הרי זה גטף על מנת שתתני לי מאתים זוז', הרי חצר זו נתונה לך במתנה על מנת שתתן לי מאתים זוז' - הרי תנאו קנס, ונתקדשה האשה, או נתגרשה, וזכה זה בחצר, והם יתנו מאתים זוז, ואם לא יתנו

אמר לה: 'הרי את מקדשת לי על מנת שתהיי מתרת לפלוני' - הרי זו מקדשת, ותהיה אסורה על אותו פלוני כשאר העם, מפני שהתנה בדבר שאי אפשר לקימו.

יד. הנותן שתי פרוטות לאשה ואמר לה: 'הרי את מקדשת לי היום באחת, ובאחת לאחר שאגרוש' - הרי זו מקדשת, וכשיגרוש אותה תהיה מקדשת עד שיגרוש אותה פעם שניה מן קדושי פרוטה שניה. אבל האומר לאשה: 'הרי את מקדשת לי בזה לאחר שאתגר', 'לאחר שתתגר', 'לאחר שאשתחרר' [מהיותו עבד כנעני], 'לאחר שתשתחרר' [מהיותה שפחה כנענית], 'לאחר שימות בעלך', 'לאחר שתמות אחותך' [שכעת היא אישתך] - אינה מקדשת, לפי שאינו יכול עתה לקדשה.

טו. האומר ליבמה: 'הרי את מקדשת לי בזה לאחר שייחלץ לך יבמך' - הרי זו מקדשת מספק, הואיל ואלו קדשה עתה, היו קדושים תופסין בה מספק.

טז. האומר לחברו: 'אם ילדה אשתך נקבה הרי היא מקדשת לי בזה' - לא אמר כלום. ואם היתה אשת חברו מעבדת והפר העבר - הרי זו מקדשת. ויראה לי, שצריך לחזור ולקדש אותה מאביה אחר שתלד, כדי שיכניס אותה בקדושים שאין בהן דפי [פגם].

יז. האומר לאשה: 'הרי את מקדשת לי במאה דינר, ונתן לה אפלו דינר אחד' - הרי זו מקדשת משלקחה הדינר, והוא ישלים לה את השאר; שזה כמי שאמר לה: 'הרי את מקדשת לי בדינר זה על מנת שאשלים לך מאה דינר', שהיא מקדשת לו מעכשו. במה דברים אמורים? בשאמר לה במאה דינר סתם. אבל אם פרש ואמר לה: 'הרי את מקדשת לי במאה דינר אלי', והתחיל למנות לתוך ידה - אינה מקדשת עד שישלים; ואפלו בדינר האחרון שניהן יכולים לחזר זה בזה. וכן אם נמצא מנה חסר דינר, או נמצא מהם דינר נחשת [ולא מכסף] - אינה מקדשת. נמצא בהם דינר רע [חסר בחשקלו] - אם יכולה להוציאו על ידי הדחק, יחליפנו; ואם לאו, אינה מקדשת.

יח. אמר לה: 'הרי את מקדשת לי בבגדים אלו שהן שוין חמשים דינר', והיו של משי וכיוצא בהן שהאשה מתאנה להן - אם היו שוין חמשים, הרי זו מקדשת משעת לקיחה; ואינן צריכין שומא בשוק ואחר כך תהיה מקדשת. כדי שתסמך דעתה, אלא הואיל והם שוין כשאמר לה, הרי זו מקדשת משעה ראשונה. ואם אינם שוין, אינה מקדשת. יט. איש ואשה שהיו עסקין בדברי ארוסין, הוא אומר: 'במאה דינר אקדש אותך', והיא אומרת: 'איני מתקדשת לך אלא במאתים וזו', והלך זה לביתו וזו לביתה, ואחר כך תבעו זה את זה [הסכימו לחדש את הקשר] וקדשו סתם [במעות צורות, מבלי לדעת כמה יש בצורף] - אם האיש תבע את האשה, יעשו דברי האשה; ואם האשה תבעה את האיש, יעשו דברי האיש.

כ. העושה שליח לקדש לו אשה, והלך השליח וקדשה על תנאי - אינה מקדשת; וכן אם אמר לו לקדשה על תנאי,

פי שאמר: 'מקפיד אני אפלו על זה', הרי זו מקדשת. ומה הן המומין הפוסלין בנשים? כל המומין הפוסלין בכהנים [לעבודה במקדש], פוסלין בנשים; ובהלכות ביאת מקדש, יתבארו כל מומי הכהנים. ויותר עליהן בנשים - ריח רע [מהגורן], וזעה, וריח הפה, וקול צבחה, ונדין גסין מחברותיה טפח, וטפח בין דר לדר, ונשיכת כלב ונעשה המקום צלקת, ושימא [יבלת] שעל הפדחת [מצח], אפלו היתה קטנה ביותר, ואפלו קרובה משער ראשה ואף על פי שאין בה שער, וזו היא השומא שיתרה באשה על הכהנים. אבל אם היתה שומא שיש בה שער בשאר הפנים, או שומא גדולה כאסר [מטבע איטלקי קטן] אף על פי שאין בה שער - הרי זה מום בין בכהנים בין בנשים.

ח. המקדש אשה סתם ונמצא בה אחד מן המומין הפוסלין בנשים, או נמצא עליה אחד משלושה נדרים - הרי זו מקדשת מספק. קדשה על מנת שאין עליה נדרים והיו עליה נדרים, והלכה אצל חכם והתיר לה - הרי זו מקדשת.

ט. קדשה על מנת שאין בה מומין והיו בה מומין, והלכה אצל רופא ורפא אותה - אינה מקדשת. אבל אם התנה האיש שאין עליו נדרים, ושאין בו מומין, והיו עליו נדרים, והיו בו מומין, והלך אצל חכם והתירו, אצל רופא ורפאו - הרי זו מקדשת; שאין לאיש גנאי במומין שצריך נרפאו, ואין האשה מקפדת על זאת.

י. האומר לאשה: 'הרי את מקדשת לי בזה על מנת שאתן לך מאתיים וזו מכאן ועד שלשים יום' - אם נתן לה בתוך שלשים יום, מקדשת; ואם עברו שלשים יום ולא נתן, אינה מקדשת. 'הרי את מקדשת לי בזוהם אלו לאחר שלשים יום' - אף על פי שנתאכלו המעות [השתמשה בהם] בתוך שלשים יום, הרי זו מקדשת לאחר השלשים יום; ואם חזר בו בתוך השלשים, או חזרה היא - אינה מקדשת.

יא. בא שני וקדשה בתוך השלשים יום, הרי זו מקדשת לשני לעולם, לפי שבשעה שקדשה השני לא היתה מקדשת, ותפסו בה קדושי שני ונעשית אשת איש, ולאחר השלשים יום, כשיבואו קדושי ראשון, נמצאו אותה אשת איש, ונמצא הראשון כמי שקדש אשת איש שאין הקדושים תופסין בה. יב. האומר לאשה: 'הרי את מקדשת לי מעכשו לאחר שלשים יום בדינר זה', ובא אחר וקדשה בתוך השלשים - הרי זו מקדשת מספק לשניהם; לפיכך שניהם נותנין גט, בין בתוך השלשים יום בין לאחר השלשים יום. 'הרי את מקדשת לי מעכשו לאחר שלשים יום', ובא אחר ואמר לה: 'הרי את מקדשת לי מעכשו לאחר עשרים יום', ובא אחר ואמר לה: 'הרי את מקדשת לי מעכשו לאחר עשרה ימים', אפלו הן מאה על הסדר הזה - קדושי כלן תופסין בה; וצריכה גט מכל אחד ואחד, מפני שהיא מקדשת לכלן בספק.

יג. האומר לאשה: 'הרי את מקדשת לי חוץ מפלוני', כלומר שלא תאסר עליו, אלא תהיה אשת איש על כל העולם ופלוני כפנויה - הרי זו ספק מקדשת. אבל אם

אף על פי שבטלו בינו לבינה שלא בפני עדים - בטל התנאי, והרי היא מקדשת סתם. וכן אם היה התנאי מן האשה, ובטלה אותו אחר בן בינה לבינו - בטל התנאי. לפיכך המקדש על תנאי וכנס סתם [נשאה ללא הזכרת התנאי] או בעל סתם - הרי זו צריכה גט אף על פי שלא נתקנס התנאי, שמא בטל התנאי כשבעל או כשכנס. וכן המקדש בפחות מפרוטה, או במלוג [נחייבת לו], וחרור ובעל סתם בפני עדים - צריכה גט, שעל בעילה זו סמך [לקדשה בה], ולא על אותן הקדושין הפסולין; חזקה היא שאין אדם מישאל הכשרים עושה בעילתו בעילת זנות, והרי בידו עמה לעשותה בעילת מצוה.

והלך וקדשה סתם, או על תנאי אחר, או ששנה את התנאי - אינה מקדשת.

כא. אמר לו: 'קדשה לי במקום פלוני', והלך וקדשה במקום אחר - אינה מקדשת; 'קדשה לי והרי היא במקום פלוני', והלך וקדשה במקום אחר - הרי זו מקדשת, מפני שמראה מקום הוא לו [ציון לו היכן היא נמצאת]. וכן היא שאמרה לשלוחה: 'קבל לי קדושי במקום פלוני', וקבל לה במקום אחר - אינה מקדשת; 'הרי הפעל במקום פלוני', וקבל לה במקום אחר - הרי זו מקדשת, מפני שמראה מקום היא לו.

כב. המקדש את האשה וחרור בו מיד הוא או היא, אף על פי שחרורו בתוך כדי דבור [בטווח מידי של זמן אמירת משפט] - אין חזרתם כלום, והרי היא מקדשת.

כג. המקדש על תנאי וחרור אחר כמה ימים ובטל התנאי,

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – כ"ו כסלו-ב' טבת ה'תש"ע

יום ראשון כ"ו כסלו ה'תש"ע

מצות עשה קח. קא.

המצוה הק"ח — שצונו בדיני מי נדה (מי הזאה, שמעריבים בהן את אפר הפרה האדומה ומזים על טמא מת — אדם או כלי — לטהרו), המטהרים באפן מסים ומטמאים באפן אחר, כמו שיתבאר בהלכות מצוה זו (הלכות פרה אדומה). דע, ששלושה עשר מיני הטמאות האלה שקדם מנינם, והם: טמאת נבלה וטמאת שרצים וטמאת אכלים וטמאת נדה וטמאת יולדת וטמאת צרעת אדם וטמאת צרעת הפגד וטמאת צרעת הבית וטמאת הזב וטמאת הזבה וטמאת שכבת זרע וטמאת מת וטמאת מי נדה וטהרתם — כל אחד מהם מפרש בתורה, ובכל מצוה מאלה יש מקראות הרבה ודינים ותנאים, כמו שכתוב בפרשת "ויהי ביום השמיני" ובפרשת "אשה כי תזריע" ובפרשת "זאת תהיה" ובפרשת "ויקחו אליך פרה אדמה"; וארבע פרשיות אלו כוללות כל המקראות שבאו בטמאות אלו. אבל דיני כל המינים האלה והלכות כל-מין מהם — הרי סדר טהרות כולל כל-זה. מהם מינים שנתחדו להם מסכתות — מהן מסכת טהרות ומסכת מכשירין ומסכת עקצים, ששלוש מסכתות אלו כוללות טמאת אכלין בלבד, ובשבילה נתחברו; אף אם נודמן בהם דין מדיני שאר הטמאות, הרי לא באו שם אלא במקרה. בדומה לכך כוללת מסכת נדה כל-דיני מצות

טמאת נדה וזבה וטמאת יולדת, ובמסכת פרות יש גם-כן חלק מדיני טמאת יולדת. מסכת נגעים כוללת כל-דיני נגעי אדם ובגד וביית; ומסכת זבים כוללת כל-דיני זב וזבה ושכבת זרע; ומסכת אהלות כוללת כל-דיני טמאת מת; ומסכת פרה כוללת דיני מי נדה לטמא וליטהר. אבל טמאת נבלה וטמאת שרץ לא יחדו להן מסכתות, אלא דיניהן מפזרים בכמה מקומות בסדר זה, רבם במסכת פלים וטהרות. וכן דברו על שאלות רבות מסוג זה במסכת עריות. וכבר פרשנו אנו סדר זה כלו, כלומר: סדר טהרות, פרוש שאין צריך לעיין בספר אחר עמו בשום דבר מעניני הטמאה וטהרה.

המצוה הק"א — הצווי שצונו להיות אדם מצרע (שנראתה לבנונית בעורו) טמא [מטמא]. ומצוה זו כוללת כל-דיני צרעת אדם: מה ממנה טמא ומה ממנה טהור, מה ממנה צריך הסגר (שבעת ימים), ומה שאינו צריך, ומה שצריך עם ההסגר — גלות, כלומר: תגלחת (מסביב) הנתק (שמו של נגע כשהוא במקום שער) — וזולת זה מפרטי דיניה ואיכות טמאתה.

יום שני כ"ז כסלו ה'תש"ע

מצות לא תעשה שח. שז.

המצוה הש"ח — האזהרה שהזהרנו מלתלוש סימני צרעת או לכותם (באש) כדי שישתנה מראה,

בבמצורע ש"יכריו" באמצעות סימני פריעה ופרימה שאז אין אלא צורך להכריז ממש בפה) שְׂשִׁים לַעֲצָמוֹ הַכֹּר הַמֶּרְאָה שֶׁהוּא טָמֵא וְשֶׁהַנִּגְעַבּוּ נִטְמָא, כְּדִי שִׁיכָדְלוּ מִמֶּנּוּ. וְכִכֹּר נִתְבָּאָר שֶׁהַכֹּר זֶה שֶׁל מִצְרַע אֵין בָּלוּ (כל סימני ההיכרות) חוֹכָה לְנָשִׁים, וְהוּא אִמָּרָם (סוטה בג.). "הָאִישׁ פּוֹרֵעַ וּפּוֹרֵם וְאֵין הָאִשָּׁה פּוֹרֵעַת וּפּוֹרֵמָת" אָבֵל עוֹטָה (מכסה בבגדיה) עַל שִׁפְסָם וּמוֹדִיעָה עַל עֲצָמָה (בהכרזה ממש בפה) כְּשֶׁאָר הַטָּמְאִים (ובהל' טומאת צרעת פרק ו הלכה ה פסק דאִינָה עוֹטָה).

יום רביעי כ"ט כסלו ה'תש"ע

מצות עשה קי.

הַמִּצְוָה הַמְשַׁלֵּמָה מֵאָה וְעֶשֶׂר — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיָנוּ שֶׁתִּהְיֶה הַטְּהָרָה מִן־הַצֵּרַעַת עַל יְדֵי הַמַּעֲשֵׂה הַמִּפְרָשׁ בַּמִּקְרָא (ויקרא יד), וְהוּא: עֵץ אֲרֹז וְאֶזֶב וְשָׁנִי תוֹלַעַת (פיסת צמר צבועה במיץ אדום — היוצא מגרגירים המתאפיינים בתופעה שתולעת זעירה מצויה בכל אחד —) וּשְׁתֵּי צָפְרִים וּמִים חַיִּים, וְשִׁיעֵשָׂה בָּהֶם כָּל מֵה־שָּׁנֹכֶר. וּבַמַּעֲשֵׂה הַזֶּה עֲצָמוֹ יִטְהַר הָאָדָם וְהַבֵּית. כְּמוֹ שֶׁבָּאָר הַכְּתוּב. הִנֵּה נִתְבָּאָר לָךְ, שְׁמִינֵי הַדְּבָרִים הַמְּטַהְרִים מִן־הַטָּמְאָה לְפִי תוֹרַתְנוּ, הֵם שְׁלֹשָׁה מִינִים: אֶחָד כָּלְלִי וּשְׁנַיִם הַמִּיֻּחָדִים לְשָׁנֵי מִינִים מִמִּינֵי הַטָּמְאוֹת. הַכָּלְלִי — הוּא הַטְּהָרָה בַּמִּים, שֶׁכָּל־טָמֵא לֹא תִשָּׁג לוֹ הַטְּהָרָה אֲלֹא אַחֵר שִׁיטְהַר בַּמִּים; וְהַמִּין הַשֵּׁנִי — מִי נִדָּה (מי הזאה עם אפר הפרה), וְהוּא דָּבָר מִיֻּחָד לְטָמְאָת מֵת; וְהַמִּין הַשְּׁלִישִׁי עֵץ אֲרֹז וְאֶזֶב וְשָׁנִי תוֹלַעַת וּשְׁתֵּי צָפְרִים וּמִים חַיִּים. וְהוּא דָּבָר מִיֻּחָד לְצִרַעַת. וְכִכֹּר נִתְבָּאָר כָּל־דִּינֵי מִצְוָה זו, כְּלוּמָר: טְהֵרַת מִצְרַע הָרֵאשׁוֹנָה — בְּמַסְכַּת נִגְעִים (פרק יד).

יום חמישי ל' כסלו ה'תש"ע

מצות עשה קיא.

הַמִּצְוָה הַקִּי"א — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיָנוּ הַמִּצְרַע לְהַתְגַּלֵּחַ, וְהִיא לוֹ הַטְּהָרָה הַשְּׁנִיָּה (שלב שני. אחרי מה שמבואר במצוה קי — שיעור קטז), כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר בְּסוֹף נִגְעִים (פרק יד), וְהוּא אִמָּרָם יִתְעַלָּה: "וְהָיָה בַּיּוֹם הַשְּׂכִינִי יִגְלַח" (ויקרא יד, ט). וְכִכֹּר הַזֶּכֶרנוּ מִקֵּדָם (מצות עשה צג) אֶת־דְּבָרֵיהֶם (ספרא ויקרא יד, ט): "שְׁלֹשָׁה מַגְלַחִין וְתִגְלַחְתָּן מִצְוָה: הַנְּזִיר

וְהוּא אִמָּרָם: "הַשֹּׁמֵר בְּנִגְעֵ־הַצֵּרַעַת" (דברים כד, ח). וְלִשׁוֹן סִפְרֵי (פרשת תצא שם): "הַשֹּׁמֵר בְּנִגְעֵ הַצֵּרַעַת" (דברים כד, ח) — בְּלֹא־תַעֲשֶׂה". וְלִשׁוֹן הַמִּשְׁנָה (נגעים פרק ז משנה ד): "הַתּוֹלֵשׁ סִמְנֵי טָמְאָה וְהַכֹּהֵן אֶת־הַמִּחְיָה (הבשר החי שבנגע) — עוֹבֵר בְּלֹא־תַעֲשֶׂה" וְלֹקָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר בְּמִקְוָמוֹ.

הַמִּצְוָה הַש"ז — הַזֹּהֶרָה שֶׁהַזֶּהֱרָנוּ מְלַגֵּלֵחַ שֶׁצֶר הַנֶּתֶק (נגע בשער), וְהוּא אִמָּרָם: "וְאֶת־הַנֶּתֶק לֹא יִגְלַח" (ויקרא יג, לג). וְלִשׁוֹן סִפְרָא (פרשת תזריע): "מִנֵּין לְתוֹלֵשׁ סִמְנֵי טָמְאָה מִתּוֹךְ נִתְקוּ שְׁעוֹבֵר בְּלֹא־תַעֲשֶׂה? שְׁנֵאֲמַר: וְאֶת־הַנֶּתֶק לֹא יִגְלַח".

יום שלישי כ"ח כסלו ה'תש"ע

מצות עשה קיב.

הַמִּצְוָה הַקִּי"ב — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיָנוּ לַעֲשׂוֹת הַכֹּר בַּמִּצְרַע כְּדִי שִׁיפְרָשׁוּ מִמֶּנּוּ, וְהוּא אִמָּרָם יִתְעַלָּה: "וְהַצֵּרַעַת אֲשֶׁר־בּוֹ הַנִּגְעַבּוּ בְּגִדְיוֹ יִהְיוּ פְּרוּמִים וְרֹאשׁוֹ יִהְיֶה פָּרוּעַ וְעַל־שִׁפְסָם יַעֲטָה וְטָמֵא טָמֵא יִקְרָא" (ויקרא יג, מה). וְהָרֵאָה שְׁזוּהִי מִצְוֹת עֲשֵׂה הִיא אִמָּרָם בְּסִפְרָא (תזריע): "לְפִי שְׁנֵאֲמַר (בכחן גדול) "רֹאשׁוֹ לֹא יִפְרַע וּבְגִדְיוֹ לֹא יִפְרוּם" (שם כא, י), יְכוֹל אֶף־עַל־פִּי שֶׁהוּא מִנְּגַע? וּמָה אֲנִי מְקַיֵּם: "בְּגִדְיוֹ יִהְיוּ פְּרוּמִים וְרֹאשׁוֹ יִהְיֶה פָּרוּעַ" בְּכָל־אָדָם חוּץ מִכֶּהֵן גְּדוֹל, תִּלְמוּד לֹמַר: "אֲשֶׁר בּוֹ הַנִּגְעַבּוּ" — אֶף כֶּהֵן גְּדוֹל יִהְיוּ בְּגִדְיוֹ פְּרוּמִים, קְרוּעִים, וְרֹאשׁוֹ יִהְיֶה פָּרוּעַ, יִגְדֵּל פָּרַע (כך נקרא שער הגדל פרא). בְּרוּר, אִם כֵּן, שִׁפְרִימָה אוֹ פְּרִיעָה שֶׁל כֶּהֵן גְּדוֹל בְּלֹא־תַעֲשֶׂה, וְהַכָּלָל הוּא אֲצָלְנוּ: "כָּל־מְקוֹם שֶׁאֵתָה מוֹצֵא עֲשֵׂה וְלֹא־תַעֲשֶׂה, אִם אֵתָה יְכוֹל לְקַיֵּם אֶת־שְׁנֵיהֶם מוּטָב; וְאִם לֹא יָבֹא עֲשֵׂה וְיִדְחָה אֶת־לֹא־תַעֲשֶׂה". וְכִיּוֹן שֶׁמִּצְוָנוּ שֶׁהֵם אוֹמְרִים, כִּי כֶּהֵן גְּדוֹל אִם נִצְטָרַע פּוֹרֵעַ וּפּוֹרֵם, הָרִי רֵאָה שְׁזוֹ מִצְוֹת עֲשֵׂה. וְכִכֹּר נִמְסַר לָנוּ בַּקִּבְלָה, שֶׁגַּם שָׂאָר טָמְאִים צְרִיכִים לַעֲשׂוֹת לַעֲצָמָם הַכֹּר, כְּדִי שִׁיפְרָשׁוּ בְּנֵי אָדָם מֵהֶם. וְלִשׁוֹן סִפְרָא (שם): "טָמֵא מֵת וּבֹעֵל נִדָּה וְכָל־הַמְּטַמְּאִין אֶת־הָאָדָם מִנֵּין? תִּלְמוּד לֹמַר: וְטָמֵא טָמֵא יִקְרָא". עֲנִינוּ: כָּל־טָמֵא (שאינו פורס) צָרִיךְ לְהַכְרִיז עַל עֲצָמוֹ שֶׁהוּא טָמֵא, וְהוּא: (שצריכין היכר כלומר, או שיכריז בפה מלא, והיינו בשאר טמאים ובמצורעת, או

(שהסתיימו) יָמֵינוּ אָסוּר לְגַלֵּחַ וּלְשָׂתוֹת יֵין וּלְהַטְמֵא לַמֵּתִים" עַד שִׁיעֲשֶׂה כָּל-אוֹתָם הַמַּעֲשִׂים וְהֵם (הקרבנות, נקראים) תְּגַלַּחַת טְהָרָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּפָרֶק ו' מִנְזִירוֹת, וְהוּא שִׁיגְלַח פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וַיִּזְרוֹק שָׁעָרוֹ פֶּתַח הַדֹּד וַיִּקְרִיב אֶת-הַקְּרָבָנוֹת, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּפָתוּב. וְאַתָּה תִּמְצָאֻם (שחז"ל) בְּרֹב הַמְּקוֹמוֹת קוֹרְאִים לַהֲבָאָה הַקְּרָבָנוֹת 'תְּגַלַּחַת'. וּבְפָרוּשׁ אָמְרוּ בַּמְּקוֹמוֹת בַּמִּשְׁנָה (נזיר פרק ב' משנה ה' – יא): (מי שמתבטא בלשון) "הֲרִינִי נֹזֵיר וְעָלִי לְגַלַּח נֹזֵיר (אחר)", הַפְּנִיָּה בָּזֶה: שִׁיבִיא קְרָבָנוֹת נֹזֵיר וַיִּקְרִיבֻם בְּעָדוֹ (הנזיר האחר). הִנֵּה נִתְבָּאֵר לָךְ שֶׁהַתְּגַלַּחַת הִיא בְּטוֹי לַהֲבָאָה הַקְּרָבָנוֹת. וְהַטַּעַם בְּכֵן, שֶׁהֵם חֵלֶק מִמֶּנָּה, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ, וְעַל-יְדֵי הַכֹּל יִחַד יִסְתַּלַּק דִּין הַנְּזִירוֹת וַיִּשְׁתַּה הַנֹּזֵיר יֵין. אָבֵל תְּגַלַּחַת טְמֵאָה הָרִי הִיא מֵהַלְכוֹת הַמִּצְוָה, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ לְעִיל (מצות עשה צג).

יום שישי א' טבת ה'תש"ע

מצות עשה קב. קג.

הַמִּצְוָה הַק"ב — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיָנוּ לִהְיוֹת בְּגֹד מְנַגַּע טָמֵא [מְטֵמֵא]. וּמִצְוָה זוֹ כּוֹלֶלֶת כָּל-דִּינֵי צִרְעַת בְּגָדִים: אֵיךְ מְטֵמְאִים וְאֵיךְ מְטֵמְאִים, מֵהֶם צָרִיךְ הַסֵּגֵר אוֹ קְרִיעָה אוֹ שְׂרָפָה אוֹ רְחִיצָה וְטְהָרָה וְזוֹלַת זֶה, מִכֹּל מֵה-שֶׁנֶּאֱמָר בְּפָתוּב וּמֵמָה שֶׁבָּא בַּקְּבָלָה (מסכת נגעים פרק יא).

הַמִּצְוָה הַק"ג — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיָנוּ לִהְיוֹת בֵּית מְנַגַּע טָמֵא [מְטֵמֵא] וּמִצְוָה זוֹ כּוֹלֶלֶת טְמֵאָת בָּתִּים: אֵיזָה מֵהֶם צָרִיךְ הַסֵּגֵר אוֹ נְתִיצַת הַקִּירוֹת אוֹ נְתִיצַת כָּלוּ, בְּמָה מְטֵמֵא וְאֵיךְ מְטֵמֵא.

יום שבת קודש ב' טבת ה'תש"ע

מצות עשה צט.

הַמִּצְוָה הַצ"ט — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיָנוּ לִהְיוֹת הַנֶּגֶד טְמֵאָה [מְטֵמְאָה]. וּמִצְוָה זוֹ כּוֹלֶלֶת טְמֵאָת נֶגֶד וְכָל-דִּינֶיהָ.

וְהַמִּצְוָה וְהַלּוּיִם". וּכְבֹּר נִתְבָּאֵרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּסוּף נִגְעִים. וְכָאֵן אָבִאֵר לָךְ מֵאֵיזָה טַעַם מְנִינִי תְּגַלַּחַת מִצְוָה בְּפָנֵי עֲצָמָה וְהַבָּאָה קְרָבָנוֹתֵינוּ מִצְוָה בְּפָנֵי עֲצָמָה (מצות עשה עז), וְלֹא עֲשִׂינוּ בֵּין בְּנֹזֵיר אֶלָּא קְבַעְנוּ תְּגַלַּחַתוֹ וְהַבָּאָה קְרָבָנוֹתֵינוּ כְּמִצְוָה אַחַת (מצות עשה צג) — שֶׁהַמִּצְוָה, אֵין קָשֶׁר בֵּין תְּגַלַּחַתוֹ לַהֲבָאָה קְרָבָנוֹתֵינוּ, וְהַתְּכָלִית הַמִּשְׁנָה מֵתְּגַלַּחַתוֹ אֵינָה הַתְּכָלִית הַמִּשְׁנָה מֵהַבָּאָה קְרָבָנוֹתֵינוּ לְפִי שֶׁהַמִּצְוָה, טְהָרָתוֹ תְּלוּיָה בְּתְּגַלַּחַתוֹ (וְהַבָּאָה קְרָבָנוֹתֵינוּ לַמַּטְרָה שׁוֹנָה — לֹאכּוֹל קֹדְשִׁים). וּבְפָרֶק ו' מִנְזִירוֹת (מד): אָמְרוּ: "מֵה בֵּין נֹזֵיר לַמִּצְוָה? אֶלָּא שֶׁזֶה טְהָרָתוֹ תְּלוּיָה בְּיָמֵינוּ (בִּימֵי נֹזֵרוֹ), כְּלוּמַר: הַנֹּזֵיר, וּמִצְוָה טְהָרָתוֹ תְּלוּיָה בְּתְּגַלַּחַתוֹ": אִם גִּלַּח הַמִּצְוָה וְנִשְׁלַמָּה תְּגַלַּחַתוֹ הַשְּׁנִיָּה — טְהָר מְלֻטָּמָא כְּשֶׁרֶץ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסוּף נִגְעִים, וַיִּשְׁאֵר מְחֻסָּר כְּפוּרִים עַד שִׁיבִיא קְרָבָנוֹתֵינוּ כְּשֶׁאֵר מְחֻסָּרִי כְּפוּרִים, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר שָׁם. לָכֵן, תְּכָלִית תְּגַלַּחַתוֹ הִיא טְהָרָתוֹ מְלֻטָּמָא כְּשֶׁרֶץ, בֵּין שֶׁהִבִּיא קְרָבָנוֹתֵינוּ וּבֵין שֶׁלֹּא הִבִּיא; וְאֵלוֹ תְּכָלִית הַבָּאָה קְרָבָנוֹתֵינוּ הִיא לְהַשְׁלִים כְּפָרָתוֹ כְּשֶׁאֵר מְחֻסָּרִי כְּפָרָה, כְּלוּמַר: זָב וְזָכָה וְיוֹלָדָת (שֹׁאֵף שֶׁנִּטְהָרוּ אֵין מוֹשְׁלָמַת כְּפָרָתָן לֹאכּוֹל בַּקֹּדֶשׁ וּבְדוֹמָה, עַד שִׁיבִיאוּ קְרָבָנוֹתֵיהֶם). וּכְבֹּר הַזְּכָרָנוּ קֹדֶם לָכֵן (מצות עשה עה) אֶת-דְּבָרֵיהֶם: "אֲרַבְּעָה מְחֻסָּרִי כְּפָרָה", וְשֵׁם נִתְבָּאֵר, שֶׁאֵין הַנֹּזֵיר מְחֻסָּר כְּפָרָה, אֶלָּא אוֹתָם הַמַּעֲשִׂים בְּכָלְלוֹתָם (בִּיחָד), כְּלוּמַר: הַתְּגַלַּחַת וְהַבָּאָה קְרָבָן — מִתִּירִים לוֹ לְשָׂתוֹת יֵין. וְאֵין אֶחָד מֵהֶם מְסַפִּיק בְּלַעֲדֵי הַשְּׁנִי, אֶלָּא הַתְּגַלַּחַת קְשׁוּרָה בְּקָרְבָן וְהַקְּרָבָן קְשׁוּר בְּתְּגַלַּחַת, וּבְכֻלָּם יִחַד תִּשְׁגַּה הַתְּכָלִית הָאֶחָת, וְהִיא: שִׁיִּתְּרוֹ לוֹ דְּבָרִים שֶׁהִיוּ אֲסוּרִים עָלָיו בִּימֵי נֹזִירוֹתוֹ. וּבְפָרֶק ו' מִנְזִירוֹת (מו). אָמְרוּ: "גִּלַּח עַל הַזִּבְחָה וְנִמְצָא פְּסוּל — תְּגַלַּחַתוֹ פְּסוּלָה וְזָבְחֵנוּ לֹא עָלָיו לוֹ". הִנֵּה נִתְבָּאֵר לָךְ, שֶׁהַתְּגַלַּחַת הִיא מִתְּנָאֵי הַזִּבְחָה וְהַזִּבְחָה מִתְּנָאֵיהָ. וְנִתְבָּאֵר עוֹד בְּתוֹסְפָתָא (נזיר טו): "שֶׁנֹּזֵיר שֶׁכָּלוּ

שמואל-א ג ד-יב

ד ויקרא יהוה אל-שמואל ויאמר הנני: ה וירץ אל-עלי ויאמר הנני כי-קראת לי ויאמר לא-קראתי שוב שכב וילך וישכב: ו ויסף יהוה קרא עוד שמואל ויקם שמואל וילך אל-עלי ויאמר הנני כי קראת לי ויאמר לא-קראתי בני שוב שכב: ז ושמואל טרם ידע את-יהוה וטרם יגלה אליו דבר-יהוה: ח ויסף יהוה קרא-שמואל בשלישית ויקם וילך אל-עלי ויאמר הנני כי קראת לי ויבן עלי כי יהוה קרא לנער: ט ויאמר עלי לשמואל לך שכב והיה אם-יקרא אליך ואמרת דבר יהוה כי שמע עבדך וילך שמואל וישכב במקומו: י ויבא יהוה ויתיצב ויקרא בפעם-בפעם שמואל ויאמר שמואל דבר כי שמע עבדך: פ יא ויאמר יהוה אל-שמואל הנה אנכי עשה דבר בישראל אשר כל-שמעו תצלינה שתי אזניו: יב כיום ההוא אקים אל-עלי את כל-אשר דברתי אל-ביתו החל וכלה:

רש"י

(ד) ויקרא ה'. וקול יצא מהיכל ה' מבית קדשי הקדשים, שקרא שמואל, סוף המקרא העליון מחובר לראש המקרא התחתון, זהו שאמר הכתוב (איוב לו ה): ירעם אל בקולו נפלאות, עלי היה כהן ושומר מבפנים, ושמואל היה לוי ושוכב מבחוץ, וקפץ הקול דרך עלי לשמואל, במסכת תמיד: (ז) טרם ידע את ה'. עדיין לא היה מכיר ענין קול נבואה, כל 'טרם' שבמקרא, לשון 'עדיין לא', כתרגומו: 'עד לא', ואינו לשון 'לפני', וזה יוכיח, ועוד, (שמות ט ל): כי טרם תיראון, מפורש ממנו, וכן (בראשית

ב ה): כל שיח השדה טרם יהיה בארץ: (י) ויאמר שמואל דבר. ולא הזכיר שם מקום כמו שצוהו עלי, אמר שמא קול אחר הוא: (יא) עושה דבר. היא לקיחת הארון ביד פלשתים: תצלינה. לשון צלצלים, טנטיני"ר בלע"ז: (יב) החל וכלה. אותו היום תתחיל גזירתי על בית עלי, שימותו חפני ופנחס, ומכאן ואילך אכלה גזירתי ואשלימה עליהם מדור אל דור, להמיתם אנשים בני שמנה עשרה שנה: החל וכלה. אקומינצ"ט באישפליימנ"ט בלע"ז:

מצודת ציון

(ד) הנני. הנה אני: (ז) טרם. עדיין לא, כמו (שמות י ז): הטרם תדע: (ח) ויבן. מלשון בינה: (י) כפעם בפעם. רצה לומר כמו בפעמים הקודמים: שמואל שמואל. הכפל בא לזרז את הנקרא: (יא) תצלינה. ענין תנועה ורעדה, כמו (חבקוק ט טז): לקול צללו שפתי:

מצודת דוד

(ה) כי קראת לי. כי חשב שעלי קראו: (ז) טרם ידע. עדיין לא ידע חכמת אלהות בהיותו עודנו נער, כי אם ידע, היה אם כן מכיר קול נבואה: וטרם יגלה. עד הנה, עדיין לא נגלה אליו ה' לדבר בו: (ח) בשלישית. בפעם שלישית: (ט) אם יקרא. אם יוסיף לקרוא עוד: (י) דבר. ולא אמר דבר ה' כאשר הורהו עלי, כי חשב פן עם כל זאת לא ה' דבר בו: (יא) תצלינה שתי אזניו. ירעדו אזניו מגודל החרדה, והכונה היא על לקיחת הארון: (יב) אקים אתחיל לקיים דברי איש האלהים אשר דבר בשם ה': החל וכלה. אז בעת לקיחת הארון יתחיל הפורעניות, כי ימותו שני בניו במלחמה ההיא, וכן אכלה לקיים כל דברי הנבואה:

דברי הימים ב כג א-ז

כג א וּבִשְׁנֵה הַשְּׁבָעִית הַתְּחִנֵּן יְהוֹדָע וַיִּקַּח אֶת־שָׂרֵי הַמַּאֲוֹת לַעֲזֹרָה בְּנֵי־יֶרֶחַם וְלִישְׁמַעְאֵל בְּנֵי־הוֹחָנָן וְלַעֲזַרְיָהוּ בֶן־עֹזֶבֶד וְאֶת־מַעֲשִׂיהוּ בֶן־עֲדִיָּהוּ וְאֶת־אֲלִישַׁפְט בֶּן־זֹכָרִי עַמּוֹ בְּכָרִית: ב וַיִּסְבּוּ בִיהוּדָה וַיִּקְבְּצוּ אֶת־הַלְוִיִּם מִכָּל־עָרֵי יְהוּדָה וְרָאשֵׁי הָאָבוֹת לְיִשְׂרָאֵל וַיָּבֹאוּ אֶל־יְרוּשָׁלַם: ג וַיִּכְרֹת כָּל־הַקֹּהֵל בְּרִית בֵּית הָאֱלֹהִים עִם־הַמֶּלֶךְ וַיֹּאמֶר לָהֶם הִנֵּה בֶן־הַמֶּלֶךְ יִמְלֹךְ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה עַל־בְּנֵי דָוִיד: ד זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּ הַשְּׁלִשִׁית מִכֶּם בְּאֵי הַשָּׁפֶת לַכֹּהֲנִים וְלַלְוִיִּם לְשַׁעֲרֵי הַסָּפִים: ה וְהַשְּׁלִשִׁית בֵּית הַמֶּלֶךְ וְהַשְּׁלִשִׁית בְּשַׁעַר הַיְסוּד וְכָל־הָעָם בְּחֻצֹת בֵּית יְהוָה: ו וְאֲלִיבֹא בֵית־יְהוָה כִּי אִם־הַכֹּהֲנִים וְהַמְשָׁרְתִּים לַלְוִיִּם הֵמָּה יָבֹאוּ כִּי־קָדַשׁ הֵמָּה וְכָל־הָעָם יִשְׁמְרוּ מִשְׁמֶרֶת יְהוָה: ז וְהָקִיפוּ הַלְוִיִּם אֶת־הַמֶּלֶךְ סָבִיב אִישׁ וְכָלְיוּ בִידּוֹ וְהָבֹא אֶל־הַבֵּית יוֹמָת וְהָיוּ אֶת־הַמֶּלֶךְ בְּבֹאוֹ וּבִצְאָתוֹ:

רש"י

(ג) ויכרות כל הקהל ברית בבית האלהים עם המלך. שיהיו לעזרתו: (ד) באי השבת. וגם יוצאי השבת כדכתיב בסמוך ויקחו איש את אנשיו באי השבת עם יוצאי השבת המשמרות היו מתחדשות בשבת כהונה ולויה אחת יוצאה ואחת נכנסה ואז עכב יהוידע שם משמר היוצא עם משמר הנכנס וחלקן לשלשה חלקי: (ה) והשלשית בבית המלך. לשמור

שלא יקבצו עליו להרוג אותו: והשלישית. היא השנית: בשער היסוד. ובמלכים (ב יא) כתיב ובשער סור וביומא ירושלמי מפורש ז' שמות היו לו לשער היסוד סור על שם שהיו מטהרים שם את המצורעים על בהן ידם ועל שם סורו טמא קראו למו (איכה ד): (ו) וכל העם ישמרו. שלא יבואו בית ה': (ז) וכליו בידו. כלי מלחמתו בידו:

מצודת דוד

מצודת ציון

(א) עמו בברית. לקחם עמו בברית להיות ידם עמו להמליך את יואש: (ג) עם המלך. להיות בעזרתו: ויאמר. יהוידע הכהן אמר להם הנה בן המלך ראוי למלוך כאשר דבר ה' וכו': (ד) השלישית. חלק שלישי: באי השבת. כי משמרות הכהנים והלוים היו מתחלפים בכל שבת אלו יוצאים ואלו באים וקריום המה באי השבת ואמר להם השלישית מכם ר"ל חלק שלישי משומרי המלך יהיו מאנשי באי השבת מן הכהנים ומן הלוים: לשוערי הספים. ר"ל במספר שלישי ישמרו שערי הספים אולם לא באי השבת היו שומרים שם כי מקום משמרתם היה משמרת בית המלך כמ"ש במ"ב: (ה) והשלישית. משומרי המלך יהיו שומרים בבית המלך אחר שיבא המלך אל ביתו. והשלישית. שני השלישים היו מיוצאי השבת כמ"ש במ"ב וזהו לפי שיוצאי השבת המה פנוים מעבודה כי באי השבת באו במקומם: בשער היסוד. ישמרו בשער היסוד והוא שער המזרחי שהוא מקום התחלת הקדושה כמו היסוד שהוא התחלת הבנין: וכל העם. מבני ישראל ישמרו בחצרות בית ה': (ו) בית ה'. הוא ההיכל: והמשמרות ללוים. משרתי הבית מן הלוים: ישמרו וכו'. לבל יקרבו לגשת אל המקום האסור להם: (ז) וכליו. כלי זיינו: והבא. איש זר הבא שמה יומת כי אולי הוא מאנשי עתליה ומבקש להרוג את המלך: בבואו. אל הבית ובצאתו ממנה:

(א) לעזריה. את עזריה: (ד) הספים. הוא בית האספים האמור בדה"א ובמ"ב נאמר בשער אחר הרצים והיא היא: (ז) והקיפו. וסבבו:

1 אָבֵל אַם שְׁמַעוּ אֶת דְּבָרָיו בְּלִילָהּ, אָפִילוּ אִם הֵם שְׁלֹשָׁה, רַק בּוֹתְבִין אֶת
2 דְּבָרָיו וּמַעֲדִים עֲלֵיהֶם בְּפָנֵי בֵּית דִּין אַחֵר, וְאִין עוֹשִׂין דִּין – וְאִינֶם יְכוּלִים
3 לַדּוֹן בַּעֲצָמָם עַל פִּי דְּבָרֵי הַחֹלָה.
4 מִבְּאֵר רַב חֲסָדָא: מַאי טַעְמָא, מִשּׁוּם דְּכֻשְׁמַעוּ אֶת דְּבָרָיו בְּלִילָהּ הָיוּ לָהּ
5 עֲדִים – נַעֲשׂוּ עֲדִים, שְׁהָרִי בְּאוֹתָהּ שַׁעָה אִינֶם יְכוּלִים לַהֲעִישׂוֹת דִּינִים,
6 שְׂאִין דִּנִּים בְּלִילָהּ (ר"ה ב.), וְהַחֲלָכָה הִיא שְׂאִין עַד גַּעֲשָׂה דִּיין, וְאִף אִם
7 עֲדִין לֹא הָעִיד עַל הַדָּבָר אֲלָא רַק רָאָה אוֹתוֹ עַל מִנְתָּ לַהֲעִיד עֲלָיו, גַּם אִם
8 נִחְשָׁב עַד בְּדָבָר וְאִינוּ נַעֲשֶׂה דִּין עֲלָיו, וְלָכֵן אִינֶם יְכוּלִים לַדּוֹן לַמַּחֲרֵת עַל
9 פִּי רֵאִייתָם, אֲלָא לַהֲעִיד בְּפָנֵי בֵּית דִּין אַחֵר שִׁדּוּנוֹ לַמַּחֲרֵת עַל פִּי עֲדוּתָם.
10 אָמַר לִיהִי רַבָּה בְּרַחֲמֵינָא לְאֲבִי, אִין, הָכִי נָמִי קְאָמְרִינָא – אַבְן כִּךְ הִיתָה גַּם
11 כּוּוֹנְתִי לַפֶּרֶשׁ בְּרִייתָא זֹה, שְׁדוּקָא בְּיוֹם אַפְשָׁר לַדּוֹן בַּחֲלוּקַת נַחֲלוֹת וְלֹא
12 בְּלִילָהּ, וְלֹא כְּפִי שֶׁהִבְנַת בַּתְּחִילָה שְׂאֵדָם הִמֵּת בְּלִילָהּ אִינוּ מוֹרִישׁ לְבָנָיו.
13 אֲגַב שֶׁהִבְיָאָה הַגְמָרָא אֶת דְּבָרֵי רַב יְהוּדָה בְּשִׁלְשָׁה שְׁנֵינְסוּ לְבַקֵּר אֶת
14 הַחֹלָה, מִבְּיָאָה הַגְמָרָא מַחֲלוּקַת בַּעֲנִין חוֹרָה לְאַחֵר קִנְיָן מִתְנָה, שְׂאֵדָה מִן
15 הַחֲלוּקִים בְּזֹה מִסְתַּיֵּעַ מִדְּבָרֵיהּ: אִיתְמַר – שֵׁנוּ בְּנֵי הִשְׁיבָה, קִנְיָן שַׁעֲשֵׁה אָדָם
16 כְּשֶׁנִּתֵּן מִתְנָה לְחַבְרֵיו, עַד אִיתְּי חוֹזֵר – עַד מִתִּי יְכוּל הַנּוֹתֵן לַחֲזוֹר בּוֹ
17 מִהַקְנִין שַׁעֲשֵׁה, רַבָּה אָמַר, יְכוּל לַחֲזוֹר בּוֹ כָּל זְמַן שִׁיּוֹשְׁבִין בְּאוֹתוֹ מִעַמְד,
18 וְאִף שֶׁגִּמְרוּ לַעֲסוֹק בַּעֲנִין הַמִּתְנָה, כִּיּוֹן שַׁעַל דַּעַת כֵּן עָשָׂה אֶת הַקְנִין, שִׁיּוּבֵל
19 לַחֲזוֹר בּוֹ כָּל זְמַן שִׁיּוֹשְׁבִים בְּאוֹתוֹ מִעַמְד. וְרַב יוֹסֵף אָמַר, יְכוּל לַחֲזוֹר בּוֹ רַק
20 כָּל זְמַן שֶׁעוֹסְקִין בְּאוֹתוֹ עֲנִין שֶׁל הַמִּתְנָה, אֲבָל אִם גִּמְרוּ לַעֲסוֹק בַּעֲנִין זֶה,
21 אִף שַׁעֲדִין יוֹשְׁבִים בְּאוֹתוֹ מִעַמְד, אִינוּ יְכוּל לַחֲזוֹר בּוֹ.

22 רַב יוֹסֵף מוֹכִיחַ אֶת שִׁיטָתוֹ: אָמַר רַב יוֹסֵף, בְּנִיּוֹתֵי דִידִי מִסְתַּבְּרָא – כְּשִׁיטָתִי
23 מִסְתַּבֵּר, דְּהָרִי אָמַר רַב יְהוּדָה, שְׁלֹשָׁה אֲנָשִׁים שְׁנֵינְסוּ לְבַקֵּר אֶת הַחֹלָה,
24 וְשִׁמְעוּ מִמֶּנּוּ אֶת צְוֹאָתוֹ בַּעֲנִין חֲלוּקַת יְרוּשָׁת נִכְסֵיו, אִם רָצוּ לַהֲעִיד עַל
25 דְּבָרָיו בְּפָנֵי בֵּית דִּין וְלֹא לַדּוֹן בַּעֲצָמָם וְלַחֲלֹק עַל פִּי דְּבָרָיו, בּוֹתְבִין אֶת
26 הָעֲדוּת וְאַחֵר כִּךְ מַעֲדִים בְּפָנֵי בֵּית דִּין עַל דְּבָרָיו, וְאִם רָצוּ עוֹשִׂין דִּין –
27 יְכוּלִים לַדּוֹן וְלַחֲלֹק אֶת הִירוּשָׁה עַל פִּי מַה שֶׁשִּׁמְעוּ מִמֶּנּוּ, וּמִשְׁמַע שִׁיּוּבֵלִים
28 לַדּוֹן בְּאוֹתוֹ מִעַמְד שֶׁהֵם יוֹשְׁבִים וְשׁוֹמְעִים אֶת דְּבָרָיו. וְאִי סְלִקָא דַּעְתָּךְ –
29 וְאִם יַעֲלֶה עַל דַּעְתְּךָ לֹמַר כְּדָבָרֵי רַבָּה, שִׁיּוּבֵל לַחֲזוֹר בּוֹ כָּל זְמַן שִׁיּוֹשְׁבִין
30 בְּאוֹתוֹ מִעַמְד, אִם כֵּן כִּיֶּצֶד הֵם יְכוּלִים לַעֲשׂוֹת דִּין בְּאוֹתוֹ מִעַמְד, לִיחּוּשׁ
31 דְּלִמָּא הָדָר בִּיה – נַחֲשׁוּשׁ שְׂמָא יַחֲזוֹר בּוֹ אַחֵר כִּךְ, וּמִכִּיּוֹן שַׁעֲדִין יְכוּל לַחֲזוֹר
32 בּוֹ וְלִבְטֹל אֶת הָדִין, אִין דִּינָם דִּין. אֲלָא וְדָאִי לְאַחֵר שֶׁגִּמְרוּ לַעֲסוֹק בְּאוֹתוֹ
33 עֲנִין אִינוּ יְכוּל יוֹתֵר לַחֲזוֹר בּוֹ אִף שַׁעֲדִין יוֹשְׁבִים שָׁם, וְלָכֵן יְכוּלִים לַדּוֹן
34 וְלַחֲלֹק אֶת הִירוּשָׁה עַל פִּי מַה שֶׁשִּׁמְעוּ מִמֶּנּוּ.
35 רַב אֲשִׁי דוּחָה אֶת הַחֲוֹכָחָה: אָמַר רַב אֲשִׁי, אִמְרִיתָה לְשִׁמְעָתָא קָמִיהּ דְּרַב
36 בְּהֵנָּא – אֲמַרְתִּי אֶת שִׁיטַּת רַב יוֹסֵף וְהוֹכַחְתּוֹ לְפָנֵי רַב כְּהֵנָּא, וְהִקְשִׁיתִי לוֹ עַל
37 הַחֲוֹכָחָה, וְלָרַב יוֹסֵף הָאֹמֵר שִׁיּוּבֵל לַחֲזוֹר בּוֹ כָּל זְמַן שַׁעֲסוּקִים בְּאוֹתוֹ עֲנִין,
38 מִי נִיחָא – וְכִי מוֹבִנִים דְּבָרֵי רַב יְהוּדָה, הֲלֹא גַם לְשִׁיטָתוֹ קָשָׁה כִּיֶּצֶד יְכוּלִים
39 לַדּוֹן עַל פִּי דְּבָרָיו, וְלִיחּוּשׁ דְּלִמָּא הָדָר בִּיה – וְהָרִי יֵשׁ לַחֲשׁוֹשׁ שְׂמָא יַחֲזוֹר
40 בּוֹ כְּשַׁעֲדִין עֲסוּקִים בַּעֲנִין הִירוּשָׁה, וְכִיּוֹן שַׁעֲדִין יְכוּל לַחֲזוֹר בּוֹ לֹא יֵהָא
41 דִּינָם דִּין. אֲלָא מַאי אֵית לָךְ לְמִימַר – אֲלָא מַה יֵּשׁ לָךְ לְתַרְץ לַדַּעַת רַב
42 יוֹסֵף, שְׁדִינוּ שֶׁל רַב יְהוּדָה נֶאֱמַר בְּאוֹפֵן דִּיפְלִיקוֹן

אגרות קודש

ב"ה, א' טבת, תשט"ו

ברוקלין.

הרה"ג והרה"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ

מוה"ר מרדכי שי' הכהן

שלום וברכה!

במענה על מכתבו ממוצש"ק אור כ"ד כסלו. הנה מה שכתבתי אודות אתרוגי קלברה, הרי ידוע שההידור בזה הוא מה שעוד מימי בעלי התוספות לקחו אתרוגים משם, וכמובא בשו"ת חת"ס הועתק בשער הכולל (מובן שהטעמים ע"פ נסתר הוא ענין בפני עצמו), ולכן צריך להשתדל לקחת השתילים ויחורים מאותו המחוז, ומה טוב מאותה השדה משם לוקחים האתרוגים כל השנים, ומה טוב שיהי לא מפרדס היינו חלקה הנמצאת בטפול בני אדם אלא ביער. ובדאי יש למצוא שטחים כאלו.

מ"ש אודות הענין דערלה. הנה להר"ן שי' עלבויס והעיקר לחותנו הר"ד לודמיר שי' ישנו נסיון (פראקטיק) בזה, כפי שאומרים. ובמילא יוכל להודע אצלם הפרטים באיזה אופן יש לקחת האילן עם הסלע ובאופן שיהי בטוח שזהו מספיק.

בטח בהתועדות דיום הבהיר י"ט כסלו השתתפו ג"כ בחלוקת הש"ס, והעיקר בהחלטות טובות בהנוגע לפועל בחיי היום יומי, וחבל אשר כפי הנראה משתיקתו של כת"ר, הנה אין מדפיסים במכ"ע האיטלקי ענינים כמו אלה, אף שיש למצוא המוכשר לזה במקומו, גם אחרי נסיעת האברך נאה שי'.

בברכה ובפ"ש,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

א. קווינט

מזכיר

בבא בתרא. פרק שמיני – יש נוחלין דף קיד עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" פג רשב"ם

אפילו הן שלשה כותבין ואין עושין דין – למחר, אפילו לא כתבו, אלא אם כן יבואו אחרים ויעידו בפניהם. כדאמר בראש השנה: ראוהו שלשה והן בית דין – וישיבו מחבריהם אצל היחיד, אחד מהשלשה, ויעידו השנים בפניהן, ויאמרו השלשה "מקדש". ופרכינן התם: ולקומו בדוכתייהו וליקדשו ומוקמינן כשראוהו בלילה. הלכך, הן עצמן אינם יכולין לקדש למחר, שהרי בלילה עדים היו ולא דיינין, ולמחר – אין עד הרואה דבר נעשה דין על פי עדות עצמו, אלא אם כן יעיד אחר בפניו. והשתא אינו עושה הדין על פי עדות עצמו. והלכך, אחד מן השלשה שראו החדש, כשמושיבין שנים אצלו להיות דיינין, ושנים הראוין מעידין בפניהם – יכול הוא להיות דין אף על פי שראוהו בלילה עמו, שהרי על פי עדות אחרים שמעידין לפניו הוא דן את הדין ולא על פי ראיתו עצמו, דאין לנו לפסול דיינין בשביל שראו דבר כל זמן שלא העידו. אלא שהוא עצמו לא ידון את הדין על פי ראיתו עצמו, דאין עד נעשה דין. וכגון שראה בשעה דאין יכול להיות דין, אבל אם ביום ראה, דבההיא שעתא מצי לון את הדין, דלא תהא שמיעה גדולה מראייה – מה לי אם ידון עכשיו מה לי אם ידון למחר? והבא נמי, מהאי טעמא, משום דהוה ליה עדים בראית הלילה, דלא מצי למימר לא תהא שמיעה גדולה מראייה. דההיא ראייה לא חשבינן לה כעדות שהועד בפניהן אלא היכא דראו בשעה שיכולין לעשות הדין, אבל היכא דראו בשעה שאין יכולין להיות דיינין, כגון בלילה – ההיא ראייה ראיית עדים היא שראוין דבר, ולא ראיית דיינין היא, והלכך, על פי ראיתן, דהיינו כאילו הם עדים – אין יכולין הן עצמן להיות דיינים על פי ראיתו עצמן, דאין עד נעשה דין. ומיהו, בית דין שהעידו לפניהם עדות בלילה – עדות גמורה היא ויכולין לדון למחר ביום, אבל ראייה דידהו שראוין בלילה – לא חשבינן כאילו הוועד לפניהם בלילה. דכיון דלא חזו בההיא שעתא לדינא – ראייה דידהו אינה כשמיעה ממש ששמעו מפי עדים בלילה, אלא הן עצמן נעשו עדים, ושבו לא יהו דיינין בעדות עצמן, אלא אם כן יעידו אחרים בפניהם. והכי הלכתא. וכי הא סוגיא אשבחן בבבא קמא בפרק "החובל" (ז, ב) גבי התוקע לחבירו. ואין עד נעשה דין – המעיד על הדבר אין נעשה עוד דין באותו דבר. וגם אם ראה את הדבר ונעשה עד – אין נעשה עליה עוד דין בעדות עצמו, אלא אם כן מעידין אחרים בפניו. ונראה בעיני דגזירת הכתוב היא, דכתבי "ועמדו שני האנשים" וגו' – בעדים הכתוב מדבר (שבעות ל, א), "לפני ה'" – היינו לפני הדיינין, אשמעינן קרא דצריך להעיד שנים לפני הדיינין, אבל העדים אינן חוזרין ויושבין ודנין. הכי גרסינן: קנין עד אימתי יכול לחזור – וכן כתוב בפירושי רבינו חננאל. ובין מתנת בריא, ובין מתנת שכיב מרע במקצת דאית ביה קנין, מיירי. וקבעי: עד אימתי יכול לחזור בו מקנינו ולבטלו? דהא לא גמר ומקני מיד אלא לדעת לקיים לו תנאים שיפרש אחרי כן, או אם ירצה לחזור בו מיד שיוכל לחזור. דקים ליה לרבנן דאדעתא דהכי מקני איניש, שיתן לבו אחרי כן וידע אם אפשר לו בקנין זה, לעשותו קנין גמור. כל זמן שיושבין – דאדעתא דהכי מקני ליה, על מנת שאם לא יחזור בו באותו מעמד, אבל אם יחזור בו – יבטל. באותו ענין – של אותה מתנה. שלשה שנכנסו בו – במתנת שכיב מרע במקצת ובקנין מיירי, דאינו יכול לחזור בו. ליחוש דלמא הדר ביה – ואמאי קאמר: רצו עושין דין, דמשמע: באותו מעמד, אף על פי שיעדין יושבין – עושין דין גמור. ואמאי? הא כיון דיכול לחזור בו ויבטל הדין – לא הוה דין אמרייה לשמעטא כו' – נתנוכחתי בדבר לפני, והקשיתי לו, ולרב יוסף מי ניהא כו' – והכי גרסין: אמרייה לשמעטא קמיה דרב כהנא. מענינא

אבל בלילה, אפילו שלשה – פותבין ואין עושין דין; מאי טעמא? דהוה ליה עדים, ואין עד נעשה דין. אמר ליה: אין, הכי נמי קאמינא. אימא: קנין, עד אימתי חוזר? רבה אמר: כל זמן שיושבין, רב יוסף אמר: כל זמן שעוסקין באותו ענין. אמר רב יוסף: פוהתי ידי מסתברא, דאמר רב יהודה: שלשה שנכנסו לבקר את החולה – רצו פותבין, רצו עושין דין; ואי סלקא דעתך כל זמן שיושבין, ליחוש דלמא הדר ביה! אמר רב אשי: אמרייה לשמעטא קמיה דרב כהנא: ולרב יוסף מי ניהא? וליחוש דלמא הדר ביה! אלא מאי אית לך למימר? דיסליקו מענינא

אבל בלילה אפילו שלשה כותבין ואין עושין דין – דההיא ראייה כמו עדות, ואין מקבלין עדות בלילה, כדמוכח בפרק "ראוהו בית דין" (ראש השנה כה, ב) דקבלת עדות כותבין דין, והיום דראו לקבלת עדות – יכולין לדון על פי ראית יום, דלא תהא שמיעה גדולה מראייה. ולא כמו שפירש הקונטרס דאמר: קבלו עדות שהעידו לפניהם בלילה – דין למחר על פי אותו עדות, ואין צריכין לחזור ולהעיד בפניהם ביום. ומכאן שפירש הקונטרס: דוקא שנכנסו לבקר, אבל הזמנים להעיד שוב אין יכולין לדון אפילו יעידו אחרים, דהוה ליה עדים ואין עד נעשה דין. והביא ראייה מפרק קמא דמכות (ו, א), דרבי יוסי סבר נמצא אחד מזון קרוב או פסול – עדות כולן בטלה, ולרבי נמי, כי אמר "לאסודרי אתנא" – עדותן בטלה, ופסיק רב נחמן דהלכתא כוותיה דרבי, וקיימא לן כרב נחמן בדיני, וההיא דראש השנה, דמשבינן מחבריהן אצל היחיד, איירי שלא הלכו מתחלה על מנת לראות, דאם כן אין שוב היחיד יכול להיות דין. והביא ראייה נמי מתשובת רש"י זכר צדיק לברכה, שהיה מדקדק מכאן שאין צריך לומר "אתם עדי", דאי אמר להו "ליהוי עלי סהדי" אמאי רצו עושין דין? הא בהדיא שונוה סהדי ואף על פי שפירש הקונטרס שיכול להיות דין כשראו בלילה כיון שיש עדים מעידים בפניו, כשמתכוין להעיד גרע טפי. ואין להקשות: כי פריך בפרק "ראוהו בית דין" (ראש השנה כה, ב), מושיבין מחבריהן. לוקמו בדוכתייהו וליקדשו, דלא תהא שמיעה גדולה מראייה אמאי לא משני: כגון שנתכוונו להעיד, דאין יכולין להיות דיינין? דהא אי נתכוונו – לא היה היחיד נעשה דין. ומיהו, אין נראה פירושו. דטעם דאין עד נעשה דין הוה או משום דההיא עדות שאי אתה יכול להזימה, דכיון שיש עצמן עדים דיינין לא יקבלו הוזהר על עצמן, או משום דבעינן "ועמדו שני האנשים" – אלו העדים, "לפני ה'" – אלו דיינין, אבל העדים עצמן אין חוזרין ויושבין ודנין. ומהני טעמי אין לפסול המתכוין להעיד, אלא דוקא עד המעיד. ומההיא דמכות שהביא – אין ראייה, דהתם גזירת הכתוב הוא דמקיש שלשה לשנים, דאפילו הן נאה אם נמצא אחד מהן קרוב או פסול – עדותן בטלה. ועוד קשה לרבינו יצחק: לפירושו, דמדמה אין עד נעשה דין לנמצא אחד מהן קרוב או פסול, אם כן לרבי יוסי, דאית ליה דבראיה בעלמא בלא כוונת עדות נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטלה – כמו כן לא יעשה שוב דין, אם כן לית ליה שלא תהא שמיעה גדולה מראייה. והשתא בראש השנה פריך בפשיטות: ולא תהא שמיעה גדולה מראייה, ומשמע דליכא מאן דפליג? ועוד: קשה דרב יהודה אדרב יהודה, דרב יהודה פסיק במכות (ו, א) כרבי יוסי דבראיה בעלמא נעשה עד, ואין עד נעשה דין, ואם תאמר: הדין קאמר רב יהודה רצו עושין דין? הלא נעשו עדים אף על פי שלא נתכוונו? אלא דאי אומר רבינו יצחק דאין לדמותו. ועוד אומר רבינו יצחק: דהתם נמי, כיוון הוזהר, שנתכוונו להעיד בשעת ראיה – לא היתה עדותן בטלה, אלא כשהעידו אחר כן בבית דין. דאי לא תימא הכי – אין גט כשר כשנתנן בפני קרובין או קדושים אם נתכוונו להעיד. והא דקאמר: ומה יעשו שני אחין שראו באחד שהרג את הנפש, אף על פי שאין עדותן בטלה אלא כשמעידין בפני בית דין – מכל מקום פעמים שאין האזן זו יודע שכבר העיד אחיו, ומעיד. ומיהו, מעיקרא הוה בעי למימר התם דבראיה בעלמא בלא העדאה נפסלן כשנמצא אחד מהם קרוב או פסול, מדפריך: הרוג יציל, נרבע יציל, הורג ורובע יציל. אבל לפי המסקנא דבעי למימר, ומסיק רבא: אמר קרא "יקום דבר" במקמינן דבר הכתוב מדבר, דהיינו עדים, שהדר מתקיים על ידיהן – אין נפסלן עד שיעידו בבית דין ויקיימו דבר. ואין עד נעשה דין – היינו עד המעיד, כדפרישית. דוקא בדאורייתא, אבל בדרבנן – נעשה דין, כדמוכח בפרק קמא דגיטין (ה, ב) ובפרק שני דכתובות (כא, ב), ורבי עקיבא דאמר ב"החובל" (בבא קמא ז, א), כולן עדים הן, ואפילו עד הרואה אין נעשה דין – היינו דוקא בדיני נפשות, כדמוכח בפרק "ראוהו בית דין" (ראש השנה כו, א), דמפרש טעמא: כיון דהוה דקטל – תו לא מצו חזו ליה בכותיה. ואם תאמר (דבפרק קמא) וצריך להיות: בפרק שני? דמכות (יב, א) מפרש

טעמא אחרין, דקאמר רבי עקיבא: מנין לסנהדרין שראו כו' שאין ממיתין אותו עד שיעמד בבית דין – שנאמר "עד עמדו לפני העדה למשפט" – עד שיעמד בבית דין אחר. ויש לומר: דההיא דרשה דמכות עיקר, וההיא דראש השנה (כו, א) לא קאמר אלא דמההיא טעם לא גמרינן שאר דינים מהתם, דדוקא בדיני נפשות אין עד הרואה נעשה דין, משום "היצילו העדה". ניהויש דלמא הדר ביה – קשה לרבינו יצחק: דאם כן כל מתנת שכיב מרע כבולה. או מצוה מחמת מיתה, ניהויש דלמא הדר ביה וכו' תימא הכי נמי, וצריך עדים שלא חזר בו עד שמת, דהא בסוף פרק קמא דבבא מציעא (ט, ב) אמר: קמא ובתרא – בתרא קני, קמא לא קני. משמע: ואי ליכא בתרא – קמא קני

בבא בתרא. פרק שמיני – יש נוחלין דף קיד עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)"

תוספות

רשב"ם

קני קמא, ואף על גב דלא ידעינן אי הדר ביה. ואמר נמי: דייטיקי מבטלת דייטיקי. ומיהו, בקונטרס פירש דהכי פריך: כיון דיכול לחזור ויבטל – הדין לא הוי דין, ואף על גב דלא חזר – חיישינן שמא יחזור. ואין נראה לרבינו יצחק, דאם כן הוה ליה למיפרך: והא מצי הדר ביה? ונראה לפרש: דאמאי עושים דין? ניהוש שמא יחזור, והוי כמו אטרוחי בי דינא בבדי.

והלכתא כוותיה דרב יוסף בשדה ענין ומחצה – אף על גב דבמחצה ליכא מאן דפליג עליה דרב יוסף, מכל מקום הוצרך לפסוק הלכה כמותו משום דאביי מקשי עליה. ואף על גב דשני ליה רב יוסף שפיר, סלקא דעתך משום דרב יוסף (אעיקר) ואיסקרין תלמודיה, ולא הוי שניי ידידיה עיקר – קא משמע לן. ומכאן אין להוכיח והלכתא כרבה לגבי רב יוסף בכולי גמרא, שהרי כאן פוסק אפילו בדבר דלא חלק עליה רבה. דמסתברא דלא אתי למימר: אין הלכה כמותו בכל מה שדבר בגמרא אלא במכילתין, דהנך שלשה איתנהו במכילתין. אבל יש ראייה מפרק "מ" שאליו" (גישן עד, ב) דקאמר: והא קיימא לן הלכתא כרבה. ובהא אין הלכה כרבן שמעון בן גמליאל. ומדלא קאמר "והא קיימא לן בהאי הלכתא כרבה" דקאמר גבי רבן שמעון בן גמליאל – משמע דבבבלי גמרא הלכתא כרבה.

ובההיא דריש "הכנסת" (בבא קמא נו, ב) דפליגי רבה ורב יוסף בשומר אבידה – אומר רבינו יצחק דהלכה כרבה, דהוי שומר חנם, ולא כמו שפוסקין כרב יוסף, ושם (ריבזר המתחיל בההיא) פירשנו.

מה אשה את בעלה אין הבעל יורשה בקבר – פירוש הקונטרס אינו מיושב, דמפרש "בקבר" אאשתו קאי, דאין הבעל יורשה אם נפלו לה נכסים כשהיא בקבר. דהא דומיא דזה ליכא לפרושי "אף אשה את בנה אין הדין יורש את אמו כשהיא בקבר". והא ליתא, שהרי הדין יורש את אמו כשהיא בקבר, כשמתה בחי' מורשה, כדאמר לעיל. ולקמן נמי מריבין בן הבה. ואם נפרש: יורש הבעל, כשהוא בקבר אין יורש את אשתו להנחיל לאחיו – הוה אתי שפיר, דאף האשה – אין הדין יורש את אמו כשהוא בקבר להנחיל לאחיו מן האב. אבל תימיה: דאמאי פשיטא ליה בבעל טפי מבבן? דמה שפירש רבינו יצחק בן מרדכי דלכך פשיטא ליה בבעל, משום דשאירות פקע ליה על ידי מיתה כמו על ידי גירושין – אין נראה. דאמר ב"הבא על 'במות' (יבמות נו, ב) דלאחר מיתה נמי מקריא "אחיו". ואומר רבינו יצחק: דהיינו טעמא – משום דאין אדם יורש בקבר להנחיל לקרובין, אלא על ידי משמוש נפקא לן לקמן מ'זין אין לו', דהיינו הנהו דיוורשין מחמת קורבה. אבל בעל דלא ירית מחמת קורבה – לא אשכחא משמוש. וקשה לרבינו שמעון בן אברהם: דאם כן אמאי איצטריך קרא לעיל דאין הבעל יורש אשתו בראוי, עד דיליף מפנחס: תיפוק ליה משום דלא אשכח משמוש בירשה הבאה מכח שאירות! ונראה לו: שוה סברתו של רבינו שמואל בן מאיר דנקט יורש אשתו – כשהאשה בקבר. דודאי כשהבעל בקבר הוה ליה למימר, והא דלא פירש הכי – שסובר דהא גופה לא נפקא לן אלא ממאי דאשכח שאינו יורש את אשתו כשהאשה בקבר, כדילפינן לעיל מקרא דפנחס. דנהי דלא מבטל שאירות לגמרי כדאמר ביבמות, מכל מקום מכח שאירות בקבר אשכחא דאינו יורש, הלכך אין לו לבעל לירש כשהוא עצמו בקבר. והכי נמי בן, אף על גב דיוורש אמו כשהיא בקבר מ'זין לו' כתיב, מכל מקום אינו יורשה כשהוא בקבר להנחיל לאחין מן האב, דיליף מבעל. ובסוף פרק "מ" שמת" (בבא בתרא קנט, ב) יליף לה מקרא אחרינא: נאמר סיבה בבן ונאמר סיבה בבעל כו'. וכופר האשה דלא ירית בעל – נפקא לן מקרא אחרינא, בפרק "שור שנגח ארבעים וחמשה" (בבא קמא מב, ב), ומפרש התם טעמא – לפי שהוא ראוי, שאינו משתלם אלא לאחר מיתה. וכן נוקדה ומולה שלה, למאן דחשיב ליה ראוי, אומר רבינו יצחק: לפי שאינו ממוריש אשה הוי, לכן צריך לפסוק אחר. ובבבא קמא פירש דמכופר לא אתי שאר ראוי, דהוה אמנא: שאני כופר, דלעולם הוה ראוי. ומיורשה לא שמעין כופר, לפי שמוחים נעשה ההבדל.

אף מטה האם יורשת את בנה – הקשה רבינו יצחק: אם כן, על ידי איש נמי מסבת נחלה ממהה למטה; שאם ישא משבט אחר וימות, ויירשנו בנו, ואחר כך ימות הדין ויתירשנו אמו שהיא משבט אחר. ואמאי אזהר רחמנא לאשה מ'זול בת יורשת נחלה? טפי מלאיש? ועוד, דאם כשאין האב האשה יורשת – אם כן לא תהיה נחלה ממשמשת לקרובי האב, ולקמן מקרא נפקא לן משמוש נחלה. ואם ענינן יורשין יחד את הדין – הא משפחת אמו אינה קרויה משפחתו ונראה לרבינו חם ולרבינו יצחק: דבגירות קאמר דיוורשת את בנה, ונפקא מינה שלא ידיו נכסיו הפקר.

מענינא לענינא – שפסקו מאותו ענין, ודברו בענינים ובמעשים אחרים, ואז, אם רצו – עושין דין, אבל כל זמן שעוסקין באותו ענין – אין עושין דין. **והלכתא כוותיה דרב יוסף בשדה** – בפרק קמא (בבא בתרא יב, ב) אמר רב יוסף: מצי אמר ליה "מענינא לך נכבסי דבר מריון". ענין – הא דאמרן. **ומחצה** – לקמן, ב"מי שמת" (קמג, א): הוה דאמר לדביתיה "נכסי לך ולברך", אמר רב יוסף: קנא פלגא. ודריש "והיתה לאחרך ולבניך" – מחצה לאחרך ומחצה לבניך. **האשה את בנה למה לי** – למיתנא: מנחלת ולא נוחלת? היינו ירישא, דקתני: האיש את אמו – נוחל ולא מנחיל. והאשה את בעלה נמי, דקתני מנחלת ולא נוחלת – היינו נמי ירישא: האיש את אשתו נוחל ולא מנחיל. וכן אתי האם דקתני דמנחילין לנכדם בני אחותם ולא נוחלין – היינו נמי ירישא דקתני: בני אחות של איש נוחלין דודיהן ולא מנחילין. ולמאן דתני נמי במתניתין בני אחות – הך סיפא נמי היינו בני אחות, דכי היכי דהאיש נוחל את דודו ואינו מנחיל – הכי נמי נוחל את דודתו ואינו מנחיל. הכי גרסינן: **הא קא משמע לן דהאשה כו'** – ולא גרסינן "אלא". כלומר, להכי תנא בבא יתירה, לאקושי האשה את בנה להאשה את בעלה, דבאותו ענין שהאשה מנחלת לבעלה – מנחלת נמי לבנה. **מה האשה את בעלה** – אינה מנחלת לו בראוי לה לאחר מיתתה, אלא במזונות, כדאמרן לעיל, וילפינן מקראי, דאין הבעל יורש את אשתו בנחלה הבאה לה ממורשה כשהיא בקבר, אלא או בנה או בתה יורשה, ואם אין לה בן – הקרוב למורשה יתיר קודם. **אף האשה את בנה** – אינה מנחלת לו בראוי לו לאחר מיתתו, כדי שיהיה הוא לקרובי שמצד אביו ולא מצד אמו. כגון שאם מת הדין ואחר כך מתה אמו – אין זה הדין, שהוא כבר מת ונתן בקבר מקודם מיתת אמו, יורש עתה את אמו להנחיל את אחיו מאביו. אלא יורש אביה יורשין אותה. וסברא הוה, דכיון דמת בנה מקמי דידה – פקע לו כחו בירושת אמו. ומיהו, להכי איצטריך לאשמועינן דלא ירית כשהוא בקבר את אמו, דסלקא דעתך אמינא "לא תסוב" תרי זימני כתיב, ותרווייהו בסבת הדין, חד להיכא דמתה אמו מקמיה דירית לה, ואידך לאשמועינן דאפילו היכא דמית איהו ברישא ומתה היא אחריה, דהוסיבה נחלה לאביו או לקרובי מן האב – קא משמע לן משנה יתירה דלא ירית בראוי. וקראי לכדדרשיננהו לעיל. והאי דקתני אחי האם דלא צריך – אגב גררא דהנך נקט ליה. והאי דקתני ברישא האב את הבנים והבנים את האב, והוה מצינו למשמע סיפא מרישא, מיהו כיון דמיתני ליה בתרווייהו נוחלין ומנחילין – קתני להו, דכל נוחלין ומנחילין קחשיב. אבל הך בבא דמנחילין ולא נוחלין – כולה מיותרת היא, שהרי כבר נשנית בבא נוחלין ולא מנחילין. **יורש את אמו בקבר** – דמי להווא בקבר דלעיל, שכשהאשה בקבר אינה יורשת אביה כדי להנחיל לבעלה. והכא נמי, כשהבן בקבר – אינו יורש את אמו כדי להנחיל לאחין מן האב. **משום רבי יהודה רבי שמעון** – משום דלא היה רבו מובהק קאמר "משום", שלא הורגל רבי יוחנן לומר דברים משמו של רבי יהודה רבי שמעון. אבל מרבו יאמר: אמר רבי יוחנן אמר רבי ינאי. **דבר תורה** – כלומר, מן הפסוק יש ללמוד. **האב יורש את בנו** – והוא הדין לבתו, כדילפינן בריש פירקין. **יורשת את בנה** – והוא הדין לבתה במקום שאין האב. אבל אם אביו קיים – הוא קודם, דלהכי מיהא אהני משפחת אב שקרויה משפחה, להקדים שאר האב לשאר האם. **מפות** – "וכל בת יורשת נחלה ממתות", ובירשת שני ממות אוקימנא. **איתביה**

שהאשה מנחלת לבעלה – מנחלת נמי לבנה. **מה האשה את בעלה** – אינה מנחלת לו בראוי לה לאחר מיתתה, אלא במזונות, כדאמרן לעיל, וילפינן מקראי, דאין הבעל יורש את אשתו בנחלה הבאה לה ממורשה כשהיא בקבר, אלא או בנה או בתה יורשה, ואם אין לה בן – הקרוב למורשה יתיר קודם. **אף האשה את בנה** – אינה מנחלת לו בראוי לו לאחר מיתתו, כדי שיהיה הוא לקרובי שמצד אביו ולא מצד אמו. כגון שאם מת הדין ואחר כך מתה אמו – אין זה הדין, שהוא כבר מת ונתן בקבר מקודם מיתת אמו, יורש עתה את אמו להנחיל את אחיו מאביו. אלא יורש אביה יורשין אותה. וסברא הוה, דכיון דמת בנה מקמי דידה – פקע לו כחו בירושת אמו. ומיהו, להכי איצטריך לאשמועינן דלא ירית כשהוא בקבר את אמו, דסלקא דעתך אמינא "לא תסוב" תרי זימני כתיב, ותרווייהו בסבת הדין, חד להיכא דמתה אמו מקמיה דירית לה, ואידך לאשמועינן דאפילו היכא דמית איהו ברישא ומתה היא אחריה, דהוסיבה נחלה לאביו או לקרובי מן האב – קא משמע לן משנה יתירה דלא ירית בראוי. וקראי לכדדרשיננהו לעיל. והאי דקתני אחי האם דלא צריך – אגב גררא דהנך נקט ליה. והאי דקתני ברישא האב את הבנים והבנים את האב, והוה מצינו למשמע סיפא מרישא, מיהו כיון דמיתני ליה בתרווייהו נוחלין ומנחילין – קתני להו, דכל נוחלין ומנחילין קחשיב. אבל הך בבא דמנחילין ולא נוחלין – כולה מיותרת היא, שהרי כבר נשנית בבא נוחלין ולא מנחילין. **יורש את אמו בקבר** – דמי להווא בקבר דלעיל, שכשהאשה בקבר אינה יורשת אביה כדי להנחיל לבעלה. והכא נמי, כשהבן בקבר – אינו יורש את אמו כדי להנחיל לאחין מן האב. **משום רבי יהודה רבי שמעון** – משום דלא היה רבו מובהק קאמר "משום", שלא הורגל רבי יוחנן לומר דברים משמו של רבי יהודה רבי שמעון. אבל מרבו יאמר: אמר רבי יוחנן אמר רבי ינאי. **דבר תורה** – כלומר, מן הפסוק יש ללמוד. **האב יורש את בנו** – והוא הדין לבתו, כדילפינן בריש פירקין. **יורשת את בנה** – והוא הדין לבתה במקום שאין האב. אבל אם אביו קיים – הוא קודם, דלהכי מיהא אהני משפחת אב שקרויה משפחה, להקדים שאר האב לשאר האם. **מפות** – "וכל בת יורשת נחלה ממתות", ובירשת שני ממות אוקימנא. **איתביה**

שהאשה מנחלת לבעלה – מנחלת נמי לבנה. **מה האשה את בעלה** – אינה מנחלת לו בראוי לה לאחר מיתתה, אלא במזונות, כדאמרן לעיל, וילפינן מקראי, דאין הבעל יורש את אשתו בנחלה הבאה לה ממורשה כשהיא בקבר, אלא או בנה או בתה יורשה, ואם אין לה בן – הקרוב למורשה יתיר קודם. **אף האשה את בנה** – אינה מנחלת לו בראוי לו לאחר מיתתו, כדי שיהיה הוא לקרובי שמצד אביו ולא מצד אמו. כגון שאם מת הדין ואחר כך מתה אמו – אין זה הדין, שהוא כבר מת ונתן בקבר מקודם מיתת אמו, יורש עתה את אמו להנחיל את אחיו מאביו. אלא יורש אביה יורשין אותה. וסברא הוה, דכיון דמת בנה מקמי דידה – פקע לו כחו בירושת אמו. ומיהו, להכי איצטריך לאשמועינן דלא ירית כשהוא בקבר את אמו, דסלקא דעתך אמינא "לא תסוב" תרי זימני כתיב, ותרווייהו בסבת הדין, חד להיכא דמתה אמו מקמיה דירית לה, ואידך לאשמועינן דאפילו היכא דמית איהו ברישא ומתה היא אחריה, דהוסיבה נחלה לאביו או לקרובי מן האב – קא משמע לן משנה יתירה דלא ירית בראוי. וקראי לכדדרשיננהו לעיל. והאי דקתני אחי האם דלא צריך – אגב גררא דהנך נקט ליה. והאי דקתני ברישא האב את הבנים והבנים את האב, והוה מצינו למשמע סיפא מרישא, מיהו כיון דמיתני ליה בתרווייהו נוחלין ומנחילין – קתני להו, דכל נוחלין ומנחילין קחשיב. אבל הך בבא דמנחילין ולא נוחלין – כולה מיותרת היא, שהרי כבר נשנית בבא נוחלין ולא מנחילין. **יורש את אמו בקבר** – דמי להווא בקבר דלעיל, שכשהאשה בקבר אינה יורשת אביה כדי להנחיל לבעלה. והכא נמי, כשהבן בקבר – אינו יורש את אמו כדי להנחיל לאחין מן האב. **משום רבי יהודה רבי שמעון** – משום דלא היה רבו מובהק קאמר "משום", שלא הורגל רבי יוחנן לומר דברים משמו של רבי יהודה רבי שמעון. אבל מרבו יאמר: אמר רבי יוחנן אמר רבי ינאי. **דבר תורה** – כלומר, מן הפסוק יש ללמוד. **האב יורש את בנו** – והוא הדין לבתו, כדילפינן בריש פירקין. **יורשת את בנה** – והוא הדין לבתה במקום שאין האב. אבל אם אביו קיים – הוא קודם, דלהכי מיהא אהני משפחת אב שקרויה משפחה, להקדים שאר האב לשאר האם. **מפות** – "וכל בת יורשת נחלה ממתות", ובירשת שני ממות אוקימנא. **איתביה**

שהאשה מנחלת לבעלה – מנחלת נמי לבנה. **מה האשה את בעלה** – אינה מנחלת לו בראוי לה לאחר מיתתה, אלא במזונות, כדאמרן לעיל, וילפינן מקראי, דאין הבעל יורש את אשתו בנחלה הבאה לה ממורשה כשהיא בקבר, אלא או בנה או בתה יורשה, ואם אין לה בן – הקרוב למורשה יתיר קודם. **אף האשה את בנה** – אינה מנחלת לו בראוי לו לאחר מיתתו, כדי שיהיה הוא לקרובי שמצד אביו ולא מצד אמו. כגון שאם מת הדין ואחר כך מתה אמו – אין זה הדין, שהוא כבר מת ונתן בקבר מקודם מיתת אמו, יורש עתה את אמו להנחיל את אחיו מאביו. אלא יורש אביה יורשין אותה. וסברא הוה, דכיון דמת בנה מקמי דידה – פקע לו כחו בירושת אמו. ומיהו, להכי איצטריך לאשמועינן דלא ירית כשהוא בקבר את אמו, דסלקא דעתך אמינא "לא תסוב" תרי זימני כתיב, ותרווייהו בסבת הדין, חד להיכא דמתה אמו מקמיה דירית לה, ואידך לאשמועינן דאפילו היכא דמית איהו ברישא ומתה היא אחריה, דהוסיבה נחלה לאביו או לקרובי מן האב – קא משמע לן משנה יתירה דלא ירית בראוי. וקראי לכדדרשיננהו לעיל. והאי דקתני אחי האם דלא צריך – אגב גררא דהנך נקט ליה. והאי דקתני ברישא האב את הבנים והבנים את האב, והוה מצינו למשמע סיפא מרישא, מיהו כיון דמיתני ליה בתרווייהו נוחלין ומנחילין – קתני להו, דכל נוחלין ומנחילין קחשיב. אבל הך בבא דמנחילין ולא נוחלין – כולה מיותרת היא, שהרי כבר נשנית בבא נוחלין ולא מנחילין. **יורש את אמו בקבר** – דמי להווא בקבר דלעיל, שכשהאשה בקבר אינה יורשת אביה כדי להנחיל לבעלה. והכא נמי, כשהבן בקבר – אינו יורש את אמו כדי להנחיל לאחין מן האב. **משום רבי יהודה רבי שמעון** – משום דלא היה רבו מובהק קאמר "משום", שלא הורגל רבי יוחנן לומר דברים משמו של רבי יהודה רבי שמעון. אבל מרבו יאמר: אמר רבי יוחנן אמר רבי ינאי. **דבר תורה** – כלומר, מן הפסוק יש ללמוד. **האב יורש את בנו** – והוא הדין לבתו, כדילפינן בריש פירקין. **יורשת את בנה** – והוא הדין לבתה במקום שאין האב. אבל אם אביו קיים – הוא קודם, דלהכי מיהא אהני משפחת אב שקרויה משפחה, להקדים שאר האב לשאר האם. **מפות** – "וכל בת יורשת נחלה ממתות", ובירשת שני ממות אוקימנא. **איתביה**

שהאשה מנחלת לבעלה – מנחלת נמי לבנה. **מה האשה את בעלה** – אינה מנחלת לו בראוי לה לאחר מיתתה, אלא במזונות, כדאמרן לעיל, וילפינן מקראי, דאין הבעל יורש את אשתו בנחלה הבאה לה ממורשה כשהיא בקבר, אלא או בנה או בתה יורשה, ואם אין לה בן – הקרוב למורשה יתיר קודם. **אף האשה את בנה** – אינה מנחלת לו בראוי לו לאחר מיתתו, כדי שיהיה הוא לקרובי שמצד אביו ולא מצד אמו. כגון שאם מת הדין ואחר כך מתה אמו – אין זה הדין, שהוא כבר מת ונתן בקבר מקודם מיתת אמו, יורש עתה את אמו להנחיל את אחיו מאביו. אלא יורש אביה יורשין אותה. וסברא הוה, דכיון דמת בנה מקמי דידה – פקע לו כחו בירושת אמו. ומיהו, להכי איצטריך לאשמועינן דלא ירית כשהוא בקבר את אמו, דסלקא דעתך אמינא "לא תסוב" תרי זימני כתיב, ותרווייהו בסבת הדין, חד להיכא דמתה אמו מקמיה דירית לה, ואידך לאשמועינן דאפילו היכא דמית איהו ברישא ומתה היא אחריה, דהוסיבה נחלה לאביו או לקרובי מן האב – קא משמע לן משנה יתירה דלא ירית בראוי. וקראי לכדדרשיננהו לעיל. והאי דקתני אחי האם דלא צריך – אגב גררא דהנך נקט ליה. והאי דקתני ברישא האב את הבנים והבנים את האב, והוה מצינו למשמע סיפא מרישא, מיהו כיון דמיתני ליה בתרווייהו נוחלין ומנחילין – קתני להו, דכל נוחלין ומנחילין קחשיב. אבל הך בבא דמנחילין ולא נוחלין – כולה מיותרת היא, שהרי כבר נשנית בבא נוחלין ולא מנחילין. **יורש את אמו בקבר** – דמי להווא בקבר דלעיל, שכשהאשה בקבר אינה יורשת אביה כדי להנחיל לבעלה. והכא נמי, כשהבן בקבר – אינו יורש את אמו כדי להנחיל לאחין מן האב. **משום רבי יהודה רבי שמעון** – משום דלא היה רבו מובהק קאמר "משום", שלא הורגל רבי יוחנן לומר דברים משמו של רבי יהודה רבי שמעון. אבל מרבו יאמר: אמר רבי יוחנן אמר רבי ינאי. **דבר תורה** – כלומר, מן הפסוק יש ללמוד. **האב יורש את בנו** – והוא הדין לבתו, כדילפינן בריש פירקין. **יורשת את בנה** – והוא הדין לבתה במקום שאין האב. אבל אם אביו קיים – הוא קודם, דלהכי מיהא אהני משפחת אב שקרויה משפחה, להקדים שאר האב לשאר האם. **מפות** – "וכל בת יורשת נחלה ממתות", ובירשת שני ממות אוקימנא. **איתביה**

בבא בתרא דף קיד עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום ראשון) פה

- 1 **מַעֲנִינָא לְעִנְיָנָא** – שהפסיקו לעסוק באותו ענין ועברו לענינים אחרים, ואינו
2 יכול לחזור בו, אם כן **הָכָא נָמִי** – גם כאן במימרת רב יהודה, נבאר לדברי
3 רבה שמדובר באופן דְקָמִי וְהָדָר יְתִיבֵנוּ – שקמו וחזרו וישבו, דאינו יכול
4 לחזור בו, ויכולים לדון על פי צוואתו.
5 הגמרא מביאה את המקומות שבהם ההלכה כרב יוסף: וְהִלְכְתָּא בְּוִיתִיה
6 דְרַב יוֹסֵף – ההלכה היא כרב יוסף בשלשה מקומות: א. בְּשִׁרְדָּה – במקרה
7 המובא לעיל (יב:), שהקונה שדה על גבול שדה אביו, ומת האב, אינו יכול
8 לדרוש מאחיו שיתנו לו חלק בשדה האב הסמוכה לשדהו. ב. עֵינֵן –
9 המחלוקת בסוגייתנו, שהנותן מתנה ועושה קנין, סובר רב יוסף שיכול
10 לחזור בו כל זמן שעסוקים באותו ענין. ג. וְהִלְכְתָּהּ – במה שאמר רב יוסף
11 (לקמן קמג:) שבעל האומר לאשתו 'נכסי ידיו לאחר מיתתי לך ולבניך', ויש
12 לו כמה בנים, אין אומרים שיתחלקו הנכסים בין כולם בשוה, אלא זוכה
13 האשה בחצי מנכסיו, ומחציתם השניה תתחלק בין כל בניו, שהמוכיר יחיד
14 אצל המרובים לענין מתנה כוונתו שיטול היחיד במתנה כחלקם של
15 המרובים.
16 שנינו במשנה (קח:): הָאִשָּׁה אֶת בְּנָהּ וְכוּ', והאשה את בעלה, ואחיו האם,
17 מנחילין ולא נוחלין. שואלת הגמרא: הָא תוּ לָמָּה לִי – מדוע חזרה המשנה
18 והשמיעה שוב דינים אלו, הָא הֵנָּה לִיָּהּ – והרי שנה זאת התנא ברישא,

אגרות קודש

ב"ה, כ"ג כסלו, תשט"ז
ברוקלין.

הרה"ג וו"ח אי"א נו"נ חו"ב צנמ"ס כו'
מו"ה דוד שי

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מכ"א כסלו, בו כותב אודות פסק רבנו הזקן בסידורו בסדר הכנסת שבת, דהעיקר
כשיטת הגאונים בזמן בין השמשות, ומעיר ממה שכתב בשלחנו הטהור סי' רס"א סעיף ה', כשיטת רבינו
תם, ומסתפק איזוהי משנה אחרונה.

וכבר הורה נכדו אדמו"ר הצ"צ, אשר הסידור כתב זמן רב אחרי השו"ע (חידושים למס' שבת סוף
פרק ז' מו, ד) ובתר פסקי הסידור אזלינן להלכה ולמעשה הן בענין זה והן בכמה ענינים שישנם שינוים בין
הסידור והשו"ע (אשר רובם ככולם נקבצו בספר פסקי הסידור להרה"ג הרה"ח כו' אברהם חיים נאה ע"ה
מירושלים, ת"ו ע"י משיח צדקנו בב"א).

וזאת להעיר, אשר בספר קצות השלחן להרה"ג כו' נאה הנ"ל סוף חלק ג' העיר על כמה פרטים,
בסדר הכנסת שבת לרבנו הזקן.

בברכת הצלחה בעמלו לברר דברי תורה, ובהלכות בין השמשות ביחוד, שכמה הלכתי גברתי תלויין
בהן. ואע"פ שכבר דרשו בה רבים וגדולים, - כמה מעניניהם עדיין דורשים נגר ובר נגר לפרקיני ולישבם.
מיוסד על הנקודות וההוראות שבדברי גדולי ישראל, גדולי ההוראה הראשונים והאחרונים, ועד לגדול
שבהאחרונים, - כ"ק אדמו"ר הזקן.

ויה"ר אשר בימי בין השמשות אלו דאלף הששי והשביעי, יום הששי והשביעי דימי בראשית, שבין
השמשות שלו שגור בפי כל, והכל חרדים אליו לגמור מלאכתן עד שלא תחשך (רש"י כתובות קג, א) יצליח
כאו"א מאתנו למלאות מלאכתו, מלאכת שמים, לעשות לו ית' דירה בתחתונים, אשר עי"ז הנה לילה -
דיום - אלף - השביעי - כיום יאיר, וכמרז"ל בימי בראשית - אשר ל"ו שעות שמשא אותה האורה.

בברכה,

מ. שניאורסאהן

משנה

44 כפי שנתבאר במשנה הקודמת (קח), כשאדם מת קרוביו יורשים אותו,
45 ומשנתנו מבארת סדר הנחלות, איזה קרוב קודם לירש נחלת המת: **סדר**
46 **נחלות בן הוא**, כתוב בתורה (במדבר כו ח), **'איש כי ימות ובן אין לו,**
47 **והעברתם את נחלתו לבתו'**, ומכך שאמרה תורה שרק אם אין לו בן
48 יורשת אותו הבת, למדים ש**בן קודם לבת** לירש את אביו, ואין הבת יורשת
49 במקום שיש בן.
50 וכן **כל יוצאי יריבו** ו-צאצאיו **של בן**, **קודמין לבת**, ולכן אם מת הבן
51 קודם לאביו והניח אחריו בן או בת, או נכד, ואפילו עד אלף דור, הרי הם
52 קודמים לבתו של מת לירש את זקנם.
53 ואם מת בלא בנים והניח בת, **הבת קודמת לאחיו** של מת לירש את אביה,
54 כמבואר בכתוב הנזכר, שאם אין לו בן, בתו יורשת אותו. ואם מתה הבת
55 קודם לאביה, **יוצאי יריבה של בת**, **קודמין לאחיו** של מת, שעומדים
56 במקום אמה לירש את אביה.
57 ואם לא הניח המת אחריו זרע כלל, **אחיו של מת קודמין לאחי האב** של
58 מת לירש אותו, ככתוב בהמשך (שם כו ט), **'ואם אין לו בת, ונתתם את נחלתו**
59 **לאחיו'**. וכן **יוצאי יריבו של אחיו של מת**, **קודמין לאחי האב של מת**.
60 המשנה נותנת כלל לסדר הנחלות: **זה הכלל, כל הקודם בנחלה ומת קודם**
61 **למורישו**, **יוצאי יריבו קודמין לירש את מורישם של אביהם**, אף שרחוקים
62 מן המת יותר מהבאים אחר אביהם בסדר הירושה.
63 כלל נוסף: **והאב של מת קודם לכל יוצאי יריבו** לירש את בנו, ולכן אם
64 אדם בלא בנים אביו יורשו, ורק אם אין אביו קיים, אחי המת יורשים
65 אותו.

גמרא

66 שנינו במשנה, שצאצאי בן המת קודמים לבתו של מת, וכן בשאר יורשים,
67 יוצאי חלציהם עומדים במקומם לירש את מורישו של אביהם קודם לשאר
68 קרובים. הגמרא מביאה ברייתא המבארת את המקור לכך: **תנו רבנן**, נאמר
69 בתורה (במדבר כו ח) **'איש כי ימות ובן אין לו, והעברתם את נחלתו לבתו,**
70 **אין לי מקור אלא לקדימת בן המת עצמו**, אבל **בן הבן של מת, או בת הבן,**
71 **או בן בת הבן, מניין שיקדמו לירש את זקנם קודם לבתו של מת. תלמוד**
72 **לומר ובן אין לו' בתוספת י', ללמד בא הכתוב, עיני עילוי – חקור ועיין אם**
73 **לא הניח אחריו המת לא בן, ולא יוצאי יריבו של בן עד סוף הדורות,**
74 **העומדים במקומו, ורק אם לא הניח כלל אז והעברתם את נחלתו לבתו'**.
75 ממשכיה בברייתא: בסיום הכתוב נאמר **'והעברתם את נחלתו לבתו'**,
76 ולמידה תורה קדימת **בת** לשאר יורשים לירש את אביה במקום שאין בן,
77 **אין לי מקור אלא לקדימת בת המת בלבד**, אבל **בת הבת, ובן הבת, ובת**
78 **בן הבת, מניין שיקדמו לירש את זקנם קודם לאחיו של מת. תלמוד לומר**
79 **בהמשך הכתובים (שם כו ט), 'ואם אין לו בת, ונתתם את נחלתו לאחיו'**
80 **בתוספת י', ללמד בא הכתוב, עיני עילוי – חקור ועיין אם לא הניח אחריו**
81 **המת לא בת, ולא יוצאי יריבה עד סוף הדורות, ורק אז ונתתם את נחלתו**
82 **לאחיו'**.

1 רבי יוחנן מקשה על שיטה זו, שאשה יורשת את בנה: **איתביה רבי יוחנן**
2 **לרבי יהודה בן שמעון**, כיצד אפשר לומר שאשה יורשת את בנה, הלא
3 שנינו במשנתנו (קח), **האשה את בנה, והאשה את בעלה, ואחי האם,**
4 **מנחילין ולא נוחלין**, ואם כן מפורש במשנה שהאשה אינה יורשת את בנה.
5 **אמר ליה רבי יהודה ברבי שמעון, משנתנו שאתה מקשה ממנה, איני יודע**
6 **מי התנא ששנאה, שאין דבריו עיקר להלכה**, וכמו שיבאר להלן.
7 שואלת הגמרא: **ולמיא ליה** – ויאמר רבי יוחנן לרבי יהודה משמנתנו
8 כשיטת רבי **זכריה בן הקצב היא שנויה, דלא דריש תיבת 'מפוט'** להקיש
9 מטה האם למטה האב, ומחמת כן הוא סובר שאין הבן קודם לבת בירושת
10 האב, וממילא יחלוק גם על דברי רבי יהודה הלומד מהיקש זה שהאם
11 יורשת את בנה, ויסבור שאינה יורשתו, כמבואר במשנתנו. משיבה הגמרא:
12 **לא מיתוקמא מתניתין** – לא ניתן להעמיד את המשנה **ברבי זכריה בן**
13 **הקצב**, משום **דקתני בה, 'ובני אחות המת נוחלין ולא מנחילין, והנא**
14 **בברייתא (קד) שיש לדייק מהמשנה שדווקא בני אחות המת יורשים אותו,**
15 **ולא בנות אחות המת, ואמרין בסוגיא שם (קד) למאי הלבנתא** – לאיזו
16 הלבנה נשנית ברייתא זו, והלא לא יתכן שאינן יורשות כלל, שהרי כשאין
17 להן אחים בודאי הן יורשות, כשם שירשות את אמן. **ואמר שם רב ששת,**
18 **שכונת הברייתא לדייק מהמשנה שיש לקדם את בני אחות המת לבנותיה,**
19 **ולהשמיענו שגם בירושת אחי האם הבן קודם לבת. מסיימת הגמרא את**
20 **ההוכחה: 'ואי סלקא דעתך דמתניתין רבי זכריה בן הקצב היא, הא אמר**
21 **קדא) שלא כפי שדייקה הברייתא ממשנתנו, אלא שפחד הבן ואחיד הבת**
22 **שוין בירושת נכסי האם, ואף שבירושת האב הבן קודם, בירושת האם אינו**
23 **קודם, כיון שאינו דורש מתיבת 'מפוט' שיש להקיש מטה האם למטה האב,**
24 **ואם כן גם בירושת אחי האם הבאה מכח האם אין להקדים בן לבת, וכיון**
25 **שבמשנתנו מדויק שבני אחות האם קודמים לבנות, מוכח שאינה שנויה**
26 **בשיטת רבי זכריה בן הקצב.**
27 הגמרא מבררת את דעת התנא של משנתנו. מקשה הגמרא: **ותנא דין –**
28 **והתנא של משנתנו, קשה על דבריו ממה נפשך, אי דריש תיבת 'מפוט'**
29 **להקיש מטה האם למטה האב, לענין שהבן קודם לבת בירושת האב, כמו**
30 **שהוא קודם בירושת האב, אם כן אשה נמי – וגם כן תירש את בנה כשם**
31 **שאביו יורשו, שהרי אין היקש למחצה (נדרים ז ט), ומדוע אמר שהאשה אינה**
32 **יורשת את בנה. ואי לא דריש 'מפוט', אם כן, בן, דקודם לבת בנכסי**
33 **האם, כמדויק מלשון המשנה שנחל 'האיש את אמו', ולא הבת את אמה,**
34 **מיא ליה – מנין לו, והרי דין קדימת הבן לבת נאמר רק בירושת האב ולא**
35 **בירושת האם, והוא סובר שאין להקישם.**
36 מתרצת הגמרא: **לעולם**, התנא של משנתנו **דריש תיבת 'מפוט', ואין**
37 **להקשות מדוע אין אשה יורשת את בנה, כמו שהאב יורש את בנו, דשאני**
38 **הבא, משום דאמר קרא (במדבר כו ח) 'וכל בת ירשת נחלה ממטות בני**
39 **ישאאל', ובכך שנאמר 'יורשת נחלה ממטות' ולא 'נוחלת ממטות' באה**
40 **התורה ללמד שאשה רק יורשת נחלה משני מטות, והיינו מאביה ואמה,**
41 **ואינה מורשת נחלה לשני מטות, אלא רק לאחר מהם, והיינו לאביה, אבל**
42 **אין הבת מורשה נחלה לאמה, כלומר שאין האם יורשת את בתה, וכמו כן**
43 **אינה יורשת את בנה.**

בבא בתרא. פרק שמיני - יש נוחלין דף קטו עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל" - (שטיינזליץ) פז
רשב"ם
תוספות

בן חבת ובה הבן ובה הבן מנין תלמוד לומר אין לו עיין עליו — ואם תאמר: תיפוק
 ליה דבני בניו הרי קן כבנים, כדאמר בפרק "אלמנה" (יבמות ע, א), דרוע ורעה לא
 יצריך קרא. דבני בניו הרי קן כבנים; ויש לומר: דהתם דכתיב "דורע אין לה", "מזרע" משמע
 בני בניו, כדמשמע בפרק "ארבע מיתות" (סנהדרין סד, ב) גבי מעבד בנו ובתו באש,
 דקאמר: אין לי אלא בנו ובתו, בן בנו ובתו, וכן בתו
 מנין? תלמוד לומר "ומורע", אלמא דמלשון
 "ורע" משמע בני בניו. ולביא למימר דהתם
 מיתורא דריש, דאם כן הוה ליה למדשד איפכא,
 דקרא "ומורע" כתוב ברישא, אבל מ"בנו ובתו"
 לא משמע ליה התם בני בניו. הלכך, הכא
 דכתיב "בן" — איצטריך לרבויו בנו ובתו. וממאי
 דכתיב "בנה" (יח) "ערות ובה" לא תגלה
 את בת ובה" — אין איהא מדאיצטריך לכתוב
 "בת בנה" דבני דאין בן דוור כבנים, דאיכא
 למימר דאי לא כתב "בת בנה" הוה אסרינן עד
 סוף כל הדורות, משום דבני בניו הרי קן כבנים.
 ואם תאמר: כיון דאין בני בניו כבנים, מנלך גבי
 יבום דפטר בן הבן מיבום; וכי תימא דנפקא לן
 מ"שן לר"ם — הא איצטריך לרבות ממזרו; ויש
 לומר: דשקולו הם, ובאו שניהם. אי נמי: דבן
 הבן נפקא לן מ"לא ימחה" — פרט לזה שמו
 מחיו. וקשה לרבינו שמשון בן אברהם: דאמאי
 איצטריך הכא קרא דבני בניו קודמין לאחיו?
 תיפוק ליה דמלענין יבום בני בניו גבי בני הדדי
 נינהו — לענין נחלה נמי כי הדדי נינהו ויש
 לומר: דהכא איצטריך, דבן הבן או בת הבן
 יורשין עם בני המת, ואם בת המת עם הבנות.
 דמיבום לא הוה ידענין אלא דעריפא עריפא
 ולרבינו יצחק נראה: הא דבני בניו כבנים גבי
 יבום — מנחלה הוא דקיימא לן, ולא מחזק טעמא
 דפרשית לעיל (קט, א), ואם תאמר: ומנלך
 דמזוז ירש את אביו, כדמשמע בפרק דקדושין (ה,
 א)? דהא גבי יבום (בבבא כט, ב) צריך ריבוי, וכן
 גבי בת בן כיון נמי איצטריך קרא לרוע פסולא ולביא
 למימר דנפקא לן מ"זאין לר" — דשקולו הם, או

בן שמעון: ה'אשה את
 אחי האם - מנחילין ולא
 יבני יורע מי שגאה. ולמא
 א, דלא דריש "ממות" -
 דיהי בן הקנב. דתתני: ובני
 לא בנות אחות; ואמרין:
 מ: לקדם; ואי סלקא דעתך
 היא, הא אמר: אחד הבן
 ותנא דידן, כמה נפשי?
 ויירש את בנה, אי לא
 מת בנכסי האם מנא ליה?
 יי הכא, דאמר קרא: "כל
 יבנה מורשת. משנה סדר
 וכן אין לו והעברתם את
 ת, כל יוצאי ירכו של בן
 חיו, יוצאי ירכה של בת
 אחי האב, יוצאי ירכו של
 כלל: כל הקודם בנחלה -
 לכל יוצאי ירכו. גמרא
 בן, בן הבן, או בת הבן,
 יורש: "אין לו" - עיין עליו.
 הבת, ובן הבת, ובת בן
 "אין לו" - עיין עליו.

משום דיבום בנחלה תלא רחמנא, וגבי יבום איבא רביא. דאי איצטריך דרשא להכי —
אמאמי פריך בפרק שני דיבמות (כב, ב.) וירשו ומטמא לו, פשיטא! ויש לומר: דירוש" משמע
כשר, לכך איצטריך גבי בת כחן רביא. אבל "כן" — משמע נמי פסול. והא דאיצטריך גבי
יבום לרביי כן פסול — היינו משום דהוא אמינא נילף אחוה אחוה מבני יעקב דשרים ולא
פסולים. דמהאי טעמא נמי אמר התם דהוא אמינא שאח פסול אינו זוקק ליבום, אי לאו
משום דמצינו בקרא דבן פסול פוטל, ומדלענין מיפטר פוטל — מוזקין גמי זקין.
אפילו

כל אשה אזהר רחמנא שלא תגשא לשבט אחר, בין שהיא יורשת מטה אחד, בין ובן כל יוצאי יריכו של ראובן, אם מת ראובן — קודמין לדינה אחותה, לירש בן בנו עד אלף דור — כולן קודמין לדינה. ובגמרא מפרש טעמא, מדכתיב "אין קודמין לאחי האב" — ואם יש להן אחות — הן קודמין לאחות, והאחות ויוצאי יורש אותה נחלה, ולא שאר קרובי המת יורשין אותה, אף על פי שקרובין למת יריכו — דהיינו אחי המת. וכבר נפקא לן בריש פירקין מ"והעברת" דהאב קודם **בית הבן** — במקום שאין שם בן הבן וכן בת הבן. והוא הדין לבת של בת אבא קלילא הוא. **אין לו עיין קדוין** (ש לא מת, אם יש לו בן או אח מכתו של יואבא בלעם). והכי מפרשנן בקידושין (ד, א) גבי "יוצאה חנם אין כסף". **עיין קדוין** יורכא יורכא יריכה — עובר ירך אמו הוא.

ה"א

אִיתִיבִּיהַ בֵּן — הָכִי נָמִי מְצִי לַמְפָּר מִרִּישָׁא, דְּקִתְנִי: הָאִישׁ אֵת אִמּוֹ נוּחַל וְנִחַל
מִנְחִיל, אֲלֵמָא: אִין הָאֵם נִוְחַלְת אֵת בְּנָה, אֲלֵא דַעֲרִיפָא לִיהַ אֲלוֹתוּבִיהַ מְסִיפָא,
דְּקִתְנִי בְּהִידָא: מִנְחִל וְלֹא נִוְחַלְת, וְקִשְׁיָא לִיהַ לִרְבִּי יִיְהוּדָא דְאַמְרֵי: יוֹרֶשֶׁת, מְשַׁנְתָּהּ
אִינִי יוֹדַע מִי שְׁנָאָה — דְּאִינֵה עֵיקָר, דְּהִיא גּוֹפֵה קִשְׁיָא, כְּדִלְקָמָן, דְּפִרְכִּינִי: וְהִנָּה
דִּין מָה נִפְשָׁךְ כּוֹ, וְהִלְכָךְ, כִּיּוֹן דְּשַׁמְעִינִן לִיהַ
דְּרִישׁ הִיקְשָׁא דִּ"מִטּוֹת" כְּדִאֲמִירִין לַעֲלִי
בְּפִירְקִין (קֵיא, א): אֲחֵדִים הָבֵן לִבְת בְּנַכְסֵי
הָאֵם — הָכִי נָמִי הָהּ מְצִי לַאֲקִשְׁיָא וְלִמְמִיר
דִּיּוֹרֶשֶׁת אֵת בְּנָה, וְלֹא דְרִישׁ — הִיקְשָׁא
דִּ"מִטּוֹת", כְּדִאֲמִירִין לַעֲלִי דְאַחַד הָבֵן וְאַחַד
הָבֵת שׁוּין בְּנַכְסֵי הָאֵם, דְּלֹא מְקִישׁ מִטָּה הָאֵם
לְמִטָּה הָאֵב, לֹא מִיתּוֹקֵמָא כְּרַבִּי וְכוּ' —
דְּאִיכָא לְמַשְׁמַע מִמַּתְנִיתִין דְּרִישׁ קוֹדֶם לִבְת
בְּנַכְסֵי אִתּוּ, וְתָנִי עֲלֵה בְנֵי אַחוֹת וְלֹא בְנוֹת
אַחוֹת — וְהָאֵ בְּרִיתָא אִינֵה מוֹסַפֵּת עַל
הַמְּשֵׁנָה אֲלֵא מִפְּרֶשֶׁת הִיא, דְּדוּקָא נָקִט
מַתְנִיתִין בְּנֵי אַחוֹת — לְמִמְרַם שְׁחָבִינִם נִוְחַלְת
אֵת דּוּדִיקוֹן, וְלֹא הַבְנוֹת, כֹּל זֶמֶן שִׁישׁ בֵּן, לָפִי
שְׁחָבִינִם בְּאִין לִירֶשֶׁת אֵת דּוּדִיקוֹן מִכַּח אִמָּם
שְׁחָבִינֵה אַחוֹתוֹ, כְּרַבִּינִי "וְאֵם אִין לֹא אֲחִישׁ",
וְדִרְשִׁין לְקַמָּן: עֵינִן עֲלֵיו, דְּבֵן אַחִין בְּמִקְוִם
אַחִין קָאִי, וְהוּא דְרִין דְּבֵן אַחוֹתוֹ בְּמִקְוִם
אַחוֹתוֹ קָאִי, וְכַמִּי שְׁאִמָּם מוּזְחָקֵת דְּמִי, וְחָן
בְּאִין לִירֶשֶׁת מִכַּחַה, וְסִבְרֵא לִיהַ דְּבֵן קוֹדֶם
לִבְת בְּנַכְסֵי הָאֵם, דְּלֹא רִבִּי וְכוּ' בֵּן הַקֶּצֶב
— הַבְּנִי וְהַבְנוֹת יִירֶשׁ אֲלֵיכָא אֵת דְּרִידִיחַם,
דְּמַכַּח אִמָּם קָרִיתִי, וְסִבְרֵא לִיהַ דְּבֵן וְתַב
כִּי הִדְדִי יִרְתִּי בְּנַכְסֵי הָאֵם, וְהִנָּה דִּין מָה
נִפְשָׁךְ — כְּלוּמֹר, מָה הוּא דַעֲתוֹ, דְּסִבְרֵא
לִיהַ תִּרְתִּי: בֵּן קוֹדֶם לִבְת בְּנַכְסֵי הָאֵם,
כְּדִקְרַנִּי: הָאִישׁ אֵת אִמּוֹ וְלֹא הָבֵת אֵת אִמּוֹ,
וְנִפְקָא לֹן לַעֲלִי מִהִיקְשָׁא דִּ"מִטּוֹת", וְסִבְרֵא
לִיהַ דְּאִין הָאִשָּׁה יוֹרֶשֶׁת אֵת בְּנָה, דְּלֵהִלְכֵי לֹא
דְּרִישׁ הִיקְשָׁא דִּ"מִטּוֹת", מָה נִפְשָׁךְ דְּמַקְשָׁךְ
לְחִצְצָא? וְהִלָּא אִין הִיקְשָׁא לְמַחְצֵה לַעֲלוּם

36 **דריש מוטות** — להיקשא שיקדום הבן לבת בנכסי האם. ומהו, להכי לא דרשין
37 היקשא לומר שחירש האם את הבן — דאמר קרא "וכל בת יורשת נחלה ממטות"
38 וגו', יהיה מצי למכתב "וכל בת נחלה", וכתבי "יורשת", למימרא: דוקא יורשת שני
39 מטות, אבל אינה מורשת לשני מטות אם מתה היא, אלא אחד מהם, דהיינו אב
40 אדן אן יורשת. וירשתי חננאל דייק מ"ד "ממטות" — מקצת שני מטות הוא
41 דירשת ואינה מורשת. כגון אב, שאין האם יורשת בתה, והוא הדין לבנה. דעל
42 כרחק האי מ"ם לדיוקא ידידה אתא, דאי לגופיה, לאשמעינן דבירשת אחד משני
43 מטות מיירי — לשתוק קרא מנייה, ולא לכתוב לא "מטות" ולא מ"ם, והוא אמינא
44 יורשת שני מטות. **משנה בן קורם לבת** — ראובן קורם לדנינה אחותו לירש את
45 יתא. יעקב. כגון מת ראובן — חנוך בנו קורם לדנינה לירש נכסי יעקב, וכן ש' חנו
46 לר' — עיין עליו. **בת קודמת לאחין** — ואם יש אב לבת — יג, וקדמתא. **נפרז**
47 יריכה קודמין לאחי האב. **כל הקודם בנחלה** — ומה, יוצאי יריכו עומדין במקום
48 יותר מיוצאי יריכו של זה. **והאב קורם** — לירש בנו או בתו שמתו, לכל יוצאי
49 לאחין. **ודוקא מיוצאי יריכו**, אבל יוצאי יריכו של בנו — קודמין לכל אדם. **נפרז**
50 הבן, אבל לישנא קלילא הוא דנקט. ארש של בת תרי יומיני רצופין, ל לאו
51 בן, כגון יוצאי יריכו. וי"ד תינרא אד, דמצוי למכתב "אן" בל ירד, דכתיבי
52 — דהאי מת, אם יש לו כלל וכלל. וכן

אפילו נשיא שבישראל – שרוצה לתקן לפי צורך שעה. כעין שמציעו בבני בנימין, שהתנו שלא תירש בת הבן עם אחיו – אין שומעין לו, משום צדוקין. **מלמד** שבא צבעון על אמו והוליד ממנה ענה – קשה לרבינו תם: דאמאי אהדר ליה מענה? דלמא בן הבן הוי כבנו, אבל בת בנו – לא תהיה כבנו, אלא כבתא

ונראה לרבינו תם דענה אשה היתה, כדמוכח קראי. דכתיב "ואלה בני אהליבמה בת ענה" בת צבעון – אלמא אשה היתה. וליכא למימר דענה אחר היה, דהא אמר הכא דצבעון הוליד ענה. ועוד, דמיד אחר קרא דמייתי הכא "הוא ענה אשר מצא" וגו' כתיב "אלה בני ענה דישן ואהליבמה בת ענה". והשתא אהדר ליה שפיר רבי יוחנן בן זכאי דבת הבן חשובה כבן לירש עם שאר בנים, שזון קודמין לבת מדקרי ליה "יושבי הארץ", וכך היא קודמת לבת. ומכאן סותר לבסוף קל וחומר שלהן. והא דכתיב "הוא ענה" בלשון זכר – היינו משום שירשה עם אחיה צבעון כזכר. ואם תאמר: והדאן ירשה ענה? והלא היה לה אח, וכתיב "ובני צבעון איה וענה?" ויש לומר: דמת איה. תוע, מודא חשיב בני איה כדחשיב בני ענה. ורש"י פירש בפירוש חומש דאהליבמה היתה בת ענה ובת צבעון, וכי היכי דאמר הכא שבא צבעון על אמו והוליד ממנה ענה, ולכן חשיב ליה בני שעיר – הכי נמי בא ענה על אמו והוליד ממנה אהליבמה, ולהכי קרי לה אהליבמה בת ענה בת צבעון.

כי

הא כיצד? נחלה ממשמשות והולכת עד ראובן. – ולימא: עד יעקב! אמר אפי' גמרי, דלא פלה שבטא. אמר רב הונא אמר רב: כל האומר תירש בת עם בת הבן, אפילו נשיא שבישראל – אין שומעין לו, שאינן אלא מעשה צדוקין. דתניא: בארבעה ועשרים שבטת תבנא לדינא; שהיו צדוקין אומרים: תירש הבת עם בת הבן; ונפיל להן רבן יוחנן בן זכאי, אמר להם: שוטים, מנין זה לכם? ולא היה אדם שהחזירו דבר, חוץ מנזק אחד שהיה מפספס בגגו ואומר: ומה בת בנו הבאה מפנה בגו, תירשנו. בתו הבאה מפנה, לא כל שבין? קרא עליו את המקרא הזה: "אלה בני שעיר תחרי יושבי הארץ לוטן ושובל וצבעון וענה", וכתיב: "אלה בני צבעון ואיה וענה!" אלא, מלמד שבא צבעון על אמו והוליד ענה. – ודלמא תרי ענה הווי? אמר רבה: אמינא מלתא דלא אמרה שבור מלפא, ומנו? שמואל; איפא דאמרי, אמר רב פפא: אמינא מלתא דלא אמרה שבור מלפא, ומנו? רבה; אמר קרא: "הוא ענה" – הוא ענה דמעיקרא. אמר ליה: רבי, בכך אתה פוטרני? אמר לו: שוטה, ולא

הא כיצד – כלומר, ודאי כי היכי דאמרין עיין עליו למטה – הכי נמי אמרין עיין עליו למעלה, שאם כלה זרעו לגמרי העבירה לירוש האב למעלה. הא כיצד אתה מוצא בכל מקום "עיין עליו"? נחלה ממשמשות והולכת עד ראובן – שאם אין לו אב, ולא אח ולא בן אח, ולא אחות ולא בן אחות, ולא בני בניה עד עולם, ולא אבי האב, ולא אחי האב ולא בני אחי האב, ולא אחות האב ולא בני אחות האב – מחזיקין למטה ולמעלה על קרובי אבותיו עד ראובן, ולא יתנו לקרובי האם. שבודקין אחר (אחי) אבי אבי אביו, ואם אין אבי אבי אביו, לא הוא ולא בניו ולא בני בניו – בודקין אחר אחי אבי אביו, או הוא או בניו או יוצאי ירכו, דהיינו דוד אבי אביו או בני דוד אבי אביו. אבל האבות לעולם קודמין לאחי האבות, כדאמרין לקמן: אבי האב ואחיו האב, כגון אברהם וישמעאל בנכסי עשו – דאברהם קודם. וכן היא הולך ובודק עד ראובן, דאבי אבי אבי אב תחלה, או הוא או בניו. ואם אינו – יבדוק אחרי כן באחין, דהיינו אחי אבי אבי האב, או הוא או בניו, ואם אין – יבדוק באחותו או בבניה, דהיינו אחות אבי אבי אביו. ואם אינו – עולה עוד למעלה דור אחר, ויבדוק תחלה באבות, ואחר כך באחיהם, ואחר כך באחיותיהם, וכן לעולם, עד ראובן. כגון: ובני ראובן חנוך ופלוא, ובני פלוא אליאב, ובני אליאב נמואל ודתן, מת בנו של נמואל בלא זרע – נמואל יורשו, ואם אין נמואל קיים – אחיו, בניו של נמואל, דהיינו בני נמואל יורשין אותו. ואם אין לו אחים – ונתתם את נחלתו לאחי אביו, דהיינו

דתן ודודו, או הוא או בניו. כלה דתן – נותנין לאליאב אבי אביו של מת, או לאחי אליאב, או לאחות אליאב, להם ולבניהם ולבני בניהם. מת אליאב בלא אחים ובני אחים – חוזרין אצל פלוא, ואם מת – נותנין לחנוך וחצורון וזכריהם או לבניהם, דהווי להו בני אחי אבי אבי אביו של מת. ובענין זה אי אפשר שלא ימצא אחד בשבט הראוי לנחלה, שאין השבט כלה לגמרי. כללא דמילתא: אבי המת קודם לאחי המת, וכן אבי אחי המת קודם לאבי אביו של מת, כדאמרין לקמן גבי בעיות דרמי בר חמא. ולימא עד יעקב – שאם מת ראובן, הוא וכל זרעו – חוזרין אצל יעקב, ואם אין יעקב – שמעון ולוי יורשין את הראוי לראובן אחיהם, דהווי להו אחי אבי אב אביו אמר אבי – אם כן נמצא שבת אחד כלה מישראל, וגמרי דלא כלה שבטא. וראיה לדבר במלאכי (ג) "וי אני ה' לא שנית ואתם בני יעקב לא כליתם". בפירוש רבינו חננאל. ראובן דנקט לאו דוקא, אלא מפני שהוא שבת ראשון נקטו. אמר רב הונא אמר רב כל – דייק האומר ופוסק דין שתירש הבת של מת עם בת הבן של מת, מקל וחומר דלקמן, אפילו הוה הדיין נשיא בישראל, שהכל נמנץ עמו לדון כמותו – אין שומעין לו, מפני שדין זה מעשה צדוקין הוא, כדמפרש לקמן. ולחוק את הדבר אמר כן, כעין דאמרין (מנחות לב, א): אם יבא אליהו ויאמר – אין שומעין לו. ויש מפרשין: שביכ מרע שמצוה "תירש הבת בנכסי עם בת בני", ואליאב דרבי יוחנן בן ברוקה דאמר לקמן בפירקין: אם אמר על מי שראוי לירשו דבריו קיימין – הכא אין שומעין לו, משום דמכח ירושה בלא צוהה היא באה לירש עם בת הבן, כדברי צדוקין, הלכך אמור רבנן דאין שומעין לו. ולא מילתא היא. דבלאו מעשה צדוקין נמי אין שומעין, דמתנה על מה שכתוב בתורה, שהרי הבת אינה ראויה לירש כלל עם בת הבן. דאפילו רבי יוחנן בן ברוקה לא אמר אלא בבן בין הבנים, או בת בין הבנות, דבלאו הכי הוה ראוי לירש קצת – הלכך ראוי גם לירש לו את הכל, אבל בת בין הבנים, והוא הדין לבת אצל בת הבן – אין בדבריו כלום. והכי אמרין לקמן בפירקין. דתניא – במגילת תענית, דקחשיב אילין יומיא דלא להתענאה בהון, ומיירי בטבת, וקתני: בעשרים וארבעה בו תבנא לדינא – שבנו למשפטנו הראשון, שהוודו לנו הצדוקין. עם בת הבן – ומייהו, עם בן הבן מווד דלא תירוש. צדוק ובייתוס תלמידי אנטיגנוס איש סוכו היו, והיו שונין לתלמידיהן מה שקיבלו מאנטיגנוס: אל תהיו כעבדים המשמשין כו', וטעו התלמידים בכך, שהיו סבורים דהכי קאמר: עבדו למקום ואל תקבלו שכר. ואמרו: כמו שאין בו ממש בדבר זה – כן כל דברי חכמים. וטעו ופקרו דבריו חכמים, ונקראו צדוקין על שם צדוק, ובייתוסין על שם בייתוס, באבות דרבי נתן (פרק חמישי). קרא עליו מקרא – שאנו למידין ממנו שענה בנו של צבעון היה, וקרא ליה "בן שעיר", וקאמר נמי "יושבי הארץ", כלומר שענה ירש ארץ שעיר אבי אביו, ונמצא שבני יורשין נחלת האב כבנים עצמן. והוא הדין לבת בנו, והלכך לא תירש הבת עם בת הבן, כי היכי דאניה יורשת עם הבן. וכתיב ואלה בני צבעון ואיה וענה וגו' – אלמא בנו היה, ולעיל קרי ליה אחיו. אלא צבעון כא על אמו והוליד ממנה ענה – נמצא שהוא אחיו ובנו. ואין לומר דבנו של צבעון היה, והאי דקרי ליה בן שעיר לא משום שהיה אחיו של צבעון, אלא לאשמועינן דבני בנים הוי כבנים – אם כן לא לכתביה גבי צבעון. אלא מדקאמר "צבעון וענה" – אחים היו. ומייהו מדכתיב "יושבי הארץ" שמעינן מהבא דבני בנים הוי כבנים לנחלה. אמר רבה אמינא כו' ומנו שמואל – ולפי שהלכה כמותו דבנים קרי ליה הכי, והוא שם של מלך פרס. איבא דאמרי אמר רב פפא כו' – רבה נמי קרי שבור מלכא, משום דהלכתא נמי כותיה, לבד משדה עיין ומחצה, דהלכתא כרב יוסף (לעיל קיד, ב). בכך אתה פוטרני – בתמיה, הלא גם אני מודה לך דבן הבן יורש את זקנו ואפילו במקום בת, אבל בת הבן (הוא) דאמרין שתירש הבת עמה

בן המת.
הגמרא מביאה תשובת רבן יוחנן לצדוקי: קָרָא עָלָיו רבן יוחנן אֶת הַמִּקְרָא
הַזֶּה (בראשית לו כ), 'אֵלֶּה בְּנֵי שְׁעִיר הַחֹרִי, יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ, לִזְמַן וְשׁוֹבְלִי וְצִבְעוֹן
וְעֵנָה', ומפורש ש'ענדה' הוא אחיו של צבעון, ובהמשך (שם לו כד) פְּתִיבָה,
'אֵלֶּה בְּנֵי צִבְעוֹן, וְאֵיהָ וְעֵנָה', ומתבאר ש'ענדה' בנו של צבעון הוא, ולא
אחיו, ונמצאו הכתובים סותרים זה לזה. אֵלֶּה בהכרח מִלְמַד הכתוב שָׁבָא
צִבְעוֹן עַל אָמוֹ, אשת שיער, והוליד ממנה את עֵנָה, ונמצא שענדה הוא גם
בנו של צבעון, וגם אחיו מאמו, ולכן נתפרש בין בני שיער, כיון שהיה בנו
של אשת שיער. ומכך שכללה תורה את ענדה בין בני שיער יושבי הארץ,
כלומר שירשו את הארץ מאביהם שיער, יש ללמוד שבני בנים הרי הם
כבנים לירש את זקנם, ולכן גם ענדה בנו של צבעון ירש את שיער זקנו מכו
של אביו. וכשם שכן הבן יורש מכוו של אביו בנו של מת, כך בתו של בן
המת יורשת את זקנה מכא אביה, ואין בתו של מת יורשת עמה.
הגמרא מפסיקה את הבאת הויכוח בין רבן יוחנן בן זכאי לצדוקי הזקן,
ומקשה על הכרחו של רבן יוחנן בביאור סתירת המקראות. מקשה הגמרא:
וּמִנֵּין ש'ענדה' האמור בבני שיער, הוא 'ענדה' האמור בבני צבעון, וְלָמָּה תִּרְי
עֵנָה הוּא, אחד בנו של שיער, והשני בנו של צבעון, ואין ללמוד ממקראות
אלו שבני בנים לירש את זקנם.
מתרצת הגמרא: אָמַר רַבָּה, אֲמִינָא מְלָתָא דְלֹא אֲמָרָה שְׁבוֹר מְלָכָא – אני
אומר דבר שאף שבור המלך לא אמרו, וּמִנֵּו – ומיהו שנתכנה בשם 'שבור'
המלך, שְׁמוֹנָל, שהיה בקי בדיני ממונות, והלכה כמותו כדבר היוצא מפי
המלך. אִיכָא דְאֲמָרִי הַתִּירִיץ בשם אחר, אָמַר רַב פָּפָא, אֲמִינָא מְלָתָא
דְלֹא אֲמָרָה שְׁבוֹר מְלָכָא, וּמִנֵּו, רַבָּה, שהלכה כמותו בכל מקום, דאין
לדחות את דברי רבן יוחנן, ולתרוץ ששני 'ענדה' היו, דהרי אָמַר קָרָא
כשפירש את בני צבעון, 'אֵלֶּה בְּנֵי צִבְעוֹן וְאֵיהָ וְעֵנָה', הוא עֵנָה אֲשֶׁר מִצָּא
אֶת הַיָּמִם בְּמִדְבָּר, ותיבת 'הוא' מלמדת ש'ענדה' האמור כאן, הוא 'עֵנָה'
דְּמַעֲקִינָא – האמור לעיל בין בניו של שיער החורי, ובהכרח יש לפרש כמו
שפירש רבן יוחנן.
הגמרא חוזרת לויכוח רבן יוחנן עם הצדוקי הזקן: אָמַר לִיה הַזֶּקֶן לרבן יוחנן,
רַבִּי, בְּכָךְ אֲתָה פּוֹמְרִינִי, והלא אין מקרא זה מלמד אלא שבנו של בן המת
עומד במקומו של אביו לירש את זקנו, ובוהו אני מודה, ורק במקום שהניח
בן המת רק בת, סובר אני שאין כחה של בת הבן אלא כבת המת עצמו,
ויורשות יחדיו, ולזה אין ראייה כלל מהאמור לענין 'ענדה'.
אָמַר לוֹ רבן יוחנן לזקן, שוֹמָה,

וסברה הברייטא, שכשם שלמדנו שיש לבדוק לצד מטה בזרעו של המת
להנחילם ירושתו, אם כן באופן שלא הניח אחריו זרע, יש לעיין ולבדוק
לצד הדורות למעלה, ולהעביר נחלתו ליורשי אבי המת. מבררת הברייטא:
הָא בְּיָצֵד יש לקיים דבר זה לעולם. ומשיבה: נְחָלָה מִמִּשְׁמָשֶׁת וְהוֹלָכֶת עַד
רְאִיבִין בן יעקב אבינו, שאם אבי המת כבר אינו בחיים, מעבירים הנחלה
לזרעו, ואם לא הניח אחריו זרע מעבירים הנחלה לאבי האב, ואם כבר מת,
מעבירים הנחלה לאחד מזרעו, ואם לא הניח אחריו זרע, מעבירים הנחלה
לדור קודם, אביו של זקנו של מת, וכן בהמשך אפילו עד אבי השבט, וכך
בהכרח ימצא לו קרוב ליורשו.
מקשה הגמרא: מדוע נקט התנא שהנחלה ממשמשת רק עד ראובן, וְלִמָּא
שמשמשת עַד יַעֲקֹב אבינו, שהרי אם לא ימצא זרע לראובן, יש להעביר
הנחלה לאביו יעקב, ומשם לזרעו משבטים אחרים.
מתרצת הגמרא: אָמַר אַבְיִי, גְּמִירִי – קבלה בדיננו, דְלֹא כָלָה שְׁבָטָא –
שלעולם אין כלה שבט שלם מִיִּשְׂרָאֵל, ובהכרח ימצא זרע לראובן, ולא
יהא צורך למשמש עד יעקב.
הגמרא מביאה ויכוח חכמי ישראל עם הצדוקים, בענין ירושת בת הבן
במקום בת המת, ודין היוצא מכך: אָמַר רַב הוֹנָא אָמַר רַב, כָּל דִּין הָאִמִּיר
להלכה, שבמקום שהניח המת בת, ובת הבן, תִּירֵשׁ בַּת הַמֵּת עִם בַּת הָבֶן,
שסובר הדיין שאף שבת הבן עומדת במקום אביה, כיון שבת היא, אין כחה
אלא כבתו של מת עצמו, והרי זה כהניח המת שתי בנות, שחולקות
הירושה ביניהם, אֲפִילוּ אם דין זה הוא נִשְׂאִי שְׁבִיטָא שיהכל פוסקים
כמותו, אִין שוֹמְעִין לוֹ בפסק זה, שְׂאִינִי ו-שאין מנהג זהו אֵלֶּה מַעֲשֵׂה
צְדוֹקִין. כְּדִתְנִינָא במגילת תענית, כְּיוֹם אֲרֻכָּה וְעֶשְׂרִים כְּמִבֵּית אֶסּוּר
להתענות, משום שיום טוב הוא, שבוים זה תִּבְנָא דְרִינָא – שבנו לדינינו,
לפסוק כמשפט התורה בדין הירושה, שהורו הצדוקין למשפט התורה,
שְׁבִיתִיחִילָה הָיוּ צְדוֹקִין אֲוִמִּירִין, במקום שהניח המת בת, ובת בן, תִּירֵשׁ
בַּת עִם בַּת הָבֶן, שאין כחה של בת הבן אלא כבתו של מת עצמו. נִמְסַל
לָהֶן – נתחבר אליהם רַבִּין יוֹהָנָן בֶּן זַבְדִּי להתווכח עמם, אָמַר לָהֶם רבן
יוחנן לצדוקין, שוֹמִיִּם, מִנֵּין דִּין זֶה לָכֶם, והלא בת הבן עומדת במקום אביה
בנו של מת, וכשם שהבן עצמו קודם לאחותו, כך בתו קודמת. וְלֹא הָיָה
אָדָם מִכַּת הַצְדוֹקִין שְׁהָזִירוּ דָבָר, הוּיִן מִזְקֵן אֲחֵר צְדוֹקִי, שְׁהָיָה מִפְּמִשְׁטָא
– מתגרה ומתווכח להשיב כְּנָגְדוֹ, וְאִמִּיר לרבן יוחנן, למדנו זאת בקל
וחומר, וְמָה בַּת כְּנָגְדוֹ הִבָּא רַק מִכָּה כְּנָגְדוֹ של מת, אף שנקבה היא, תִּירֵשׁנוּ,
כְּתוּבָה שֶׁל מֵת הִבָּא מִכָּהוּ שֶׁל מֵת עֲצֻמוֹ לֹא כָּל שְׁבִין שְׁתִּירְשֵׁנוּ יחד עם בת

אגרות קודש

ב"ה, כ"ט כסלו, תשס"ו
ברוקלין.

ש"ב הו"ח א"י נוי"ע עוסק בצ"צ מוה"ר יהודה ליב שי

שלום וברכה!

נעם לי לקבל מכתבו מכ"ב כסלו בו כותב אודות ההתועדות ביום הבהיר חג הגאולה י"ט כסלו
גאולת רבנו הזקן וגאולתנו ופדות נפשנו, ובודאי נתקבלו ג"כ החלטות בהנוגע לפועל, להפצת המעניות
חוצה ולתורה ומצות בפרט, והרי היום יום סגולה הוא, ובמילא ההתעוררות בעת רצון בקל יותר להמשיכה
בהפועל, ובודאי ימלא בהזדמנות הבאה.

בהנוגע לשאלתו אודות קביעות מקום התועדות אם בבית הכנסת או בבית של אחד מאנ"ש,
הרי מזה ומזה אל תנח ידך, כי שניהם נחוצים עד מאד וכבר נשאלה שאלה זו אצל כ"ק מו"ח אדמו"ר
זצוקלה"ה נב"מ זי"ע וענה ע"ד הנ"ל, ובכלל צריך להתחשב בזה בתנאי המקום ובאופן שינצלו המעלות
דהתועדות במקום הרבים, היינו בבית הכנסת או בבית המדרש וגם המעלות דהתועדות בבית פרטי שעי"ז
מקריבים את הבית ג"כ, והאופן בזה העשי' לסרוגין, אבל אי אפשר לקבוע מסמרות וכמובן.

בברכה לבריאות הנכונה ולבשו"ט.

ב כי על זה בחרת מעוני — טוב לך במכות הללו ממה שהיית עני. דעשיר היה, דלא
מעניו שהפסיד איוב אלא בהמות, אבל קרקעות ובסוף חזב — לא הפסיד. אף על גב
דקאמר "ערום יצאתי מבטן אמי וערום אשוב שמה" (איוב א) — מתנחם היה על הפסדו.
שלא היה לו לחוש שבמותו לא יולך כסד עמו, כדכתיב בבבל "ומאומה לא ישא בעמלו
שיוקר בידו". והא דכתיב (ירמיה דקרא) (איוב
מב) "ויתנו לו איש קשיטה אחת וגו' חזב אחד"
— לא מפני שהיה עני, אלא דרוך היו מביאין לו.
אביו האב ואחיו — כגון אברהם ויעקב בבבסי
עשו, מהזו אמר רבה: אתא שמעו, האב
קודם לבן, עשע מנזח שאברהם קודם. לפי שמו, לא
לא היה בן יורש את אביו, אלא אב קודם לבן שעה
לבן, שהיה סבור שאברהם יורש כשימות עשו
ויפלו הנכסים לפני יצחק. ולדבריו שהיה סבור
שאברהם קודם ליעקב — אין בן יורש את אביו.
ושחיה

את נחלתו", וכתוב ה'תם: "יום עברה היום תהוא". "אשר אין" - רבי יוחנן ורבי יהושע בן לוי, חד אמר: כל שאינו מניח בן תלמוד. תסתים רבי יוחנן דאמר תלמוד, דאמר רבי יוחנן: דין ס' דרבי יוחנן דאמר תלמוד. - ומדרבי יוחנן אמר תלמוד, רבי רבי יהושע בן לוי לא אול לבי ממאי אלא לבי מאן דשכיב בלא יד, ואמר רב יהודה אמר רב: להולך בלא בן זכר! אלא, רבי מיד. - ומדרבי יהושע בן לוי הוא דאמר תלמוד, רבי יוחנן אמר יוחנן! - לא קשיא: הא דידיה, הא דרביה. (סוין: הדר עני והכם) דכתיב: "והדר שמע במצרים כי שכב דוד עם אבותיו ובי מית דוד נאמרה בו שכיבה, וביזאב נאמרה בו מיתה? דוד שהניח שלא הניח בן - נאמרה בו מיתה. - ויזאב לא הניח בן? והכתיב: אלא, דוד שהניח בן פמולו - נאמרה בו שכיבה, ויזאב שלא מיתה. דרש רבי פנחס בן חמא: קשה עניות בתוך ביתו של נאמרה: "חגי חגי אתם רעי כי יד אלוה נגעה ב", וקא אמרי אל און כי על זה בחרת מעני". דרש רבי פנחס בר חמא: כל ה' אצל חכם ויבקש עליו רחמים, שנאמר: "חמת מלך מלאכי ה' תכלל: כל הקודם בגולה - יוצאי ירכו קודמיו; והאב קודם חמא: אבי האב ואחי האב, בגון אברהם וישמעאל בנכסי עשו, תא שמע: האב קודם לכל יוצאי ירכו. - ורמי בר חמא?

אבירוש רבינו חננאל: כלומר, שונא אותו. חליפיות — חליפין, ממלא מקומו. האבליים. הששן של מת אינו טמא, דתן אהלות פרק שלשי (משנה ג): כל שן דרבי יוחנן לא הניח בן, אמא איתא דסבירא ליה דמי שלא הניח בן (גמרא לא (ברכות ל, ב): חציף עלי מאן דמפרסם טסאיה, דכתיב "אשרי נשוי פשע כסוי קטן טו משנה ג): בית מלא טמא — מלא מתים, לפי שלא היה רוצה להתבטל מן העולם. הא דרביה — מאי דאמר: זה שלא הניח בן, ולא סבירא ליה. קשה ליה. כי יד אלוה וגו' — היינו חמשים מכות. ששרי במצרים דכתיב ביה חמשים מכות. אל תפן אל און — יאלהרה רחמי אדם מרת הדין, כי שן מצריים ידיו הקדוש ברוך הוא מרחם עליך יותר מהרחב ביה אדם ששן עניים. חמת מלך יבפנה — יקנחנה. בעי רמי בר חמא אבי אביו — של מה, ואודי אביו של הלה. נכסבי עשו — מיתה נקט בעשו שהוא רשע, ולא ביעקב. האב קודם לירש בן, דתרייתו מכח יצחק אלו. הרי הוא כאלו יורש יצחק את עשו, וחוזר רשעין "אין לו בן" — עיי' לעיל. הכי נמי דרשנן בכל קרובים ושגגא, ובי אית חמת נכסבי דראוי לירוש — עיי' במקומו, והיינו אברחם חסודים לישראל. וכן הולכה.

三

לא תהא תורה שלמה שלנו בו – איני צריך לדחותך בקש. ומיהו, מעיקרא
לא היה חפץ לגלות לו טעמו של דבר, דאסור לגלות להם טעמי תורה. כשיהיה
במלה שלכם – קל וחומר שאתם דנין מעצמכם, שיש עליו תשובה. מה לבת
בנו שיפה כחה במקום אדון – שירשית במקום אביה, כגון עולא לפלחוד שירשו
בבבסי חפר אבי אביהון עם בני חפר, שזמור

6 "נתן תתן להם אחות נחלה בתוך אחי
 7 אביהן". תאמר בביתו שהורע כחה אצל
 8 האחין — כשם שאינה יורשת עם אחיה
 9 בנכסי אביה — כך אינה יורשת עם בת
 10 אחיה. בוא ראה שבנות צלפחד ירשו
 11 בנכסי חפר, ולא לקחו בני חפר ובנות חפר
 12 כל נכסי חפר. נמצאת בת הבן קודמת לבת,
 13 דהיינו בנות צלפחד שקדמו לבנות חפר.
 14 ואותו היום — שנצחום עשרים וארבעה
 15 טבת היה. שלא תירש בת הבן עם האחין
 16 — של בן, אלא האחין יורשין כל נכסי
 17 האב, ואפילו חלק שהיה ראוי לאחיהן
 18 המות. לפי שבאותו שבט דפלטש בנבעה
 19 מתו במלחמה כל שבט בנימין, ואפילו
 20 הנשים, כדכתיב "מה נעשה לנותרים לנשים
 21 כי נשמדה מבנימין אשה". ולא נותר מזה
 22 כי אם שש מאות שנשאו נשים, ארבע
 23 מאות מבנות יבש גלעד, ומאת ששטפו
 24 מבנות שילה. ומצאנו כל ארץ בנימין שלש
 25 מאות איש. לפיכך, באותו הזמן מגיע מאד
 26 מן הנחלה לאשה אחת הבת לירש, ואם
 27 נתשא לשבט אחר — נמצאת נגרעת נחלת
 28 שבט בנימין. לפיכך הוקינו להדיא דיש
 29 בנים יורשין את אביהם, דלא מעיקרא
 30 נחלה מבני המת — הנתן שלא תירש בת
 31 הבן עמוה, והפקר בית דין חפיקה. אבל אם
 32 לא הניח בנים אלא בנות (ולשם גם הבנות)
 33 — גם הם הבת תירש עמוה, דלא נידא ליה
 34 למות שתעקר נחלתו מזרוע. אי נמי, היכא
 35 דאיכא בנות ובת הבן — תירש בת הבן את
 36 כל הנכסים. ומסתמא היו נהורות שלא
 37 להנשא לשבט אחר, פן תסוב הנחלה לשבט
 38 אחר. והכי משמע קרא "ויאמרו לה
 39 היורשה על שבת בנימין" — כלומר, לבנים,
 40 הנקראים על שבת בנימין, ולא לבת הבן,

שיכולה להנשא לשבט אחר ונעקרה חלה מבנימין. **חבי נרסין: טלא עליו ענב**
דין גרמא דעשיראה ביר — נשאר אצלו שן אחד מבניו, ובו היה מנחם למיר
שבבות — טמא, חוץ מן השנינים והשעיר והצפור, ובשעת חיבורן — הכל טמא.
ירא אלהים — לא היה אומר לבריות "דין גרמא דעשיראה ביר", דאמרין בעלמ
טאה. **לא היה קייל לבי טמא** — לבית המת להתאבל עליו, כדתנן (אהלות)
מלמוד. **היה — דין גרמא**. כו'. דסבירא ליה כרבי יוחנן שן בלי: זה שלא
נקיט בו' — וצריך למיבעי רמיא. ואגב רמיא דרדושת דרבי פנחס בן חמוט
"אצבע אולדים הוא" (שמות ח) לקו עשר מכות. נמצא לדי שיש בה חמש אצבעות
יותר ממך. כי טוב לך זה החמשים מכות מעוני, והרי יש לך כסף וזהב וקרקות,
— היינו צער שבאה לו חימה מאת המקום. מלאכי מות — היינו חולה שנוטה ל
מו, איזה מדון קודם? ומשום דתרזייהו אתו לירש את המת מכח אבי המת קא ב
אתו בנו לכל יוצאי ירבו — נמצא אברדם וירש את יצחק מקמי ישימעאל. והי
אברהם וירש את יצחק בנו, כדאמרן ברש פירקין, שהאב קודם לאחיו. ר' יחי
דרשין אם אין לו אב — ונתנת את נחלתו לאחיו, עין קולא. שאם יש ליצחק ש
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54

ושהיה בכור נוטל שני חלקים — כאן לא דקדק הקונטרס יפה, דפירש: אף על גב דכשמת חפר לא היה צלפחד קיים — אפילו הכי בנותיו נוטלות חלק בכורה של צלפחד בנכסי חפר, כדתניא בתוספתא דבבורות: כיצד אין הבכור נוטל בראי כבמוחזק? מת אביו בחיי אביו — נוטל פי שנים בנכסי אביו, ואינו נוטל פי שנים בנכסי

אביו אביו. כגון יעקב שמת בחיי יצחק, היה

ראובן בכור — נוטל פי שנים בנכסי יעקב, אבל

לא בנכסי יצחק זקנו, שהרי ואפילו אם היה

יעקב קיים כשמת יצחק לא היה יעקב נוטל פי

שנים, שהרי פשוט הוא. הלכך, ראובן הבא

לירש מבח יעקב בנכסי יצחק — לא יטול אלא

חלק פשיטות של אביו, עד כאן. ולא היה לו

לפרש כן, דלא קרי "ראוי" כי האי גוונא מה

שאין ראובן נוטל פי שנים מעשו בנכסי יצחק,

אלא הא קרי "ראוי" — מה שאין ראובן נוטל

פי שנים מאחיו בנכסי יצחק שלא החזיק בהן

מעולם יעקב, והוא היה ראוי.

ומחזירין

אֲבִי הַחֹרְפִּיהָ לֹא עֵינֵי בָהּ. בְּעֵי רַמִּי בַּר חֲמַא: אָבִי הָאֵב
וְאִחִיו, בְּגוֹן אֲבֵרָהּ וְיַעֲקֹב בְּנֹכְסֵי עֶשָׂו, אִיזָה מִהֶן קוֹדֵם?
אָמַר רַבָּא, הָאֵל שְׁמַע: הָאֵב קוֹדֵם לְכָל יוֹצְאֵי יְרִיבוֹ. -
וְרַמִּי בַּר חֲמַא? יוֹצְאֵי יְרִיבוֹ שְׁלֹו, וְלֹא יוֹצְאֵי יְרִיבוֹ שֶׁל
בְּנוֹ. הֲכִי נָמִי מִסְתַּבְּרָא, דְּקִתְנִי, זֶה הַכֶּלֶל: כָּל הַקּוֹדֵם
בַּנְּחִלָה - יוֹצְאֵי יְרִיבוֹ קוֹדְמִין; וְאִילוּ אִיתִיהּ לְיַצְחָק -
יַצְחָק קוֹדֵם, הִשְׁתָּא נָמִי דְלִיתִיהּ יַצְחָק - יַעֲקֹב קוֹדֵם,
שְׁמַע מִינָהּ. מוֹשֶׁנָּה בְּנוֹת צִלְפָּחַד נִטְלוּ שְׁלֹשָׁה חֲלָקִים
בַּנְּחִלָה: חֶלֶק אֲבִיהֶן שְׁהִיה עִם יוֹצְאֵי מִצְרַיִם, וְחֶלְקוֹ עִם
אֲחָיו בְּנֹכְסֵי חֲפֵר, וְשְׁהִיה בְּכוֹר נוֹטֵל שְׁנֵי חֲלָקִים.

גמרא

אֲבִי הַחֹרְפִּיהָ — חרופתו, שהיה טרוד בשאלה אחרת דלקמן, דעדיפא מינה.
אָבִי הָאֵב — של מת, והאחין של מת, דהיינו זקנו ואחין, איזה מהן קודם? מי לימא: כיון דיצחק קודם ליעקב לירש את עשו, דהאב קודם לאח — הרי הוא כאילו ירשו יצחק לעשו, והלכך יבוא יעקב וירש את יצחק אביו. אבל אברהם לא יירשנו, שהבן של מת קודם לאבי המת. או דלמא בני בנים הרי הן כבנים, ונמצא עשו בן אברהם, וקודם אברהם ליעקב בנכסי עשו, דהאב קודם לאחין. **תא שמע האב קודם לכל יוצאי יריבו** — ויעקב יוצא יריבו של אברהם היה, והלכך אברהם קודם לו בנכסי עשו. ורמי בר חמא — אמר לך: משום הכי מספקא לי, דאיכא למימר: "יוצאי יריבו" משמע יוצאי ירך שלו, דהיינו בניו מאשתו, ולא יוצאי ירך בנו. הכי נמי מסתברא — דיעקב קודם לאברהם בנכסי עשו. דקתני רישא: כל הקודם בנחלה ואינו, כגון יצחק שקודם לאברהם בנכסי עשו אילו היה קיים, השתא דליתיה ליצחק — יוצאי יריבו

קודמין, דהיינו יעקב, שירש זכות אביו יצחק. שכן הוא הדין, שהרי אם מת יצחק אחר עשו — היה יעקב יורש, ולא אברהם, דהבנים קודמין לאב, כדאמרן בריש פירקין. הוא הדין כשמת יצחק מקמי עשו — יעקב יורש את זכותו, ולא אברהם. וכן הלכה. והשתא שמעינן מפירקין שסדר נחלות כך הוא: ראובן שמת — חנוך ופלוגא חצרון וכרמי בניו יורשין אותו. ואם מת אחד מן הבנים קודם ראובן, והוא הדין בן או בת, או בן בת או בת בת, עד מאה דורות — יירש במקום אביו בנכסי ראובן. ואם אין לראובן בנים ולא בנים, ואף לא בנות בנים — אז יורשות בנות ראובן את ראובן. ואם אין לראובן בנות ולא בנות ולא בנות אפילו בסוף הדורות — אז יורש יעקב את ראובן בנו. ואם אין יעקב קיים — ונתתם את נחלת ראובן לאחיו בני אביו, שמעון ולוי ויהודה ויוסף ובנימין. ואם אינם קיימין — נתתם נחלת ראובן לבני שמעון ולוי. ואם אין להם בנים ולא בנים — נתתם לבנותיהן או לבנות בנותיהן. דבכל מקום חובר ויורשין קודמין לבנות, כדאמרן: מקיש ירושה שניה לירושה ראשונה. ואם אין לו אחים לראובן, ולא בנים לאחים, שמואל אחיו בלא בנים, או שלא היה לו אח מעולם — ונתתם את נחלתו לבת יעקב, אחותו מן האב, או לבניה ולבני בניה או לבנותיה ולבנות בנותיה עד עולם. ואם אין לראובן אחות ולא בנים אחות מן האב — ונתתם את נחלתו לאביו אביו, דהיינו יצחק. ואם אין יצחק קיים — ונתתם נחלתו של ראובן לעשו בן יצחק, שהוא אחי אביו של ראובן. ואם אין עשו קיים — ונתתם את נחלתו של ראובן לאליפז בן עשו, או לבניו ובני בניה. ואם אין בנים לעשו — ונתתם את נחלת ראובן לבנות עשו ולבניהם ולבנות בנותיהן. ואם אין אחין לאביו של ראובן — ונתתם את נחלתו לבנות יצחק, דהיינו אחות אביו, או לבניהן ולבני בניהן או לבנותיהן ולבני בנותיהן. ואם אין לאביו של ראובן לא אחים ולא בני אחים, לא אחות ולא בני אחות — ונתתם נחלתו לתרח אחי אביו, או לבניו של ישמעאל ולבני בניו או לבנותיהם ולבני בנותיהם. ואם אין ישמעאל ולא בניו קיימין, וגם לא אחותו ובני אחותו — ונתתם נחלתו לתרח אבי אברהם. ואם אין תרח — נתתם לנחור ולחין בניו, או לבני בניהן או לאחותם וליוצאי יריכם. וכן לעולם עד אדם הראשון, האב קודם לעולם לאחי (האב), ואחיו האב קודמין לאחות האב, ואחות האב קודמין לאבי האב, ואבי האב קודם לאחי אבי האב (ולאחותו). ואחיו אבי האב (ואף) אחותו קודמין לאבי אבי האב, וכן לעולם. וגם למדנו שהבעל יורש את אשתו, ואם אין בעל קיים — בנה יורשה, ואם אין בנה — בתה יורשה, בכל הסדר הזה עד אדם הראשון. **מוֹשֶׁנָּה: בַּנְּחִלָה** — בנחלת ארץ ישראל. ומשום דאמרן לעיל (קטו, א) כל יוצאי יריבו של בן קודם לאחין, דאשמועינן דבת הבן נחלת במקום הבן — משום הכי נקט לה. שהרי בנות צלפחד נחלו חלק אביהן בנכסי חפר במקום צלפחד אביהן. חלק **אֲבִיהֶן** — צלפחד, שהיה מיוצאי מצרים. שהבן הנכנס לארץ לא היה נוטל בשביל עצמו חלק בארץ, הואיל ולא יצא ממצרים, כדאמר בגמרא דקטור האי תנא: ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ ולא לבאי הארץ, ונפקא לן מקראי. ואף על פי שיוצאי מצרים לא נכנסו לארץ אלא מתו במדבר, ולא נטלו חלק בארץ — מיהו להכי אהני, שאם יצא ראובן ושמעון ממצרים ונולדו להם במדבר בנים שנכנסו לארץ, לראובן עשרה בנים ולשמעון בן אחד — יטול בן שמעון חלק כנגד עשרה בני ראובן, שהרי לראובן ושמעון נתחלקה הארץ, וחכו בני כל אחד בנכסי אביהן. וצלפחד יצא ממצרים ומת במדבר, לפיכך נטלו בנותיו חלק. וכל שלשה חלקים דמתניתין נפקא לן בגמרא מקראי, הלכך בעינן לפרוש דבכי האי גוונא הוה מעשה, דצלפחד יצא ממצרים כשהוא בן עשרים, וכן חפר אביו, ושהיה צלפחד בכור — כל דברים הללו יש לך ללמוד מן הפסוק ד"נתן נתן להם" וגו' דילפינן מיניה בגמרא להני שלשה חלקים. וחלקן **עִם אֲחָיו בְּנֹכְסֵי חֲפֵר** — דחפר יצא ממצרים, ונטלו בניו חלק אביהן שהיה מיוצאי מצרים, לבד חלק עצמן, שגם הם יצאו ממצרים. ובנות צלפחד קבלו חלק אביהן מנכסי חפר בשעה שחלקו אחי צלפחד נחלת אביהן ביניהן, דבת הבן הרי היא במקום הבן לירש עם האחין, כדקתני לעיל: כל הקודם בנחלה יוצאי יריבו קודמין. ושהיה **צלפחד בכור** — והיה ראוי ליתול פי שנים עם אחיו שבנכסי חפר. ואף על גב שאין הבכור נוטל בראי כבמוחזק — ארץ ישראל מוחזקת היא ליוצאי מצרים כדאמר בגמרא, וכמי שהחזיק חפר בחלקו דמי. ואפילו אם מת צלפחד מקמי חפר נמצא צלפחד יורש פי שנים בכל אשר ימצא לחפר, כי הוא ראשית אותו. ואף על גב דכשמת חפר לא היה צלפחד קיים — אפילו הכי בנותיו היו יורשות חלק בכורת צלפחד בנכסי חפר, כי היכי דיוורשות חלק פשיטותו בנכסי חפר. כדתניא בהדיא בתוספתא דבבורות (פרק ו'): כיצד אין הבכור נוטל בראי כבמוחזק? מת אביו בחיי אביו — נוטל פי שנים מנכסי אביו, ואין נוטל פי שנים מנכסי אביו אביו. כגון יעקב שמת בחיי יצחק, הרי ראובן הבכור נוטל בנכסי יעקב פי שנים, אבל לא בנכסי יצחק זקנו, שהרי אפילו אם היה יעקב קיים כשמת יצחק — לא היה יעקב נוטל פי שנים, שהרי פשוט הוא, הלכך ראובן הבא לירש מבח יעקב בנכסי יצחק — לא יטול אלא חלק פשיטות של אביו. ואם היה אביו בכור — אף הוא נוטל פי שנים בנכסי אביו, שאם היה יעקב בכור, ואף על פי שמת בחיי יצחק — הרי בא ראובן ונוטל חלק בכורת יעקב אביו בנכסי יצחק, שהבן במקום אב עומד, בין לחלק בכורה בין לחלק פשיטות. והוא הדין לבנות צלפחד בנכסי חפר, דאף על פי שמת צלפחד בחיי חפר — יורשות חלק בכורת אביהן בנכסי חפר. והכי נמי תניא בהדיא בתלמוד ירושלמי. ואמרין נמי התם: ריש לקיש אמר בשם אבא כהן ברדלא: נאמר משפט לענין כפילה, נאמר משפט לענין פשיטה, מה לענין פשיטה אתה רואה את הבן כאילו קיים, ליתול פשיטות אביו — אף לענין כפילה אתה רואה את הבן כאילו קיים ליתול כפילת אביו. מפירוש רבינו תנאלא גאון זכר צדיק לברכה למדתי זאת, וכן הלכה. ומדאמרין בגמרא "והעברת" זו חלק בכורה, ילפינן דצלפחד בכור היה. והאי דכתבי בדברי הימים (א) (ז) "ושם השני צלפחד" — לאו שני לאחין קאמר, דהא לא איירי לעיל באחין כלל, אלא בגלעד

30 מוסיפה הגמרא: הָיָה נָמִי מְסַתְּרָא – כן מסתבר לפרש המשנה, כפי
31 שפירשנו לדעת רמי בר חמא, ויש לדייק מדבריה שאדרבה, יעקב קודם
32 לאברהם בירושת עשיו. דְּקָתְנִי במשנה, וְהָאֵל הַכֶּלֶל, כָּל הַקּוֹדֵם בְּנִחְלָה,
33 יוֹצֵא יְרִיבֹו קוֹדֵם, וְהָאֵל זֶה בְּרֹר דְּאֵילֹו אֵיתִיהּ לְיַצְחָק – שאם יצחק
34 קיים בעת מיתת עשיו בנו, הרי יצחק קודם לאברהם אביו לירש את עשיו
35 בנו, שאבי המת קודם לאביו (זקנו של מת) לירש את בנו, ואם כן, הַשְׁתָּא
36 נָמִי הָלִיתִיהּ יַצְחָק – גם באופן שיצחק כבר איננו בעולם בעת מיתתו של
37 עשיו, יַעֲקֹב בְּנוֹ שֶׁל יִצְחָק קוֹדֵם לאברהם לירש את נחלתו של עשיו, שהרי
38 כל הקודם בנחלה יוצא יריבו קודמים לבאים אחריהם בסדר הירושה.
39 מסיקה הגמרא: שְׁמַע מֵיִנָּה – אכן יש להוכיח ממשנתינו, שיעקב בנו של
40 יצחק קודם לאברהם, בירושת עשיו אחיו.

משנה

41 כתוב בתורה (במדבר כו א'): שכשנצטוו משה לחלק את ארץ ישראל לבני
42 ישראל, באו בנות צלפחד בן חפר שמת בלא בנים זכרים, וטענו שאף
43 שהארץ נתחלקה רק לזכרים ולא לנקבות, יש להן לעמוד במקום אביהן
44 לירש חלקן בארץ. והביא משה את משפטן לפני ה', והשיב לו שצודקות הן,
45 שהבת יורשת את האב במקום שאין בן, ולכן עומדות בנותיו של צלפחד
46 במקומו ליטול חלקן בארץ, ואגב כן פירטה שם התורה כל סדר הנחלות,
47 כמובא לעיל (קטו). במשנה הקודמת. משנתינו תבאר את חלקי הנחלה אשר
48 נחלו בנות צלפחד בארץ.
49 בְּנוֹת צֶלְפָּחָד נָטְלוּ שְׁלֹשָׁה חֲלָקִים בְּנִחְלָה שֶׁנֶּחֱלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ
50 יִשְׂרָאֵל בְּכַנִּיסָתָם אֵלֶיהָ:
51 א. חֶלֶק אֲבִיהֶן צֶלְפָּחָד, שְׁהָיָה עִם יוֹצֵאֵי מִצְרָיִם, ויש לו ליטול חלק
52 בחלוקת הארץ, וירשו בנותיו את חלקו.
53 ב. וְחֶלֶקֹו שֶׁל צֶלְפָּחָד אֲבִיהֶן שֶׁישׁ לוֹ לַחֲלוֹק עִם אֶחָיו, בְּנִכְסֵי חֶפֶר אֲבִיו.
54 ג. וְשְׁהָיָה צֶלְפָּחָד אֲבִיהֶן בְּבוֹר לֵאבִיו חֶפֶר, וְנָטְלוּ בְּנִחְלָת אֲבִיו שְׁנֵי חֲלָקִים,
55 כאמור בתורה (דברים כא יז) שהבכור נוטל בנכסי אביו פי שנים משאר אחיו,
56 וירשו בנותיו גם חלק זה.

1 אָגַב חוֹרְפִיָּה – מפני חריפותו, שהיה טרוד בפשיטת ספק אחר קשה יותר
2 והמובא להלן בסמוך, לֹא עֵינֵי כָּה – לא עיין כל כך בדברי משנתינו לפשוט
3 ספיקו מדבריה, עד שבא רבא ופשט לו.
4 הגמרא מביאה ספק נוסף בסדר ירושת מת שלא הניח אחריו זרע: כְּעֵי רְמִי
5 בְּרַ חָמָא, אֲכִי הָאֵב שֶׁל מַת, וְאֶחָיו שֶׁל מַת, בְּגוֹן אֲבִיהֶם אֲבִינוּ, וְיַעֲקֹב
6 אֲבִינוּ, הִבָּאִים לִירֵשׁ בְּנִכְסֵי עֲשָׂיו בֶּן יִצְחָק, שְׁמַת בְּלֹא זֶרַע, וְכֵן יִצְחָק אֲבִיו
7 אֵינוֹ קִיִּים, אֵיזִיה מְהֵן קוֹדֵם בִּירוּשָׁה. שיש להסתפק האם יצחק יורשו בקבר,
8 ואם כן הנחלה עוברת ליעקב בנו, ולא לאברהם זקנו, כיון שהבן קודם לאב
9 לרשת את המת. או שמא יש לאברהם זכות לירש את עשיו נכדו, בלא כחו
10 של יצחק, כיון שבני בנים הרי הם כבנים, ונחשב עשיו כבנו, והאב קודם
11 לאב בסדר הירושה, ואם כן יורשו אברהם, ולא יעקב.
12 רבא מנסה לפשוט הספק: אֲמַר רַבָּא, הָאֵל שְׁמַע, שֵׁנִינוּ בְּמִשְׁנֵיתֵינוּ, הָאֵב
13 קוֹדֵם בְּסֹדֶר הִירוּשָׁה לְכָל יוֹצֵאֵי יְרִיבֹו, ואם כן בודאי אברהם קודם ליעקב,
14 יוצא יריבו, לירש את נכדו עשיו.
15 הגמרא מבארת, מדוע רמי בר חמא הסתפק, ולא פשט ספיקו מדברי
16 המשנה: וְרַמִּי בְּרַ חָמָא שֶׁהִסְתַּפֵּק, הוּא מִפְּנֵי שִׁסְבֵּר, שְׁכוּחַת הַמִּשְׁנָה
17 להקדים את האב רק ליוצאי יְרִיבֹו שְׁלֹו מִמֶּנּוּ, וכגון, יצחק קודם לירש את
18 עשיו, לפני יעקב אחיו יוצא יריבו של יצחק, וכן בדור קודם, אברהם קודם
19 לישמעאל בנו לירש את נכדו עשיו, וְאִלּוּם לֹא קוֹדֵם הָאֵב לְיוֹצֵאֵי יְרִיבֹו
20 שְׁלֹו בְּנֵי לִירוּשָׁה אִם מַת. ולכן לפי הצד שאין לאברהם זכות לירש את נכדו
21 אלא מבח יצחק אבי המת, בודאי שיעקב קודם לירש את עשיו, שכיון
22 שמשמשת נחלה ליצחק, שוב יש להקדים את בנו יעקב לירש אותו קודם
23 לאביו אברהם, ואין להקדים את אברהם מבח הכלל ש'האב קודם ליוצאי
24 יריבו', כיון שלא נאמר כלל זה אלא להקדימו ליוצאי יריבו שלו, אבל לא
25 ליוצאי ירך בנו, שודאי הם קודמים לזקנם ואבי אביהם לירש את אביהם.
26 אמנם ספיקו של רמי בר חמא היה מפני שאפשר שבאופן שאין יצחק אבי
27 המת קיים יורש אברהם את עשיו באופן ישיר, מבח הדין שבני בנים הרי הם
28 כבנים, ולכן קודם הוא ליעקב שאינו אלא אח המת. ואם כן הספק בעינו
29 עומד ואין לפשוט אותו מדברי המשנה.

אגרות קודש

ב"ה, אדר"ח טבת, תשט"ז

ברוקלין.

הנחלת ישיבת תומכי תמימים אשר בלוד

ד' עליהם יחי

שלום וברכה!

במענה על מכתביהם מכ"א וכ"ד כסלו עם המוסגר בהם...אם יש לצרף עוד שם להשם הנקרא
תו"ת או אחי תמימים.

הרי כיון ששמות אלו העיקרים נקבעו ע"י נשיאנו הק' ולמרות שנמצאו כבר עשירות ישיבות,
לא נשמע עוד אף במקום אחד שיצרפו עוד שמות, תמיהני למה לפב"פ להיות המתחיל בשינוי זה, ובפרט
שהרי אפשר לקרות השם, ישראל, על איזה ענינים אחרים, כמו על הספרים או הבנין וכיו"ב, וביחוד שהרי
ידוע ג"כ ע"פ נגלה שצירוף שני שמות על נושא אחד, אין הענין שכל אחד מהם נשאר גם בפני עצמו, אלא
ששניהם יחד מהווים שם חדש (כדמוכח גם מענין השמות דכלה וחמותה המובא בשו"ת צמח צדק אבה"ע
סוף חלק א).

בברכה לבשו"ט בכל האמור.

גמרא

1 שנינו במשנתנו שבנות צלפחד נטלו את חלק אביהן שהיה לו ליטול
2 בנחלת הארץ, מביאה הגמרא שיש ללמוד מכך כדעת מי סובר התנא
3 במשנתנו במחלוקת שנחלקו התנאים בברייתא, למי נתחלקה ארץ ישראל:
4 תנן במשנתנו פמאן דאמר ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ, והם הורישו
5 חלקם לבניהם שנכנסו לארץ. שלרבי יונתן הסובר (בבבא בתרא להלן) שהארץ
6 נתחלקה לבאי הארץ, אין לצלפחד חלק בחלוקת הארץ להוריש לבנותיו.
7 דתניא, נחלקו התנאים למי נתחלקה ארץ ישראל, ושלש שיטות נאמרו
8 בזה, רבי יאשיה אומר, ליוצאי מצרים מבני עשרים ומעלה נתחלקה
9 הארץ, כלומר, אף שבפועל נתחלקה הארץ לבני ישראל שנכנסו לארץ,
10 חישוב החלקים היה לפי אלו שיצאו ממצרים, וכאילו נחלוהם הם עצמם
11 והורישו לבניהם הבאים לארץ. וכגון ראובן ושמעון שיצאו ממצרים,
12 לראובן עשרה בנים, ולשמעון בן אחד, בביאת הבנים לארץ חישבו כאילו
13 ראובן ושמעון נטלים כל אחד מהם חלק בארץ, ומורשים את חלקם
14 לבניהם שנכנסו לארץ, ונמצא שבנו של שמעון קיבל נחלה בארץ כשיעור
15 שקיבלו עשרת בני ראובן יחדיו.
16 ומקור הדבר, שפאמר במצות חלוקת הארץ לבאי הארץ שנמנו במנין השני,
17 שנעשה בערבות מואב קודם כניסתם לארץ (במדבר כו נה), 'אף בגורל יחלק
18 את הארץ, לשמות מפות אבתם ינחלו', ותיבת 'אבותם' מיותרת, ובאה
19 ללמד שיש לחלק את הארץ לאבותיהם של אלו שנמנו במנין זה, והם
20 האבות שנמנו במנין הראשון בשנה השנית ליציאת מצרים, והמנויים כאן
21 יירשו את נחלתם.
22 מפרש רבי יאשיה, אלא מה אני מקיים – כיצד אני מפרש את הפסוק (שם)
23 כו נה, 'לאלה תחלק הארץ בנחלה', הכתוב אחר שהוזכרו המנויים במנין
24 שנעשה בערבות מואב לבאי הארץ, אין לפרש כפשוטו שציוה הכתוב
25 לחלק הארץ 'לאלה' שנמנו כאן, אלא כוונת הכתוב באומרו 'לאלה', שרק
26 ליוצאי מצרים ('באלה' – הדומים לאלה המנויים כאן, והיינו בני עשרים
27 ומעלה, תחלק הארץ, ולהוציא את הפסלים – למעט אלו שהיו קטנים
28 מבני עשרים בעת יציאת מצרים שלא יטלו חלק בארץ.
29 שיטה שניה בענין חלוקת הארץ: רבי יונתן אומר, לבאי הארץ נתחלקה
30 הארץ, ולכן במשל הנזכר, בראובן ושמעון שיצאו ממצרים, והוליד ראובן
31 עשרה בנים, ושמעון בן אחד, ונכנסו הבנים לארץ, כל אחד מהם נטל חלק
32 אחד, ונמצא שבני ראובן נטלו עשרה חלקים, ובנו של שמעון נטל רק חלק
33 אחד, שפאמר אחר המנין שנעשה בערבות מואב קודם כניסתם לארץ (שם).

34 'לאלה תחלק הארץ בנחלה', ומתפרש הכתוב כפשוטו, שנתחלקה הארץ
35 לאלו שנמנו בערבות מואב ונכנסו לארץ, ולא לאבותיהם יוצאי מצרים.
36 מפרש רבי יונתן, אלא מה אני מקיים – כיצד אני מפרש כוונת הפסוק (שם)
37 כו נה, 'אף בגורל יחלק את הארץ, לשמות מפות אבתם ינחלו', אין לפרשו
38 שהחלוקה היתה לפי אבותיהם יוצאי מצרים, וכפי שדרשו רבי יאשיה, אלא
39 כוונת הכתוב שמשונה נחלה ו-יורשהו זו שנחלו בני ישראל את הארץ,
40 מכל נחלות שבועולם, שכל נחלות שבועולם חיו יורשין את המיתם,
41 שאדם מת יורשים אותו קרוביו החיים, ואולם כאן בירושת הארץ, מיתם
42 ויוצאי מצרים שמתו כבר יורשין את החיו ויורשים שנכנסו לארץ.
43 כלומר, שאחר שקיבלו עשרת בני ראובן ובנו של שמעון את חלקיהם
44 בארץ, חזרו החלקים לאבותיהם, והתחלקו בהם בשוה, דהיינו שכל אחד
45 מהם קיבל חמש ומחצה חלקים, ושוב ירשו אותם בניהם, ונטלו עשרת בני
46 ראובן חמש ומחצה חלקים וחילקום ביניהם, ובנו של שמעון קיבל חמש
47 ומחצה חלקים.
48 ונמצא ששני הכתובים מתקיימים, הכתוב 'לאלה תחלק הארץ' מלמדנו
49 שכל אחד מאלה שנמנו בביאת הארץ נטל חלק בארץ, והכתוב 'לשמות
50 מטות אבותם ינחלו' מלמדנו שסדר החלוקה היה על ידי החזרת החלקים
51 לאבותיהם יוצאי מצרים, והתחלקו האבות עם אחיהם, ושוב הורישו
52 לבניהם באי הארץ.
53 רבי מסביר את סדר החלוקה לשיטת רבי יונתן על פי משל: אמר רבי,
54 אמשול לך משל למה הדבר דומה, לשני אחין כהנים שהיו בעיר אחת
55 והתנו ביניהם לחלוק בשוה כל התרומות הניתנות להם, לאחד מהאחים יש
56 לו בן אחד, ואחד יש לו שני בנים, ויחלבו שלשת הבנים לגורן ו-ערימת
57 תבואה שבשדהו ליטול תרומה עבור אבותיהם, וכשמחלק בעל הגורן את
58 התרומה לכל הכהנים שבאו ליטול, נמצא שכהן זה שיש לו בן אחד, נוטל
59 רק חלק אחד שקיבל בנו היחיד, וכהן זה שיש לו שני בנים נוטל שני
60 חלקים, שקיבל כל אחד מבניו חלק אחד, ויחזירין הבנים את שלשת
61 החלקים אצל אחיהן, ומחמת שאבותיהם התנו להיות שותפים בתרומות
62 חזירין האבות וחולקין ביניהם בשוה, ונמצא שכל אחד מהאחים מקבל
63 חלק ומחצה. כמו כן היה סדר חלוקת הארץ, שאחר שנטלו כל אחד מבאי
64 הארץ חלק, החזירו החלקים לאבותיהם יוצאי מצרים, והתחלקו האחים
65 ביניהם ושוב הורישום לבניהם באי הארץ.
66 שיטה שלישית בענין חלוקת הארץ: רבי שמעון בן אלעזר אומר,

אגרות קודש

ב"ה, אדר"ח טבת, תשס"ז

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מט"ז כסלו, בו כותב אודות נדודיו משיבה לישיבה מפני שרירות לבו וכו', ושואל עצה לזה.

והעצה נמצאת בטור שולחן ערוך אורח חיים ריש סימן א' יעויין שם ובכמה מקומות בתניא, ובמלות קצרות הוא, אשר תלמיד ישיבה צריך לשמוע להוראת ראש הישיבה ולמלאותם במילואם, והטענה אשר יצר הרע אינו מניח, אינה טענה, כי לכל איש יש נפש השנית היא נפש האלקית שעל ידה יכולים לנצח היצר הרע, אם רק ירצה באמת, ויזכהו השי"ת לחזור בתשובה על הנהגתו הבלתי מתאימה שעד עתה ולעשות זה בהקדם.

בברכה ליראת שמים ולבשו"ט,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

בגלעד אבי חפר ובמכיר אבי גלעד לעיל מינה איירי, ואיכא למימר דאגלעד קאי, ומאי "שני" — שני לגלעד, כלומר בן בנו, כדכתיב "בן חפר בן גלעד". הרי שלשה חלקים: שני חלקי בכורה, וחלק צלפחד עצמו שהיה מיוצאי מצרים. והאי דלא קחשיב במתניתין ארבעה חלקים שהיה להם לבנות צלפחד, כדכתיב (יהושע יז) "ויפלו חבלי מנשה עשרה" — שיתא דשיתא

בתי אבות, וארבע דידה, דהוה ליה חד אחא דאבא ונטלו חלק בנכסי: כדאמרין בגמרא — היינו טעמא, דלא הוה משמע לן מיד, דהא כבר אשמועינן דבת הבן הרי היא במקום הבן לטול עם האחין בנכסי חפר, דהוה הדין דהרי היא במקום הבן לטול עם האחין בנכסי האתא. ואי לאשמועינן דליוצאי מצרים נתחלקה הארץ — הא שמעינן לה מודנטלו חלק צלפחד בשביל שהיה מיוצאי מצרים. אבל בהני שלשה חלקים דקתי אשמועינן תלתא מילי: דליוצאי מצרים נתחלקה הארץ, ובת הבן היא כבן לירש עם האחין, וארץ ישראל מוחזקת היא ליוצאי מצרים ונטל בה בכור פי שנים. גמרא: ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ — כלומר, לבאי הארץ נתחלקה הארץ כפי חשבון של יוצאי מצרים. שנטלה בתורת ירושה מאבותיהם. דלפי חשבון הראשון שנמנו בשנה שניה לצאתם ממצרים נתחלקה הארץ כאילו ירשנה הן עצמן, ונמי שחיה לו תעה בביאת הארץ בן אחד — נטל כל חלק, ומי שהיו לו עשרה בנים — נמי לא נטלו בין כולם אלא חלק אחד. שנאמר — בפנחס, בבאי הארץ, באותו מנין דערכות מואב דכתיב בהו "ובאלה לא היה איש מפקודי משה ואהרן". וגו'. לשמות מפות אבותם — של אלה שנמנו ביציאת מצרים. ינחלו אלו. דלאותן יחלקו הנחלה, ואילו אשר קמו תחתיהן יירשום. ולקמן מפרש מנלן דהאי "אבותם" — ביוצאי מצרים קאמר. לאלה תחלק — דכתיב לעיל "אלה פקודי בני ישראל שש מאות אלף ואסף שבע מאות ושלשים" וסמך ליה "וידבר ה' אל משה לאמר לאלה תחלק הארץ" — אלמא לבאי הארץ נתחלקה. כאלה — שהן בני עשרים. דלבני עשרים שיצאו ממצרים נתחלקה הארץ, אבל לא לטפלים שיצאו פחות מבן עשרים, שלא נטלו חלק בארץ לא הם ולא בניהם, אלא בזכות מורשיהן. ואם לא היה להם שום מוריש שיצא ממצרים, כגון שלא היה להם אב ולא דוד ואח שמתו במדבר בלא בנים — אז לא נטלו חלק בארץ. ובסיפרי כתב: מה תלמוד לומר "לאלה תחלק הארץ" — מפני כשרים וקדושים. כלומר, לאפוקי רשעים שבהן שלא היה להן חלק בה, ואפילו כשרים אינן זוכין בה בשביל אביהן, אלא בזכות זקניהם אם היו מיוצאי מצרים, כדאמרין לקמן: בני מרגלים ומתלוננים נטלו בזכות אבי אביהן ובזכות אבי אמותיהן. לבאי הארץ נתחלקה הארץ — ולא ליוצאי מצרים, דאין הולכין אחר היוצאין אלא אחר הנכסים. דראובן ושמעון שיצאו ממצרים והולידו בנים במדבר, זה עשרה וזה אחד, אי הוה אולינן בתר יוצאי מצרים — היה נטל האחד כנגד כולן, אבל עכשיו — העשרה נטלין עשרה חלקים, והאחד נטל חלק אחד. אלא מה אני מקיים לשמות מפות אבותם — דמשמע דאחר יוצאי מצרים נמי יש לנו לחלק הנחלה. ומפרש ואזיל דלהכי אתי "לשמות מפות אבותם ינחלו" — דלאחר שנטלו בני ראובן ושמעון אחד עשר חלקים בארץ מחלקין אותה ביניהן לפי חשבון מפות אבותם, כאלו ליוצאי מצרים, דהיינו ראובן ושמעון אבותם, נתחלקו הני אחד עשר חלקים. וכגון דהנהו יוצאי מצרים היו בני עשרים, דומיא דבאי הארץ, דקפיד קרא לענין נחלת ארץ ישראל אבני עשרים, כדכתיב "לאלה". והבנים אינן כי אם שלוחים בעלמא להביא לשניהן אחד עשר חלקים. וחזרין ראובן ושמעון ומורישין לבניהן, בניו של ראובן נטלין מחצה מאחד עשר חלקים, ובנו של שמעון נטל מחצה. והכי תניא בתוספתא (פרק שביעי): כיצד? שני אחין שהיו מיוצאי מצרים, לאחד יש לו תשעה בנים ולאחד יש לו בן אחד, ולפניהם בית חמשה בורין, ודייניו עשרה לתכין — תשעה נטלו לתך לתך תשעה לתכין, והאחד נטל לתך. החזירום לאבותיהם וחזרו האבות והורישום לבניהן — תשעה אחין נטלו מחצה שהן כוריים וחצי, ואחד נטל מחצה שהן כוריים וחצי. וזהו שאמרנו בכל מקום חייך יורשין את המתים, וכאן המתים יורשין את החיים. וכך היא הצעה של ברייתא בסיפרי: שיהא הכתוב נחלו זה מכל נחלות שבתורה. שכל נחלות שבתורה, חייך יורשין את המתים, וכאן המתים יורשין את החיים. אמר רבי: משל למד דהדר דומה — לשני אחין כהנים שהיו בעיר, לזה לו בן אחד ולזה לו שלשה בנים, ויצאו לגורן, זה נטל סאה ואילו נטלו שלש סאין, והולכין אצל אביו, וחזרו וחלקו בשוה. כיוצא בו אתה אומר בבאי הארץ, זה נטל סאה ואילו נטלו שלש סאין, והורישו את אבותיהן, וירשו מתים את חייך, וחזרו וחלקו בשוה, כדפרישית לעיל. והשתא מתוקמי שני קראי: "לאלה תחלק הארץ" אשמועינן שטול כל אחד חלק אחד, ואהני "לשמות מפות אבותם" לענין חלוקה, לחלוק ביניהן מה שנטלו כאילו ליוצאי מצרים אבותיהם נתחלקו ונהו חלקים שנטלו, ונטל בן שמעון מאלו החלקים כנגד כל בני ראובן. שני אחין כהנים — והתנו ביניהן לחלוק כל התרומות והניתנות לשניהן בשוה.

לאלו

אחין חזרין וחלקין בשוה, אבל אם אינן אחין — לא, ואם לזה תשעה בנים ולזה אחד — זה נטל תשעה לתכין וזה נטל לתך אחד. אבל למאן דאמר ליוצאי מצרים — כולן נטלין בשוה. והא דפירש הקונטרס דראובן ושמעון שיצאו ממצרים והולידו בנים במדבר זה עשרה וזה אחד, אי אולינן בתר יוצאי מצרים היה נטל האחד כנגד כולן, אבל עכשיו עשרה נטלים עשרה והאחד נטל חלק אחד — לא מיידי בראובן ושמעון אחים, דאם בן גם למאן דאמר לבאי הארץ היו חולקין בשוה, אלא נכרים הם. ורבינו תם מפרש: דכשהבנים מחזירין לאבותיהן — כל אבות ישראל חולקין בשוה. ונפקא מתנה בין למאן דאמר ליוצאי מצרים — למאן דאמר לבאי הארץ — לענין טפלים, שאם היו האבות בני עשרים מיוצאי מצרים ומתו במדבר, ובניהן כשנכנסו לארץ כולם טפלים או נשים, כבנות צלפחד, למאן דאמר ליוצאי מצרים נתחלקה — היו נטלין, ולמאן דאמר לבאי הארץ — לא היו נטלים כלום. או איפכא. אם יצאו ממצרים טפלים ולא אבות, וכשכאן לארץ היו בני עשרים, אם הם או בניהם, למאן דאמר לבאי הארץ — נטלין, ולמאן דאמר ליוצאי מצרים — אין נטלין, וקשיא לפירושה: דאמאי נקט בתוספתא שני אחין? ועוד קשיא לרבינו יצחק בן מרדכי: ד"לשמות מפות אבותם" משמע אחין דוקא, דבכל מקום קוראין לאחין אבות, כגון "לא יומתו אבות על בנים" ומפקינן (סנהדרין ב, ב) דבן אחיו פסול לו לעדות. וגם מ"בינים לא יומתו על אבות" נפקא לן (שם) דאחי האב פסול. וגם משם יש להוכיח שיש להחזיר אצל האבות, ולא אצל אבי אביהן, ועוד

ומחזירין אצל אביהן וחזרין וחלקין בשוה — בפירוש חומש פירש רש"י דמחזירין אצל אבי אביהן. ורוצה לפרש: אדם שיצא ממצרים ולו שני בנים, ולאותן שני בנים לזה בן אחד ולזה שנים, והשתא כשמחזירין לאבי אביהן — יש לחזור ולחלק בשוה, שמכחו באין, ואין לו לירש לזה יותר מלזה. שאם לא יצא אבי אביהן ממצרים אלא אבותיהן עצמן — למה יחלקו בשוה כשמחזיר כל אחד לאביו? הלא כל אב יחזיר וירש לבניו, ולא לבני אחיו? והא דקאמר הכא משל לשני אחים כהנים, ואין מזכיר אביהן — לא נקטיננהו אלא למשל בעלמא. וקשה, דלפירוש זה היה למכתב "לשמות מפות אבות אבותם", דכשאין אבי אבות אלא אבות לבדם — לא נפקא מינה מידי בחזרה! ועוד: בתוספתא שהביא רבינו שמואל לא קתני אלא: שני אחין שהיו מיוצאי מצרים לזה יש לו תשעה ובר, ולא קתני: שני אחין ואביהן! ונראה לרבינו יצחק בן אשר: דגורת הכתוב הוא, כשמחזירין אצל אביהן שחולקין אותו שני אחין בשוה. אף על גב דבעלמא אין הדין כך — הכא גזרת הכתוב, מהך שני מקראות, ודקאמר מתים יורשין את החיים — לאו כדן יורשה ממש, אלא כעין יורשה. ואם תאמר: מאי נפקא מינה, בין למאן דאמר ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ, בין למאן דאמר לבאי הארץ נתחלקה? דהשתא כשמחזירין כל באי הארץ לאבותיהן כל מה שנטלו, והאבות יחלקו בשוה — הרי הוא כאילו ליוצאי מצרים נתחלקה ויש לומר: דדוקא כשון

אחין חזרין וחלקין בשוה, אבל אם אינן אחין — לא, ואם לזה תשעה בנים ולזה אחד — זה נטל תשעה לתכין וזה נטל לתך אחד. אבל למאן דאמר ליוצאי מצרים — כולן נטלין בשוה. והא דפירש הקונטרס דראובן ושמעון שיצאו ממצרים והולידו בנים במדבר זה עשרה וזה אחד, אי אולינן בתר יוצאי מצרים היה נטל האחד כנגד כולן, אבל עכשיו עשרה נטלים עשרה והאחד נטל חלק אחד — לא מיידי בראובן ושמעון אחים, דאם בן גם למאן דאמר לבאי הארץ היו חולקין בשוה, אלא נכרים הם. ורבינו תם מפרש: דכשהבנים מחזירין לאבותיהן — כל אבות ישראל חולקין בשוה. ונפקא מתנה בין למאן דאמר ליוצאי מצרים — למאן דאמר לבאי הארץ — לענין טפלים, שאם היו האבות בני עשרים מיוצאי מצרים ומתו במדבר, ובניהן כשנכנסו לארץ כולם טפלים או נשים, כבנות צלפחד, למאן דאמר ליוצאי מצרים נתחלקה — היו נטלין, ולמאן דאמר לבאי הארץ — לא היו נטלים כלום. או איפכא. אם יצאו ממצרים טפלים ולא אבות, וכשכאן לארץ היו בני עשרים, אם הם או בניהם, למאן דאמר לבאי הארץ — נטלין, ולמאן דאמר ליוצאי מצרים — אין נטלין, וקשיא לפירושה: דאמאי נקט בתוספתא שני אחין? ועוד קשיא לרבינו יצחק בן מרדכי: ד"לשמות מפות אבותם" משמע אחין דוקא, דבכל מקום קוראין לאחין אבות, כגון "לא יומתו אבות על בנים" ומפקינן (סנהדרין ב, ב) דבן אחיו פסול לו לעדות. וגם מ"בינים לא יומתו על אבות" נפקא לן (שם) דאחי האב פסול. וגם משם יש להוכיח שיש להחזיר אצל האבות, ולא אצל אבי אביהן, ועוד

שיצאו ממצרים והולידו בנים במדבר, זה עשרה וזה אחד, אי הוה אולינן בתר יוצאי מצרים — היה נטל האחד כנגד כולן, אבל עכשיו — העשרה נטלין עשרה חלקים, והאחד נטל חלק אחד. אלא מה אני מקיים לשמות מפות אבותם — דמשמע דאחר יוצאי מצרים נמי יש לנו לחלק הנחלה. ומפרש ואזיל דלהכי אתי "לשמות מפות אבותם ינחלו" — דלאחר שנטלו בני ראובן ושמעון אחד עשר חלקים בארץ מחלקין אותה ביניהן לפי חשבון מפות אבותם, כאלו ליוצאי מצרים, דהיינו ראובן ושמעון אבותם, נתחלקו הני אחד עשר חלקים. וכגון דהנהו יוצאי מצרים היו בני עשרים, דומיא דבאי הארץ, דקפיד קרא לענין נחלת ארץ ישראל אבני עשרים, כדכתיב "לאלה". והבנים אינן כי אם שלוחים בעלמא להביא לשניהן אחד עשר חלקים. וחזרין ראובן ושמעון ומורישין לבניהן, בניו של ראובן נטלין מחצה מאחד עשר חלקים, ובנו של שמעון נטל מחצה. והכי תניא בתוספתא (פרק שביעי): כיצד? שני אחין שהיו מיוצאי מצרים, לאחד יש לו תשעה בנים ולאחד יש לו בן אחד, ולפניהם בית חמשה בורין, ודייניו עשרה לתכין — תשעה נטלו לתך לתך תשעה לתכין, והאחד נטל לתך. החזירום לאבותיהם וחזרו האבות והורישום לבניהן — תשעה אחין נטלו מחצה שהן כוריים וחצי, ואחד נטל מחצה שהן כוריים וחצי. וזהו שאמרנו בכל מקום חייך יורשין את המתים, וכאן המתים יורשין את החיים. וכך היא הצעה של ברייתא בסיפרי: שיהא הכתוב נחלו זה מכל נחלות שבתורה. שכל נחלות שבתורה, חייך יורשין את המתים, וכאן המתים יורשין את החיים. אמר רבי: משל למד דהדר דומה — לשני אחין כהנים שהיו בעיר, לזה לו בן אחד ולזה לו שלשה בנים, ויצאו לגורן, זה נטל סאה ואילו נטלו שלש סאין, והולכין אצל אביו, וחזרו וחלקו בשוה. כיוצא בו אתה אומר בבאי הארץ, זה נטל סאה ואילו נטלו שלש סאין, והורישו את אבותיהן, וירשו מתים את חייך, וחזרו וחלקו בשוה, כדפרישית לעיל. והשתא מתוקמי שני קראי: "לאלה תחלק הארץ" אשמועינן שטול כל אחד חלק אחד, ואהני "לשמות מפות אבותם" לענין חלוקה, לחלוק ביניהן מה שנטלו כאילו ליוצאי מצרים אבותיהם נתחלקו ונהו חלקים שנטלו, ונטל בן שמעון מאלו החלקים כנגד כל בני ראובן. שני אחין כהנים — והתנו ביניהן לחלוק כל התרומות והניתנות לשניהן בשוה.

השבת היתה החלוקה לבני השבטים באי הארץ, ולא ליוצאי מצרים כלל.
משיבה הגמרא: בהכרח כוונת הכתוב לאבות יוצאי מצרים, דְּכָתִיב בדברי
ה' אל בני ישראל בארץ מצרים, על הבטחתו להוציאם משם, ולהביאם אל
ארץ ישראל (שמות ו ח), וְהִבְאֵתִי אֲתֶכֶם אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁאַתִּי אֶת יְדֵי לְתֶת
אֵתָהּ לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלְיַעֲקֹב, וְנִתַּתִּי אֹתָהּ לְכֶם מִוְרֶשֶׁת אֲנִי ה'." מפרשת
הגמרא, שכוונת הכתוב בהוסיפו תיבת 'מורשה' לומר, וְיָרוּשָׁה הִיא
ו-הארץ לְכֶם מִאֲבוֹתֵיכֶם, שניתנה הארץ לאברהם אבינו, והורשה לבניו
אחריו. ודברים אלו לְיוֹצֵאי מִצְרַיִם קִאֲמַר לְהוּ, שהבטיחם ה' שהארץ
תנתן להם, ואם כן בהכרח שנתחלקה הארץ ליוצאי מצרים, ועליהם נתכוין
הכתוב 'לשמות משותף אֲבֹתָם'.
סִימָן לקושיות שיובאו להלן על השיטות השונות למי נתחלקה הארץ,
קושיית רב פפא על הסובר לבאי הארץ נתחלקה הארץ, מהכתוב לְרֹב
תרבה נחלתו, וכן מטענת בנות צֶלְפָּחָד מדוע תגרע נחלת אביהן מחמת
שאין לו בן. וכן מטענת בני יוֹסֵף. קושיית רב פפא על הברייתא ששנתה
שיהושה וכלב נטלו חלקם של המרגלים בארץ, נמצא דְּאִיכְפָּל – הוכפלה
נחלתם של כלב ויהושע ביותר. קושיית רב פפא על הסובר לבאי הארץ
נתחלקה הארץ, מהכתוב 'זיפלו חבלי מְנַשֶּׁה'. וְחֶשֶׁב – קושיית רב פפא
במה שמנה הכתוב שנטלו בני מנשה עשרה חלקים בארץ, 'מאי קא חשיב'
וכו'.
הגמרא מביאה קושיית רב פפא על שיטת רבי יונתן שלבאי הארץ נתחלקה
הארץ: אָמַר לִיה רַב פַּפָּא לְאִבֵּי, בְּשִׁלְמָא לְמָאן דְּאָמַר – מובן הדבר למי
סובר שְׁלִיּוֹצֵאי מִצְרַיִם נִתְחַלְקָה הָאָרֶץ, הֵינּוּ דְּכָתִיב – שלכך נאמר
בציזוי ה' למשה על סדר חלוקת הארץ (במדבר כו נד), לְרֹב תִּרְבֶּה נַחֲלָתוֹ,
וְלִמְעַט תִּמְעִיט נַחֲלָתוֹ, שכוונת הכתוב שאין לחלק החלקים לפי מצבם
של המשפחות כעת בכניסתם לארץ, אלא לפי מה שהיו ביציאת מצרים,
והיינו 'לרב', מי שהיה רב בעת יציאת מצרים, אף שבעת מועט הוא, 'תרבה
נחלתו', וכגון מי שיצא ממצרים עם עשרה בנים בני עשרים ומעלה, ומתו
הוא וחמשה בניו במדבר, ולא הניחו חמשה בנים אלו זרע, ונמצא שבעת
כניסתם לארץ אינם אלא חמשה אחים, נוטלת משפחה זו אחד עשר חלקים
בארץ, כמנינם ביציאת מצרים, ואילו היתה הארץ מתחלקת לבאי הארץ
אין להם ליטול אלא חמשה חלקים כמנינם כעת. וכמו כן יש לפרש כוונת
המשך הכתוב, 'ולמעט' היינו מי שהיה מועט בעת יציאת מצרים אף שבעת
הוא רב, 'תמעט נחלתו', וכגון מי שיצא ממצרים עם חמשה בנים בני
עשרים ומעלה, ונולדו לו חמשה בנים נוספים במדבר, ונמצאו בעת כניסתם
לארץ עשרה אחים, אין נוטלים עשרה חלקים כמנינם כעת, אלא רק ששה
חלקים כמנינם ביציאת מצרים.

לְאֵלֹהֵי וּלְאֵלֹ – בין ליוצאי מצרים, ובין לבאי הארץ נִתְחַלְקָה הָאָרֶץ, כְּדִי
לְקַיֵּם שְׁנֵי מִקְרָאוֹת הַלֵּל כפשוטם. מפרשת הברייתא: הָא בִּיצֵד הַתְּקִימִימו
שתי החלוקות, אִם הָיָה מִיּוֹצֵאי מִצְרַיִם בהיותו בן עשרים שנה, ומת
במדבר ולא היה מבאי הארץ, נוֹטֵל חֶלְקוֹ בארץ עִם יוֹצֵאי מִצְרַיִם,
וְיורשים אותו בניו שאינם בני עשרים שנה בביאתם לארץ, ואף אם יש לו
כמה בנים, אין נוטלים אלא חלק אחד מכא אביהם, וחולקים אותו ביניהם,
ולכך נתכוין הכתוב (במדבר כו נה) 'לשמות משותף אֲבֹתָם יִנְחִלּוּ'. ואם הָיָה
מִבְּאֵי הָאָרֶץ בהיותו בן עשרים שנה, ולא היה מיוצאי מצרים, וכגון שהיה
פחות מבן עשרים שנה ביציאתו ממצרים, או שנולד במדבר, נוֹטֵל חֶלְקוֹ
בארץ עִם בְּאֵי הָאָרֶץ, כמפורש בתורה (במדבר כו נג), 'לֹאֲלֵה תִחְלַק הָאָרֶץ
בְּנַחֲלָה'. היה מִבְּאֵי הָאָרֶץ, מיוצאי מצרים, וגם מִבְּאֵי הָאָרֶץ, וכגון שיצא
ממצרים בהיותו בן עשרים שנה, ומת במדבר, ונכנס בנו לארץ כשהוא בן
עשרים שנה, נוֹטֵל חֶלְקוֹ חֶלְקוֹ שֶׁל עַצְמוֹ מִבְּאֵי הָאָרֶץ – עם באי הארץ, מכחו שלו,
וְחֶלְק נוֹסֵף מִבְּאֵי הָאָרֶץ – עם יוצאי מצרים, מכא אביו שיצא מצרים.
לשיטה שנתחלקה הארץ ליוצאי מצרים, מפרשת הברייתא כמה מיוצאי
מצרים שלא נטלו חלק בארץ להנחיל לבניהם באי הארץ: עשרת הַמְּרַגְלִים
שדיברו סרה על ארץ ישראל, לא נטלו חלק בארץ בין יוצאי מצרים,
להוריש חלקם לבניהם באי הארץ, אלא יְהוֹשֻׁעַ וְכָלֵב שעלו עמם לתור את
הארץ ולא חטאו, נוֹטֵל חֶלְקָם.
מִתְּלוֹנְנִים וְעֵדֵת קָרָה, כלומר, חמישים ומאתים איש שנטלו לקורח
במחלוקתו עם משה רבינו, לֹא הָיָה לָהֶם חֶלֶק בְּאֶרֶץ עִם שאר יוצאי
מצרים, והתחלקו נחלותיהם בין כל יוצאי מצרים הנותרים.
הברייתא מבארת חלקם בארץ של בניהם של אלו שלא נטלו חלק בארץ:
הַבְּנִיִּים של המרגלים והמתלוננים, שנכנסו לארץ ולא היה להם ליטול כלום
מכא אביהם, נוֹטֵל חֶלֶק בארץ בְּזִכְוֹת אֲבֵי אֲבִיהֶן אם היה מיוצאי מצרים,
שמשום כך יש לו ליטול חלק עם שאר יוצאי מצרים, ומנחילה לבניו ולבני
בניו, וכן נטלו בְּזִכְוֹת אֲבֵי אֲמִיתֵיהֶן אם היה מיוצאי מצרים, וכגון
שאמותיהם לא היו להן אחים, שאו יורשות את נחלת אביהן, ומורישות
לבניהן אחריהן.
נתבאר בדברי הברייתא שכוונת הכתוב (במדבר כו נה) 'לשמות משותף אֲבֹתָם
יִנְחִלּוּ', ללמד שהארץ נתחלקה ליוצאי מצרים. שואלת הגמרא: מָאן
ו-כיצד מְשַׁמֵּעַ דְּהָא ו-שהפסוק 'לשמות משותף אֲבֹתָם' בְּיוֹצֵאי מִצְרַיִם
כְּתִיב, דהיינו ש'משותף אבותם' היינו אבותיהם של באי הארץ שיצאו
ממצרים, וכוונת הכתוב ללמד שיש לחלק הארץ לאבות אלו, דְּלִמָּא
לְשִׁבְטֵיהֶם קִאֲמַר לָה – שמא כוונת הכתוב ללמד שיש לחלק הארץ לשנים
עשר השבטים, ו'משותף אבותם' היינו שנים עשר בני יעקב, אבל בין בני

אגרות קודש

ב"ה, כ"ו כסלו, תשט"ז

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מכ"ב כסלו, בו כותב אשר נסתדר ביחד עם זוגתו שיחיו במושב זקנים ב...

ובודאי למותר לעוררו על אחד מיסודי אמונתנו, ומבואר בתורת החסידות שכל ענין ומאורע הוא
בהשגחה פרטית, ובכל ענין וענין יש לעבוד את בורא העולם, ומובן ופשוט שגם הסתדרות זו שלהם בכלל
האמור, היינו שצריך להביט על עצמו מתאים להאמת, שההשגחה הביאתו למושב זקנים זה בכדי שיוסיף
שם בנר מצוה תורה אור ומאור שבתורה זוהי הדרכות והנהגות (וגם מתורות) החסידות, ובהתבוננות
המתאימה בודאי ימצא כמה דרכי נועם ודרכי שלום להביא כל זה בפועל.

וכבר ידוע שמדתו של הקב"ה מדה כנגד מדה, אלא שכ"פ ככה, שעל ידי שירבה בבריאות הרוחניות
של שכניו במקומו החדש, ירבה השי"ת בבריאותם הם, הן ברוחניות והן בגשמיות, ושיוכל להוסיף בעבודתו
האמורה מזמן לימיו.

בברכה לבשו"ט בכל האמור.

1 אֵלָא לְמָאן דְּאָמַר לְבָאֵי הָאָרְצִין נְתַחְלָקָה הָאָרְץ, קְשָׁה, מָאֵי כּוּנֵת הַכְּתוּב
2 'לְרַב תִּרְבּוּ נַחֲלָתוֹ, וְלַמְעַט תִּמְעִיט נַחֲלָתוֹ', וְהָרִי לֹא נְתַחְלָקָה הָאָרְץ לְפִי
3 גּוּדְלוֹ שֶׁל הַשֶּׁבֶט בִּיצִיאָתוֹ מִמִּצְרַיִם, אֲלֵא לְבָאֵי הָאָרְץ עֲצָמָם נְתַחְלָקָה
4 הָאָרְץ. מִסִּיקָה הִגְמָרָא: קְשִׁיָּא.

5 הִגְמָרָא מְבִיאָה קוּשִׁיא נּוֹסֶפֶת שֶׁקָּשָׁה רַב פֶּפֶא עַל שִׁטַּת רַבִּי יוֹנָתָן: וְעוֹד
6 אָמַר לִיה רַב פֶּפֶא לְאַבְנִי, בְּשִׁלְמָא לְמָאן דְּאָמַר לְיוֹצְאֵי מִצְרַיִם נְתַחְלָקָה
7 הָאָרְץ, הִינֵינוּ דְקָא צְוֹנָן בְּנוֹת צִלְפַּחַד בְּתִבְעִיהָ לְמִשְׁחָה (במדבר כו ד), לְמִנָּה
8 יִגְרַע שֶׁם אֲבִינוּ מִתּוֹךְ מִשְׁפַּחְתּוֹ כִּי אֵין לוֹ בֶּן, תִּנָּה לָנוּ אֶתְּחִיב בְּתוֹךְ אַחֵי
9 אֲבִינוּ, שְׁלִישִׁיתָ זֶה אֵילוּ הִיא לְצִלְפַּחַד בֶּן הִיא נוֹטֵל חֶלֶק שֶׁל אֲבִיו יוֹצֵא
10 מִצְרַיִם, וְעַתָּה שְׂאֵין לוֹ בֶּן לְמָה לֹא יִירָשׁוּ בְּנוֹתָיו אֶת חֶלֶק, אֵלָא לְמָאן
11 דְּאָמַר לְבָאֵי הָאָרְצִין נְתַחְלָקָה הָאָרְץ, אֲמַאי צְוֹנָן, הָא לִיתִיה דְּלִשְׁקוֹל –
12 הָרִי אֵין אֲבִיהֶן קִיָּים בְּבִיאַת הָאָרְץ כְּדִי לִיטוֹל חֶלֶק בָּאָרְץ, וְאִם הִיא לֹא
13 בֶּן לֹא הִיא נוֹטֵל חֶלֶק בָּאָרְץ מִכָּח אֲבִיו, וְמָה תְּבִיעָה יֵשׁ לָהּ.

14 מִתְרַצָּת הִגְמָרָא: בְּאִמַּת אֲפֻשֶׁר שֶׁלְּבָאֵי הָאָרְץ נְתַחְלָקָה הָאָרְץ, אֵלָא
15 שְׂתִבְעִיתָ הִיתָה לְחֹזֶרָה, וְלִישׁוֹל בְּנִכְסֵי חֶפֶר, כְּלוּמַר, אִם שְׂתִנְתַּלְקָה הָאָרְץ
16 רַק לְבָאֵי הָאָרְץ, הָרִי חֶלֶקֶם שֶׁל בְּנֵי חֶפֶר, אֲחֵי צִלְפַּחַד שְׂבָאוּ לָאָרְץ, חֹזֶרֶת
17 אֶל חֶפֶר שְׂהִיָּה מִיוֹצְאֵי מִצְרַיִם, וְחֶפֶר מוֹרִישׁ הַנְּחִלָּה לְיֹורְשָׁיו, וְאִם בֶּן אֵילוּ
18 הִיא צִלְפַּחַד מְנִיחָ אַחֲרָיו בֶּן הִיא נוֹטֵל שְׁנֵי חֶלְקִים וְחֶלֶק הַפְּשִׁיטוֹת, וְחֶלֶק
19 הַבְּכוֹרָה בְּנִכְסֵי זָקֵנוּ בְּמִקּוּם אֲבִיו, וְטַעֲנוּ בְּנוֹתָיו, שְׂגָם עַתָּה שֶׁלֹּא הִנֵּיחַ בֶּן,
20 יֵשׁ לָהּ לַעֲמוּד בְּמִקּוּם אֲבִיהֶן לִירֵשׁ אֶת חֶפֶר יָחִיד עִם אַחֵי אֲבִיהֶן.

21 בְּסַפֵּר יְהוֹשֻׁעַ (ד יז) מוֹבָא שְׂבַעַת חֲלוּקַת הָאָרְץ הִתְרַעְמוּ בְּנֵי שֶׁבֶט מִנְשָׁה בֶּן
22 יוֹסֵף, וְטַעֲנוּ לִיהוֹשֻׁעַ מְדוּעַ נָתַן לָהֶם חֶלֶק כָּכָל הַשִּׁבְטִים, אִם שֶׁשֶּׁבֶט גְּדוֹל
23 יוֹתֵר מִשָּׂאֵר שִׁבְטִים, וּמִבְּאֵרַת הִגְמָרָא טַעֲנָתָם עַל פִּי הַשִּׁיטוֹת הָאֲמוּרוֹת
24 בְּסֹדֶר חֲלוּקַת הָאָרְץ. מִקְשָׁה הִגְמָרָא: בְּשִׁלְמָא לְמָאן דְּאָמַר לְיוֹצְאֵי מִצְרַיִם
25 נְתַחְלָקָה הָאָרְץ, הִינֵינוּ דְקָא צְוֹנָן בְּנֵי יוֹסֵף בְּתִבְעִיהָ אֶל יְהוֹשֻׁעַ, דְּבִתְיָב
26 (יהושע ז יד) 'וְיִדְבְּרוּ בְנֵי יוֹסֵף אֶת יְהוֹשֻׁעַ לֵאמֹר, מְדוּעַ נִתְּנָה לִי נַחֲלָה גּוֹרֵל
27 אֶחָד וְחֶבֶל אֶחָד, וְאֵין עִם רַב עַד אֲשֶׁר עַד בָּהּ בְּרַכְנֵי ה', וְיֵשׁ לִפְרֹשׁ טַעֲנָתָם
28 שְׂכִינֵן שְׂאֲבוּתֵיהֶם יוֹצְאֵי מִצְרַיִם הוֹלִידוּ בָּנִים בְּמִדְבַּר יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר יָלְדוּ
29 אֲבוֹתֵיהֶם שֶׁל שָׂאֵר שִׁבְטִים, יֵשׁ לָהֶם לִיטוֹל נַחֲלָה גְּדוֹלָה יוֹתֵר מִנְחֻלַּת שָׂאֵר
30 הַשִּׁבְטִים, שְׂהִרִי נְתַחְלָקָה הָאָרְץ לְאֲבוּתֵיהֶם יוֹצְאֵי מִצְרַיִם, וְאִם יִטְלוּ
31 אֲבוּתֵיהֶם חֶלֶק כְּאֲבוּתֵיהֶם שֶׁל שָׂאֵר שִׁבְטִים, נִמְצָאָת נַחֲלַת כָּל אֶחָד מֵהַשֶּׁבֶט
32 מוּעַט מִבְּנֵי שָׂאֵר שִׁבְטִים. וְאֵלָא לְמָאן דְּאָמַר לְבָאֵי הָאָרְצִין נְתַחְלָקָה הָאָרְץ,
33 מָאֵי קָא צְוֹנָן, וְהִלָּא בּוֹקְרוֹ שְׂקוֹל – כָּל בְּנֵי הַשִּׁבְטִים בָּאֵי הָאָרְץ נִטְלוּ
34 חֶלֶק שׂוֹה, וְלֹא הִתְחַשְּׁבוּ כָּלִל בְּמוֹנִיָּם בַּעַת יִצִּיאַת מִצְרַיִם.

35 מִתְרַצָּת הִגְמָרָא: צוּחֲתָם לֹא הִיתָה מַחֲמַת רִיבֵי בְּנֵי שִׁבְטָם, אֲלֵא מִשּׁוּם
36 מְפָלִים דִּהּוּ נְפִישִׁי לָהּ – מִפְּנֵי שְׂהִיוּ רִבִּים מִבְּנֵי שִׁבְטָם שְׂהִיוּ יְתוּמִים קִטְנִים

37 פְּחוּתִים מִבְּנֵי עֲשִׂירִים, וְלֹא הִיא לָהֶם חֶלֶק בָּאָרְץ לֹא מִכָּח עֲצָמָם שְׂהִירִי
38 קִטְנִים הֵם, וְגַם מִכָּח אֲבִיהֶם אֵין לָהֶם לִיטוֹל כִּיּוֹן שְׂמַת בְּמִדְבַּר וְלֹא נַחֵל חֶלֶק
39 בָּאָרְץ.

40 אֲגַב הִבָּאת טַעֲנָתָם שֶׁל בְּנוֹת צִלְפַּחַד, וְשֶׁל שֶׁבֶט מִנְשָׁה, מְבִיאָה הִגְמָרָא מָה
41 שֶׁלֵּמַד אֲבִי מִכָּר: אָמַר אַבְנִי, שְׂמַע מִיָּנָה – יֵשׁ לְהוֹכִיחַ מִצְוֹתָם שֶׁל אֵילוּ,
42 דְּלֹא הָיָה חֵד מִבְּאֵי הָאָרְץ דְּלֹא שְׂקוֹל – שֶׁלֹּא נִטְל חֶלֶק בָּאָרְץ, דְּאֵי סִלְקָא
43 דְּעִתָּךְ הָיָה חֵד דְּלֹא שְׂקוֹל, אֲבִיעִי לִיה לְמַצְנוֹת – הִיא לֹא לְצוּחַ וְלִשְׁטוֹן
44 מְדוּעַ יִגְרַע מִשָּׂאֵר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, כִּשֶּׁם שֶׁטַעֲנוּ בְּנוֹת צִלְפַּחַד וּבְנֵי יוֹסֵף, וְאֵין
45 לוֹמַר שֶׁאֵין הִיא מִי שְׂצוּחַ, שֶׁאִם כֵּן הִיתָה טַעֲנָתָהּ מִזְכֵּרָת בְּנִיָּא, כִּשֶּׁם
46 שֶׁהוֹזָכְרָה טַעֲנַת בְּנוֹת צִלְפַּחַד וְטַעֲנַת בְּנֵי יוֹסֵף. וְכִי תִיָּמָא – וְאִם תִּרְצֶה לוֹמַר
47 שְׂאֵין לְהוֹכִיחַ מִכָּר שֶׁלֹּא הִיא מִי שְׂצוּחַ, מִשּׁוּם דְּצְוֹנָן וְאַחֲנֵי בְּתִבְיָה קְרָא
48 – שֶׁרַק מִי שְׂצוּחַ וְהוֹעִילָה לוֹ צוּחֲתוֹ וְשִׁשְׁמַעוּ טַעֲנָתוֹ וְנִתְּנוּ לוֹ חֶלֶק בָּאָרְץ,
49 כְּתֹב הַפְּסוֹק טַעֲנָתוֹ, דְּצְוֹנָן וְלֹא אַחֲנֵי לֹא בְּתִבְיָה קְרָא – אֲבָל מִי שְׂצוּחַ
50 וְלֹא הוֹעִילָה לוֹ צוּחֲתוֹ וְשֶׁלֹּא קִיבֵל חֶלֶק בָּאָרְץ, לֹא כְּתֹבוּ הַפְּסוֹק, וְאִם כֵּן
51 אֲפֻשֶׁר שְׂהִיָּה מִי שְׂצוּחַ אֲלֵא שֶׁלֹּא נַעֲנָה, אֵין לוֹמַר כֵּן, דְּהָא בְּנֵי יוֹסֵף
52 דְּצְוֹנָנִי וְלֹא אַחֲנֵי וְכְּתִבְיָהוּ קְרָא – שְׂהִירֵי בְּנֵי יוֹסֵף צוּחוֹ, וְלֹא הוֹעִילָה
53 לָהֶם צוּחֲתָם, שְׂהִירֵי לֹא הוֹסִיף יְהוֹשֻׁעַ עַל נַחֲלָתָם, כִּיּוֹן שֶׁלֹּא יָכֹל לְגוֹזֵל
54 מִנְחֻלַּת שֶׁבֶט אַחֵר וְלִיתֵן לָהֶם, וְאִם עַל פִּי כֵּן נִכְתְּבָה טַעֲנָתָם בְּנִיָּא, וְאִם כֵּן
55 בְּהִכָּרָה שֶׁלֹּא הִיא מִי שֶׁלֹּא נִטְל חֶלֶק בָּאָרְץ, שֶׁאִם הִיא כֵּן וְדֹאֵי הִיא צוּחַ,
56 וְהִיא הִנְבִּיא מוֹכִיר זֹאת.

57 הִגְמָרָא דּוּחָה אֶת רֵאִיִּת אֲבִי: בְּאִמַּת אֲפֻשֶׁר שְׂהִיו מִבְּאֵי הָאָרְץ שֶׁלֹּא קִיבֵלוּ
58 נַחֲלָה, וְצוּחוֹ עַל כֵּךְ, אֲמַנָּם לֹא הוֹכִירִם הַכְּתוּב מִשּׁוּם שֶׁלֹּא הוֹעִילָה לָהֶם
59 צוּחֲתָם, וְמָה שֶׁהוֹכִיר הַכְּתוּב צוּחֲתָם שֶׁל בְּנֵי יוֹסֵף אִם שֶׁלֹּא הוֹעִילָה לָהֶם,
60 הוּא מִשּׁוּם דְּהָתָם – שֶׁם, בְּתִשּׁוּבַת יְהוֹשֻׁעַ עַל טַעֲנָתָם, עֲצָה טוֹבָה קָא
61 מְשַׁמַּע לָן – לִימְדוּ הַכְּתוּב עֲצָה טוֹבָה, דְּאֲבִיעִי לִיה לְאִינִישׁ לְאִיזְדָּהוּרִי
62 מְעִינָא בִישָׁא – שִׁישׁ לֹאֲדָם לְהוֹדֵר שֶׁלֹּא יִתְמָדוּ בְּנֵי אָדָם עַל הַצִּלְחָתוֹ וְיִתְּנוּ
63 בּוֹ עֵין רַעֲיָה, וְהִינֵינוּ דְקָאֲמַר לָהּ וְלִבְנֵי יוֹסֵף: יְהוֹשֻׁעַ, דְּבִתְיָב (שם ז טו),
64 'וְאִמַּר אֲלֵיהֶם יְהוֹשֻׁעַ, אִם עִם רַב אַתָּה, עֲלֵה לָךְ הַיַּעֲרָה וּבְרִאתָ לָךְ שֵׁם
65 בָּאָרְץ הַפְּרִזִּי וְהַרְפָּאִים' וְגו'.

66 הִגְמָרָא מְבִאֵרָת אֶת תְּשׁוּבַת יְהוֹשֻׁעַ לְבְנֵי יוֹסֵף: אָמַר לָהּ יְהוֹשֻׁעַ לְבְנֵי יוֹסֵף,
67 אֲמַנָּם לְהוֹסִיף לָכֶם נַחֲלָה אֵין אֲנִי יָכוֹל, אֲכֵן עֲצָה טוֹבָה אֲתוֹן לָכֶם, שֶׁאִם רִבִּים
68 אַתֶּם לָבוֹ וְהַחֲבָאוּ עֲצָמְכֶם בְּיַעֲרִים, שְׂאֵין בְּנֵי אָדָם מִצְוִיִּים שֶׁם, וְתִכְרַתוּ
69 אֶת עֵצֵי הַיַּעֲרָה, וּבְנוּ לָכֶם שֵׁם בָּתִּים, כְּדִי שֶׁלֹּא תִשְׁלֹט בְּכֶם עֵין רַע מַחֲמַת
70 רְבוּיִים. וְכִדִּי לְלַמְדוֹ דְּבַר זֶה הוֹבָאָה טַעֲנָתָם שֶׁל בְּנֵי יוֹסֵף, אִךְ בְּאִמַּת
71 אֲפֻשֶׁר שְׂגָם אַחֲרֵים לֹא קִיבֵלוּ חֶלֶק בָּאָרְץ, וְצוּחוֹ וְלֹא נַעֲנוּ וְלָכֵן לֹא הוֹכִירוּ
72 בְּפִסְקוֹ.

אגרות קודש

ב"ה, כ"ז כסלו, תשט"ז

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו, בו כותב אודות הצעת הנכבדות לבנו... ומעורר השאלה בקשר עם בריאות האם, שלפני זמן לא היתה כדבעי.

והנה הענין מצד עצמו - אין מקום לחשש, שהרי יש לה כמה ילדים וכולם בריאים ופקחים. ובכדי לעקור שאלה מעיקרא, מהנכון הי' שיושיב שלשה אנשים מידידיו ויציע לפניהם הענין, והם יאמרו בכח הרבים - שאין מקום להנ"ל טובה ההצעה. ויה"ר שיוסיף בנו בקביעות עתים בלימוד החסידות והליכה בהדרכותי ומנהגי, שזה יוסיף ברכות השי"ת והצלחתו בעניינו.

בברכה,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

בבא בתרא. פרק שמיני – יש נוחלין דף קיח עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" צט רשב"ם

אלא למאן דאמר לבאי הארץ נתחלקה מאי לרב תרבה נחלתו וגו' קשיא — ולא גרסינן מאי "בין לרב למעט", דמהווא לא מצי לאקשווי מידי, דהא איצטרך למדרש מינה דארץ ישראל לשבטים איתפלג, שלקחו כל השבטים זה כזה על פי הגורל, שבט המועט כמורבה. דהכי משמע "על פי הגורל תחלק נחלתו" — בין שהוא רב בין שהוא מעט, אותו השבט מה שיוכחו הגורל יקח, לקמן בפירוקי (קכב, א). ועוד דרשינן מינה דבכספין נתחלקה הארץ. אבל מילרב תרבה נחלתו" מקשה, דמשמע: למי שזיה רב ביציאת מצרים, כדכתיב בתריה "לשמות מטות אבותם ינחלו" אף על פי שעבשיו נתמעט בבניסתן לארץ — תרבה נחלתו, ולאותו שזיה מעט ביציאת מצרים — תמעט גם עתה נחלתו, אף על פי שנתרבה. והכי קתני לה בספרי בהדיא: "לרב תרבה נחלתו" וגו', הרי שיצאו עמו עשרה בנים ממצרים, ובבניסתן לא נמצאו אלא חמשה — קורא אני עליו "לרב תרבה נחלתו". הרי שיצאו עמו חמשה בנים ממצרים ובבניסתן נמצאו עשרה — קורא אני עליו "ולמעט תמעט נחלתו". דסלקא דעתך אמינא ניזול בתר השתא, קא משמע לן. קשיא — לדידן קשיא, דלא ידעינן לתרוצי קרא אליבא דההוא תנא. דהא ליכא למימר: "לרב תרבה" — אותו שהוא רב עבשיו תרבה נחלתו, "למעט" — שהוא מועט עבשיו תמעט נחלתו. דסברא דהא. כדכתיב לעיל "לאלה תחלק הארץ, ולא צריך קרא. וגם אין לשון "תרבה" ר'תמעט"

אלא למאן דאמר לבאי הארץ, מאי "לרב תרבו נחלתו"? קשיא. ואמר ליה רב פפא לאבוי: בשלמא למאן דאמר ליוצאי מצרים, היינו דקא צווחן בנות צלפחד, אלא למאן דאמר לבאי הארץ, אמאי צווחן? הא ליתיה דלשקול! — אלא לחזרה וליטול בנכסי חפר. בשלמא למאן דאמר ליוצאי מצרים, היינו דקא צווחן בני יוסף, דכתיב: "וידברו בני יוסף", אלא למאן דאמר לבאי הארץ, מאי קא צווחן? פולחו שקול! — משום טפלים דהוו נפישו להו. אמר אבוי, שמע מינה: לא הוה חד דלא שקול, דאי סלקא דעתך הוה חד דלא שקול, איבעי ליה למצווח. וכי תימא: דצווח ואהני — פתביה קרא, דצווח ולא אהני — לא פתביה קרא, הא בני יוסף דצווחי ולא אהני וכתביניהו קרא. — התם עצה טובה קא משמע לן, דאיבעי ליה לאיניש לאזדהורי מעינא בישא. והיינו דקאמר להו יהושע, דכתיב: "ויאמר אלהם יהושע אם עם רב אתה עלה לך היערה", אמר להו: לבו ותחבאו עצמכם ביערים שלא תישלוט בכם עון רע. אמרו

וחמשה שגולדו חולקים בחלק אביהן עם החמשה הראשונים ונראה לרבינו שמשון בן אברהם: דרישא וסיפא מיירי כגון שמתו אותם שיצאו ממצרים בלא זרע, ולא נכנסו לארץ, דודאי מתו במדבר כל אותן שהיו בני עשרים כשיצאו ממצרים. ומיירי רישא שמתו העשרה שיצאו עמו, וחמשה בנים נולדו במדבר. ובסיפא מתו חמשה שיצאו עמו, ונולדו במדבר עשרה. והשתא הוי סיפא דומיא דרישא. ואתי נמי שפיר דנקט "שיצאו עמו", דמה לך ליציאת האב? אלא משום דבעי למימר שמתו ונולדו אחרים במדבר. ולרבינו יצחק בן מרדכי קשה על פירוש הקונטרס: דהא מילרב תרבה" משמע שפיר טפי — למי שזוא רב עתה תרבה. ואי משום דהא כבר כתיב "לאלה תחלק הארץ" — אם כן למי שזיה רב ביציאת מצרים מלשמות מטות אבותם" נפקאו ונראה לו דגרס: היינו דכתיב "בין רב למעט", כמו שכתוב בספרים. והכי פירושו: בשלמא למאן דאמר ליוצאי מצרים, דאם הוה שני אחין מוצאי מצרים, דהוה בנים מבאי הארץ, ושני אחין אין להן כי אם שני בנים מבאי הארץ — הרי אותן עשרה לא נטלו, אף על פי שהן מרובין כי אם כמו שני בנים שהן מועטין — היינו "בין רב למעט". אף על גב דלקמן דריש מהאי קרא דלשבטים איתפלג — השתא לא אסיק אדעתיה דהיא דרישא, תדע, דהא פריך בסמוך למאן דאמר לבאי הארץ אמאי קא צווחו בני יוסף? ואי לשבטים איתפלג — שפיר צווחו כוללי עלמא. אלא דאי לא אסיק אדעתא דהיא דרישה, (והוהא דרישה (דספרי) הוי לפי המסקנא.) ולמאן

משמע אלא כשזה נוטל הרבה וזה מעט, שחלק איש זה מרובה וחלק חבירו מועט. אבל כשכל החלקים שוים — אין זה תרבה ותמעט, אלא הכי הוה ליה למימר: חלק בחלק ינחלו. ובחזרה נמי ליכא לאוקומיה, דמלשמות מטות אבותם" שמעינן לה שפיר אליביה דהאי תנא. ועוד: "תרבה" ר'תמעט" משמע נטילה ראשונה שנטל כל אחד חלקו קודם שיחזירו לאבותיהם, כדכתיב בסיפא דקרא "איש לפי פקודיו יותן נחלתו". היינו דקא צווחן בנות צלפחד — למא יגרע שם אבינו מתוך משפחתו שזכה בארץ ישראל, כי אין לו בן. שאילו היה לו בן היה נוטל הבן חלקו של אבינו שהיה מיוצאי מצרים, ועתה בשביל שאין לו בן — למא לא נירש את חלקו? לא הוה — לצלפחד נחלה בארץ ישראל דלשקול, לא הוא ולא יוצאי ירכיבו בכותו, שהרי לבאי הארץ ניתנה ואפילו אם היה לו בן — לא היה נוטל כלום בשביל אביו, ואפילו בשביל עצמו אם הוא פחות מעשרים, ומאי האי דקא צווחן בשביל שאין לו בן? אלא לחזרה וליטול בנכסי חפר — דמאן דאית ליה לבאי הארץ — אית ליה חזרה, שמתחזירין לאבותיהן כל מה שנטלו, וחזירין ויורשין מאבותיהן ממשפט. והכי אמרי: למא יגרע שם אבינו צלפחד מתוך משפחתו, שהיה לו לכות עם אדיו בנכסי חפר וקננו אילו היה לו בן — כשיטלו בני חפר שהם אזי אבינו נחלה בארץ ישראל יחזירו אותה לחפר אביהן, ויורש אותה לכל בניו, ויטול אבינו שהוא בכור שני חלקים, או הוא או בנו שקם תחתיו, כדכתיב "ואם אין לך" — עיין עליו. והשתא שאין בן — למא לא נקום תחת אבינו לירש נחלתו בהא לא מחפר אביו, על ידי חזרה שהחזירו בניו או בני בניו שהיו מבאי הארץ? שהרי בן הבן יורשת עם האחין. ולקמן נמי אמרינן: דרשניז דהו, והיו ירדנות שבת הבן תירש עם האחין שלמדו מפרשת יבמין, כדלקמן (קט, ב). היינו דקא צווחי בני יוסף — שהיו עבשיו מרובין, וגברו יותר משאר שבטים, והן לא נטלו אלא לחשבון של יוצאי מצרים, והיתה נחלת כל אחד מועטת מחלק כל איש ואיש משישראל. בולחו שקול — בשוה. ומיהו, לקמן אמרינן דארץ ישראל לשבטים איתפלג, ובדין צווחו בני יוסף, שלא נטלו אלא כאחד מן השבטים אף על פי שאין גדול בכל השבטים כשבט שלהן, אלא משום דמבעיא ליה לקמן, לא בעי לתרוצי הכי. משום טפלים — יתומים שלא היו בני עשרים בבניסתם לארץ, וגם לא היה להם אב הנכנס לארץ שינחילם חלקו כשימות. וגם לא היה להם שום מוריש שיצא ממצרים, שירשו ממנו על ידי חזרה. שמע מינה — מצווחת בני יוסף ובנות צלפחד, דלא הוה חד בכל השבטים דלא שקול, או הוא או אביו. ואף על גב דהוה מצי מתרמי — דאליבא דמאן דאמר ליוצאי מצרים כל אותן שיצאו פחות מכן עשרים בלא אב לא נטלו חלק בארץ, שהרי לא הן ולא אביהן היו מיוצאי מצרים, דטפלן שיצאו לא נתחלקה להם — ואפילו הכי לא איתרמי, שלא יצא יתום ממצרים פחות מכן עשרים, ואם יצא — אם כן מת אחד מקרוביו במדבר שהיו מיוצאי מצרים להורישו חלקו. דומיא דבנות צלפחד שלא היו ראויין לטול חלק בארץ, כדנתיא בסיפרי: "איש לפי פקודיו" להוציא את הנשים, דדמו לטפלים, ואפילו הכי ירשו חלק אביהן. ולמאן דאמר לבאי הארץ נמי, כל הנכנסין לארץ פחות מכן עשרים לא נטלו חלק בארץ אלא על ידי חזרה, וכגון שהיו מורישיו מיוצאי מצרים, ואם לאו — לא יטול, ואפילו הכי לא הוה חד דלא שקול, דלא איתרמי מילתא, דכל אותן שנכנסו לארץ בני עשרים — נטלו חלקם, והטפלים, יתומין הפחותים מכן עשרים — נטלו כולן על ידי חזרה כבנות צלפחד, ואותן שהיה להם אב ואם, ולא היו יכולין לטול בחזרה לא מאבי אביהן ולא מאבי אמותיהן, שהרי אביו ואמו קודמין — הרי אביהן נוטל חלק בארץ משום באי הארץ, וכמאן דשקיל איהו דמי, ואין לו לצעוק. איבעי ליה למצווח — כבנות צלפחד ובני יוסף. וגם הנביא היה לו לכתוב, כדכתיב בבנות צלפחד ובני יוסף. דצווח ואהני — כגון בנות צלפחד. דצווח ולא אהני — שלא יכול לגדול שאר שבטים וליתן להם. ומה שהיבם "עלה לך היערה" וגו' — לדרשה איצטרך, כדלקמן, ולא כפשטיה שנתן להם יערות להרחיב שבת נחלתן, שאם נמחל שבת אחר הן — אין הרשות בידו, ואם לא משה בני יוסף היו — הרשות בידם לברות היער ולגרשם, ועדיין לא נתנה להם יהושע כלום. ומשני: התם עצה טובה קא משמע לן — בשביל שלמדן שחשיב להם יהושע, דמבעי ליה לאיניש להטמין עצמו, לאזדהורי מעינא בישא — להכי כתיביה קרא לצווחת בני יוסף. ויאמר להם יהושע — להוסיף נחלה אי אפשר, אך עצה טובה אני נוטן לכם, שאם עם רב אתה — "עלה לך היערה" וגו' "ובראת" — כרות היער, ותבנה לך שם בית מושב, כדכתיב "ובראת אותהן בחרבותם" (חזקאל כג, א) אמרו

ולמאן דאמר לבאי הארץ תרי אחי דאבא הוו להו – משמע כולה סוגיא דלמאן דאמר לבאי הארץ שלא נטלו כלום מחמת צלפחד עצמו, אלא מחמת חפר אבי אביהן. ותימא: אם כן מאי קאמר "והוא לא היה בתוך העדה הנועדים" וגו', מאי נפקא מינה שלא היה בעדתם? אפילו היה – הוי נטילן על ידי חזרה, דהא אמרינן לעיל בני מרגלים ובני מתלוננים נחלו בזכות אחי, ובזכות אבי

אמותיהן; ואין לפרש דנפקא מינה לענין חלק בבזרה, דהא כי הכי דשקלי חלק פשיטות. אף על גב דבא להן מכח אביהן – הכי נמי טילו חלק בבזרה. ועוד קשה לרבינו שמשון בן אברהם: למאן דאמר לבאי הארץ, הכי קאמר לעיל: מרגלים יהושע וכלב נטלו חלקם; והלא לא היה להם חלק בארץ כלל לכל אותן שלא באו בארץ? וכי תימא: נטלו נמי שהגיע להן על ידי חזרה מבניהם שבאו לארץ – הא ליתא, דאמרינן לקמן דבניהן שהיו בני עשרים נטלו בזכות עצמם; ורבינו שמואל בן מאיר פירש: דלמאן דאמר דלבאי הארץ לא נטלו מיד יהושע וכלב מחלק מרגלים, ומפרש "חיו מן האנשים" – ממש דהו, בפשטות.

ולמאן דאמר תרי אחי דאבא הוו להו החוה מאחות נחלה נפקא – קשיא לרבינו יצחק בן מרדכי: אפילו למאן דאמר חד אחא דאבא הוה להו נמי "מאחות נחלה" נפקא לרבנן, דלא דריש "נתן תתן". ולרבי אליעזר דדריש "נתן תתן" – לא צריך ל"מאחות נחלה" אפילו למאן דאמר תרי אחי דאבא הוו. דהא למאן דאמר לבאי הארץ הוא דאית ליה דתרי אחי דאבא הוו, וההוא לא דריש "נתן תתן" להם נחלה; לחלק אביהם, דלדידה לא היה שום חלק. ולדרוש מיניה חד אחא, ואידך מיתנתן תתן? כדדריש רבי אליעזר בן יעקב ובזכות

קרן קאמרינן. ואמר ליה רב פפא לאביו: בשלמא למאן דאמר ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ, היינו דכתיב: "ויפלו חבלי מנשה עשרה", שיתא דשיתא בתי אבות וארבעה ידיהו – הא עשרה. אלא למאן דאמר לבאי הארץ – תמניא הוא דהוה, שיתא דשיתא בתי אבות ותרי ידיהו, הא תמניא? – וליטעמיה, ולמאן דאמר ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ, תשעה הוו! אלא מאי אית לך למימר? חד אחא דאבא הוה להו, הכי נמי – תרי אחי דאבא הוה להו; דתניא: "נתן תתן להם" – זו נחלת אביהן, "בתוך אחי אביהן" – זו נחלת אבי אביהן, "והעברת את נחלת אביהן להן" – זו חלק בבזרה; רבי אליעזר בן יעקב אומר: אף חלק אחי אביהם נטלו, שגאמר: "נתן תתן". ולמאן דאמר: תרי אחי דאבא הוה להו, ההוא מ"אחות נחלה" נפקא. ואמר ליה רב פפא לאביו: קרא מאי קא חשיב? אי טפלים קא חשיב, טובא הוה! אי בתי אבות קחשיב, שיתא הוה! לעולם

אבות וארבעה דבנות צלפחד: חלק צלפחד שהיה מיוצאי מצרים, ושני חלקים מבכסי חפר, וחד אחא דאבא, שהיה מיוצאי מצרים ונטלו חלק הראוי לצלפחד בנחלת אחיו כדלקמן. ולקמן פריך: קרא מאי קחשיב בו. ותרי ידיהו – שני חלקים מבכסי חפר, בתורת חזרה. שנטלו בני חפר איש איש חלקו בארץ, אותן שהיו באי הארץ, או הם או בני חפר, כדכתיב "לאלה תחלק הארץ" וגו', והחזירו כולן נחלתן למוריש שלהן, דהיינו חפר שהיה מיוצאי מצרים. דאינן אלא שלוחיו, כדכתיב "לשמות מטות אבותם ינחלו", ונמצא כאילו זכה והוחזק חפר בכל חלקים הללו, וכשמת חפר – ירשו ממנו כל בניו. בנות צלפחד ירשו שני חלקים לפי שהוא בכור, וכל אחיו איש איש חלק אחד – הרי לבנות צלפחד שני חלקים של אביו מבכסי חפר. וגם כשמתו שנים מאחי צלפחד כדלקמן, ירשו אחי צלפחד אותן שבחיים, וגם בנות צלפחד במקום אביהן ירשו אותן אחין המתים, וזכו בחלק שהיה להם לטול מבכסי חפר כשהחזירו לו בניו שבאו לארץ, והוא חזר והוריש להם, כדפרשית. אבל חלק צלפחד עצמו לא נטלו, שהרי לא ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ. חזרה לוי שית ביה, שהרי לא היו לו בנים הנכנסין לארץ שהחזירו לו נחלה. תשעה הוו – שיתא דשיתא בתי אבות. ותלת ידיהו השנתיין שבמנו. הכי נמי תרי אחי דאבא בו – ודנהו תרי אחי מתו אחרי מות חפר אביהן, וזכו קודם מיתנתן צלפחד שהחזירו לו בניו שבאו לארץ, כדפרשית לעיל. כגון שהיו לחפר ששה בנים, השנים מתו במדבר וגם צלפחד עמדם, והחמשה באו לארץ ונטלו חמשה חלקים, החזירו לחפר אביהם. מת חפר – ירשוהו שמונה בניו, צלפחד נטל שני חלקים כי הוא הבכור, ושבעה אחין נטלו שבעה חלקים. מת צלפחד – נטלו בנותיו שני חלקים שלו שירש מבכסי חפר. מתו שני אחיו בלא בנים – באו חמשה האחין ובנות צלפחד במקום צלפחד אביהם וירשום. נמצאו בנות צלפחד נטלות ארבעה חלקים: שני חלקים גדולים מבכסי חפר, ושני חלקים קטנים מבכסי שני אחי אביהן, ומיהו, המקשה לא הוה סבירא ליה תרי אחי, אלא חד אחא דאבא, כדאשכחן בברייתא. נתן תתן – קרא יתירי דריש, דמצי למכתב "ינחלו בנות צלפחד" ותו לא. זו נחלת אביהן – שהיה מיוצאי מצרים, וסבירא ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ. בתוך אחי אביהן זו נחלת חפר – אבי אביהן, שנטל בה צלפחד חלק כאחד מאחיו. והעברת זו חלק בבזרה – כדכתיב "והעברת את נחלת אביהן להן" – שנטל צלפחד מבכסי חפר חלק אחד יותר על אחיו שבביל שהיה בכור. ומיהו, סבירא ליה נמי להאי תנא רבבי אליעזר, דהא אחא דאבא הוה להו, ונפקא ליה מיתור ד"אחות נחלה" כדאמרינן לקמן. דאי לית ליה – לא משכחת לה חבלי מנשה עשרה. אבל מיתנתן תתן? אינו רוצה לדרוש מכפל המקרא רבבי אליעזר, דסבירא ליה דברה תורה כלשון בני אדם. וכהאי גוונא היא פלוגתא דתנאי בקידושין (ז, ב) גבי "העניק תעניק לו" ובכמה מקומות בגמרא. מאחות נחלה – דמצי למיכתב: נתן תתן להם נחלה בתוך אחי אביהן. קרא – דכתיב "חבלי מנשה עשרה", מאי קחשיב? טובא הוו – כל אחין שבמשה מנשה שנטלו חלק אביהן היה לו לחשוב, כדקחשיב חלקי בנות צלפחד. שיתא הוו – דהא בנות צלפחד על שם משפחת החפרי נקראין, ככל בני חפר, וכיון דקחשיב בית אב של חפר – למה לי למיתני חלקי בנות צלפחד? לעולם

אמרו לו [אנן] מורעא דיוסף בו' – והיינו דכתיב "ויאמר בני יוסף לא ימצא לנו הרה" כלומר, אין אנו חוששים לאותו הרה, היינו יער, כדכתיב הרה "הר יהיה לך כי יער הוה". עולי עין – הן עולין על העין ושלטין עליה, ואין העין עולה עליהן. והכתיב קרא אחרינא – ותרי קראי למה לוי? נראה בעיני דכתיב רס: לא קשיא מר מקיש

מתלוננים למרגלים ומר לא מקיש מתלוננים למרגלים דתניא בו ולקמן מפרש לה. זה צלפחד – מילתא דפשיטא היא, דהא כתיב לעיל בנות צלפחד, אלא אגב גררא דהך קאמר לה. ונראה בעיני שחסר מן הספרים, דהכי תני רישא דהך ברייתא בספרי: "אבינו מת במדבר", רבי עקיבא אומר: נאמר כאן "במדבר" ונאמר להלן "מדבר", מה מדבר האמור כאן צלפחד – אף מדבר האמור להלן צלפחד. דמינה שמעינן דהיינו מקושה. "והוא לא היה בתוך העדה" בו' כי חבא. זו עדת מרגלים – דכתיב בהו "עד מתי לעדה הרעה הזאת אשה המה מלנים עלי" (במדבר יד) את השאר. אלו מתלוננים – כדמפרש: מתלוננים שבעד קרן, דכתיב בהו "לכן אתה וכל עדתך הנועדים על ה'", והאי דקאמר: עדת קרן, כמשמעו – מסקנא דמילתיה היא. מר מקיש – הואיל ונכתבו בפסוק אחד, וכי הכי ידרשו המרגלים – ירשו נמי המתלוננים. ומר לא מקיש – לא חשיב ליה היקש, כיון דלא כתיב ביה יו"ו "בתוך העדה והנועדים", לכולה ארעא דישאל – לאו דוקא כולה, אלא רובה, כדכתיב "וילוו העם על משה לאמר מה נשתה". ובשלמא למאן דאמר דלא מקיש – הרי כל שבת ושבת נחלו חלק קרוביהם מתלוננים שבשבתים. אלא למאן דמקיש – נגדעה כל בשבת ושבת טובא, ואין קיימא לן, ומקראי איכא למלף, דאפילו חלק אחד מאלף לא נטלו היינו דכתיב – ביהושע, אחר שנטלו בנות צלפחד, "ויפלו חבלי מנשה עשרה", דהיינו שיתא דשיתא בתי אבות הכתובים למעלה, וארבע ידיהו – הרי עשרה. דכתיב לעיל "ויהי לבני מנשה הנוטרים למשפחות ולבני אביעזר ולבני חלק ולבני אשריאל ולבני שכם ולבני חפר ולבני שמדיע, אלה בני מנשה בן יוסף הזכרים למשפחותם. ולצלפחד בן חפר וגו' ויתן להן יהושע נחלה על פי ה' בתוך אחי אביהן ויפלו חבלי מנשה עשרה" – בין נטילת ששה בתי

מצרים ונטלו חלק הראוי לצלפחד בנחלת אחיו או הם או בני חפר, כדכתיב "לאלה תחלק הארץ" וגו', והחזירו כולן נחלתן למוריש שלהן, דהיינו חפר שהיה מיוצאי מצרים. דאינן אלא שלוחיו, כדכתיב "לשמות מטות אבותם ינחלו", ונמצא כאילו זכה והוחזק חפר בכל חלקים הללו, וכשמת חפר – ירשו ממנו כל בניו. בנות צלפחד ירשו שני חלקים לפי שהוא בכור, וכל אחיו איש איש חלק אחד – הרי לבנות צלפחד שני חלקים של אביו מבכסי חפר. וגם כשמתו שנים מאחי צלפחד כדלקמן, ירשו אחי צלפחד אותן שבחיים, וגם בנות צלפחד במקום אביהן ירשו אותן אחין המתים, וזכו בחלק שהיה להם לטול מבכסי חפר כשהחזירו לו בניו שבאו לארץ, והוא חזר והוריש להם, כדפרשית. אבל חלק צלפחד עצמו לא נטלו, שהרי לא ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ. חזרה לוי שית ביה, שהרי לא היו לו בנים הנכנסין לארץ שהחזירו לו נחלה. תשעה הוו – שיתא דשיתא בתי אבות. ותלת ידיהו השנתיין שבמנו. הכי נמי תרי אחי דאבא בו – ודנהו תרי אחי מתו אחרי מות חפר אביהן, וזכו קודם מיתנתן צלפחד שהחזירו לו בניו שבאו לארץ, כדפרשית לעיל. כגון שהיו לחפר ששה בנים, השנים מתו במדבר וגם צלפחד עמדם, והחמשה באו לארץ ונטלו חמשה חלקים, החזירו לחפר אביהם. מת חפר – ירשוהו שמונה בניו, צלפחד נטל שני חלקים כי הוא הבכור, ושבעה אחין נטלו שבעה חלקים. מת צלפחד – נטלו בנותיו שני חלקים שלו שירש מבכסי חפר. מתו שני אחיו בלא בנים – באו חמשה האחין ובנות צלפחד במקום צלפחד אביהם וירשום. נמצאו בנות צלפחד נטלות ארבעה חלקים: שני חלקים גדולים מבכסי חפר, ושני חלקים קטנים מבכסי שני אחי אביהן, ומיהו, המקשה לא הוה סבירא ליה תרי אחי, אלא חד אחא דאבא, כדאשכחן בברייתא. נתן תתן – קרא יתירי דריש, דמצי למכתב "ינחלו בנות צלפחד" ותו לא. זו נחלת אביהן – שהיה מיוצאי מצרים, וסבירא ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ. בתוך אחי אביהן זו נחלת חפר – אבי אביהן, שנטל בה צלפחד חלק כאחד מאחיו. והעברת זו חלק בבזרה – כדכתיב "והעברת את נחלת אביהן להן" – שנטל צלפחד מבכסי חפר חלק אחד יותר על אחיו שבביל שהיה בכור. ומיהו, סבירא ליה נמי להאי תנא רבבי אליעזר, דהא אחא דאבא הוה להו, ונפקא ליה מיתור ד"אחות נחלה" כדאמרינן לקמן. דאי לית ליה – לא משכחת לה חבלי מנשה עשרה. אבל מיתנתן תתן? אינו רוצה לדרוש מכפל המקרא רבבי אליעזר, דסבירא ליה דברה תורה כלשון בני אדם. וכהאי גוונא היא פלוגתא דתנאי בקידושין (ז, ב) גבי "העניק תעניק לו" ובכמה מקומות בגמרא. מאחות נחלה – דמצי למיכתב: נתן תתן להם נחלה בתוך אחי אביהן. קרא – דכתיב "חבלי מנשה עשרה", מאי קחשיב? טובא הוו – כל אחין שבמשה מנשה שנטלו חלק אביהן היה לו לחשוב, כדקחשיב חלקי בנות צלפחד. שיתא הוו – דהא בנות צלפחד על שם משפחת החפרי נקראין, ככל בני חפר, וכיון דקחשיב בית אב של חפר – למה לי למיתני חלקי בנות צלפחד? לעולם

מיישבת הגמרא: לְעוֹלָם בְּתֵי אֲבוֹת קָא הָשִׁיב הפסוק, ולפי זה לא היה לו
למנות אלא ששה חלקים בלבד, וְהָא קָא מְשַׁמְעֵ לָן – ומה שמנה הכתוב
את ארבעת החלקים שנטלו בנות צלפחד בפני עצמם, כוונת הכתוב
להשמיענו בזה, דְּבָנֹת צִלְפָּחֵד נִטְלוּ גם חֶלֶק בְּכוֹרָה בנחלת חפר מכח
אביהן שהיה בכורו, אף שאין הבכור נוטל פי שנים בנכסים הבאים לרשות
אביו אחר מיתתו. אֵלֶּכָּא – ומוכח מכך, שְׁאֵרֵי יִשְׂרָאֵל מִתְחַזְקִת הִיא ביד
יוצאי מצרים, וכאילו באה נחלת חפר לידו, ולכן יש לצלפחד ולבנותיו
הבאות מכחו לירש חלק הבכורה.

הגמרא חוזרת לבאר את הברייתא שהובאה לעיל (קט): אָמַר מֶר, וְהַבְּנִים
של המרגלים והמתאוננים, שלא נטלו אבותיהם חלק בארץ להוריש להם,
נִטְלוּ חֶלֶק בארץ בְּזֻכּוֹת אֲבֵי אֲבוֹתֵיהֶם וּבְזֻכּוֹת אֲבֵי אֲמוֹתֵיהֶם יוצאי מצרים.
הגמרא מקשה סתירה מברייתא אחרת: וְהַתִּנְיָא, הבנים של המרגלים
והמתאוננים נטלו חלק בארץ בְּזֻכּוֹת עַצְמָן.

מתרצת הגמרא: לֹא קָשְׁיָא, הָא – הברייתא לעיל ששנתה שנטלו חלקם
של זקניהם, אבל בזכות עצמם לא נטלו חלק, שְׁנִיָּה כְּמָאן דְּאָמַר לְיוֹצְאֵי
מִצְרָיִם נתחלקה הארץ, ולכן לא נטלו בזכות עצמם, שלא יצאו ממצרים
בהיותם בני עשרים שנה, אמנם זקניהם שיצאו ממצרים נטלו חלק בארץ,
והורישוהו להם. וְהָא – והברייתא ששנתה שנטלו בזכות עצמם, שְׁנִיָּה
כְּמָאן דְּאָמַר לְבָנֵי הָאָרֶץ נתחלקה הארץ, ולכן נטלו בזכות עצמם ככל
באי הארץ, ומכח זקניהם לא נטלו.

תירוצ נוסף: וְאִיבָעִית אֵימָא, הָא וְהָא – שתי הברייתות שנויות כדעת
הסובר שלכֹּא הָאָרֶץ נתחלקה הארץ, וְלֹא קָשְׁיָא, הָא – הברייתא ששנתה
שנטלו חלק בזכות עצמם, מדברת באופן דִּהְיָה בן זהו בְּן עֶשְׂרִים
שנה ומעלה בעת כניסתו לארץ, ולכן נטל חלק עם באי הארץ, וְהָא –
והברייתא ששנתה שנטלו בזכות זקניהם ולא בזכות עצמם, מדברת באופן
דִּלֹא הָיָה בְּן עֶשְׂרִים שנה בכניסתו לארץ, ולכן לא נטל חלק אלא בזכות
זקניו יוצאי מצרים.

שְׁנִיָּה במשנה: וְשִׁהְיָה צִלְפָּחֵד בְּכוֹר נֹטֵל שְׁנֵי חֶלְקִים.

מקשה הגמרא: וְאֵמָא – ומדוע בכורתו של צלפחד גרמה לבנותיו לקבל
שני חלקים בירושת אביו חפר, והרי חלק זה 'רְאוּ' הוּא, כלומר, היה ראוי
לבוא ליד חפר אם היה נכנס לארץ ישראל, וְהִלְכָה הִיא שְׁאֵרֵי הַבְּכוֹר נֹטֵל
פי שנים ב'רְאוּ', כְּפִי שהוא נוטל פי שנים ב'מִתְחַזֵּק' – בנכסים שכבר
הוחזקו ביד אביו, אלא חולק בראוי בשוה עם אחיו, וממילא אפילו צלפחד
עצמו לא היה מקבל שני חלקים בירושת חפר אביו, ומדוע בנותיו יקבלו בה
שני חלקים.

מתרצת הגמרא: אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל, אין כוונת המשנה שקיבלו
חלק כפול בחלקו של חפר בארץ ישראל, שחלק זה 'רְאוּ' הוא, אלא קיבלו
פי שנים בְּתִירוֹת הַאֲחֵלִים שהיו להם במדבר, כלומר, במטלטלין שהיו

מוחזקים בידו של חפר בשעה שמת, וכיון שצלפחד היה יורש פי שנים
מאחיו במטלטלין, אף בנותיו יורשות חלק זה.

רבה מקשה על תירוצו של שמואל: מִתִּיב רַבָּה, שְׁנִיָּה בברייתא, רַבִּי יְהוּדָה
אָמַר, בְּנוֹת צִלְפָּחֵד נִטְלוּ אֲרִבְעָה חֶלְקִים בירושת אביהם, שְׁנֵי אָמַר
בחלוקת ארץ ישראל (יהושע יז ה) 'וַיִּפְּלוּ חֶבְלֵי ו'–נחלות] מִנְּשָׂה עֲשָׂרָה לְבָר
מֵאָרֶץ הַגִּלְעָד וְהַבֶּשֶׁן אֲשֶׁר מֵעֵבֶר לַיַּרְדֵּן'. ומבואר בפסוקים שם שמתוך
אותם עשרה חלקים, נטלו שש משפחות הבנים הזכרים ששה חלקים,
וארבעה חלקים נטלו בנות צלפחד, והיינו, חלק אביהם, וחלק אחי אביהם
שמת בלא בנים וירשו את החלק שהיה לאביהם בירושת אותו אח, ושני
חלקים מנחלת חפר אבי אביהם שמת והורישו לבניו, וכיון שהיה אביהם
בכור היה ראוי ליטול שני חלקים. ושני חלקים אלו של בכורה הרי היו
בארץ ישראל, כמבואר בפסוק, וחוזרת הקושיא למקומה, שהרי אין הבכור
נוטל בראוי לבוא לאחר מיתת האב.

מתרצת הגמרא: אֵלֶּיָּא אָמַר רַבָּה, באמת ירשו בנות צלפחד חלק כפול
בירושת חפר גם בארץ ישראל, ואף שאמנם סתם קרקע שעתידי האב לרשת
נחשבת כ'רְאוּיָה' ואין הבכור יורש בה פי שנים, אבל אָרֶץ יִשְׂרָאֵל 'מִתְחַזְקֵת'
הִיא ליוצאי מצרים, ש'ה' כבר נתן להם אותה, כמו שנאמר ליוצאי מצרים
(שמות ו ח) 'וְהִבְטָאִיתִי אֶתְכֶם אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָשָׂאִיתִי אֶת יָדִי לָתֵת אֹתָהּ
לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב וְנָתַתִּי אֹתָהּ לְכֶם מִוְרֶשֶׁה אֲנִי ה' כְּלוּמָר, אני
נתתיה לכם ירושה, ולכן חפר היה נחשב מוחזק בקרקע ארץ ישראל, והיו
לצלפחד שני חלקים בירושתו, וירשוהו בנותיו.

הגמרא מקשה על תירוצו של רבה מברייתא: מִתִּיבִי, אָמַר רַבִּי חִידָקָא,
שְׁמַעוֹן הַשְּׁקֵמּוֹנִי הָיָה לִי חֶבֶר, והיה מִתְלַמְּדֵי רַבִּי עֲקִיבָא, וְכָךְ הָיָה רַבִּי
שְׁמַעוֹן הַשְּׁקֵמּוֹנִי אָמַר, אף שהוצרך משה רבינו לשאול את ה' את דין
ירושת בנות צלפחד, שנאמר 'וַיִּקְרַב מֹשֶׁה אֶת מִשְׁפָּטָן לִפְנֵי ה'', אין זאת
מחמת שלא ידע כלל את דינו, אלא יוֹדֵעַ הָיָה מֹשֶׁה רַבִּינוּ שְׁבָנֹת צִלְפָּחֵד
יורשות הֵן את אביהן, כיון שלא היו לו בנים, אֲכָל לֹא הָיָה יוֹדֵעַ, אִם
נֹטְלוֹת את חֶלֶק הַבְּכוֹרָה של חפר אבי אביהם, שהיה צלפחד עתיד לירש,
אִם לֹא. הגמרא מביאה את המשך הברייתא, ואחר כך תסיים את הקושיא:
וְרֵאוּיָה הָיְתָה פְּרִשְׁת נְחָלוֹת – דיני ירושה, לִיבְתָב עַל יְדֵי מֹשֶׁה, שהרי
ודאי לא היתה פרשה זו חסרה בתורה, גם אם לא היה מעשה זה של בנות
צלפחד, אֵלֶּיָּא שְׁוָכוּ בְּנוֹת צִלְפָּחֵד וְנִבְחָבָה עַל יָדָן. וכן יודע הִיא מֹשֶׁה
רַבִּינוּ, שְׁהַמְקוֹשֵׁשׁ שחילל שבת במדבר דינו כְּמִיתוּת, שְׁנֵי אָמַר (שמות לא ד)
'וְשִׁמְרֶתֶם אֶת הַשָּׁבָת כִּי קֹדֶשׁ הוּא לְכֶם מִתְלַלָּה מוֹת יוֹמָת, אֲכָל לֹא הָיָה
יודע בָּאִי זו מִיתָה הוּא יוֹמָת, אם בסקילה החמורה או בחנק הקלה,
וְרֵאוּיָה הָיְתָה פְּרִשְׁת מְקוֹשֵׁשׁ – שמחלל שבת בסקילה שְׁתַּבְּחָב עַל יְדֵי
מֹשֶׁה, אף ללא מעשה המקושש, אֵלֶּיָּא שְׁנֵי תַּחֲתִיב מְקוֹשֵׁשׁ בגלל מעשיו,
וְנִבְחָבָה עַל יָדָן. ושני דברים אלו באו לְלַמֵּד,

אגרות קודש

ב"ה, כ"ה כסלו, תשט"ו

ברוקלין.

שלום וברכה!

מ"ש אודות התלמידים הפורצים גדר, הרי ידוע הנקודה שטובת הרבים דוחה טובת היחיד, אלא
שצריך לעשות ככל האפשרי שגם היחיד לא ידחה וכמרו"ל לעולם תהא ימין מקרבת, ותקותי שכשידברו
עמהם בעת התועדות ובאופן של קירוב וגם ע"י חבריהם וכיו"ב, ישנו הנ"ל את הנהגתם...

בברכה.

בבא בתרא. פרק שמיני – יש נוחלין דף קיט עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קק

רשב"ם

לעולם בתי אבות קא חשיב – ולא טפלים. חרץ מבנות צלפחד דקחשיב ארבעה חלקים שלהן, ואשמועינן דדרשינן האי קרא ד"נתן תתן" דמיניה נפקא לן ארבעה חלקים על ידי שאנו דורשין: "זה עברת" זו חלק בכורה. אלמא אשמועינן דארץ ישראל מוחזקת היא להן מיציאת מצרים ואף על פי שעדיין לא נכנסו בה. הא – דקתני: בזכות אביהן, אבל לא בזכות עצמן. כמאן דאמר ליוצאי מצרים – נתחלקה הארץ, ולא לבאי הארץ. הא – דקתני: בזכות עצמן – כמאן דאמר לבאי הארץ, וכגון דהוו בני עשרים כשנכנסו לארץ. הא והא לבאי הארץ – דאף על גב דרישא דההיא ברייתא דלעיל ליכא לאוקומה אלא למאן דאמר ליוצאי מצרים. דקתני: מרגלים יהושע וכלב נטלו חלק – איכא למימר: מסקנא דרבי שמעון בן אלעזר היא, דאית ליה ליוצאי מצרים ולבאי הארץ. הא – דקתני: בזכות עצמן – דהוו בני עשרים כשבאו לארץ. הא – דקתני: בזכות אביהן. דלא הוו בני עשרים – כשבאו לארץ. ובבני בני המתלוננים קמיירי, שמתו להן אביהן שהיו בני המתלוננים ממש במדבר, והם נשארו טפלים ולא נטלו לעצמן, שעדיין לא הגיעו לעשרים. ובזכות אביהן ממש, בני המתלוננים – אין להם לטול. שחן ממזרים לא יצאו ולא קראו לא באו, אלא בזכות אבי אביהן, דהיינו אבות המרגלים שיצאו ממצרים. וכיון דדך ברייתא כרבי שמעון בן אלעזר מוקמינא לה, דאית ליה תרתי, נמצאו אלו בני בניהן יורשין אותן בכנות צלפחד שירשו בכנס חפר זקנם ואף על גב דחשיבי כטפלים דעלמא. דלענין ירושת אביהן שהיו מיוצאי מצרים לא בעינן בני עשרים בבניסתן לארץ. וחוזה ליכא למימר, דהא רבי שמעון בן אלעזר לית ליה חזרה, דמדויכא תיתי? הא משמע ליה קראי תרוייתו לגופיה. ואפילו אם תמצי לומר דהא סיפא לאו רבי שמעון היא, איכא לאוקומה דנטלו בזכות אבי אביהן על ידי חזרה. כגון שהיו להם למתלוננים אחים שלא היו בני עשרים בשעת הגזירה, ולא מתו במדבר, דהא לא נגזרה גזירה על פחות מבן עשרים. וכשנטלו חלקם בארץ, החזירו אצל (אבי) אביהן. מה שנו אבות? חזרו והורישו נכסיהן לכל יוצאי יריכ, בין לאחי המתלוננים בין לבני בני המתלוננים, דכולן יוצאי חלציהן היו, וחולקים אחי המתלוננים עם בני נכדיהן בשוה. דאף על גב דטפלים לא שקלי באנפי נפשייהו – ירושת אבות מיהא שקשלי, כדאמר בבנות צלפחד, דהוו להו כטפלים שאין להן חלק לעצמן, וחלקו עם אחי אביהן בכנס חפר. ו"הבנים" דקתני – היינו בני הבנים, דבן בנו של אדם קרוי בנו, כדאמרין לקמן ב"מ שמת" (קמג, ב), ואבי אבי אביהן קרי ליה אבי אביהן. דבני המתלוננים עצמן ליכא למימר דלא הוו בני עשרים, דקיימא לן בשנה שניה שלח משה מרגלים, ותניא בסדר עולם: אחר ביאת מרגלים היתה בליעתו של קרח, ובו ביום נשרפו המתלוננים. נמצאו שבניהן כשבאו לארץ הוו בני שלשים ושמונה שנה, שכן עמוד ישראל במדבר אחרי כן. (תוספת. ולפי האי לישנא בתרא לית להאי תנא דברייתא דלעיל דיהושע וכלב נטלו כלל חלק בשביל מרגלים, והאי קרא ד"חיו מן האנשים" לא דריש ליה אלא כפשטיה. תוספת.) שהיה ליה – לחפר ולצלפחד משמתו במדבר, אבל לא הוחזקו בה מעולם, דהיינו לא לארץ ואין הכבוד נוטל בראי – לקמן בפירקין (קדר, ב). ביתדות אהלים – כלומר, במטלטלין שהיה להם במדבר, כגון יתדות שתוקעין בזן אהליהם, ושאר מטלטלין שחן מוחזקין בהן. ולהכי נקט יתדות אהלים, דודאי לכולן היו אהלים, ואין אדם במדבר בלא אהל. אבל בנחלת ארץ ישראל לא נטל חלק בכורה. וכל שלשה חלקים דמתניתין, בין במקרקעי בין במטלטלי מיירי, לבר מחלק בכורה מימירי במטלטלי. חבלי מנשה – היינו קרקע, שחולקין בחבל. וחלק בכורה מאלו ארבע תבלים היה. מוחזקת היא – ליוצאי מצרים, כדכתיב "ונתתי אותה לכם מורשה" כלומר, אני נתתיה לכם ירושה. יודע היה משה רבינו שבנות צלפחד יורשות הן – כמו בן. שהרי דינן נצטוו במרה, כדאמרין בסנהדרין (ג, א) וכדכתיב שם "שם לו חק ומשפט", ומעשה דבנות צלפחד בערבות מואב בסוף הארבעים שנה, ועוד, דאיכא למילף מפרשת יבמן שהבת כבן, כדכתיב "יזמת אחד מהם וכן אין לו" עיין עליו. דהא בנות צלפחד משם למדו, כדלקמן: אם כבן אנו – נירש, ואם לאו – תתייבם אמנו. וראויה היתה וכו' – ולא תאמר: אם לא דברו בנות צלפחד ולא נתייבם מקושש היו שתי פרושיות הללו חסרין מן התורה, והכי נמי איכא למימר שתרבה מצות חסרין מן התורה לפי שלא אירעו המעשים. שמקושש במיתה – ואף על גב דכתיב "כי לא פורש מה יעשה לו" – היינו שלא היה יודע אם בסקילה חמורה אם בחנק חקל, כדמפרש ואזיל. שנגלגלים

אילו

אילו היה לו בן לא דברנו - פירש הקונטרס: שכבר היו ידועות פרשת נחלות. וקשה: דהא אבתי לא נאמרה, כדאמרין לעיל: שובו בנות צלפחד ונכתבה על ידן ועוד: דאפילו יודעות פרשת נחלות דבן ובת יורשין, היאך יודעות דבן קודם לבת? הא אבתי לא נאמר "וכל בת יורשת נחלה", ואם כן איכא למימר כדפריך רב פאפ לעיל לאביי, איכא בן ובת לא האו לירות כו! ועוד: אם היו יודעות פרשת נחלות - למה הוצרכו לדבר מנח פרשת

יבמין? ונראה לרבינו שמשון בן אברהם: דהיו יודעות מ'התנחלותם לבנים' ולא לבנותיהם. אי נמי, מסבירא, משום דבת מסכת נחלה ולא בן. אי נמי, מדכתיב "לאלה תחלק (את) הארץ" - היינו זכרים. ועוד קשיא לן, דקאמר: אילו היה בת לבן לא דברנו - והא אבתי לא נאמר משמשון נחלה ונראה לפרש "לא דברנו" - לפי שלא היה להן אז שום כח לדבר, אבל עכשיו שאין ובתן בן - יש (להן כח) ולחזקיהו מפרשת יבמין. **אפילו** קטנה שבהן לא נשאת פחות מארבעים שנה - נראה לרבינו שמשון בן אברהם דסבר לה כמאן דאמר (שבת צו, ב.) צלפחד היינו מקושש, ומעשה המקושש היה בתחלת ארבעים מיד אחר מעשה מרגלים. דאמר במדרש דלשם שמים נכתבין, שהיו אמורים ישראל כיון שנגזר עליהן שלא ליכנס לארץ ממעשה מרגלים - שוב אין מחזיקין במצות, עמד וחילל שבת כדי שיהיה ויראו אחרים. ולא נשאו עד סוף ארבעים שנה. כדמוכחי קראי.

מתב

שְׁמוֹנִלְגִּים זְכוֹת עַל יְדֵי זָכָא וְחוּבָה עַל יְדֵי חַיִּיב; וְאִי סִלְקָא דַּעְתָּךְ אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל מוֹחֶזְקָת, מָזָא קָא מִסְתַּפְקָא לִיה? - הִיא גּוֹפֶה קָא מִסְתַּפְקָא לִיה, דְּכִתְבִּי: "וְנָתַתִּי אֹתָהּ לָכֶם מוֹרֶשֶׁה אֲנִי ה'", וְיוֹשֶׁה הִיא לָכֶם מֵאֲבוֹתֵיכֶם, אוּ דְלָמָּא שְׁמוֹרִישִׁין וְאִינן יוֹרְשִׁין? וּפְשָׁטוּ לִיה: תְּרוּוּיָהּ - יוֹשֶׁה לָכֶם מֵאֲבוֹתֵיכֶם, וּמוֹרִישִׁין וְאִינן יוֹרְשִׁין, וְהִינוּ דְּכִתְבִּי: "תְּבִיאֲמוּ וְתִשְׁעֲמוּ בְּהָר נַחֲלֶתְךָ", תְּבִיאֲנוּ לֹא נֶאֱמַר, אֱלָא "תְּבִיאֲמוּ", מְלַמֵּד שְׁמוֹתֵנָבְאִין וְאִינן יוֹדְעִין מָה מִתְּנַבְּאִין. "וְתִשְׁעֲמוּהָ לִפְנֵי מֹשֶׁה וּלְפָנֶי אֱלֹעֶזֶר בְּהֶן וּלְפָנֶי הַנְּשִׂאִים וְכָל הָעֵדָה" - אֲפָשֶׁר עֲמָדוּ לִפְנֵי מֹשֶׁה כו' וְלֹא אֲמָדוּ לָהֶן דְּבַר, וְעֲמָדוּ לִפְנֵי הַנְּשִׂאִים וְכָל הָעֵדָה? אֱלָא סָרַם הַמִּקְרָא וְדִרְשֵׁהוּ, דְּבַרִּי רַבִּי יֵאֻשָּׁיָה; אֲפָא חֲנָן אֲמַר מִשּׁוּם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר: בְּבִית הַמִּדְרָשׁ הָיוּ יוֹשְׁבֵינָן, וְהִלְכוּ וְעֲמָדוּ לָהֶן לִפְנֵי כּוֹלֵן. בְּמָאי קָמִיפְלִגִּי? מִרְּסִי: חוֹלְקִין כְּבוֹד לְתַלְמִיד בְּמִקּוֹם הַרְבֵּי, וּמִרְּסִי: אֵין חוֹלְקִין. וְהִלְכְּתָא: חוֹלְקִין. וְהִלְכְּתָא: אֵין חוֹלְקִין. - קָשְׁיָא הִלְכְּתָא אֲהֵלְכְּתָא! - הִלְכְּתָא אֲהֵלְכְּתָא לָא קָשְׁיָא: הָא - דְּפָלִיג לִיה רַבִּיהּ יִקְרָא, הָא - דְּלָא פָלִיג לִיה רַבִּיהּ יִקְרָא. תֵּנָא: בְּנוֹת צֶלְפָּחָד חֲכֻמָּנוּת הֵן, דְּרִשְׁנוּת הֵן, צְדָקָנוּת הֵן, חֲכֻמָּנוּת הֵן - שְׁלִפִי שְׁעָה דְּבָרוּ, דְּאֲמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בְּרַב יִצְחָק: מְלָמֵד שְׁהִיה מֹשֶׁה רַבִּינוּ יוֹשֵׁב וְדוֹרֵשׁ בְּפִרְשֵׁת יִבְמִין, שְׁנָאֲמַר: "כִּי יֵשְׁבוּ אֲחֵים יַחְדָּו", אֲמָרוּ לוֹ: אִם כֶּבֶן אֲנִי חֲשׁוּבִין - תֵּנָה לָנוּ נַחֲלָה כֶּבֶן, אִם לֹא - תִּתְּנֵבֶם אֲמָנוּ! מִיָּד: "וְיִקְרַב מֹשֶׁה אֶת מִשְׁפָּטָן לִפְנֵי ה'". דְּרִשְׁנוּת הֵן - שְׁהִיו אֲמוֹרוֹת: אִילוּ הָיָה לוֹ בֶּן, לֹא דְבָרְנוּ. - וְהִתְנִיָּא: בְּתָ! - אֲמַר רַבִּי יִרְמְיָה: סָמִי מִכָּאן בֵּית. אֲבִי אֲמַר: אֲפִילוּ הָיָה בֵּית לָבֶן, לֹא דְבָרְנוּ. צְדָקָנוּת הֵן - שְׁלֹא גִישָׁאוּ אֱלָא לְהַגּוֹן לָהֶן. תֵּנִי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב: אֲפִילוּ קָטְנָה שְׁבָהֶן לֹא נִשְׂאֵת פְּחוּתָהּ מֵאַרְבָּעִים שָׁנָה. - אִינִי? וְהָא אֲמַר רַב חֲסֵדָא: נִיֶּסֶת פְּחוּתָהּ מִבֵּית עֲשָׂרִים - יוֹלֶדֶת עַד שְׁשִׁים, בֵּית עֲשָׂרִים - יוֹלֶדֶת עַד אֲרֵבָעִים, בֵּית אֲרֵבָעִים - שׁוּב אִינָה יוֹלֶדֶת! אֱלָא, מִתּוֹךְ שְׁצִדְקָנוּת הֵן נַעֲשֶׂה לָהֶן גַּם כִּיּוֹכֶבֶד, דְּכִתְבִּי: "וְיִלְדָּה אִשָּׁה מִבֵּית לֵוִי וַיִּקַּח אֶת בֵּית לֵוִי", אֲפָשֶׁר

שְׁמוֹנִלְגִּים זְכוֹת - שהבנים והקרוכים יירשו את קרוביהם. על ידי זכאי - בנות צלפחד. וחובה - היינו סקילה שחמורה, דנוח הוא לאדם לרדן בתנן. על ידי חייב - מקושש. היא גופה - קמבעיא ליה, מה דפשיטא לן השתא דארין ישראל מחוזקת היא, קמספאקא ליה. ואנן דפשיטא לן - היינו ממאי דפשט ליה הקדוש ברוך הוא: "והעברת" - זה חלק בכורה. דכתיב ונתתי אותה לכם מורשה - והאי "מורשה" לשון ירשה משמע, כמו "למורש קפוד" (ישעיהו יד), מועד מופת מוצא מורד. וגם לשון מוריש לאחרים, מלל כתיב "ירושה". וקא מבעיא ליה: האי "מורשה" דקאמר רחמנא, פשיטא לי דמורישין ואינן יורשין הוא, מדכתיב "מורשה" ולא כתיב ירשה, ונעוד שהרי כבר מתו כולן במדבר. אלא הכי קמבעיא ליה: מי איכא למימר נמי דהכי קאמר: ירשה היא לכם מאבותיכם, ונטול בה הבכור חלק בכורה? דכין דכתיב "לכם מורשה" - ירשה היא לכם נמי בעי למימר. או דלמא מורישין ואינן יורשין - לחד קאמר, אבל אינה ירשה להם, ולא יטול בה הבכור חלק בכורה. ופשטו ליה - משמאי, דתרווייהו משמע, מדאמר ליה רחמנא: "והעברת" זה חלק בכורה - שמע מינה יירשה היא לכם מאבותיכם נמי קאמר רחמנא, אבל מורישין ואינן יורשין - ממילא הוה ידע, כדפרישית. והאי דפשט ליה תרווייהו - לא קאי אמורישין ואינן יורשין, אלא א"ירושה" היא לכם מאבותיכם" קאי, וממילא ידע דתרווייהו קאמר רחמנא. דכתיב "מורשה" ולא כתיב ירשה, ועוד, שכבר מתו מתי מדבר. כן נראה בעיני, ועיקר. כיוצא בדבר אתה אומר - דכי היכי דהאי "מורשה" אתא להתנבאות עליהן דמורישין ואינן יורשין, ואף על גב שלא חטאו עדיין חטא דמרגלים, ולא נגזרה גזירה - כך אנו מוצאים פסוק אחר שנתבאו שלא יכנסו לארץ, ואף על פי שעדיין לא נגזר עליהן שלא ליכנס. תביאמו - לאחרים משמע. אפשר עמדו לפני משה ולא אמר להן כלום - והלכו אחרי כן לפני אלעזר? משה לא שנאה, אלעזר מנן לו? ואפשר שאלעזר לא אמר כלום, והלכו אחרי כן לפני הנשיאים, ואחר כך לפני העדה? הכי גרסינן: והלכו לפני הנשיאים וכל העדה אלא סרס את המקרא כו' - ולא גרסינן: ולא אמרו כלום. ודרשהו - כלומר, דרשהו כאילו כתוב למפרע: ותעמדה לפני משה, ומקמי משה עמדו לפני אלעזר, ומקמי הנשיאים, ומקמי הנשיאים עמדו לפני העדה. והאי דלא כתב "ותעמדה לפני העדה לפני הנשיאים לפני אלעזר לפני משה" היינו לפי שאינו רוצה להקדים בפסוק תלמיד לרב, אלא ראשון ראשון חשוב. בבית המדרש היו יושבין - משה ואלעזר ונשיאי העדה, ועמדו לפני כולן, ששאלו כלולין ביחד, וחלקו כבוד לתלמידים במקום רבותיהם. אבא חנן סבר חולקין - דכל זה חשיבותו של רב הוא, ונחא ליה. רבי יאשיה סבר אין חולקין - הלכך מסרס המקרא. הא דפליג ליה רביה - לתלמיד יקרא, והאי נחא ליה שיחלקו לו גם אחרים כבוד. ומשה רבינו הוה פליג יקרא לכל ישראל, וכן זה לזה. חכמניות הן - בדרך ארץ. שלפי שעה דברו - שכשמצאו פתח לדבריהם באו בעליהם ובטענה מעלייתא לבית דין, כדמפרש ואיל. בפרשת יבמין - "ובן אין לו" - עיין עליו. אם כבן אנו - לפטור אמנו מיבום, שהרי היבם קם על שם אחיו לנחלה, כדדרשין ביבמות (כד, א.) והבן מונעו מליבם את אמנו ומלירש את אביו, ופוטרי הוא את אמנו וירש את אביו - ואף הבת כן. וסבירא בעלמא הוא. אילו היה לו בן - כדכתיב "כי אין לו בן". וכבר היה ידוע שהבן יורש את אביו, שהרי היו ידועות פרשת נחלות, כדאמרן לעיל, דלא הוה מספאקא להו אלא אנו נטלות חלק בכורה אם לאו. ונמצא שהיו ידועות לדרוש דהאי דכתיב "ובן אין לו והעברתם" וגו' - הא יש לו בן הוא קודם לבת, ולא כדאמר רב פאפ לאביי לעיל בפרקין (ק, א.) אימא בן ובת לא האו לירש בו ולא האו לירש בו. (הנה"ה). ואם לאו, שאין הנקבות חשוכות זרע - תניבם אמנו לאחד מאבינו, והוא יירש נחלת אבינו, וכן הוצא ממנו לאמנו יירש אחריו נכסי אבינו. עד כאן תוספות. והתניא - "אילו היתה בת לא דברנו". והמקשה עצמו אינו יודע לפרשה. שאפילו היה בת לבן לא דברנו - שהיו ידועות לדרוש שהבת אינה יורשת עם בת הבן, כדאמרן לעיל. שלא נישאו אלא להגון לה - כדאמרן לקמן: בנות צלפחד הותרו להנשא לכל מי שירצו, כדכתיב "לטוב בעינין" וגו', אלא מה אני מקיים "למשפחת מטה אביהן תהייה לנשים" - עצה טובה השיאן הנהבן, שלא נישאו אלא להגון להן. אלמא משפחת מטה אביהן הגונן היו. ואשכחן שנישאו להם, כדכתיב "ותהייה מחלה ונועה חגלה ומלכה ותרצה לבני דודיהן לנשים", דאף על גב דהותרו לטוב בעינין, לא רצו להדבק אלא בהגונים. לא נישאת פחותה מארבעים - שהיו מצפות להגון להן. שוב אינה יולדת, ואם נתעכבו עד ארבעים שנה לא היה אדם נושא אותה, וכן נמי לא היה להן להתעכב עד ארבעים שנה, מאחר שלא ילדו עוד. ומשני: מתוך שצדקניות היו - בטווחן בצדקן שיעשה להם נס כיוכבד, ולכן נתעכבו עד ארבעים שנה בשביל להנשא להגון, כיוכבד שילדה אחר ארבעים. ומיהו, נישואיה איכא למימר דהיו קודם ארבעים. אפשר

בבא בתרא דף קיט עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שישי) קה

הנשיאים ואלעזר הכהן, ורק אחר כך שאלו את משה רבינו.
הגמרא מבררת את ההלכה במחלוקת זו: **וְהִלְכְתָּא, שְׁחֹלְקִין כבוד לתלמיד**
במקום הרב, וְהִלְכְתָּא, שְׁאִין חֹלְקִין. מקשה הגמרא: **קִשְׁיָא הִלְכְתָּא**
אֶהְלֵכְתָּא – הרי הלכה אחת סותרת לחברתה. מתרצת הגמרא: **הִלְכְתָּא**
אֶהְלֵכְתָּא לֹא קִשְׁיָא, הָא – מה שאמרו שחולקין כבוד לתלמיד במקום הרב
היינו באופן דְּפִלְגִי לִיה רַבִּיה וְקָרָא – כשהרב עצמו חולק כבוד לתלמידו,
ונוח לרב שגם אחרים יכבדוהו. וְהָא – מה שאמרו שאין חולקין, היינו באופן
דְּלֹא פִלְגִי לִיה רַבִּיה וְקָרָא, ואז גנאי הוא לרב שאחרים יחלקו כבוד
לתלמיד בפניו.
הגמרא מספרת בשבחן של בנות צלפחד: **תָּנָא – שנינו בברייתא, בְּנוֹת**
צִלְפָּחַד, חֲכָמָנִיּוֹת הֵן – בדרך ארץ, דְּרִשְׁנִיּוֹת הֵן – ידעו לדרוש את
התורה, וצִדְקָנִיּוֹת הֵן.
מבאר הגמרא: **חֲכָמָנִיּוֹת הֵן, שְׁלֵפִי שִׁעָה דְּפָרו – שדברו בשעה שהיתה**
ראויה, כשמצאו פתח לדבריהם, דְּאָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק, מִלְּמַד
שְׁהִיהַ מִשָּׁה רַבִּינוּ יוֹשֵׁב וְדוֹרֵשׁ בְּפִרְשֵׁת יְבֻמִּין, שְׁנֵאמַר (דברים כה ה) 'כִּי
יָשָׁבוּ אֲחֵים יָחִיד וּמֵת אֶחָד מֵהֶם וּבֵן אֵין לוֹ לֹא תִהְיֶה אִשָּׁה דְּמֵת הַחוּצָה
לְאִשׁ זָר יָבֵמָה יָבֵא עֲלֶיהָ וְלָקַחָהּ לוֹ לְאִשָּׁה וְיָבֵמָה, והיה דורש מכך שכתבה
התורה 'בֵּן אֵין לוֹ' ולא 'אֵין לוֹ', כאלו נכתב 'עֵינִי עָלֶיךָ', כלומר, בדוק היטב
אם יש לו זרע כל שהוא הפוטרו מיבום, אָמַר לוֹ בְּנוֹת צִלְפָּחַד, מִמָּה נִפְשָׁךְ,
אִם כִּכֵּן אֲנִי חֲשׂוֹבִיךָ, לפטור את אמנו מיבום, תִּנָּה לָנוּ נִחְלָה כִּכֵּן, שהרי
במקום שאשה חייבת ביבום הדין הוא שהיה לבדו יורש את אחיו המת,
ואילו כשיש למת בן, הבן פוטר את אמו מיבום ומונע מהיבם לירש את
אביו, ואם כן אף לגבי בת הדין כן, שכשהיא פוטרת את אמה מיבום הרי
היא מונעת מהיבם לירש את נכסי אביה, ויורשת אותם בעצמה, וְאִם לֹא
– ואם אין אנו יורשות כבנים, תִּתְּנֵיבם אֲמַנּוּ – תהיה אמנו חייבת ביבום.
וכשמע משה את טענתו, מִיד וְיִקְרַב מִשָּׁה אֶת מִשְׁפָּחָן לִפְנֵי ה'.
ממשיכה הגמרא: **דְּרִשְׁנִיּוֹת הֵן, שְׁהִיוּ אוֹמְרוֹת לְמֹשֶׁה, אֵילוּ הָיָה [לו]**
לֵאבִינוּ כֵּן, לֹא דְּפָרְנוּ – לא היינו תובעות חלק בירושה, כיון שנאמר (במדבר
כו ח) 'אִישׁ יִשׁ מוֹת וּבֵן אֵין לוֹ וְהִעֲבַרְתֶּם אֶת נַחֲלָתוֹ לְבָתוֹ', ואף שלא התפרש
בתורה מה דין הירושה כשיש גם בנים וגם בנות, הבינו מדעתן שאין בנות
יורשות כלל במקום שיש בן, ותביעתם היתה רק מחמת שלא היו לו בנים,
שנאמר (שם כו ד) 'לְמָה יִגְרַע שֵׁם אֲבִינוּ מִתּוֹךְ מִשְׁפַּחְתּוֹ כִּי אֵין לוֹ בֵּן', ומשמע
שאם היה לו בן לא היו תובעות כלום.
מקשה הגמרא: **וְהִתְנִיָּא – והרי שנינו בברייתא אחרת, שאמרו בנות צלפחד**
'אֵילוּ הִיתָה לוֹ בֵּת לֹא דִּיבְרֵנוּ'. מתרצת הגמרא: אָמַר רַבִּי יְרֵמְיָה, סָמִי –
מחק מִכָּאן את התיבה 'בֵּת', ותגרס 'אֵילוּ הִיה לוֹ בן לא דִּיבְרֵנוּ'. תירוצו
נוסף: אֲבִי אֲמַר, באמת יש לגרוס 'בֵּת', וכך אמרו, אֲפִילוּ אִם הִיה לוֹ בן
ומת, וְהָיָה בֵּת לָכֵן, לֹא דְּפָרְנוּ, כיון שהיו דרשניות וידעו שבת הבן קודמת
לבת, כמבואר לעיל (טו).
ממשיכה הגמרא: **צִדְקָנִיּוֹת הֵן, שְׁלֹא נִישְׂאוּ אֵלָא לְהֵנוּן לְהֵן, והיינו לבני**
שבטן, שהיו הגונים.
הגמרא מביאה ברייתא נוספת בענין בנות צלפחד: **תָּנִי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן**
יַעֲקֹב, אֲפִילוּ קָטְנָה שְׂבָהָה, לֹא נִשְׂאת כְּשֶׁהיא פְּחוּתָה [– צעירה] מֵאֲרֻבָּעִים
שָׁנָה, מחמת שהיו מצפות להינשא להגון להם.
מקשה הגמרא: **אֵינִי – האם כך הוא הדבר, וְהָא אָמַר רַב חֲסִידָא, אִשָּׁה**
שְׁנִיפֶת – שנישאה פְּחוּתָה מִבֵּת עֲשָׂרִים, טבעה שהיא יוֹלֶדֶת עַד גִּיל
שְׁשִׁים, ואם נישאה בֵּת עֲשָׂרִים, יוֹלֶדֶת עַד אֲרֻבָּעִים, אך אשה שנישאה
רק כשהיא בֵּת אֲרֻבָּעִים, שׁוֹב אֵינָה יוֹלֶדֶת כֻּלָּל. ואם היו ממתינות עד גיל
ארבעים לא היה אדם נושאן, וגם לא היה ראוי להן להמתין לגיל כזה, שלא
יהיו ראויות ללדת.
מתרצת הגמרא: **אֵלָא מִתּוֹךְ שְׁצִדְקָנִיּוֹת הֵן, נַעֲשֶׂה לְהֵן נֶם, כְּמוֹ שֶׁנֶּעֱשֶׂה**
לְיוֹכָבֵד אִמּוֹ שֶׁל מֹשֶׁה רַבִּינוּ, שילדה את משה אחרי גיל שישים, כְּמוֹ
שיבואר שילדה אותו בת מאה ושלשים, והיו בטחונו שייעשה להם נס,
ולכן חיכו. מבררת הגמרא מניין שיוכבד ילדה אחר גיל שישים: דְּכָתִיב
(שמות ב א), 'וַיִּקְרָא אִישׁ מִבֵּית לֹי' וַיִּקָּח אֶת בֵּת לֹי', 'ואיש מבית לוי' הוא
עמרם, ולקח את יוכבד בתו של לוי בן יעקב.

שְׁמִנְגָלִים זְכוֹת עַל יְדֵי זָכָא, ולכן ירושת הבנים והקרובים שהיא דבר
זכות, נכתבה מחמת בנות צלפחד, שהיו צדקניות, ומגלגלים חֻכָּה עַל יְדֵי
חֲזִיב, ולכן הדין שמחלל שבת חייב סקילה, שהיא המיתה החמורה ביותר,
נכתב בתורה מחמת המקושש עצים, שחלל שבת.
מסימת הגמרא את הקושיא מהברייתא על דברי רבה: **וְאִי סִלְקָא דַּעְתָּךְ**
שְׁאִין יִשְׂרָאֵל מוֹחֲזֶקֶת הִיא לְיוֹצְאֵי מִצְרַיִם, מֵאִי קָא מִסְתַּפְקָא לִיה – מה
היה הספק של משה רבינו אם בנות צלפחד נוטלות את חלק הבכורה של
אביהן, והרי כיון שחפר היה מוחזק באותו חלק היה צלפחד עתיד לירש פי
שנים, ונוטלות בנותיו חלק זה.
מתרצת הגמרא: **הִיא גִּוְפָה קָא מִסְתַּפְקָא לִיה – בדבר זה עצמו הסתפק**
משה רבינו, האם ארץ ישראל מוחזקת היא ליוצאי מצרים או לא. וצדדי
הספק היו כך, דְּכָתִיב שאמר ה' לבני ישראל במצרים על ידי משה (שמות ו
ח) 'וְהָבֹאתִי אֲתֶכֶם אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁאָתִי אֶת יְדֵי לָתֵת אֹתָהּ לְאַבְרָהָם
לְיִצְחָק וְלְיַעֲקֹב וְנָתַתִּי אֹתָהּ לְכֶם מוֹרֶשֶׁה אֲנִי ה', וזה ודאי שפירוש הלשון
'מוֹרֶשֶׁה' הוא שירישה לאחרים, והספק הוא האם לשון זו מתפרשת גם
כ'ירושה', כלומר, שהארץ יִרְשָׁה הִיא לְכֶם מֵאֲבֹתֵיכֶם – אברהם יצחק
ועקב, ואתם מוחזקים בה, וממילא כשמתו יוצאי מצרים והורישו את
נחלתם בארץ ישראל לבניהם, ירש הבכור פי שנים. אִו דְּלִמָּא שפירוש
הלשון 'מורשה' הוא רק שְׁהֵם מוֹרִישִׁין, וְאֵינִן יוֹרְשִׁין, כלומר שיוצאי
מצרים עצמם יורישו את חלקם לבניהם, אבל לא ירשוה בעצמם
מאבותיהם, וממילא הארץ נחשבת רק כ'ראויה' לבוא לידם, ואין הבכור
נוטל בה פי שנים. מסיימת הגמרא: וּפְשָׁטוּ לִיה – למשה רבינו את ספיקו
מן השמים, דְּתַרְוִיחָהּ – שני הדברים כלולים בלשון זו, שהארץ היא יִרְשָׁה
לְכֶם מֵאֲבֹתֵיכֶם, ונחשבים יוצאי מצרים כמוחזקים בה, ולכן הבכור יורש
בה פי שנים, ומוֹרִישִׁין אותה לבניהם, וְאֵינִן יוֹרְשִׁין אותה בעצמם, שהרי
מתו במדבר.
הגמרא מביאה פסוק נוסף שנרמז בו שיוצאי מצרים עצמם לא יכנסו לארץ,
קודם שנגזר עליהם כן: **וְכִמּוֹ שֶׁנִּרְמַז עֵינֵן זֶה בְּלִשׁוֹן 'מורשה', שירישו את**
הארץ לבניהם, תָּיִינוּ דְּכָתִיב ב'שירת הים' שאמרו בני ישראל (שמות טו יז),
'תְּבַאֲמוּ וְתִפְעֲמוּ בְּהַר נַחֲלָתְךָ, ויש לדקדק, שלשון 'תְּבַאֲמוּ' – שה' יביא
אותנו לארץ ישראל לֹא נֶאֱמַר בפסוק, אף שעדיין לא נגזר עליהם שלא
יכנסו לארץ ישראל, אֵלָא אמרו 'תְּבַאֲמוּ' בלשון נסתר, שה' יביא אחרים
לארץ ישראל, מִלְּמַד שְׁבִנֵי יִשְׂרָאֵל הִיוּ מִתְּנַבְּאִין באמירת השירה, שלא
יכנסו לארץ, וְאֵינִן יוֹדְעִין מַה מִּתְּנַבְּאִין – ולא ידעו הם עצמם מהנבואה
הרמוזה בלשונם.
הגמרא מבררת את פרטי המעשה של בנות צלפחד: **נֹאמַר בתורה לגבי**
בְּנוֹת צִלְפָּחַד (במדבר כו א) 'וְתַעֲמֹדְנָה לִפְנֵי מֹשֶׁה וּלְפָנֵי אֱלִיעֶזֶר כֹּהֵן וּלְפָנֵי
הַנְּשִׂאִים וְכָל הָעֵדָה, ומלשון הפסוק משמע שתחילה באו לפני משה,
ואחר כך לפני אלעזר הכהן ולפני הנשיאים וכל העדה. תמוזה הגמרא, וכי
אֲפִשֶׁר הדבר, שְׁעָמְדוּ לִפְנֵי מֹשֶׁה בֹו' וְלֹא (אמרו) [אמר] לְהֵן דְּכָר – לא
ידע תשובה לשאלתם, ואחר כך עָמְדוּ לִפְנֵי הַנְּשִׂאִים וְכָל הָעֵדָה לשאל
שאלה זו, והרי אם משה לא ידע מה להשיב, כל שכן שהנשיאים והעדה
אינם יודעים. אֵלָא, סָרָא את הַמִּקְרָא וְדִרְשָׁהוּ – פרש את הפסוק בהיפך
מהסדר הכתוב בו, שבתחילה עמדו לפני העדה, אחר כך לפני הנשיאים
ולפני אלעזר, ובסוף לפני משה, וכתבה התורה את שמותם בסדר
חשיבותם, ולא בסדר המעשה, אלו הם דְּכָרֵי רַבִּי יֵאֻשִׁיָּה, אָבָא תָנִן אָמַר
מִשּׁוֹם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ הָיוּ יוֹשְׁבִין, משה רבינו, אלעזר הכהן,
הנשיאים והעדה, וְהִלְכּוּ בְנוֹת צִלְפָּחַד וְעָמְדוּ לְהֵן לִפְנֵי כּוֹרֵן בֵּת אַחַת,
ושאלו את כולם יחד.
מבררת הגמרא: **בְּמֵאִי קָמִיפְלִגִי – באיזה דין נחלקו רבי יאשיה ורבי**
אלעזר, שמחמתו נחלקו בפירוש הפסוק. מבאר הגמרא: מָר – רבי
אלעזר סָבַר, שְׁחֹלְקִין כְּבוֹד לְתַלְמִיד אֶף בְּמָקוֹם ו– בפניו תָּרַב, כיון
שחשיבותו היא לרב שמכבדים אף את תלמידיו, ולכן שאלו את אלעזר,
הנשיאים והעדה שהיו תלמידיו של משה רבינו, בפני משה. וְמָר – רבי
יאשיה סָבַר, אֵין חֹלְקִין כְּבוֹד לְתַלְמִיד בְּמָקוֹם הָרַב, ולכן לא יתכן ששאלו
את התלמידים בפני משה רבינו, אלא ודאי שאלו תחילה את העדה,

וקשה, **אָפֿשֶׁר** שהיתה יוכבד בת **מֵאָה וְשָׁלִשִׁים שָׁנָה**, וְקָרָא לָהּ הפסוק
 'בַּת', והרי היה ראוי לקרוא לה 'אשה'. ומנן שהיתה בת מאה ושלושים,
דְּאָמַר רַבִּי חֵמָא בַּר חֲנִינָא, נאמר בפסוק (בראשית מו כו) 'כָּל הַנֶּפֶשׁ לְבֵית
 יַעֲקֹב הֵבֵאָה מִצְרַיִם שְׁבָעִים', ולפי שמותם הכתובים בפרשה (שם מו ח"כ)
 יש רק ששים ותשע, אלא הנפש השבעים זו **יִכְבֵּד**, ולא הוזכר שמה כיון
 שְׁהִיְתָה הוֹרְתָה בְּרָדָךְ – שאמה נתעברה בה כשהיו בדרך למצרים, ונולְּדָה
 בֵּין תְּחֻמוֹת – בתוך מצרים, דְּכָתִיב (במדבר כו נט) 'וְשָׁם אֵשֶׁת עַמְרֹם יִכְבֵּד
 בַּת לִוִּי אִשָּׁר יָלְדָה אֹתָהּ לִלְוִי בְּמִצְרַיִם', ומדוע פירטה התורה שילדה
 אותה ללוי, והרי כבר נאמר בתחילת הפסוק שהיתה בת לוי, אלא לומר
 שרק לידתה היתה בְּמִצְרַיִם, ואילו הוֹרְתָה היתה שָׁלֵל בְּמִצְרַיִם, וכיון
 שמירידתם למצרים ועד יציאתם היו מאתים ועשר שנים, ומשה רבינו לא
 בזמן יציאת מצרים בן שמונים שנה, נמצא שהזמן שהחזיר עמרם את יוכבד
 ונולד משה היה שמונים שנה קודם יציאתם ממצרים, ועברו מאה ושלושים
 שנה מכניסתם למצרים, שאז נולדה יוכבד. מסיימת הגמרא את שאלתה:
וְאִמָּאי קָרוּ לָהּ לִיכְבֵּד בַּת.

משיבה הגמרא: **אָמַר רַב יְהוֹדָה בַּר יוֹבִידָא**, מְלַמֵּד שֶׁכִּשְׁהִיְתָה בת מאה
 ושלושים נולְּדוּ בָּהּ סִימְנֵי נְעוּרֶיהָ, שֶׁנִּתְעַדָּן הַבָּשָׂר, נִתְפַּשְׁטוּ הַקֶּמְטִין,
 וְהָיוּ יוֹפִי לְמִקְוָם, ורמזה זאת התורה בלשון 'בת', שנעשתה כבת קטנה.
 הגמרא מבארת את הפסוק בענין נישואי עמרם ויוכבד. שואלת הגמרא:
 מדוע נכתב בפסוק (שמות כ א) 'וַיִּקַּח' את בת לוי, הרי לשון 'וַיִּקְחוּ' מִפְּעֵי
 לִיָּה – היה צריך לכתוב, שהרי כבר היתה נשואה לו וילדה לו את אהרן
 ומרים, וגירשה, ועתה החזירה שוב.

משיבה הגמרא: **אָמַר רַב יְהוֹדָה בַּר יוֹבִידָא**, מְלַמֵּד שֶׁעָשָׂה לָהּ מַעֲשֶׂה
 לְקוֹחֶיהָ – נהג בה כלוקח אשה חדשה, הוֹשִׁיבָהּ בְּאִפְסָיוֹן – בחופה, וְאֶהָרֵן
 וּמִרְיָם בָּנִיהָ מְשֻׁוֹרְרִים לְפָנֶיהָ מתוך שמחה, שהתנבאה מרים שעתידי
 ללדת את משה רבינו (סוטה יב), וּמִלֵּאכֵי הַשָּׂרָת אוֹמְרִים (תהלים קיט ט) 'אִם
 הַבָּנִים שִׁמְחָה'.

הגמרא חוזרת לענין בנות צלפחד, ומבשרת את סדר שמויתקן בפסוקים.
 אומרת הגמרא: לְחֵלֶן – בהמשך הפרשה לגבי נישואיהן, נאמר (במדבר לו ו)
 וַתִּהְיֶינָה מִחֵלָה תִּרְצָה וְחֵגְלָה וּמִלְכָּה וְנֻעָה בָנוֹת צִלְפָּחַד לִבְנֵי דִידָן
 לְנָשִׁים, וּמִמָּוֶן הַתְּרוֹבֵב דָּרָךְ גְּדוּלְתָן בְּשֵׁנִים, וְכָאֵן – כשבאו למשה לבקש
 נחלה, נאמר (במדבר כו א) 'וְאֵלָה שְׁמוֹת בְּנֵתָיו מִחֵלָה נֻעָה וְחֵגְלָה וּמִלְכָּה
 וְתִרְצָה, וּמִנָּאן הַכְּתוּב דָּרָךְ הַקָּמָתָן – כסדר שהיו חכמות זו מזו. ודבר זה,
 ששינתה התורה את סדר שמויתקן, מְסִיבָא לִיָּה לְרַבִּי אַמִּי, דְּאָמַר רַבִּי
 אַמִּי, בִּישִׁיבָה – כשיושבים חכמים בדין או בשאר ישיבה של תורה, הֵלֵךְ
 אַחֵר חֻקָּה – יש להושיבים כסדר חכמתם, שהחכם מחבירו יושב לפניו
 ומדבר לפניו, אָף אִם הוּא עֶצֶר מִמֶּנּוּ, וכמו שכשבאו בנות צלפחד לדין לפני
 משה מנתה אותם התורה דרך חכמתן. אבל כשיושבים בְּמִסִּבָּה –
 במשתה, הֵלֵךְ אַחֵר יִקְנָה, והזקן יושב לפני החכם, וכמו שלגבי נישואיהן
 נכתבו שמויתקן לפי גדולתן בשנים.

רב אשי מבאר באיזה אופן נאמרו דינים אלה: **אָמַר רַב אֲשִׁי, וְהוּא דְּמַפְלִיג**
בְּחֻקָּהָ – זו דין, שבישיבה הלך אחר חכמה הוא רק כשהחכם הצעיר
 מופלג בחכמתו מהזקן, ואז הוא קודם לזקן אף שהוא מופלג בזקנה. אבל
 חכם שאינו מופלג בחכמתו, הזקן קודם לו אפילו בישיבה. וכן מה שאמרו
 במסיבה הלך אחר זקנה, וְהוּא דְּמַפְלִיג בְּזִקְנָה, שאז הוא קודם לחכם
 אפילו שהוא מופלג בחכמה. אבל אם אין הזקן מופלג בזקנה, החכם
 המופלג קודם לו.

הגמרא מביאה טעם אחר מדוע שינתה התורה בסדר כתיבת בנות צלפחד:
תָּנָא רַבִּי – שֶׁנּוּ בִּרְיִיתָא זו בבית מדרשו של רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל, בְּנוֹת צִלְפָּחַד,
שְׁקוּלוֹת הָיוּ בחכמתן, **שֶׁנֶּאֱמַר** (במדבר לו א) 'וַתִּהְיֶינָה מִחֵלָה תִּרְצָה וְחֵגְלָה
 וּמִלְכָּה וְנֻעָה בָנוֹת צִלְפָּחַד לִבְנֵי דִידָן לְנָשִׁים, וּמֵהַלְשׁוֹן וַתִּהְיֶינָה' יש
 ללמוד שְׁהָיוּ אֲחֻת לְכֹהֵן – שהיו שקולות, ולכן בכל מקום כתבה התורה
 את שמויתקן בסדר אחר, ולפי זה אין ראיה מפסוקים אלו לדינו של רבי
 אמי, לגבי הקדמת זקן או חכם.

הגמרא מבארת דין נוסף שנאמר בפרשת בנות צלפחד: **אָמַר רַב יְהוֹדָה**
אָמַר שְׁמוּאֵל, אף שבת היורשת את נחלת אביה אסורה להנשא לאדם
 שאינו בן שבט, שנאמר (במדבר לו ח) 'וְכָל בַּת יִרְשֶׁת נַחֲלָה מִמִּשְׁתּוֹת בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל לֵאמֹד לְאֶחָד מִמִּשְׁפַּחַת מִשְׁהָ אֲבִיהָ תִּהְיֶה לְאִשָּׁה לְמַעַן יִירָשׁוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל
 אִישׁ נַחֲלָת אֲבִיתוֹ, מכל מקום בְּנוֹת צִלְפָּחַד הוֹתִירוּ לְהִנָּשׂא לְכָל הַשְּׁבָטִים,

שֶׁנֶּאֱמַר (שם לו ח) 'וְהָ הִדְבָּר אֲשֶׁר צִוָּה ה' לְבָנוֹת צִלְפָּחַד לֵאמֹר לְטוֹב
 בְּעֵינֵיהֶם תִּהְיֶינָה לְנָשִׁים, וּלְבִאֲוֶרָה קִשָּׁה, אֵלָּא – לפי זה, מָה אֵנִי מְכַנִּים
 – כיצד נפרש את סוף הפסוק (שם) 'אֵלָּא לְמִשְׁפַּחַת מִטָּה אֲבִיהֶם תִּהְיֶינָה
 לְנָשִׁים', שמשמע שהותרו להינשא רק לבני שבט. עֲצָה מִזְכָּה הִשְׁיָאן
 ו–נתן להם הַתְּרוֹבֵב, שֶׁלֹּא יִנָּשְׂאוּ אֵלָּא לְהִנָּחֵן לָהֶן, ובני שבטן היו הגונים.
 הגמרא מקשה על דברי שמואל מברייטא: מוֹתִיב רַבָּה מִמָּה שֶׁשֵּׁנִי
 בברייטא, נאמר בתורה לגבי אדם טמא האוכל בשר קדשים, (ויקרא כב א)
 'אִמֹר אֵלֶיךָ לְדִרְתִּיכֶם כָּל אִישׁ אֲשֶׁר יִקְרַב מִכֶּם וְיַעֲכֶם אֶל הַקִּדְשִׁים אֲשֶׁר
 יִקְדִּישׁוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל לַה' וְנִטְמְאוּ עָלָיו וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מִלִּפְנֵי אֱנִי ה'.'
 וביאור הפסוק, 'אִמֹר אֵלֶיךָ' היינו לְאוֹתָן הַעוֹמְדִים עַל הַר סִינִי,
 'לְדוֹרוֹתֵיכֶם' אֵלּוּ דוֹרוֹת הַבָּאִים אַחֲרֵיהֶם. וכן שאר המצוות שנאמרו
 בסיני, נאמרו בין לאותו הדור ובין לדורות הבאים. ושואלת הברייטא: אִם
נֶאֱמַר 'אמור אליהם' לצוות על הַאֲבוֹת, לָמָּה נֶאֱמַר 'לְדוֹרוֹתֵיכֶם' לצוות
 על הַבָּנִים, וְאִם נֶאֱמַר צִוּוּ עַל הַבָּנִים, לָמָּה נֶאֱמַר גַּם צִוּוּ עַל הַאֲבוֹת,
 ומיישבת הברייטא: מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ בְּאֲבוֹת מִצְוֹת מְסוּיְמוֹת, מָה שְׁאִין בְּבָנִים –
 שלא הצטוו עליהן, וְיֵשׁ בְּבָנִים מִצְוֹת מְסוּיְמוֹת שֶׁנִּהְיָוּ רַק כְּשֶׁנִּכְנסוּ לָאָרֶץ,
 מָה שְׁאִין בְּאֲבוֹת – שלא נהגו באבות, שהיו במדבר.

מביאה הברייטא דוגמאות לדינים אלה: בְּאֲבוֹת הוּא אוֹמַר לגבי דיני ירושה
 (במדבר לו ח) 'וְכָל בַּת יִרְשֶׁת נַחֲלָה מִמִּשְׁתּוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, לֵאמֹד מִמִּשְׁפַּחַת מִשְׁהָ
 אֲבִיהָ תִּהְיֶה לְאִשָּׁה, לְמַעַן יִירָשׁוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ נַחֲלָת אֲבִיתוֹ, וּפְסוּק זֶה
 האוסר על בת יורשת נחלה להינשא לאדם משבט אחר נאמר רק לדורו של
 משה, אך לדורות הבאים לא נאמר איסור זה. וכן תִּרְצָה מִצְוֹת נִצְטָווּ
 הַבָּנִים שֶׁנִּכְנסוּ לָאָרֶץ יִשְׂרָאֵל, שֶׁלֹּא נִצְטָווּ בָּהֶם הַאֲבוֹת בַּמִּדְבָּר, והם מִצְוֹת
 התלויות בישיבה בארץ ישראל, כגון, הַפְּרֶשֶׁת תְּרוּמוֹת וּמַעֲשֵׂרוֹת וְעוֹד. הָא
 ו–הרי מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ מִצְוֹת בְּאֲבוֹת שְׁאִין בְּבָנִים, וְיֵשׁ בְּבָנִים מָה שְׁאִין
 בְּאֲבוֹת, הוֹצִיָּדָה הַפְּסוּק לִזְמַן צִוּוּ עַל הַאֲבוֹת, וְהוֹצִיָּדָה לִזְמַן צִוּוּ עַל
 הַבָּנִים, ולכן כפלה התורה 'אמור אליהם לדורותיכם' לומר שמצוה זו, וכן
 כל מצוה שלא התמעטה בפירוש, נוהגת בין באבות ובין בבנים.

מסיים רבה את קושיתו מהברייטא על שמואל: קָתַנִּי מִיָּתָה – מכל מקום
 שנינו בברייטא, שְׁבָאֲבוֹת הוּא אוֹמַר 'וְכָל בַּת יִרְשֶׁת נַחֲלָה', שנאסר עליה
 להנשא למי שאינו בן שבט, והיינו שלא דבריו שמואל שבנות צלפחד
 הותרו להנשא למי שירצו.

מתרצת הגמרא: הוּא – רבה מוֹתִיב לָהּ, וְהוּא עֲצָמוּ מְפָרֵךְ לָהּ – מתרץ
 את קושיתו, שכונת הברייטא שאיסור זה נאמר לשאר הבנות היורשות
 שהיו באותו דור, לָכֵן – חוץ מְבָנוֹת צִלְפָּחַד, שלהן התיר הכתוב בפירוש
 להינשא לבני שאר השבטים.

הגמרא מבררת את האמור בברייטא שיש מִצְוֹת הַנִּהְיָוֹת באבות שאין
 נוהגות בבנים: **אָמַר מַר, בְּאֲבוֹת הוּא אוֹמַר 'וְכָל בַּת יִרְשֶׁת נַחֲלָה'**, שאסור
 לבת היורשת להינשא לבן שבט אחר, וכונת הברייטא, בְּאֲבוֹת אֵין – נאמר
 דין זה, אבל בְּבָנִים לֹא נאמר. שואלת הגמרא: מָה מְשַׁמֵּעַ – מהיכן אנו
 יודעים שדין זה לא נאמר אלא לאותו הדור. משיבה הגמרא: **אָמַר רַבָּא,**
אָמַר קָרָא (במדבר לו יז) 'וְהָ הִדְבָּר אֲשֶׁר צִוָּה ה' לְבָנוֹת צִלְפָּחַד לֵאמֹר, לְטוֹב
 בְּעֵינֵיהֶם תִּהְיֶינָה לְנָשִׁים אֲךָ לְמִשְׁפַּחַת מִשְׁהָ אֲבִיהֶם תִּהְיֶינָה לְנָשִׁים. וְלֹא
 תִּסַּב נַחֲלָה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּשְׁהָ אֵל מִשְׁהָ, כִּי אִישׁ נַחֲלָת מִשְׁהָ אֲבִיתוֹ יִדְבֹּקוּ
 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל', אמר הכתוב 'וְהָ הִדְבָּר' למעט ולומר לָךְ, דְּכָר זֶה, שלא ינשאו
 בנות שירשו את אביהן לבני שבט אחר, כדי שלא תסוב נחלה, לֹא יֵהָא
 נוֹהֵג, אֵלָּא בְּדוֹר זֶה.

מקשה הגמרא: **אָמַר לִיָּה רַבָּה זְוִי לְרַב אֲשִׁי, אֵלָּא מַעֲתָה**, שלשון 'זה
 הדבר' באה לומר שדין זה נוהג רק באותו דור, אם כן 'וְהָ הִדְבָּר' שאמרה
 תורה על דין הַשְּׁחוּטִי חוץ, שאסור לשחוט קרבן מחוץ לעזרה, שנאמר
 (ויקרא יז ביד) 'וְהָ הִדְבָּר אֲשֶׁר צִוָּה ה' לֵאמֹר, אִישׁ אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר
 יִשְׁחַט שׂוֹר אוֹ כֶּשֶׂב אוֹ עֵז בַּמָּחֶקֶה אוֹ אֲשֶׁר יִשְׁחַט מִחוּץ לַמָּחֶקֶה וְגו', וְנִכְרְתָה
 הָאִישׁ הַהוּא מִקִּרְבֵּי עַמּוֹ, הֵכִי נָמִי – האם גם כזה נאמר דִּלָּא יֵהָא נוֹהֵג אֵלָּא
 בְּדוֹר זֶה.

מתרצת הגמרא: שְׁאֵנִי הָתָם – שונה הדבר שם, לגבי שחוט חוץ, משום
 דְּכָתִיב בו (ויקרא יז ז) 'וְלֹא יִקְחוּ עוֹד אֶת זִבְחֵיהֶם לְשִׁעִירִם אֲשֶׁר הֵם זֹנִים
 אַחֲרֵיהֶם, חֶקֶת עוֹלָם תִּהְיֶה זֹאת לָהֶם לְדוֹרוֹתֵם' ותיבת 'לְדוֹרוֹתֵם' מלמדת
 שדין זה נוהג בכל הדורות.

1 **אפשר בת מאה ושלישים שנה** — כדלקמן, וקרי לה "בת"? אשה הוה ליה למיכתב ומנלן דבת מאה ושלישים היתה? **דאמר רבי חמא בר חנינא** — לקמן בפירוק.

2 דמבעיא לן, דבכללן אתה מוצא שעשים, ובפרטן אי אתה מוצא אלא שעשים חסר אחת, ועל זו אמר רב חמא בר חנינא: זו יוכיבד כו', ויבת ליה" דאקמר קרא היינו בת

3 לוי ממש, בתו של לוי, והוא דלא קחשיב לה בהדיא — לפי שלא באה למצרים אלא בבטן אמה, ולדידהו בין החומות — כלומר בתוך מצרים, ומשום דאקמר "בדרך" גבי

4 הורות, אקמר נמי "בין החומות" גבי ילדתה. **אמר ילדה** — קרא יתירא הוא, דהא כבר כתביב "בת לוי". ישראל עמדו במצרים ומצרים עושר שנה, שכן רמז יעקב לבניה

5 וזרעו, שמה. ובסדר עולם יליף משה: נאמר

סימני נערות, נתעזר הכשר, נתפשטו הקמטין, וחרד היופי למקומו. "ויקח" - "ויחזור" מיבני ליה! אמר רב יהודה בר זבדאי: מלמד שעשה לה מעשה לקוחין, הושיבה באפריו, ואחרין ומרים משוחרים לפניה, ומלאכי שרת אומרים: "אם הבנים שמה". להלן מנאן הכתוב דרך גדולתן וכאן דרך חכמתן. מסייעא ליה לרבי אמי, דאמר רבי אמי: ביישיבה הלך אחר חכמה, במסיבה הלך אחר זקנה. אמר רב אשי: והוא דמפליג בחכמה, והוא דמפליג בוקנה. תנא דבי רבי ישמעאל: בנות צלפחד שקולות היו, שנאמר: "ותהינה", הויה אחת לכולן. אמר רב יהודה אמר שמואל: בנות צלפחד הותרו להנשא לכל השבטים, שנאמר: "למטב בעיניהם התיינה לנשים", אלא מה אני מקיים "אך למשפחת משה אביהם התיינה לנשים"? עצה טובה השיאן הכתוב, שלא ינשאו אלא להגון להן. מותיב רבה: "אמר אליהם" - לאותן העומדים על הר סיני, "לדרתיכם" - אלו דורות הבאים. אם נאמר אבות למה נאמר בנים, ואם נאמר בנים למה נאמר אבות? מפני שיש באבות מה שאין בבנים, ויש בבנים מה שאין באבות; באבות הוא אומר: "וכל בת ירשת נחלה", והרבה מצות נצטוו בנים שלא נצטוו אבות; הא מפני שיש באבות שאין בבנים, ויש בבנים מה שאין באבות - הוצרך לומר אבות הוצרך לומר בנים. קתני מיתה: באבות הוא אומר: "וכל בת ירשת נחלה"! הוא מותיב לה, והוא מפרק לה: כבר מבנות צלפחד. אמר מר: באבות הוא אומר "וכל בת ירשת נחלה". באבות - אין, בבנים - לא, מאי משמע? אמר רבא, אמר קרא: "זה הדיבר", דבר זה לא יהא נוהג אלא בדור זה. אמר ליה רבה זוטרי לרב אשי: אלא מעתה, "זה הדיבר" דשחוטני חוץ, הכי נמי דלא יהא נוהג אלא בדור זה?! - שאני התם, דכתיב: "לדרתם".

זה

בבא בתרא דף קכ עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שבת קודש) קט

רבה זוטי שב ומקשה ממקום אחר: אמר רבה זוטי לרב אשי, אם כן
שמשמעות לשון 'זה הדבר' היא שדין זה נאמר רק לאותו דור, לשון 'זה
הדבר' שנאמרה בדין הפרת נדרים בפרשה דנאמרה לראשי המטות, הכי
נמי – האם כך נאמר גם בזה, דלא יהא נוהג דין הפרת נדרים אלא בדור
זה שנאמרה בו הלכה זו.
אמר ליה רב אשי לרבה זוטי, מהו – אותו פסוק של 'זה הדבר', הנאמר
בהפרת נדרים, לליף – נלמד בגזירה שוה 'זה' 'זה', מההתם – מזה הדבר
הנאמר בשחטי חוץ, כמו ששם נוהג הדבר לדורות, שהרי נאמר בו
'לדורות', אף 'זה הדבר' הנאמר בהפרת נדרים נוהג גם לדורות.
מקשה רבה זוטי: תאי נמי – גם דין הנחלה, שלא ינשאו בנות שירשו נחלה
לאנשים משבט אחר, לליף – נלמד בגזירה שוה 'זה' 'זה', מההתם –
משחטי חוץ, שאיסור זה נוהג לדורות. מתרץ רב אשי: תאי מאי – מהו
הדמיון בין הדברים, בשלמא התם – מובנת דרשה זו שם, משחטי חוץ
להפרת נדרים, כיון דאיצטריך – הוצרך הפסוק לכתוב בשניהם 'זה הדבר'
לגזירה שוה, ללמד דינים אחרים שנלמדים שחטי חוץ והפרת נדרים זה
מזה, כמו שיבאר להלן, וכיון שהושוו בגזירה שוה זו, יש ללמוד ממנה גם
שהלכה זו היא לדורות, אבל התם, בענין איסור בת היורשת להינשא
לשבט אחר, למה איצטריך – לשם מה הוצרך הפסוק לכתוב 'זה הדבר',
הרי אינו נצרך כדי ללמוד בגזירה שוה דברים אחרים, ולא יתכן שהוא
נכתב רק בשביל ללמוד בגזירה שוה משחטי חוץ שהלכה זו היא לדורות,
שהרי אם כן לשיתוק קרא מיניה – לא היתה התורה צריכה לכתוב כלל
תיבות זה הדבר, ונאנא ידענא – ואני אדע מסתימת הלשון דלדורות הוא,
ככל מצוות התורה.
הגמרא מבארת לגבי מה נדרשת גזירה שוה משחטי חוץ להפרת נדרים.
מבשרת הגמרא: מאי – מה באה ללמד הגזירה שוה שבין שחטי חוץ להפרת
נדרים. מבארת הגמרא: דתניא בברייתא, נאמר כאן – בהפרת נדרים לשון
'זה הדבר', ונאמר להלן – בשחטי חוץ 'זה הדבר', מה להלן – בשחטי
חוץ הוזכרו אהרן ובניו וכל ישראל, שנאמר (ויקרא יא) 'דבר אל אהרן ואל
בניו ואל כל בני ישראל, אף כאן – בהפרת נדרים, כאילו הוזכרו אהרן
ובניו וכל ישראל, ומה כאן – בהפרת נדרים הוזכרו ראשי המטות,
שנאמר (במדבר ל) 'ידבר משה אל ראשי המטות, אף להלן בשחטי חוץ,
כאילו הוזכרו ראשי המטות.
הגמרא מבררת את הנאמר בברייתא: אמר מר, מה להלן הוזכרו אהרן
ובניו וכל ישראל, אף כאן כאילו הוזכרו אהרן ובניו וכל ישראל. מבררת
הגמרא, למה הלכתא – איזו הלכה ניתן ללמוד מכך שהוזכרו בפרשה
אהרן ובניו וכל ישראל. מבארת הגמרא: אמר רב אחא בר יעקב, לומר
לך דין זה, שהפרת נדרים אינה צריכה בית דין של מומחים שיתירו לו את
נדרו, אלא די בשלשה תריומות, ודבר זה נלמד משחטי חוץ בגזירה שוה,
מה בשחטי חוץ נאמר אהרן ובניו וכל ישראל, אף בנדרים כאילו נאמר
אהרן ובניו וכל ישראל, לומר לך ששקולים כל ישראל ואפילו הדיוטות,
כאהרן ובניו, שהיו מומחים.
מקשה הגמרא: והא לשון 'ראשי המטות' בתיב ביה בהפרת נדרים,
ומשמע דוקא מומחים, ואיך אפשר להתיר בשלשה הדיוטות. מתרצת
הגמרא: בדאמר רב חסדא, אמר רבי יוחנן, שהפסוק 'ראשי המטות' בא

לחדש שאפשר להתיר את הנדר בתיב ביה – רב מובהק ובקי בגמרא,
אבל כשבאים להתיר את הנדר בפני שלשה, אף אם הם הדיוטות, כשרים.
התם נמי – גם הפסוק 'ראשי המטות', עוסק בתיב ביה ביה, ומשחטי חוץ
יש ללמוד בשלשה כשרים אף בהדיוטות.
הגמרא מבררת את המשך דברי הברייתא. שנינו בברייתא: ומה כאן
בהפרת נדרים נאמר ראשי המטות, אף להלן בשחטי חוץ כאילו נאמר
ראשי המטות. מבררת הגמרא: למה להלן התם – איזו הלכה ניתן ללמוד
מהלשון 'ראשי המטות' לגבי שחטי חוץ. מבארת הגמרא: אמר רב ששת,
דרשה זו באה לומר, שיש שאלה בהקדש – שאדם המקדיש בהמה יכול
ללכת לחכם שיתיר לו את הקדשו, ואפילו אם כבר שחט את הבהמה בחוץ
והתחייב כרת, אם התיר לו החכם את הקדשו הרי עקר את ההקדש
מעיקרו, ואינו חייב כרת. ודבר זה נלמד בגזירה שוה 'זה' 'זה' מהפרת נדרים,
כשם שבנדרים החכם יכול להתיר את הנדר, אף בקדשים החכם יכול
להתיר את דבריו של האדם ולבטל את הקדשו.
מקשה הגמרא: ולבית שמיא דאמרי אין שאלה בהקדש, והמקדיש קרבן
אינו יכול להשאל אצל חכם ולבטל את הקדשו, ומבארת הגמרא מנין
שכן היא דעת בית שמיא, דתנן במשנה בנזיר (ל) בית שמיא אומרים,
הקדש מעות הרי הוא הקדש, ובית הלל אומרים, הקדש בטעות אינו
הקדש. וכיון שחכם המתיר את ההקדש היינו על ידי שעושה כנדר בטעות,
אם כן לבית שמיא ודאי לא תועיל התרתו, שהרי אפילו הקדש בטעות
ממש נחשב בהקדש, וכיון שביט שמיא סוברים שאין שאלה בהקדש,
וממילא אינם לומדים את הגזירה שוה 'זה' 'זה', אם כן תאי 'זה' 'זה'
שנאמרו לגבי נדרים ושחטי חוץ, מאי עבדי ליה – מה ידרשו מהם.
מתרצת הגמרא: 'זה הדבר' דשחטי חוץ, מיבעי ליה – נצרך לדעת בית
שמיא כדי ללמד שכל השולח בחוץ הוא חייב כרת, ואפילו אם שחט עוף,
שאין הקרבתו בפנים על ידי שחיטה אלא על ידי מליקה, ואינו חייב על
המולק עוף בחוץ, אף שכן היא דרך הקרבתו בפנים, ולמדו זאת ממה
שנאמר 'זה הדבר', כלומר, רק העובר על ענין זה המפורש בפרשה, שכתוב
בה לשון שחיטה, חייב כרת, אבל לא כשמלק עוף. וכן 'זה הדבר' הנאמר
בפרשה דראשי המטות לגבי הפרת נדרים, מיבעי ליה – נצרך לפי בית
שמיא ללמד שרק התם מתיר את הנדר מעיקרו, ואומר בלשון התרה
'מותר לך', ואין בעל מתיר את נדרי אשתו מעיקרם אלא מיפר אותם מכאן
ולחבא, ולכן אינו אומר לשון התרה, אלא לשון הפרה, 'מופר לך'. וכן
ללמד שרק בעל מפר את הנדר, ואין התם מפר, ואם אמר לשון מופר לך,
לא הותר הנדר. ודינים אלו נלמדו ממה שנאמר 'זה הדבר', מלשון 'דיבור',
כלומר, זה הדבור שצריך שיאמר הבעל אינו הדבור שיאמר החכם, וזה
הדבור שיאמר החכם אינו הדבור שיאמר הבעל.
הגמרא מבררת לשיטת בית שמיא שאינם לומדים את הגזירה שוה של 'זה'
זה' מנין ילמדו שהפרת נדרים בשלשה הדיוטות. שואלת הגמרא: ולבית
שמיא דלית להו גזירה שוה של 'זה' 'זה', הפרת נדרים בשלשה תריומות,
מנא להו – מהיכן לומדים זאת, והרי הגמרא למדה דין זה מגזירה שוה
משחטי חוץ, ולבית שמיא אין דורשים גזירה שוה זו. משיבה הגמרא:
נפקא להו – למדו בית שמיא דין זה מתיבתא בברייתא, נאמר בתורה (ויקרא
כג) 'ידבר משה את מעדי ה' אל בני ישראל, רבי יוסי הגלילי אומר,

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך - הלכות שבת

- 1 יא...אבל אין לה להדליק לכתחלה קודם לכתה בלא ברכה ובבואה מהמבילה משחשכה או מהחופה תפרוש
- 2 ידיה לפני הנרות¹³⁸ ולברך אז קודם שתהנה לאורן וכן אם דעתה לבא מהחופה בבין השמשות אין לה
- 3 לסמוך על זה שלא להדליק קודם לכתה ושתצוה לנכרי להדליק בשבתא בבין השמשות¹⁴³ ושתברך היא על ידי
- 4 פרישת ידיה מיד אחר הדלקת הנכרי שלא תהנה לאורן עד אחר ברכתה לפי שהאיך תברך וצונו להדליק והן
- 5 דולקות כבר מקודם לכן או על ידי הנכרי.
- 6 ומכל מקום בדיעבד ששכחה ולא הדליקה קודם בין השמשות ונזכרה בבין השמשות יש להתיר לה לצוות לנכרי
- 7 להדליק ושתברך היא קודם שתהנה לאורן (דכיון שעיקר מצות הדלקת נר שבת אינה ההדלקה בלבד אלא התנאה
- 8 והתשמיש לאורה היא עיקר המצוה¹³⁹ אלא שההדלקה היא התחלה והכנה למצוה זו ולכן מברכים עליה וזו
- 9 ששכחה ולא ברכה בתחילת המצוה יכולה לברך קודם עיקר המצוה¹⁴¹ דהיינו קודם שתהנה לאורן) ומכל מקום
- 10 לא תצוה להדליק אלא נר אחד¹⁴² על השלחן שזהו עיקר המצוה (אבל נר אחר אפשר להתיר לה אף אם יש
- 11 שם כבר נר דלוק שמאחר שהנשים נוהגות מאוד בברכה זו הרי זה כצורך גדול¹⁴³ שתתירו בו שבות בבין
- 12 השמשות כמו שנתפאר בסי' רס"א)¹⁴³:

חלק ב' סימן רסג, מי ומי המדליקין ואם טעו ביום המעונן סוף סעיף יא

הלכתא רבתא

- קמ] היא עיקר המצוה - ולכן אם אירע שהדליקה נרות ושכחה ולא ברכה מיד אחר ההדלקה - יכולה לברך אחר כך, אפילו משחשכה, על ידי שתפרוש ידה על הנרות ותברך, ואפילו הפסיקה הרבה אחר ההדלקה יכולה לברך - כל זמן שהנרות דולקים¹³⁹.
ואם מסופקת אם ברכה על הנרות או לא - אינה צריכה לברך¹⁴⁰.
קי] לברך קודם עיקר המצוה - כאשר מדליק הנכרי נוסח
- הברכה צריך להיות: "אקב"ו על הדלקת נר של שבת (קודש)"¹⁴¹.
קיא] הרי זה כצורך גדול - משמע שהיום שהבנות נזהרות גם הן להדליק - מותר לומר לנכרי שידליק גם לצורך הבת, אף שאמה הדליקה כבר נרות.
וכל שכן שכשאינן אור בכלל - מותר גם לאיש (או לאשה שכבר הדליקה בחדרה) לצוות לנכרי שידליק בחדר האכילה.

ציונים והוספות

- החדשה (ובכמה דפוסים כהוספה לסעיף ו): ואם יהיה איזו אונס ח"ו שלא תוכל למהר ולהדליק עד שקיעת החמה אזי תצוה לנכרי להדליק נרות של שבת והיא תברך עליהם הברכה וה' יסלח לה ותבא עליה ברכת טוב ותקבל שכר על הפרישה מה' הטוב.
ובציונים לשוע"ר מהדורה החדשה העיר ששם נכתב: נרות של שבת (ל' רבים).
143) סעיף ב: ומותר לומר לנכרי להדליק נר לצורך שבת בין השמשות שזהו לצורך מצוה ומותר לומר לו להדליק בין השמשות נר של יום מיתת אביו או אמו שמאחר שהעולם נזהרים בזה הרי זה כצורך גדול.
138) התועלת ואופן פרישת הידים לפני הנרות נתבארה לעיל סעיף ח.
139) קיצור הלכות משוע"ר סכ"ו, הערה 57, וראה שם הערה 61 ספק האם מברכת בנוסח 'להדליק' או 'על הדלקת'.
ובספר הליכות ביתה ס"ד סמ"ג כתב שאם נזכרה שלא ברכה - קודם שנכנסה השבת - תדליק נר נוסף ותברך עליו, והוא עדיף ממה שמברכת על הנר שכבר הודלק.
140) ביאור הלכה סעיף ה.
141) קו"א סק"ג, וצ"ע אם כן הוא נוסח הברכה בשכחה ולא בירכה - שמברכת אח"כ - או שמברכת 'להדליק' (קיצור הלכות משוע"ר הערה 61).
142) עד"ז במכתב רבינו (הודפס בסוף שוע"ר מהדורה

1 ואין לברך על נטילה זו לפי ש"א שיוצא ידי חובתו בנטילת
2 שחרית ולא הצריכו ליטול לפני נשיאת כפים אלא כשהסחי
3 דעתו משמירת ידיו אחר נטילת שחרית וספק ברכות להקל.
4 ויש מקומות נוהגין שבתפלת שחרית אין נוטלין ידיהם לנשיאת
5 כפים ובמוסף נוטלין מפני היסח הדעת ואעפ"כ אין מברכין
6 אפילו אם ידוע שהסחי דעתו לפי שאפשר שהיסח הדעת אינו
7 פוסל לנשיאת כפים כמו שאינו פוסל לשאר דברי תורה ולא
8 הצריכו ליטול ידיו לנשיאת כפים אלא כשנגעו ידיו במקום
9 הטינופת ולא די להן נקיון בעלמא כמו לשאר דברי תורה.
10 לפיכך אם ידוע לו שנגע במקום מטונף אחר שבירך על נטילת
11 ידיהם שחרית לדברי הכל חייב ליטול ולברך על נטילת ידיהם
12 שנית קודם עלותו לדוכן אבל מה לעשות שלא נהגו כן לכן כל
13 כהן ירא וחרד ישמור ידיו משעת נטילתו שחרית שלא ליגע
14 במקום המלוכלך שיתחייב לברך על נטילת ידיהם פעם ב':
15 ו נוהגים שהלוי יצוק מים על ידי הכהנים על שם וגם את
16 אחיך מטה לוי וגו' הקרב אתך וילוו עליך וישתרוך וכדי
17 שהכהנים יוסיפו קדושה על קדושתם שמקדישים ידיהם מן
18 הלויים הנקראים קדושים שנאמר וקדשת את הלויים.
19 ולוי המקדש ידי הכהנים יש לו להתקדש עצמו תחלה שיטול
20 ידיו קודם שיצוק על ידי הכהנים שאיך יוסיף קדושה והוא אינו
21 קדוש ובמדינות אלו סומכין הלויים על נטילת ידיהם שחרית אבל
22 אם נגע במקום מטונף ראוי הוא שיטול ידיו תחלה.
23 ואם אין שם לוי יצוק בכור פטר רחם שהלוי הוא קדוש על ידו
24 אבל בכור לאב בלבד אין בו קדושה עכשיו שנטיל העבודה
25 מבכורות ואם אין שם לא לוי ולא בכור טוב שיטול ידיו הכהן
26 בעצמו משיטול על ידי ישראל שמוטב שיתקדש על ידי עצמו
27 שהוא קדוש משיתקדש על ידי ישראל שאינו קדוש כמותו:
28 יא אם הלוי חכם והכהנים עמי הארץ אין צריך ליתן מים על
29 ידיהם שלא יזלזל בכבוד תורתו ואם מקצת הכהנים
30 תלמידי חכמים צריך ליצוק על כולם מפני דרכי שלום ויש מי
31 שאומר שאף אם כולם עמי הארץ צריך ליצוק מים על ידיהם
32 (מפני דרכי שלום כמו שכהן עם הארץ עולה לקרות בתורה לפני
33 לוי חכם מפני דרכי שלום כמ"ש בסי' קל"ה) והעיקר כסברא
34 הראשונה (לפי שכשהלוי מונע עצמו בשב ואל תעשה ואינו
35 הולך לשרת הכהנים ליצוק מים על ידיהם אין לחוש למחלוקת
36 כל כך כמו שיש לחוש בחכם העולה לקרות בתורה ראשון בפני
37 הכהן) ומכל מקום אם רוצה לוי למחול על כבודו וליצוק על
38 ידי כהנים רשאי ונכון לעשות כן כדי להוסיף קדושה על קדושת
39 הכהנים ואין בזה איסור משום זלזול תורתו (כיון שאינו משרת
40 את הכהנים דרך חק ומשפט כהונה אלא מתכוין להוסיף קדושה

41 על קדושתם ואין איסור כלל לחכם לזלזל את עצמו משום איזו
42 הידור מצוה והוספת קדושה ואדרבה זהו כבודו כמו שיתבאר
43 בסי' ר"ן):
44 יב כל כהן שאינו עולה לדוכן קודם שיסיים השליח ציבור
45 ברכת עבודה שוב אינו עולה שנאמר וישא אהרן את ידיו
46 אל העם ויברכם ואחר כך וירד מעשות החטאת וגו' משמע
47 שבירך קודם שנסתלק מהעבודה לכן תקנו בתפלה שיעלו
48 הכהנים לדוכן קודם סיום ברכת העבודה ואף אם לא יעלו
49 לדוכן ממש אלא שעוקרים רגליהם לעלות אע"פ שלא הגיע
50 לדוכן עד לאחר רצה ומודים ה"ז כאלו עלה בעבודה.
51 ולכתחלה יעקור כל כהן ממקומו כשמתחיל הש"ץ רצה:
52 יג אפילו אם היה אנוס ולא עקר רגליו בעבודה לא יעלה ואם
53 עלה לא ירד.
54 ואם עקר רגליו מביתו לבא לבית הכנסת ולא כדי לעלות לדוכן
55 אין עקירה זו מועלת כלום אבל אם עקר רגליו מביתו לבא לבית
56 הכנסת כדי לעלות לדוכן עקירה זו מועלת אם היתה קודם
57 שסיים הש"ץ ברכת עבודה כגון שהיה ביתו סמוך לבית הכנסת:
58 יד כשעוקרים הכהנים רגליהם לעלות לדוכן אומרים יהי רצון
59 מלפניך ה' או"א שתהא ברכה זו שצויתנו לברך את עמך
60 ישראל ברכה שלימה ולא יהיה בה מכשול ועון מעתה ועד
61 עולם.
62 וטוב שלא יאמרו תפלה זו מיד שעוקרין רגליהם בעבודה אלא
63 ימתינו עד אחר שיאמרו מודים עם הש"ץ ואז יחזירו פניהם
64 להיכל ויאמרו תפלה זו ויאריכו בה עד שיסיים הש"ץ ברכת
65 הודאה כדי שיענו הקהל אמן על שתייהם:
66 טו כשהם עומדין בדוכן ופניהם כלפי היכל ואחוריהם כלפי
67 העם אצבעותיהם כפופות לתוך כפיהם כשאר בני אדם
68 ואינן פושטין ופורסים ידיהם עד שיקרא להן הש"ץ כהנים שאז
69 מחזירים פניהם כלפי העם ופושטים ידיהם שנאמר וישא אהרן
70 את ידיו אל העם ויברכם משמע שפשט ידיו בשעת הברכה
71 (שאם היו ידיו כפופות לתוך הכף נמצא שלא נשא והגביה כל
72 היד לגמרי).
73 ואין הש"ץ קורא כהנים אלא לשנים שהפסוק אמור להם
74 שתרגומו כד תמרון להון משמע לשנים אבל אם אין שם אלא
75 כהן אחד אינו קורא לו אלא הוא מעצמו מחזיר פניו ונושא כפיו
76 ומברך קודם שישא כפיו (ואעפ"י שמצד עצמו אינו מחויב
77 לישא כפיו כמ"ש לעיל כיון שאין קוראין לו) ואפילו אם הם
78 ב' אלא שאחד מהן קטן אין קוראים להם:

1 **תוכן הפרק:** התוכן הפנימי ד"ריקוד לפני הכלה"
2 והכבוד וההילול שנותנים לחתן וכלה, וכן ענין
3 החופה אך מ"ש כיצד מרקדין, ענין זה מהו.
4 עדיין צריך להבין הקשר בין גילוי בחי' "כלה"
5 (כלות הנפש לאלקות) עם ענין הריקוד (ברגלים)
6 דוקא.

7 דלכאורה, העיקר הוא אמירת השבחים לפני הכלה
8 (וכדמוכח מפלוגתת ב"ש וב"ה גופא, אם משבחים
9 אותה "כמות שהיא", או "כלה נאה וחסודה"), ומדוע
10 צריך להיות ענין הריקוד (ברגלים) דוקא.

11 **הענין הוא, שבדי להיות התחברות חתן וכלה,**
12 **שהם שני הפכים מנגדים זה לזה.**
13 *[והולך ומבאר כיצד יחוד חתן וכלה הוא חיבור של*
14 *שני הפכים ומנגדים:]*

15 **להיות החתן הוא בחינת המשכה שמלמעלה**
16 **למטה, כמים שיורדים ממקום גבוה, כי הוא בחינת**
17 **משפיע שמשפיע מלמעלה למטה.**
18 ידוע ד"חתן" הוא לשון "נחות דרגא" - ירידת
19 מדריגה. והיינו לפי שחתן הוא בחינת "משפיע",
20 שמוריד השפעתו "מלמעלה למטה" למקבל השפעתו,
21 והוא כמו טבע המים שיורדים "מלמעלה למטה" -
22 ממקום גבוה למקום נמוך.

23 **והכלה בחינת מקבל ממטה למעלה, כמבואר לעיל**
24 **שכלה היא בלתה נפשי וכו', והוא כדוגמת האש**
25 **שעולה בלהב ג"כ מלמטה למעלה.**

26 טבע המקבל הוא שמשתוקק להמשפיע כדי לקבל
27 השפעה, וכמו כלה כפשוטה, ד"ואל אישך תשוקתך".
28 וכך בנפש האדם, בחינת "כלה" היא "כלות הנפש",
29 שגדרה הוא - השתוקקות הנפש לצאת מגשמיות
30 וחומרית הגוף ולידבק באלקות ולהכלל בו יתברך,
31 שהוא ענין "עלי" מלמטה למעלה, כמו בחינת "אש",
32 שטבע האש הוא שהלהב עולה מלמטה למעלה.

33 **והרי הם ב' הפכים כמים ואש.**

34 **ונמצא שחתן וכלה הם שני הפכים, כמו מים ואש**
35 **- וכיצד אפשר לחברם יחד?**

36 **ול להיות יחוד חתן וכלה, היינו כמאמר רז"ל על**
37 **פסוק עושה שלום במרומיו בין שר של מים כו',**
38 **היינו על ידי המשכות בחינה היותר גבוה מערך**

39 **חב', אשר עי"ז יתבטלו מציאותם ויהיו יכולים**
40 **להשתוות יחד.**

41 **אלא, יחוד חתן וכלה הוא על דרך מאמר רז"ל**
42 **מיכאל שר של מים וגבריאל שר של אש והקב"ה**
43 **עושה שלום ביניהם.**

44 **פירוש:**

45 **"מיכאל שר של חסד הנק' בשם מים היורדים**
46 **ממקום גבוה למקום נמוך כו', ובחינת אש שטבעה**
47 **לעלות למעלה היא בחינת הגבורה והסתלקות השפעת**
48 **החיים כו' שלא להשפיע רק בצמצום עצום ורב, והן**
49 **מדות נגדיות והפכיות זו לזו..**

50 **אך הקב"ה עושה שלום ביניהם, דהיינו על ידי**
51 **גילוי, שמתגלה בהן הארה רבה והשפעה עצומה מאד**
52 **מאור אין סוף ב"ה, אשר כשמו כן הוא שאינו בבחינת**
53 **מדה ח"ו כו', ואזי המדות נגדיות של מיכאל וגבריאל**
54 **. . היו לאחדים ממש ובטלים באורו יתברך."**

55 **משל למה הדבר דומה - לעבדים המנגדים זה את**
56 **זה בתכלית, כשיבואו לפני המלך ישתוו ויתאחדו**
57 **בתכלית, כי מאחר שהמלך מופלא וגבוה משניהם יחד**
58 **הרי הם מתבטלים מציאותם לפניו, וכאשר כל אחד**
59 **מתבטל ממעמדו ומצבו, אזי יכול להשתוות גם עם**
60 **היפוכו ולהתאחד עמו.**

61 **וזהו ג"כ כאן על ידי החופה, כי על כל כבוד חופה**
62 **הוא בחינת המשכת המקיפים עליונים מבחינת**
63 **סובב כל עלמין, עי"ז מתחברים החתן והכלה יחד.**
64 **וכמו כן יחוד חתן וכלה (שזהו ענין הנישואין)**
65 **אפשרי רק ע"י שמתגלה אור אלקי עליון ביותר,**
66 **שלמעלה מבחינת חתן וכלה גם יחד.**

67 **"וזהו שמביאים חתן וכלה תחת החופה שחופפת**
68 **על שניהם יחד ועומדת בגובה ורום על החתן וכלה,**
69 **כי חופה זאת היא בחינת "אור מקיף", מבחינת**
70 **מקיפים עליונים, הנק' בזהר "סובב כל עלמין" [דהיינו**
71 **אור אין סוף ב"ה בכבודו ובעצמו שלמעלה מגדר**
72 **העולמות, גם מהעולם היותר עליון, ולגבי' - שזה**
73 **ומשוה קטן וגדול], ולהיות כי הוגבהו ונתרוממו החתן**
74 **והכלה במקום ומדרגה גבוה מכל עיקר מציאותם, הרי**
75 **במקום גבוה כזה יכולו להתאחד ולהתכלל זה עם זה."**

76 **וזהו מ"ש "כי על כל כבוד חופה", פירוש, "על**
77 **כל כבוד" - היינו ב' מיני כבוד, כבוד חתן וכבוד כלה,**

1 והחופה מקפת על שניהם גם יחד, כי הוא גילוי "אור
2 מקיף", מבחינת "סובב כל עלמין" שלמעלה משניהם,
3 ועי"ז הם מתחברים יחד.

4 וזהו כיצד מרקדין לפני הכלה, פירוש לפני הכלה,
5 למעלה מן הכלה, דהיינו המשכות בחינת סובב כל
6 עלמין, מקיפים עליונים.

7 ועפ"ז יובן בעומק יותר הפירוש הפנימי ד"כיצד
8 מרקדין לפני הכלה", דקאי (לא רק על גילוי
9 והתעוררות "כלות הנפש" להקב"ה, אלא גם) על
10 המשכת הנתינת כח ל"יחוד" הנפש עם הקב"ה, שהיא
11 מ"מקיפים העליונים", בחינת "סובב כל עלמין" -
12 שרק בכוחה לייחד חתן וכלה.

13 וזהו הפירוש הפנימי ב"כיצד מרקדין לפני הכלה"
14 (ולא "עם הכלה" - ד"לפני" הוא גם לשון קדימה
15 (לפני וקודם), ו"לפני הכלה" היינו למעלה מן הכלה,
16 והכוונה לה"מקיף" (בחינת "חופה") שעל גבי החתן
17 והכלה.

18 איך ומה הוא נמשך, לזה אמר כיצד מרקדין,
19 שנמשך על ידי הריקוד.

20 בחינת "לפני הכלה" - המקיף העליון (המאיר
21 בחופה החופפת על החתן והכלה) - נמשך ומתגלה על
22 ידי "ריקוד" דוקא.

23 וכפי שרואים גם בענין הריקוד כפשוטו, שדוקא
24 השמחה והחדוה היותר עצומות, שלא יכילו המוח
25 והלב, וגם לא יספיק הסיפוק בידים - כי היא שמחה
26 מפנימיות נקודת עצמיות הנפש [מבחינת "יחידה"
27 שבנפש, שהיא "מקיף" שעל גבי הראש] - מביאות את
28 האדם לידי ריקוד ברגלים דוקא.

29 [והולך ומבאר הקשר בין המשכת המקיף לריקוד
30 ברגלים דווקא:]

31 כי הריקוד [ש]הוא ברגלים, בחינת ממלא כל
32 עלמין, נמשך מלמעלה מבחינת חיצוניות המקיף,
33 סובב כל עלמין.

34 הריקוד הוא ברגלים דוקא, שהוא החלק
35 ה"חיצוני" של נפש האדם. דהשכל שבמוח והמדות
36 שבלב הם הכוחות הפנימיים שבנפש, היינו שהם
37 ביטוי מהות מעלת נפש האדם, משא"כ כח המעשה,
38 ובפרט כח ההילוך שברגלים, נקרא "חיצוניות" האדם,
39 מאחר שאינו אלא כח גשמי לנענע אברי הגוף ואינו
40 מבטא כלל מעלת מהות נפש האדם.

41 וענין הריקוד ברגלים מורה על גילוי שמחה
42 עליונה ביותר, מעומק הנפש (כנ"ל). ונמצא, שאע"פ
43 שהריקוד נעשה בחיצוניות האדם (רגלים שבו), הרי
44 בחיצוניות זו מתגלה אור עליון ביותר.

45 והרמז מזה לענין המשכת "מקיף העליון":

46 המקיף העליון הוא האור האלקי הנקרא "סובב כל
47 עלמין" (כנ"ל), שהוא אור אין סוף ב"ה בכבודו
48 ובעצמו, שאינו בגדר העולמות כלל.

49 וזהו בניגוד להאור והחיות האלקי המצומצם,
50 הנקרא "ממלא כל עלמין", לפי שהוא מתלבש
51 בנבראים להחיותם [כמו נפש המתלבשת בגוף ועושה
52 אותו גוף חי, וכמאמר רז"ל מה הנפש ממלא את הגוף
53 כך הקב"ה מלא את העולם] - ולפיכך, "ממלא כל
54 עלמין" נקרא רק בחינת "רגלים" ו"חיצוניות" לגבי
55 אור אין סוף ב"ה עצמו.

56 והנה מאחר שאור הסובב כל עלמין הוא למעלה
57 מגדר העולמות לגמרי, בלתי אפשרי שאור זה יתגלה
58 בעולמות. ולפיכך, כשאנו מדברים על המשכת וגילוי
59 "מקיף העליון" בתוך העולמות, אין זו אלא בחינת
60 "חיצוניות המקיף" ולא "פנימיות המקיף", "כי
61 מבחינת "סובב" הכללי אי אפשר להמשיך רק בחינת
62 חיצוניות".

63 כלומר: רק בחינה תחתונה ונמוכה שבאור הסובב,
64 שהוא חלק ה"חיצוני" שבו, נמשכת ומתגלה בנבראים.
65 וזהו ענין ה"ריקוד לפני הכלה", דריקוד מורה על
66 התגלות אור גבוה, שהיא חיצוניות ובחינה תחתונה מן
67 המקיף (סובב כל עלמין), "ולכן נקרא זה "ריקוד",
68 כמו ריקוד שהוא ג"כ בחינה תחתונה וחיצוניות,
69 ברגלים" [כלומר, זו בחינת חיצוניות של אור גבוה
70 ביותר, מקיף העליון].

71 וזהו כיצד מרקדין לפני הכלה, כי בחינת ריקוד
72 הנ"ל, בחינת חיצוניות מן המקיף, הוא לפני הכלה,
73 למעלה מן הכלה, מבחינת סובב כל עלמין".

74 כי פנימית אי אפשר להכיל.
75 אי אפשר לדבר גבולי להכיל "פנימיות המקיף"
76 שלמעלה מגדר העולמות לגמרי.

77 ולכך נותנים כבוד לחתן וכלה ומגביהים ומנשאים
78 אותם, היינו בכדי להעלותן לבחינת סובב כל
79 עלמין שהוא בחינת מקיף.

1 הפירוש הנ"ל ב"ריקוד לפני הכלה" - שקאי על
2 גילוי אור המקיף העליון (שבכוחו לפעול יחוד חתן
3 וכלה) - עולה בקנה אחד עם תוכן הריקוד לפני הכלה
4 לפי פשוטו, שרוקדין לפני לכבודה, כדי לנשאות
5 אותה על ידי זה, "שמגביהים אותה [ומשבחים אותה]
6 במעלות גדולות שע"ז תתנשא ותתרומם בערכה, יותר
7 מכפי מדת מעלתה העצמית".

8 שהתוכן הפנימי בזה הוא, שכדי לפעול יחוד חתן
9 וכלה צריכים לרומם ולהגבי' אותם למעלה ממהותם
10 ומדריגתם (וזהו ענין הכבוד שנותנים להם), עד שיאיר
11 בהם בחינת "מקיף העליון" (שלמעלה משניהם גם
12 יחד), שרק ע"ז יוכלו להתאחד יחד כנ"ל.

13 וז"ש צדיק ה' בכל דרכיו, שהוא בחינת התחברות,
14 שלום בפמליא של מעלה בו':

15 על כח זה שבמקיף העליון, לפעול שלום ואחדות
16 בין שני הפכים, נאמר "צדיק ה' בכל דרכיו", כי ידוע
17 ד"צדיק" הוא מידת היסוד, שענינה - "התקשרות
18 והתחברות", וזהו ענין "צדיק ה' בכל דרכיו", שקאי
19 על השלום וההתחברות שנפעל על ידי גילוי המקיף
20 העליון, הן למעלה והן למטה, כמאמר רז"ל שכל

21 העוסק בתורה עושה שלום בפמליא של מעלה
22 ובפמליא של מטה.

23 וכך בעניננו, ד"צדיק מחבר חתן וכלה".

24 קיצור פרק ד:

25 הקשר דגילוי כלות הנפש לענין הריקוד דוקא, כי
26 חתן וכלה, בחינת משפיע ומקבל, הם שני הפכים,
27 כאש ומים. וחיבורם יחד הוא רק על ידי אור עליון
28 שלמעלה משניהם גם יחד, המבטל את מציאותם שאז
29 הם יכולים להתאחד יחד. וזהו ענין החופה החופפת
30 ומקפת על החתן והכלה, המורה על המשכת "אור
31 מקיף", מבחינת "סובב כל עלמין", דלהיותו אור עליון
32 ביותר, רק חיצוניותו (היינו מדריגה היותר תחתונה
33 שבו) אפשר להיות נמשך בנבראים. וזה נרמז בענין
34 הריקוד ברגלים דוקא, שהם החלק היותר תחתון
35 וחיצוני שבאדם. מטעם זה מכבדים ומהללים את
36 החתן והכלה (בעת הריקוד) כדי לרומם ולהגבי' אותם
37 לבחינת "אור מקיף" שע"ז יכולים להתאחד.

38 מושגים שנתבארו בפרק: מקיפים עליונים. סובב
39 כל עלמין וממלא כל עלמין. חיצוניות המקיף.

ד"ה תנו רבנן כיצד מרקדין. פרק רביעי

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

מאמרים קונטרסים

1 ולהבין זה בתוס' ביאור הנה יש להקדים מ"ש בע"ח
2 בכמה דוכתי שבחי' פנימי' אבא הוא בחי' פנימי'
3 ע"י לא ידעתי הטעם כו' להיות שאנו רואים למטה מבשרי
4 אחזה כו' מבחי' התענוג שמתענג האדם ממה שחידש
5 איזה שכל עמוק ביותר בתענוג נפלא ביותר, ולכאורה אנו
6 רואי' ממה שיוקדם המצאת השכל חדש קודם להתפעלות
7 התענוג ממנו שאין זה רק שמתלבש בשכל הזה שחידש
8 מהארת אור התענוג ואין להם שייכות זע"ז כלל, אך באמת
9 אין זה כי התענוג הנפלא שמתענג באותו השכל הוא מקור
10 ממציא התהוות זה השכל רק שבא בגילוי אחר התגלות
11 אותו השכל, וזה פלא לכאורה דאם ה' התענוג הזה מקור
12 השכל היולי ה' צ"ל קודם לשכל. אך הענין הזה מופת
13 גמור לענין המאמר שא' בע"ח דבחי' פנימי' אבא הוא
14 בחי' פנימי' ע"י דהיינו שפנימי' התענוג הוא מקור כל
15 התענוג' הנמשך ונשפל למטה כו', וכמו תענוג שבחי'
16 שבפרט שחידש נשפל וירד בבחי' הארה דהארה הנופל

1 [ב] וביאור זה הנה ידוע עד"מ כמו שאנו רואי' למטה
2 באדם התחתון שהתענוג ומקור השכל
3 הפרטי [שמחדש] ונק' תענוג שבחי' שהוא מקור החכ'
4 וכמ"ש והחכ' מאין תמצא מבחי' אין של התענוג
5 וכמשי"ת. אך הנה הוא סוף מדריגות [בחי'] התענוג
6 העצמי שלמעלה מהיות מקור לחכ' זאת שמחדש, וכמו
7 אותיו' הדיבור שהוא סוף גילוי השכל כנ"ל כך בחי'
8 התענוג שהוא מקור לחכ' בפרט הוא סוף גילוי בחי'
9 התענוג העצמי כו'. וזהו דמיון להבין למעלה ביאור ענין
10 בחי' ע"י סתם ובחי' עתיקא דעתיקא שבחי' ע"י סתם הוא
11 בחי' התענוג המקור לחכ' כנ"ל ובחי' עתיקא דעתיקא' הוא
12 מקור התענוג הנמשך למטה בחכ', ושרש של בחי' עתיקא
13 דעתיקא' הוא בחי' מל' דא"ס הנ"ל שהוא מקור לג"ר
14 [דא"ק] שנק' בלשון הזוהר עתיקא דעתיקא' כו' כנ"ל. וזהו
15 שכתוב כי עמך מקור חיים מקור כל התענוג' העליונים
16 כו' כמ"ש במ"א.

23 זה התענוג הפרטי אז הי' ראוי שיוקדם התענוג לשכל, אבל
24 אם מקור זה השכל מתאחד בעצם התענוג שלמעלה מגילוי
25 זה התענוג ע"כ יבא גילוי השכל ראשון לגילוי זה התענוג
26 כו' וד"ל.
27 ונמצא מובן עכ"פ שבחי' עצם התענוג שם מקור מוצא
28 כל השכלי' מאין ליש בבחי' כח היולי לחדש עד
29 אין שיעור ורק מעט מזעיר בחי' הארה דהארה ממנו נופל
30 ויורד בהמצאת שכלי' חדשים בכלי מוח האדם כו'.
31 ולמעלה יובן מכ"ז שבחי' חכ' דא"ק שנק' מקור החכ'
32 שברצון ונק' כח המשכיל היולי הוא מתאחד בבחי' עצם
33 כח התענוג העליון [ה]היולי, והוא מ"ש דפנימי' אבא הוא
34 פנימי' ע"י כנ"ל ונק' ג"כ עתיקא דעתיקי' כנ"ל ומשם
35 נמשך הארה דהארה בבחי' ג"ר דע"י סתם והוא בחי'
36 תענוג שבחכ' בפרט שנק' עדן כמו תענוג הנרגש בחכ'
37 חדשה כנ"ל, וזהו חכמתא דאדם קדמאה תאיר פניו בגילוי
38 בבחי' חכ' דע"י וא"א כו' כמו רבי אבואה שמצא תוספתא
39 חדתא שהאירו פניו כו' ע"י התענוג שמתגלה בחידוש
40 חכמה זו ממקורה כנ"ל וד"ל. ונמצא שבחי' ע"י סתם הוא
41 סוף בחי' עצמי' התענוג שבחכ' דא"ק וזהו זכר רב טובך
42 יביעו פי' רב טובך הוא מקור כל התענוגי' ורק זכר ממנו
43 נמשך לאו"א דאצי' והוא מבחי' ג"ר דע"י סתם שהוא כמו
44 התענוג בפרט שבשכל פרטי כנ"ל וד"ל.

להבין שרש ענין עגולים וישר – קודם ר"ה תקע"ה

1 ונובל מעצם [כח] התענוג העצמי שלמעלה והוא הנק' בחי'
2 פנימי' ע"י, ומשם הוא ג"כ בחי' מקור מוצא כל המושכלות
3 החדשות להמציא שכלי' עד אין שיעור, וכידוע שזהו בחי'
4 לחלוחי' הרוחני' [ש]במוח ששם הוא משכן התענוג העצמי
5 (שממנה נתהווה הטפה רוחני' במוח) ומשם הוא כח
6 ההבנה להמציא שכלי' חדשים כו', ומקור מוצא השכלי'
7 נק' פנימי' אבא למעלה והוא בחי' פנימי' ע"י שהוא כח
8 התענוג העצמי כו'. והנה כאשר יורד ונמשך ונשפל איזה
9 הארה דהארה מעצמו' כח התענוג ממילא נמשך מזה מקור
10 מוצא כל השכלות חדשות והא בהא תלי' והי' לאחדים
11 ממש מטעם זה, והוא הסיבה אשר אנו רואים שבהמצאת
12 שכל חדש [יומשך ו]ימצא בו תענוג מורגש מיד לפי שמיד
13 ביציאת שכל החדש ממקורו [מקור כל] [ה]שכלי' יצא עמו
14 הארת אור כח התענוג העצמי מטעם הנ"ל שהוא סיבת
15 התהוותו [מ]מקורו משום דפנימי' אבא הוא פנימי' ע"י
16 דהיינו כח המשכיל כל שכלי' שהוא בא מבחי' כח התענוג
17 העצמי, כך בפרט בהמצאת גילוי שכל חדש הנה הוא בא
18 בבחי' אור תענוג פרטי היורד מכח עצם התענוג, ולפי
19 שמקור מוצא שכל זה כבר קיבל מכח עצם התענוג ע"כ
20 יוקדם לבא בגילוי תחלה ואח"כ יתגלה התענוג שלו אבל
21 הוא מקור מוצאו בין במקורו בעצם כח המשכיל בין בגילוי
22 למטה בפרט, אך אם הי' מקור זה השכל מקבל מבחי' אור

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר הצמח צדק

דרך מצותיך

17 בהמשכת אא"ס בהספירות ומהם למטה כדלעיל, ואמנם
18 בק"ש בפסוק ראשון שמע ישראל כו' שהוא הנק' קבלת
19 עול מלכות שמים בגמ', הענין הוא להמשיך הארה
20 ממקורא דכולא דהיינו מבחי' עצמות האור א"ס כמו שהוא
21 בעצמותו למעלה מעלה מהתלבשות הארתו שבי"ס שהיא
22 מבחי' הארת הקו לבד שהקו עצמו מלוכש בא"ק והארתו
23 מלוכש בי"ס דאצי' כמ"ש מור"ר באגה"ק ע"פ איהו וחיהי
24 כו', אבל בק"ש כוונתו להמשיך הארה חדשה ממקורא
25 דכולא ממש, ואחר שכבר נמשך הארה זו בכלל ע"י ק"ש
26 אנו ממשיכים גלויה בפרטות בכל הי"ס ע"י ח"י ברכאן
27 דש"ע ומשם נמשך אח"כ למטה להיות רופא חולים ומברך
28 השנים כו', וזהו עיקר הפי' במאמר הספרי אליו ולא
29 למדותיו דהיינו אליו ממש והוא מהו"ע ית' שלמעלה ג"כ
30 מהארתו המלוכשת בי"ס. והיינו בק"ש שאז כוונתו
31 להמשיך הארה משם ממש, וביאור הדברים הנה מבורר
32 בפע"ח שיש בכל יום ממש מעין ר"ה דהיינו כשם שבר"ה

1 (יא) מיהו עדיין קשה לכאורה דעם היות שהיחוד דזיווגי
2 המדות הנ"ל הוא ממש המשכת אא"ס המלוכש
3 במדות כו' ולא זיווג המדות לבד. עכ"ז כיון שהמדות הם
4 רק כטפה מאוקיינוס וא"כ לכאורה האור א"ס שבתוכן
5 נמשך ע"י הצמצום הידוע הנק' מק"פ וא"כ עדיין אינו
6 ערוך לגבי האורא"ס עצמו שבו כל מגמתו וחפצו
7 ותשוקתו כו', אך הענין הוא כי אע"פ שהתהוות הי"ס
8 עצמן הוא ע"י הצמצום ומק"פ הידוע מ"מ האור א"ס
9 שמתלבש בתוכן הוא הארה מאור א"ס ממש כמו שהוא
10 למעלה מהצמצום וה"ע הקו מהאורא"ס שנמשך אחר
11 הצמצום וביאור ענין הרשימו והקו נת' במ"א ואמנם ענין
12 היחודים הנ"ל הוא להמשיך הארה חדשה מאור א"ס ממש
13 בתוספת עילוי רב לאין קץ על הארה הראשונה ויומשך
14 ההארה למטה עד שיהי' יחוד זו"נ כו' ע"ד דוגמא. ולהבין
15 ביאור הדברים הנה יש להקדים ענין הק"ש שלפני שמ"ע
16 מהו, דהנה ק"ש היא הקדמה לש"ע כי בש"ע הכוונה

1 הוא חזרת הדברים לקדמותן ומשם נמשך מחדש בנין זו"נ
2 שהם מקור חיות העולמות כו' כך ממש יש בכל יום דרך
3 פרט והוא ענין מצות ק"ש ושמ"ע כו', והנה ידוע שבר"ה
4 הוא בתחלה הסתלקות ועליות החיות עד המקור הראשון
5 הוא האא"ס בעצמותו ומהותו ממש ואח"כ חזור ונמשך
6 משם הארה וחיות חדש ממש להיות בנין הי"ס מחדש
7 באו"כ והעיקר להיות בנין הנוק' שהיא מקור חיות עולמות
8 הנפרדים, ואחר שנבנית בפרצוף שלם אזי נמשך הטפה
9 בשמ"ע כו' והנה המשכת החיות מחדש מאוא"ס בר"ה
10 העיקר הוא ע"י השופר כידוע ומבואר בכתבי הק' מכ"ק
11 נ"ע ונרמז ג"כ בקצרה באגה"ק ד"ה לעורר את האהבה
12 כו', וכמ"כ יובן למשכיל בבחי' המעין זה בדרך פרט
13 שבכל יום, שבאמירת פסוק ראשון דק"ש (ואפשר עד בכל
14 לבבך וי"ל דבהא פליגי תנאי ר"פ הי' קורא אי עד על
15 לבבך בעמידה או פסוק ראשון לחוד עיי"ש) ע"י האהבה
16 שבבחי' מאדך וידוע ג"כ שצריך למסור נפשו באחד, הנה
17 עי"ז הוא גורם בחי' עליות החיות עד המקור הראשון הוא
18 אא"ס ב"ה להמשיך משם חיות חדש ממש ובהיות כי
19 המשכה זו ראשית התגלותו היא בח"ע שהיא ראשית
20 האצילות וגם היא הכלי לגלוי אא"ס, לכן מבואר בפע"ח
21 שבק"ש הוא יחוד או"א דהיינו המשכת החיות והאור
22 מאא"ס בחכמ' ומשם נמשך לבניה שהן בחי' אין ויש תרין
23 ריעין דלא מתפרשין כו', ונמצא שהמשכה זו ע"י המס"נ
24 ואהבה דבכל מאדך הוא מעין ודוגמת המשכה הכללית
25 שבר"ה ע"י תקיעת שופר אלא שבר"ה הוא המשכת חיות
26 כללי לכל השנה כולה שהוא כולל לכל המשכות הפרטי
27 שבימות השנה ובכל יום הוא ההמשכה בפרט לאותו יום

28 בלבד, ואח"כ בשמ"ע נעשה ונמשך מהמשכה זו התחלקות
29 והמשכות פרטיות לבנות פרצופי זו"נ שיהיו ראויים ליחוד
30 ולזיווג והעיקר הבנין הוא בברכת אבות ואח"כ ג"כ באתה
31 גבור בחי' שמאלו תחת לראשי ובאתה קדוש בחי' וימינו
32 תחבקני והוא ג"כ כמו שמר"ה מתחיל בנין הנוק' בפרטו
33 מבחי' שמאלו תחת לראשי ולכן הן ימי הדין ואח"כ
34 מתחיל בחי' וימינו תחבקני מבחי' יוהכ"פ עד סוף ימות
35 החג כידוע אלא שבר"ה ויוהכ"פ וסוכות הוא הבנין
36 בכללות ואח"כ בכל יום הוא רק בנין פרטי לאותו היום,
37 וכמו שמבנין הנוק' דר"ה ויוהכ"פ נעשה אח"כ היחוד
38 והזיווג העיקרי בשמ"ע ואז הוא המשכת הטפה מאוא"ס
39 ממש בבחי' מקור נשמות ישראל הנק' נוק' דז"א וזהו
40 עצרת תהי' לכם כו', כמ"כ ע"י בנין זו"נ בחי' ברכאן
41 דצלותא נמשך אח"כ הטפה בשים שלום והוא ההמשכה
42 הפנימי' מאא"ס שנמשך כללות בק"ש רק שנמשך מעילה
43 לעילה עד שנמשכה בזו"נ אולם לא הי' אפשר להתמשך
44 בזו"נ אם לא ע"י שיבנו זו"נ מתחלה בבחי' פרצוף שיהיו
45 ראוי' להוליד, ולזה בתחלה בג"ר דשמ"ע הוא הבנין דזו"נ
46 ע"י המשכת אא"ס בהם בבחי' המוחי' ואח"כ נעשה
47 ההמשכה הפנימי' בשים שלום, ואח"כ מקבלים מהמשכה
48 זו ג"כ העולמות דבי"ע, בובא לציון מקבל עולם הבריאה
49 ובשיר של יום בעולם היצי' ובפטום הקטורת בעשי', נמצא
50 שנמשך גלוי החיות והמשכה החדשה מאור א"ס ממקורא
51 דכולא בכל יום עד שנמשך ג"כ בבי"ע ממש ובכל פרטי
52 הנבראים שבהם שמתחדש בהם החיות בכל יום וכמ"ש
53 בכל יום יהיו בעיניך כחדשים כו' וכ"ז הוא ע"י ק"ש
54 ושמ"ע ושאר סידור התפלה:

שרש מצות התפלה

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

1 וזהו"ע ד' לשונות של גאולה שהוא כנגד ד' מדרגות
2 שיש בתשובה, וזהו פי' הפסוק לכן אמור לבנ"י
3 אני הוי' שכדי שיהי' גילוי בחי' שם הוי' גילוי בחי' י"ה
4 וגילוי ו"ה צריך שיהי' ד' בחי', מתחלה והוצאתי אתכם
5 מתחת סבלות מצרים שהוא בחי' סור מרע, כי העון נק'
6 סבל שהוא כבוד וכמ"ש כבוד עון, ואח"כ והצלתי שהוא
7 בחי' ועשה טוב מעשה המצות, כי בפי' והצלתי יש שני
8 פי', א' לשון הצלה, והב' מל' צל, והיינו שהצל הוא בחי'
9 מקיף, וע"י המצות ממשיכי' בחי' מקיף סוכ"ע, וכמ"ש
10 ואשים דברי בפך ובצל ידי כסיתך, ואשים דברי בפך
11 הוא בחי' תורה ובצל ידי כסיתך הוא בחי' מעשה המצות
12 כו' וזהו ו"ה (וגאלתי הוא בחי' ה' עילאה בינה שגאולה
13 הוא בחי' לידת המדות ובינה נק' אם הבנים כו'), ולקחתי

14 גוי' לי לעם זהו בחי' תשו"ע שהוא בחי' לי לעצמותו
15 ומהותו כו'. וזהו"ע ד"פ אמת שהוא כנגד ד' גאולות ד'
16 אותיות שם הוי' והוא בחי' ד"פ אמת, שיש ד' מדרגות
17 באמת, אף שזו המדרגה ג"כ אמת מ"מ יש בחי' אמת
18 שלמעלה מאמת זה, וכמ"ש וארא אל אברהם אל יצחק כו'
19 באל שדי ושמי הוי' לא נודעתי להם, ופירש"י לא ניכרתי
20 במדת אמייתי שלי, ולכא' אינו מובן וכי שם שדי אינו
21 אמת ח"ו, אך הפי' שגם זו בחי' אמת, אך מ"מ יש בחי'
22 שלמעלה כו' וכמ"ש כי גבוה מעל גבוה שומר וגבוהים
23 עליהם (הגם שבחי' זו ג"כ גבוה אעפ"כ יש בחי' שגבוה
24 מזו ג"כ), וזהו"ע ד' גאולות שביצ"מ.
25 ועתה י"ל איך שייך ביצ"מ עצמו ד' גאולות, הענין הוא
26 דהנה איתא במד"ר שכשנתן הקב"ה התורה למשה

להשתלשלו, ויש בחי' שם הוי' שאינו מקור להשתלשלו' 27
 כלל רק שעלה ברצונו, דהנה אנו רואים למטה שהרצון 28
 הוא העיקר ואעפ"כ מהרצון שלמטה לא יתהווה כלום 29
 שאף שירצה כמה לא יתהווה מזה כלום כ"א כשיומשך 30
 הרצון במחדו"מ, משא"כ למעלה שכיון שעלה ברצונו מיד 31
 נתהווה כך וכמ"ש כל אשר חפץ ה' עשה כו', וזהו שיש 32
 בחי' שם הוי' גם למעלה ברצון כו' לפי ששם ישנם ג"כ 33
 כל הבחי' כו', אך מ"מ פסיק טעמא ששם הוי' דלעילא 34
 הוא למעלה הרבה מבחי' שם הוי' דלתתא ואינו מקור 35
 להשתלשלו' כלל. והנה לע"ל יהי' מאיר גילוי בחי' שם 36
 הוי' דלעילא וכמ"ש ביום ההוא יהי' הוי' אחד ושמו אחד, 37
 דהיינו שלא יהי' פסיק טעמא בגווייהו אלא שם הוי' 38
 דלעילא יהי' מאיר בבחי' שם הוי' דלתתא, וזהו ביום 39
 ההוא יהי' הוי' אחד כו', וממילא יהי' ושמו אחד, דהנה 40
 עכשיו לא כמו שאני נכתב אני נקרא, נכתב בהוי' ונקרא 41
 באד' לפי שהגילוי הוא ע"י שם אד', וכמ"ש הוי' בהיכל 42
 קדשו, היכל הוא אד' ששם אד' הוא היכל לשם הוי', אך 43
 לע"ל כשיהי' מאיר גילוי בחי' שם הוי' דלעילא אזי יהי' 44
 הגילוי ע"י שם הוי' לבד שלא ע"י שם אד' וכמ"ש ולא 45
 יכנף עוד מוריק שלא יהי' הסתר כלל כו' ע"י לבושים כו', 46
 והיינו לפי שיהי' מאיר גילוי שם הוי' דלעילא כו'. וזהו"ע 47
 ד' גאולות של לע"ל, והיינו שהד' גאולות של לע"ל הוא 48
 מבחי' ד' אותיות שם הוי' שברצון כו', וזהו ד"פ אמת 49
 שבעזרת שהיא בחי' אמת שבשם הוי' דלעילא כו', וזהו 50
 תשורי מראש אמנה, דהיינו מראש ומקור של אמנה שהוא 51
 בחי' רזא דמהימנותא שהוא בחי' ע"ס כו'. 52

לכן אמור לבנ"י

ש"פ וארא, תרל"ב.

אמרה ד"פ בינו לבין עצמו ואח"כ נתן כו' (ומזה נלמד 1
 שכשאדם צריך לומר איזה דבר תורה צריך לחזור אותה 2
 ד"פ בינו לבין עצמו) וכמ"ש אז ראה ויספרה הכינה וגם 3
 חקרה ויאמר לאדם, שיש כאן ד' מדרגות עד ויאמר לאדם, 4
 ולהבין זה איך שייך לומר שאמרה ד"פ בינו לבין עצמו, 5
 הענין הוא דהנה שרש התורה היא למעלה מאד וכדי 6
 שיומשך למטה אם ה' נמשך התורה כמו שהיא למעלה 7
 לא היו יכולים לקבל, וע"כ הוצרך להיות מתחלה צמצום, 8
 וזהו ענין שם הוי' שהוא בחי' צמצום והתפשטות המשכה 9
 והתפשטות כו', והיינו ששם הוי' הוא מקור להתהוות, וכדי 10
 שיהי' התהוות מאו"ס זהו ע"י צמצום והתפשטות כו', 11
 וכך כדי שיומשך התורה למטה זהו ע"י צמצום והתפשטות 12
 המשכה והתפשטות, והיינו שצריך שיהי' נמשך ע"י 13
 אותיות שם הוי', וזהו ד' מדרגות אז ראה הוא בחי' חכ' 14
 שמתחלה נמשכה בבחי' חכ' כי ראי' הוא בחי' חכ' וכמ"ש 15
 איזהו חכם הרואה את הנולד, וחכמים הם עיני העדה כי 16
 ראי' היא מבחי' חכ' כו', ויספרה הוא בחי' בינה כי ספר 17
 הוא בחי' בינה, הכינה וגם חקרה זהו בחי' ז"א ומל' ואח"כ 18
 ויאמר לאדם שנמשכה למטה בבי"ע כו'. ובזה יובן ענין ד' 19
 גאולות שביצ"מ, שביצ"מ גופא ה' צ"ל ד' גאולות, והיינו 20
 שכדי שיומשך מאו"ס למטה בחי' גאולה הוצרך שיהי' 21
 ד' מדרגות גאולה שהוא בחי' צמצום והתפשטות המשכה 22
 והתפשטות, וכנגד זה תיקנו ד' כוסות כו'. 23

ועתה י"ל ענין ד' פעמים אמת שלע"ל, והענין הוא דהנה 24
 ידוע שיש שני בחי' הוי' וכמ"ש ויקרא הוי' הוי' 25
 ופסיק טעמא בגווייהו, והיינו הוי' שהוא מקור 26

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

קונטרס העבודה

לידי הבנת השכל הטבעי שגם הוא יבין הענין האלקי 11
 ויתעורר ג"כ כו' (ותחלה הוא בדרך הסכם שאינו מונע 12
 להאבה ולהרצון בפועל דנה"א, והיינו שאינו מבלבלו 13
 ואינו מטרידו כ"כ בעניני החומריים ואין להנה"א כובד 14
 בעניני האלקיים בתו"מ וכה"ג ואינו פוגע התנגדות לזה 15
 מצד החומרי, וע"י שקידת העבודה נעשה הרצון גם 16
 בנה"ב כנ"ל שגם הוא רוצה באלקות ובעניני אלקות ולא 17
 זו בלבד שאין לו כובד והתנגדות כ"א שגם מצד החומרי 18
 הוא חי בעניני אלקות ועושה כל דבר ברצון וחשק ובחיות 19
 גדול). 20

וגם ע"י החלישות דנה"ב נעשה מוכשר לקבל את האור 1
 והיא שגם השכל הטבעי יבין את הענין האלקי ואיך 2
 שהעיקר הוא האלקות והגשמי הוא דבר טפל לגמרי ואינו 3
 עולה בשם דבר כלל לעצמו ואיך שאלקות הוא תכלית 4
 הטוב משא"כ הגשמי והחומרי אינו טוב כלל ואדרכא הוא 5
 רע ודבר מאוס בעצם, ולכבו יבין איך שצריך לרצות רק 6
 באלקות ומתעורר באמת גם הוא ברצון לאלקות להניח 7
 ולעזוב כל הענינים החומריים והגשמיים ושיהי' כל עסקו 8
 ברצון וחפץ בעניני אלקות בעסק התורה וקיום המצות, 9
 וית' לקמן שזה עיקר גדול בעבודה להביא ההתבוננות 10

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים ה'תש"ט

(ב) ובאור הענין הוא, דהנה אָמרו רבותינו ו"ל" על שלשה דברים העולם עומד, על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים⁸. והנה עבודה היא עבודת הקרבנות, דידוע שגדולה⁹ ורמה מעלת הקרבנות עד מאד, ולכן אנו רואים שכללות כל התורה מלאה מעבודת הקרבנות, וכמו ספר ויקרא שכלו מדבר בענין הקרבנות, ועוד בהרבה מקומות. וגם כל המועדים הרי עקרים הם הקרבנות, ומכפרים על נפש החוטאת כפי החק האלקי הבא בפרט כל קרבן וקרבן. אשר באמת בכללות הענין הזה העקר הוא העבודה הפנימית שבזה, שבשעת הבאת הקרבן היה צריך להיות ודוי דברים ותשובה¹⁰, אמנם הקרבן האמיתי הנרצה הוא פדכתיב "אדם כי יקריב מכם קרבן לה'...", ששהקריבה תהיה מכם¹⁰, מהאדם גופא, מה שהוא יקריב את אחד הפחות שלו שיהיה לה' לבדו, דהנה ענין הקרבן הוא שלוקח בהמה חיה שלמה בלא מום ושוחטה ומקריבה על גבי המזבח. שענין השחיטה הוא מה ששופך את דמה ומוציא החיות ממנה, אבל הבשר הרי נשאר בשלמותו כמו שהיה בחיים, ובשר זה מקריבים על גבי המזבח והוא נשרף באש שלמעלה. והנה בדגמא כזאת הוא גם בקרבן האדם, דכל אדם באשר הוא יודע את עצמו ומהותו, הן מצד פשרון נפשו וחושיו והן מצד מצמד ומצב גופו גסותו ונשיותו, ופרטי התאוות או העברות רחמנא לצלן שהוא סבוך בהן וקשה לו להפריד מהן, ועל זה יביא קרבן ויתכפר לו. שענין הקרבן הוא שראשית כל יתבונן היטב במהותו וענינו באריכות ההתבוננות מבלי העלים ענין גם קל, ואחר כך ישחט את הרצון התקף שיש לו ויזבח אותו. והינו, שישפך דם הרצון שלא יהיה בתקף כל כך, ויוציא את החיות ממנו שעל כל פנים לא יהיה ברתיעה ותקף כל כך. אף שבאמת קשה לו להפריד לגמרי מרצונו או להפכו לגמרי מכל וכל, הנה על כל פנים ישלל מהרצון ההוא את תקף החיות והרתיעה וישאר עצם הרצון כמו שהוא בבשר הבהמה, ואז בנקל לו יותר להעלותו לעולה או למנחה לה', שעל ידי רבוי העבודה והשקידה בעבודת ה' בתורה ותפלה וקיום המצוות בפעל ממש יהיה ביכולתו להתקרב לה', שהוא אמתית הקרבן שהוא מלשון קרוב¹¹,

(8) ראה של"ה מסכת תענית, אור תורה בסופו (ריא, ב). ושם נסמן.

(9) רמב"ם ריש הלכות תשובה. ועיין גם כן זוהר חלק ג רמ, א.

(10) בארוכה בלקוטי תורה פרשת ויקרא [מאמר] דיבור המתחיל

אדם כי יקריב.

שיתקרב לה', וזהו ענין עבודה שקאי על עבודת הקרבנות, שהיא עבודה רבה וגייעה עצומה, מתחלה להעמיד ענין נפשו על בריו, לידע מהות עצמו והסבך שהוא סבוך בו, והעקר לידע את האמת ולחפץ בו באמת, שיתקרב באלקות ויבין אותו ויחפץ לדבקה בו יתברך באמת, ואחר כך הוא עצם הפעל, לעשות בפעל ממש כפי שמבין בנפשו מבלי להקל לעצמו ומבלי להטעות את עצמו כלל ועקר, דאם יעשה רק לצאת ידי חובתו לא תגיע מזה תועלת, ורק יעשה את הדבר באמת ובתמים, ועל זה בהכרח צריך עבודה רבה ואז יתכפר לו על אשר חטא. ולזאת גדולה מעלת עבודת הקרבנות. ועבודה דגמילות חסדים היא גם כן עבודה נכונה, אבל לא תגיע מעלתה למעלת העבודה דקרבנות, דענין הגמילות חסדים הוא מה שעושה במה שחונן לעצמו, וכמו בנתינת הצדקה והדומה שמחיה את הזולת, דכללות ענין החסד הוא עם הזולת דוקא, ולכן אברהם בעת שלא היו לו אורחים היה מצטער¹² לפי שלא היה לו למי להשפיע ועם מי להתחסד. שבאמת הנה בדרכי העבודה הרי בהכרח שיהיה ענין החסד אשר בלעדו לא יציר קיום העולם כלל וכלל, וזהו דכתיב "כי אמרתי עולם חסד יבנה", דבכדי שיהיה עולם הוא על ידי מדת החסד, וכמו כן הוא בכל אחד ואחד בפרט הנה קיומו הוא במדת החסד, ובמאמר "גמילות חסדים – בין לעניים ובין לעשירים", דענין החסד הוא מדרגה שהכל צריכים אליה, דענין השלמות הוא רק בהבורא יתברך שהוא שלם האמתי ואין לפניו חסרון ומלוי, וכלם צריכים אליו יתברך ואין הוא צריך לאחד מהם, מה שאין כן האדם הוא חסר ותלוי רק ברבוי ומעוט, ישנו חסר הרבה וישנו חסר מעט, ואיך שיהיה הוא חסר, וקיומו הוא במדת החסד, ולזאת גמילות חסדים הוא אחד מקני העבודה שבהם יהיה האדם, אמנם העבודה היא רק בהמשכה וגלוי בהנוגע אל הזולת, ועקר עבודת האדם הוא בקרבנות, שבזה יתקרב אל הרצון העליון ברוך הוא.

קצור. מעלת הקרבנות לשון קרוב, ויבאר שהעקר הוא העבודה פנימית שבזה, לשחט תקף הרצון ולהעלות עצם הרצון לה', וכל זה הוא גייעה עצומה. גמילות חסדים הוא המשכה בנוגע אל הזולת.

י"ד שבט, תש"ט.

(11) דאמאי אקרי קרבן על שם שמקרב (ספר בהיר, הובא בשל"ה

(שם). ועיין גם כן פרי עץ חיים שער התפלה פרק ה.

(12) רש"י ריש פרשת וירא.

ליקוט כז.

א. (אחד מהמסובים אמר לכ"ק אדמו"ר שליט"א: 1
לחיים, אתם התחלתם את הגאולה, ויעזור השי"ת 2
שאתם תשלימו את הגאולה האמיתית יחד עם משיח. 3
ואמר כ"ק אדמו"ר שליט"א:) 4
הגאולה החלה מהסבא אברהם, כשהיה עדיין אברם 5
וחי עם אביו תרח בחרן. 6
דבר זה כבר הוסבר כמה פעמים, על היסודות 7
שזכיתי לשמוע מהוד כ"ק אדמו"ר הרה"ק, שקיבל מהוד 8
כ"ק אביו אדמו"ר הרה"ק מוהר"ש, שנמסרו מרבי לרבי 9
לדורותיהם: ההשגחה העליונה בחרה באברם כשהיה 10
עדיין בחרן ועשתה אותו לאברהם. אברם הוא - אב- 11
רם¹, שכל הנעלם מכל רעיון, ואברהם הוא - אבר מ"ה², 12
וכדי לעשות משכל הנעלם מכל רעיון - אבר מ"ה, 13
זקוקים לעבודה האמיתית של מסירות נפש. 14
לשנות את המהות העצמית, שהיא נעלם מכל רעיון, 15
להיעשות על ידי עבודה מהות מ"ה, שכל מהותו היא 16
ביטול, שיהיה טעם בפרסום אלקות ולהניח כוחות של 17
מסירות נפש לעשות מגולמי העץ - מאמינים באחדות - 18
זוהי חתיכת עבודה די יפה. 19
כל אחד מישראל מאמין בגאולה בכוח, כלומר, 20
שביכלתו יתברך להביא את הגאולה. אנו רוצים שהיא 21
תהיה בפועל ממש, לא רק בכוח כי אם בפועל. 22
מחונכים חסידים יודעים, מהו תוכן הענין של 23
הברכה הפנימית, שהבפועל יהיה כפי שהדבר בכוח, 24
והבכוח ישאר בהפועל, שאז יהיה הבפועל כלי טהור, 25
שיגלה עצמות אין סוף ברוך הוא ויגרום את ה'נחת-רוח' 26
האמיתית בבריאת העולם הזה ובירידת הנשמה בגוף. 27
ב. פעמים רבות כבר דובר ונמסר, שחסידים 28
לדורותיהם, החל מחניכי ותלמידי הוד כ"ק מורנו 29
הבעש"ט, המגיד ממזריטש ורבנו הזקן, חזרו על עניני 30
עבודה בקצרה, כשכל אימרה היתה הוראה בדרכי 31
עבודה. 32
בין האימרות החסידיות העתיקות, היתה האימרה 33
הבאה: 34
- יהודי איננו גלמוד, היכן שהוא הולך והיכן שהוא 35
עומד - ה' עמו. 36
אימרה זו נמסרה רבי מפי רבי עד לבעש"ט נ"ע. רבנו 37
הזקן השתמש באימרה זו כיסוד של ביאור, על מה 38
שבזמני³ הבעש"ט והמגיד ממזריטש היתה הפרנסה 39

היהודית העיקרית - רוכלות (הליכה בכפרים), ועל כך 40
אמרו שכל יהודי איננו גלמוד, היכן שהוא הולך והיכן 41
שהוא עומד - ה' עמו, כלומר ההתגלות של שם הוי'. 42
אימרה זו היא אחת מהאימרות שקיבל הוד כ"ק 43
אדמו"ר הרה"ק "צמח צדק" מזקני חסידי הוד כ"ק רבנו 44
הזקן, ששמעו מהוד כ"ק אבינו הזקן בבואו ממורו הוד 45
כ"ק הרב המגיד ממזריטש. 46
כשהוד כ"ק אדמו"ר הרה"ק מסר לי אימרה יסודית 47
זו, הסביר באריכות גדולה, שעיקר התגלות שם הוי' הוא 48
על ידי שם אלקים. 49
בפעם אחרת, כשהוד כ"ק אדמו"ר הרה"ק מדבר 50
ומסביר הענין של הכוונה הפנימית במעלת השיתוף של 51
הוי' ואלקים, הדגיש, שכלי עושה אור (הוי' ואלקים הם 52
אור וכלי, כפי שמוסבר בחסידות) לפועל טוב, כלומר, 53
כלי המגלה את פנימיות הפנימי שתאיר באור מסודר, 54
שאז מאירה פנימיות המאור באור. 55
באחת מרשימותיי רשום מה שהסביר הוד כ"ק 56
אדמו"ר הרה"ק, שירידת הנשמה בגוף היא כדי לתת 57
ביאור נכון על הכוונה הפנימית של מתן תורה למטה 58
וקיום המצוות המעשיות, והסביר בביאור עמוק של 59
עבודה-השכלה את הענין איך שהיש הנברא נותן את 60
ההסבר ההבנתי הנעלה ביותר ביש האמיתי. 61
ג. מצוה לפרסם, שכולם ידעו, שאין להעריך מעלתו 62
של איש פשוט. 63
ענין זה גילה מורנו הבעש"ט במספר מלים קצרות: 64
- "פשיטות העצמות של עצמות אין סוף ברוך הוא 65
מתגלה בפשיטותו של איש פשוט". 66
הוד כ"ק רבנו הזקן שקיבל את תורת הבעש"ט מהוד 67
כ"ק מורנו הרב המגיד ממזריטש, הסביר, שבעלי תורה 68
ובעלי עבודה, הרי זה הגבלה, גילויים ולא "עצמות". 69
תורה ומצוות הן "עצמות", אבל לא פשיטות ה"עצמות". 70
המעלה של "עצמות" היא הרי פשיטות. 71
פשיטות העצמות, שהיא דבר אחר לגמרי, על כך 72
היתה תכלית ירידת הנשמה בגוף ותכלית בריאת 73
העולמות: אצילות, בריאה, יצירה, עשיה עד העולם הזה 74
הגשמי, כדי לעלות לפשיטות העצמות, שלמעלה מעלה 75
מעולם האצילות. 76
אצילות "לוקחת" דמי סרסרות מסויימים, אך 77
פשיטות העצמות של עצמות אין סוף ברוך הוא נמצאת 78
בפשיטותו של איש פשוט. 79

(3) אודות זה ראה: ספר הזכרונות פרט ט. קונטרס ח"י אלול ה'תש"ג ע' 19 ואילך.

(1) ראה אודות זה בארוכה בלקוטי תורה לג'. פרשיות (תורת שמואל שער א) פרשת לך לך.
(2) ראה זח"א ג, ב.

ד. (ניגנו בהתרגשות את הניגון המיוסד לכבוד חג
הגאולה י"ב תמוז, אשר בתנועות הניגון נרגש תוקף עוז
תעצומות של מסירות נפש. ואמר כ"ק אדמו"ר שליט"א):
בזמנים עברו היו אומרים, שניגון חסידי יש לנגן
ברגשות, לא רק בהרגש כי אם ברגשות (וציווה כ"ק
אדמו"ר שליט"א לנגן את הניגון עוד פעם).
ה. באמריקה יש ביטוי-מיוחס: בבית הישן. הכוונה
היא לציין שמקום ההולדת של האב והסבא או שלו
עצמו - הוא, בבית הישן. בבית הישן היו האברכים
והבחורים החסידיים בעלי קבלה. אינני מתכוון שלמדו
תורת הקבלה, כי אם הם היו בעלי קבלה, כלומר, הם
קיבלו מזקני החסידים.
בהתוועדות חסידית היו מאחלים, שיהיה טעם (עונג)
במאמר חסידות כמו הטעם (העונג) שיש בתנועה של
ניגון חסידי, הנוקבת ויורדת וחודרת באדם.
הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק אמר, שמורי הרשב"ץ הוא
"פנימי", הוא חי באימרה. מכל ענין, עד כמה שלא יהיה
עמוק, עושה ממנו החסיד רשב"ץ - אימרה, והאימרה
כוללת את האור הפנימי והעצמי של הענין, ובאותה
אימרה הוא חי בעבודת התפלה, באותה אימרה הוא
הולך לישון, באותה אימרה הוא נרדם ובאותה אימרה
הוא מתעורר. אצל הרשב"ץ היתה אימרה מורגלת: הענין
נוקב ויורד עד התהום, חיות עצמית שלמעלה מחיות
המתפשטת.
ו. החסיד רשב"ץ⁴ היה מחונכו של החסיד הנודע ר'
מיכעלע מאפאצק.
בזכרונותיי (מהשנים תרנ"ד-נ"ו) רשומים סיפורי
מורי הרשב"ץ על הולדתו וחינוכו. בשנות נעוריו התייתם
מורי רשב"ץ מאביו, שהיה מתנגד, למדן ומחדש גדול
בתורה, אחד מחשובי ראשי הישיבות בזמנו.
אמו התייחסה מצד אביה על גדולי היחס של מתנגדי
וילנה, ובזיווג שני נישאה לאחד מבעלי היחס בעדת
המתנגדים. הרשב"ץ נושא חן בעיני אחד מעדת החסידים
בשווינציאן⁵ ומתקבל בעדת החסידים שבשווינציאן.
עדת החסידים בשווינציאן התעניינה במסירות
בחינוכו, וסיפקה כל הנצרך לו כדי שיוכל להתמסר
במנוחה לשקידת ולימוד גמרא ופוסקים ובלמוד
החסידות. כעבור זמן החליטו זקני חסידי חב"ד
בשווינציאן ובראשם ר' יצחק החייט⁶ לשלוח את
הרשב"ץ ללמוד אצל החסיד הישיש ר' מיכאל מאפאצק,
מתמיד גדול ועמקן נדיר.

(4) בפרטיות אודותיו ראה: קובץ "התמים" חוברת א עמוד סז ואילך. ספר
השיחות קיץ ה'ש"ת עמוד 91.
(5) עיירה בפלך וילנה.

כשבא הרשב"ץ לאפאצק היה החסיד ר' מיכל זקן
מופלג. הרשב"ץ נשא חן בעיני ר' מיכל שקירבו מאד
והתמסר לחינוכו בדרכי החסידות.
פעם אחת אמר הר' מיכל לתלמידו הותיק הרשב"ץ,
בהתמרמרות פנימית חזקה:
שמע, שמואל בצלאל, אתה אינך יודע, הנך צעיר מדי
להבין ומה גם להרגיש את הרחמנות שעליך והטעות
הגדולה שאתה טועה, בחשבך שאנחנו הזקנים הננו
חסידים. אנחנו ראינו חסידים ויודעים את האמת המרה.
אנחנו הרי אפסים גמורים, עצים יבשים. חסידים בזמנים
עברו היו בעלי רגש.
כשמורי הרשב"ץ סיפר סיפור זה בשעת התוועדות,
אמרו החסידים ר' חנוך הענדל⁷, ר' אבא מצ'אשניק ור'
שמואל ברוך: ואנן מה נענה אבתריה, אנחנו מה נענה
אחריו, אנו אין לנו שם כלל איך לכתוב את עצמנו.
ענה להם הרשב"ץ בשפת החלקות השקטה והמתונה
שלו: בודאי יודעים אתם גם איך צריכים לקרוא אותם
- את האברכים - אלא שאינכם רוצים לומר, אבל אני
כן אומר, ובזה אני מכליל גם את עצמי, אלא שיותר מכך
אני מתכוון אליהם, שהם עצלים ורוצים לחס חסד, הם
לא יודעים מה פירוש יגיעת המוח.
ז. הרשב"ץ היה אומר: ב"אשמנו" צריכים להכות על
הלב לא עם היד אלא עם עץ יבש. כשמכים עם היד
חושב היצר הרע שמלטפים אותו.
ח. (אחד מהמסובים הצביע על אברך אחד באמרו:
הוא נוסע. ואמר כ"ק אדמו"ר שליט"א):
מורנו הבעש"ט עצמו, וכן על ידי תלמידיו ותלמידיו
תלמידיו רבותינו הקדושים, חרטו בבני ובנות ישראל,
שיהודי אינו נוסע, יהודי הולך, וכל יהודי הוא שליח של
"עצמות", של פשיטות עצמות אין סוף ברוך הוא.
ללומדי חסידות מתוך רגש פנימי יש הרגש בכך.
רגש פנימי, הסביר הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק, באחד
מטיוליו אתי, הוא בשני ענינים: א) ההבנה החסידית
ב"עצמות", אור עצמי הניתן להתלבש בהשגה. ב)
פשיטות ה"עצמות" של אין סוף ברוך הוא, שלמעלה
מתפיסה והשגה, ועל כך אומר אליהו לית מחשבה
תפיסא בך כלל.
באחד הטיולים הסביר הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק
בהסברים שונים, שכל יהודי היכן שהוא נמצא, עליו
לדעת את הכוונה העליונה לבואו לאותו מקום, לזמן קצר
או ארוך יותר, או לפעמים כעובר אורח בלבד, מפני

(6) ראה אודותיו: קובץ "התמים" חוברת ח עמוד צב ואילך.
(7) ראה אודותיו: "התמים" חוברת א עמוד עט. ספר השיחות קיץ ה'ש"ת
עמודים 85, 43 ועוד.

- 1 שבאותו מקום היה עליו לעשות ברכה או להתפלל, יש לזכור תמיד, את דרכי ההתחכמויות הפרועים של
2 ומששת ימי בראשית מחכה אותו מקום לתפלה או היצר הרע, שבכל הזדמנות הוא עושה הכל כדי להעביר
3 לברכה שלו, ועליו לבצע את השליחות, כי הוא שליח של את דרכי השקר שלו, עד שהיתה לו החוצפה לרצות
4 "פשיטות העצמות". אל לו להתנמנם ולשקוע במשחקי לפתות את אברהם ויצחק בהתחכמויותיו.
5 ותעלולי היצר הרע.

י"ב תמוז, ה'תש"ז

ספר הזכרונות מכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע מליובאוויטש

פרק ע"א – אדם ותבל

- 1 ברוך [-מוויאזין] היה נפעם.
2 "הללו את ה' מן הארץ" - הכריזו בהתפעלות. הוא לא יכול היה לנתק מבטו מַהְדֵּר הבריאה
3 האלוקית, והמשיך להסתכל מוקסם בתופעות היצירה ונפלאותיה, עד שכמעט שכח שעליו לשוב לרבו
4 כדי לשמשו.
5 נפלאות היתה שקיעת החמה, אך יחד עם זאת אפפה אותו אימה כאשר הגיע זמן "בין השמשות".
6 הטבע שוֹנָה בצבעו ובאפיו. ברוך נשאר כאילו תקוע למקומו.
7 לא עבר זמן רב ומעל ראשו החל להתפרס רקיע מאיר, זרוע מיליארדי כוכבים נוצצים. הלבנה
8 הבקיעה לה דרך ביניהם כמלכה, ונוגהה שָׁטַף את פני תבל בקרני הכסף שלה.
9 תמורת העצב - שהביא איתו בין השמשות עוררה כעת הלבנה בברוך - שמחה. שמחה כזו שלא
10 ידע ולא חש מעולם. היתה זו חדווה מהיצירה, חדווה מהאלוקות בלבדה.
11 ברוך לא היה צריך להיזכר כלל שהגיע זמן תפילת ערבית, התפילה בְּקָעָה והשתפכה מאליה באופן
12 של "כל עצמותי תאמרנה ה'".
13 כאשר הגיע ל"שמע ישראל ה' אלוֹקֵינוּ, ה' אחד" אמר אותו ברוך בכוונה ובהתלהבות כה גדולה,
14 כאילו היה הוא עצמו חלק מה"אחד", אשר אותו אמר כעת בכוונה שוֹנָה מתמיד.
15 במלה "אחד" האריך בקול גדוש כוונות ודבקות, שהסתלסל באוויר ומילא את חלל העולם.
16 ה"אחד" של ברוך התגלגל על פני הר וּבְקָעָה, שדה ויער, והתמזג עם שירת הנחל הַמְפָּכָה למרגלות
17 החר, והפך לשירת היקום כולו המתרוממת מעלה מעלה עד שהיא הופכת לחלק בלתי נפרד מְבוֹהָק
18 הירח והכוכבים, ומתפשטת כריח בְּשָׁמִים הַנִּסָּךְ בטבע כולו.
19 מרוב התפעלות הרי כאילו נאלמה לשונו של ברוך והוא השתתק. אך אז התגלגל אליו מרחוק הַד
20 קול הכרזת ה"אחד" שלו. שוב חזר ה"אחד" ונקלט בְּהִדְהוּדוֹ בתוככי הבריאה כולה, בהקיפו הר ובקעה,
21 שדה ונחל, יער וסלע, עץ ודשא, ובעטפו גם את ברוך עצמו. הכל בכל כל הוֹתֵךְ והתמזג ב"אחד",
22 הכל הפך להיות ביטוי אחד, מלא ומוחלט, של "מלוא כל הארץ כבודו".
23 רעד של קדושה עטף את ברוך. הוא שמע, כאילו, בהד שהגיע אליו, את המענה האלוקי לקריאתו
24 הקדושה, וראה בכך אות שאכן נקלט קולו בשמי שמים והגיע לכסא הכבוד, ומשם, כביכול, חוזרת
25 אליו ההכרזה: "ה' אחד", המביעה אחדות מלאה ומוחלטת, "אין עוד מלבדו".

- 1 כאשר חזר ברוך לאחוזה, בשעה מאוחרת מאוד בלילה, חש עצמו כמי שנולד מחדש, מזוכך יותר
- 2 ומרומם יותר. רישומו של אותו ערב לא סר ממנו כל ימי חייו.
- 3 במשך אותו קיץ למד ברוך הרבה מפיו של הגאון רבי שלמה. בעוד שבהיותו בישיבה למד גמרא
- 4 ומפרשיה, הרי בביתו של רבי שלמה למד ממנו מוסר ומידות, וקיבל הדרכה בעבודת הבורא. ברוך
- 5 קבע לעצמו כלל ברזל - לעשות את כל המאמצים על מנת ליישם ולבצע בפועל את כל אשר למד,
- 6 שכן העיקר היה אצלו הקיום המעשי של המצוות: "לא המדרש עיקר אלא המעשה".
- 7 כאשר הגיע חודש אלול, הרי כפי הנהוג, חדלו בישיבה לומר וללמוד את השיעורים הרגילים.
- 8 והתלמידים החלו מאז עד אחר יום כיפור להתמסר יותר לעניינים של יראת שמים ועבודת הבורא.
- 9 תלמידים רבים צמו תעניות, ערכו תיקון חצות, העיקר, להתמסר לעניינים של חשבון הנפש, מוסר
- 10 ותשובה. (הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א (בספר הזכרונות - אידיש): ראה טור ברקת לשולחן-ערוך
- 11 אורח-חיים סימן תקפ"א, ברכי יוסף חלק אורח חיים סימן תקפ"א. אלף למטה - לרא"ז מרגלית -
- 12 סימן תקפ"א ס"ק יג.)
- 13 היתה זו שעת כושר לברוך להתמסר עוד יותר ללימודי המוסר ותורת המידות, הוא גם ניצל את
- 14 זמנו והגשים את שאיפתו להתבודדות ביער. מאז בילה עם רבו באחוזה חותן אחיו שם השיג את
- 15 המשמעות ביצירה האלוקית, קיבל ברוך תשוקה גדולה יותר וחיבה יתירה לטבע. ה"התגלות" שזכה
- 16 לה באותו ערב בלתי נשכח השאירה עליו רושם במידה כזו אשר כעת - בחודש אלול - החל לצאת
- 17 לעיתים קרובות יותר לחוץ לעיר ולבלות בשדה ויער, תוך הרגשה שעל ידי כך הוא מתקרב יותר לבורא
- 18 העולם.
- 19 מהדברים שלמד מרבי שלמה, היה לברוך מבט בהיר וברור על כל היצירה. כל מה שברא הקב"ה
- 20 - לימדו רבי שלמה - מחולק ל"צבא השמים" ול"צבא הארץ", כאשר לכל אחד מהם יש חלוקה עצמית
- 21 ופנימית:
- 22 העולם התחתון "צבא הארץ" מחולק לארבעה חלקים: ה"דומם", ה"צומח", ה"חי" וה"מְדַבֵּר")
- 23 - האדם).
- 24 לכל אחד מחלקים אלו יש "נפש" פרטית ומיוחדת, המחיה ומקיימת אותו.
- 25 ארבעת חלקים אלו, אשר כולם יחד מרכיבים את "צבא הארץ", הרי הם כפי שאפשר לשער, אינם
- 26 דומים במדרגתם האחד לשני, כי אם כל אחד גבוה מהשני. ה"צומח" גבוה מה"דומם" וה"חי" גבוה
- 27 מה"צומח" וה"מדבר" - האדם - גבוה מכולם.
- 28 הדרגה הגבוהה יותר נקראת "עליון" והדרגה הנמוכה יותר נקראת "תחתון". תפקידו של
- 29 ה"תחתון" לשרת את ה"עליון". במלים אחרות: הצומח ניזון מהעפר הדומם, החי ניזון מהצומח,
- 30 והאדם ניזון מהחי. תכליתו של כל נברא היא לעלות ולהיכלל בדרגה העליונה יותר, וכך תושג תכלית
- 31 הבריאה האלוקית כולה.
- 32 למרות אשר לארבע כיתות אלו - כפי שהן נקראות - , יש לכל אחת נפש משלה, אין "נפשות"
- 33 אלו של כל ארבעת החלקים דומות זו לזו. לכל נפשות אלו יש אמנם מקור בקב"ה בכבודו ובעצמו,
- 34 ה"יחיד ומיוחד", ש"אין לו תחילה ואין לו סוף", לא "עליון" ולא "תחתון". אך דרגתו היא בהתאם
- 35 למעמדם ביצירה. ל"דומם" יש "נפש" של "דומם", ל"צומח" יש "נפש" של "צומח", וכך גם ל"חי"
- 36 ול"מדבר". לפי זה הרי "נפש" האדם היא הגבוהה ביותר.

1 עבור ברוך היו אלו גילויים אשר פקחו את עיניו. הוא ראה כעת בכל דבר איך שהוא חלק מהיצירה,
2 ובכל דבר ראה את חכמתו וגבורתו של הבורא. הוא הרגיש בכל דבר את ה"חלק אלוהי ממעל".

3 השמש בגבורתו, והירח והכוכבים בהוד תפארתם, עוררו אצל ברוך את אותה השתוממות כמו
4 התולעת הרוחשת על האדמה והנמלה הבונה את עולמה. כולם "סיפרו" את "מעשה האלוקים" ואת
5 "נפלאות הבורא".

6 בכל דבר ראה ברוך את הנשמה, ומכל דבר וכל תופעה למד לאהוב ולירא את הקב"ה.

7 חציו השני של אלול כבר הגיע. וברוך יצא להתבודד בשדה. הוא הגיע לשדה שהתבואה כבר
8 נקצרה בו. פה ושם התגלגלו שְׁפָלִים פזורות. פה ושם היה מונח מגל נשכח. לא הרחק השתרע פרדס
9 שפירותיו נקטפו כבר מהאלנות שבו. על הדשא שבין העצים היו פזורים תפוחים ואגסים בודדים שהיו
10 בתהליך של ריקבון. על ענפי העצים החשופים עמדו עורבים והשמיצו קולותיהם. עצבות החלה להעיק
11 על ליבו של ברוך. העולם נראה כעומד על הגבול שבין השנה החולפת לבין השנה הנכנסת. העולם
12 עמד לפני התחדשות. כ"ה אלול אומרים חכמינו ז"ל הוא היום שבו ברא הקב"ה את העולם, ולכן,
13 לפי חשבון זה, הרי ראש השנה, הוא היום השישי לבריאה. יום זה הוא היום בו נברא בחיר היצורים
14 - האדם. אם הליווי של השנה הישנה היא בעצבות, הרי צריכים לקבל את השנה החדשה בחדווה.

15 תוך כדי היותו תפוס בהרהורי, החלו ברכים להבקיע את אפילת העננים בהם התכסו השמים
16 לפתע, רעמים החלו להרעים וּמָטָר ניתך ארצה. ברוך לא חש פחד מפני הברקים והרעמים, ולא הסתתר
17 מפני הגשם. ברעמים שמע את הַד קול הבריאה, ובברקים ראה את השתקפות האור האלוהי. תיכף
18 נסדקו העבים. קִרְעֵי רקיע תכלת החלו להיראות. השמש החלה לזרוח פִּינֹת לעננים. על אחד העננים
19 שנשאר עדיין לנוכח השמש נראתה לפתע הקשת רבת הגוונים בכל הדורה המלכותי.

20 ברגשי יראת רוממות ובהתלהבות בירך ברוך את ברכת הקשת. במוחו של ברוך חלף הרעיון כי
21 בעצם הרי האדם הוא כעץ השדה, שיש לו זמן צמיחה וגדילה, זמן הבאת פירות ועמידה איתנה, וזמן
22 ירידה וניווט. כך נגלו לברוך פנים נוספות של האדם כחלק בלתי נפרד של הבריאה האלוהית כולה.

23 כאשר הגיעו הימים הנוראים חש ברוך כאילו הוא עצמו הינו חלק מהיצירה. תפילות ראש השנה
24 ויום הכיפורים נבעו והשתפכו ממנו מאליהן. נשמתו הגיעה על ידי תפילות אלו למלוא ביטוייה. הוא
25 היה כולו - רוחניות.

אגרות קודש

1 ב"ה, ד' י"ח טבת תרפ"ד
2 כבוד ש"ב התמים הנכבד ומרומם וו"ח
3 אי"א מוה"ר עזריאל זעליג שי
4 שלום וברכה
5 הפ"נ שלו נכון הגיעני והשומע תפלה ית' יקבל תפלתנו
6 וימלא משאלות לבבו לטובה ולברכה. והנה אתה זכית לראות
7 את פני הקדש ובוה יתרון לך על שאר אחיך התמימים אשר
8 בארץ הקדושה, יברכם השי"ת, וגם זכית לשמוע הוד שיח
9 אמרי קדש אשר זה כל האדם, כי יפעול ויעשה להגדיל תורה

10 ולהאדירה בעבודה שבלב זו תפלה בהתעסקות אמיתי אדעתא
11 דנפשי לגרש כל מדה רעה ולבערה מקרב לבו. ולקנות מדות
12 הטובות באהבת רעים וכו' ובכחך זה עליך לפעול ולעשות.
13 והנה אתך עמך בא כחי הרב רש"ז שי אשר עשהו הוד כ"ק
14 אאמו"ר הרה"ק זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע לנציב בארץ
15 הקדושה לעורר לבן של אנ"ש שי ולקרבן אל העבודה
16 האמיתית. והשי"ת יהי בעזרך.
17 הדו"ש ומברכו
18 יוסף יצחק שניאורסאהן

ב"ה, י"ט כסלו, תשט"ו
ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מא' וישלח, בו כותב שהוקשה לו בחלק הראשון ממכתבי (מענה על מכתבו) אשר איך אפשר שהלומד תורה אם ימצא לזה סתירה בספר שנתקבל בתוככי ישראל יבטל הנאמר בספר.

והנה כבר ביארתי במכתבי די באר הסיבות לזה, ואפילו אם לא היו ידועות הסיבות הרי זה מעשים לעתים תכופות וביותר בתוככי חניכי ישיבות אשר לימודם חסר לימוד פנימיות התורה שמבטלים דעת ספרים וסופרים מהאחרונים וגם כו' ואין רצוני לפרש בשם המבטלים (ומה התועלת בדבר) אף שעושים את זה בפומבי, וסוג אלו שמבטלים אותם הם מגן אברהם, חתם סופר כו' וכו'.

ב) כן מה שהוא נבדק: שבאיזה אופן אפשר לכוין את הקישור פנימי בין נשמת התלמיד והרב, ואיך יהי' בטוח שמצא את הנכון. ולדעתו אפשר שיבוא זה קשר פנימי דוקא לאחר שיהי' קשר חיצוני. - הנה בנוגע להאחריות הרי גדולה מזו רואים בכל יום ויום והוא בעניני שידוכין שמבואר בזהר (חלק א' דף פ"ה ע"ב) אשר נשמת הבעל והאשה הן חצאי נשמה אחת שבידידתה למטה נתלבשה לחצאין זו בגוף הבעל וזו בגוף האשה, והרי מובן שהתאחדות שני חצאי נשמה אחת שבלא זה פלגא גופא הוא, אחריות עוד גדולה מאשר קירוב נשמה פרטית לנשמה הכללית שלה, ובכל זה נעשים שידוכים בכל יום, וע"כ צ"ל אשר השי"ת הוא המנהיג את העולם ומשגיח בו בהשגחה פרטית, וכשעושה האדם כל המוטל עליו ע"פ תורה מסייעים בידו מלמעלה ומוליכים אותו למחוז חפצו ולמטרתו הוא. וה"ה בקשר שבין תלמיד לרב וחסיד לרבו.

ג) בהנוגע לשאלתו באיזה דרך לומדים פנימיות התורה - הנה גם שאלה זו תמוה, כי הלא פנימיות התורה היא חלק מהתורה וכשמה, ובמילא לימודה הוא ע"ד לימוד כל החלקים שבתורה, היינו בהקדמת נעשה לנשמע (שפירושו הבנה והשגה מלשון דבר כי שומע עבדך) ובמילא בפעמים הראשונות קולטים רק שטחיות הענינים וכשלומדים שלא ע"מ לקנותר וחפצים באמת להבין תורתו של הקב"ה אז מצליחים מלמעלה שידועים ומבינים הענינים לאשורם וכמרז"ל לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא צריך סייעתא דשמיא, וכמרז"ל (סנהדרין צג, ע"ב) שהלכה כמותו מפני שהוי' עמו. וה"ה בנדון ידידי שילמוד תורת החסידות בשופי ולא יתעכב בתחלת הלימוד על הפרטים שבזה, וכמו שעשה כשהתחיל ללמוד גמרא, ואז במשך הזמן יצליח.

ד) ולפלא שאינו מכיר שכל הקושיות שלו והשקו"ט הם הסתת היצה"ר ובאים מהלעו"ז שמנסה בכל הדרכים לדחות את הזמן בו יזכה להתחיל בלימוד פנימיות התורה ובמילא מבבלו בקושיות ושקו"ט וכמו שכותב בעצמו במכתבו שמאז ועד עתה עדיין ממשש באפלה, היינו שעברו שבעה חדשים שיכול הי' ללמוד בכל יום עכ"פ איזה שורות מפנימיות התורה אילנא דחיי ותמורת זה עסק בשקו"ט הכדאי ללמוד, האפשר ללמוד כו' וכו'. וה"ה שעכ"פ מכאן ולהבא ינצל זמנו כדבעי וכטוב לפניו באמיתית.

בברכה,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

מא א ויהי מקץ שְׁנַתִּים יָמִים וּפְרָעָה חָלָם
וְהִנֵּה עֹמֵד עַל־הַיָּאָר כְּסִי': ב וְהִנֵּה מִן־הַיָּאָר
עֹלָת שֶׁבַע פָּרוֹת יָפוֹת מְרֹאָה וּבְרִיאַת בֶּשֶׂר
וּתְרַעֲיָנָה בָּאָחוּ כְּסִי': ג וְהִנֵּה שֶׁבַע פָּרוֹת
אַחֲרוֹת עֹלֹת אַחֲרֵיהֶן מִן־הַיָּאָר רָעוֹת מְרֹאָה
וְדִקּוֹת בֶּשֶׂר וּתְעַמְדָּנָה אֶצֶל הַפָּרוֹת עַל־שִׁפְת
הַיָּאָר כְּסִי': ד וְתֹאכְלָנָה הַפָּרוֹת רָעוֹת הַמְרֹאָה
וְדִקּוֹת הַבֶּשֶׂר אֵת שֶׁבַע הַפָּרוֹת יָפֹת הַמְרֹאָה
וְהַבְּרִיאַת וַיִּקֶּץ פְּרָעָה כְּסִי': ה וַיִּשָּׁן וַיַּחֲלֹם
שְׁנִית וְהִנֵּה ו שֶׁבַע שִׁבְלִים עֹלֹת בִּקְנָה אֶחָד
בְּרִיאֹת וְטִבּוֹת כְּסִי': ו וְהִנֵּה שֶׁבַע שִׁבְלִים
דִּקּוֹת וְשָׂדוּפֹת קָדִים צִמְחוֹת אַחֲרֵיהֶן כְּסִי':
ז וְתִבְלַעְנָה הַשִּׁבְלִים הַדִּקּוֹת אֵת שֶׁבַע
הַשִּׁבְלִים הַבְּרִיאֹת וְהַמְלֹאֹת וַיִּקֶּץ פְּרָעָה
וְהִנֵּה חֲלוֹם כְּסִי': יִשְׂרָאֵל ח וַיְהִי בַּבֹּקֶר וּתְפַעֵם רוּחוֹ
וַיִּשְׁלַח וַיִּקְרָא אֶת־כָּל־חֲרָטְמֵי מִצְרַיִם וְאֶת־כָּל־חֲכֻמִּיהָ וַיִּסְפֹּר

א ויהוה מסוף תרתיין שניין
ופרעה חלם והא קאם על נהרא:
ב והא מן נהרא סלקן שבע תורן
שפירן למחזי ופטימן בשר ורענן
באתיה: ג והא שבע תורן
אחרנן סלקן בתריהון מן נהרא
בישן למחזי וחסירן בשר וקמן
לקבליהון דתורן על ביה נהרא:
ד ואכלן תורתא בישן למחזי
וחסירן בשר ית שבע תורתא
שפירן למחזי ופטימתא ואתער
פרעה: ה ודמוך וחלם תננינות
והא שבע שבליא סלקן בקניא
חד פטימן וטבן: ו והא שבע
שבליא לקנן ושקיפן קדום צמחן
בתריהון: ז ובלעא שבליא
לקיתא ית שבע שבליא פטימתא
ומליתא ואתער פרעה והא
חלמא: ח והוה בצפרא ומטרפא
רוחא ושלח וקרא ית כל חרשי
מצרים וית כל חכמהא ואשתעי
פרעה להון ית חלמה ולית
וישלח ויקרא את־כל־חרטמי

רע"י

בלע"ז: בריאות. שיינ"ש בלע"ז: (ו) ושדופת.
השלייד"ש בלע"ז, 'ושקיפן קדום', חבוטות, לשון
משקוף החבוט תמיד על ידי הדלת המכה עליו:
קדים. רוח מזרחית שקורין ביש"א:
(ז) הבריאות. שיינ"ש בלע"ז: והנה חלום. והנה
נשלם חלום שלם לפניו והצריך לפותרים:
(ח) ותפעם רוחו. 'ומטרפא רוחא', מקשקשת
בתוכו בפעמון, ובנבוכדנאצר הוא אומר: (דניאל ב)
"ותתפעם רוחו", לפי שהיו שם שתי פעימות:
שכחת החלום והעלמת פתרונו (כ"ר): חרטמי.
הנחרים בטימי מתים, ששואלים בעצמות ('טימי',
הן עצמות בלשון ארמי, ובמשנה: 'בית שהוא

(א) ויהי מקץ. בתרגומו: 'מסוף', וכל לשון
'קץ', סוף הוא: על־היאר. כל שאר נהרות אינם
קרויים יאורים, חוץ מגילוס, מפני שכל הארץ
עשוין יאורים יאורים בידי אדם, וגילוס עולה
בתוכם ומשקה אותם, לפי שאין גשמים יורדין
במצרים תדיר כשאר ארצות: (ב) יפות מראה.
סימן הוא לימי השבע, שהבריות נראות יפות זו
לזו, שאין עין בריה צרה בכתתה: באחו. באגם,
מריש"ק בלע"ז, כמו: "ישגא אחו": (ג) ודקות
בשר. טיבי"ש בלע"ז, לשון 'דק':
(ד) ותאכלנה. סימן שתהא כל שמחת השבע
נשפחת בימי הרעב: (ה) בקנה אחד. טואיד"ל

דפֿשר יתהוֹן לפרעה: ט ומליל
 רב שקי (עם) לפרעה למימר ית
 סרחני אנא מדבר יומא דין:
 י פרעה רגז על עבדוהי ויהב יתי
 במטרת בית רב קטוליא יתי וית
 רב נחתומי: יא וחלמנא חלמא
 בליליא חד אנא והוא גבר
 בפֿשרן חלמה חלמנא: יב ותמן
 עמנא עולם עברא עבדא לרב
 קטוליא ואשתעינא לה ופֿשר
 לנא ית חלמנא גבר כחלמה
 פֿשר: יג והוה כמא די פֿשר לנא
 כן הוה יתי אתיב על שמושי
 ויתה צלב: יד ושלח פרעה
 וקרא ית יוסף וארהיטוהי מן בית
 אסירי וספר ושני כסותה ועל
 לות פרעה: טו ואמר פרעה
 ליוסף חלמא חלמית ופֿשר לית
 לה ואנא שמעית עלך למימר
 דאת שמע חלמא למפֿשר יתה:
 טז ואתיב יוסף ית פרעה למימר

פרעה להם את־חלמֹו ואין־פֹּתֵר אותם
 לפרעה רס"י: ט וידבר שר המִשְׁקִים את־פרעה
 לאמר את־חטאי אני מזכיר היום: פרעה
 קצף על־עבדיו ויתן אתֹי במִשְׁמֵר בית שר
 הטבחים אתֹי ואת שר האֲפִים: יא ונחלמה
 חלום בלילה אחר אני והוא איש כפתרון
 חלמֹו חלמנו רס"י: יב ושם אתנו נער עברי עבד
 לשר הטבחים ונספר־לו ויפתר־לנו את־
 חלמתינו איש כחלמֹו פֿתֵר רס"י: יג ויהי כאשר
 פֿתֵר־לנו כן היה אתֹי השיב על־פני ואתו
 תלה רס"י: יד וישלח פרעה ויקרא את־יוסף
 ויריצהו מן־הבור ויגלח ויחלף שמלתיו ויבא
 אל־פרעה רס"י: ט"ב בחול שני טו ויאמר פרעה אל־
 יוסף חלום חלמתי ופֿתֵר אין אתו ואני
 שמעתי עליך לאמר תשמע חלום לפֿתֵר
 אתו רס"י: טז ויען יוסף את־פרעה לאמר בלעדי אלהים יענה

רס"י

פרעה הנזכר למעלה, כמו שאמר: "פרעה קצף על
 עבדיו", הרי מקרא קצר לשון ולא פרש מי השיב,
 לפי שאין צריך לפרש מי השיב. מי שבירד להשיב
 והוא פרעה, וכן דרך כל מקראות קצרים, על מי
 שעליו לעשות, הם סותמים את הדבר: (יד) מן־
 הבור. מן בית הסהר, שהוא עשוי כמין גמא, וכן
 כל בור שבמקרא לשון גמא הוא, ואף אם אין בו
 מים קרוי בור, פוש"י בלע"ז: ויגלח. מפני כבוד
 המלכות (ב"ר): (טו) תשמע חלום לפֿתֵר אתו.
 תאזין ותבין חלום לפֿתֵר אותו: תשמע. לשון
 הבנה והאזנה, כמו: "שומע יוסף", "אשר לא
 תשמע לשונו", אנטינדר"א בלע"ז: (טז) בלעדי.
 אין החכמה משלי, אלא אלהים יענה, יתן ענה

מלא טמא', מלא עצמות): ואין־פֹּתֵר אותם
 לפרעה. פותרים היו אותם, אבל לא לפרעה, שלא
 היה קולן נכנס באזניו, ולא היה לו קורת־רוח
 בפֿתֵרוֹנָם, שהיו אומרים: 'שבע בנות אתה מוליד,
 שבע בנות אתה קובר' (ב"ר): תורה ט (יא) איש
 כפתרון חלמֹו. חלום הראוי לפֿתֵרוֹן שנפֿתֵר לנו
 ודומה לו: (יב) נער עברי עבד. אורוים
 הרשעים, שאין טובתם שלמה, שמזכיר בלשון
 בזיון: נער. שוטה ואין ראוי לגדלה: עברי. אפלו
 לשוננו אינו מפיר: עבד. וכתוב בנימוסי מצרים
 שאין עבד מולך, ולא לובש בגדי שרים (ספרים
 אחרים: שרים, וכן גרס רא"ם): איש כחלמֹו.
 לפי החלום וקרוב לענינו: (יג) השיב על־פני.

פר מן חֲכָמִי אֱלֹהִין מִן גִּדָּם יי
 יתתב ית שְׁלָמָא דְפָרְעָה:
 יז ומליל פִּרְעָה (עם) לְיוֹסֵף
 בְּחִלְמֵי הָא אָנָּא קָאם עַל פִּיָּה
 נִהְרָא: יח וְהָא מִן נִהְרָא סִלְקִין
 שְׂבַע תּוֹרְתָא פְּטִימָן בְּשֵׁר וְשִׁפְרִין
 לְמַחְזִי וְרַעֲזִין בְּאַחְוָה: יט וְהָא
 שְׂבַע תּוֹרְתָא אַחֲרִנִין סִלְקִין
 בְּתַרְיָהוֹן חֲסִיכִין וּבִישָׁן לְמַחְזִי
 לְחָדָא וּבְחִסְרִין בְּשֵׁר לֹא חֲזַתִי
 כּוֹתָהוֹן בְּכָל אַרְעָא דְּמַצְרִים
 לְבִישׁוֹ: כ וְאַכְלָן תּוֹרְתָא
 חֲסִיכְתָּא וּבִישְׁתָּא ית שְׂבַע תּוֹרְתָא
 קְדָמִיתָא פְּטִימְתָּא: כא וְעַלֹּא
 לְמַעֲיָהוֹן וְלֹא אֲתִידַע אֲרִי עַלֹּו
 לְמַעֲיָהוֹן וּמַחְזִיָּהוֹן בִּישׁ פִּד
 בְּקִדְמִיתָא וְאַתְעֲרִית: כב וְחֲזַית
 בְּחִלְמֵי וְהָא שְׂבַע שְׂבָלִיא סִלְקִין
 בְּקִנְיָא חֲד מְלִין וְטָבִין: כג וְהָא
 שְׂבַע שְׂבָלִיא נֶצֶן לִקְנִין שְׁקִיפִין
 קִדּוּם צְמִחִין בְּתַרְיָהוֹן: כד וּבִלְעִין
 שְׂבָלִיא לִקְנִיתָא ית שְׂבַע שְׂבָלִיא
 טָבְתָא וְאַמְרִית לְחֲרָשָׂא וְלִית דִּי
 מַחְזִי לִי: כה וְאַמֵּר יוֹסֵף לְפָרְעָה
 חֲלָמָא פִּרְעָה חֲד הוּא ית דִּי יי
 עֲתִיד לְמַעַבְדַּד חֲזִי לְפָרְעָה:
 כו שְׂבַע תּוֹרְתָא טָבְתָא שְׂבַע שְׁנִין
 אֲנִין וְשְׂבַע שְׂבָלִיא טָבְתָא שְׂבַע
 שְׁנִין אֲנִין חֲלָמָא חֲד הוּא:

אֶת־שְׁלֹום פִּרְעָה רַש"י: יז וַיֹּדְבַר פִּרְעָה אֶל־יוֹסֵף
 בְּחִלְמֵי הַנִּנִּי עֹמֵד עַל־שֹׁפֶת הַיָּאֵר: יח וַהֲנִה
 מִן־הַיָּאֵר עֹלֹת שִׁבְע פָּרוֹת בְּרִיאֹת בֶּשֶׂר
 וַיִּפֹּת תֹּאֵר וַתִּרְעִינָה בָּאָחוּ: יט וַהֲנִה שִׁבְע־
 פָּרוֹת אַחֲרוֹת עֹלֹת אַחֲרֵיהֶן דִּלּוֹת וְרַעוֹת
 תֹּאֵר מְאֹד וְרָקוֹת בֶּשֶׂר לֹא־רָאִיתִי כַּהֲנָה
 בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם לָרַע רַש"י: כ וַתֹּאכְלֶנָּה
 הַפָּרוֹת הַרְקוֹת וְהַרְעוֹת אֵת שִׁבְע הַפָּרוֹת
 הָרֵאשִׁיטוֹת הַבְּרִיאֹת: כא וַתִּבְאֶנָּה אֶל־קִרְפָּנָה
 וְלֹא נֹדַע כִּי־בָאוּ אֶל־קִרְפָּנָה וּמֵרֵאִיהֶן רָע
 בְּאִשֶּׁר בַּתְּחִלָּה וַאֲיָקִץ: כב וַאֲרָא בְּחִלְמֵי
 וַהֲנִה | שִׁבְע שְׂבָלִים עֹלֹת בְּקִנְיָה אֶחָד מְלֵאֹת
 וְטָבוֹת: כג וַהֲנִה שִׁבְע שְׂבָלִים צְנֻמוֹת דִּקּוֹת
 שְׂדֵפוֹת קָדִים צְמִחוֹת אַחֲרֵיהֶם רַש"י:
 כד וַתִּבְלַעְנָן הַשְּׂבָלִים הַדִּקּוֹת אֵת שִׁבְע
 הַשְּׂבָלִים הַטָּבוֹת וַאֲמַר אֶל־הַחֲרָטָמִים וַאֲיִן
 מֵגִיד לִי: כה וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל־פִּרְעָה חֲלוֹם
 פִּרְעָה אֶחָד הוּא אֵת אֲשֶׁר הָאֱלֹהִים עֲשָׂה
 הַגִּיד לְפִרְעָה: כו שִׁבְע פָּרוֹת הַטָּבוֹת שִׁבְע
 שָׁנִים הֵנָּה וְשִׁבְע הַשְּׂבָלִים הַטָּבוֹת שִׁבְע שָׁנִים

רַש"י

לפי שנתרוקנו מן הנרע: תורה כד (כו) שבע שנים
 ושבע שנים. כלן אינן אלא שבע, ואשר נשנה
 החלום פעמים, לפי שהדבר מזמן, כמו שפרש לו
 בסוף: "ועל השנות החלום וגו'". בשבע שנים
 הטובות נאמר: "הגיד לפרעה", לפי שהיה סמוך,
 ובשבע שני רעב נאמר: "הראה את פרעה", לפי

בפי לשלום פרעה: תורה יז (יט) דללות. כחושות,
 כמו: (שמואל ב יג) "מדוע אתה ככה דל"? דאמנון:
 ורקות בשר. כל לשון 'רקות' שבמקרא חסרי בשר,
 ובלע"ז בלוא"ש: תורה כ (כג) צנמות. צנמא
 בלשון ארמי, סלע, הרי הן כעץ בלי לחלוח וקשות
 בסלע, ותרגומו: 'נצן לקנן', נצן, אין בהן אלא הנצן,

הִנֵּה חֲלוֹם אֶחָד הוּא כִּי: כו וְשִׁבַּע הַפְּרוֹת
 הַרְקוֹת וְהִרְעֵת הָעֵלֶת אַחֲרֵיהֶן שִׁבַּע שָׁנִים
 הִנֵּה וְשִׁבַּע הַשָּׂבָלִים הַרְקוֹת שְׂדֵפוֹת הַקָּדִים
 יִהְיוּ שִׁבַּע שָׁנִי רָעָב: כח הוּא הַדָּבָר אֲשֶׁר
 דִּבַּרְתִּי אֶל־פְּרָעָה אֲשֶׁר הָאֱלֹהִים עֲשָׂה
 הָרָאָה אֶת־פְּרָעָה: כט הִנֵּה שִׁבַּע שָׁנִים בָּאוֹת
 שִׁבַּע גָּדוֹל בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם: לו וְקָמוּ שִׁבַּע
 שָׁנִי רָעָב אַחֲרֵיהֶן וְנִשְׁכַּח כָּל־הַשִּׁבַּע בְּאֶרֶץ
 מִצְרַיִם וְכָל־הָרָעָב אֶת־הָאֶרֶץ כִּי: לא וְלֹא־
 יוֹדַע הַשִּׁבַּע בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם הָרָעָב הַהוּא אַחֲרֵי־
 כֵּן כִּי־כָבֵד הוּא מֵאֵד כִּי: לב וְעַל הַשָּׁנֹת
 הַחֲלוֹם אֶל־פְּרָעָה פַּעַמִּים כִּי־נָכוֹן הַדָּבָר
 מֵעַם הָאֱלֹהִים וּמִמֶּהָר הָאֱלֹהִים לַעֲשֹׂתוֹ כִּי: לג
 וְעַתָּה יִרְא פְּרָעָה אִישׁ נָכוֹן וְחָכָם וַיִּשְׁתַּחֲוֶהוּ
 עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם: לד יַעֲשֶׂה פְּרָעָה וַיִּפְקֹד
 פְּקָדִים עַל־הָאֶרֶץ וְחָמַשׁ אֶת־אֶרֶץ מִצְרַיִם
 בְּשִׁבַּע שָׁנִי הַשִּׁבַּע כִּי: לה וַיִּקְבְּצוּ אֶת־כָּל־אֹכְלֵי
 הַשָּׁנִים הַטֹּבוֹת הַבָּאֹת הָאֵלֶּה וַיִּצְבְּרוּ־בָר
 תַּחַת יַד־פְּרָעָה אֹכֵל בַּעֲרִים וְשָׁמְרוּ כִי: לו
 וְהָיָה הָאֹכֵל לְפָקֶדוֹן לְאֶרֶץ לְשִׁבַּע שָׁנִי
 הָרָעָב אֲשֶׁר תִּהְיֶינָה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וְלֹא־תִכְרַת

רש"י

כז ושבע תורתא חסיכתא
 ובששתא דסלקן בתריהון שבע
 (נ"י שבועא) שנין אנון ושבע
 שבליא לקנתא דשקיפון קדום
 יהון שבע שני כפנא: כח הוא
 פתגמא די מלילית עם פרעה די
 יי עתיד למעבד אחזי לפרעה:
 כט הא שבע שנין אתנן סבעא
 (נ"י שבועא) רבא בכל ארעא
 דמצרים: ל ויקומון שבע שני
 כפנא בתריהון ויתנשי כל סבעא
 (נ"י שבועא) בארעא דמצרים
 וישצי כפנא ית (עמא ד) ארעא:
 לא ולא יתידע שובעא (נ"י
 שבועא) בארעא מן קדם כפנא
 ההוא דיהי בתר כן ארי מקיף
 הוא לחדא: לב ועל דאתנית
 חלקא לפרעה תרתין זמנין ארי
 תמין פתגמא מן קדם יי ואחזי יי
 למעבדה: לג ובען יחזי פרעה
 גבר סובלקתן וחסים ומניה על
 ארעא דמצרים: לד יעבד פרעה
 וימני מהימנין על ארעא ויזרז ית
 ארעא דמצרים בשבע שני
 שובעא (נ"י שבועא): לה ויקבשון
 ית כל עיבור שניא טבן דאתנן
 האלין ויצרון עיבור תחות ידא
 דפרעה עיבורא בקירויא ויטרון:
 לו ויהי עבדא גניז (לעמא
 ד) לארעא לשבע שני כפנא די

שהיה הדבר מפלג ורחוק, נופל בו לשון מראה:
 תורה כז (ל) ונשכח כל־השבע. הוא פתרון
 הפליעה: (לא) ולא־יודע השבע. הוא פתרון:
 "ולא נודע כי־באו אל־קרבנה": (לב) נכון. מזמן:
 תורה לג (לד) וחמש. פתגומי: 'ויזרז', וכן:
 "וחמשים": (לה) אֶת־כָּל־אֹכְלֵי שם דבר הוא,
 לפיכך, טעמו באל"ף ונקוד בפת"ח קטן (סגול),
 ואוכל שהוא פועל, כגון "כי כל אוכל חלב", טעמו
 למטה בכ' ונקוד קמץ קטן (צירי): תחת יד־פרעה.
 ברשותו ובאצרותיו: (לו) והיה האכל. הצבור,

הָאָרֶץ פֶּרַעַב רַס"י: לוֹ וַיֵּיטֵב הַדְּבָר בְּעֵינֵי פֶרַעַה
וּבְעֵינֵי כָל־עַבְדָּיו: לח וַיֹּאמֶר פֶּרַעַה אֶל־עַבְדָּיו
הַנִּמְצָא כֹּה־אִישׁ אֲשֶׁר רוּחַ אֱלֹהִים בּוֹ רַס"י:
שְׁלִישִׁי לט וַיֹּאמֶר פֶּרַעַה אֶל־יוֹסֵף אַחֲרֵי הוֹדִיעַ
אֱלֹהִים אוֹתָךְ אֶת־כָּל־זֹאת אֵין־נִבּוֹן וְחָכָם
בְּמוֹךְ רַס"י: מ אַתָּה תִּהְיֶה עַל־בֵּיתִי וְעַל־פִּיךָ
יֵשֶׁק כָּל־עַמִּי רַק הַכֶּסֶּא אֶגְדֹּל מִמוֹךְ רַס"י:
מא וַיֹּאמֶר פֶּרַעַה אֶל־יוֹסֵף רְאֵה נָתַתִּי אֹתְךָ
עַל כָּל־אֶרֶץ מִצְרַיִם רַס"י: מב וַיֹּסֶר פֶּרַעַה אֶת־
טַבַּעְתּוֹ מֵעַל יָדוֹ וַיִּתֵּן אֹתָהּ עַל־יַד יוֹסֵף
וַיִּלְבָּשׁ אוֹתוֹ בְּגָדֵי־שֵׁשׁ וַיַּשֶּׂם רֶבֶד הַזָּהָב
עַל־צוּאָרוֹ רַס"י: מג וַיַּרְכֵּב אוֹתוֹ בְּמַרְכָּבַת
הַמִּשְׁנָה אֲשֶׁר־לוֹ וַיִּקְרָאוּ לִפְנָיו אֲבִירָךְ וְנָתַן

תהוין בארעא דמצרים ולא
תשתיעי עמא דארעא בכפנא:
לו ושפר פתגמא בעיני פרעה
ובעיני כל עבדוהי: לח ואמר
פרעה לעבדוהי הישתכח בדין
גבר די רוח נבואה מן קדם יי
בה: לט ואמר פרעה ליוסף בתר
דאודע יי יתך ית כל דא לית
סקלתן וחפים כותך: מ את תהי
ממנא על ביתי ועל מיקרך יתנן
כל עמי לחוד פרסי מלכותא
הדין איהי יקיר מנך: מא ואמר
פרעה ליוסף חזי מגיתי יתך על
כל ארעא דמצרים: מב ואעדי
פרעה ית עזקתה מעל ידה ויהב
יתה על ידא דיוסף ואלביש יתה
לבושין דבוץ ושווי מגיבא
דדקבא על צוארה: מג וארפיב
יתה ברתפא תניתא (נ"י תנינא) די
לה ואכריזו קדמוהי דין אבא

רש"י

(מב) ויסר פרעה את־טַבַּעְתּוֹ. נתינת טבעת
המלך, היא אות למי שנותנה לו להיות שני לו
לגדלה: בגדי־שש. דבר חשיבות הוא במצרים:
רבד. ענק, ועל שהוא רצוף בטבעות קרוי רביד,
וכן: (משלי ז) "רבדתי ערשי", רצפתי ערשי
מרצפות. בלשון משנה: 'מקף רבדין של אבן על
הרבד שבעורה', והיא רצפה: (מג) במרפבת
המשנה. השניה למרפבתו המהלכת אצל שלו:
אברך. בתרגומו: 'דין אבא למלכא', 'רף' בלשון
ארמי 'מלך'. ב'השתפין': 'לא ריכא ולא בר ריכא'.
ובדברי אגדה, (ספרי פ' דברים) דרש רבי יהודה:
'אברך, זה יוסף, שהוא אב בחכמה ורף בשנים'.
אמר לו בן דורמסקית: 'עד מתי אתה מענות עלינו
את הכתובים? אין 'אברך' אלא לשון ברבים,
שהכל היו נכנעין לפניו ויוצאין תחת ידו, כענין

כשאר פקדון הגנוז לקיום הארץ: תורה לו
(לח) הנמצא כזה. הנשפח בדין, אם גלף
ונבקשנו, הנמצא כמוהו? הנמצא, לשון תמיהה,
וכן כל ה"א המשמשת בראש התבה ונקודה בחטף
פתח: (לט) אין־נבון וחכם כמוך. לבקש איש
נבון וחכם, שאמרת — 'לא נמצא כמוך':
(מ) ישק. 'יתון', יתפרנס. כל צרכי עמי יהיו
נעשים על ידך, כמו: (לעיל טו) "וכן משק ביתי",
וכמו: (תהלים ב) "נשקו־בר", גרגישו"ן בלע"ז: רק
הפסא. שיהיו קורין לי מלך: פסא. לשון של
המלוכה כמו: (מלכים א א) "ויגדל את כסאו מפסא
אדני המלך": (מא) נתתי אתך. 'מגיתי יתך', ואף
על פי כן לשון נתינה הוא, כמו: "ולתתך עליון".
בין לגדלה בין לשפלות נופל לשון נתינה עליו,
כמו: (מלאכי ב) "נתתי אתכם נבזים ושפלים":

אֹתוֹ עַל כָּל-אֶרֶץ מִצְרַיִם רַס"י: מִדְּוִיָאֲמֹר פֶּרְעָה
 אֶל-יוֹסֵף אֲנִי פֶרְעָה וּבִלְעָדִידְךָ לֹא-יָרִים אִישׁ
 אֶת-יָדוֹ וְאֶת-רִגְלוֹ בְּכָל-אֶרֶץ מִצְרַיִם רַס"י:
 מִה וַיִּקְרָא פֶּרְעָה שְׁם-יוֹסֵף צִפְנָת פַּעֲנָח וַיִּתֵּן
 לוֹ אֶת-אֶסְנַת בַּת-פּוֹטִי פֶרַע כֶּהֵן אֵן לְאִשָּׁה
 וַיֵּצֵא יוֹסֵף עַל-אֶרֶץ מִצְרַיִם רַס"י: מִו וַיּוֹסֶף בֶּן
 שְׁלֹשִׁים שָׁנָה בְּעֵמְדוֹ לִפְנֵי פֶרְעָה מִלְכָּד-
 מִצְרַיִם וַיֵּצֵא יוֹסֵף מִלִּפְנֵי פֶרְעָה וַיַּעֲבֹר בְּכָל-
 אֶרֶץ מִצְרַיִם: מִו וַתַּעַשׂ הָאָרֶץ בְּשִׁבְעַ שְׁנֵי
 הַשָּׁבַע לְקַמְצִים רַס"י: מִח וַיִּקְבֹּץ אֶת-כָּל-אֶכָּל
 שִׁבְעַ שָׁנִים אֲשֶׁר הָיוּ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וַיִּתֵּן-אֶכָּל
 בָּעֲרִים אֶכָּל שְׂדֵה-הָעִיר אֲשֶׁר סְבִיבֹתֶיהָ נָתַן
 בְּתוֹכָהּ רַס"י: מִט וַיֵּצֵבֵר יוֹסֵף בָּר כְּחֹל הַיָּם
 הָרַבָּה מְאֹד עַד כִּי-חָדַל לְסַפֵּר כִּי-אֵין
 מִסְפָּר רַס"י: נ וַלְיוֹסֵף יֻלְּד שְׁנֵי בָנִים בְּטָרָם
 תְּבוּא שְׁנַת הָרַעַב אֲשֶׁר יֻלְּדָה-לוֹ אֶסְנַת

למלכא ומני יתה על כל ארעא
 דמצרים: מד ואמר פרעה ליוסף
 אנא פרעה ובר מימרך לא ירים
 גבר ית ידה למיחד זין וית רגלה
 למרפב על סוסיא בכל ארעא
 דמצרים: מה וקרא פרעה שום
 יוסף גברא דמטמרן גלן לה
 ויהב לה ית אסנת בת פוטי פרע
 רבא דאון לאתמא ונפק יוסף
 (שליט) על ארעא דמצרים:
 מו ויוסף בר תלתין שנין פד קם
 קדם פרעה מלכא דמצרים ונפק
 יוסף מן קדם פרעה ועבר
 (שליט) בכל ארעא דמצרים:
 מז וקנשו דירי ארעא בשבע שני
 שובעא (נ"י שבעא) עיבורא
 לאוצרין: מח וקנש ית כל עיבור
 שבע שנין די הוו בארעא
 דמצרים ויהב עיבור בקרניא
 עבור חקל קרתא די בסחרנהא
 יהב בגויה: מט וקנש יוסף
 עבורא כחלא דנמא סגי לחדא
 עד די פסק לממני ארי לית מנן:
 נ וליוסף אתליד תרתין בנין עד
 לא עלת שתא דכפנא דילידת לה

רש"י

שנאמר: "ונתון אותו וגו'": (מד) אני פרעה.
 שיש יכלת בידי לגזר גזרה על מלכותי. ואני גזר:
 ש"לא ירים איש את ידו": ובלעדך. שלא
 ברשותך. דבר אחר: "אני פרעה", אני אהיה מלך,
 "ובלעדך וגו'", וזהו דגמת "רק הפסא": את-ידו
 ואת-רגלו. כתרגומו: (מה) צפנת פענח. מפרש
 הצפונות, ואין ל'פענח' דמיון במקרא: פוטי פרע.
 הוא פוטיפר, ונקרא פוטי פרע על שנסתרס מאליו,
 לפי שחמד את יוסף למשכב זכור (סוטה יג): תורה
 מו (מז) ותעש הארץ. כתרגומו, ואין הלשון

נעקר מלשון עשיה: לקמצים. קמץ על קמץ, יד
 על יד, היו אוצרים: (מח) אכל שדה-העיר אשר
 סביבותיה נתן בתוכה. שכל ארץ וארץ מעמדת
 פרותיה ונותנין בתבואה מעפר המקום, ומעמיד
 את התבואה מלירקב. (נראה לי שהוא דעת רבי
 נחמיה, ואין צריך כלל להגיה ברש"י, באשר עלה
 בדעת קצתם): (מט) עד כי-חדל לספור. עד כי
 חדל לו הסופר לספור, והרי זה מקרא קצר: כי-אין
 מספור. לפי שאין מספור, והרי 'כי' משמש בלשון
 דהא': (נ) בטרם תבוא שנת הרעב. (תענית יא)

אֲסֵנַת בַּת פּוּטִי פָּרַע רַבָּא דְּאִין :
 נָא וּקְרָא יוֹסֵף יַת שׁוּם בּוּכְרָא
 מִנְשָׁה אָרִי אֲנִשְׁנִי יִי יַת כָּל עַמְלִי
 וְיַת כָּל בֵּית אָבָא : נָב וְיַת שׁוּם
 תַּנְיָנָא קָרָא אֶפְרַיִם אָרִי אֶפְשָׁנִי יִי
 בְּאַרְעֵ שַׁעְבּוּדִי : נָב וּשְׁלִימַת שְׂבַע
 שְׁנֵי שׁוּבְעָא (נ"י שְׂבַעָא) דִּי הָוָה
 בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם : נָב וּשְׁרִיאַת
 שְׂבַע שְׁנֵי כִפְנָא לְמִיעַל כְּמָא דִּי
 אָמַר יוֹסֵף וְהָוָה כִּפְנָא בְּכָל
 אֲרַעְתָּא וּבְכָל אֲרַעָא דְּמִצְרַיִם
 הָוָה לַחֲמָא : נָב וּכְפַנַּת כָּל אֲרַעָא
 דְּמִצְרַיִם וַצֹּחַ עָמָא (קָדָם)
 לְפָרַעָה (עַל) לְלַחֲמָא וְאָמַר
 פָּרַעָה לְכָל מִצְרָאִי אִיזִילוּ לֹות
 יוֹסֵף דִּי יִימַר לְכוּן תַּעֲבֹדוּן :
 נָב וּכְפְנָא הָוָה עַל כָּל אֶפְי אֲרַעָא
 וּפְתַח יוֹסֵף יַת כָּל (אוֹצְרִיא) דִּי
 כְּהוֹן עֵיבוּרָא וְזִבִּין לְמִצְרַיִם
 וּתְקִיף כִּפְנָא בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם :
 נָב וְכָל דְּיָרִי אֲרַעָא עֲלוּ לְמִצְרַיִם
 לְמַזְבֵּן עֵבוּרָא מִן יוֹסֵף אָרִי תְקִיף
 כִּפְנָא בְּכָל אֲרַעָא : א וּחֲזָא יַעֲקֹב
 אָרִי אֵית עֵיבוּרָא מְזִדְּבֵן בְּמִצְרַיִם
 וְאָמַר יַעֲקֹב לְבָנוּהִי לְמָא

בַּת־פּוּטִי פָּרַע כְּהֵן אִין רַב־י : נָא וּקְרָא יוֹסֵף
 אֶת־שֵׁם הַבְּכוֹר מִנְשָׁה כִּי־נִשְׁנִי אֱלֹהִים אֶת־
 כָּל־עַמְלִי וְאֵת כָּל־בֵּית אָבִי : נָב וְאֵת שֵׁם
 הַשְּׁנִי קָרָא אֶפְרַיִם כִּי־הִפְרִנִּי אֱלֹהִים בְּאֶרֶץ
 עֲנִי : רַב־יִי נָב וּתְכַלִּינָה שְׂבַע שְׁנֵי הַשְּׂבַע אֲשֶׁר
 הָיָה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם : נָב וּתְחַלִּינָה שְׂבַע שְׁנֵי
 הָרַעַב לָבוֹא כְּאֲשֶׁר אָמַר יוֹסֵף וַיְהִי רַעַב
 בְּכָל־הָאֲרָצוֹת וּבְכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם הָיָה לֶחֶם :
 נָב וּתְרַעַב כָּל־אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיַּצַּעַק הָעָם אֶל־
 פָּרַעָה לֶלֶחֶם וַיֹּאמֶר פָּרַעָה לְכָל־מִצְרַיִם לָבוֹ
 אֶל־יוֹסֵף אֲשֶׁר־יֹאמַר לָכֶם תַּעֲשׂוּ רַב־י :
 נָב וְהָרַעַב הָיָה עַל כָּל־פְּנֵי הָאֶרֶץ וַיִּפְתַּח יוֹסֵף
 אֶת־כָּל־אֲשֶׁר בָּהֶם וַיִּשְׁבֹּר לְמִצְרַיִם וַיַּחֲזֹק
 הָרַעַב בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם רַב־י : נָב וְכָל־הָאֶרֶץ בָּאוּ
 מִצְרַיִמָּה לִשְׁבֹּר אֶל־יוֹסֵף כִּי־חָזַק הָרַעַב בְּכָל־
 הָאֶרֶץ רַב־י : מִב א וַיֵּרָא יַעֲקֹב כִּי יֵשׁ־שֹׁבֵר
 בְּמִצְרַיִם וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לְבָנָיו לָמָּה תִּתְרָאוּ רַב־י :

רַב־י

אֶת־כָּל־אֲשֶׁר בָּהֶם. כְּתַרְגוּמוֹ : 'דִּי כְּהוֹן עֵיבוּרָא :
 וַיִּשְׁבֹּר לְמִצְרַיִם. 'שְׁבֹר' לְשׁוֹן מְכַר וּלְשׁוֹן קִנְיָן הוּא.
 כָּאֵן מִשְׁמַשׁ לְשׁוֹן מְכַר. "שְׁבֹרוּ לָנוּ מַעֲט אֲכָל",
 לְשׁוֹן קִנְיָן, וְאֵל תֹּאמַר אֵינוּ כִּי אִם בְּתִבּוּאָה, שְׂאָף
 בִּינָן וְחֻלָּב מְצִינוּ : (יִשְׁעִיָּה נָב) "וּלְכוּ שְׁבֹרוּ בְּלוֹא
 כֶּסֶף וּבְלוֹא מַחֲזִיר זֵין וְחֻלָּב" : (נָב) וְכָל־הָאֶרֶץ בָּאוּ
 מִצְרַיִמָּה. אֵל יוֹסֵף לִשְׁבֹּר. וְאִם תִּדְרָשֶׁהוּ כְּסִדְרוֹ
 הָיָה צְרִיף לְכַתֵּב : 'לִשְׁבֹּר מִן יוֹסֵף' : (א) וַיֵּרָא
 יַעֲקֹב כִּי יֵשׁ־שֹׁבֵר בְּמִצְרַיִם. וּמַהֲיָכֵן רָאָה, וְהֵלֵא
 לֹא רָאָה אֶלָּא שְׁמַע, שְׁנֵאמַר : "הִנֵּה שְׁמַעֲתִי וְגו'"
 וּמַהוּ "וַיֵּרָא" ? רָאָה בְּאַסְפִּקְלָרִיא שֶׁל קֹדֶשׁ, שְׁעָדִין

מִכָּאֵן שְׂאָסוּר לְאָדָם לְשַׁמֵּשׁ מִשְׁתֹּו בְּשְׁנֵי רַעֲבוֹן :
 תוֹרָה נָא (נָב) וּתְרַעַב כָּל־אֶרֶץ מִצְרַיִם. (ב"ר)
 שְׁהַרְקִיבָה תְּבוּאָתָם שְׂאָצְרוּ, חוּץ מִשְׁלֵי יוֹסֵף : אֲשֶׁר־
 יֹאמַר לָכֶם תַּעֲשׂוּ. לְפִי שְׁהִיָּה יוֹסֵף אוֹמֵר לָהֶם
 שְׁיִמּוּלוּ, וּכְשִׁפְּאוּ אֶצֶל פָּרַעָה וְאוֹמְרִים : 'כֶּף הוּא
 אוֹמֵר לָנוּ. אָמַר לָהֶם : 'לָמָּה לֹא צִבְרָתֶם כֶּר, וְהֵלֵא
 הַכְרִיז לָכֶם שְׁשְׁנֵי הָרַעַב בָּאִים' ? אָמְרוּ לוֹ : 'אֶסְפְּנוּ
 הַרְבֵּה וְהַרְקִיבָה'. אָמַר לָהֶם : 'אִם כֵּן, כָּל אֲשֶׁר
 יֹאמַר לָכֶם תַּעֲשׂוּ, הָרִי גֹזֵר עַל הַתְּבוּאָה וְהַרְקִיבָה,
 מָה אִם יִגְזֹר עָלֵינוּ וְנָמוּת' ? : (נָב) עַל כָּל־פְּנֵי
 הָאֶרֶץ. מִי הֵם "פְּנֵי הָאֶרֶץ" ? אֵלּוּ הַעֲשִׁירִים (ב"ר) :

ב וַיֹּאמֶר הִנֵּה שְׁמַעְתִּי כִּי יִשְׁעֶבֶר בְּמִצְרַיִם
 רְדוֹ-שָׁמָּה וְשִׁבְרוּ-לָנוּ מִשָּׁם וְנַחֲיָה וְלֹא
 נָמוֹת רַעֲיָ: ג וַיֵּרְדּוּ אַחֲיִי-יוֹסֵף עִשְׂרָה לְשֹׁבֵר בָּר
 מִמִּצְרַיִם רַעֲיָ: ד וְאֶת-בְּנֵימִין אָחִי יוֹסֵף לֹא-
 שָׁלַח יַעֲקֹב אֶת-אָחִיו כִּי אָמַר פֶּן-יִקְרָאנוּ
 אֶסּוֹן רַעֲיָ: ה וַיָּבֹאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל לְשֹׁבֵר בְּתוֹךְ
 הַבָּאִים כִּי-הָיָה הָרֹעֵב בָּאָרֶץ בְּנֶעַן רַעֲיָ: ו וַיּוֹסֶף
 הוּא הַשְׁלִיט עַל-הָאָרֶץ הוּא הַמְּשַׁבֵּיר לְכָל-
 עַם הָאָרֶץ וַיָּבֹאוּ אָחִי יוֹסֵף וַיִּשְׁתַּחֲוּ-לוֹ אַפָּיִם
 אֶרְצָה רַעֲיָ: ז וַיֵּרָא יוֹסֵף אֶת-אָחִיו וַיִּכְרַם
 וַיַּתְנִיבֵר אֵלֵיהֶם וַיְדַבֵּר אֲתָם קָשׁוֹת וַיֹּאמֶר
 אֱלֹהִים מֵאִין בָּאתֶם וַיֹּאמְרוּ מֵאָרֶץ בְּנֶעַן
 לְשֹׁבֵר-אֶכֶל רַעֲיָ: ח וַיַּכֵּר יוֹסֵף אֶת-אָחִיו וְהֵם

תתחזיון: ב ואמר הא שמעית
 אמרין ארי אית עיבורא מזדבן
 במצרים חותו לתמן וזבנו לנא
 מתמן ונחי ולא נמות: ג וינחתו
 אחי יוסף עסרא למזבן עיבורא
 ממצרים: ד וית בנימין אחוהי
 דיוסף לא שלח יעקב עם אחוהי
 ארי אמר דלמא יערענה מותא:
 ה ואתו בני ישראל למזבן
 עיבורא בגו עליא ארי הוה כפנא
 בארעא דכנען: ו ויוסף הוא
 דשליט על ארעא הוא דזבין
 עיבורא לכל עמא דארעא ואתו
 אחי יוסף וסגידו לה על אפיא
 על ארעא: ז ויחזא יוסף ית
 אחוהי ואשתמודענון וחשיב מה
 דמליל להון ומליל עמהון קשיא
 ואמר להון מנן אתיתון ואמרו
 מארעא דכנען למזבן עיבורא:
 ח ואשתמודע יוסף ית אחוהי

רע"י

בנִימִין אָחִי יוֹסֵף לֹא-שָׁלַח? אֵלָּא לְעֻנְיָן הָאֲחֵהּ
 הָיוּ חֲלוּקִין לַעֲשָׂרָה, שְׁלֹא הִיְתָה אֶהְבֵּת כָּלָם
 וּשְׁנָאת כָּלָם שָׁנָה לוֹ, אֲבָל לְעֻנְיָן: "לְשֹׁבֵר בָּר",
 כָּלָם לֵב אֶחָד לָהֶם (בב"ר): (ד) פֶּן-יִקְרָאנוּ אֶסּוֹן.
 וּבְבִית לֹא יִקְרָאנוּ אֶסּוֹן? אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן
 יַעֲקֹב: 'מִכָּאן שֶׁהַשֵּׁטֶן מְקַטְרֵג בְּשַׁעַת הַסִּבְנָה'
 (ב"ר): (ה) בְּתוֹךְ הַבָּאִים. מִטְּמִינִין עֲצָמָן שְׁלֹא
 יִכִּירוּם, לִפִּי שְׁמוֹנָה לָהֶם אֲבִיהֶם שְׁלֹא יִתְּרָאוּ כָּלָם
 בְּפִתַח אֶחָד אֵלָּא שִׁכְנָס כָּל אֶחָד בְּפִתְחוֹ, כְּדִי שְׁלֹא
 תִשְׁלַט בָּהֶם עֵין הָרַע, שִׁכְנָס נְאִים וְכָלָם גְּבוּרִים:
 (ו) וַיִּשְׁתַּחֲוּ-לוֹ אַפָּיִם. נִשְׁתַּחֲוּ לוֹ עַל פְּגִיָּה, וְכֵן
 כָּל הַשְׁתַּחֲוָּא פְּשׁוּט יָדִים וְרַגְלִים הוּא (שבועות
 טז): (ז) וַיַּתְנִיבֵר אֵלֵיהֶם. נַעֲשֶׂה לָהֶם כְּנִכְרִי
 בְּדָבָרִים, לְדַבֵּר קָשׁוֹת (ב"ר): (ח) וַיַּכֵּר יוֹסֵף וְגו'.

לִפִּי שְׁהֵנִיחָם חֲתוּמֵי זָקֵן (ב"מ לט כתובות כז): וְהֵם
 לֹא הִפְרִיחוּ. שִׁינְאָ מֵאֲצֵלָם בְּלֹא חֲתִימַת זָקֵן,

יֵשׁ לוֹ שֹׁבֵר בְּמִצְרַיִם, וְלֹא הִיְתָה נְבוּאָה מִפֶּשַׁע
 לְהוֹדִיעוֹ בְּפִרוּשׁ שְׁמוֹ יוֹסֵף: לָמָּה תִּתְּרָאוּ. לָמָּה
 תִּתְּרָאוּ עֲצָמָכֶם בְּפָגִי בְּנֵי יִשְׁמַעֲלָל וּבְנֵי עֶשָׂו כְּאֵלוֹ
 אֲתָם שְׂבָעִים, כִּי בְּאוֹתָהּ שָׁעָה, עֲדִין הָיָה לָהֶם
 תְּבוּאָה. (תענית י) (וְלִי נִרְאָה כְּפִשׁוּטוֹ: "לָמָּה
 תִּתְּרָאוּ", לָמָּה יְהוּ הַכֹּל מִסִּתְּכָלִין בָּכֶם וּמִתְמִיָּהִם
 בָּכֶם, שְׂאִין אֲתָם מִבְּקָשִׁים לָכֶם אֲכָל בִּטְרָם שִׁיכְלָה
 מֵהַ שְׂבִיכָדָכֶם?) וּמִפִּי אֲחֵרִים שְׁמַעְתִּי שֶׁהוּא לְשׁוֹן
 כְּחִישָׁה: 'לָמָּה תִּהְיוּ כְּחוּשִׁים בְּרַעֲב?' וְדוּמָה לוֹ:
 (משלי יא) "וּמְרוּהָ גַם-הוּא יוֹרָה": (ב) רְדוֹ-שָׁמָּה.
 וְלֹא אָמַר 'לָכוּ', רָמַז לְמֵאֲתִים וְעֶשְׂרֵי שָׁנִים
 שֶׁנִּשְׁתַּעַבְדּוּ לְמִצְרַיִם, כְּמִנְיָן רַד"ו: (ג) וַיֵּרְדּוּ
 אַחֲיִי-יוֹסֵף. וְלֹא כְּתֹב: 'בְּנֵי יַעֲקֹב', מִלְּמַד שֶׁהָיוּ
 מִתְחַרְטִים בְּמִכְרֵתוֹ, וְנִתְּנוּ לָכֶם לְהַתְנַהֵּג עִמּוֹ
 בְּאַחֲוָה וּלְפָדוֹתוֹ בְּכָל מָמוֹן שִׁיפְסְקוּ עֲלֵיהֶם:
 עֲשָׂרָה. מֵהַ תִּלְמוּד לֹאמַר, וְהָלֹא כְּתִיב: "וְאֶת-

לֹא הִכָּרְהוּ כְּשִׁי': ט וַיִּזְכֹּר יוֹסֵף אֶת הַחֲלֻמוֹת
 אֲשֶׁר חָלַם לָהֶם וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם מְרֹגְלִים אַתֶּם
 לִרְאוֹת אֶת-עֲרוֹת הָאָרֶץ בְּאַתֶּם כְּשִׁי': י וַיֹּאמְרוּ
 אֵלָיו לֹא אֲדֹנִי וְעַבְדֶּיךָ בָּאוּ לְשֹׁבֵר-אֶכָּל כְּשִׁי':
 יא כָּלָנוּ בְּנֵי אִישׁ-אֶחָד נִחְנוּ בְּנִים אֲנִיחְנוּ
 לֹא-הָיוּ עַבְדֶּיךָ מְרֹגְלִים כְּשִׁי': יב וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם
 לֹא כִי-עֲרוֹת הָאָרֶץ בְּאַתֶּם לִרְאוֹת כְּשִׁי':
 יג וַיֹּאמְרוּ שְׁנַיִם עָשָׂר עַבְדֶּיךָ אֲחִים | אֲנִיחְנוּ
 בְּנֵי אִישׁ-אֶחָד בְּאָרֶץ כְּנָעַן וְהִנֵּה הִקְטַן
 אֶת-אַבְיֵנוּ הַיּוֹם וְהָאֶחָד אֵינְנוּ כְּשִׁי': יד וַיֹּאמֶר
 אֲלֵהֶם יוֹסֵף הוּא אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי אֵלֵיכֶם לֵאמֹר
 מְרֹגְלִים אַתֶּם כְּשִׁי': טו בְּזֹאת תִּבְחָנוּ חַי פְּרַעָה
 אִם-תִּתְּצֵאוּ מִזֶּה כִּי אִם-בָּבוֹא אֲחִיכֶם הִקְטַן

ואנון לא אשתמודעה: ט וידכיר
 יוסף את חלמיו די חלים להון
 ואמר להון מאללין אתון למחזי
 ית בדקא דארעא אתיתון:
 י ואמרו לה לא רבנני ועבדיך
 עלו למזבן עיבורא: יא כלנא
 בני גברא חד נחנא פיוני אנחנא
 לא הו עבדיך אלילי: יב ואמר
 להון לא ארי בדקא דארעא
 אתיתון למחזי: יג ואמרו תרין
 עסר עבדיך אחין אנחנא בני
 גברא חד בארעא דכנען והא
 זעירא עם אבונא יומא דין וחד
 ליתנהי: יד ואמר להון יוסף
 הוא די מלילית עמכון למימר
 מאלילי אתון: טו בדא תתבחנן
 חי פרעה אם תפקון מכא אלהין
 במתי אחוכון זעירא הקא:

רש"י

דברות, (ישעיה טז) "ועבדתו לא כן בדיו":
 (יב) כִּי-עֲרוֹת הָאָרֶץ בְּאַתֶּם לִרְאוֹת. (ב"ר) שְׁהָרִי
 נכנסתם בעשרה שערי העיר, למה לא נכנסתם
 בשער אחד?: (יג) וַיֹּאמְרוּ שְׁנַיִם עָשָׂר עַבְדֶּיךָ
 וגו'. ובשביל אותו אחד שאיננו, נתפזרנו בעיר
 לבקשו: (יד) הוּא אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי. הדבר אשר
 דברתי, שאתם מרגלים, הוא האמת והנכון, זהו
 לפי פשוטו. ומדרשו: אמר להם: 'ואלו מצאתם
 אותו ויפסקו עליכם ממון הרבה, תפדוהו? אמרו
 לו: 'הן'. אמר להם: 'ואם יאמרו לכם שלא
 יחזירוהו בשום ממון, מה תעשו? אמרו: 'לכו
 באנו, להרג או ליהרג'. אמר להם: "הוא אשר
 דברתי אֵלֵיכֶם", להרג בני העיר באתם, מנחש אני
 בגביע שלי, ששנים מכאם החריבו כרוך גדול של
 שקם: (טו) חַי פְּרַעָה. אם יחיה פרעה: אם

ועכשו מצאוהו בחתימת זקן. ומדרש אגדה: "ויזכר
 יוסף את אחיו", כשנמסרו בידו, הפיר שהם אחיו
 ורחם עליהם, "והם לא הפירוהו", כשנפל בידם,
 לנהג בו אתוה: (ט) אֲשֶׁר חָלַם לָהֶם. עליהם,
 וידע שנתקיימו, שהרי השתחוו לו: עֲרוֹת הָאָרֶץ.
 גלוי הארץ, מהיכן היא נוחה ליפכש, כמו (ויקרא
 כ): "את מקורה הערה", וכמו: (יחזקאל טז) "ערם
 ועריה", וכן כל ערוה שבמקרא, לשון גלוי הוא.
 ותרגום אונקלוס: 'בדקא דארעא', כמו: 'בדק
 הבית', רעוע הבית, אבל לא דקדק לפרשו אחר
 לשון המקרא: (י) לֹא אֲדֹנִי. לא תאמר בן, שהרי
 עבדיך באו לשבר אכל: (יא) כָּלָנוּ בְּנֵי אִישׁ-
 אֶחָד נִחְנוּ. נצנצה בהם רוח הקדש וכללוהו
 עמקם, שאף הוא בן אביהם: בְּנִים. אמתיים, כמו:
 (שמות י) "בן דברת", (במדבר כז) "בן בנות צלפחד

טז שִׁלְחוּ מִנְכוֹן חֵד וַיִּדְבֵּר יְת
אֲחוּכוֹן וְאַתּוֹן הִתְאַסְרוֹן וַיִּתְּבַחֲנוֹן
פִּתְגָּמִיכוֹן הַקְּשׁוּט אֲתוֹן אֲמַרִין
וְאִם לֹא חֵי פִרְעָה אָרִי מֶאֱלִילִי
אַתּוֹן: יז וּכְנֹשׁ יִתְהוֹן (לְבִית)
לְמִטְרָא תִלְתָּא יוֹמִין: יח וְאָמַר
לְהוֹן יוֹסֵף בְּיוֹמָא תְּלִיתָאָה דָּא
עֵיבִידוּ וְקִיִּימוּ מִן קִדָּם יְיָ אֲנָא
דְּחַל: יט אִם פִּינְי אֲתוֹן אֲחוּכוֹן
חֵד יִתְאַסֵּר בְּבֵית מִטְרָתְכוֹן וְאַתּוֹן
אִיזִילוּ אוֹבִילוּ עֵיבוּרָא דְחִסְרִי
בְּכַתִּיכוֹן: כ וְיֵת אֲחוּכוֹן זְעִירָא
פִּיתוֹן לְוֵתִי וַיְהִימְנוֹן פִּתְגָּמִיכוֹן
וְלֹא תִמּוּתוֹן וְעַבְדּוּ בֵּן:
כא וְאָמְרוּ גְבֵר לְאַחוּהִי בְּקוּשְׁטָא
חִיבִין אֲנַחְנָא עַל אֲחוּנָא דִּי
חֲזִינָא עֲקָת נִפְשָׁה כִּד הָוָה מִתְחַנֵּן
לָנָא וְלֹא קִבְלָנָא מִנָּה עַל כֵּן אֲתָא
לְוִתְנָא עֲקָתָא הָדָא: כב וְאַתִּיב
רְאוּבֵן יִתְהוֹן לְמִימַר הֲלֹא אֲמַרִית
לְוִתְכוֹן לְמִימַר לֹא תַחֲוּבוֹן (גִּי)
תַּחֲטָאוֹן) בְּעוֹלִימָא וְלֹא קִבְלָתוֹן
וְאַף דְּמָה הָא מִתְבַּעֵי: כג וְאַנּוֹן
לֹא יִדְעוֹן אָרִי שְׁמִיעַ יוֹסֵף אָרִי
מִתְרַגְּמוֹן הָוָה בִּינִיהוֹן:

הִנֵּה רַשִׁי: טז שִׁלְחוּ מִכֶּם אֶחָד וַיִּקַּח אֶת־
אֲחֵיכֶם וְאֶתְלֵּ האֲסוֹרוֹ וַיִּבְחֲנוּ דְבָרֵיכֶם הָאֵמֶת
אֲתֶכֶם וְאִם־לֹא חֵי פִרְעָה כִּי מִרְגָּלִים
אַתֶּם רַשִׁי: יז וַיֹּאסֹף אֹתָם אֶל־מִשְׁמַר שְׁלֹשֶׁת
יָמִים רַשִׁי: יח וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יוֹסֵף בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי
זֹאת עָשׂוּ וַחֲיוּ אֶת־הָאֱלֹהִים אֲנִי יִרְאֶה: חֲמִישִׁי
יט אִם־כִּנִּים אַתֶּם אֲחֵיכֶם אֶחָד יֹאסֵר בְּבֵית
מִשְׁמָרְכֶם וְאַתֶּם לָכוּ הִבִּיאוּ שָׂבֵר רַעֲבוֹן
בְּתֵיכֶם רַשִׁי: כ וְאַת־אֲחֵיכֶם הִקְטִין הִבִּיאוּ אֵלַי
וַיֹּאמְרוּ דְבָרֵיכֶם וְלֹא תִמּוּתוּ וַיַּעֲשׂוּ־בֵן רַשִׁי:
כא וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־אָחִיו אֲבָל אֲשֵׁמִים |
אֲנַחְנוּ עַל־אָחֵינוּ אֲשֶׁר רָאִינוּ צָרַת נַפְשׁוֹ
בְּהִתְחַנְנוּ אֵלֵינוּ וְלֹא שָׁמַעְנוּ עַל־כֵּן בָּאָה
אֵלֵינוּ הַצָּרָה הַזֹּאת רַשִׁי: כב וַיַּעַן רְאוּבֵן אֹתָם
לֵאמֹר הֲלוֹא אָמַרְתִּי אֵלֵיכֶם | לֵאמֹר אֶל־
תַּחֲטָאוּ בִּילָד וְלֹא שָׁמַעְתֶּם וְגַם־דָּמּוּ הִנֵּה
נִדְרָשׁ רַשִׁי: כג וְהֵם לֹא יָדְעוּ כִּי שָׁמַעַ יוֹסֵף כִּי

רַשִׁי

וְרִאִיתִי בְּכִרְאִשִּׁית רַבָּה לִישְׁנָא דְּרוּמָאָה הוּא:
'אֲבָל, בְּרִם: בָּאָה אֵלֵינוּ. טַעְמוֹ בְּכִי"ת, לְפִי שֶׁהוּא
בְּלִשׁוֹן עִבְרִי, שֶׁכָּכֵר בָּאָה, וְתַרְגּוּמוֹ: 'אֶתֶת לָנָא:
(כב) וְגַם־דָּמּוּ. אֶתִּין וְגַמִּין רַבּוּיִין, דָּמּוּ וְגַם דָּם
הִזְקֵן: (כג) וְהֵם לֹא יָדְעוּ כִּי שָׁמַעַ יוֹסֵף. מִבִּין
לְשׁוֹנָם, וּבְכַפְּנוֹ הָיוּ מְדַבְּרִים כֵּן: כִּי הַמְּלִיץ בִּינָתָם.
כִּי כִּשְׁהָיוּ מְדַבְּרִים עִמּוֹ הָיָה הַמְּלִיץ בִּינִיהֶם, הַיּוֹדֵעַ
לְשׁוֹן עִבְרִי וְלִשׁוֹן מִצְרִי, וְהָיָה מְלִיץ דְּבָרֵיהֶם לְיוֹסֵף
וְדְבָרֵי יוֹסֵף לָהֶם. לְכַף הָיוּ סְבוּרִים שְׁאִין יוֹסֵף
מִפִּיר בְּלִשׁוֹן עִבְרִי: הַמְּלִיץ. זֶה מִנְּשָׁה בְּנוֹ:

תַּצְאוּ מִזֶּה. מִן הַמְּקוֹם הַזֶּה: (טז) הָאֵמֶת אֲתֶכֶם.
אִם אֵמֶת אֲתֶכֶם. לְפִיכָף ה"א נְקוּדָה פִּתְחָה שֶׁהוּא
כְּמוֹ בְּלִשׁוֹן תְּמָה, וְאִם לֹא תִבִּיאוּהוּ: "חֵי פִרְעָה,
כִּי מִרְגָּלִים אַתֶּם": (יז) מִשְׁמַר. בֵּית הָאֲסוּרִים:
תוֹרָה יח (יט) בְּבֵית מִשְׁמָרְכֶם. שְׁאֵתָם אֲסוּרִים בּוֹ
עֲכָשׁוּ: וְאַתֶּם לָכוּ הִבִּיאוּ. אֶל בֵּית אֲבִיכֶם: שָׂבֵר
רַעֲבוֹן בְּתֵיכֶם. מִה שֶׁקִּנִּיתָם לְרַעֲבוֹן אֲנָשִׁי בְּתֵיכֶם:
(כ) וַיֹּאמְרוּ דְבָרֵיכֶם. יִתְאַמְתּוּ וַיִּתְקַיְּמוּ, כְּמוֹ:
(במדבר ה) "אֲמֵן אֲמֵן", וְכְמוֹ: (מלכים א ח) "יֹאמְרוּ
נָא דְּכָרְךָ": (כא) אֲבָל. כְּתַרְגּוּמוֹ: 'בְּקוּשְׁטָא.

כד ואסתחר מעליהון ובקא ותב
 לותהון ומליל עמהון ודבר
 מלותהון ית שמעון ואסר יתה
 לעיניהון: כה ופקיד יוסף ומלו
 ית מניהון עיבורא ולאמבא
 בספיהון גבר לסקה ולמתן להון
 זודין לארסא ועבד להון כן:
 כו ונטלו ית עיבורהון על
 חמריהון ואזלו מתמן: כז ופתח
 חד ית סקה למתן בסתא לחמרה
 בבית מבתא וחזא ית בספה והא
 הוא בפום טוענה: כח ואמר
 לאחוי אתותב בספי ואף הא
 בטועני ונפק מדע לבהון ותנהו
 גבר לאחוי למימר מה דא עבד
 יי לנא: כט ואתו לות יעקב
 אבוהון ארעא דכנען וחייו (נ"י
 וחייו) לה ית פל דארען יתהון
 למימר: ל מליל גברא רבונא
 דארעא עמנא קשין (נ"י קשין)
 ויהב יתנא כמאלילי ית ארעא:
 לא ואמרנא לה פיוגי אנחנא לא
 הויןא מאלילי: לב תרין עסר
 אנחנא אחין בני אבונא חד
 ליתיה וזעירא יומא דין עם
 אבונא בארעא דכנען: לג ואמר
 לנא גברא רבונא דארעא בדא
 אדע ארי פיוגי אתון אחוכון חד
 שבוקו לותי וית עיבורא דחסיר
 בכתיכון סיבו ואזילו:

המליץ בינתם כס"י: כד ויסב מעליהם ויבך
 וישב אליהם וידבר אליהם ויקח מאתם
 את שמעון ויאסר אתו לעיניהם כס"י: כה ויצו
 יוסף וימלאו את כליהם בר ולהשיב
 בספיהם איש אל שקו ולתת להם צדה
 לדרך ויעש להם כן: כו וישאו את שברם
 על חמריהם וילכו משם: כז ויפתח האחד
 את שקו לתת מספוא לחמרו במלון וירא
 את כספו והנה הוא בכי אמתחתו כס"י:
 כח ויאמר אל אחיו הושב כספי וגם הנה
 באמתחתי ויצא לבם ויחרדו איש אל אחיו
 לאמר מה זאת עשה אלהים לנו כס"י:
 כט ויבאו אל יעקב אביהם ארצה כנען ויגידו
 לו את כל הקרות אתם לאמר: לדבר האיש
 אדני הארץ אתנו קשות ויתן אתנו כמרגלים
 את הארץ: לא ונאמר אליו בנים אנחנו לא
 היינו מרגלים: לב שנים עשר אנחנו אחים בני
 אבינו האחד איננו והקטן היום את אבינו
 בארץ כנען: לג ויאמר אלינו האיש אדני
 הארץ בזאת אדע כי בנים אתם אחיכם

רש"י

(כד) ויסב מעליהם. נתרחק מעליהם, שלא
 יראוהו בוכה: ויבך. לפי ששמע שהיו מתחרטין:
 את שמעון. (ב"ר) הוא השליכו לבור, הוא שאמר
 ללוי: "הנה בעל החלומות הלזה בא". דבר אחר:
 נתפנו יוסף להפרידו מלוי, שמא יתעצו שניהם
 להרג אותו: ויאסר אתו לעיניהם. לא אסרו אלא

לעיניהם, וכיון שיצאו, הוציאו והאכילו והשקהו
 (ב"ר): תורה כה (כז) ויפתח האחד. הוא לוי,
 שנשאר יחיד משמעון כן זוגו: במלון. במקום
 שלנו בלילה: אמתחתו. הוא שק: (כח) וגם הנה
 באמתחתי. גם הפסך בו עם התבואה: מה זאת
 עשה אלהים לנו. להביאנו לידי עלילה זו, שלא

לד וְאִתִּיאוּ ית אַחוּכוֹן זְעִירָא
 לְוִתִּי וְאִדְעָ אָרִי לֹא מְאִלִּילִי אֶתְוֹן
 אָרִי כִּינִי אֶתְוֹן ית אַחוּכוֹן אֶתְוֹן
 לְכוֹן וְיִת אַרְעָא תַעֲבִדוֹן בִּה
 סְחוּרְתָּא: לֹא וְהָהּ אֲנִין מְרִיקִין
 סְקִיהוֹן וְהָא גְבֵר צָרִיר כְּסָפָה
 בְּסָקָה וְחִזּוּ ית צָרִיר כְּסָפִיהוֹן
 אֲנִין וְאַבְוּהוֹן וְדַחִילוֹ: לוֹ וְאָמַר
 לְהוֹן יַעֲקֹב אַבְוּהוֹן יִתִּי אֶתְפִּלְתוֹן
 יוֹסֵף לִיתוּהִי וְשִׁמְעוֹן לֹא הָוָה
 הָכָא (לִיתוּהִי) וְיִת בְּנִימֵן תַּדְבָּרוֹן
 עָלֵי הָוָה כְּלָהוֹן: לוֹ וְאָמַר רְאוּבֵן
 לְוִת אַבְוּהִי לְמִימַר ית תָּרִין בְּנִי
 תָּמִית אִם לֹא אִיתְנָה לְוִתְךָ הִב
 יִתְהָ עַל יָדִי וְאָנָּא אֶתְכַנֶּה לָךְ:
 לח וְאָמַר לֹא יָחוּת בְּרִי עִמָּכוֹן
 אָרִי אַחוּהִי מִית וְהוּא בְּלַחוּדוּהִי
 אֶשְׁתָּאָר וְיַעֲרַעְנָה מוֹתָא בְּאַרְחָא
 דִּי תַהֲכוֹן בִּה וְתַחֲתוֹן ית שִׁיבְתִּי
 בְּדוּנָא לְשָׂאוֹל: א וְכַפְנָא תַקִּיף
 בְּאַרְעָא: ב וְהָהּ כַּד סְפִיקוּ (עֵיין
 רש"י) לְמִיכָל ית עִיבּוּרָא דְאִתִּיאוּ
 מִמַּצְרִים וְאָמַר לְהוֹן אַבְוּהוֹן
 תּוֹבּוֹ זְבוּנִי לָנָא זְעִיר עִיבּוּרָא:
 ג וְאָמַר לֹא יְהוּדָה לְמִימַר
 אֶסְהֵדָא אֶסְהֵד בְּנָא גְבֵרָא לְמִימַר

הָאֶחָד הֵנִיחוּ אֹתִי וְאֶת־רַעְבוֹן בְּתִיכֶם קָחוּ
 וּלְכוּ: לד וְהָבִיאוּ אֶת־אֲחִיכֶם הַקָּטָן אֵלַי
 וְאִדְעָה כִּי לֹא מְרַגְלִים אַתֶּם כִּי בָנִים אַתֶּם
 אֶת־אֲחִיכֶם אֶתְוֹן לָכֶם וְאֶת־הָאָרֶץ
 תִּסְחָרוּ רש"י: לֹא וְיִהִי הֵם מְרִיקִים שְׁקִיָּהֶם
 וְהִנֵּה־אִישׁ צָרוּר־כֶּסֶף בְּשֹׁקוֹ וַיֵּרְאוּ אֶת־
 צָרוֹת כְּסָפִיהֶם הֵמָּה וְאֲבִיהֶם וַיֵּירָאוּ רש"י:
 לו וַיֹּאמֶר אֱלֹהִם יַעֲקֹב אֲבִיהֶם אֹתִי שְׁכַלְתֶּם
 יוֹסֵף אֵינְנוּ וְשִׁמְעוֹן אֵינְנוּ וְאֶת־בְּנִימֵן תִּקְחוּ
 עָלֵי הָוָה כְּלָנָה רש"י: לוֹ וַיֹּאמֶר רְאוּבֵן אֶל־אָבִיו
 לֵאמֹר אֶת־שְׁנֵי בְנֵי תָמִית אִם־לֹא אֲבִיָּאנוּ
 אֵלֶיךָ תִּנֶּה אֹתוֹ עַל־יָדִי וְאֲנִי אֲשִׁיבֶנּוּ אֵלֶיךָ:
 לח וַיֹּאמֶר לֹא־יֵרֵד בְּנִי עִמָּכֶם כִּי־אֲחִיו מָת
 וְהוּא לְבָדּוֹ נִשְׁאָר וְקִרְאָהּ אָסוֹן בְּדֶרֶךְ אֲשֶׁר
 תֵּלְכוּ־בָּהּ וְהוֹרְדְתֶם אֶת־שִׁיבְתִּי בִּיגֹון
 שְׂאוֹלָה רש"י: מג א וְהִרְעֵב כָּבֵד בָּאָרֶץ: ב וְיִהִי
 כַּאֲשֶׁר כָּלוּ לֵאכֹל אֶת־הַשֹּׂבֵר אֲשֶׁר הֵבִיאוּ
 מִמִּצְרַיִם וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם אֲבִיהֶם שְׁבוּ שְׁבִרוּ־
 לָנוּ מַעֲט־אֶכֶל רש"י: ג וַיֹּאמֶר אֵלָיו יְהוּדָה לֵאמֹר הָעֵד הָעֵד בָּנוּ הָאִישׁ

רש"י

הוֹשֵׁב אֶלָּא לְהַתְעוֹלֵל עֲלֵינוּ: תוֹרָה כט (לד) וְאֶת־
 הָאָרֶץ תִּסְחָרוּ. תִּסְבְּבוּ, וְכָל לְשׁוֹן 'סוֹחָרִים'
 ו'סוֹחָרָה', עַל שֵׁם שְׁמַחְזִירִים וְסוֹבָבִים אַחֵר
 פְּרָקְמִטָּא: (לה) צָרוּר־כֶּסֶף. קָשֶׁר כֶּסֶף:
 (לו) אֹתִי שְׁכַלְתֶּם. מְלַמֵּד שֶׁחֲשַׁדְן שְׁמָא הִרְגוּהוּ,
 אוּ מְכָרוּהוּ כִּיּוֹסֵף: שְׁכַלְתֶּם. כָּל מִי שֶׁבָּנִי אַבְדִּים
 קָרוֹי שְׁכּוֹל: תוֹרָה לו (לח) לֹא־יֵרֵד בְּנֵי עִמָּכֶם. לֹא
 קָבַל דְּבָרֵינוּ שֶׁל רְאוּבֵן, אָמַר: 'בְּכוֹר שׁוֹטָה הוּא זֶה,

הוּא אוֹמֵר לְהִמִּית בְּנִי, וְכִי בְּנִי הֵם וְלֹא בְּנִי?'
 (ב"ר): תוֹרָה א (ב) כַּאֲשֶׁר כָּלוּ לֵאכֹל. יְהוּדָה אָמַר
 לָהֶם: 'הִמְתִּינוּ לְזַקֵּן עַד שֶׁתְּכַלֶּה פֶת מִן הַבֵּית' (ב"ר):
 כַּאֲשֶׁר כָּלוּ. 'כַּד שִׁיּוּאֵי' (וְהִמְתַּרְגֵּם: 'כַּד סְפִיקוּ',
 טוֹעָה. "כַּאֲשֶׁר כָּלוּ הַגְּמָלִים לְשֹׁתוֹת", מְתַרְגֵּם: 'כַּד
 סְפִיקוּ', כְּשֶׁשִּׁתּוֹ דִּי סְפוּקָם, הוּא גָמַר שִׁתִּיתָם, אֲבָל
 זֶה: "כַּאֲשֶׁר כָּלוּ לֵאכֹל", כַּאֲשֶׁר תָּם הָאֶכֶל הוּא,
 וּמְתַרְגֵּמִין: 'כַּד שִׁיּוּאֵי': (ג) הָעֵד הָעֵד. לְשׁוֹן

לֹא־תֵרְאוּ פָנַי בְּלִתִּי אֲחִיכֶם אִתְּכֶם כְּשִׁי:
 וְאִם־יִשְׁעִי מִשְׁלַח אֶת־אֲחִינוּ אֶתְנוּ גִרָה
 וְנִשְׁכַּרְהָ לָךְ אֶכֶל: ה וְאִם־אֵינְךָ מִשְׁלַח לֹא
 גִּרָה כִּי־הָאִישׁ אָמַר אֵלֵינוּ לֹא־תֵרְאוּ פָנַי
 בְּלִתִּי אֲחִיכֶם אִתְּכֶם: ו וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל לְמָה
 הִרְעַתָּם לִי לְהַגִּיד לָאִישׁ הָעוֹד לָכֶם אָח:
 וַיֹּאמְרוּ שְׂאוֹל שְׂאֵל־הָאִישׁ לָנוּ וּלְמוֹלְדֵתָנוּ
 לֹא־מֹר הָעוֹד אֲבִיכֶם חֵי הָיִשׁ לָכֶם אָח
 וְנִגְד־לוֹ עַל־פִּי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הַיְדוּעַ גִּדַּע כִּי
 יֹאמֶר הוֹרִידוּ אֶת־אֲחִיכֶם כְּשִׁי: ח וַיֹּאמֶר יְהוּדָה
 אֶל־יִשְׂרָאֵל אָבִיו שְׁלַח הַנֶּעַר אִתִּי וְנִקְוָמָה
 וְנִלְכָּה וְנַחֲיָה וְלֹא נָמוֹת גַּם־אֲנַחְנוּ גַם־אֶתָּה
 גַּם־טַפְּנוּ כְּשִׁי: ט אָנֹכִי אֶעֱרָכְנוּ מִיָּדִי תִּבְקֶשְׁנוּ
 אִם־לֹא הִבִּיאתִיו אֵלֶיךָ וְהִצַּגְתִּיו לְפָנֶיךָ
 וְחָטַאתִי לָךְ כָּל־הַיָּמִים כְּשִׁי: י כִּי לֹלֵא
 הַתְּמָהֳמָהֵנוּ כִּי־עָתָה שְׁכָנוּ זֶה פְּעָמִים כְּשִׁי:

רע"ט

ו'אם' משמש בלשון 'אשר', הרי זה שמוש אחד
 מארבע לשונות שמשמש 'כי', והוא 'אי', שהרי
 'כי' זה כמו 'אם', כמו: "עד אם דברתי דברי":
 (ח) ונחיה. נצנצה בו רוח הקדש: 'על ידי
 הליכה זו תחי רוחך' שנאמר: "ותחי רוח יעקב
 אביהם": ולא נמות. ברעב, (ב"ר) בנימין ספק
 יתפש ספק לא יתפש, ואנו כלנו מתים ברעב אם
 לא גלך, מוטב שתניח את הספק ותתפש את
 הודאי: (ט) והצגתי לפניך. שלא אביאנו אליך
 מת, כי אם חי: וחטאתי לך כל־הימים. לעולם
 הבא: (י) לולא התמהמהנו. על ידך, כבר היינו
 שבים עם שמעון, ולא נצטערך כל הימים הללו:

לֹא תִחְזוּן אִפִּי אֲלֵהִין כַּד אַחוּכוֹן
 עִמָּכוֹן: ד אִם אִיתָךְ מִשְׁלַח יֵת
 אַחוּנָא עִמָּנָא גִיחוֹת וְנִזְבִּין לָךְ
 עִיבּוּרָא: ה וְאִם לִיתָךְ מִשְׁלַח לֹא
 גִיחוֹת אָרִי גִבְרָא אָמַר לָנָא לֹא
 תִחְזוּן אִפִּי אֲלֵהִין כַּד אַחוּכוֹן
 עִמָּכוֹן: ו וַאֲמַר יִשְׂרָאֵל לְמָה
 אֲבָשְׁתוֹן לִי לְחַוָּאָה לְגִבְרָא הָעַד
 כְּעֵן לָכוֹן אָחָא: ז וַאֲמַר מִשְׁאֵל
 שְׂאֵל גִּבְרָא לָנָא וּלְלִדּוֹתָנָא
 לְמִימַר הָעַד כְּעֵן אַבּוּכוֹן קָיָם
 הָאִית לָכוֹן אָחָא וְחַוָּינָא לֵיה עַל
 מִימַר פְּתַגְמָיָא הָאֵלִין הַמַּדַּע
 הוֹינָא יָדַעִין אָרִי יִימַר אוֹחִיתוּ יֵת
 אַחוּכוֹן: ח וַאֲמַר יְהוּדָה
 לְיִשְׂרָאֵל אַבּוּהִי שְׁלַח עוֹלִימָא
 עָמִי וְנִקּוּם וְנִזִּיל וְנִיחִי וְלֹא נָמוֹת
 אָף אֲנַחְנָא אָף אֶתָּה אָף טַפְּלָנָא:
 ט אָנָא מְעַרְכָּנָא בֵּה מִן יָדִי
 תִּבְעָנָה אִם לֹא אִיתְנָה לָךְ
 וְאִקִּימָנָה קְדָמָךְ וְאִהִי חָטִי לָךְ כָּל
 יוֹמָיָא: י אָרִי אֵלּוּלָפוֹן כְּדָא
 אֶתְעַכְבָּנָא אָרִי כְּעֵן תִּבְנָא דְנָן

התראה, שסתם התראה, מתרה בו בפני עדים,
 וכן: (דברים לא) "העידתי בכם", (שמות יט) "רד
 העד בעם": לֹא־תֵרְאוּ פָנַי בְּלִתִּי אֲחִיכֶם אִתְּכֶם.
 לא תראוני בלא אחיכם אתכם, ואונקלוס תרגם:
 'אלהין כד אחוכון עמכון', ישב הדבר על אפנו
 ולא דקדק לתרגם אחר לשון המקרא: תורה ד
 (ז) לָנוּ וּלְמוֹלְדֵתָנוּ. למשפחותינו, ומדרשו:
 'אפלו עניני (נ"א עצי) (יש מפרשים לשון עצה
 שמדברים ביחידות, וזהו עצי) עריסותינו גלה
 לנו: וְנִגְד־לוֹ. שיש לנו אב ואח: עַל־פִּי הַדְּבָרִים
 הָאֵלֶּה. על פי שאלותיו אשר שאל הזקקנו להגיד:
 כִּי יֹאמֶר. אשר יאמר. 'כי' משמש בלשון 'אם',

יֵאמֹר אֱלֹהִים יִשְׂרָאֵל אֲבִיהֶם אִם־כֵּן |
 אִפּוֹאֹ זֹאת עֲשׂוּ קָחוּ מִזִּמְרַת הָאָרֶץ בְּכָל־יֶלְדֵיכֶם
 וְהוֹרִידוּ לְאִישׁ מִנְּחָה מַעֲט צִרִי וּמַעֲט דְּבַשׁ
 נִכְאֹת וְלֹט בְּטָנִים וְשִׁקְדִים רס"י: יב וְכֶסֶף מִשְׁנֶה
 קָחוּ בְיָדְכֶם וְאֶת־הַכֶּסֶף הַמוֹשֵׁב בְּפִי
 אִמְתַּחֲתֵיכֶם תָּשִׁיבוּ בְיָדְכֶם אוֹלִי מִשְׁנֶה
 הוּא רס"י: יג וְאֶת־אֲחֵיכֶם קָחוּ וְקוּמוּ שׁוּבוּ
 אֶל־הָאִישׁ: יד וְאֵל שְׂדֵי יִתֵּן לָכֶם רַחֲמִים לִפְנֵי
 הָאִישׁ וְשִׁלַּח לָכֶם אֶת־אֲחֵיכֶם אַחֵר וְאֶת־
 בְּנֵימִין וְאֶנִּי כַּאֲשֶׁר שְׁכַלְתִּי שְׁכַלְתִּי רס"י:
 טו וַיִּקְחוּ הָאֲנָשִׁים אֶת־הַמִּנְחָה הַזֹּאת וּמִשְׁנֶה־
 כֶּסֶף לָקָחוּ בְיָדָם וְאֶת־בְּנֵימִן וַיִּקְמוּ וַיֵּרְדּוּ
 מִצִּירִים וַיַּעֲמֵדוּ לִפְנֵי יוֹסֵף רס"י: ששי טז וַיֵּרָא
 יוֹסֵף אֹתָם אֶת־בְּנֵימִין וַיֹּאמֶר לְאִשֶּׁר עַל־בֵּיתוֹ

תִּרְמִין זִמְנִין: יא וַאֲמַר לְהוֹן
 יִשְׂרָאֵל אֲבוּהוֹן אִם כֵּן הֵכָא דָא
 עֵיבִידוּ סִיבּוּ מִדְּמִשְׁבַּח בְּאַרְעָא
 בְּמִנְיָכּוֹן וְאוֹחִיתוּ לְגַבְרָא
 תִּקְרַבְתָּא זְעִיר קִטָּף וְזְעִיר דְּבַשׁ
 שְׁעָף וְלִטּוּם בְּטָנִין וְשִׁגְדִין:
 יב וְכֶסֶף עַל חַד תִּרְמִין סִיבּוּ
 בְּיָדְכּוֹן וְיֵת כֶּסֶף דְּאִתּוֹתֵב בְּפּוּם
 טוֹעֲנִיכּוֹן תִּתִּיבּוֹן בְּיָדְכּוֹן מְאִים
 שְׁלוּ הוּא: יג וְיֵת אַחֻכּוֹן דְּכִרוּ
 וְקוּמוּ תּוּבּוּ לְוֵת גַּבְרָא: יד וְאֵל
 שְׂדֵי יִתֵּן לָכּוֹן רַחֲמִין לְקָדָם גַּבְרָא
 וַיִּפְטֹר לָכּוֹן יֵת אַחֻכּוֹן אַחֲרָנָא
 וְיֵת בְּנֵימִין וְאַנָּא כְּמָא דְּאִתְּפִלִּית
 תִּכְלִית: טו וְנָסִיבּוּ גַבְרָא יֵת
 תִּקְרַבְתָּא דָּא וְעַל חַד תִּרְמִין
 כֶּסֶף נָסִיבּוּ בְּיָדֵיהוֹן וְדְּכִרוּ יֵת
 בְּנֵימִן וְקָמוּ וְנִחְתּוּ לְמַצְרִים וְקָמוּ
 קָדָם יוֹסֵף: טז וַחֲזָא יוֹסֵף עֲמָהוֹן
 יֵת בְּנֵימִין וַאֲמַר לְדִי מִמָּנָא עַל
 בֵּיתָה אַעֲלִי יֵת גַּבְרָא לְבֵיתָא

רש"י

מי שְׁאֵמֶר לְעוֹלָם דִּי, יֹאמֶר דִּי לְצִרּוֹתִי, שְׁלֹא
 שְׁקִטְתִּי מִנְּעוּרִי: צֶרֶת לָכֵן, צֶרֶת עֲשׂוּ, צֶרֶת רַחֵל,
 צֶרֶת דִּינָה, צֶרֶת יוֹסֵף, צֶרֶת שְׁמֵעוֹן, צֶרֶת בְּנֵימִין:
 וְשִׁלַּח לָכֶם. 'וַיִּפְטֹר לָכֵן', כְּתַרְגּוּמוֹ, 'יִפְטְרוּנוּ
 מֵאֲסוּרֵי, לְשׁוֹן "לַחֲפָשִׁי יִשְׁלַחֲנִי", וְאִינוּ נוֹפֵל
 בְּתַרְגּוּם לְשׁוֹן וְיִשְׁלַח, שְׁהָרִי לְשֵׁם הֵם הוֹלְכִים
 אֲצִלּוֹ: אֶת־אֲחֵיכֶם. זֶה שְׁמֵעוֹן: אַחֵר. רוּחַ הַקֹּדֶשׁ
 נִוְרָקָה בּוֹ: לְרַבּוֹת יוֹסֵף (כ"ו): וְאַנִּי. עַד שׁוֹבְכֶם
 אֶהְיֶה שְׁפוֹל מִסָּפֶק: כַּאֲשֶׁר שְׁכַלְתִּי. מִיוֹסֵף
 וּמִשְׁמֵעוֹן: שְׁכַלְתִּי. מִבְּנֵימִין: (טו) וְאֶת־בְּנֵימִין.
 מִתַּרְגּוּמִין: 'וְדְּכִרוּ יֵת בְּנֵימִין', לְפִי שְׁאִין לְקִיחַת
 הַכֶּסֶף וְלִקְיחַת הָאָדָם שׁוֹהַ בְּלִשׁוֹן אֲרָמִי: בְּדְּכִר
 הַנֶּקֶח בִּיד מִתַּרְגּוּמִין 'וְנָסִיב', וְדְּכִר הַנֶּקֶח בְּהִנְהֻגַת
 דְּבָרִים מִתַּרְגּוּמִין 'וְדְּכִר': (טז) וְטַבַּח טַבַּח וְהִכֵּן.
 כְּמוֹ: 'וְלִטְבַּח טַבַּח וְלִהְכֵן', וְאִין טַבַּח לְשׁוֹן צוּרִי,

(יא) אִפּוֹא. כָּל לְשׁוֹן 'אִפּוֹא' לְשׁוֹן יִתֵּר הוּא,
 לְתַקֵּן הַמִּלָּה בְּלִשׁוֹן עִבְרִי: 'אִם כֵּן, אֲזִדְּקֶךָ לַעֲשׂוֹת,
 שְׁאֲשַׁלְּחֶנּוּ עִמָּכֶם, צִרְיָה אֲנִי לְחֹזֵר וּלְבִקֵּשׁ אֵיזָה פֹה
 תִּקְנֶה וְעֵצָה לְהַשִּׁיאֲכֶם'. וְאֹמֶר אֲנִי: "זֹאת עֲשׂוּ":
 מִזִּמְרַת הָאָרֶץ. מִתַּרְגּוּם: 'מִדְּמִשְׁבַּח בְּאַרְעָא',
 שֶׁהַכֹּל מִזְמָרִים עָלָיו כִּשְׁהוּא בָּא לְעוֹלָם: נִכְאֹת.
 שְׁעוֹה. (בְּרַאשִׁית רַבָּה): בְּטָנִים. לֹא יִדְעָתִי מִזֶּה הֵם.
 וּכְפָרוּשׁ א' ב' שֶׁל רַבִּי מְכִיר רְאִיתִי פּוֹשְׁטִיצִיא"ס,
 וְדוּמָה לִי שֶׁהֵם אֶפְרַסְקִין: (יב) וְכֶסֶף מִשְׁנֶה. פִּי
 שְׁנִים כְּרַאשׁוֹן: קָחוּ בְיָדְכֶם. לְשֹׁבֵר אֶכֶל, שְׁמָא
 הוֹקֵר הַשְּׁעַר: אוֹלִי מִשְׁנֶה הוּא. שְׁמָא הַמִּמָּנָה עַל
 הַבֵּית שְׁכָחוּ שׁוֹגֵג: תוֹרָה יג (יד) וְאֵל שְׂדֵי. מַעֲתָה
 אֵינְכֶם חֲסִרִים כָּלוּם אֵלָא תְּפִלָּה, הָרִינִי מִתְּפִלָּה
 עֲלֵיכֶם: וְאֵל שְׂדֵי. שְׂדֵי בְּנִתְיִנַת רַחֲמִיו וְכִדִּי הִכְלֵת
 בְּיָדוֹ לִיתֵּן, יִתֵּן לָכֶם רַחֲמִים, זֶהוּ פְּשׁוּטָא. וּמִדְּרָשׁוֹ:

הִבֵּא אֶת־הָאֲנָשִׁים הַבֵּיתָה וּטְבַח טְבַח וְהִזָּן
 בִּי אֶתִּי וְאָכְלוּ הָאֲנָשִׁים בַּצְּהָרִים כס"י: יז וַיַּעַשׂ
 הָאִישׁ כַּאֲשֶׁר אָמַר יוֹסֵף וַיָּבֵא הָאִישׁ אֶת־
 הָאֲנָשִׁים בֵּיתָה יוֹסֵף: יח וַיִּירָאוּ הָאֲנָשִׁים בִּי
 הוֹבָאוּ בֵּית יוֹסֵף וַיֹּאמְרוּ עַל־דְּבַר הַכֶּסֶף
 הַשֵּׁב בְּאִמְתַּחֲתֵינוּ בַּתְּחִלָּה אֲנַחְנוּ מוֹכְרֵי
 לְהַתְגַּלֵּל עָלֵינוּ וּלְהַתְנַפֵּל עָלֵינוּ וּלְקַחַת אֹתָנוּ
 לַעֲבָדִים וְאֶת־חֲמֻרֵנוּ כס"י: יט וַיִּגְשׁוּ אֶל־הָאִישׁ
 אֲשֶׁר עַל־בֵּית יוֹסֵף וַיְדַבְּרוּ אֵלָיו פֶּתַח הַבַּיִת:
 כ וַיֹּאמְרוּ בִּי אֲדֹנִי יִרְדּוּ בַּתְּחִלָּה לְשֹׁפֵר־
 אֶכֶל כס"י: כא וַיְהִי כִּי־בָאוּ אֶל־הַמָּלֹךְ וַנִּפְתַּח
 אֶת־אִמְתַּחֲתֵינוּ וְהִנֵּה כֶּסֶף־אִישׁ בְּכִי
 אִמְתַּחֲתוֹ כֶּסֶפְנוּ בְּמִשְׁקָלוֹ וְנָשַׁב אֹתוֹ בְּיָדֵנוּ:
 כב וְכֶסֶף אַחֵר הוֹרְדֵנוּ בְּיָדֵנוּ לְשֹׁפֵר־אֶכֶל לֹא
 יָדָעְנוּ מִי־שֵׁם כֶּסֶפְנוּ בְּאִמְתַּחֲתֵנוּ: כג וַיֹּאמֶר
 שָׁלוֹם לָכֶם אֶל־תִּירָאוּ אֱלֹהֵיכֶם וְאֱלֹהֵי
 אֲבִיכֶם נָתַן לָכֶם מַטְמוֹן בְּאִמְתַּחֲתֵיכֶם

רש"י

שְׁהִיָּה לוֹ לומר: וטְבַח': בַּצְּהָרִים. זֶה מִתְּרָגֵם: וְהִזָּן
 'בְּשִׁירֹתָא', שֶׁהוּא לְשׁוֹן סַעְדָּה רִאשׁוֹנָה בְּלִשׁוֹן
 אַרְמִי, וּבְלַע"ז דִּיזִנ"ר. וַיֵּשׁ הַרְבֵּה בְּגִמְרָא: 'שָׂדָא
 לְכַלְכָּא שִׁירֹתֵיהָ'. 'בַּצַּע אֲכֹלָא שִׁירֹתָא', (בִּרְכוֹת
 ט) אָכַל כָּל תְּרָגוּם שֶׁל צְהָרִים, 'טִיחָרָא': תוֹרָה יז
 (יח) וַיִּירָאוּ הָאֲנָשִׁים. כְּתוּב הוּא בִּשְׁנֵי יוֹדִין
 וְתִרְגוּמוֹ: 'וְדַחֲלִיו': בִּי הוֹבָאוּ בֵּית יוֹסֵף. וְאִין דִּרְךְ
 שָׂאָר הַבָּאִים לְשֹׁפֵר כִּר לָלוֹן בְּבֵית יוֹסֵף, בִּי אִם
 בִּפְנֵי־קֹדֶשׁ שְׁבָעִיר: וַיֹּאמְרוּ. שָׂאִין זֶה אֵלָא לְאַסְפָּם
 אֶל מִשְׁמֵר: אֲנַחְנוּ מוֹכְרֵי. אֶל תוֹךְ הַבֵּית הַזֶּה:
 לְהַתְגַּלֵּל. לְהִיּוֹת מִתְגַּלְגָּלֶת עָלֵינוּ עַל־לִית הַכֶּסֶף

וְלִהְיוֹתָה נּוֹפֶלֶת עָלֵינוּ. וְאִין קְלוֹס שְׁתִּרְגָּם:
 'וְלֹא־סַתְקָפָא עֲלֵנָא', הוּא לְשׁוֹן לְהַתְעוֹלֵל,
 כְּדִמְתִּירְגָּמִינָן: "עַל־לִית דְּבָרִים", 'תִּסְקוּפִי מְלִין',
 וְלֹא תִרְגְּמוּ אַחֵר לְשׁוֹן הַמִּקְרָא. "וְלִהְיוֹתָה",
 שְׁתִּרְגָּם 'לְאִתְרַבְּרָא', הוּא לְשׁוֹן: (קֹהֶלֶת יב) "גִּלְת
 הַזֶּהָב", (נְחוֹם ב) "וְהִצַּב גִּלְתָּהּ הַעֲלָתָהּ" שֶׁהוּא
 לְשׁוֹן מְלָכוֹת: תוֹרָה יט (כ) בִּי אֲדֹנִי. (יִבְמוֹת צז)
 לְשׁוֹן בַּעֲיָא וְתַחֲנוּגִים הוּא בְּלִשׁוֹן אַרְמִי: בִּיָּא,
 בִּיָּא! (סְנַהֲרִין סד): יִרְדּוּ יִרְדְּנוּ. יִרְדָּה הוּא לָנוּ:
 (ב"ר) 'רְגִילִים הָיִינוּ לְפָרְגָס אַחֲרִים, עֲכָשׁוּ אָנוּ
 צְרִיכִים לָךְ': תוֹרָה כא (כג) אֱלֹהֵיכֶם. (תַּחֲנוּמָא):

בְּסִפְכֶם בָּא אֵלַי וַיֹּצֵא אֱלֹהִים אֶת־שְׁמֵעוֹן כְּשִׁי':
 כֹּד וַיִּבֹּא הָאִישׁ אֶת־הָאֲנָשִׁים בֵּיתָה יוֹסֵף וַיִּתֵּן
 מִיָּם וַיִּרְחֲצוּ רַגְלֵיהֶם וַיִּתֵּן מִסְפּוֹא
 לַחֲמִירֵיהֶם כְּשִׁי': כֹּד וַיִּכְנֹו אֶת־הַמִּנְחָה עַד־בּוֹא
 יוֹסֵף בַּצְהָרִים כִּי שָׁמְעוּ כִּי־שָׁם יֵאָכְלוּ
 לֶחֶם כְּשִׁי': כֹּד וַיִּבֹּא יוֹסֵף הַבֵּיתָה וַיָּבִיאוּ לוֹ
 אֶת־הַמִּנְחָה אֲשֶׁר־בִּידֵם הַבֵּיתָה וַיִּשְׁתַּחֲוּ־לוֹ
 אֶרְצָה כְּשִׁי': כֹּד וַיִּשְׁאַל לָהֶם לְשָׁלוֹם וַיֹּאמֶר
 הַשָּׁלוֹם אֲבִיכֶם הַזֶּקֶן אֲשֶׁר אָמַרְתֶּם הָעוֹדְנֹו
 חִי: כֹּד וַיֹּאמְרוּ שָׁלוֹם לְעַבְדְּךָ לְאֲבִינוֹ עוֹדְנֹו חִי
 וַיִּקְדּוּ כְּתִיב וַיִּשְׁתַּחֲוּ קִרִי וַיִּשְׁתַּחֲוּ כְּשִׁי': כֹּד וַיִּשְׁאַל עֵינָיו
 וַיֵּרָא אֶת־בְּנֵימִין אָחִיו בֶּן־אִמּוֹ וַיֹּאמֶר הִזֶּה
 אֲחִיכֶם הַקָּטָן אֲשֶׁר אָמַרְתֶּם אֵלַי וַיֹּאמֶר
 אֱלֹהִים יַחְנֹךְ בְּנִי כְּשִׁי': שְׁבִיעִי לַיּוֹמָהָר יוֹסֵף

וּאֲפִיק לְוַתְּהוֹן יֵת שְׁמֵעוֹן:
 כֹּד וַאֲעִיל גְּבֵרָא יֵת גְּבֵרָא לְבֵית
 יוֹסֵף וַיֵּהֵב מִיָּא וַאֲסָחוּ רַגְלֵיהוֹן
 וַיֵּהֵב כְּסָתָא לַחֲמִירֵיהוֹן: כֹּה
 וַאֲתַקִּינוּ יֵת תְּקַרְבָּתָא עַד דְּעֵל
 יוֹסֵף בְּשִׁירוֹתָא אַרִי שְׁמֵעוּ אַרִי
 תַּמָּן יִיכְלוּן לַחֲמָא: כֹּד וַעֲלֵ יוֹסֵף
 לְבֵיתָא וַאֲזִיתָאוּ לָהּ יֵת תְּקַרְבָּתָא
 דִּי בִידֵיהוֹן לְבֵיתָא וּסְגִידוּ לָהּ
 לְאַרְעָא: כֹּד וּשְׁאַיל לַהוֹן לְשָׁלָם
 וַאֲמַר הַשָּׁלָם אָבוּכוֹן סָבָא דִּי
 אֲמַרְתוֹן הָעַד כְּעֵן קָנִים:
 כֹּד וַאֲמַרוּ שָׁלָם לְעַבְדְּךָ לְאֲבוּנָא
 עַד כְּעֵן קָנִים וּכְרַעוּ וּסְגִידוּ:
 כֹּד וַזְקָף עֵינֵיהִי וַחֲזָא יֵת בְּנֵימִין
 אָחוּהִי בֶר אִמָּה וַאֲמַר הָדִין
 אָחוּכוֹן זַעֲרָא דִּי אֲמַרְתוֹן לִי
 וַאֲמַר מִן קָדָם יֵי יִתְרַחֵם עָלְךָ
 בְּרִי: ל וַאֲחוּי יוֹסֵף אַרִי אֲתַגּוּלְלוּ
 רַחֲמוּהִי עַל אָחוּהִי וּכְעָא לְמַכְפִּי
 וַעֲלֵ לַאֲדִרוֹן בֵּית מִשְׁכָּבָא וּבְכָא

רש"י

בְּחִנִּינָה: (ל) כִּי־נִכְמְרוּ רַחֲמֵיו. שְׁאָלוּ: 'יֵשׁ לָךְ
 אֵחַ מָאָם?' אָמַר לוֹ: 'אֵחַ הִיָּה לִי וְאֵינִי יוֹדֵעַ הֵיכָן
 הוּא.' 'יֵשׁ לָךְ בָּנִים?' אָמַר לוֹ: 'יֵשׁ לִי עֶשְׂרֶה'. אָמַר
 לוֹ: 'וַיֵּמָּה שְׁמֵם?' אָמַר לוֹ: 'כָּלֵע וּבְכָר וְגו'.' אָמַר
 לוֹ: 'מָה טִיבָן שֶׁל שְׁמוֹת הַלְלוּ?' אָמַר לוֹ: 'כָּלֵם
 עַל שֵׁם אָחִי וְהַצָּרוֹת אֲשֶׁר מִצָּאוּהוּ: כָּלֵע, שְׁנִבְלַע
 בֵּין הָאֲמוֹת. בְּכָר, שְׁהִיָּה בְּכוֹר לְאִמִּי. אֲשַׁבֵּל,
 שֶׁשָּׁבָאוּ אֵל. גֵּרָא, שְׁנִתְגַּר בְּאֶכְסִינְיָ, וְנַעֲמָן, שְׁהִיָּה
 נָעִים בְּיוֹתֵר. אָחִי וְרֹאשׁ, אָחִי הִיָּה, וְרֹאשִׁי הִיָּה.
 מִפִּים, מִפִּי אָבִי לְמַד, וְחָפִים, שְׁלֹא רָאָה חֲפְתִּי וְלֹא
 רָאִיתִי אֲנִי חֲפְתּוֹ. וְאָרֵד, שֶׁיֵּרֵד לְבִין הָעוֹבְדֵי
 כּוֹכְבִּים, כְּדֹאִיתָא בְּמִסְכַּת סוּטָה, מִיָּד נִכְמְרוּ
 רַחֲמֵיו: נִכְמְרוּ. נִתְחַמְמוּ, וּבִלְשׁוֹן מִשְׁנָה: (ב"מ עד)
 'עַל הַכֹּמֶר שֶׁל זֵיתִים', וּבִלְשׁוֹן אֲרָמִי: (פסחים נא)
 'מִשּׁוּם מִכְמַר בִּשְׂרָא', וּבִמְקָרָא: "עוֹרְנוּ כְּתַנּוֹר

בְּזִכְוֹתְכֶם, וְאִם אֵין זְכוֹתְכֶם כְּדֹאִי, "וְאֵלֵהִי אֲבִיכֶם",
 בְּזִכְוֹת אֲבִיכֶם נִתֵּן לָכֶם מִטְמוֹן: (כד) וַיִּבֹּא
 הָאִישׁ. הַבָּאָה אַחֵר הַבָּאָה, לְפִי שְׁהִיּוּ דוֹחֲפִים אוֹתוֹ
 חוּץ עַד שֶׁדִּבְרוּ אֵלָיו פֶּתַח הַבֵּית, וּמִשְׁאַמֵּר לָהֶם:
 "שָׁלוֹם לָכֶם", נִמְשְׁכוּ וּבָאוּ אַחֲרָיו: (כה) וַיִּכְנֹו.
 הִזְמִינוּ, עֲטְרוּהוּ בְּכִלִּים נָאִים: (כו) הַבֵּיתָה.
 מִפְּרוֹזְדוֹר לְטָרְקִלִין (נִרְאָה דִּיּוֹקוּ דִּרְש"י
 מִ"הַבֵּיתָה" בְּתִרְאָה: "וַיָּבִיאוּ לוֹ אֶת הַמִּנְחָה אֲשֶׁר
 בִּידֵם הַבֵּיתָה", דְּקִשְׁיָא לִיָּה: הֲלֹא כְּבֹר הוּבָאוּ בֵיתוֹ
 שֶׁל יוֹסֵף אֵלָּא עַל כְּרִחָךְ צָרִיךְ לוֹמַר, מִפְּרוֹזְדוֹר
 לְטָרְקִלִין וְדוֹק): תוֹרָה כֹּד (כח) וַיִּקְדּוּ וַיִּשְׁתַּחֲוּ.
 עַל שְׁאֵלַת שָׁלוֹם. קִידָה, כְּפִיפַת קִדְקֵד, הַשְׁתַּחֲוָּאָה
 מִשְׁתַּטֵּחַ לְאַרְץ: (כט) אֱלֹהִים יַחְנֹךְ בְּנִי. בִּשְׂרָא
 שְׁבִטִים שְׁמֵעוּ חֲנִינָה: "אֲשֶׁר־חֲנַן אֱלֹהִים אֶת
 עַבְדְּךָ", וּבְנֵימִין עָדִין לֹא נוֹלַד, לָכֵן בְּרָכוּ יוֹסֵף

תמן: לא ואסחי אפיה ונפק
ואתחסין ואמר שויאו לחמא:
לב ושויאו לה בלחודהי ולהון
בלחודיהון ולמצראי דאכלין
עמה בלחודיהון ארי לא זכלין
מצראי למיכל עם עבראי לחמא
ארי בעירא דמצראי דחלין לה
עבראי אכלין: לג ואסחרו
קדמוהי רבא פרביתיה וזעירא
פזערויה ותמהו גבריא גבר
לחברה: לד ונטל חלקין מן
קדמוהי לקדמיהון וסגי חלקא
דבנימין מחלקי דכלהון חמשא
חלקין ושתיאו ורואו עמה:
א ופקיד ית די ממנא על ביתה
למימר מלי ית טועני גבריא
עיבורא כמה די זכלין למטלי
ושווי כסף גבר בפום טוענה:
ב וית קלידי קלידא דכספא
תשוי בפום טוענא דזעירא וית
כסף זבינוהי ועבד כפתגמא
דיוסף די מליל: ג צפרא נהר
וגבריא אתפטרו אנון וחמריהון:
ד אנון נפקו מן קרפא לא
ארחיקו ויוסף אמר לדי ממנא
על ביתה קום רדף בתר גבריא
ותדבקנון ותימר להון למה
אשלמתון בישא חלף טבתא:

כי נכמרו רחמיו אל אחיו ויבקש לבבות
ויבא החדרה ויבך שמה כס"י: לא וירחץ פניו
ויצא ויתאפק ויאמר שימו לחם כס"י: לב וישימו
לו לבדו ולהם לבדם ולמצרים האכלים אתו
לבדם כי לא יוכלון המצרים לאכל את
העברים לחם כיתועבה הוא למצרים כס"י:
לג וישבו לפניו הבכר בכרתו והצעיר
כצערותו ויתמהו האנשים איש אל רעהו כס"י:
לד וישא משאת מאת פניו אלהם ותרב
משאת בנימן ממשאת כלם חמש ידות
וישתו וישכרו עמו כס"י: מד א ויצו את אשר
על ביתו לאמר מלא את אמתחת האנשים
אכל באשר יוכלון שאת ושים כסף איש בפי
אמתחתו: נ ואת גביעי גביע הכסף תשים
בפי אמתחת הקטן ואת כסף שברו ויעש
כדבר יוסף אשר דבר כס"י: ג הבקר אור
והאנשים שלחו המה וחמריהם: ד הם יצאו
את העיר לא הרחיקו ויוסף אמר לאשר
על ביתו קום רדף אחרי האנשים והשגתם

רש"י

לוי, יהודה, יששכר וזבלון, בני אם אחת, הסבו
כסדר הזה, שהוא סדר תולדותיכם, וכן כלם,
פיון שהגיע לבנימין אמר: זה אין לו אם, ואני
אין לי אם, ישב אצלי: (לד) משאת. מנות:
חמש ידות. חלקו עם אחיו, ומשאת יוסף ואסנת
ומנשה ואפרים: וישכרו עמו. (כ"ר) ומיום
שמכרוהו, לא שתו זין ולא הוא שתה זין, ואותו
היום שתו: תורה א (ב) גביע. כוס ארץ וקורין

נכמרו, נתחממו ונקמטו קמטים קמטים, מפני
זלצפות רעב. כן דרך כל עור כשמתממין אותו,
נקמט ונתפוצץ: (לא) ויתאפק. נתאמץ, והוא
לשון: (איוב יב) "ומזיח אפיקים רפה", וכן: (שם
מא) "אפיקי מגנים". חזק: (לב) כיתועבה
הוא. דבר שנאווי הוא למצרים לאכל את
העברים, ואונקלוס נתן טעם לדבר: (לג) הבכר
כבכרתו. מכה בגביע וקורא: 'ראובן, שמעון,

ה הלא דין דשתי רבוני בה והוא
בדקא מבדק בה אבאשתון די
עבדתון: ו ואדביקונו ומליל
עמהון ית פתגמאי האלין:
ז ואמרו לה למה ימלל רבוני
כפתגמאי האלין חס לעבדיך
מלמעבד כפתגמא הדין: ח הא
כספא די אשכחנא בפום טוענא
אתיבנוהי לך מארעא דכנען
ואכדין נגנוב מבית רבונו כספא
או דהבא (מנין דכסף או מנין
דדבב): ט די ישתכח עמה
מעבדיך ומית ואף אנחנא נהי
לרבוני לעבדין: י ואמר אף כען
כפתגמיכון כן הוא די ישתכח
עמה יהי לי עבדא ואתון תהון
זכאין: יא ואחיאור ונחיתא גבר
ית טוענה לארעא ופתחו גבר
טוענה: יב וכלש ברפא שרי
ובזעירא שצי ואשתכח קלידא
בטוענא דכנמן: יג ובזעו
לבושיהון ורמו גבר על חמרה
ותבו לקרתא: יד ועל יהודה
ואחיהי לבית יוסף והוא עד כען
תמן ונפלו קדמוהי לארעא:

יד ויבא יהודה ואחיו ביתה יוסף והוא עודנו שם ויפלו לפניו

ואמרת אלהם למה שלמתם רעה תחת
טובה: ה הלא זה אשר ישתה אדני בו והוא
נחש ינחש בו הרעתם אשר עשיתם:
ו וישגם וידבר אלהם את הדברים האלה:
ז ויאמרו אליו למה ידבר אדני בדברים
האלה חלילה לעבדיך מעשות בדבר
הזה כס"י: ח הן כסף אשר מצאנו בפי
אמתחתינו השיבנו אליך מארץ כנען ואיך
נגנב מבית אדניך כסף או זהב כס"י: ט אשר
ימצא אתו מעבדיך ומת וגם אנחנו נהיה
לאדני לעבדים: י ויאמר גם-עתה כדבריתכם
כן הוא אשר ימצא אתו יהיה לי עבד ואתם
תהיו נקים כס"י: יא וימהרו ויורדו איש את
אמתחתו ארצה ויפתחו איש אמתחתו:
יב ויחפש בגדול החל ובקטן כלה וימצא
הגביע באמתחת בנימן כס"י: יג ויקרעו שמלתם
ויעמם איש על-חמרו וישבו העירה כס"י:

רש"י

אכל אני אעשה לכם לפנים משורת הדין:
"אשר ימצא אתו יהיה-לי עבד": תורה יא
(יב) בגדול החל. שלא ירגישו שהיה יודע
היכן הוא: (יג) ויעמם איש על-חמרו. בעלי
זרוע היו, ולא הצרכו לסייע זה את זה לטען:
וישבו העירה. מטרפולין היתה, והוא אומר
העירה, העיר כל שהוא, אלא שלא היתה
חשוכה בעיניהם אלא כעיר בינונית של עשרה
בני אדם לענן המלחמה: (יד) עודנו שם.

לו מדרינ"ש: תורה ג (ז) חלילה לעבדיך. חלין
הוא לנו, לשון גנאי. ותרגום: 'חס לעבדיך',
חס מאת הקדוש ברוך הוא, יהי עלינו מעשות
זאת, והרבה יש בגמרא: 'חס ושלום': (ח) הן
כסף וגו'. זה אחד מעשרה קל וחמר האמורים
בתורה, וכלן מנויין בכראשית ובה: תורה ט
(י) גם-עתה כדבריתכם. אף זו מן הדין: אמת,
כדבריתכם כן הוא, שכלכם חבים בדבר, עשרה
שנמצאת גנבה בידי אחד מהם, כלם נתפשים.

אֶרְצָה רַשׁ"י: טו וַיֹּאמֶר לָהֶם יוֹסֵף מַה־הַמַּעֲשֶׂה
הַזֶּה אֲשֶׁר עֲשִׂיתֶם הֲלוֹא יִדְעֹתֶם כִּי־נִחַשׁ
יִנְחָשׁ אִישׁ אֲשֶׁר כָּמֹנִי רַשׁ"י: טז וַיֹּאמֶר יְהוֹדָה
מַה־נֹּאמַר לְאֹדְנִי מַה־נִּדְבַּר וּמַה־נִּצְטַדֵּק
הָאֱלֹהִים מִצָּא אֶת־עֵינָי עַבְדֶּיךָ הַנִּנְּו עַבְדִּים
לְאֹדְנִי גַם־אֲנִינְנוּ גַם אֲשֶׁר־נִמְצָא הַגְּבִיעַ
בִּידּוֹ רַשׁ"י: יז וַיֹּאמֶר חֲלִילָה לִּי מַעֲשׂוֹת זֹאת
הָאִישׁ אֲשֶׁר נִמְצָא הַגְּבִיעַ בִּידּוֹ הוּא יִהְיֶה־לִּי

טו וַיֹּאמֶר לָהֶם יוֹסֵף מַה עוֹבְדָא
הָדִין דִּי עֲבַדְתוּן הָלֹא יִדְעֹתוּן אַרִי
בְּדָקָא מְבָדֵק גְּבָרָא דִּי כְּוֹתִי:
טז וַיֹּאמֶר יְהוֹדָה מַה גִּימַר לְרַבּוּנִי
מַה גְּמַלִּל וּמַה גִּזְפִּי מִן קָדָם יְיָ
אֲשֶׁתְּכַח יֵת חוּבָא בְּעַבְדֶּיךָ הָא
אֲנַחְנָא עַבְדִּין לְרַבּוּנִי אַף אֲנַחְנָא
אַף דְּאֲשֶׁתְּכַח קְלִידָא בִּידָה:
יז וַיֹּאמֶר חַס לִי מִלְּמַעְבַּד דָּא
גְּבָרָא דִּי לִשְׁתַּכַּח קְלִידָא בִּידָה
הוּא יִהְיֶה לִי עַבְדָּא וְאַתּוּן סְקוּ
לְשָׁלֵם לְוֵת אַבּוּכּוֹן: ס ס ס

עֶבֶד וְאַתֶּם עָלוּ לְשָׁלוֹם אֶל־אֲבִיכֶם: ססס

קמ"ו פסוקים, יחזקיה"ו. אמציה. יהיה לי עבד סימן.

רש"י

מַגְזֵרֶת צָבַע. "וִיֶּצְטִירוּ", מַגְזֵרֶת "וְצִיר אֲמוּנִים".
"הַצִּיטִידְנוּ", מַגְזֵרֶת "צִדָּה לְדִרְךָ". וְתַכָּה שְׁתַּחֲלָתָה
סְמָ"ךְ, או שִׁי"ן, כְּשֶׁהִיא מִתְפַּעֶלֶת, הִתִּי"ו מִפְּרִדָּת
אֶת אוֹתִיּוֹת הַעֶקֶר, כְּגוֹן: (קֹהֶלֶת יב) "וַיִּסְתַּבֵּל
הַחֲגַב", מַגְזֵרֶת סָכַל. (דְּנִיָּאל ז) "מִשְׁתַּפֵּל הָוִית
בְּקִרְנֵיָא", מַגְזֵרֶת סָכַל. (מִיכָה ו) "וַיִּשְׁתַּמֵּר חֲקוֹת
עֲמִרִי", מַגְזֵרֶת שָׁמַר. (יִשְׁעִיָּה טו) "וְסָר מִרַע
מִשְׁתּוֹלָל", מַגְזֵרֶת: (אִיּוֹב יז) "מוֹלִיךְ יוֹעֲצִים
שׁוֹלָל". (שְׁמוֹת טז) "מִסְתּוֹלָל בְּעַמִּי", מַגְזֵרֶת: (יִרְמִיָּה
יח) "דִּרְךָ לֹא סְלוּלָה": תּוֹרָה יז

חסלת פרשת מקץ

שְׁהִיָּה מִמַּתִּין לָהֶם: (טו) הֲלוֹא יִדְעֹתֶם כִּי־נִחַשׁ
יִנְחָשׁ וְגו' . הֲלֹא יִדְעֹתֶם כִּי אִישׁ חָשׁוּב כְּמוֹנִי יוֹדַע
לְנִחָשׁ וְלִדְעַת מִדְעַת וּמִסְבָּרָא וּבִינָה, כִּי אַתֶּם
גְּנֻבְתֶּם הַגְּבִיעַ: (טז) הָאֱלֹהִים מִצָּא. יוֹדְעִים אֲנִי
שֶׁלֹּא סִרְחֵנוּ, אֲכַל מֵאֵת הַמָּקוֹם נִהְיָתָה לְהִבְיָא לָנוּ
זֹאת. מִצָּא בְּעַל חוּב מְקוֹם לְגַבּוֹת שֹׁטֵר חוּבוֹ:
וּמַה־נִּצְטַדֵּק. לְשׁוֹן צָדֵק, וְכֵן כָּל תַּכָּה שְׁתַּחֲלָת
יְסוּדָה צִדִּי וְהִיא בָּאָה לְדַבֵּר בְּלִשׁוֹן מִתְפַּעֵל או
נִתְפַּעֵל, נוֹתֵן טִי"ת בְּמָקוֹם תִּי"ו, וְאִינָה נִתְּנָת לִפְנֵי
אוֹת רֵאשׁוּנָה שֶׁל יְסוּד הַתַּכָּה, אֲלֹא בְּאִמְצַע אוֹתִיּוֹת
הַעֶקֶר, כְּגוֹן: "נִצְטַדֵּק", מַגְזֵרֶת צָדֵק. "וִיֶּצְטִבַּע",

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וזאת התורה, אשר־שם משה לפני בני ישראל:

עֲזַרְחִיִּים הִיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְתַמְכִּיָּה מְאֹשֶׁר. דְּרָכָיָה דְּרַבִּינָעִם, וְכָל־נְתִיבָתֶיהָ שְׁלוֹם. אַרְךָ יָמִים בְּיָמֶיהָ, בְּשִׁמְאֻלָּהָ עֶשֶׂר וְכָבוֹד. יְיָ חֲפֵץ לְמַעַן צָדֵקוֹ, יַגְדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדִּיִּיקִים לַגְּלוּל הַסֵּפֶר תּוֹרָה נִגַּד הַתֵּפֶר, שֶׁמָּקוֹם הַתֵּפֶר יִהְיֶה בְּאִמְצַע הַסֵּפֶר תּוֹרָה מִבְּחוּץ. * הַאֲבֵנִט חוֹגְרִים בַּתְּחִילַת שְׁלִישׁ הַתַּחֲתוֹן שֶׁל הַסֵּפֶר תּוֹרָה.

קריאה למפטיר

גד ביום השמיני נשיא לבני מנשה ומליאל בן-פדהצור: ^ג קרבנו
קערת-כסף אחת שלשים ומאה משקלה מזרק אחד כסף שבעים
שקל בשקל הקדש שניהם | מלאים סלת כלולה בשמן למנחה:
נו כף אחת עשרה זהב מלאה קטרת: ^ז פר אחד בן-בקר איל אחד
כבש-אחד בן-שנתו לעלה: ^ח שעיר-עזים אחד לחטאת: ^ט ולזבח
השלמים בקר שנים אילם חמשה עתדים חמשה כבשים בני-שנה
חמשה זה קרבן ומליאל בן-פדהצור: ^פ ביום התשיעי נשיא לבני
בנימן אבירן בן-גדעני: ^{סא} קרבנו קערת-כסף אחת שלשים ומאה
משקלה מזרק אחד כסף שבעים שקל בשקל הקדש שניהם |
מלאים סלת כלולה בשמן למנחה: ^{סב} כף אחת עשרה זהב מלאה
קטרת: ^{סג} פר אחד בן-בקר איל אחד כבש-אחד בן-שנתו לעלה:
^{סד} שעיר-עזים אחד לחטאת: ^{סה} ולזבח השלמים בקר שנים אילם
חמשה עתדים חמשה כבשים בני-שנה חמשה זה קרבן אבירן
בן-גדעני: ^פ ביום העשירי נשיא לבני דן אחיעזר בן-עמישדי:
^{סז} קרבנו קערת-כסף אחת שלשים ומאה משקלה מזרק אחד כסף
שבעים שקל בשקל הקדש שניהם | מלאים סלת כלולה בשמן
למנחה: ^{סח} כף אחת עשרה זהב מלאה קטרת: ^{סט} פר אחד בן-בקר
איל אחד כבש-אחד בן-שנתו לעלה: ^ע שעיר-עזים אחד לחטאת:
^{עא} ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה עתדים חמשה כבשים
בני-שנה חמשה זה קרבן אחיעזר בן-עמישדי: ^פ עב ביום עשתי עשר
יום נשיא לבני אשר פגעיאל בן-עכרן: ^{עג} קרבנו קערת-כסף אחת
שלשים ומאה משקלה מזרק אחד כסף שבעים שקל בשקל הקדש
שניהם | מלאים סלת כלולה בשמן למנחה: ^{עד} כף אחת עשרה זהב
מלאה קטרת: ^{עה} פר אחד בן-בקר איל אחד כבש-אחד בן-שנתו

לְעֹלָה: ע' שְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד לַחֲטָאת: ע' וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים בֶּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עֶתְדִים חֲמִשָּׁה בְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבַּן פְּגֻעִיאל בֶּן־עֶכְרֹן: פ' ע' בְּיוֹם שְׁנַיִם עָשָׂר יוֹם נָשִׂיא לְבָנִי נִפְתָּלִי אַחִירֵע בֶּן־עֵינָן: ע" קָרְבָּנוֹ קֶעֱרַת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרֶק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם | מְלֵאִים סֹלֶת בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לְמִנְחָה: פ' כ' אַחַת עֲשָׂרָה זֶהב מְלֵאָה קְטֹרֶת: פ"א כ' אֶחָד בֶּן־בֶּקָר אֵיל אֶחָד כְּבֶשֶׂא־אֶחָד בֶּן־שָׁנָתוֹ לְעֹלָה: כ"ב שְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד לַחֲטָאת: כ"ג וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים בֶּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עֶתְדִים חֲמִשָּׁה בְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבַּן אַחִירֵע בֶּן־עֵינָן: פ' כ"ד זֹאת | חֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ בְּיוֹם הַמִּשָּׁח אֹתוֹ מֵאֵת נְשִׂאֵי יִשְׂרָאֵל קֶעֱרַת כֶּסֶף שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה מִזְרְקֵי־כֶסֶף שְׁנַיִם עָשָׂר כַּפּוֹת זֶהב שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה: פ"ה שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה הַקֶּעֱרָה הָאֶחָת כֶּסֶף וְשִׁבְעִים הַמִּזְרֶק הָאֶחָד כָּל כֶּסֶף הַכֵּלִים אֲלֵפִים וְאַרְבַּע־מֵאוֹת בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ: פ"ו כַּפּוֹת זֶהב שְׁתֵּים־עֶשְׂרֵה מְלֵאֹת קְטֹרֶת עֲשָׂרָה עֲשָׂרָה הַכָּף בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ כָּל־זֶהב הַכַּפּוֹת עֶשְׂרִים וּמֵאָה: פ"ז כָּל־הַבֶּקָר לְעֹלָה שְׁנַיִם עָשָׂר פָּרִים אֵילִם שְׁנַיִם־עָשָׂר בְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה שְׁנַיִם עָשָׂר וּמִנְחָתָם וּשְׁעִירֵי עִזִּים שְׁנַיִם עָשָׂר לַחֲטָאת: פ"ח וְכָל בֶּקָר | זֶבַח הַשְּׁלָמִים עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה פָּרִים אֵילִם שְׁשִׁים עֶתְדִים שְׁשִׁים בְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה שְׁשִׁים זֹאת חֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ אַחֲרֵי הַמִּשָּׁח אֹתוֹ: פ"ט וּבָבֹא מִשָּׁה אֶל־אַהֵל מוֹעֵד לְדַבֵּר אֹתוֹ וַיִּשְׁמַע אֶת־הַקּוֹל מִדְּבַר אֱלֹוֹ מֵעַל הַכַּפֹּרֶת אֲשֶׁר עַל־אֲרֹן הָעֵדֻת מִבֵּין שְׁנֵי הַכְּרֻבִּים וַיְדַבֵּר אֱלֹוֹ: פ"פ

ח * וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: כ' דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאָמַרְתָּ אֵלָיו בְּהִעָלְתָּךְ אֶת־הַנֵּחֹת אֶל־מוֹל' פָּנֵי הַמִּנְזָה יֹאֲדָרוּ שִׁבְעַת הַנְּרוֹת: ג' וַיַּעַשׂ כֵּן אַהֲרֹן אֶל־מוֹל' פָּנֵי הַמִּנְזָה הָעֹלָה נִרְתִּיה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: ד' וְזֶה מַעֲשֵׂה הַמִּנְזָה מִקְשָׁה זֶהב עַד־יִרְכָּה עַד־פְּרָחָה

מְקֻשָּׁה הָיָה בַּמֶּרְאָה אֲשֶׁר הִרְאָה יְהוָה אֶת־מִשָּׁה בֶּן עֲשָׂה אֶת־הַמִּנְרָה: פ

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לִפְנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:

עֲזַחֲיִים הִיא לַמַּחְזִיקִים בָּהּ, וְתַמְכִּיָּה מֵאֲשֶׁר. דְּרָכֶיהָ דְּרַכֵּי־נֶגַעַם, וְכָל־נְתִיבֹתֶיהָ שְׁלוֹם. אֶרֶךְ יָמִים בַּיּוֹמִינָה, בְּשִׁמְאֻלָּה עֶשֶׂר וְכָבוֹד. וְיִחְפֹּץ לְמַעַן צִדְקוֹ, וְיַגְדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

הפטרת מקץ לשמו"ת במלכים א פרק ג

וַיִּקֶץ שְׁלֹמֹה וַהֲנִיחַ חֲלוֹם וַיָּבֹא יְרוּשָׁלַיִם וַיַּעֲמֵד | לִפְנֵי | אֶרֶז בְּרִית־אֲדֹנָי וַיַּעַל עֲלוֹת וַיַּעַשׂ שְׁלָמִים וַיַּעַשׂ מִשְׁתָּה לְכָל־עַבְדָּיו: מִן אֲזַ תִּבְאֵנָה שְׁתֵּים נָשִׁים זִנּוֹת אֶל־הַמֶּלֶךְ וַתַּעֲמֹדְנָה לִפְנָיו: וַיֹּאמֶר הָאִשָּׁה הָאֶחָת בִּי אֲדֹנָי אֲנִי וְהָאִשָּׁה הַזֹּאת יֹשֶׁבֶת בְּבֵית אֶחָד וְאֵלֶּךְ עִמָּה בְּבֵית: יְיָ וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי לְלִדְתָּי וַתֵּלֶךְ גַּם־הָאִשָּׁה הַזֹּאת וַאֲנַחְנוּ יַחְדוֹ אֵין־זֶר אֶתְנֹל בְּבֵית וּזְלָתִי שְׁתֵּים־אֲנַחְנוּ בְּבֵית: יְיָ וַיָּמָת בֶּן־הָאִשָּׁה הַזֹּאת לַיְלָה אֲשֶׁר שָׁכְבָה עִלָּיו: כַּ וַתֵּקֶם בְּתוֹךְ הַלַּיְלָה וַתִּקַּח אֶת־בְּנִי מֵאֲצִלִּי וַאֲמַתָּה יִשְׁנָה וַתִּשְׁכַּיְבֶהוּ בַּחֲקִיקָה וַאֲתִבְּנָה הַמֶּת הַשְּׁכִיבָה בַּחֲקִיקָה: כֹּא וַאֲקָם בַּבֹּקֶר לְחִינִיק אֶת־בְּנִי וַהֲנַחֲמַת וַאֲתִבְּנֹן אֵלָיו בַּבֹּקֶר וַהֲנִיחָה לֹא־הָיָה בְנִי אֲשֶׁר יִלְדָּתִי: כֹּב וַתֹּאמֶר הָאִשָּׁה הָאֶחָת לֹא כִּי בְנִי הָיָה וּבְנֶךְ הַמֶּת וְזֹאת אֲמַרְתִּי לֹא כִּי בְנֶךְ הַמֶּת וּבְנִי הָיָה וַתִּדְּבַרְנָה לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ: כֹּג וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ זֹאת אֲמַרְתִּי וְהַבְּנִי הָיָה וּבְנֶךְ הַמֶּת וְזֹאת אֲמַרְתִּי לֹא כִּי בְנֶךְ הַמֶּת וּבְנִי הָיָה: כֹּד וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ קְחוּ־לִי חֶרֶב וַיָּבִיאוּ הַחֶרֶב לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ: כֹּה וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ גִּזְרוּ אֶת־הַיֶּלֶד הַחַי לְשֵׁנִים וַתִּגְזְרוּ אֶת־הַחֲצִי לְאֶחָת וְאֶת־הַחֲצִי לְאֶחָת: כֹּו וַתֹּאמֶר הָאִשָּׁה אֲשֶׁר־בָּנָה הָיָה אֶל־הַמֶּלֶךְ פִּי־נִכְמְרוּ רַחֲמֶיךָ עַל־בְּנִי וַתֹּאמֶר | בִּי אֲדֹנָי תִּנּוּ־לָהּ אֶת־הַיֶּלֶד הַחַי וְהַמֶּת אֶל־תִּמְיתֶהוּ וְזֹאת אֲמַרְתִּי גַם־לִי גַם־לָךְ לֹא יִהְיֶה גִזְרוּ: כֹּז וַיַּעַן הַמֶּלֶךְ וַיֹּאמֶר תִּנּוּ־לָהּ אֶת־הַיֶּלֶד הַחַי וְהַמֶּת לֹא תִמְיתֶהוּ הִיא אִמּוֹ: כֹּח וַיִּשְׁמְעוּ כָל־יִשְׂרָאֵל אֶת־הַמִּשְׁפָּט אֲשֶׁר שִׁפְטָה הַמֶּלֶךְ וַיֵּרְאוּ מִפְּנֵי הַמֶּלֶךְ כִּי רָאוּ כִּי־חֲכָמַת אֱלֹהִים בְּקִרְבּוֹ לַעֲשׂוֹת מִשְׁפָּט: ד א וַיְהִי הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה מֶלֶךְ עַל־כָּל־יִשְׂרָאֵל:

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגולל הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפניה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בַּנְּבִיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם
הַנֶּאֱמָרִים בְּאַמֶּת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבַמִּשָּׁה עֲבָדוֹ וּבִישָׂרָאֵל עַמּוֹ
וּבַנְּבִיאֵי הָאֱמֶת וְצִדֵּק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הזקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

הפטרה לציבור במלכים א פרק ז

א וַיַּעַשׂ חִירֹם אֶת־הַפִּירוֹת וְאֶת־הַיָּעִים וְאֶת־הַמִּזְבְּחוֹת וַיְכַל חִירֹם לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־
הַמְּלָאכָה אֲשֶׁר עָשָׂה לַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה בֵּית יְהוָה: ב עֲמֻדִים שְׁנָיִם וְגָלִית הַכְּתֹרֶת אֲשֶׁר־עַל־
רֹאשׁ הָעַמֻּדִים שְׁתֵּי וְהַשֹּׁבָכוֹת שְׁתֵּי לְכַפּוֹת אֶת־שְׁתֵּי גָלוֹת הַכְּתֹרֶת אֲשֶׁר עַל־רֹאשׁ
הָעַמֻּדִים: ג וְאֶת־הָרַמְנִים אַרְבַּע מְאוֹת לְשְׁתֵּי הַשֹּׁבָכוֹת שְׁנֵי־טוּרִים רַמְנִים לְשֹׁבֶכָה הָאֶחָת
לְכַפּוֹת אֶת־שְׁתֵּי גָלוֹת הַכְּתֹרֶת אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי הָעַמֻּדִים: ד וְאֶת־הַמְּכָנוֹת עֲשׂוֹר וְאֶת־הַפִּירוֹת
עֲשָׂרָה עַל־הַמְּכָנוֹת: ה וְאֵת הַיָּם הָאֶחָד וְאֶת־הַבֶּקֶר שְׁנַיִם־עֶשֶׂר תַּחַת הַיָּם: ו וְאֶת־הַפִּירוֹת
וְאֶת־הַיָּעִים וְאֶת־הַמִּזְבְּחוֹת וְאֵת כָּל־הַכֵּלִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר עָשָׂה חִירֹם לַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה בֵּית
יְהוָה נִחַשְׁתָּ מִמָּרֹט: ז בְּכֹכַר הַיָּרְדֵּן יֵצֵקֻם הַמֶּלֶךְ בְּמַעְבַּה הָאֲדָמָה בֵּין סָפּוֹת וּבֵין צִרְתָּן:
ח וַיֵּנֶח שְׁלֹמֹה אֶת־כָּל־הַכֵּלִים מְרַב מְאֹד מְאֹד לֹא נִחְקַר מִשְׁקַל הַנְּחָשֶׁת: ט וַיַּעַשׂ שְׁלֹמֹה
אֵת כָּל־הַכֵּלִים אֲשֶׁר בֵּית יְהוָה אֵת מִזְבַּח הַזֹּהֵב וְאֶת־הַשְּׁלֹחַן אֲשֶׁר עָלָיו לֶחֶם הַפָּנִים
זָהָב: י וְאֶת־הַמְּנֹרוֹת חֲמֵשׁ מִיָּמִין וְחֲמֵשׁ מִשְּׂמָאל לִפְנֵי הַדְּבִיר זָהָב סָגוּר וְהַפָּרָח וְהַנֶּרֶת
וְהַמְּלָקָחִים זָהָב: יא וְהַסָּפּוֹת וְהַמִּזְבְּחוֹת וְהַמִּזְבְּחוֹת וְהַכְּפּוֹת וְהַמַּחְתּוֹת זָהָב סָגוּר וְהַפְּתוֹת
לְדִלְתוֹת הַבַּיִת הַפְּנִימִי לְקֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים לְדִלְתֵי הַבַּיִת לְהִיכָל זָהָב:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צִדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת,
הָאֵל הַנֶּאֱמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְּדַבֵּר וּמְקַיֵּם, שְׁכָל דִּבְרָיו אֱמֶת
וְצִדֵּק: נֶאֱמָן, אַתָּה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדַבֵּר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ
אֲחֹר לֹא יָשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הָאֵל
הַנֶּאֱמָן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיִּינוּ, וְלַעֲלוּבֹת נַפֶּשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה
בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ. מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָהּ:

שְׁמַחֲנוּ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיָהוּ הַנְּבִיאָה עֲבָדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֲךָ,
בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לִבָּנוּ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנָּחֲלוּ עוֹד
אַחֲרֵים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בִשְׁם קֹדֶשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שֶׁלֹּא יִכָּבֵה נֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מֶגֶן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שֶׁנִּתְּתָה לָנוּ
יְיָ אֱלֹהֵינוּ לְקֹדֶשׁה וְלִמְנוּחָה, לְכָבוֹד וּלְתַפָּאֶרֶת. עַל הַכֹּל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ
אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרֶךְ שְׁמֶךָ בְּכָל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם
וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

אגרות קודש

ב"ה, ד' טבת, ה'תשט"ו
ברוקלין, נ.י.

הווי"ח אי"א נו"מ עוסק בצ"צ בעל מדות תרומיות
ענף עץ עבות וכו' מהרש"ז שי

שלום וברכה!

זה עתה קבלתי הידיעה המבהילה אשר אחד הי"ד מבחירי התלמידים של ישיבתנו בלוד נמצא
הרוג בפרדס על יד ספריא, והנני מחכה לקבל פרטי האסון ר"ל. ומה שהמריצני לכתוב לכו' מיד הוא שהנני
חושש לרושם המבהיל שיעשה האסון הנורא הזה, ובפרט על הנשים, ויבליט ביותר מגרעות הכלכליים
והדחוקות וכו' של הכפר, אשר עלול להביא לידי תוצאות שליליות וכו'. ומן הצורך לעשות כל האפשר בכדי
להרגיע הרוחות, ומקווני אשר במדה ידועה אפשר הי' לפעול זה על ידי התקרבות מיוחדת מהמשרדים
המתאימים, הגם שאינני יודע באיזה אופן תתבטא, מאחר שאין לי כל הידיעות בזה, וכו' הנמצא על אתר
בטח ידע כיצד לכלכל דבר.

מה שנראה לי מהאמצעים לכיוון זה הוא הגדלת מספר המתיישבים בכפר.

...והנני חש להדגיש הענין עוה"פ בעת הזאת, כי לדעתי אם יקבלו בני הכפר ידיעה שהתחילו
בפעולה נמרצה להגדיל מספר המתיישבים, יהי' בזה כדי להביא מרגוע, עכ"פ במקצת, ברוחות הסוערות.
ולמותר להוסיף כי אכיר לכו' תודה רבה אם יודיעני בשורות טובות בזה.

בכבוד וברכה רבה.

מכתביי הקודמים בטח נתקבלו בזמנם, ובטח יכבדני במענה גם עליהם.

סדר הדלקת נרות חנוכה

זמן הדלקת הנרות הוא משקיעת החמה. בדיעבד אפשר להדליק במשך כל הלילה - ואם בני־הבית ערים, אפשר גם לברך.

ה'שמש' צריך לעמוד מעל או מתחת שאר הנרות, כדי שיהיה ניכר שאינו בכלל נרות המצוה. הנרות צריכים לדלוך לפחות חצי שעה לאחר צאת הכוכבים.

אפשר להדליק בכל סוגי הנרות. מצוה מן המובחר להדליק בשמן־זית ובפתילות.

את הנרות מציבים בימין החנוכה. ביום הראשון נר אחד, ביום השני שניים וכו' עד היום השמיני - שמונה נרות. סדר ההדלקה הוא משמאל לימין, כלומר - תמיד מדליקים קודם את הנר השמאלי (החדש) וממשיכים להדליק משמאל לימין. הנר הימני יהיה תמיד האחרון להדלקה.

לאחר שמסיימים להכין את הנרות להדלקה, עם נרות רגילים או כוסיות שמן־זית וכיוצא בזה, אומרים את ברכות ההדלקה. בפעם הראשונה שמדליקים השנה (אפילו אם זה באמצע החנוכה), מברכים שלוש ברכות. ואילו בשאר ימי החנוכה מברכים רק שתי ברכות (וכנ"ל - את הברכה השלישית - "שהחיינו" - מברכים רק בפעם הראשונה). לאחר שמסיימים את אמירת הברכות מדליקים את הנרות באמצעות ה'שמש' (אותו מדליקים ראשון). לאחר ההדלקה שרים את נוסח "הנרות הללו".

בערב שבת

ביום שישי מקדימים את זמן הדלקת נרות החנוכה, לזמן הדלקת נרות השבת המתפרסם תמיד. תחילה מדליקים את נרות החנוכה ורק אחר־כך מדליקים את נרות השבת. מכיוון שמקדימים את זמן הדלקת נרות החנוכה, יש להשתמש לנר חנוכה בנרות גדולים יותר, ולא בנרות הדקים הנהוגים - כדי שידלקו לפחות 70 דקות.

אם קרה והאשה הדליקה נרות שבת לפני שהודלקו נרות החנוכה - יכולים הגברים שטרם קיבלו עליהם את השבת להדליק את נרות החנוכה לפני זמן השקיעה.

ברכות הדלקת נרות חנוכה

לפני הדלקת הנרות מברכים:

בָּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר חֲנוּכָּה:

בָּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁעָשָׂה נִסִּים לְאַבֹּתֵינוּ, בַּיָּמִים הָהֵם בְּזֶמֶן הַזֶּה:

בערב הראשון (או כשמדליקים בפעם הראשונה השנה) מוסיפים ומברכים:

בָּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁחֲחִינוּ וְקִיַּמְנוּ וְהִגִּיעָנוּ לְזֶמֶן הַזֶּה:

לאחר הדלקת הנרות אומרים:

הַנֵּרוֹת הָלָלוּ אֱנוּ מְדַלִּיקִין עַל הַתְּשׁוּעוֹת, וְעַל הַנִּסִּים, וְעַל הַנִּפְלְאוֹת, שֶׁעָשִׂיתָ לְאַבֹּתֵינוּ בַּיָּמִים הָהֵם בְּזֶמֶן הַזֶּה, עַל־יְדֵי כְהֻנָּה קְדוֹשִׁים. וְכָל שְׁמוֹנֶת יָמֵי חֲנֻכָּה, הַנֵּרוֹת הָלָלוּ קִדְּשׁ הֵם, וְאֵין לָנוּ רִשׁוּת לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן, אֲלָא לְרְאוּתָן בְּלָבָד, בְּדִי לְהוֹדוֹת וּלְהַלֵּל לְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל, עַל נִסֶּיךָ וְעַל נִפְלְאוֹתֶיךָ וְעַל יִשׁוּעוֹתֶיךָ.

לוח זמנים לשבוע פרשת מקץ זאת חנוכה בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			אדמוה"ז		מג"א									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ח)	6:27	6:31	8:27	8:30	8:59	9:02	9:51	9:54	16:43	16:45	17:08	17:11	16:24	17:21
חיפה (ח)	6:30	6:34	8:28	8:31	9:00	9:03	9:51	9:55	16:38	16:40	17:05	17:07	16:10	17:17
ירושלים (ח)	6:25	6:29	8:26	8:29	8:57	9:00	9:49	9:52	16:41	16:44	17:07	17:10	16:03	17:18
תל אביב (ח)	6:30	6:34	8:28	8:31	9:01	9:04	9:52	9:55	16:40	16:42	17:06	17:08	16:22	17:20
אוסטריה וינה (ח)	7:32	7:37	9:07	9:11	9:38	9:42	10:22	10:25	16:05	16:06	16:39	16:40	15:48	16:56
אוסטרליה מלבורן (ק)	5:48	5:50	8:57	9:00	9:29	9:31	10:44	10:47	20:40	20:44	21:10	21:14	20:26	21:28
אוקראינה אודסה (ח)	7:29	7:34	9:06	9:10	9:38	9:42	10:23	10:26	16:13	16:14	16:45	16:47	15:56	16:51
אוק. דנייפרופטרובסק (ח)	7:20	7:24	8:53	8:57	9:25	9:28	10:08	10:11	15:48	15:50	16:22	16:24	15:31	16:28
אוק. ז'יטומיר (ח)	7:54	7:59	9:22	9:26	9:55	9:58	10:36	10:40	16:05	16:06	16:40	16:42	15:48	16:46
אוקראינה קייב (ח)	7:46	7:51	9:15	9:19	9:47	9:51	10:29	10:32	15:58	15:59	16:33	16:35	15:41	16:39
אוקראינה דונייצק (ח)	7:06	7:11	8:41	8:45	9:12	9:16	9:56	9:59	15:39	15:41	16:13	16:15	15:23	16:19
איטליה מילאנו (ח)	7:51	7:56	9:30	9:34	10:02	10:06	10:47	10:51	16:43	16:45	17:15	17:17	16:27	17:32
אקוואדור קיטו (ח)	5:56	5:59	8:30	8:33	9:00	9:03	10:03	10:06	18:20	18:23	18:43	18:46	18:05	18:50
ארגנטינה ב. איירס (ח)	5:32	5:34	8:35	8:38	9:08	9:10	10:21	10:24	20:04	20:07	20:32	20:36	19:49	20:50
ארגנטינה ברילוצ'ה (ח)	5:59	6:01	9:17	9:19	9:47	9:50	11:05	11:07	21:19	21:23	21:51	21:55	21:05	21:59
ארה"ב בולטימור (ח)	7:15	7:19	9:03	9:07	9:36	9:39	10:24	10:27	16:46	16:48	17:15	17:17	16:30	17:21
ארה"ב ברוקלין נ.י. (ח)	7:07	7:11	8:55	8:59	9:27	9:30	10:15	10:18	16:33	16:35	17:02	17:04	16:17	17:17
ארה"ב ג'רסי (ח)	7:09	7:12	8:55	8:59	9:27	9:31	10:15	10:18	16:32	16:34	17:01	17:04	16:16	17:17
ארה"ב דטרויט (ח)	7:49	7:53	9:34	9:38	10:06	10:09	10:53	10:56	17:04	17:06	17:34	17:36	16:48	17:49
ארה"ב היוסטן (ח)	7:05	7:08	9:06	9:09	9:38	9:42	10:31	10:34	17:26	17:29	17:52	17:54	17:10	18:05
ארה"ב לוס אנג'לס (ח)	6:46	6:49	8:43	8:46	9:14	9:18	10:05	10:09	16:49	16:51	17:15	17:18	16:32	17:28
ארה"ב מיאמי (ח)	6:56	7:00	9:01	9:04	9:34	9:37	10:27	10:31	17:34	17:36	17:59	18:01	17:18	18:11
ארה"ב ניו הייבן (ח)	7:07	7:11	8:52	8:55	9:24	9:28	10:12	10:15	16:25	16:27	16:55	16:57	16:08	17:11
ארה"ב שיקאגו (ח)	7:05	7:09	8:52	8:55	9:23	9:26	10:10	10:13	16:25	16:27	16:55	16:57	16:08	17:08
בוליביה לא פאס (ח)	5:44	5:46	8:35	8:37	9:03	9:06	10:11	10:14	19:10	19:13	19:34	19:37	18:55	19:41
בלגיה אנטוורפן (ח)	8:36	8:40	10:02	10:06	10:34	10:38	11:15	11:18	16:37	16:38	17:14	17:15	16:20	17:34
בלגיה בריסל (ח)	8:33	8:37	10:01	10:05	10:33	10:36	11:14	11:17	16:40	16:42	17:17	17:18	16:23	17:36
בלרוס ליובאוויטש (ח)	8:07	8:12	9:25	9:29	9:57	10:01	10:34	10:38	15:33	15:33	16:13	16:15	15:15	16:19
ברזיל ס.פאולו (ח)	5:09	5:11	8:01	8:04	8:33	8:35	9:42	9:45	18:53	18:56	19:18	19:21	18:38	19:29
ברזיל ריו דה ז'נרו (ח)	4:56	4:58	7:48	7:51	8:19	8:22	9:29	9:31	18:38	18:42	19:03	19:06	18:23	19:14
בריטניה לונדון (ח)	7:53	7:58	9:21	9:24	9:52	9:56	10:33	10:36	15:56	15:57	16:32	16:34	15:39	16:51
בריטניה מנצ'סטר (ח)	8:13	8:18	9:34	9:38	10:06	10:10	10:45	10:48	15:53	15:54	16:32	16:34	15:36	16:53
גרמניה ברלין (ח)	8:05	8:10	9:29	9:33	10:01	10:05	10:41	10:44	15:55	15:57	16:33	16:35	15:38	16:39
גרמניה פרנקפורט (ח)	8:11	8:15	9:42	9:46	10:13	10:17	10:55	10:59	16:28	16:29	17:03	17:05	16:11	17:09
הודו בומביי (ח)	7:00	7:04	9:12	9:15	9:45	9:48	10:41	10:44	18:05	18:08	18:29	18:31	17:49	18:35
הודו פונה (ח)	6:54	6:57	9:07	9:11	9:39	9:42	10:36	10:39	18:04	18:06	18:27	18:30	17:48	18:34
הונגריה בודפשט (ח)	7:20	7:24	8:55	8:58	9:27	9:30	10:10	10:14	15:56	15:57	16:29	16:31	15:39	16:35
טורקיה איסטנבול (ח)	7:17	7:21	9:04	9:07	9:36	9:39	10:23	10:27	16:39	16:41	17:08	17:10	16:22	17:14
יוון אתונה (ח)	7:29	7:33	9:20	9:23	9:52	9:56	10:41	10:44	17:09	17:11	17:37	17:39	16:53	17:43
מולדובה קישינב (ח)	7:40	7:44	9:15	9:18	9:47	9:51	10:31	10:34	16:18	16:19	16:51	16:52	16:01	16:56

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמו"ר									
			ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מקסיקו מ. סיטי (ח)	6:54	6:57	9:10	9:14	9:40	9:43	10:37	10:40	18:08	18:11	18:32	18:34	17:52	18:38
ניו זילנד קריסטצ'רץ' (ח)	4:40	4:42	7:57	8:00	8:30	8:32	9:48	9:50	20:08	20:12	20:41	20:45	19:52	20:49
נפאל קטמנדו (ח)	6:39	6:43	8:46	8:49	9:16	9:20	10:10	10:13	17:16	17:19	17:41	17:44	17:00	17:48
סינגפור סינגפור (ח)	6:55	6:57	9:22	9:25	9:55	9:58	10:56	10:59	19:03	19:06	19:25	19:28	18:47	19:32
פולין ורשא (ח)	7:32	7:37	8:58	9:02	9:29	9:33	10:09	10:13	15:28	15:29	16:05	16:07	15:11	16:11
פרו לימה (ח)	5:35	5:38	8:14	8:17	8:47	8:50	9:52	9:55	18:30	18:33	18:53	18:56	18:14	19:00
צרפת ליון (ח)	8:09	8:13	9:48	9:52	10:20	10:23	11:05	11:08	17:01	17:02	17:33	17:34	16:44	17:49
צרפת פריז (ח)	8:31	8:36	10:05	10:08	10:36	10:40	11:19	11:22	16:58	16:59	17:32	17:34	16:41	17:50
קולומביה בוגוטה (ח)	5:46	5:49	8:17	8:20	8:46	8:49	9:48	9:51	17:55	17:58	18:18	18:20	17:40	18:24
קנדה טורונטו (ח)	7:38	7:42	9:21	9:25	9:53	9:57	10:39	10:43	16:45	16:47	17:16	17:18	16:28	17:31
קנדה מונטריאול (ח)	7:22	7:26	9:02	9:05	9:33	9:37	10:18	10:22	16:15	16:16	16:47	16:48	15:58	17:03
קפריסין לרנקה (ח)	6:43	6:47	8:36	8:40	9:09	9:13	9:59	10:03	16:36	16:38	17:03	17:05	16:19	17:09
רוסיה מוסקבה (ח)	8:44	8:50	10:02	10:06	10:32	10:36	11:09	11:13	16:02	16:03	16:44	16:46	15:45	17:05
רוסיה רוסטוב נא-דונו (ח)	7:57	8:01	9:32	9:35	10:04	10:07	10:48	10:51	16:34	16:35	17:07	17:09	16:17	17:13
שווייץ ציריך (ח)	7:59	8:04	9:37	9:40	10:08	10:11	10:52	10:55	16:41	16:42	17:14	17:15	16:24	17:29
תאילנד בנגקוק (ח)	6:29	6:33	8:46	8:49	9:19	9:22	10:16	10:19	17:54	17:57	18:17	18:20	17:39	18:24

בלוח זה, הזמנים חושבו על פי "סדר הכנסת שבת" ופסקי אדמו"ר בסידורו. (פרט לסוף זמן קריאת שמע לשיטת המג"א).

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

ביום שישי מקדימים את זמן הדלקת נרות החנוכה, לזמן הדלקת נרות השבת המתפרסם תמיד. תחילה מדליקים את נרות החנוכה ורק אחר-כך מדליקים את נרות השבת. מכיוון שמקדימים את זמן הדלקת נרות החנוכה, יש להשתמש לנר חנוכה בנרות גדולים יותר, ולא בנרות הדקים הנהוגים - כדי שידלקו לפחות 70 דקות. אם קרה והאשה הדליקה נרות שבת לפני שהודלקו נרות החנוכה - יכולים הגברים שטרם קיבלו עליהם את השבת להדליק את נרות החנוכה לפני זמן השקיעה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוָתוֹ וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצמידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז הפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכף פלאיב ואורב ולסטים וחיות רעות בדרך ומפל'פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **שרח (אולגה)** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי, אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 3 9606108 (972)

חיש הפצת המעיינות - פקס: 3 9606761 (972)

ת.ד. 2 כפר חב"ד 60840 Israel - P.O.B 2 Kfar Chabad 60840

E-mail: Chish@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il 08-8502772 פקס: www.chazak.co.il